Fedinec Csilla ♦ A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944

NOSTRA TEMPORA, 7.

Sorozatszerkesztő
Tóth Károly

FÓRUM INTÉZET
Jelenkutatási Részleg
Oddelenie výskumu súčasnosti
Current Affairs Research Department
Galánta–Galanta

Fedinec Csilla

A KÁRPÁTALJAI MAGYARSÁG TÖRTÉNETI KRONOLÓGIÁJA 1918–1944

Fórum Intézet
Lilium Aurum Könyvkiadó
Galánta–Dunaszerdahely
2002

Lektorálta
Bárdi Nándor
Tóth István

Térképek
Sebők László

A kézirat a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíja, *valamint a* Magyar Tudományos Akadémia Ryoichi Sasakawa Young Leaders Fellowship Fund *ösztöndíja támogatásával készült. Az intézményi hátteret a* Teleki László Intézet *biztosította.*

A kötet a Fórum Társadalomtudományi Intézet és a Teleki László Intézet közös könyvkiadási programja keretében készült

A könyv kiadását támogatták:
Oktatási Minisztérium Nemzeti Kutatási és Fejlesztési Program
„Kulturális külpolitika és nemzeti identitás" alprogramja
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Budapest

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTÉRIUMA

© Fedinec Csilla, 2002
© Fórum Intézet, 2002
ISBN 80-8062-117-9

Tartalom

BEVEZETÉS 7
Források 7
Korszakolás 9
Fordulópontok 10
1918. július–1919. augusztus 10
1919. szeptember–1920. július 14
1921. október–1924. március 17
1926. február–1928. július 19
1932–1934 21
1935. december–1937. október 23
1938. október–1940. augusztus 25
1944 30
Jegyzetek 32
Kárpátalja korszakolása 1918–1944 39

KRONOLÓGIA
I. Út a Csehszlovák Köztársasághoz
1918. IV. 8–1919. IX. 10. 43
1. A Monarchia végromlása (1918. IV. 8.) 43
2. Ruszka Krajna és a Hucul Köztársaság (1918. X. 31.) 45
3. A csehszlovák adminisztráció bevezetése (1919. V. 2.) ... 53

II. Kárpátalja az első Csehszlovák Köztársaságban
1919. IX. 10–1938. X. 11. 55
1. A közigazgatás megszervezése (1919. IX. 10.) 55
2. Gregory Zhatkovych kormányzása (1920. IV. 26.) 60
3. Interregnum 1. (1921. V. 17.) 85
4. Anton Beszkid kormányzása (1923. XI. 18.) 125
a) az első parlamenti választások (1923. XI. 18.) 125
b) a nagyzsupa időszaka (1926. VII. 1.) 157
c) a közigazgatás megreformálása;
gazdasági válság (1928. VII. 1.) 174
5. Interregnum 2. (1933. VI. 15.) 216

6. Konstantin Hrabár kormányzása (1935. II. 15.) 233
a) feléledő autonómiaremények (1935. II. 15.) 233
b) kiábrándulás; a nemzetiségi mozgalmak felerősödése (1937. X. 8.) 269

III. A kormányzati autonómia időszaka 1938. X. 11–1939. III. 20. 289
1. A Bródy-kormány (1938. X. 11.) 289
2. A Volosin-kormány (1938. X. 26.) 293
a) ukrán irányultság (1938. X. 26.) 293
b) törvényerejű autonómia (1938. XI. 22.) 302
c) a szojm (1939. II. 12.) 315

IV. A Kárpátaljai Kormányzóság időszaka 1939. III. 20–1944. X. 19. 323
1. Katonai közigazgatás (1939. III. 20.) 323
2. Perényi Zsigmond hivatali időszaka (1939. VII. 7.) 336
3. Kozma Miklós hivatali időszaka (1940. IX. 12.) 361
4. Tomcsányi Vilmos Pál hivatali időszaka (1942. I. 5.) 385
5. Kárpátalja mint hadműveleti terület (1944. IV. 1.) 410

Irodalom 425
Térképek jegyzéke 434

MUTATÓK 435
Személynévmutató 436
Tárgymutató 469
Helynévmutató 488
Ország(rész) 488
Megye, vármegye, zsupa, közigazgatási kirendeltség ... 489
Járás 491
Település 492
Intézményi mutató 514
Egyesületek, szervezetek 514
Nemzeti/népi tanácsok 524
Pártok 525
Summary 528

Bevezetés

Források

A kronológiakészítés hagyományos rendje, hogy jól megírt, szakmai körökben elfogadott munkák alapján állítják össze a szerzők az események kikristályosodott rendjét. Kárpátalja esetében ez az elv ma még betarthatatlan, mert a vonatkozó (magyar nyelvű) történeti szakirodalom vagy csak érintőlegesen foglalkozik vele, vagy – megítélésem szerint – sajátos, inkább publicisztikai módszerekkel létrehozott könyveket produkál, általában igen nagy korszakokat s minél több (szak)területet átfogva, nemegyszer immár visszakövethetetlen igazságokat vándoroltatva. Ugyanakkor nincs megírva Kárpátalja önálló gazdaságtörténete, kultúrtörténete, politikatörténete, magyarságtörténete stb., s az ezeken belüli sok-sok „kis" téma. Komolyabb teljesítményt produkáltak az utóbbi évtizedben az ukrán történészek, akik elsősorban ukrajnai és szlovákiai levéltári anyagokra támaszkodva készítettek figyelemre méltó munkákat. Ilyenformán ez a kronológia magyarságtörténeti szempontú problémakataszternek is felfogható.

A kiindulási pontot a létező szakirodalom adta, amelyben különösen az ukrán vonatkozások szerepelnek számottevő értékelhető súllyal. A tényfeltárás elsősorban a sajtószemlén és levéltári kutatásokon alapszik. A korabeli liberális sajtó ilyen mélységgel korábban nem került feldolgozásra. Természetesen a tényszerű adatokat igyekeztem kiszűrni, mindenekelőtt a helyi, kárpátaljai kiadványokra támaszkodva. Bár a kortárs szlovákiai/felvidéki magyar értelmiség gyakorta panaszkodott azok színvonaltalanságára, a *Prágai Magyar Hírlap* tanúsága szerint viszont a központi sajtóban is mindig a helybeli újságírók voltak az események krónikásai. Az intézményesülést, a politizálást a szlovákiai magyarságtól való elkülönülés szándéka vezérelte. A kárpátaljaiság gondolata minden jel szerint ekkor született meg. Magyar szempontból ez jelentette többek között a ruszin autonómia gondolatának kezelését, a zsidóság megnyerésének igényét. A kortárs magyar visszhangok szerint a magyarság számának csökkenését nem annyira a népszámlálás meghamisítása, hanem sokkal inkább a zsidóság elkülönülése eredményezte.

A sajtófeldolgozás igen aprólékos és figyelmes munkát kívánt. Alapvető nehézséget jelentett a dátumok pontos meghatározása. A korabeli sajtónyelv egyik sajátossága, hogy az újságíró az időviszonyokat mindig ahhoz az időponthoz képest rögzítette, amikor a cikket papírra vetette. Ha ma írt egy tegnapi eseményről, akkor azt a „tegnap" formulával vezette be, noha lehetséges, hogy ez az újságban csak három-négy nap múlva vagy még később jelent meg. Emiatt dátumhoz kötött esemény csak akkor került be a kronológiába, ha több helyen is írtak róla, s ezek alapján *A kronológia kézikönyve* segítségével a történés időpontja megállapítható volt. A kortárs sajtó másik külön említésre méltó sajátossága, hogy az eseményeket nem taglalta mindenre kiterjedő aprólékossággal, a köztudatban élő dolgokra, adalékokra – nyilvánvaló olvasói igénynek megfelelően – csak jelzésszerűen utalt, ez a fajta köztudat azonban a ma embere számára pótolhatatlanul elveszett.

A levéltári munka egyik legfontosabb része volt az Országos Levéltárban az MTI kőnyomatos híreinek áttekintése a kérdéses időszakra vonatkozóan (1926-tól kezdve). A szalagokra írt híreket A4 formátumú lapokra ragasztották fel. A hírek alatt szerepel a hónap és a nap, így ez az információ megbízhatónak tekinthető, az évszám viszont csak az induló lap elejére van feljegyezve. Ez utóbbi miatt különösen figyelmesnek kell lenni, ugyanis az 1934. és az 1935. év szalagjai például minden kétséget kizáróan összekeveredtek (K. 428/713-714.). Fontos adalékot jelentett, hogy különösen a 30-as évek végétől találkozni azzal az esettel, amikor egy-egy hírt háromféle megfogalmazásban kapunk: a „belföld", a „külföld" számára, illetve belső, bizalmas használatra.

Alapvető nehézséget jelentett minden forrás esetében a pártviszonyok tisztázása. Az adott pártot ugyanis ritkán emlegették a hivatalos nevén, igen gyakori volt egy-egy prominens személyiség utáni megnevezése, ami többféle szempontból problémát okozott. Ugyanis voltak olyan személyek, akik nem maradtak meg egy pártban, illetve haláluk után is egy ideig használhatták a vezetéknevüket az adott párt azonosítására. Ugyanakkor úgy tűnhet, mintha egyes pártok kétszer, sőt háromszor is megalakultak volna. Ez azonban csak látszólagos ellentmondás. Az egyes pártok ugyanis az ún. csehszlovák időszak kezdeti szakaszában, vagyis megalakulásuk elhatározásától már használták pártnevüket, ezt hosszabb-rövidebb idővel követte a párt működésének hivatalos engedélyezése, majd az engedélyezést követő első hivatalos közgyűlés. Ez három olyan alkalom volt, amikor mindannyiszor „kimondták" a tagok a párt megalakulását.

Az eredetileg latin betűs személyneveknél természetszerűleg az eredeti írásmódot követtem, a cirill betűs átírásoknál viszont igyekeztem egységesíteni. A névhasználat és a vele kapcsolatos problémák külön tanulmányt érdemelnének. Kárpátalja tekintetében szinte kideríthetetlen, mi szerepelt az emberek eredeti keresztlevelében; lényegesebb ennél, hogy mennyire tudtak azonosulni az aktuális hatalom szabályai által bejegyzett hivatalos változattal, illetve mennyiben állt módjukban és mennyire volt akaratuk szerint az örökölt/választott identitásuknak megfelelő változatban használni a nevüket.

Az intézmények, szervezetek stb. nevében igyekeztem igazodni a korabeli általánosan elfogadott használathoz, viszont bizonyos esetekben elengedhetetlen volt az egységesítés a tévedhetetlen tájékozódás érdekében.

A kronológia kiegészítéseként előkészületben van az 1918–1944 közötti időszakra vonatkozóan a történeti forrásközlés szabályainak megfelelően feldolgozott politikatörténeti dokumentumgyűjtemény megjelentetése. E forrásszövegek gyökeresen új irányt adhatnak a Kárpátalja-kutatásnak.

Korszakolás

A régió hivatalos elnevezése a vizsgált időszakban:

- 1918-at megelőzően *Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegye* nagyobb része, 19. századi térképeken Zemplénnel kiegészülve az Északkeleti-Felvidék;
- *Ruszka Krajnai Autonóm Terület* Magyarország részeként 1918. december 25-től 1919. szeptember 10-ig, közben Kőrösmező központtal kísérlet történt a Hucul Köztársaság megalakítására;
- *Podkarpatszka Rusz* (Podkarpatska Rus) a Csehszlovák Köztársaság részeként 1919. szeptember 10-től. A magyar nyelvhasználatban: Ruszinszkó az 1920-as években (Szlovenszkó mintájára), ezt azonban a hatalom tiltani kezdte, s így lépett helyébe az 1930-as években a Kárpátalja megnevezés. Ez utóbbi a terület földrajzi elhelyezkedéséből adódott.[1] Földrajzi értelemben már a 19. század második felétől használatos volt többek között Hunfalvy Pál, Cholnoky Jenő, Bartha Miklós, Hodinka Antal munkáiban, valamint a *Századok* hasábjain; az első köztársaság idején politikai tartalommal egészült ki;
- 1938. október 11. és 1939. március 20. között Cseh-Szlovákia kötelékében, 1938. november 22-től törvénnyel is alátámasztott autonóm terület, melynek az 1938. október 26-án hivatalba lépő második miniszterelnöke, Avgusztin Volosin idején kialakult hivatalos neve *Kárpáti Ukrajna* (Карпатська Україна). Az első bécsi

döntés által leválasztott magyarlakta területek visszakerültek korábbi vármegyéikhez;
- 1939. március 20-tól (rendeletileg 1939. július 7-től) a trianoni határhoz képest megkisebbedett, az első bécsi döntés által meghúzott határon belüli terület neve *Kárpátaljai Kormányzóság.*

A kutatás kezdő dátuma 1918. április 8., amikor a római nemzetiségi kongresszus zajlott, záró dátuma pedig 1944. október 19., amikor a Kormányzóság utolsó hivatalos értekezletét tartották Ungváron. A terület ezt követően szovjet befolyási övezet (Kárpátontúli Ukrajna – Закарпатська Україна), majd a Szovjetunió, 1991-től pedig az Ukrán Köztársaság része (Kárpátontúli terület – Закарпатська область); a magyar nyelvhasználatban ekkor leginkább Kárpátukrajna, nem hivatalosan, csak szóban Kárpátalja. Az utóbbi elnevezés az 1990-es évektől szabadon használható.

Az állami hovatartozáshoz, a terület hivatalos státusához kötődnek a kronológia keretei. Az ezeken belüli korszakolás ésszerű és egységes rendezési elve megítélésem szerint a mindenkori kormányzók hivatali ideje. A további bontásban, ha ez szükséges volt, az adott időszak meghatározó eseményéhez – beleértve az előkészítést, a bekövetkezést és az utóhatást – kötöttem a korszak-meghatározást. Kárpátalja két világháború közötti történetének korszakolására ez az első ilyen típusú kísérlet.

Fordulópontok
1918. július–1919. augusztus

Magyar rendezés. Az Osztrák–Magyar Monarchia utolsó időszakában az Északkeleti-felvidék ruszin területeinek sorsával kapcsolatban több kísérlet futott párhuzamosan. A magyar rendezési terv a Károlyi-kormány alatt öltött formát. 1918. december 1-jén Szabó Oreszt (előtte Ung megyei kormánybiztos, volt belügyminisztériumi osztálytanácsos) személyében kormánybiztost neveztek ki „a magyarországi rutén nemzet" önrendelkezési joga gyakorlásának előkészítésére Máramaros, Ugocsa, Bereg, Ung, Zemplén, Sáros, Szepes és Abaúj-Torna vármegyére felállított Budapest székhelyű kormánybiztossághoz.[2] Szabó kinevezését a Magyarországi Ruténok Néptanácsa javasolta, amely Papp Antal munkácsi görög katolikus püspök kezdeményezésére novemberben Ungváron alakult meg, s amelynek programja „az őshaza integritásának" elismerésére épült. A ruszinság lojális képviselőivel való egyeztetés után[3] december 25-én az Országos Törvénytárban kihirdették a december 21-én kelt X. Néptörvényt „a Magyarországon élő ruszin (ruthén) nemzet autonómiájáról"[4],

mely többek között kimondta: „A Magyarországon élő ruszin (ruthén) nemzetet saját beligazgatásának, igazságszolgáltatásának, közművelődésének, vallása gyakorlatának és nyelve használatának körében mind törvényhozási, mind kormányzati tekintetben teljes önrendelkezési jog illet meg"; a Magyar Népköztársasággal közös ügyek: „külügy, hadügy, pénzügy, állampolgárság, magánjogi és büntetőjogi törvényhozás, továbbá a gazdasági, a közlekedési és szociálpolitikát érintő ügyek." A 2. § szerint: „Ruszka Krajna határait a nemzetközi békeértekezlet végleges döntéséig ideiglenesen a Magyar Népköztársaság és Ruszka Krajna küldötteiből álló vegyes bizottság állapítja meg."

Az autonóm terület (kormányzóság) határa tehát a törvény szövege szerint is bizonytalan. Ruszka Krajna központja Munkács, a kormányzati szervek a törvény életbe léptetése után a Budapesten székelő ruszka krajnai minisztérium, illetve a helyi kormányzóság. A ruszka krajnai ügyek minisztere Szabó Oreszt, a kinevezett kormányzó Avgusztin Stefán. Március 4-én Berinkey Dénes miniszterelnök és Szabó Oreszt ruszin miniszter rendelete nyomán Ruszka Krajnában tartományi választást tartottak. Április 8-án megalakult Munkácson a tartománygyűlés legfelsőbb szerve: Ruszka Krajna kormánytanácsa. Április 17-én került sor a 2. (és utolsó) ülésre, melyet a munkácsi városi direktórium felfegyverzett polgárokkal oszlatott fel. Ez volt az első ruszin parlament.[5]

A Tanácsköztársaság idején megyei direktóriumok alakultak: a beregi (központja: Beregszász), az ugocsai (Nagyszőlős), a máramarosi (Huszt) és az ungi (Csap). Szinte minden településnek volt helyi direktóriuma. Ruszka Krajna népbiztosa március 24-től Avgusztin Stefán lett, aki munkácsi képviselőjének nevezte meg Kaminszki József ügyvédet. Az országrész kormányzásában demokratikus elveket igyekeztek megvalósítani, visszafogni a hátrányos országos rendelkezéseket, többek között állami fizetést kaptak az egyházi személyek.[6] A Ruszin Népbiztosság április 9-én elrendelte a ruszin Vörös Gárda, április 12-én a ruszin Vörös Őrség felállítását (mindkettőt Máramaros, Ugocsa, Bereg, Ung, Zemplén, Sáros, Szepes, Abaúj és Gömör megye területére).[7] Április 29-re azonban a csehszlovák és a román katonai megszállás a régióban véget vetett a tanácshatalomnak (40 napig állt fenn, március 21-től).[8] A Tanácsköztársaság június 23-án elfogadott alkotmánya még kitért arra, hogy a „ruszin többségű magyarországi összefüggő kerületeket" „ruszin nemzeti kerületeknek ismeri el" (87. §).[9]

Az autonóm terület határai folyamatosan szűkültek. Január–március folyamán a román hadsereg benyomult a Felső-Tisza vidékére. A csehszlovák katonaság január 12-ére elfoglalta az Ung folyóig ter-

jedő nyugati térséget, közte Ungvárt, ahová a 31. sz. ezred vonult be Ciaffi olasz ezredes vezetésével. (Ciaffi május 2-ig volt a megszállt területek katonai parancsnoka, őt Hennoque francia tábornok követte.) Február 19-én elfoglalta hivatalát Ladislav Moys, a csehszlovák hatóságok által kinevezett ungi zsupán. Április 16-ától a román hadsereg (a párizsi békekonferencián február 26-án megállapított, a nagyhatalmak által március 17-én jóváhagyott demarkációs vonal teljes hosszában), április 23-ától a csehszlovák hadsereg is tovább folytatta a felvonulást. Román megszállás alá jutott a terület körülbelül 65 százaléka a Máramarossziget–Técső–Huszt–Beregszász–Csap vonalon. A csehszlovák hadsereg birtokba vette az Ungvári, a Nagybereznai, a Perecsenyi járást, a Munkácsi járás egy részét, május 3-án elfoglalta Csapot, július 23-án Beregszászból már a román katonaságot szorította ki (a régiónak mintegy 35 százaléka). Július 25-én a Vörös Hadsereg bombázta Csapot, mire a csehszlovák hadsereg megszállta a július 1-jei pozsonyi fegyverszüneti szerződésben kijelölt felvidéki semleges zónát.[10]

Ukrán tervek. Az ukrán irányzat a máramarosi részen tudott a legerőteljesebben megnyilvánulni. 1918. november 8-án Kőrösmezőn a település és a környező falvak lakói határozatot hoztak a Huculföld Ukrajnához csatolásáról. Megalakították a Hucul Néptanácsot (Jaszinyai [Kőrösmezei] Ukrán Néptanács). Képviselői jelen voltak a december 10-i budapesti tanácskozáson (a ruszin autonómiáról), december 18-án a máramarosszigeti tanácskozáson, ahol beválasztották őket a Máramarosi Néptanácsba. Novemberben Sztanyiszlavban megnyílt a Hucul Néptanács képviselete. December 22-én azonban a magyar katonaság bevonult Kőrösmezőre. A Néptanács tagjai a hegyekbe menekültek, majd a január 7-ről 8-ra virradó éjjel felkelést szerveztek Kőrösmezőn. Január 13–17. között fegyverrel elfoglalták a Rahói járást. A továbbnyomulást a román hadsereg állította meg. Május elején, amikor a román hadsereg megindult Rahó irányába, a Hucul Néptanács harc nélkül feladta az addig ellenőrzött területet.[11]

Január 21-én Huszton ukrán kongresszust tartottak Mihajlo Brascsajko kárpátaljai politikus, a régióban az ukrán mozgalom szervezője elnökletével, melyen határozatot hoztak az Ukrajnával való „újraegyesülésről". Másnap Kijevben az Ukrán Nemzeti Tanács direktóriuma kimondta a Nyugat-ukrán Népköztársaság (Galícia, Bukovina, valamint „Uhorszka Rusz") és a Dnyeperi Nagy Ukrajna egyesítését.[12] A régió sorsa azonban a harmadik irányból dőlt el.

Az amerikai ruszinok szervezkedése. Az észak-amerikai földrészen a ruszin–ukrán emigráció állandó figyelemmel kísérte az anyaföld eseményeit. Az emigrációnak többféle irányzata létezett, ezért

ezek közül csak arra térek ki, amelyik végül is eredményesnek bizonyult.[13]

1918. július 23-án az egyesült államokbeli Homesteadben két ruszin görög katolikus szervezet egyesülésével alakult meg a Ruszinok Amerikai Néptanácsa (American National Council of Ruthenians) Nyikolaj Csopej elnökletével. A tanács megbízta Gregory Zhatkovych ügyvédet, hogy foglalja össze a szervezet célkitűzéseit, amit memorandum formájában az USA elnökéhez kívántak továbbítani. A szervezet képviselői útján októberben tárgyalt W. Wilsonnal, tagja lett a Közép-Európai Demokratikus Szövetségnek (elnöke: Tomáš Garrigue Masaryk), Philadelphiában aláírta a független közép-európai népek közös céljait megfogalmazó nyilatkozatot. November 12-én pedig a Ruszinok Amerikai Néptanácsa Scrantonban megszavazta az „ősi ruszin területek" – Szepes, Sáros, Zemplén, Abaúj, Gömör, Borsod, Ung, Ugocsa, Bereg és Máramaros – Csehszlovákiához való csatolását „széles jogkörű autonómiával" (Scranton resolution). Másnap Zhatkovych Washingtonban átadta T. G. Masaryknak a scrantoni kongresszus jegyzőkönyvét, november 15-én pedig külön levélben értesítette W. Wilson amerikai elnököt és R. Lensing külügyminisztert a scrantoni döntésről.

Ennek nyomán a január 18-án megnyíló párizsi békekonferenciára a csehszlovák kormányt képviselő Edvard Beneš és Karel Kramář a ruszinok képviseletére Gregory Zhatkovychot és Julij Gardosht, az amerikai ruszinok küldötteit és Anton Beszkidet, az Eperjesi Ruszin Tanács elnökét hívta meg. Mindhárman február 13-án érkeztek a helyszínre, ahol Közös Bizottságot alakítottak a ruszin érdekeknek a békekonferencián való képviseletére, a csehszlovák kormánnyal való tárgyalásokra. Március 12-én a párizsi békekonferencián jóváhagyólag vették tudomásul a csehszlovák követeléseket, többek között Kárpátaljára vonatkozóan.

1919. május 8-án a csehszlovák megszállás alatt levő Ungváron az eperjesi, az ungvári és a huszti ruszin tanácsok Avgusztin Volosin elnökletével tartott közös gyűlésükön megalakították a Központi Orosz (Ruszin) Nemzeti Tanácsot (Центральна Руська Народна Рада, elnök: Anton Beszkid, alelnökök: Avgusztin Volosin, Miron Sztripszkij és Mihajlo Brascsajko). A Tanács kimondta a Csehszlovákiához való „önkéntes" csatlakozást. A határozatot az Avgusztin Volosin vezette nagy számú küldöttség Prágában átadta T. G. Masaryk köztársasági elnöknek.

Július 29-én ugyanitt megkezdődött a tárgyalás T. G. Masaryk köztársasági elnök, Antonín Švehla belügyminiszter, valamint Gregory Zhatkovych (Ruszinok Amerikai Néptanácsa) részvételével a ruszin–szlovák határról, a ruszin autonóm terület igazgatásának meg-

szervezéséről. Elhatározták, hogy az irányítást ideiglenes direktóriumra bízzák, melynek elnökévé a kormány augusztusban G. Zhatkovychot fogja kinevezni. Ugyanezen a napon a csehszlovák kormány megbízásából Ungvárra érkezett J. Breicha azzal a feladattal, hogy megszervezze a polgári közigazgatást. Augusztus 20-tól hivatalosan a ruszin terület polgári igazgatásának vezetője lett (1920. április 26-ig).

Augusztus 12-én G. Zhatkovych[14] a csehszlovák köztársasági elnök által láttamozott levélben tudatta a Központi Orosz Nemzeti Tanáccsal, hogy a köztársasági elnök kinevezte az autonóm direktórium élére. Ekkor még úgy tudta, hogy „véglegesen" Kárpátaljához fog tartozni a Szepes megyei Ólublói járás, Sáros és Zemplén megye északi, Ung megye északi és keleti része, valamint Bereg, Máramaros és Ugocsa megye.

1919. szeptember–1920. július

1919. szeptember 10-én Saint-Germain-en-Laye-ban került aláírásra az a szerződés[15], amelynek értelmében a régió (Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegye nagyobb része) Podkarpatszka Rusz néven a Csehszlovák Köztársaság fennhatósága alá került. E szerződés 10–13. cikkelyében a Csehszlovák Köztársaság kötelezte magát, hogy a területet önkormányzattal rendelkező autonóm egységként szervezi meg, autonóm gyűlést állít fel, amelynek törvényhozó hatalmat kell kapnia a nyelvhasználat, az oktatásügy, a vallásügy terén, valamint a helyi közigazgatás kérdéseiben. (A csehszlovák törvénykezésben 508. sz., kihirdetve 1921. december 31-én.[16]) Október 3-án a belügyminisztérium rendeletben közölte, hogy Podkarpatszka Ruszban a legfőbb hatalom a katonai parancsnok (Hennoque) kezében van, illetve meghatározta a polgári közigazgatás vezetője (J. Breicha) pontos jogkörét. November 8-án Hennoque és J. Breicha aláírásával megjelent az Általános szabályzat (Generalny Statutum) Podkarpatszka Rusz megszervezéséről és közigazgatásáról[17], amely többek között kimondta, hogy „Csehszlovákia kötelezi magát létrehozni a Kárpátaljai Ruszin Területet a szövetséges és résztvevő nagyhatalmak által megjelölt határokon belül mint autonóm egységet a csehszlovák államban és felruházni azt a csehszlovák állam egységével megegyező legmesszebbmenő önkormányzattal". A terület ügyeit a szojm (ruszin országgyűlés) és az annak alárendelt kormányzó fogja intézni. Az autonómia életbe léptetéséig „ideiglenes Ruszin Autonóm Direktóriumot" és „ideiglenes adminisztrátort" neveznek ki. „Az adminisztrátor és az autonóm direktórium hivatalai

megszűnnek, mihelyt a békekonferencia alapján létesített ruszin Autonóm Alkotmány életbe lép.

A ruszin parlament tagjainak választása legkésőbb a közös csehszlovák parlamenti képviselőválasztások megtörténte utáni 90 napon belül lesz megtartva."

A leendő autonóm terület határáról:

„a) a szlovákokat és ruszinokat elválasztó demarkációs vonal Csap községtől Užhorod (Ungvár) város északi részéhez húzódik éspedig oly módon, hogy a vasúti vonal Szlovákiához, Užhorod pedig a ruszin államhoz fog tartozni és innen az Ung folyó mentén a Kárpátokig. E vonaltól az összes keletre eső terület Autonóm Ruszin Területnek lesz tekintve.

b) az Autonóm Ruszin Terület déli határa úgy lett a békekonferencia által megállapítva, hogy a ruszin–magyar határ Csaptól kezdve ruszin területen marad egész Máramarosszigetig, mely város Romániának jut. A határ további részében a Tisza folyó mentén északra halad az északi határhoz, mely megfelel a volt Magyarország és Galícia közötti határnak.

c) amennyiben a ruszin népnek egy része a békekonferencia határozata alapján minoritást képez a szlovák területen, a csehszlovák kormány mindkét nép képviseletének azt javasolta, hogy egyezzenek bele az összefüggő (folytatólagos) ruszin területnek az Autonóm Ruszin Területhez való esetleges csatolásába."

November 10-én Csehszlovákia ratifikálta a saint-germaini szerződést, s ugyanezen a napon kinevezték Podkarpatszka Rusz Autonóm Direktóriumát; elnöke: Gregory Zhatkovych. A direktóriumhoz 6 osztály tartozott: 1. elnöki és határon túli; 2. művelődési és iskolaügyi; 3. vallási, ipari és kereskedelmi; 4. igazságszolgáltatási, földművelésügyi és élelmiszerellátási, 5. belügyi; 6. pénzügyi. A közigazgatási beosztás szerint a terület 4 zsupából állt: az Ungvári (hozzá tartozott az Ungvári, a Perecsenyi, a Szerednyei és a Nagybereznai járás), a Munkácsi (Munkácsi, Dolhai, Szolyvai, Oroszvégi, Alsóvereckei, Volóci járás), a Beregszászi (Beregszászi, Huszti, Ilosvai, Kaszonyi, Nagyszőlősi járás) és a Máramarosi zsupából (Rahói, Nagybocskói, Técsői, Taracközi járás). Néhány nappal később G. Zhatkovych a homesteadi ruszin kongresszuson számolt be arról, hogy Podkarpatszka Rusz a legszélesebb körű autonómiát fogja kapni.

Zhatkovych és a direktórium azonban gyakorlatilag tehetetlennek bizonyult. Február 19-én a direktórium lemondott. Február 29-én megszületett a Csehszlovák Köztársaság alkotmánya (a törvénytárban 121. sz.), melynek 3. §-a megerősítette, hogy Kárpátalja, amely „önkéntes csatlakozás alapján" az „egységes és oszthatatlan"

Csehszlovák Köztársaság része, a „legszélesebb körű autonómiával lesz felruházva", élén a kormányzóval, aki a ruszin országgyűlésnek lesz felelős.[18]

Április 18-án, illetve 25-én megtartották az első általános választásokat a csehszlovák Nemzetgyűlésbe és a Szenátusba. A választási törvényben (1920. február 29., 123. sz.) Podkarpatszka Rusz a Csehszlovák Köztársaság 23. számú választókerületeként szerepel, amely 9 nemzetgyűlési képviselőt és 4 szenátort választhat. Ebből a körből azonban Kárpátalja kimaradt – hivatkozással a román katonai jelenlétre. A román hadsereg kivonulása szakaszosan február 24-től augusztus végéig tartott, amikor csehszlovák minisztertanács 2616. sz. határozatával Kárpátalján szükségállapotot vezettek be, amely 1922. április 26-ig volt érvényben.

Április 26-án elfogadták a Generalny Statutum módosítására vonatkozó 356. sz. kormányrendeletet. Ennek értelmében J. Breichát, a polgári közigazgatás vezetőjét felmentették tisztségéből, május 5-én pedig T. G. Masaryk köztársasági elnök Zhatkovychot Podkarpatszka Rusz kormányzójának nevezte ki ideiglenes jelleggel („a szojm összehívásáig"). Az alkormányzó a cseh Peter Ehrenfeld lett.

Zhatkovychnak azonban továbbra sem sikerült előbbre jutnia a kormánnyal folytatott tárgyalásokban, ezért 1921. március 17-én kiábrándultan és csalódottan, olyan keretek között, amely általánosan elfogadott lett a 20–30-as években Kárpátalján a sajtótájékoztatókra, teaestélyen jelentette be: „Midőn elfogadtam az autonóm Direktórium elnökségét és a kormányzóságot, tettem azt azon erős őszinte meggyőződésből, hogy ezáltal e megbízás, cél és eszmény előmozdítva lesznek. A nagy hivatalok azonban nagy kötelezettséggel járnak, amelyek akadályul szolgálnak azon cél és eszménynek, melynek fejlődését feladatomnak tűztem. Ezért készítettem én és tegnap elküldtem Prágába egy speciális küldönc által egy részletes Exposét[19], melyben fel van sorolva a Ruszin–Csehszlovák Unió eseményeinek története és egyidejűleg beadtam a köztársasági elnök úrnak a Podkarpatszka Rusz kormányzói állásáról való lemondásomat."[20] Áprilisban Prágában minisztertanácsi ülésen foglalkoztak a kérdéssel. Május elején a kormányzót fogadta T. G. Masaryk köztársasági elnök és Jan Černy miniszterelnök. Zhatkovych nem vonta vissza a lemondását, és május 17-én hivatalos búcsút vett Ungvártól. Nyár végén visszautazott az Egyesült Államokba; kislánya súlyos betegsége és halála akadályozta a korábbi távozásban. Július 26-án hívei Ungváron bankettet adtak a tiszteletére. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap,* a magyar pártok hivatalos lapja szerint a bankett „Ruszinszkó összes ruszinjainak első nagy politikai demonstrációja" volt.[21] A bankett után Kaminszki József, a Podkarpatszka Ruszi Földműves Szövetség

ügyvezetője felszólította a többi pártot, hogy alakítsanak egységes frontot, lépjenek koalícióba az autonómia megvalósítása, a szojm összehívása, a ruszin határkérdés megoldása, a nyelvről, az államjogi orientációról folytatott viták rendezése érdekében.

1921. október–1924. március

Zhatkovych távozása után közel két és fél éves időszak következett, amikor nem neveztek ki új kormányzót, Ehrenfeld Péter alkormányzói minőségben intézte az ügyeket. A lakosságot leginkább a pénzbeváltás, a földreform, a beszolgáltatások, az állampolgárság rendezése, a munkalehetőség biztosítása, a csehszlovák–román határkiigazító bizottság tevékenysége foglalkoztatta, melynek feladata a két ország közötti végleges határok megállapítása volt. Településcserére egyetlen alkalommal került sor, amikor 1921. június 25-ével Nagypalád Nagytarnáért Kárpátaljához került. Lehetővé vált a kishatárforgalom Románia és Magyarország felé.

A magyar pártok (a Ruszinszkói Magyar Jogpárt, a Ruszinszkói Őslakosság Autonóm Pártja, az Országos Keresztényszocialista Párt, valamint az Országos Kisgazda, Földmíves és Iparos Párt helyi szervezete, korabeli szóhasználattal „ruszinszkói kerülete") elsősorban a pártszövetség, az állami hivatalvállalás, az adózás, a magyar oktatásügy kérdéseire figyeltek. Problémát okozott, hogy az egykori Ung megyét a csehszlovák közigazgatás megosztotta Kárpátalja és Szlovenszkó között. A kialakult helyzet lényegét jól érzékelteti a *Ruszinszkói Magyar Hírlap*ból vett idézet: „Az Ung megyei kérdés állandóan foglalkoztatja a közvéleményt, jóllehet egyelőre a régi értelemben vett egységesítésről nem lehet szó. Van egy mozgalom, melynek célja az egész Ung megyének Ruszinszkóhoz csatolása, ezzel ellentétben áll a másik mozgalom, mely Ung megyét Szlovenszkó javára szeretné kiegészíteni."[22] Itt csak közigazgatási értelemben vett egységesítésről volt szó. A ruszin pártok viszont nemzetiségi alapon tartottak igényt szlovenszkói területekre, az autonóm terület határát a Poprád folyóig akarták kiterjeszteni.

A közigazgatás tekintetében a fontosabb változás, hogy 1921. október 15-től életbe lépett a belügyminiszter augusztus 26-án kelt rendelete, melynek értelmében Podkarpatszka Rusz három részre (zsupára) tagolódott: 1. Ungi zsupa, székhely: Ungvár (Ungvári, Perecsenyi, Nagybereznai, Szerednyei járás, Ungvár város), 2. Beregi zsupa, székhely: Munkács (Munkácsi, Latorcai, Alsóvereckei, Szolyvai, Felvidéki, Mezőkaszonyi, Tiszaháti járás, Munkács és Beregszász város), 3. Máramarosi zsupa, székhely: Huszt (ideiglenesen azonban Nagyszőlős, amíg Huszton be nem fejeződött a hivata-

li negyed építése) (Huszti, Técsői, Taracközi, Nagybocskói, Rahói, Dolhai, Ökörmezői, Nagyszőlősi járás). 1923. január 31-ével a Mezőkaszonyi járás megszűnt, Mezőkaszony, Hetyen, Beregsom, Zápszony, Kisharangláb a Beregszászi; Kis- és Nagydobrony az Ungvári; Bátyu, Barkaszó, Bótrágy, Szernye, Csongor, Rafajnaújfalu a Munkácsi járáshoz került. Az 1923. június 7-én kelt 113. sz. kormányrendelet szabályozta Kárpátalján a közigazgatási hatóságok működését, illetékességét, az augusztus 7-i 171. sz. kormányrendelet (kihirdetve augusztus 18-án) pedig a kárpátaljai települések jogviszonyát (kiterjesztette a szlovenszkói községi választásokról szóló 1919. január 31-én kelt 75. sz. törvény hatályát). Ungvár és Munkács rendezett tanácsú város maradt, Beregszászt viszont nagyközséggé fokozták le.

Az autonomista mozgalomnak Beneš kárpátaljai látogatása adott újabb lendületet 1921. december végén. A miniszterelnök ungvári beszédéből: „Én autonomista vagyok. Felfogásom s az önök felfogása között csupán tempóbeli különbség van. Mert én fokozatosan kívánom az autonómiát kiépíteni."[23] Újévi prágai beszédében T. G. Masaryk köztársasági elnök így fogalmazott: „A kárpátaljai polgárságot rá kell nevelni a közigazgatásra és ki kell művelni."[24] A terület közigazgatásának átszervezésével összefüggő kérdéseket januárban minisztertanácsi ülésen vitatták meg. A minisztertanács megszüntette a területen a katonai közigazgatást, és napirendre tűzte a községi és parlamenti, valamint a szojmba történő választások kiírásának kérdését. Márciusban Prágában tárgyaltak a kárpátaljai politikai pártok a tartományt érintő kormányprogramról. A Ruszin Néppárt, a Ruszin Parasztpárt, a Köztársasági Agrárpárt, a Ruszin Földműves Autonóm Párt, a Kárpátorosz Munkapárt, a Földműves Szövetség, a Magyar Kisgazdapárt, a Keresztényszocialista Párt, az Autonóm Őslakos Párt, a Magyar Jogpárt, az Ortodox Zsidó Párt, a Zsidó Polgári Párt, a Cionista Párt, a Kommunista Párt közös ülést tartott. Ez volt az első és utolsó alkalom, hogy a tartományt érintő kérdésben a pártok ilyen széles körben képviseltették magukat. Az elfogadott közös nyilatkozat kimondta, hogy a kormány törvénytelenül jár el, amikor Kárpátalja ügyében a szojm összehívása nélkül akar dönteni, valamint sérelmezte, hogy: „Az ideiglenes határt a ruszin nép részvétele nélkül az Ung folyóba állapították meg, minek következtében a ruszin népet két részre szakították szét, s az egyikben elválasztották Ruszinszkótól és hozzácsatolták Szlovenszkóhoz." Szükséges, hogy „Ung megyének déli és nyugati része, valamint Zemplén megye is közigazgatási tekintetben még a szojm összehívása előtt Ruszinszkóhoz csatoltassék".[25]

A szövetségi gondolat alapján a Köztársasági Agrárpárt, a Földműves Szövetség, a Munkapárt, az Autonóm Földműves Párt és a Néppárt a cseh Agrárpárttal kötött megállapodás alapján egységes földműves pártba tömörült. A Kárpátorosz Köztársasági Földműves Párt elnökévé Kaminszki Józsefet választották meg. A párt tárgyalásokat kezdeményezett Antonín Švehla miniszterelnökkel, melynek eredményeképpen 1923. november 18-án Podkarpatszka Rusz új kormányzójává nevezték ki a párt vezetőségének egyik tagját, Anton Beszkidet. Az alkormányzó a cseh Antonín Rozsypal miniszteri tanácsos lett.

A Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének álláspontját a munkácsi „magyar nemzeti kongresszus" (1923. május 6.) záró határozata így fogalmazta meg: „Meg vagyunk győződve arról, hogy e területen a ruszin nép szimpátiájával találkozó politikának helyes utat csak az a ruszin politikai pártvezér találta és találhatja meg, aki az egész őslakossággal összefogva küzd e terület részére a békeszerződésben is biztosított, nem ruszin, hanem ruszinszkói autonómia megvalósításáért, amelyet mi is az első perctől zászlónkra írtunk".[26]

A konszenzus megszületése után az azt tető alá hozó Kárpátorosz Köztársasági Földműves Párt szinte azonnal meghasonlott. A tagság egy része úgy döntött, hogy belép a Csehszlovák Köztársasági Földműves (Agrár) Pártba, s a továbbiakban annak podkarpatszka ruszi tagozataként fognak tovább működni. Az ellenzék – a volt Ruszinszkói Földműves Szövetség (Kaminszki-párt) és Autonóm Ruszin Földműves Párt (Mocskos-párt) tagjai – megalakította az Autonóm Földműves Szövetséget, melynek legfőbb programpontja az autonómia követelése volt. A párt elnökévé Iván Mocskost, ügyvezetőjévé Iván Kurtyákot választották. A politikai főtitkár Bródy András lett.

Ekkor került sor Kárpátalján az első parlamenti választásokra 1924. március 16-án (pótválasztások Csehszlovákiában).[27] A kommunisták fölényes győzelmet arattak, a 9 képviselő és 4 szenátor közül hatan kerültek ki soraikból.[28] A kárpátaljai képviselők és szenátorok első felszólalásaikban az autonómia valóra váltását, az autonóm terület földrajzi és néprajzi értelemben vett határainak megállapítását követelték.[29]

1926. február–1928. július

A közhangulat élénken reagált a nyelvtörvény[30] végrehajtási rendeletének[31] megjelenésére 1926 februárjában. A kárpátaljai pártok értelmezése szerint a rendelet „kisebbségi nyelvnek" deklarálja a ruszint, holott annak az államnyelvvel egyenrangúnak kellene lennie. Ismét a Központi Orosz Nemzeti Tanács lett a hangadó, amely február 8-i ungvári gyűlésén erélyesen tiltakozott a nyelvtörvény ellen, fel-

hívta a politikai szervezeteket, az országgyűlési képviselőket a ruszin lakosság autonóm nyelvi jogainak védelmére.

A tiltakozási hullámot felerősítette a közigazgatás tervezett reformja. A Tanács Kárpátalja-szerte plakátokat ragasztatott ki, amelyeken a kormány javaslatával szemben autonómiát követelt, felhívta a településeket, hogy válasszanak küldötteket egy általános nemzeti tiltakozó gyűlésre. A ruszin pártok a hónap végén Huszton tartott közös gyűlésén egységesen követelték Kárpátalja határainak a Poprád folyóig való kiterjesztését. A kárpátaljai magyar ellenzéki pártok is csatlakoztak a ruszinok autonomista mozgalmához.[32] A Magyar Nemzeti Párt februári prágai értekezlete viszont alapjában egyetértett a kormány elképzelésével azzal a megkötéssel, hogy a közigazgatási területeket, amelyek létesítését a reformtervezet előírja, a volt magyar vármegyék határainak megfelelően rendezzék, s a kárpátaljai szojmban a magyar nemzeti kisebbség létszámának arányában vehessen részt.[33]

1926. június 4-én megszületett a 84. sz. kormányrendelet, amely kimondta a három ruszinszkói zsupa (ungi, beregi, máramarosi) összevonását. Kárpátalja parlamenti képviselői egységesen állást foglaltak a terület nagyzsupává alakítása ellen, mert az az autonómia megadásának újabb elodázását jelenti. „Mindaddig, amíg életbe nem lép Ruszinszkó autonómiája, amíg nem hívják össze az autonóm szojmot és nem állapítják meg a végleges határokat, nemcsak idő előttinek, hanem törvényellenesnek is tartjuk a mai megyei szervezet megváltoztatását."[34] A kormányrendelet azonban július 1-jei hatállyal életbe lépett, Podkarpatszka Rusz „nagyzsupa" lett Munkács székhellyel. A helyi igazgatási szervek működését a 1926. július 2-án kelt 106. sz. kormányrendelet szabályozta (Szlovenszkóban a 385/922. sz.).

A székhely megváltoztatása hatalmas hullámokat kavart, s a két város, Munkács és Ungvár között megindult a versengés az elsőségért. A korabeli közbeszéd, politikai csatározások legfőbb témájává vált a közigazgatási reformtörvény előkészítése körüli viták mellett. Közben megszületett a [Kárpátorosz] Autonóm Földműves Szövetség autonómiatervezete Földesi Gyula alelnök, nyomdatulajdonos megfogalmazásában.[35] A tervezet a beligazgatás, a nyelv-, a vallás és a közoktatásügy területén kívánta a törvényhozási és a végrehajtási autonómiát. „A kárpátaljai oroszok vitán kívül Kőrösmezőtől a Tátráig, a Fehér-Tiszától a Poprád folyóig laknak. Tehát ezen határok között elterülő földnek önkormányzatra van joga. Miután azonban ezen területen egyéb nemzetek is, zipserek, keleti szlovákok és magyarok is laknak, mi ezen föld részére területi, politikai autonómiát követelünk, mely megilletné az összes itt élő nemzeteket, nem csak az oroszokat.

Számolunk továbbá azzal, hogy autonóm területünk egy igen értékes és kulturált része fekszik nyugaton s azért a vezető szerepet szívesen megosztanók országrészünk nyugati kultúrgócpontjaival, sőt fővárossá is az ekként megnagyobbított autonóm területünk legnagyobb és legelső városát, Kassát akarjuk nyilvánítani." Ruszinszkó és „a most még Kelet-Szlovenszkó néven ismert Nyugat-Ruszinszkó részére az ottani ethnografiai megoszlásra való tekintettel szükségesnek tartjuk", hogy „6 orosz, 2 szlovák, 2 magyar és 1 német járásfőnökség (zsupánátus) s azonkívül járásfőnökségi (zsupánátusi) jogkörrel felruházott Kassa főváros és 8, esetleg több rendezett tanácsú város lenne megszervezve, mint közigazgatási egységek. Hasonló tagozódás szerint állítanók föl a pénzügyigazgatóságokat, tanfelügyelőségeket, törvényszékeket és egyéb intézményeket […] A zsidókat ezen felállításunkban nem vettük tekintetbe […] Tekintettel azonban a zsidó vallású polgárainknak bizonyos vallási érdekeire, hajlandók vagyunk a kormányzói hivatal kebelén belül egy, a törvény által meghatározott jogkörrel felruházott zsidó ügybiztost alkalmazni." Magyar oldalról az Országos Keresztényszocialista Párt kassai szervezetének vezetősége határozatban mondta ki, hogy „rokonszenvvel fogadja a Ruszinszkóból kiindult mozgalmat, mely szerint ezen autonóm területet a Tátráig, a Poprád folyóig terjesszék ki és ezen terület fővárosa Kassa legyen, mely területen az uralkodó ruszin nép mellett a kisebbségek jogai is teljességben érvényesülnek".[36]

1928. július 1-jén Csehszlovákiában életbe lépett a közigazgatási reformtörvény (1927. július 14., 125. sz.).[37] Podkarpatszka Rusz a köztársaság többi területeinek mintájára szervezett tartomány, a székhely Ungvár. Az egységes közigazgatás kétszintes: tartományi (országos) és járási hivatalok végzik az ügyintézést.[38] Kárpátalján viszont az 1927. július 15-i 103. sz. kormányrendelet értelmében az országos elnök mellett továbbra is van kormányzó.[39]

Az Országos Hivatal elnökét 1928. augusztus 1-jével nevezték ki Antonín Rozsypal addigi alkormányzó személyében, aki 1937. január 1-jei nyugdíjazásáig maradt beosztásában. Ezután a tisztséget nem töltötték be ismét csak az autonómia oly sokszor emlegetett „közelgő bevezetése" miatt. Az elnöki teendőket ettől kezdve Jaroslav Meznik addigi országos alelnök látta el az új fordulatig.

1932–1934

A 20-as évek második felében, a 30-as évek elején a hangadó autonomista ruszin párt az Autonóm Földműves Szövetség, azaz a Kurtyák-párt volt, amely rendszeres anyagi támogatásban részesült

a magyar kormányzat részéről. A hivatalos magyar kormányzat a 20-as években a Társadalmi Egyesületek Szövetségének Központján, a 30-as években közvetlenül a Miniszterelnökségen és a Külügyminisztériumon keresztül juttatott pénzek révén gyakorolt befolyást a Felvidéken a magyar politizálásra. Kárpátalján önálló tételként szerepeltek a kisgazdák és a keresztényszocialisták, illetve külön támogatásban részesültek a szepességi németek és Kurtyák pártja (majd Bródy is). Kárpátalja finanszírozási különállását a két világháború közötti időszakban végig megőrizte.[40] „A hivatalos kormányzati politika két évtizeden keresztül hol nyílt, hol titkos eszközökkel arra törekedett, hogy a szláv népek közötti közeledést megakadályozza, illetve a nyelvi, vallási különbségeket elmélyítse és ezzel megingassa az államot. Ehhez igyekezett felhasználni a szlovák és a ruszin autonómia törekvéseket."[41] Gömbös Gyula magyar miniszterelnök részére 1934. november 24-i keltezéssel készített bizalmas jelentésben például ez állt: „Kurtyák Iván huszti rutén képviselő halálával [1933. január 2.] a Magyarországhoz való csatlakozás gondolata meggyengült a rutén nép között." A „rutén földön" az alábbi három mozgalom él: 1. „pravoszláv nagyorosz mozgalom". Ezt „görögkeleti pravoszláv papok" és „nagyorosz emigránsok" irányítják. A leventéhez hasonló intézménybe tömörítik az ifjúságot, az irányítók közt sok a volt cári tiszt. Fő törekvésük az Oroszországhoz való csatlakozás. 2. „ukrán–kisorosz mozgalom". Különösen az értelmiség és a tanulóifjúság körében terjed. Célja az önálló ukrán államon belül egyesíteni az összes „kisoroszt". 3. „kommunista mozgalom", amely a leginkább a szegény nép körében van elterjedve. „[…] egy esetleges későbbi időpontbani népszavazásnál a magyarhű lakosság kisebbségbe kerülhet".[42] Megítélésem szerint az „őslakos egység" gondolatának szorgalmazása is azt szolgálta, hogy a magyarok természetes hajlandósága mellett a többi nemzetet is Magyarország felé hajlítsák (nem utolsósorban területi megfontolásból).[43]

A gazdasági válság időszaka az irredenta mozgalmak megerősödését hozta[44] (illetve a zsidóság a fasizmus térnyerése miatt szervezett tiltakozó megmozdulásokat, bojkottálta a német árukat stb.). 1932. júniusában a Magyar Nemzeti Párt kárpátaljai kerületének beregszászi gyűlésén Korláth Endre pártelnök, parlamenti képviselő (a magyarországi támogatások kárpátaljai közvetítője[45]) kijelentette: „minden jó szándékú ember a béke érdekében a [béke]szerződések revízióját tartja szükségesnek".[46] 1933 áprilisában Bródy András (Ruszinszkói Autonóm Földműves Szövetség) képviselő parlamenti beszédében kifejtette: „mi ruszinok […] minden körülmények között kívánjuk a határrevíziót, mert a Tisza-völgyről és a Máramarosszigetről mi sohasem mondunk le." Nincs semmi oka, hogy támadjuk

a magyarokat, a magyar kultúrát, mert „Podkarpatszka Ruszban ők épp úgy küzdenek autonóm jogaink megvalósításáért, mint mi magunk is". Kárpátaljára stratégiai szempontból volt szükség: elválasztani Magyarországot és Lengyelországot, megteremteni a kapcsolatot Romániával.[47] 1934 októberében Ungváron politikai nagygyűlést tartott a magyar pártszövetség „az összetartás, a közös célért küzdés, a testvéries együttműködés demonstrálására". A megfogalmazott követelések között szerepelt az autonómia megadása. Korláth Endre terjedelmes beszámolójában többek között elmondta: lehetségesnek tartaná „a Kárpátalján szórványban élő magyarság és a békéscsabai szlovákok kicserélését". Ez ügyben felkereste Szeberényi Lajos békéscsabai evangélikus esperest, aki a terv ellen erélyesen tiltakozott.[48]

Ezzel szemben 1933 márciusában Munkácson tartottak közös értekezletet Kárpátalja cseh és ruszin parlamenti képviselői és szenátorai a magyarországi revizionista mozgalom felerősödésével kapcsolatban. A határozatból: „A podkarpatszka ruszi nép többségét képviselő szenátorok és képviselők a legerélyesebben tiltakoznak a békeszerződések bármilyen irányú revíziója ellen […] Podkarpatszka Rusz népe sohasem fogja tűrni, hogy ezt a területet bármilyen más államhoz csatolják és szabadságukat, ha kell, életükkel is megvédelmezik."[49]

Hasonló álláspontot foglalt el a Központi Orosz Nemzeti Tanács is.[50] Júniusban a ruszin pártok Ökörmezőn a Szabadság emlékműnél tartottak tiltakozó gyűlést „Magyarországnak és szövetségeseinek a demokrácia és a Csehszlovák Köztársaság területei ellen szövődő merényletterve ellen".[51]

1935. december–1937. október

Időközben, 1933. június 15-én meghalt Anton Beszkid, Kárpátalja kormányzója, s ezzel újra kormányzóválság állt be. Edvard Beneš külügyminiszter kárpátaljai útja alkalmával 1934. május 3-án Ungváron tartott beszédében kijelentette: „az autonómia ügye súlyos pénzügyi kérdést jelent", „Podkarpatszka Rusz először a republikáé és aztán az idevaló népé".[52]

1935 februárjában Konstantin Hrabár személyében kinevezték Kárpátalja (harmadik) kormányzóját. Év végén, röviddel Beneš köztársasági elnökké választása után, a helyi sajtó képviselői előtt bejelentette: küszöbön áll az autonómia életbe léptetése, az előkészítő munka megindul; „nagy részben Kárpátalja őslakossága pártjainak felfogásától, magatartásától függ, hogy milyen lesz az autonómia alapja, s hogy mire és miként fog felépülni […] ennek érdeké-

ben a különböző pártok közti ellentéteknek a lehetőség szerint kisebbedniük kell".[53] Ismét a felfokozott várakozások időszaka következett.[54] Hamarosan kiderült azonban, hogy a kormány csupán a kormányzó és hivatala hatáskörét kibővítő törvénytervezetet, „részleges autonómiát" készít elő. Hrabár, valamint a kárpátaljai képviselők és szenátorok hosszas tárgyalásokba kezdtek Milan Hodža miniszterelnökkel.

A kormány a pártokat is felszólította a véleményadásra. A Központi Orosz Nemzeti Tanács 1936 augusztusában terjesztett be memorandumot Prágának; a követelések: 1. minden hatalom azonnal menjen át a kormányzó kezébe; 2. a „kisorosz" nyelvet tegyék meg hivatalosnak; 3. haladéktalanul kezdjék meg a szojmválasztás előkészítését; 4. csatolják Podkarpatszka Ruszhoz a jelenleg Szlovenszkóhoz tartozó ruszinlakta területeket (Szobráncot, Nagykapost, Királyhelmecet, Nagymihályt, Tőketerebest, Varannót, Homonnát, Mezőlaborcot, Szinnát, Sztropkót, Giráltot, Eperjest, Bártfát, Kisszebent, Ólublót, Szepesófalut).[55] Novemberben Kárpátalja történelmében először ültek közös asztalhoz a ruszin, a nagyorosz és az ukrán irányzat képviselői, hogy egységes állásfoglalásban követeljék az autonómiát. Az ülésen elfogadták a Központi Orosz Nemzeti Tanács autonómiatervezetét. A Tanács képviseletében Mihajlo Brascsajko, Bródy András és Kaminszki József a tervezetet 1937 márciusában adta át a miniszterelnöknek. „Podkarpatszka Rusz határai Lengyelország, Románia és Magyarország felé egybeesnek a Csehszlovák Állam határaival. Nyugati végleges határát a Csehszlovák Nemzetgyűlés és Podkarpatszka Rusz Szojmjának közös bizottsága fogja megállapítani [...] Az Ung folyótól nyugatra eső terület azon politikai járásait, amelyek népességében az 1910., 1919., 1921. és 1930. években tartott népszámlálások eredményeinek átlaga szerint az oroszok (rutének, ruszinok, rusznákok, gör. kath. vagy pravoszlávok) abszolút többségben vannak, már ezen törvény alapján életbe lépése után azonnal Podkarpatszka Rusz területéhez kell csatolni" (3. §). Ahol ugyanők „relatív többségben vannak, de az illető járás népességének felét meg nem haladják, népszavazást kell tartani" (4. §).[56] Prága ezt a tervezetet elvetette.

1937. június 26-án a parlament megszavazta a kormányzói jogkört szabályozó 172. sz. törvényt, amely október 8-án lépett életbe. Hrabár kormányzó sajtótájékoztatón kijelentette: „Tudom, hogy a törvény életbe léptetése nem az autonómia megvalósulása, de jelentős előrehaladás annak érdekében. Hangsúlyozom: az autonómia nem nemzeti, hanem területi autonómia, mely nem egy nemzeté, hanem mindnyájunké, akik e földön lakunk, nemzetiségi és felekezeti különbség nélkül, a magyaroké is, a zsidóké is! Az autonómiát nem

monopolizálhatja senki! Most a munka ideje következik. Tőlünk függ, hogy mikor és hogyan valósul meg az autonómia, mely teljes szabadságot jelent."[57] Október 28-án Beneš köztársasági elnök prágai ünnepi beszédében (a köztársaság alapításának 19. évfordulóján) így fogalmazott: „A Podkarpatszka Rusz önkormányzatáról szóló törvény e napokban első fázisában már életbe lépett. A távolabbi lépések bizonyára nem túlságosan távoli időben fognak történni s ezekben meghatározzák ennek a területnek különleges viszonyai szerint a további fejlődést. […] Ennek az államnak kormánya tudatában van mind kötelezettségeinek, mind erejének, amellett ki fog tartani evolúciós módszerei mellett."[58]

Mindezeket az eseményeket a magyar pártok úgy élték meg, hogy „Kárpátalján az őslakos ruszinok az utóbbi időben légmentesen elzárkóztak a magyarságtól […] A közös és életbevágó ügyeket, mint amilyen az autonómia is, a magyarság nélkül készülnek elintézni."[59] Az Egyesült Magyar Párt kárpátaljai kerületének 1937. szeptemberi beregszászi gyűlésén elhangzott: magyarnak csak az tekinthető, aki nem támogat a magyarság ellen irányuló törekvést, politikai irányzatot, továbbra is meg kell maradni az ellenzéki úton, ezért a párt nem fogadja el a kormányzói hatáskörről hozott törvényt.[60] 1938 nyarára, a külpolitikai tényezőktől is befolyásolva, megérett a (magyar) nemzeti autonómia követelésének gondolata.[61]

Halványan jelentkezett viszont egy új felfogás az ifjabb nemzedék körében, miszerint „legfontosabb teendő az új kisebbségi közértelmiség kinevelése […] Meg akarja teremteni a kultúrkapcsolatokat a Csehszlovákiában élő szláv nemzetiségekkel", nyilvános gyűléseket nem „politikai, pláne pártpolitikai célzattal, vagy programmal, hanem csak tudományos helyzetfelismerés és ismertetés célzatával" kell rendezni. „A fiatalság kitart politikamentessége mellett, tudva, hogy számára ez a legideálisabb út a kisebbségi magyarság létérdekeinek és kulturális értékeinek mindennapi munkával való megvédésénél."[62]

1938. október–1940. augusztus

A szeptemberi események döntő mozzanata, hogy Kárpátalján új lendületet vett az ukrán szervezkedés. Létrejött az Ukrán Népi Védegylet, illetve megalakult az Első Ukrán Központi Nemzeti Tanács. A komáromi tárgyalások megkezdése előtti napon, október 8-án ez a tanács és a Központi Orosz Nemzeti Tanács megalakította Podkarpatszka Rusz Nemzeti Tanácsát, amely első memorandumában kinyilatkoztatta, hogy magát az önrendelkezéssel és önkormányzattal bíró összes ruszin terület egyetlen törvényes képviselőjének tartja,

s küldöttséget menesztett Prágába, hogy tárgyaljon az autonóm kormány megalakításáról. Másnap Jan Syrový miniszterelnök lemondatta Hrabár kormányzót, helyébe Iván Párkányit nevezte ki (korábban a köztársasági elnök személyes tanácsadója volt a ruszin ügyekben, október 4. óta pedig a podkarpatszka ruszi ügyek minisztere). A tisztséget egy napig tölthette be. Október 11-én a cseh-szlovák miniszter tanács beleegyezését adta a podkarpatszka ruszi autonóm kormány kinevezéséhez. Az autonóm kormány hivatalos neve ekkor: Podkarpatszka Rusz Minisztertanácsa. Miniszterelnök: Bródy András (az Autonóm Földműves Szövetség elnöke). Bródy Ungváron kijelentette: kormánya minden tőle telhetőt megtesz annak érdekében, hogy egységes szabad államban egyesítse a ruszin területeket a Poprád folyótól a Tiszáig. Megbízottjait elküldte Berlinbe, Komáromba és Budapestre is. A szintén kormánytag Fenczik István, „a feketeinges kárpátorosz fasiszták" vezetője szerint „Munkácstól Kamcsatkáig az oroszság egységes", a „Poprádtól a Tiszáig terjedő területekről senkinek se engednek át egy tapodtat sem".[63] A Ruszin Nemzeti Tanács népszavazást követelt a terület sorsáról.

Október 26-án Bródyt hazaárulás vádjával letartóztatták, a cseh-szlovák kormány lemondatta többek között Fenczik István minisztert, Syrový Avgusztin Volosint nevezte meg az új miniszterelnöknek. Volosin kijelentette, hogy ragaszkodik az Első Központi Ukrán Nemzeti Tanács határozata értelmében Kárpáti Ukrajna etnográfiai integritásához, a néprajzi határokhoz, elutasítja a népszavazást. Jozef Tiso oldalán személyesen jelen volt november 2-án a bécsi Belvedere-kastélyban, ahol kihirdették a tengelyhatalmak döntőbírósági határozatát. Podkarpatszka Rusz területéből 1523 km^2 (az országrész 21,1 százaléka) Magyarországhoz került. Volosin kárpátukrán államát, melynek új központja Huszt lett, a hitleri Németország konzuli képviselet fenntartásával ismerte el.[64] A gyakorlati jelentőségtől megfosztva, 1938. november 22-én Prágában jóváhagyták a Podkarpatszka Rusz autonómiájáról szóló alkotmánytörvényt. A törvénytárban december 16-án 328. számmal hirdették ki.[65]

A kárpátaljai magyarok abban bíztak, hogy eredményesen beleszólhatnak a dolgok menetébe. A Kárpátaljai Magyar Nemzeti Tanács közleményéből (Munkács, 1938. október 11.): „Dr. Korláth Endre vezetőnk ott van Komáromban!
Magyarok!

Hisszük, hogy nem fogunk csalódni várakozásunkban! A kárpátaljai magyarságnak meg kell kapnia mindent, amit az ezeréves magyar juss, az e földet számunkra szenteltté tett magyar vér, termővé tett magyar verejték alapján megilleti.

Addig is azonban, amíg részvételünkkel és hozzájárulásunkkal döntés történik jövőnk felett, arra kérünk mindnyájatokat, hogy kevényen és tántoríthatatlanul bár, de fegyelmezetten legyetek helyeteken."[66]

Korláth visszajön Kárpátaljára, s helyette R. Vozáry Aladár várja, hogy szóba álljanak vele. Beszámolójából: „Teleki miniszter úrral közöltem bejelentéseinket és átnyújtottam a kárpátaljai magyarság néprajzi határaira vonatkozó álláspontunkat. Bejelentésünk természetesen megértésre talált a magyarországi delegáció részéről, de hivatalos tárgyalásokon való részvételünkre azért sem kerülhetett sor, mert alig egy-két perc múlva – mint köztudomású – megszakadtak a két ország delegátusai közti tárgyalások."[67]

A magyar hazához való visszatérés eufórikus érzése mellett megjelent egy másféle hang is. Miről is van szó? Az első világháború után megszületett egy addig nem létező politikai terület, amely ezután különböző hivatalos neveken futott az épp aktuális rendszer függvényében. Ha volt erdélyi, felvidéki gondolat, regionális összetartozás ugyanakkor addig nem létezett Kárpátalja tekintetében. A kárpátaljaiság gondolata viszont meglepően gyorsan teret nyert, amihez elsősorban a magyarok ragaszkodtak (a ruszin elképzelések a csehszlovákiai ruszinok egyesítését célozták meg). Nem kívántak közösködni semmiben a felvidékiekkel, noha az utóbbiak retorikájában a Felvidékről szóló közbeszéd magában hordozta a kárpátaljai magyarokról való gondolkodást is, de ebben előfordult a disszonáns lekicsinylő viszonyulás. Már említettem, hogy a kárpátaljai magyarok önálló pártpolitikát folytattak, külön pénzügyi támogatást kaptak Magyarországról, s aminek a kifejtésére itt nem volt alkalom: külön társadalmi egyesületi szervezetet, színi kerületet, labdarúgó-szövetséget stb., saját egyházat akartak.[68] (1922-ben megalakult a Kárpátaljai Református Egyházkerület, 1930-ban a kárpátaljai római katolikus püspöki adminisztratúra; 1937-ben, amikor a csehszlovák kormány és a Vatikán közötti megállapodás értelmében a munkácsi és az eperjesi egyházmegyék kikerültek az esztergomi püspök joghatósága alól, az egyébként magyarbarát Sztojka Sándor munkácsi görög katolikus püspök azt nyilatkozta: „A Csehszlovák Köztársaság határait most már a ruszin lakosság számára a szentatya is megszentelte és megáldotta."[69]) Ahogy közelebb került a magyar remények megvalósulása, a *Kárpáti Magyar Hírlap* így írt: „a kárpátaljai magyarságot nem lehet többé mint nemzeti kisebbséget emlegetni, mert a magyarság itt és egész Csehszlovákiában egy nemzetcsoport."[70]

Az első bécsi döntés nyomán viszont kialakult egy virtuális terület a trianoni és a bécsi határok között, ahol a magyarság a magyar

időszakban végig érezhetően sérelmi hangot is megütött az „anyaország" részéről tapasztalt megkülönböztetés miatt.

Magyarország mindent megtett Kárpátalja egészének visszaszerzése érdekében.[71] 1938 őszén Kozma Miklós irányításával diverziót szerveztek az ún. „Rongyos Gárda" bevetésével, melynek tagjai között számos nyilas is volt.[72] Bár az akciót hivatalosan leállították, a határincidensek továbbra is folytatódtak.[73] A döntő események március közepén zajlottak. Közismert ebben a német magatartás szerepe. Az időpontról Ormos Mária azt írja, hogy Juhász Gyula nyomán eddig úgy tudtuk, a katonai akció 15-én indult meg, de Kozma kéziratos naplójából valószínűsíthető, hogy a valóságban már március 13-án elkezdődött.[74] Fontos adalék, hogy ezt a második verziót támasztják alá a honvéd vezérkari jelentések, melyek szinte óráról órára követik az eseményeket március 20. késő délutánig, amikorra a beavatkozás lezárult.[75]

A ruszinlakta területeket a vármegyerendszertől elkülönülő közigazgatási terület, az Ungvár székhelyű Kárpátaljai Kormányzóság egyesítette. Külön érdekessége ennek a területnek, hogy nem voltak mindenütt szabályosan meghúzott határok, éspedig amiatt, hogy egy-egy település két-két közigazgatási területhez is tartozhatott. Így például Ungvár a kormányzóság és ezen belül az ungi közigazgatási kirendeltség székhelye, valamint Ung vármegye székhelye is volt, Munkács pedig a kormányzóság beregi kirendeltségének székhelye és a Beregszász székhelyű Bereg vármegyének is része volt. Tanügyigazgatás tekintetében a határ akár az iskolaépület fala is lehetett; tannyelvtől függően a kassai, a szatmárnémeti vagy a kárpátaljai tankerülethez tartozott.[76] Siménfalvy Árpád, Ung vármegye és Ungvár thj. főispánja a hivatalát elfoglaló Tomcsányi kormányzói biztost üdvözlő beszédében így fogalmazott: „amint a magyarság és a ruszinság az elnyomatás évei alatt közös erővel harcolt jogaiért és együvé tartozónak érezte magát, úgy nem emelhető ma sem kínai fal a ruszinság lakóhelyének, Kárpátalja közigazgatási területe és a vármegyei közigazgatás tevékenysége közé. A magyarságot és a ruszinságot egymáshoz közelebb kell hozni."[77]

Az időszak hosszasan vajúdó autonómiatervezete Teleki Pál nevéhez fűződik: 1939. március 18-tól, amikor a miniszterelnök hivatalában a kérdésről az első értekezletet tartotta 1940. augusztus 5-ig, amikor visszavonta a parlament elé terjesztett törvényjavaslatot a Kárpátaljai Vajdaságról és annak önkormányzatáról. Ezzel a kérdés véglegesen a süllyesztőbe került.[78] Maga a vita a jelzett időszakban két alapvető szinten zajlott: a nyilvánosságban és a miniszterelnökségi megbeszéléseken.

Nyilvánosságnak nevezem a nyomtatásban megjelent véleményeket[79], melyek közös rendezési elve, hogy a „nyomorban és műveletlenségben" élő nép számára – amely szélsőséges meghatározások szerint „nem tekinthető másnak, mint ruszinul beszélő és görög katholikus hitet valló magyarnak" vagy „hungaroid-katolikus-szláv ötvözet"-nek – elegendő az 1868-as nemzetiségi törvényben leírtak valóra váltása, vagy „ha már mindenáron autonómiában akarjuk látni", akkor elő kell venni az 1918:X. Néptörvényt. A többség kulturális autonómiában gondolkodott, a lényeg, hogy az ne bontsa meg „a magyar korona ezeréves integritását". A határok tekintetében is előjött az a gondolat, hogy a vármegyerendszert lehetőleg meg kell tartani. Illés József országgyűlési képviselő megfogalmazásában „nem a magyarság felé szükségesek az autonómia kiépített sáncai [...] mint inkább az idegen érdekek által erősen kihangsúlyozott testvériség szeparatisztikus kísérleteivel szemben".

„Kárpátalja önkormányzatának előkészítésére" – Teleki megfogalmazásában: „beszéljük meg, hogy autonómiát, illetőleg önkormányzatot adunk-e és hogy milyen önkormányzatot adunk ennek a területnek, helyesebben a terület népének" – tartott 1939. március 18-i „bizalmas" értekezleten[80] jelen volt többek között Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter, Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter, Tasnádi Nagy András igazságügy-miniszter, Csáky István külügyminiszter, volt miniszterelnöki minőségében Bethlen István, Károlyi Gyula, Darányi Kálmán és Imrédy Béla, Pataky Tibor államtitkár, a miniszterelnökség nemzetiségi ügyosztályának vezetője, Perényi Zsigmond koronaőr, Kornis Gyula kultúrpolitikus. Megfogalmazást nyert, hogy elsősorban „kulturális autonómiában" kell gondolkodni, de „területi elv" alapján. E tekintetben fontos szerep hárulna a görög katolikus egyházra. A helyi politikai személyiségek közül Bródy András kellene helyzetbe hozni. Imrédy elmondta, hogy 1938 szeptemberében tárgyalt Bródyval, aki „felvetette a kérdést, hogy hajlandók vagyunk-e Kárpátalja csatlakozása esetén bizonyos autonómiát adni? Akkoriban azt a kijelentést tettem előtte, hogy igen, azonban akkor sem precizíroztuk a dolgot, hanem igyekeztünk inkább homályban tartani, de mondom, határozottan elhangzott az az ígéret, hogy autonómiát adunk nekik. Hozzá kell azonban tennem, hogy ez természetesen attól feltételezetten történt, hogy önkéntes csatlakozás lesz, tehát egy ilyen elfoglalásszerű csatlakozás, ami szerintem lényegesen változtat a helyzeten és a korábbi ígéretek alól erkölcsileg minket tulajdonképpen fel is ment." A további fejleményekkel elégedetlen, a ruszin ügyet hűen képviselő, horvát típusú autonómiában gondolkodó Bródyt végül mellékvágányra állították. A később az első kormánybiztosnak kinevezett Perényi már ezen az ér-

tekezleten kijelentette: „igaz, hogy biztattuk őket autonómiával és csináltunk tervezeteket is, de ezt a csehekkel szemben csináltuk". Teleki szavai a soros tervezetet megvitató 1940. április 25-i miniszterelnökségi értekezleten:[81] „a mi segítségünkkel jöttek létre és részben itt is szerkesztődtek – magunk között vagyunk, ma már beszélhetünk róla – azok az autonómiajavaslatok és követelések, amelyekkel Kárpátaljának, Ruszinszkónak népe Csehszlovákiával szemben előállott." A miniszterelnök szerint ez erkölcsi felelősséggel is jár a kérdés végleges megoldása tekintetében.

Teleki azonban maga is megtapasztalhatta azt az ellenirányú törekvést, amit az egyik tervezettel kapcsolatban megjegyzett: „hibája, hogy nagyon látszik a védekezés az önkormányzat ellen."[82] A miniszterelnök maga sem helyeselt egy horvát típusú autonómiát[83], fő elvnek tartotta a magyar alkotmánynak való megfelelést. A politikai erőviszonyok nem kedveztek a gyakorlati megvalósításnak, és eléggé nyilvánvalónak látszik a katonai körök közbelépése is, tekintettel a második világháború kitörésére. A tervezet parlamenti visszavonása után a kérdés ilyen formában többet nem került napirendre.

1944

Kárpátalja nehezen kezelhető ügy lett a magyar kormány számára. A helybeli lakosság körében visszatetszést keltett az életszínvonal nyilvánvaló romlása, a liberális csehszlovák demokráciához képest a véleményszabadságot sokkal inkább kordában tartó Horthy-rendszer. Novákovits Béla, Kárpátalja katonai közigazgatásának vezetője már 1939 júniusában figyelmeztette feljebbvalóit: „a lakosságnak a magyar állami eszme szempontjából kedvező hangulata nyugtalanná kezd válni."[84] Fenczik István, a „fasiszta" szervezetet irányító országgyűlési képviselő is, aki mindvégig lojális maradt a magyar kormányhoz, a Miniszterelnökséghez 1939 augusztusában intézett bizalmas levelében a lakosság hangulatának lényeges rosszabbodásáról számolt be. Az okok között többek között felsorolta, hogy „a katonai parancsnokok túlkapásai nagy elhidegülést váltottak ki, mert sok becsületes magyarorosz alaptalan vádak és intrikák áldozatául esett", valamennyi hivatalban „a tisztviselők legnagyobb része az anyaországiakkal lett betöltve", a „görögkeleti vallás" gyakorlása akadályokba ütközik.[85] Hasonló értelemben nyilatkozott számos más, magyar és nem magyar közszereplő. Sérelmes volt az is, hogy nem kaptak komoly szerepet a csehszlovák időszakban vezető szerepet betöltő magyar politikusok, vagy egyfajta skizofrén állapotba kerültek azzal, hogy már nem gondolták komolyan a ruszin autonómiát (lásd többek között a Teleki-kísérlet tanulságait). Új emberek kerültek po-

zícióba, olyanok is, akik az 1938–39-es katonai akciók támogatásában kerültek először előtérbe. A „húszéves küzdelemben kivívott" intézmények megszűntek, illetve beolvadtak a hasonló magyarországi intézményekbe, noha a „kárpátaljaiak" a „szlovenszkóiakkal" szemben kialakított egyfajta szuverenitásukat az „anyaország" kötelékében sem kívánták volna feladni, ami azonban nem illett bele az egységes Magyarország képébe. Megítélésem szerint a „kárpátaljai magyar" gondolat a saját közegében közelített ahhoz, amit az „erdélyi magyar" gondolat jelentett, azzal a különbséggel, hogy az előbbi esetében a többségi nem magyar lakosokkal szemben nem élt ellenségkép, megvolt a hallgatólagos őslakos egység. A korszak egyik tragikus politikus személyisége a ruszin Bródy András, aki az ún. csehszlovák időszakban, valamint rövid miniszterelnöksége idején Magyarországgal szimpatizáló politikát folytatott, mert ezt az irányt tartotta a legmegfelelőbbnek mind nemzeti, mind állami szempontból a ruszin érdekek megvédésére. 1939 után azonban arra döbbent rá, hogy ezzel a rossz megoldást választotta, s szembefordult – tulajdonképpen sikertelenül, hiszen semmit nem tudott elérni – a hivatalos magyar politikával. A szovjet rendszerben viszont magyarbarát áruló magatartás vádjával kivégezték (mint ahogy szovjet börtönben halt meg a kifejezetten ukrán irányvonalat képviselő Volosin Avgusztin is).

Súlyos tehertételt jelentettek a különböző igazoltató bizottságok és a zsidókérdés. A zsidóság sorsa Kárpátalján különösen tragikus volt. Egy részüket a németek által megszállt belső ukrajnai területekre szállították, más részüket Németországba deportálták. A zömében magát magyarnak is érző népcsoport a háború áldozata lett. Igazi történetük még megíratlan.

Az események 1944 áprilisa és októbere között felgyorsultak, amikor Kárpátalja ismét hadműveleti területté vált. A szovjet hadsereg bevonulásával új fejezet kezdődött Kárpátalja történetében. A régió további sorsába Magyarországnak már nem volt beleszólása. Feltáratlan az is, hogyan kezelte a továbbiakban a kérdést a magyar külügyminisztérium, a magyar kormány a háborút követő többpártrendszer rövid időszakában.

A kronológiában felmerült kérdéseket további kutatásoknak kell tisztázniuk, hiszen Kárpátaljával kapcsolatban az eddig leginkább tisztázottnak tűnt művelődéstörténeti szempont is ezek után hiányosnak, csak bizonyos adaléknak tekinthető. Az időben való továbblépést a szovjet időszak hasonló feltérképezése, korszakolása, kérdések megfogalmazása és lehetőség szerinti megválaszolásuk jelenti.

Jegyzetek

1. A *Földrajzi nevek etimológiai szótára* (szerk. Kiss Lajos. I. köt. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988, 693. p.) és a *Magyar Néprajzi Lexikon* (szerk. Ortutay Gyula. III. köt. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980, 84. p.) Podkarpatska Rus, Podkarpatsko, Pidkarpattya tükörfordításának tartja. Eredetét a táj fogalmával azonosítja: Kádár László: *A magyar nép tájszemlélete és Magyarország tájnevei.* /A magyar táj és népismeret könyvtára, 3./ Táj és Népkutató Intézet, Budapest, 1941, 20. p.; S. Benedek András: *A tettenérhető történelem.* Intermix Kiadó, Budapest–Ungvár, 1993, 7–8. p. ('Kárpát-aljai', 'Kárpát allyai' változatok Szepes vármegyei járásként szerepelnek 1876-ig. Lásd erről: Hübner János: *Mostani és régi nemzeteket, országokat esmértető Lexikon.* V. köt. Pest, 1816–1817.; Gyalai Mihály: *Magyar igazgatástörténeti helységnévlexikon 1723–1918 között, továbbá a későbbi államszervezetekbe osztott területek részletes adataival kiegészítve, általában 1989*. Budapest, 1989, 191–195. p.)
2. Az autonómia megadását a központi sajtó is az egyetlen lehetséges megoldásnak tekintette. Lásd *Pesti Hírlap,* 1918. XI. 15.; *Népszava,* 1918. XI. 18.
3. A december 10-i budapesti tanácskozásról beszámolt a *Pesti Hírlap* 1918. XII. 14-i számában.
4. *Magyar Törvénytár.* 1918. évi törvénycikkek és néptörvények. Franklin Társulat, Budapest, 1919, 214–215. p.
5. *Нарис історії Закарпаття*. Т. II. Ред. кол. І. Гранчак та ін. „Закарпаття", Ужгород, 1995, 80–81. p.
6. A kérdésről a kárpátaljai sajtóban folyó vitát foglalta össze a *Ruszinszkói Magyar Hírlap* 1922. március 9-i számában. Ezt az álláspontot a mai ukrán történetírás is elfogadja. Lásd *Нарис історії Закарпаття*… 80. p.
7. Lásd A ruszin népbiztosság rendeleteit: 1. R. N. A ruszin Vörös Gárda megalakítása. In: *Tanácsköztársasági Törvénytár.* II. A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei. 1919. IV. 10.–IV. 30. A Magyarországi Szocialista Párt kiadása, Budapest, 1919, 235–236. p.; 2. R. N. A ruszin Vörös Őrség megalakítása. Uo. 236–238. p.
8. *Встановлення радянської влади на Закарпатті у 1919 р*. Ред. Гранчак, І. Ужгород, 1989.
9. A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság alkotmánya. In: *Tanácsköztársasági Törvénytár.* V. A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság alkotmánya. A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei. 1919. VI. 10.–VI. 30. 21. p.
10. Párizsban Beneš, az új csehszlovák állam kül- és belügyminisztere diktálta a Magyarország és Csehszlovákia közti demarkációs vonalat

(amely nem szerepelt a belgrádi katonai konvencióban), annulláltatta az etnikai elveken alapuló Bartha–Hodža-féle megállapodást, elsimította a konfliktust, amely a magyar demarkációs vonalak Csehszlovákia általi megszegéséből adódott, sőt ez a demarkációs vonal végleges politikai határrá vált. Lásd Ádám Magda: Edvard Beneš. *Rubicon*, 1994, 3. sz. 20–23. p.

11. Figyelemre méltók a résztvevők visszaemlékezései: С. Клочурак: *До волі*. Ужгород, 1992; Піпаш, В.: Республіка з нашої долі. *Закарпатська правда*, 1992. IV. 29.
12. *Нариси історії Закарпаття*… 66–68. p.
13. Lásd *Українські Карпати*. Матеріали міжнародної конференції „Українські Карпати: етнос, історія, культура". Ужгород, 1991. VIII. 26.–IX. 1. „Карпати", Ужгород, 1993; Shandor, Vincent: *Carpatho-Ukraine in the Twentieth Century*. A Political and Legal History. Ukrainian Research Institut, Harvard University, n. d. 3–34. p.
14. Illés Béla: *Kárpáti rapszódia* című elhíresült regényében külön fejezetet szentelt „Zsatkovics Gergely királyságá"-nak.
15. A Csehszlovákia függetlenségéről és a kisebbségek védelméről szóló szerződés. In: Halmosy Dénes: *Nemzetközi szerződések 1918–1945. A két világháború közötti korszak és a második világháború legfontosabb politikai szerződései.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966, 87–92. p.
16. Itt és a továbbiakban a törvények hivatkozása: Kemeneczky Kálmán: *A Slovenskón és Podkarpatská Rusban hatályos magyar és csehszlovák jog rendszerbe foglalása.* Igazságügyi, közigazgatási és pénzügyi (bankügyi) hármas mutató. Košice, 1924.
17. Szövegét lásd *Ruszinszkói Magyar Hírlap,* 1925. VII. 7.
18. *A Csehszlovák Köztársaság Alkotmánylevele.* Állami Könyvkiadó Hivatal, Prága, 1923.
19. Megjelent nyomtatásban: Zhatkovich, G. I.: *Otkrytoe-Exposé*. Homestead. Pa.: Rusin Information Bureau, n. d.
20. *Ruszinszkói Magyar Hírlap,* 1921. III. 18.
21. Uo. 1921. VII. 29.
22. Uo. 1921. VII. 21.
23. Idézi *Ruszinszkói Magyar Hírlap,* 1922. I. 4.
24. Masaryk, T. G.: *Nemzeti feladatok.* In: Uő: *Politikai gondolatok.* Ford. Donner Pál. Prager Könyvkiadó Vállalat, Bratislava, 1935, 212–213. p.
25. *Ruszinszkói Magyar Hírlap,* 1922. III. 29.
26. Uo. 1923. V. 10.
27. Ezenkívül 1925-ben, 1929-ben és 1935-ben voltak parlamenti választások Kárpátalján, immár együtt az ország egészével.
28. A kárpátaljai kommunista párt felhívását a ruszin autonómiával, a magyarság érdekvédelmével kapcsolatban a *Munkás Újság* tette közzé 1925. IX. 23-i számában.
29. Ebben az időszakban dolgozta ki alkotmánytervezetét a választásokon a magyar listát adó párt – Őslakosok Autonóm Pártja – és egyben a Ruszinszkói Magyar Pártszövetség elnöke, Árky Ákos. A mintát „a horvát–Szlavón–Dalmát autonómia történelmi alakja" adta. Lásd Árky

Ákos: *A ruszinszkói magyarság és Ruszinszkó autonómiája.* Sylvester Rt., Budapest, 1927.

30. A Csehszlovák Köztársaság nyelvtörvénye (1920. február 29-én, 122. sz.), a Csehszlovák Köztársaság Alkotmánylevelének (1929. február 29., 121. sz.) kiegészítése. A hivatalos nyelvhasználati jogot a „nemzeti és nyelvi kisebbségekre nézve" a 20 százalékos határhoz kötötte. A 6. § szerint: „A Ruszinszkó számára létesítendő országgyűlésnek fenntarttatik az a jog, hogy a nyelvkérdést ezen területen a csehszlovák állam egységével összeegyeztethető módon szabályozza. Amíg ez a szabályozás nem történt meg, ezen törvény alkalmazandó, azonban ezen terület különleges nyelvi viszonyainak tekintetbe vételével." Szövegét magyarul lásd *A kisebbségek nyelvi jogai.* Kiadta és magyarázó bevezetéssel ellátta: a Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Központi Irodája. Prága, 1926, 35–39. p.
31. 1926. február 3., 17. sz. A 14. cikk: „Nemzeti és nyelvi kisebbség alatt a törvény és e rendelet értelmében a Csehszlovák Köztársaság ugyanazon, de az államnyelvtől különböző nyelvű állampolgárai értetnek, akikből az utolsó népszámlálás hivatalosan közzétett eredménye szerint a köztársaság egy bírósági járásban legalább 20 százalék lakik." A 100. cikk 1. bekezdése: „Míg Ruszinszkóra nézve a nyelvkérdést saját országgyűlése nem fogja szabályozni, rá nézve is érvényesek ezen rendelet határozatai." Uo. 47–108. p.
32. OL, K. 428. (MTI könyomatos hírek), 707. csomó. 1926. II. 16.
33. Uo. 1926. II. 25.
34. *Ruszinszkói Magyar Hírlap,* 1926. VI. 14.
35. Földesi Gyula: *Az autonóm Kárpátoroszország államjogi vázlata.* Földesi Gyula Könyvnyomdája, Užhorod, 1927. – Pataky Tibor államtitkár egy későbbi miniszterelnökségi ülésen (Budapest, 1939. március 18.) kijelentette: „a Földesy-féle javaslat […] természetesen itt Budapesten készült." Lásd Egyed István hagyatékában a Kárpátaljai önkormányzatra vonatkozó javaslatok, hozzászólások, törvénytervezetek stb. (Egyed-iratok). MTA Kézirattár, Ms 10-734/25.
36. *Ruszinszkói Magyar Hírlap,* 1927. III. 23.
37. Szövegét magyarul lásd *A közigazgatás szervezéséről és az országos, valamint a járási választásokról szóló törvények ismertetése.* A vonatkozó törvények, rendeletek és joggyakorlatok alapján kiadja a Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Központi Irodája. Concordia Könyvnyomda és Kiadóvállalat. Bratislava-Pozsony, [1927], 12–56. p.
38. Az 1927. július 14-i 126. sz. törvény rendelkezett az országos és járási képviselő-testületi választások rendjéről. Uo. 12–56. p. Az állami hivatalok hatásköre módosult: az 1928. december 18-án kelt 186. sz. és 187. sz., valamint az 1936. december 5-én kelt 150. sz. kormányrendeletekkel. Kárpátalján járási és tartományi választásokat 1928-ban és 1935-ben (községi választásokat 1923-ban, 1926-ban, 1931-ben és 1935-ben) tartottak.
39. A közigazgatással kapcsolatos kérdésekről: Петръ П. Сова: Развитіе подкарпатторусскаго общинного и областного самоуправленія. In:

Подкарпатська Русь 1919–1936. Ред. Бачинскаго, Э. Ужгород, 1936, 68–70. p.

40. Lásd erről részletesen: Angyal Béla: A csehszlovákiai magyarság anyaországi támogatása a két világháború között. *Regio,* 2000. 3. sz. 133–178. p. A különállás a párttevékenységre is vonatkozott. Az Egyesült Magyar Párt 1936. június 21-i érsekújvári alakuló ülésén például Hokky Károly így fogalmazott: „A kárpátaljai országos magyar pártszövetség részéről ünnepélyesen jelentem be csatlakozásunkat az egységes politikai vezetés kimondásához és elfogadásához annak biztosítottsága mellett, hogy Kárpátalja eddig elismert és gyakorolt belső adminisztratív és szervezeti autonóm önállóságát továbbra is az egységes keretben minden vonatkozásban fenntartja." Lásd *Kárpáti Magyar Hírlap,* 1936. VI. 25.
41. Angyal: i. m. 135. p.
42. OL, K. 28. (Miniszterelnökség), 156. csomó, 322. tétel.
43. Lásd pl. Korláth Endre nyilatkozatát a *Kárpáti Magyar Hírlap*nak (1936. január 17.) az elfogadott retorika érzékeltetésére: „Kárpátalján nemcsak a magyar nemzeti gondolatot, de a szélesebb körű őslakos gondolatot is képviseljük. – Azt a gondolatot, mely bennünket az évszázadok óta együtt élő többi kárpátaljai néppel összeköt s melynek jegyében családilag és szellemileg annyira összeforrtunk, hogy a világháború utáni légkörben is csak mesterségesen, csak erőhatalommal sikerült bennünket ideig-óráig szétválasztani, de ma már – úgy érzem – ismét egyek vagyunk mindazokban az általános kérdésekben, amik Kárpátalja közjogi, gazdasági és kulturális helyzetéből adódtak. – Nekünk szélesebb körű és az egész Kárpátaljára kiterjedő őslakos gondolatot azzal megbontani, hogy kifejezetten bárhogy vesszük, mégiscsak szűkebb körű magyar nemzeti alapra helyezkedni nem szabad! – Nekünk inkább áll érdekünkben e föld népeinek őslakos egysége politikailag és gazdaságilag is, mert ez nagyobb erőt jelent az annyira szent magyar egység gondolatánál is […] Kárpátalja autonómiáját csakis az őslakos egység harcolhatja ki. Már pedig többek között ez is a legfőbb feladatunk."
44. A 'magyar irredentizmus' összefoglalása ukrán szemszögből: Вегеш М. М., Гиря В. І., Король І. Ф.: *Угорська іредента на Закарпатті між двома світовими війнами (1918–1939)*. Вид-во УжДУ, Ужгород, 1998. A kérdés szakirodalma uo. 122–128. p.
45. Angyal: i. m. 150. p.
46. OL, K. 428., 711. csomó. 1932.VI. (nap nincs feltüntetve.)
47. *Kárpáti Magyar Hírlap,* 1933. V. 19.
48. Uo. 1934. X. 19.; *Magyarság* (Bp.), 1934. XI. 8.
49. *Az Őslakó,* 1933. III. 26.
50. *Kárpáti Magyar Hírlap,* 1933. VI. 2.
51. *Az Őslakó,* 1933. VI. 25.
52. Idézi *Kárpáti Magyar Hírlap,* 1934. V. 6–8.
53. *Az Őslakó,* 1936. I. 4.
54. A kárpátaljai sajtó konkrét dátumot is emlegetett: 1936. szeptember 15.

55. OL, K. 28., 156. csomó, 322. tétel. Csatlakozott a kárpátaljai autonómia-mozgalomhoz az Eperjesi Ruszin Nemzeti Tanács is. Lásd *Kárpáti Magyar Hírlap,* 1936. IX. 11.
56. Szövegét magyarul lásd *Kárpáti Magyar Hírlap,* 1937. II. 26.; II. 28.; III. 2.; III. 5.; III. 7.; III. 10.; III. 12.
57. *Az Őslakó,* 1937. XI. 6.; *Kárpáti Magyar Hírlap,* 1937. XI. 7.
58. OL, K. 428., 716. csomó. 1937. X. 28.
59. Lásd Kerekes István (Egyesült Magyar Párt) nyilatkozatát a *Kárpáti Magyar Hírlap*ban, 1936. X. 24.
60. *Kárpáti Magyar Hírlap,* 1937. IX. 10.
61. „Nemzeti önkormányzatot a magyarságnak – Szlovenszkó és Kárpátalja autonómiájának keretében!" *Kárpáti Magyar Hírlap,* 1938. VII. 7.; „ha Kárpátalja területi autonómiájának ügyét nélkülünk akarják megoldani, előtérbe tolul a nemzeti autonómia kérdése, mint amely a kárpátaljai, nemkülönben a szlovákiai magyarság önkormányzati törekvéseinek jobban megfelel." Uo. 1938. VII. 10.; az EMP hivatalos álláspontja: „a nemzeti önrendelkezés elvi álláspontján állunk. […] A nemzeti eszme követeli, hogy Szlovákia és Kárpátalja területén a nemzeti önkormányzat érvényesüljön. […] Az egyes nemzetek saját önkormányzatukat országgyűlésük által gyakorolják. – Az itteni magyarság ezt a hatalmi jogkört Szlovákia és Kárpátalja keretében a magyarlakta területen gyakorolja." *Budapesti Hírlap,* 1938. VIII. 27.
62. Lásd Estők Gyula, a Kárpátaljai Magyar Akadémikusok [főiskolai és egyetemi hallgatók] Egyesületének elnöke, a Széchenyi Mozgalom vezetőségi tagja nyilatkozatát a *Kárpáti Magyar Hírlap*ban, 1935. X. 8.
63. Idézi *Kárpáti Magyar Hírlap,* 1938. X. 25.
64. Kárpáti Ukrajna történetéről alapvető: Вегеш М., Задорожний, В.: *Велич і трагедія Карпатської України*. Ужгород, 1993; Лемак, В.: *Карпатська Україна 1938–1939 років: державно-правовий аспект*. Ужгород, 1993; Вегеш, М., Задорожний, В.: Карпатська Україна в 1938–1939 рр.: деякі аспекти соціально-економічного і політичного розвитку. *Український історичний журнал*, 1995, №2. 42–51. р.; Боднар, В., Вегеш, М.: *Карпатська Україна в міжнародних відносинах (1938–1939).* Вид-во УжДУ, Ужгород, 1997.
65. *Sbírka zákonů a nařízení státu česko-slovenského*. Ročník 1938. Částka 109. Vydána dne 16. prosince 1938. Obsah: (328. a 329.) 328. Ústavní zákon o autonomii Podkarpatské Rusi. – 329. Vyhláška o uplném zneni predpisu o autonomii Podkarpatské Rusi.
66. *Kárpáti Magyar Hírlap,* 1938. X. 12.
67. Uo. 1938. X. 19.
68. 1939-ben megtörtént a visszarendeződés, általában az 1919 előtti hovatartozásnak megfelelően.
69. OL, K. 428., 716. csomó. 1937. IX. 10.
70. *Kárpáti Magyar Hírlap,* 1938. IX. 16.
71. A vonatkozó magyar törvények szövegében: a Felvidék és Erdély „visszacsatolt", a Délvidék „visszafoglalt", Kárpátalja pedig „visszatért" terület. Kárpátalja története 1938–1944 között ukrán szemszögből: *Закарпаття під Угорщиною 1938–1944 рр*. Ред. Маркусь, В., Ху-

данич, В. Нью-Йорк–Чікаго–Ужгород, 1999; Офіцинський, Р.: *Політичний розвиток Закарпаття у складі Угорщини (1939–1944).* Інститут історії України НАН України, Київ, 1997.

72. A kérdés történetét lásd Ormos Mária: *Egy magyar médiavezér: Kozma Miklós. Pokoljárás a médiában és a politikában (1919–1941).* II. köt. PolgART, Budapest, 2000, 549–572. p. Kozma Miklós volt a Kárpátalja Kormányzóság második kormányzói biztosa, az első pedig az a Perényi Zsigmond báró, akinek döntő befolyása volt a csehszlovák időszakban a Kárpátaljára irányuló anyagi támogatások elosztásában. Angyal: i. m. 143. p.
73. Találunk erre utalásokat az MTI-jelentésekben is. OL, K. 428., 732. csomó; illetve foglalkozott vele a helyi sajtó.
74. Uo. 594. p.
75. Átvette ezeket a jelentéseket az MTI: OL, K. 428., 1078. csomó, illetve részben megtalálhatók a miniszterelnökségi iratok között: OL, K. 28., 136. csomó, 267/II. tétel. A Volosin-kormány történetének és a szóban forgó eseményeknek a kronológiáját igen pontosan közölte a *Hacmyn* című lap 1940. III. 16-i számában (a hivatkozott, nehezen hozzáférhető lap megtalálható: OL, K. 28., 156. csomó, 323. tétel).
76. A kérdésre vonatkozó törvények és rendeletek elemzését lásd Fedinec Csilla: Kárpátalja közigazgatása és tanügyigazgatása 1938–1944 között. *Magyar Pedagógia,* 1996. 4. sz. 367–375. p.
77. OL, K. 28., 45. csomó, 96. tétel.
78. Az 1939. április 4-i minisztertanácsi határozat értelmében „az egyes szakminisztériumok a kárpátaljai területtel összefüggő kérdésekben a M. E. II. ügyosztályát megkeresni tartoznak, amelynek tisztviselői a ruszinszkói autonómia előkészítése, gyakorlati keresztülvitele és amely ügyosztálynak a szóban forgó terület viszonyai felül a megfelelő személyi és tárgyi ismeretei vannak". OL, K. 28., 45. csomó, 100. tétel. Kósa Kálmán VKM miniszteri osztályfőnök bizalmas magánleveléből az ügyosztályt vezető Pataky Tibor államtitkárhoz (1939. XI. 16.): „Valahogy úgy érzem, hogy a hivatalos nemzetiségi politikánk és annak gyakorlati kivitele nincs egymással összhangban. Alsó hatóságaink sokszor olyan intézkedéseket tesznek, amelyek szöges ellentétben vannak a felülről hangoztatott elvekkel. […] az egész visszacsatolt részeken, beleértve Kárpátalját is, éppen nemzetiségi vonatkozásban állandóan olyan nehézségekbe ütközöm, amelyeket legjobb akarat mellett is alig tudok és tudunk legyőzni. Ezekbe a kérdésekbe mindenki beleszólási jogot vindikál magának és minden intézkedésre hivatott emberünket állandóan fúrják." OL, K. 28., 138. csomó, 272. tétel.
79. A Kárpátalja két világháború közötti történetére vonatkozó dokumentumgyűjteményhez (Fedinec Csilla, TLA Kv. 2987. 435 p.) eddig a következő szövegeket sikerült felderíteni (a megjelenés sorrendjében): Ferdinandy Mihály: Magyarország és Kárpátalja. *Magyar Nemzet,* 1939. III. 22.; Kontratovics Irén: A ruszin probléma végleges megoldása előtt. *Magyar Nemzet,* 1939. III. 23.; Ferdinandy Mihály: „A ruszin probléma végleges megoldása előtt" Válasz Kontratovics Irén levelére. *Magyar Nemzet,* 1939. III. 25.; Milotay István: Ruszinszkó. *Új Magyarság,*

1939. III. 25.; Dr. Szabó Oreszt: A Ruszinföld autonómiájáról. *Pesti Hírlap,* 1939. IV. 2.; Bölöny József: Kárpátalja önkormányzata. *Magyar Nemzet,* 1939. IV. 5.; Milyen legyen Kárpátalja autonómiája? (Illés József, Szántay-Szemán István, Morvay Zsigmond, Ortutay Jenő nyilatkozata). *Új Magyarság,* 1939. IV. 9.; Dr. Egan Imre: *Milyen legyen a ruszin autonómia?!* Miravcsik Könyvnyomda, Ungvár, 1939, húsvét havában; Dr. Morvay Zsigmond: *Milyen legyen a ruszin autonómia?* (Válasz Dr. Egan Imre ny. főispán e címen megjelent tanulmányára.) Buschmann F. utódai könyvnyomda, Budapest, [1939]; Balogh Arthur: Vélemények a ruszin autonómiáról. *Magyar Kisebbség,* 1939. VIII. 1.; Dr. Kaminszky József: A magyar-orosz nép (ruszin) önkormányzata (autonómiája?) *Magyar politikai és közigazgatási compass (1919–1939).* Szerk. Madarász Elemér. II. köt. Felvidék és Kárpátalja. 289–755. p.; Bölöny József: *A Kárpátaljai Vajdaságról és annak önkormányzatáról szóló törvényjavaslat bírálata.* /Magyar Közigazgatás Könyvtára, 12./ Budapest, 1940; Törvényjavaslat a Kárpátaljai Vajdaságról és annak önkormányzatáról [1940. január]. *Közigazgatástudomány*, 1941, 1. sz. 25–29. p.

80. Jegyzőkönyvét lásd Egyed-iratok. MTA Kézirattár, Ms 10-734/25. Egyed István jogászprofesszor volt az, aki Teleki Pál miniszterelnök kérésére a kárpátaljai autonómiával kapcsolatos anyagokat rendezte, maga is több tervezetet jegyzett szerzőként.
81. Jegyzőkönyvét lásd uo. Ms 10-734/20.
82. Uo. Ms 10-734/17.
83. Horvátország királyság volt, „szerződéses viszonyban" élt együtt az országgal, ezzel szemben Kárpátalja „mindenkor integráns része".
84. OL, K. 28., 123. csomó, 237. tétel.
85. OL, K. 28., 136. csomó, 267/II. tétel.

Kárpátalja korszakolása 1918–1944

Impériumváltások	A belső berendezkedés		Fordulópontok
I. 1918. IV. 8 –1919. IX. 10. Ruszka Krajna, Hucul Köztársaság [Magyarország]	1. monarchia	1918. IV. 8.	1918. VII–1919. VIII. – magyar rendezés – ukrán tervek – amerikai ruszinok szervezkedése
	2. autonómia	1918. X. 31.	
	3. katonai	1919. V. 2.	
II. 1919. IX. 10 –1938. X. 11. Podkarpatszka Rusz (Ruszinszkó, Kárpátalja) [(I.) Csehszlovák Köztársaság]	1. direktórium	1919. IX. 10.	1919. IX–1920. VII. – saint-germaini szerződés – Generalny Statutum – Zhatkovych kísérlete – az egyházak
	2. Zhatkovych Gregory	1920. IV. 26.	
	3. interregnum	1921. V. 17.	1921. X–1924. III. – határkiigazítás, határ, kishatár – pénzbeváltás, beszolgáltatások, földreform, állampolgárság – magyar pártok (RMJ, RŐAP, OKSZP, OKFIP) – ruszin pártszövetség
	4. Beszkid Anton	1923. XI. 18. – első parlamenti választások	
		1926. VII. 1. – nagyzsupa	1926. II–1928. VII. – nyelvtörvény (végrehajtási rendelet) – autonómia vagy közig. reform – két főváros
		1928. VII. 1. – közigazgatási reform (tartomány)	
	5. interregnum	1933. VI. 15.	1932–1934 – gazdasági válság – zsidókérdés – irredenta mozgalmak (Magyarország szerepe, támogatások, revízió)
	6. Hrabár Konstantin (Párkányi Iván)	1935. II. 15. – kormányzói jogkör	
		1937. X. 8. – nemzetiségi mozgalmak	1935. XII–1937. X. – törvény a kormányzói jogkörről – magyar sérelmek, magyar autonómia gondolata, az értelmiség szerepének fel-

III. 1938. X. 11 –1939. III. 20. Kárpáti Ukrajna [(II.) Csehszlovák Köztársaság, Magyarország]	1. Bródy András	1938. X. 11.	vetése
	2. Volosin Avgusztin	1938. X. 26. – ukrán irány	1938. X–1940. VIII. – ukrán szervezkedés – autonómiatörvény – Kárpátaljai Magyar Nemzeti Tanács – első bécsi döntés – Volosin kísérlete – rongyos gárda, diverzáns akciók, a márciusi katonai akció – Kárpátalja új közigazgatása (kormányzóság, vármegyék), a trianoni és a bécsi határ közötti virtuális terület – Teleki Pál kísérlete – igazoltató bizottságok, ellátási nehézségek – kiábrándulás
		1938. XI. 22. – autonómia-törvény	
		1939. II. 12. – egypártrend-szer, szojm	
IV. 1939. III. 20 –1944. X. 19. Kárpátaljai Kormányzóság [Magyarország]	1. katonai, Marina Gyula	1939. III. 20.	
	2. Perényi Zsigmond	1939. VII. 7.	
	3. Kozma Miklós	1940. IX. 12.	
	4. Tomcsányi Vilmos Pál	1942. I. 5.	1944 – nyilas hatalom – zsidókérdés – partizán akciók, szovjet térfoglalás
	5. katonai, Vincze András	1944. IV. 1.	

Kronológia

I. Út a Csehszlovák Köztársasághoz 1918. IV. 8–1919. IX. 10.

1. A Monarchia végromlása 1918. IV. 8–1918. X. 31.

1918. április 8. Az Osztrák–Magyar Monarchia nemzetiségei római kongresszusukon kimondták, hogy nem akarnak továbbra is a birodalom keretei között élni, és követelték az állami önállóságot. → 1918. május 29.

1918. április 28. Ungváron megalakult a Szociális Misszió Társulat. Elnök: Farkas Edit.

1918. április A Nyikolaj Pacsuta vezette amerikai kárpátorosz szervezet memorandumot juttatott el Robert Lensinghez, az USA külügyminiszteréhez, melyben a Ruszinföldnek, valamint Galíciának és Bukovinának a majdani Csehszlovák Köztársasághoz való csatolását kérte. A memorandumot 1918. május 30-án Pacsuta Pittsburghben személyesen átadta T. G. Masaryknak is.

1918. május 3. A katonaság óvatlansága következében kigyulladt és leégett a beregszászi református templom. A harang lezuhant és összetört. Az újraöntéssel az egyháztanács (Baktay) Egry Ferenc kisgejőci harangöntőt bízta meg. (Azt öntöde alapítva 1793-ban.)

1918. május 8. Técsőn meghalt Hollósy Simon festőművész.

1918. május 29. Az Amerikai Egyesült Államok kormánya támogatólag tudomásul vette a római nemzetiségi kongresszus határozatait.

1918. május 30. T. G. Masaryk Pittsburghben nyilatkozott a csehszlovák egységről.

1918. június 28. Ungvár képviselő-testülete Hamuth Jánost választotta városi tanácsossá Korláth Endre helyébe, aki Ung megye tiszti alügyésze lett.

1918. június 29-én Franciaország, augusztus 9-én Anglia, szeptember 3-án az USA elismerte harcoló félnek az 1916. február 13-án alakult Csehszlovák Nemzeti Tanácsot.

1918. július 23. Az egyesült államokbeli Homesteadben két ruszin görög katolikus szervezet egyesülésével megalakult a Ruszinok

Amerikai Néptanácsa (American National Council of Ruthenians). Elnök: Nyikolaj Csopej. A tanács megbízta Gregory Zhatkovych ügyvédet, hogy foglalja össze a szervezet célkitűzéseit, amit memorandum formájában az USA elnökéhez kívánnak továbbítani. → 1918. október 21–22.

1918. szeptember 15. Románok, csehek, szlovákok, lengyelek, ruszinok és délszlávok közös kongresszust tartottak New Yorkban.

1918. október 4. Burián István, a Monarchia külügyminisztere jegyzékben fordult az USA elnökéhez, melyben azonnali fegyverszünetet és a wilsoni pontok alapján meginduló béketárgyalásokat javasolt. (W. Wilson 1918. január 8-i kongresszusi üzenetében fogalmazta meg a békére vonatkozó 14 pontos programját. A X. pont: *„Ausztria-Magyarország népei részére, amelynek helyét a nemzetek között oltalmazni és biztosítani kívánjuk, meg kell adni az önálló fejlődés legszabadabb lehetőségét.")* Wilson 1918. október 18-án válaszolt a jegyzékre; kijelentette, hogy a 14 pont a Monarchiára már nem lehet érvényes. – 1918. október 27-én Andrássy Gyula külügyminiszter jegyzékben különbékét kért Wilson elnöktől, elismerve a cseh–szlovák és a délszláv népek jogát a függetlenségre.

1918. október 8. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt kiáltványban követelte a magyarországi nemzetek önrendelkezési jogát és a demokratikus átalakulást.

1918. október 14. Genfben T. G. Masaryk elnökletével megalakult a cseh emigráns kormány.

1918. október 18-án T. G. Masaryk Pittsburghben kiadta a Csehszlovák Függetlenségi Nyilatkozatot.

1918. október 21–22. Washingtonban W. Wilson amerikai elnök fogadta a Ruszinok Amerikai Néptanácsának küldöttségét. Tárgyalt többek között Gregory Zhatkovych ügyvéddel. → 1918. október 23.

1918. október 23. A Ruszinok Amerikai Néptanácsa tagja lett a Közép-Európai Demokratikus Szövetségnek (Mid-European Democratic Union, elnöke: T. G. Masaryk). → 1918. október 24–26.

1918. október 24–26. Philadelphiában a Ruszinok Amerikai Néptanácsa nevében G. Zhatkovych aláírta a független közép-európai népek közös céljait megfogalmazó nyilatkozatot (Declaration of Common Aims of the Independent Mid-European Unions). Ugyanitt 1918. október 25–26-án Zhatkovych megbeszéléseket folytatott T. G. Masarykkal. → 1918. november 12.

1918. október 26-án Turócszentmártonban megalakult a Szlovák Nemzeti Tanács Végrehajtó Bizottsága.

1918. október 28-án a prágai Nemzeti Bizottság (1918. július 13-án alakult) a csehszlovák állam kormányává nyilvánította magát, bejelentette a cseh tartományok elszakadását a Monarchiától, és a független cseh állam megalakulását (11/918. sz. törvény). A lépést T. G. Masaryk és E. Beneš emigrációs tevékenysége készítette elő.

1918. október 30. Turócszentmártonban szlovák értelmiségiek és politikusok deklarálták, hogy támogatják a csehszlovák egyesülést.

2. Ruszka Krajna és a Hucul Köztársaság 1918. X. 31–1919. V. 2.

1918. október 31. Magyarországon győzött az őszirózsás forradalom. Károlyi Mihály lett a miniszterelnök (az *október 23-án* megalakult Magyar Nemzeti Tanács elnöke). Kormányában tárca nélküli miniszter Jászi Oszkár, akinek hatáskörébe a nemzetiségi önrendelkezési ügyek előkészítése tartozik. → 1919. január 18. – Megalakult az Ungvári Nemzeti Tanács. Elnök: Berzeviczy István, a város polgármestere. Titkár: Gáti József ügyvéd. Tagok: Flach Jakab, Guttman Sándor, Hámos Aladár, Juhász János, Kavasch Ernő, Lám Elemér, Minay István, Németh Imre, Reisman Henrik, Rozgonyi József, Spoganics József, Szabó Zoltán, Szőke Andor. Vármegyei nemzeti tanács nem jött létre, helyette néhány nap múlva az ungvári tanács egészült ki, átvéve ezzel a vármegyei jogkört is. Új tagok: Tahy Endre, Magyar Bálint, H. Kiss Géza, Nagy József, Zombory Dezső, Gulovics Tivadar, Avgusztin Volosin, Julij Hadzsega. → 1918. november 5.

1918. november 2. Északkelet-felvidéken győzött *„a polgári demokratikus forradalom”*. – A Károlyi-kormány kiáltványt tett közé a *„világ népeihez”:* a magyar nemzet leteszi a fegyvert, belép a Népszövetségbe, minden nemzetiségnek egyenlőséget és testvériséget hirdet, Európa védelmében betöltött múltjára hivatkozva területi sérthetetlenségért folyamodik.

1918. november 3. Népgyűlésen Beregszász *„polgársága, munkássága és katonái”* csatlakoztak a Magyar Nemzeti Tanácshoz, és megszervezték a Beregszászi Nemzeti Tanácsot, melynek elnöke Holchman Károly kereskedő lett.

1918. november 4-én (az 1918. *november 3*-i padovai szerződés értelmében) Magyarország számára véget ért a világháború. A szerződést a Monarchia írta alá, de teljesíteni az önálló Magyarországnak (és az önálló Ausztriának) kellett. → 1918. november 11.

1918. november 5. Az Ungvári Nemzeti Tanácson belül megalakult a végrehajtó hatalmat gyakorló népkormány és a nemzetőrség. Kihirdették a statáriumot Ung vármegyében; a bíróság a nemzetőrség tagjaiból alakult.

1918. november 6. Papp Antal görög katolikus püspök kezdeményezésére Ungváron megalakult a Magyarországi Rutének Néptanácsa. Elnök: Szabó Simon. Titkár: Avgusztin Volosin. Programjuk többek között kimondta: *„A magyarországi rutén nép ragaszkodik az őshaza integritásához, és tiltakozik mindazok működése ellen, akik a magyarországi rutént el akarják szakítani az anyaországtól, és veszélyeztetik Magyarország területi egységét."* → 1919. február 13.

1918. november 8. Szolyván megalakult a Kárpáti Ruszin Néptanács. – Kőrösmezőn a település és a környező falvak lakói határozatot hoztak a Huculföld Ukrajnához csatolásáról. Megalakították a Hucul Néptanácsot (Jaszinyai [Kőrösmezei] Ukrán Néptanács). Képviselői jelen voltak az 1918. december 10-i budapesti tanácskozáson, 1918. december 18-án a máramarosszigeti tanácskozáson, ahol beválasztották őket a Máramarosi Néptanácsba. Novemberben Sztanyiszlavban megnyílt a Hucul Néptanács képviselete. → 1918. december 22.

1918. november 11. Németország a campagne-i erdőben aláírta a kapitulációt; ezzel véget ért az első világháború.

1918. november 12. A Ruszinok Amerikai Néptanácsa Scrantonban megszavazta az ősi ruszin területek – Szepes, Sáros, Zemplén, Abaúj, Gömör, Borsod, Ung, Ugocsa, Bereg és Máramaros – Csehszlovákiához való csatolását *„széles jogkörű autonómiával"* (Scranton resolution). → 1918. november 13.

1918. november 13. Gregory Zhatkovych Washingtonban átadta T. G. Masaryknak a scrantoni kongresszus jegyzőkönyvét. 1919. február 13. – Eckartsaui nyilatkozatában lemondott a trónról IV. Károly. → 1921. október 23. – Aláírták az ún. belgrádi katonai konvenciót, amelynek értelmében a Felvidéknek magyar kézen kell maradnia a békekötésig. – Az e napon kelt, november 14-én kihirdetett 37/918. sz. törvény kimondta, hogy Csehszlovákia államformája a köztársaság, valamint rendelkezett az ideiglenes alkotmány megalkotásáról.

1918. november 14. Prágában megnyílt a csehszlovák Nemzetgyűlés, kikiáltotta a Csehszlovák Köztársaságot, elfogadta az ideiglenes alkotmányt. Köztársasági elnök Tomáš Garrigue Masaryk. → 1918. december 21. Megalakult az első kabinet. Miniszterelnök Karel Kramář (nemzeti demokrata). Külügyminiszter Edvard Beneš. → 1919. július 8.

1918. november 15. G. Zhatkovych külön levélben értesítette W. Wilson amerikai elnököt és R. Lensing külügyminisztert a scrantoni döntésről. → 1918. november 12.

1918. november 16. Budapesten az országházban a Nemzeti Tanács bejelentette a Magyar Köztársaság megalakulását. → 1919. március 21.

1918. november 17. Ungváron megalakult az Ung Megyei Nemzeti Szociáldemokrata Párt. Elnök: Gaar Iván. Társelnökök: Egry Ferenc, Flach Jakab. Alelnökök: Bobulszky Antal, Szántó István. Titkár: Rácz Pál. A programból: 1. *„kihúzni a munkásosztályt, a cseléd és önálló földművest a maga szörnyen elhagyatott állapotából”;* 2. *„az iparos osztályt az őt megillető élethez juttatni”;* 3. harcolni *„a közvetítő kereskedelem”* ellen; 4. erősíteni *„a szellemi erők, az erkölcs, a hit és hazafiasság hatalmát”.* – Megalakult az ungvári Nemzetközi Szociáldemokrata Párt. Elnök: Juszkó János. Titkár: Bánó József. – A Magyarországi Rutének Néptanácsának javaslatára kormánybiztossá nevezték ki Ung megyében Szabó Oreszt belügyminiszteri osztálytanácsost, Bereg megyében Kutkafalvy József ügyvédet, Ugocsában Volenszky Kálmán ügyvédet, Máramaros megyében Illés Andor főügyészt.

1918. november 24. A Keleti Szlovák Nemzeti Tanács eperjesi nagygyűlése elvetette a csehszlovák államhoz való csatlakozást, s Magyarország integritása mellett foglalt állást. – Megalakult a Kommunisták Magyarországi Pártja, amely kiáltványban autonómiát és demokratikus szabadságjogokat ígért a nemzetiségeknek.

1918. november 27. Ferdinand Vix alezredes vezetésével megérkezett Budapestre az antant katonai missziója. → 1918. december 3.

1918. november 28. Ungváron megalakult a Nevelőmunkások Országos Szövetségének Ung Megyei Szervezete. Elnök: Sabján János. Alelnökök: Zseltvay Viktor, Bondiné Lendvay Vilma. Titkár: Gresz József. A Magyar Nemzeti Tanácsba delegálták többek között Rácz Pált, a Magyarországi Rutének Néptanácsába Avgusztin Stefánt. Az ungvári városi szervezet elnöke Pap János, az agyagipari szakiskola igazgatója.

1918. november Új pártok alakultak: Beregszászi Polgári Radikális Párt, elnök: Polchy István; Ungvári Polgári Radikális Párt, elnök: Reisman Henrik.

1918. december 1. A magyar kormány Szabó Oreszt ungi kormánybiztost *„a magyarországi rutén nemzet önrendelkezési joga gyakorlásának előkészítése céljából Máramaros, Ugocsa, Bereg, Ung, Zemplén, Sáros, Szepes és Abaúj-Torna vármegyék rutén*

lakta területeire kiterjedő hatáskörrel" felállított Budapest székhelyű kormánybiztossághoz kormánybiztosnak nevezte ki. → 1918. december 10. Helyére ungi kormánybiztosnak Legeza Pált nevezték ki. → 1919. január 12.

1918. december 3-án Ferdinand Vix alezredes, az antanthatalmak budapesti katonai missziójának vezetője jegyzékben szólította fel a magyar kormányt a Felvidék kiürítésére. Másnap Károlyi felhívásban tudatta az ország lakosságával, hogy nincs módjában elhárítani a felszólítást. → 1918. december 23.

1918. december 6-án a magyar és a csehszlovák fél megállapodott az ún. Bartha–Hožda-féle demarkációs vonalban.

1918. december 10. Budapesten tanácskoztak a ruszinok képviselőivel a Ruszka Krajna autonómiatervezetről. Ekkor használták először nyilvánosan a *„ruthén"* helyett a *„ruszin"* népnevet. → 1918. december 25. – A csehszlovák kormány megbízásából Zsolnán Szlovák Minisztérium kezdte meg működését (*1919. február 4-től* székhelye Pozsony).

1918. december 11. A Keleti Szlovák Nemzeti Tanács Kassán kikiáltotta a Szlovák Népköztársaságot.

1918. december 18. Máramarosszigeten tanácskoztak a máramarosi települések képviselői.

1918. december 20. Külföldről hazatért T. G. Masaryk.

1918. december 21. Beiktatták hivatalába T. G. Masarykot, a Csehszlovák Köztársaság első elnökét. → 1920. május 27.

1918. december 22. A magyar katonaság bevonult Kőrösmezőre. A Hucul Néptanács tagjai a hegyekbe menekültek. → 1919. január 7–8.

1918. december 23. Az e napi újabb Vix-jegyzék: kiürítendő a Duna–Ipoly–Ung vonal az Uzsoki-hágóig. *December 28-án* a Károlyi-kormány ezt is elfogadta. → 1919. március 20.

1918. december 25. A Károlyi-kormány közzétette az *1918. december 21-én* kelt X. sz. néptörvényt (Ruszka Krajna néven területi autonómiát biztosít a magyarországi ruszinoknak; központ: Munkács). → 1918. december 29.

1918. december 28. Ungváron vallási és kulturális célzatú Izraelita Nőegylet alakult. Elnök: Horovitz Mórné.

1918. december 29. A Károlyi-kormányban ruszka krajnai miniszternek nevezték ki Szabó Oresztet, a ruszin ügyek kormánybiztosát. → 1919. január 18. – Ungváron megalakult a Károlyi Párt. Elnök: Minay István. Alelnökök: Gutman Sándor, Volosin Avgusztin, Sejkó Viktor. Titkárok: Korláth Endre, Fenczik István. Gutman Sándor megfogalmazása szerint ez a párt *„nem az egyező elvűek tömörülése",* az összekötő fonal Károlyi Mihály személye,

„aki körül csoportosulni kell mindnyájunknak”, mert *„csak ő mentheti meg hazánkat* [Magyarországot] *a szétforgácsolástól”.*

1918 folyamán Megnyílt a Munkácsi Téglagyár. – Új lapok indultak: Ungváron a *Наука* (Tudomány) (1922. január 1-jétől *Свобода* (Szabadság) címmel független kulturális, politikai és kereskedelmi újság, 1925 közepétől a Keresztény Néppárt hivatalos lapja, 1938. június 15-től *Нова свобода* (Új Szabadság) címmel ukrán napilap), a *Карпато–русинський Вістникъ* (Kárpáti Ruszin Hírmondó) (független hetilap, felelős szerkesztő: Földesi Gyula, megjelent 1919 márciusáig); Beregszászban az *Új Bereg* (a város első napilapja, szociáldemokrata irányultságú, szerkesztő: Reisman Simon ügyvéd), ugyanitt a *Beregi Munkás* (szerkesztő: Simon Mózes); a *Kassai Napló* (az 1883-ban alapított *Felsőmagyarország* jogutódja, 1929-ben szűnt meg; Fábry Zoltán szerint *„az induló magyar írás lényegében itt startolt”.* Ungvári munkatársként tartották számon Merényi Gyulát, Jaczkó Olgát, Simándy Pált, Sebesi Ernőt, Sárosi Árpádot, Szende Pált, Szerényi Ferdinándot és Mécs Lászlót). Egybeolvadt a Beregszászban megjelenő *Beregi Hírlap* és a *Beregi Közlöny.* Az új lap címe: *Beregi Hírlap.* Szerkesztők: Klein Jenő, Radics Mihály. – Megjelent: Hegyaljai Kiss Géza: *Szív a szívnek. Versek.* Székely-Illés ny., Ungvár; Hegyaljai Kiss Géza: A *legdrágább gyűrű. Prédikáció.* Székely-Illés ny., Ungvár.

1919. január–március A román hadsereg benyomul a Felső-Tisza vidékére.

1919. január 3-tól a magyar kormány megbízásából Ruszka Krajna kormányzója Avgusztin Stefán. – A budapesti ruszin értelmiség politikai szervezetet alakított Ruszin Nemzeti Önállóság Pártja néven. Cél: *„a ruszin nemzet lehető legszélesebb körű önkormányzatának kiépítése a Magyarországgal levő gazdasági egységben”.*

1919. január 7-ről 8-ra virradó éjjel a Hucul Néptanács felkelést szervezett Kőrösmezőn. *1919. január 13–17.* között fegyverrel elfoglalták a Rahói járást. → 1919. január 20. A továbbnyomulást a román hadsereg állította meg. → 1919. május eleje

1919. január 12-re a csehszlovák katonaság elfoglalta az Ung folyóig terjedő nyugati térséget, közte Ungvárt, ahová a 31. sz. ezred vonult be Ciaffi olasz ezredes vezetésével. → 1919. január 20. – Lemondott Legeza Pál ungi kormánybiztos.

1919. január 18. A köztársasági elnök Berinkey Dénest nevezte ki miniszterelnökké. → 1919. március 21. Berinkey átvette Jászi korábbi ügykörét is, a Magyarországon élő nemzetek önrendelkezésének előkészítését. (A hónap végén Károlyi a béke előkészí-

tésére megalakítja a Külügyi Tanácsot Jászi Oszkár elnökletével.) A kormányban Szabó Oreszt a ruszka krajnai ügyek minisztere. – E napon megnyílt a párizsi békekonferencia. → 1919. február 6. A csehszlovák kormány nevében E. Beneš és K. Kramář volt jelen, akik a ruszinok képviseletére meghívták Zhatkovych Gregoryt és Gardosh Julijt, az amerikai ruszinok küldötteit és Anton Beszkidet, az Eperjesi Ruszin Nemzeti Tanács elnökét. → 1919. február 16. Beneš és Kramář a csehszlovák ügyekben 11 feljegyzést terjesztettek be, ezek közül az egyik a *„magyarországi ruszinokra"* vonatkozott. Az általuk lakott területekre való csehszlovák igényt nemzeti elvre alapozták. → 1919. március 12.

1919. január 20. Az ungvári katonai parancsnok, Ciaffi olasz ezredes hirdetményben tudatta a lakossággal, hogy a városban a katonaság kizárólag a rendfenntartás miatt tartózkodik. – A Rahói járás tisztviselői letették az esküt a Hucul Köztársaságra. Memorandumot továbbítottak az Ungvári Néptanácshoz, G. Zhatkovychhoz és T. G. Masarykhoz, melyben tudatták: inkább Csehszlovákiához kívánnak tartozni, mint Romániához.

1919. január 21. Huszton ukrán kongresszust tartottak Brascsajko Mihajlo kárpátaljai politikus, a régióban az ukrán mozgalom szervezője elnökletével, melyen határozatot hoztak az Ukrajnával való *„újraegyesülésről".*

1919. január 22. Az Ukrán Nemzeti Tanács direktóriuma Kijevben kimondta a Nyugat-Ukrán Népköztársaság (Galícia, Bukovina és „Uhorszka Rusz") és a Dnyeperi Nagy Ukrajna egyesítését.

1919. február 1. T. G. Masaryk köztársasági elnök megbízásából Ungváron csehszlovák katonai küldöttség tárgyalt Szabó Simonnal, Gebé Péterrel, Avgusztin Volosinnal és Julij Hadzsegával.

1919. február 6. Románia, Csehszlovákia és Jugoszlávia képviselői közös memorandumot juttattak el a párizsi békekonferenciához, melyben rögzítik a Magyarországgal szembeni területi követeléseiket, és tiltakoznak a magyar részről felmerülő népszavazás ellen.

1919. február 13. T. G. Masaryk megbízottja, F. Piszeckij bemutatta az Ungvári Néptanácsnak (elnök Szabó Simon) a scrantoni nyilatkozatot. – Ugyanezen a napon Párizsba érkeztek a Ruszinok Amerikai Néptanácsának küldöttei: Gregory Zhatkovych és Julij Gardosh, valamint az Eperjesi Ruszin Nemzeti Tanács elnöke, Beszkid Anton. Közös Bizottságot alakítottak a ruszin érdekeknek a békekonferencián való képviseletére, a csehszlovák kormánnyal való tárgyalásokra.

1919. február 19. Elfoglalta hivatalát Ladislav Moys, a csehszlovák hatóságok által kinevezett ungi zsupán.

1919. február 23. Budapesten az Országos Néptanulmányi Egyesületben vitaülést rendeztek Ruszka Krajna politikai jelentőségéről. Domokos László, György Endre, Podhradszky György, Szegedy Rezső, Vikár Béla nyilatkozatát még ez évben külön kötetben jelentették meg.

1919. március 4. Berinkey Dénes miniszterelnök és Szabó Oreszt ruszin miniszter rendelete nyomán Ruszka Krajnában tartományi választást tartottak. A tartománygyűlés először 1919. *március 12-én* ült össze Munkácson. Követelte, hogy 8 napon belül állapítsák meg az autonóm terület pontos határait, a hatalmat adják át a tartományi vezetésnek. 1919. *április 8-án* Szabó Oreszt személyes részvételével alakult meg Munkácson a tartománygyűlés legfelsőbb szerve: Ruszka Krajna kormánytanácsa. 1919. *április 17-én* került sor a 3. (és utolsó) ülésre, melyet a munkácsi városi direktórium felfegyverzett polgárokkal oszlatott fel. Ez volt az első ruszin parlament.

1919. március 5. Az ungvári katolikus főgimnáziumot átvette a csehszlovák katonai hatóság. → 1920. február 15.

1919. március 7. Ungváron a nyílt utcán csehszlovák katonák megölték Pós Lajos újságírót.

1919. március 10. G. Zhatkovych és J. Gardosh a Ruszinok Amerikai Néptanácsa nevében Prágában tárgyalt Kárpátalja ügyében.

1919. március 12. A párizsi békekonferencián jóváhagyólag vették tudomásul a csehszlovák követeléseket, többek között Kárpátaljára vonatkozóan.

1919. március 20. A budapesti antantmisszió vezetője, F. Vix alezredes jegyzéket nyújtott át Károlyi Mihálynak a magyar–román demarkációs vonalról. A kormány nem tudta elfogadni a követeléseket, ezért lemondott. (A Vix-jegyzék előtti állapot szerint a tárgyalt régióból Magyarországhoz tartozott: Bereg és Ugocsa vármegye, Máramarosból a Dolhai, a Huszti, a Taracvizi és a Técsői járás, Ungból a Szerednyei, a Nagybereznai, a Nagykaposi, a Perecsenyi járás, valamint az Ungvári járás egy része.)

1919. március 21. A Magyarországi Szocialista Párt néven egyesült kommunisták és szociáldemokraták megalakították az új kormányt, a Forradalmi Kormányzótanácsot, mely kikiáltotta a Magyarországi Tanácsköztársaságot. Szabó Oreszt volt a kijelölt ruszin népbiztos, de ő nem fogadta el a kinevezést. Ruszka Krajna népbiztosa *március 24-től* Avgusztin Stefán. Stefán munkácsi képviselőjének nevezte meg Kaminszki József ügyvédet. Az országrész kormányzásában demokratikus elveket igyekeztek megvalósítani, visszafogni a hátrányos országos rendelkezéseket,

többek között állami fizetést kaptak az egyházi személyek. → 1919. április 29.

1919. március 22. A régióban megalakultak a Tanácsköztársaság megyei direktóriumai: beregi (központja: Beregszász), ugocsai (Nagyszőlős), máramarosi (Huszt) és ungi (Csap). Szinte minden településnek volt helyi direktóriuma.

1919. március 30. Forradalmi törvényszék kezdte meg működését Beregszászban, Munkácson, Huszton és Nagyszőlősön.

1919. április 5. A Ruszin Népbiztosság elrendelte a beregi, a máramarosi és az ungi ruszin körzeti tanácsok megszervezését, 1919. *április 9-én* a Ruszin Vörös Gárda felállítását, 1919. *április 12-én* közzétette Ruszka Krajna alkotmánytervezetét.

1919. április 7. Listás helyi tanácsi választásokra került sor.

1919. április 12. Munkácson megindult a ruszka krajnai tanácshatalom hivatalos lapja *Руська правда* (Ruszin Igazság) címmel. Ebben a hónapban összesen öt száma jelent meg. Májusban még négy számot adta ki Budapesten *Руcько-Країнська правда* (Ruszka Krajnai Igazság) címmel, utána megszűnt.

1919. április 16-án a román hadsereg (a párizsi békekonferencián 1919. február 26-án megállapított, a nagyhatalmak által 1919. március 17-én jóváhagyott demarkációs vonal teljes hosszában), 1919. **április 23-án** a csehszlovák hadsereg megkezdte a régió elfoglalását. – Román megszállás alá jutott a területnek körülbelül 65 százaléka a Máramarossziget–Técső–Huszt–Beregszász–Csap vonalon. Husztra 1919. *április 19-én*, Királyházára és Nagyszőlősre 1919. *április 20–21-én*, Beregszászba (Tiszaújlak felől) 1919. *április 27-én*, Munkácsra 1919. *április 28-án* vonultak be. A román időszak beregszászi sajtóorgánuma az *Új Élet* című lap volt Papp László szerkesztésében. 1919. *július 23-án* Beregszászban a román katonaságot felváltotta a csehszlovák. – A csehszlovák hadsereg vette birtokába az Ungvári, a Nagybereznai, a Perecsenyi járást, a Munkácsi járás egy részét, egyetlen várost, Ungvárt, 1919. *május 3-án* foglalták el Csapot (a régiónak mintegy 35 százaléka). 1919. *július 25-én* a Vörös Hadsereg bombázta Csapot, mire a csehszlovák hadsereg megszállta a 1919. *július 1-jei* pozsonyi fegyverszüneti szerződésben kijelölt felvidéki semleges zónát. (1919. *június 7-én* G. B. Clemenceau, Franciaország miniszterelnöke, a párizsi békekonferencia elnöke jegyzékben követelte a budapesti Forradalmi Kormányzótanácstól a csehszlovák hadsereg elleni hadműveletek azonnali beszüntetését, a demarkációs vonalra történő visszavonulást. 1919. *június 13-án* az újabb Clemenceau-jegyzék kijelölte Magyarország új határait, amelyek északon és keleten meg-

egyeznek a későbbi trianoni határokkal. Az ígéret szerint ha a magyar katonaság visszavonul e vonal mögé, a román csapatokat kivonják a Tiszántúlról. Ez nem történik meg.)

1919. április 17. Ungváron megalakult a Ruszkij Klub. Elnök: Avgusztin Volosin. – Párizsban E. Beneš átnyújtotta Harold Nicolsonnak, Nagy-Britannia képviselőjének a ruszin autonómiára vonatkozó tervezetet.

1919. április 19. Hennoque francia tábornok az ungvári városházán a város küldöttségének kijelentette: Ungvár a cseh államhoz tartozik. Kihirdette a statáriumot. → 1919. május 2.

1919. április 22. Munkácson kommunistaellenes megmozdulás két napra megfosztotta hatalmától a városi direktóriumot.

1919. április 29. A csehszlovák és a román katonai megszállás a régióban véget vetett a tanácshatalomnak (40 napig állt fenn, 1919. március 21-től).

1919. április Királyhű csoport összeesküvésére került sor Beregszászban, Munkácson, Huszton és Nagyszőlősön. – A csehszlovák katonaság vizsga nélkül kiosztatta a bizonyítványokat a munkácsi tanítóképzőben, ahol ezzel megszűnt a magyar nyelvű oktatás.

1919. május eleje Megindult a román hadsereg Rahó irányába, a Hucul Néptanács harc nélkül feladta a területet.

3. A csehszlovák adminisztráció bevezetése 1919. V. 2–1919. IX. 10.

1919. május 2. E naptól Hennoque francia tábornok hivatalosan a csehszlovák hadsereg által megszállt területek katonai parancsnoka. → 1919. október 1.

1919. május 7. Sztanyiszlavban tartották (az ukrán irányzatú) ruszinok kongresszusát, melyen Brascsajko Mihajlo kifejtette: szükséges, hogy az általuk lakott terület képviselői jelen legyenek a párizsi békekonferencián.

1919. május 8. A csehszlovák megszállás alatt levő Ungváron az eperjesi, az ungvári és a huszti ruszin tanácsok Avgusztin Volosin elnökletével tartott közös gyűlésükön megalakították a Központi Orosz (Ruszin) Nemzeti Tanácsot (Центральна Руська Народна Рада). Elnök: Beszkid Anton. Alelnökök: Volosin Avgusztin, Sztripszkij Miron és Brascsajko Mihajlo. A Tanács kimondta a Csehszlovákiához való *„önkéntes"* csatlakozást. A határozatot az Avgusztin Volosin vezette több mint száztagú küldött-

ség adta át T. G. Masaryk köztársasági elnöknek Prágában. → 1919. augusztus 12.

1919. május 23. Budapesten megjelent Szabó Dezső háromkötetes regénye, *Az elsodort falu,* amelyet Ungváron kezdett el írni (1914-ben tanított itt). 1921. január 23-án nyilatkozta a *Határszéli Újság*nak*: „Nagyon jól emlékszem Ungvárra. Sokat dolgoztam, szenvedtem ott. Egyik legkedvesebb helye volt az életemnek és hiszem, hogy fejlődésemre is nagy befolyást gyakorolt."*

1919. június 6. Hennoque francia tábornok katonai közigazgatást léptetett életbe a csapatai által ellenőrzött területen. → 1919. november 18.

1919. június 11. A párizsi békekonferencián jóváhagyták a véglegesnek szánt csehszlovák–magyar országhatárt. *Június 13-án* jegyzékben követelték, hogy a magyar csapatok mindenütt vonuljanak vissza erre a határra.

1919. július 8. Prágában Vlastimil Tusar (szociáldemokrata) kormánya lépett hivatalba (a 2. csehszlovák kormány). → 1920. május 25.

1919. július 23. Beregszászban a gimnázium tanári kara, a tisztviselők a csehszlovák katonai parancsnok előtt letették a hűségesküt a Csehszlovák Köztársaságra.

1919. július 29. Prágában megkezdődött a tárgyalás T. G. Masaryk köztársasági elnök, Antonín Švehla belügyminiszter, valamint Gregory Zhatkovych (Ruszinok Amerikai Néptanácsa) részvételével a ruszin–szlovák határról, a ruszin autonóm terület igazgatásának megszervezéséről. Elhatározták: az irányítást ideiglenes direktóriumra bízzák, melynek elnökévé a kormány augusztusban G. Zhatkovychot fogja kinevezni. – E napon a csehszlovák kormány megbízásából Ungvárra érkezett J. Breicha, akinek feladata a polgári igazgatás megszervezésére. → 1919. augusztus 20.

1919. augusztus 1. Budapesten lemondott a Forradalmi Kormányzótanács. 1919. *november 25-én* Szovjet-Oroszország jegyzékben közölte a Huszár-kormánnyal, hogy a magyar hadifoglyokat túszoknak tekinti a Magyarországon üldözött kommunistákért.

1919. augusztus 12. G. Zhatkovych a csehszlovák köztársasági elnök által láttamozott levelet intézett a Központi Orosz Nemzeti Tanácshoz, melyben tudatta: *„Dr. Masaryk köztársasági elnök úrral folytatott néhány konferencia után, valamint Svehla belügyminiszter úrral lefolytatott tárgyalások után van szerencsém tudatni Önökkel, hogy a csehszlovák kormány kinevezett az autonóm Direktórium elnökének. - A Direktórium kívülem még négy tagból fog állani és ezen tagok a közeljövőben fognak kineveztetni. - A Direktórium tagjai Hennoque generális úrral egyetértőleg fognak*

működni, ahol a Csehszlovák Köztársaság hatósága még nem működik és azt mindaddig, amíg a béketárgyalások tartományunk néhány kérdése fölött döntést nem hoznak. Ezen kérdések eldöntése után és a békekonferencia döntésével egyetértőleg, Masaryk köztársasági elnök úr ki fogja nevezni a ruszin autonóm tartomány első kormányzóját. Ugyanekkor lesz a Szlovákság és a Ruszinok közötti határ megállapítva. - Véglegesen a mi tartományunkhoz fognak tartozni a Szepes megyei Ólublói járás, Sáros és Zemplén megyék északi részei, Ung megye északi és keleti részei, egész Bereg, Máramaros és Ugocsa megye. A többi részek, melyeket mi követeltünk, neutrálisak maradnak azon időpontig, míg a népszavazás foganatosítva lesz. [...] A ruszin tartomány nyelvi, iskola, egyházi és belügyekben lesz önálló. - Lesz saját nemzetgyűlése Ungvárt. Ezenkívül külön képviselete lesz a prágai parlamentben." → 1919. november 10.

1919. augusztus 20. Ungváron J. Breichát ünnepélyesen beiktatták a ruszin terület polgári igazgatása vezetőjének tisztébe. → 1920. április 26.

1919. augusztus A csehszlovák legionisták elérték Beregszász körzetében azt a vonalat, amely később a csehszlovák–magyar határ lett.

1919. szeptember 6. Ungváron felállították a polgári közigazgatáshoz tartozó bírói referátust.

II. Kárpátalja az első Csehszlovák Köztársaságban 1919. IX. 10–1938. X. 11.

1. A közigazgatás megszervezése 1919. IX. 10–1920. IV. 26.

1919. szeptember 10. A Saint-Germain-en-Laye-ban aláírt szerződés értelmében a régió (Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegye nagyobb része) Podkarpatszka Rusz néven a Csehszlovák Köztársaság fennhatósága alá került. E szerződés 10–13. cikkelyeiben a Csehszlovák Köztársaság kötelezte magát, hogy a területet önkormányzattal rendelkező autonóm egységként szervezi meg, autonóm gyűlést állít fel, amelynek törvényhozó hatalmat kell kapnia a nyelvhasználat, az oktatásügy, a vallásügy terén,

valamint a helyi közigazgatás kérdéseiben. (A csehszlovák törvénykezésben 508. sz., kihirdetve 1921. december 31-én.) – (Masaryk Kárpátalja helyzetéről a Csehszlovákiához csatolás után: *„a mai viszonyok magyarázatát a régi rezsimben kell keresni. Ott is magyarosítottak az iskolában és az egyházban, különösen az egyház játszott nagy szerepet ebben és elnyomták a népet. Első kötelességünk, hogy a népet a parlamentáris tevékenység magaslatára emeljük. Mindenekelőtt különbséget kell itt tennünk a magyar és egyéb kisebbségek között. A magyar kisebbség művelt és előjogai voltak a többiekkel, az analfabéta lakosság nagy részével szemben. Ezért kell elsősorban megfelelő számú iskolát adni a népnek, itt tényleg a kulturális ábécével kell kezdeni a munkát. Egészségügyi szempontból is szigorú intézkedésekre és modern intézményekre van szükség, mert valóban ezen a földön kell a keleti járványoknak útjába állni. - Fontos probléma a földreform is. Ennek a végrehajtása Podkarpatszka Ruszban valódi kulturális küldetés, mert a földművelés ott teljesen középkori színvonalon van: egyáltalán nem ismeri a technika lehetőségeit, extenzív és a nép kizsákmányolásán alapszik. […] Röviden szólva: Podkarpatszka Rusz három alapvető reformra szorul: iskolák felállítására, egészségügyi intézményekre és földreformra. Mikorra ezeket a feladatokat elvégezzük, akkorra az autonómia is érvénybe lép teljes mértékben, ahogyan erre vonatkozóan megegyeztünk.”*)

1919. szeptember 11. A munkácsi gimnáziumban megszűnt a magyar nyelvű oktatás.

1919. szeptember Megalakult az Ungvári Filharmóniai Társaság.

1919. október 1. Hennoque francia tábornok lett egész Podkarpatszka Rusz katonai parancsnoka.

1919. október 3. A belügyminisztérium rendeletben közölte, hogy Podkarpatszka Ruszban a legfőbb hatalom a katonai parancsnok kezében van, illetve meghatározta J. Breicha, a polgári közigazgatás vezetője pontos jogkörét.

1919. október 15. Ungváron felállították a polgári közigazgatáshoz tartozó rendőri referátust. – Megkezdte működését az 1919. június 11-én kelt 330/919. sz. törvénnyel létrehozott földhivatal.

1919. október 19. Hennoque, a katonai és J. Breicha, a polgári igazgatás vezetője közös rendeletet adtak ki a magas árak visszaszorításáról Kárpátalján.

1919. október végén Ungváron felállították a polgári közigazgatáshoz tartozó közmunka referátust.

1919. november 1. Prága székhellyel megkezdte működését az Állami Földhivatal, amelynek feladata, hogy a körzeti kirendeltségek révén végrehajtsa a földreformot.

1919. november 5. Az e napon kelt 607. sz. kormányrendelet 3. cikkelye kimondta: *„Művészileg és tartalmilag értéktelen művek, erkölcstelen tartalmú irodalmi termékek […], valamint a csehszlovák állam egysége és fennállása ellen irányuló művek nem sorozhatók be a nyilvános könyvtárakba. Az iskola és nemzetművelési minisztérium fenntartja magának a jogot összeállítani és közzétenni azon művek és irodalmi termékek jegyzékét, melyeket a nyilvános közkönyvtárakból el kell távolítani."*

1919. november 8. Hennoque és J. Breicha aláírásával megjelent a Generalny Statutum Podkarpatszka Rusz megszervezéséről és közigazgatásáról. → 1920. április 26.

1919. november 10. Csehszlovákia ratifikálta a saint-germaini szerződést. – Kinevezték Podkarpatszka Rusz Autonóm Direktóriumát; elnöke: Zhatkovych Gregory, tagjai: Brascsajko Julij, Volosin Avgusztin, Hadzsega Julij, Toronszkij Omeljan. A direktóriumnak 6 osztálya van: 1. elnöki és határon túli; 2. művelődési és iskolaügyi; 3. vallási, ipari és kereskedelmi; 4. igazságszolgáltatási, földművelésügyi és élelmiszerellátási; 5. belügyi; 6. pénzügyi. (A kötelező iskolai oktatás időtartama 6-tól 14 éves korig terjed (előtte a régióban 12 éves korig). → 1920. február 19. A terület 4 zsupára tagolódik: Ungvári – hozzá tartozik az Ungvári, Perecsenyi, Szerednyei, Nagybereznai járás, Munkácsi – Munkácsi, Dolhai, Szolyvai, Oroszvégi, Alsóvereckei, Volóci járás, Beregszászi – Beregszászi, Huszti, Ilosvai, Kaszonyi, Nagyszőlősi járás és Máramarosi zsupa – Rahói, Nagybocskói, Técsői, Taracközi járás. → 1921. augusztus 26. – G. Zhatkovych direktóriumelnök 30 pontos programjából: *„1. Ünnepélyesen kijelentem, hogy mi kárpátaljai ruszinok vagyunk és a mi területünk hivatalos neve Podkarpatszka Rusz. 2. Podkarpatszka Rusz mint autonomikus egység a Csehszlovák Köztársaság keretében, önként csatlakozik a csehszlovák testvérekhez […] 3. A csehszlovák törvényhozástól követelem, hogy a Podkarpatszka Rusz speciális alkotmányában minden bennfoglaltassék, ami biztosítja a mi népünknek és a kárpátaljai ruszinok jövő nemzedékének a mi területünkön a legszélesebb körű önkormányzatot, amit nekünk és utódainknak a békekonferencia adott meg."* Zhatkovych követeli a szólás- és sajtószabadságot, az általános választójog biztosítását, az egyház és az állam viszonyának rendezését, a természeti kincsek ésszerű felhasználását, az állampolgárok jogainak védelmét, a kultúra és a nyelv szabad fejlődésének lehetőségét, a

gazdaság és a pénzügyek rendezését. A 16. pont kimondja: *„Biztosítom kisebbségeinket, hogy a békekonferencia által adott jogaik meg lesznek tartva."*

1919. november 15. G. Zhatkovych a homesteadi ruszin kongresszuson arról számolt be, hogy Podkarpatszka Rusz a legszélesebb körű autonómiát fogja kapni.

1919. november 18. A minisztertanács a katonai közigazgatást kiterjesztette Podkarpatszka Rusz egész területére.

1919. november Kassa és Pozsony katolikus egyesületeiből megalakult az Országos Keresztényszocialista Párt. Alapítók: 'keleten' Fleischmann Gyula, Wirth Gyula, Körmendy-Ékes Lajos, Tost Barna, Grosschmid Géza, 'nyugaton' Lelley Jenő, Tobler János, Jabloniczky János, Bittó Dénes. → 1920. március 23.

1919. december 1. Ungváron felállították a polgári közigazgatás postaügyi referátusát.

1919. december 16. Elfogadták a csehszlovák földreformról szóló törvényt.

1919. december 30. Ungváron első ízben tanácskoztak a Proszvita Egyesület létrehozásáról. Jelen volt többek között Avgusztin Volosin, Julij Brascsajko, Fenczik István, Avgusztin Stefán, Hiador Sztripszkij. → 1920. március 8.

1919. december vége Ungváron felállították a polgári közigazgatás gazdasági referátusát. – A távozó Hennoque helyett Paris tábornok lett Kárpátalja új katonai parancsnoka. → 1922. október 29. – A területen megkezdte működését a Köztársasági Földműves (Agrár) Párt helyi tagozata. Elnök: Balog Juro. Alelnök: Petrigalla Péter. (Sajtóorgánuma 1924-ig a *Село* (Falu) 1924–1938 között a *Земледъльская политика* (Földműves Politika).) – Kezdetét vette a szakszervezeti munka Ungváron, Munkácson és Beregszászban.

1919 folyamán Megalakult a Munkácsi Pedagógiai Kör. – Megalakult a Munkácsi Sportegyesület (MSE). – Jurij Peleh ungvári orvos kezdeményezésére Ungváron Iskola Segély Bizottság alakult, 1923. június 23-tól a neve Iskola Segély Egyesület. – A csehszlovák hatóságok felfüggesztették az ungvári Gyöngyösi Irodalmi Társaság tevékenységét. – Megindult a *Русская земля* (Orosz Föld), a Kárpátorosz Munkapárt hivatalos lapja (megszűnt 1938-ban). – A 430/919. sz. csehszlovák törvény kimondta, hogy minden településen könyvtárat kell szervezni. – Ruszin tannyelvű reálgimnázium lett a munkácsi magyar középiskola (1925-től cseh tagozattal). – Megjelent: *Családi Naptár az 1920-ik szökőévre.* Szerk. Rácz Pál. Ungvár; Krúdy Gyula: *Havasi kürt. Ruszin-Krajna kistükre.* /Ruszin-Krajnai Könyvtár, 1./ [Ruszka-Krajnai Népbiz-

tosság, Garai ny.] [Bp.]; Domokos László: *Ruszka Krajna a népek ítélőszéke előtt*. Ráth Korvin ny., Budapest.

1920. január eleje Ungváron megkezdte működését a polgári közigazgatás hatáskörébe tartozó pénzügyi, mezőgazdasági és szociális felügyeleti referátus.

1920. január 11. Györke István lelkész elnökletével Ungváron újjáéledt a Református Ifjúsági Egyesület, amely a háborús években szüneteltette a tevékenységét.

1920. január 16. Apponyi Albert, a magyar békedelegáció vezetője a párizsi békekonferencián kérte, hogy a területi kérdések eldöntésekor alkalmazzanak népszavazást. 1920. *február 6-án* Csehszlovákia, Jugoszlávia és Románia tiltakozott ez ellen.

1920. január 30-án kelt a 81/920. sz. csehszlovák törvény a földosztásról.

1920. február 15. A magyar lakosság memorandumban fordult T. G. Masaryk köztársasági elnökhöz és G. Zhatkovych direktóriumelnökhöz annak érdekében, hogy visszakapja az ungvári főgimnáziumot. → 1920. augusztus 11.

1920. február 17. Komáromban megalakult az Országos Magyar Kisgazdapárt. Az első közgyűlésre 1920. *május 24-én* került sor, amikor új nevet fogadtak el: Országos Magyar Kisgazda-, Földműves és Kisiparos Párt. Elnök: Szent-Iványi József.

1920. február 19. Lemondott Podkarpatszka Rusz Autonóm Direktóriuma.

1920. február 24–március 30. A román hadsereg kiüríti a Tiszántúlt.

1920. február 29. Az 1918 novembere óta érvényben levő ideiglenes alkotmány helyett elfogadták a csehszlovák alkotmányt (a törvénytárban 121. sz.). Az annak részét képező nyelvtörvény a nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználati jogára vonatkozóan megállapította a 20 százalékos határt. (122. sz., a 6. § foglalkozik Podkarpatszka Russzal.) A választási törvényben Podkarpatszka Rusz a Csehszlovák Köztársaság 23. számú választókerülete, amely 9 parlamenti képviselőt és 4 szenátort választ (123. sz.). A 126. sz. törvény rendelkezett a megyei és járási hivatalok szervezéséről a Csehszlovák Köztársaságban (az ún. nagyzsupa-törvény). – A tanügyi referens a beregszászi gimnázium tanárait elbocsátotta az állami szolgálatból.

1920. március 7. T. G. Masaryk köztársasági elnök beszédéből (Üzenet a nemzetgyűlésnek és a kormánynak): *„A párizsi béke nem szervezte meg Európát pontosan a nemzetiségi elv alapján. Ez az elv volt ugyan a vezérlő elv, de mellette érvényesült – jelentős mértékben – a történelmi elv is. S éppen köztársaságunk*

mutatja meg gyakorlatilag, hogyan kapcsolták egybe a nemzetiségi és történelmi elvet köztársaságunk alapításánál. Más nemzetek jelentős részei élnek velünk. Kölcsönös viszonyunkat a humanista program szabja meg, kisebbségeink az igazi nemzetköziség szervei lehetnek. A kölcsönös gazdasági és kulturális kapcsolat köztársaságunkból példaképet csinálhat Európa és az egész emberiség részére."

1920. március 8. Hivatalosan jóváhagyták a Proszvita Egyesület alapszabályát. → 1920. május 9.

1920. március 18. Megszületett a mérnöki kamaráról szóló törvény. A székhely Prága, Ruszinszkó két tagot küld.

1920. március 19. Ungváron megalakult az Orosz Néppárt. Elnök: Volosin Avgusztin. Alelnökök: Zseltvay János, Brascsajko Julij.

1920. március 23. Pozsonyban megtartották az Országos Keresztényszocialista Párt első kongresszusát. Elnök: Lelley Jenő.

1920. március 24. Késmárkon megalakult a Szepesi Német Párt (Zipser Deutsche Partei).

1920. március Megalakult a Podkarpatszka Ruszi Nemzetközi Szocialista Párt. Vezetők: Gáti József, Illés Béla és mások.

1920. április 14. Törvényt fogadtak el az 1918. december 31. előtt szerzett magyar tanítói oklevelek nosztrifikálásáról és *„a városok, községek, települések és utcák elnevezéséről".* – Beszüntették a görög katolikus papoknak járó koblinát (termésadó) és rokovinát (évi egy munkanap).

1920. április 15-én kelt 269. sz. törvénnyel Ruszinszkóban a m. kir. hivatalokat csehszlovák állami hivatalokká alakították.

1920. április 18., 25. Az első általános választások a csehszlovák Nemzetgyűlésbe és a Szenátusba. Podkarpatszka Rusz nem választhat. → 1924. március 16. Az ok: a terület egy része még román megszállás alatt van. → 1920. augusztus 30.

1920. április 20. Ungváron megindult a *Munkás Újság* és a *Правда* (Igazság) (1922. január 8-tól *Карпатська правда* (Kárpáti Igazság), 1921 májusától a kommunista párt hivatalos orgánumai (1938 novemberéig).

2. Gregory Zhatkovych kormányzása 1920. IV. 26–1921. V. 17.

1920. április 26. Elfogadták a Generalny Statutum módosítására vonatkozó 356. sz. kormányrendeletet. Ennek értelmében J. Breichát, a polgári közigazgatás vezetőjét felmentették tisztségéből. → 1920. május 5.

1920. április Munkács székhellyel megkezdte működését a csehszlovák Vöröskereszt kárpátaljai szervezete. – Nyugalomba vonult Berzeviczy István ungvári polgármester, helyére kormánybiztos került Zseltvay János személyében.

1920. május 1. A munka ünnepe alkalmából Polenán tartott nagygyűlésen felszólalt többek között Illés Béla, a kárpátaljai szocialista párt egyik vezetője.

1920. május 4. Belügyminiszteri rendelkezésre a gazdasági referátus helyébe a minisztériumnak közvetlenül alárendelt, a terület élelmiszerellátását felügyelő gazdasági hivatal lépett. – Ungváron megalakult a hadirokkantak, -özvegyek és -árvák szövetsége Remény (Надія) neven (hivatalos bejegyzése május 30-án történt meg). Elnök: Brascsajko Julij. Lapja a *Наша оборона* (Védelmünk).

1920. május 5. T. G. Masaryk köztársasági elnök Zhatkovych Gregoryt Podkarpatszka Rusz kormányzójának (губернатор) nevezte ki ideiglenes jelleggel (*„a szojm összehívásáig").* → 1921. május 17. Az alkormányzó (віце-губернатор) Ehrenfeld Peter lett.

1920. május 9. Ungváron sor került a Proszvita Egyesület alakuló ülésére. Elnök (1939-ig): Brascsajko Julij.

1920. május 16. Megalakult Podkarpatszka Rusz Szociáldemokrata Pártja. Vezetői: Puza Jevhen, Klocsurak Sztepan és mások. Hivatalos lapja: a *Народ* (Nép), majd a *Вперед* és az *Előre.*

1920. május 25. Átalakult a Tusar-kormány (3. csehszlovák kabinet). 1920. szeptember 15.

1920. május 27. A Nemzetgyűlés első ülésén T. G. Masarykot ismét köztársasági elnökké választották. → 1927. május 27.

1920. május A román katonaság elhagyta Nagyszőlőst.

1920. június 1. Ungváron megalakult a Ruszinszkói Magyar Jogpárt. Elnök: Korláth Endre ügyvéd. → 1920. augusztus eleje

1920. június 2. Körmendy-Ékes Lajos szlovenszkói keresztényszocialista képviselő parlamenti felszólalásából: a szlovákiai magyarság és németség csak azért vesz részt a parlamenti életben, mert *„ezen az úton vélte biztosíthatni a maga számára a lehetőséget arra, hogy a vele elkövetett példátlanul súlyos nemzetközi igazságtalanságoknak, a közjogi és magánjogi jogfosztásoknak ellene alkalmazott egész rendszerével szemben tiltakozó szavát messzehangzóan fölemelhesse".* Tiltakozott az ellen, hogy nemzetgyűlési választásokat tartottak Magyarországtól elcsatolt területeken, mielőtt *„azok hovatartozandósága még jogszerűen el nem döntetett".*

1920. június 3. Ungváron megjelent a *Ruszinszkói Magyar Hírlap* első száma. A fejléc szerint a Ruszinszkói Magyar Jogpárt politikai

napilapja. Felelős szerkesztő: Zombory Dezső. Szerkesztők: Boldizsár Boldizsár, Rácz Pál. A kiadásért felelős: Lapkiadó Vállalat Rt. Ungvár.

1920. június 4. A versailles-i Kis-Trianon-palotában aláírták a Magyarországgal kötött békeszerződést. A 48. § megerősítette Podkarpatszka Rusznak a Csehszlovák Köztársasághoz való csatolását. (A magyar törvénykezésben 1921:XXXIII. tc., 1921. július 28. A csehszlovák törvénytárban kihirdetve 1922. március 28-án 102. sz. a.) 1920. szeptember 24. A Statisztikai Hivatal adatai szerint Csehszlovákiához kerül 63 ezer km^2, 3,5 millió lakos, közte 1 millió 72 ezer magyar.

1920. június Ungváron politikai szervezetek alakultak: az Ung Megyei Kisgazdapárt, elnök: Egry Ferenc kisgejőci harangöntő; a Podkarpatszka Ruszi Földműves Szövetség, elnök: V. Rizsák, ügyvezető: Kaminszki József, titkár: Demkó Mihály. A programjukból: nem akarunk és nem fogunk politizálni, mert a politika nem ad nekünk kenyeret, feladatunk a nép életkörülményeinek a javítása. A párt sajtóorgánuma a *Карпаторусский Вестникъ* (Kárpátorosz Hírmondó) című lap (szerk. Kaminszki József), valamint kiadja ruszin nyelven a Ruszin földműves kalendáriumot (*Русский земледільськiй календаръ*).

1920. július 1. Kassán megalakult a Tiszáninneni Református Egyházkerület. Püspöki adminisztrátor: Pálóczi Czinke István.

1920. július 7. Megalakult a Proszvita Egyesület színházi csoportja. → 1920. szeptember 23.

1920. július 12. Munkácson Gagatko Andrij és I. Curkanovics megalakította Kárpátorosz Munkapártot, amely az autonómia, a szepesi, sárosi, zempléni ruszin területek Podkarpatszka Ruszhoz csatolása, minden nép egyenjogú nemzeti-kulturális fejlődése mellett foglaltak állást. A párt hivatalos lapja a *Русская земля* (Orosz Föld) lett. Szerkesztő: Nicsaj Vladimir.

1920. július 15. Ungváron megalakult a Ruszin Földműves Párt. Elnök: Tóth András. Titkár: Brascsajko Julij. Kitűzött céljuk: a teljes autonómia útján biztosítani és védelmezni a népi (nemzeti) gazdasági, kulturális és politikai érdekeket, egyesíteni a ruszinokat a Poprád folyótól a Tiszáig, létrehozni a Podkarpatszkij Bankot, követeli az egyházi önkormányzatot.

1920. július 20-án a *8 Órai Újság* arról írt, hogy a budapesti parlamentben Legeza Pál felolvasta a Magyarországi Rutén Párt tiltakozó nyilatkozatát a rutén területek elszakítása miatt.

1920. július 25. Megalakult a Podkarpatszka Ruszi Cserkész Szövetség. Parancsnoka: Passek Božetech.

1920. július 27. Rendelet jelent meg Podkarpatszka Rusz közigazgatásának ideiglenes szabályozásáról (476. sz.).

1920. július 28. Beregszászban megalakult a Bereg Megyei Kisgazdapárt. Elnök: Rátz Miklós badalói református lelkész. Alelnök: Tóth Bálint beregújfalui gazdálkodó.

1920. július végére a román katonaság kivonult Nagybocskóról.

1920. július Munkács kormánybiztosává nevezték ki Toronszky Endrét.

1920. augusztus eleje A Ruszinszkói Magyar Jogpárton belül jogvédő liga alakult. Vezetője: Korláth Endre ungvári ügyvéd. Célja *„a magyarság közjogi, politikai és közérdekű magánpanaszainak védelme a hatóságok előtt s szükség esetén a sajtó útján és a parlamentben”.*

1920. augusztus 5. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„a központi hatóságok későn küldik szét a rendeleteket az első fokú hatóságoknak és hivataloknak. Számtalan esetben megtörtént, hogy a rendeletben kitűzött határidő lejárta után érkezett az akta rendeltetési helyére.”*

1920. augusztus 10. A Ruszinszkói Magyar Jogpárt a következő átiratot küldte a keresztényszocialista és a kisgazdapárthoz: *„Bejelentjük, hogy Ruszinszkó területén Ruszinszkói Magyar Jogpárt néven új politikai magyar pártot alakítottunk. Ezen politikai párt alakításával azonban nem a tovább tagozódás volt a célunk, hanem a területen élő magyarságnak lehetőleg egy tömegben való tömörítése. - Ezen célból a párt politikai, társadalmi és kulturális programját már úgy dolgozta ki, hogy abban mindkét testvérpárt tagjai helyet foglalhassanak. A programja mindkét magyar testvérpárt programjával megegyezik. A gazdasági programunk ugyan nem öleli fel a két testvérpárt gazdasági programját, de az ellentétek nem olyanok, hogy azok áthidalhatók ne volnának.”* A jogpárt *„fő célja a ruszinszkói magyarságnak egy tömegben való egyesítése minden tekintetben, mert csak az ilyen nagy tömeggel lehet a kormányzattal szemben a magyarság jogait megvédelmezni”.*

1920. augusztus 11. A katolikus egyháztanács tagjai Lőrinczy Jenő elnök vezetésével G. Zhatkovych kormányzóhoz fordultak, hogy az egyház kapja vissza az ungvári gimnáziumot.

1920. augusztus 12. Az Ung Megyei Magyar Kisgazdapárt Egry Ferenc vezetésével memorandumot akart átnyújtani a kormányzónak *„a terményrendelet kivihetetlenségéről”.* Zhatkovych azonban nem fogadta a küldöttséget.

1920. augusztus 14-től a kormányzóság rendőrprefektúrája bizonytalan időre felfüggesztette a Magyarországra szóló útlevelek kiadását.

1920. augusztus 17. Korláth Endre, a Ruszinszkói Magyar Jogpárt elnöke vezetésével *„az ungvári és szerednyei járás, továbbá a Bereg megyei Zápszony gazdatársadalma nevében"* küldöttség kereste fel G. Zhatkovych kormányzót, hogy felhívják a figyelmét a gazdák nehéz helyzetére. – A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„A beregszászi diákok nagy része a határon túl végezte gimnáziumi tanulmányait. Most, hogy befejezték, ismét hazajöttek a szülői házhoz. Alig pihentek meg azonban, csendőrök jelentek meg ilyen házaknál és a diákokat összefogdosták."*

1920. augusztus 20. Beregszászban és Munkácson a Szent István-nap alkalmával magyar nemzeti viseletben utcára vonult embereket bekísérték a csendőrök. Beregszászból kitiltották Sepsi Márton segédlelkészt, aki a város római katolikus templomában ünnepi misét cereblált.

1920. augusztus 22. Betiltották a Ruszinszkói Magyar Jogpárt munkácsi kerületi osztályának alakuló ülését.

1920. augusztus 24. Zhatkovych kormányzó és Ehrenfeld alkormányzó a következő nyilatkozatot adta ki: *„Podkarpatszka Rusz magyar lakosságához! - Podkarpatszka Rusz kormányzósága tudomásul adja a következőket: - Amíg Podkarpatszka Rusz szojmja másképpen nem dönt, az elemi iskolákban – amennyiben a tényleg magyar anyanyelvű tanulók megfelelő számban jelentkeznek – magyar nyelvű paralel osztályok fognak létesíttetni. A kizárólag magyar lakosságú falvak iskoláiban a magyar tanítási nyelv továbbra is meg fog maradni. - Az ungvári és munkácsi gimnáziumok 3–8. osztályában a szükségeshez képest magyar paralel osztályok lesznek felállítva azon célból, hogy a magyar tanulók tanulmányaikat akadály nélkül fejezhessék be. Ugyancsak a szükségeshez képest magyar nyelvű paralel osztályokat kapnak az ungvári és munkácsi polgári iskolák. - Beregszászban úgy a gimnázium, mint az összes iskolák a Podkarpatszka Rusz magyar minoritásának használatába bocsáttatnak – mégpedig az állam költségén. - Magángimnáziumok, magán polgári és kereskedelmi iskolák az alapítók költségén való felállítása meg van engedve, ha az alapítók részéről teljes garancia adatik a törvényes követelmények minden irányú betartására."*

1920. augusztus 25. Ungváron a Podkarpatszka Ruszi Tanító Egyesület választmányi ülésén megállapítást nyert, hogy a tanítóság *„élelem- és ruhahiány miatt csak nagy erőfeszítés árán tud eleget tenni nehéz kötelességének"*. A Galíciából áttelepülők megbontják a helyi tanítóság egységét.

1920. augusztus 28. E napon kelt minisztertanácsi rendelettel egész Podkarpatszka Rusz területén statárium lépett életbe.

1922. április 11. – Megalakult a Ruszinszkói Újságírók Szindikátusa. Elnök: Eperjessy József. Alelnök: Tárczy Károly. Ügyvezető titkár: Havas Emil. Jegyző: Rácz Pál. Pénztáros: Kováts Miklós.

1920. augusztus 29. Ungváron kihirdették a statáriumot. – Ismét betiltották a magyar jogpárt munkácsi kerületi osztályának alakuló ülését.

1920. augusztus 30. A román hadsereg kivonult Kőrösmezőről, elhagyta a csehszlovák Kárpátalja egész területét.

1920. augusztus 31. Munkácson kihirdették a statáriumot.

1920. augusztus vége A kormányzóság tudomásul vette az ungvári római katolikus hitközség magángimnázium felállítására vonatkozó kérelmét.

1920. augusztus Elbocsátották a beregszászi járásbíróság alkalmazottait, mert nem tettek hűségfogadalmat. A megüresedett állásokat a munkácsi és az ungvári járásbíróságok áthelyezett alkalmazottaival töltötték be. – Ehrenfeld Péter alkormányzó felhívást tett közé, miszerint *„minden közintézmény feliratában a ruszin nyelvű legyen az első helyen, és ne legyen kisebb betűvel, mint más felírás”.* – Zhatkovych Gregory kormányzó új titkára lett Kossey János Budapesten végzett jogi doktor. – Kárpátalján eddig a következő pártokat ismerték el hivatalosan: Földműves Párt (Volosin Avgusztin), Orosz Szociáldemokrata Párt (Puza Jevhen), Munkapárt (Beszkid Anton), Parasztpárt (Gagatko Andrij), Kommunista Párt (Mondok Iván), Podkarpatszka Ruszi Földműves Szövetség (Kaminszki József), Kereszténységszocialista Párt (Magyar Bálint), Magyar Jogpárt (Korláth Endre), Magyar Kisgazda-, Földműves és Kisiparos Párt (Egry Ferenc), Cionista Párt, Köztársasági Földműves (Agrár) Párt. – A közélelmezési nyilvántartás szerint Ungvár lakossága 18 766 fő. Ebben a számban nincs benne a katonaság és a csehszlovák tisztviselők létszáma. – Terebesi László munkácsi tanárt nevezték ki az ungvári reálgimnázium igazgatójává.

1920 nyara Kezdetét vette a szakszervezeti munka többek között Szolyván, Perecsenyben, Huszton, Nagybocskón, Tiszaújlakon.

1920. szeptember 2. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Több elbocsátott helybeli és vidéki tanító magánelemi iskolát akar szervezni. Ha a szülők pártfogolni óhajtják, jelentsék ezt lapunk kiadóhivatalánál.”*

1920. szeptember 4. Beregszászban kihirdették a statáriumot. – A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„statárium van. Kötél általi halál rémesen kongó szava szeli át az őszi levegőt. Miért? Kérdik az emberek... Mi miatt? Szegezik le fejüket a statáriumot hirdető kürtszó elhangzása nyomán. - Nincs a kérdésre felelet. - Hiába a*

tapogatózás, az érdeklődés. Az újságok bújása sem adja meg a feleletet."

1920. szeptember 14. Egry Ferenc kisgazda pártelnök a sajtón keresztül informálta a magyar gazdákat, hogy megállapodásra jutott a kormányzóval a gabonarekvirálás rendjéről.

1920. szeptember 15. Megalakult Jan Černy hivatalnok-kormánya (a 4. csehszlovák kabinet). → 1921. szeptember 26. – E naptól a külföldre szóló levelek 20 dkg-ig lezárva is postára adhatók.

1920. szeptember 16. A Ruszinszkói Magyar Jogpárt az alábbi kiáltványt adta ki: *„a napokban kihirdetett politikai statárium miatt a Ruszinszkói Magyar Jogpárt ungvári kerületi csoportjának alakuló gyűlése össze nem hívható [...] A Ruszinszkói Magyar Jogpártnak ezernyi-ezer tagja van, a párt tehát valóságban már megalakult s csupán a forma, az alakuló gyűlés összehívása az, amit az időközben kihirdetett politikai statárium lehetetlenné tett számunkra. A párt ügyeinek vezetésével foglalkozó szervező bizottság tehát azzal a kéréssel fordul a Ruszinszkói Magyar Jogpárt kerületi tagjaihoz, hogy tekintettel a rendkívüli viszonyokra, tegyék magukévá a szervező bizottságnak alább következő határozatát: - A Ruszinszkói Magyar Jogpárt ungvári kerületének szervező bizottsága 1920. évi szeptember 10-én tartott ülésén elhatározta, hogy a statárium folytán lehetetlenné vált alakuló gyűlés megtartása miatt megakadt pártéletet nem hagyja – csupán formai kellékek hiánya miatt – megszűnni, hanem a tagok bizalmára és ragaszkodására számítva, addig, míg a politikai helyzet a pártnak gyűlés útján való formális megalakulását lehetővé teszi, a pártot megalakultnak mondja ki, a szervező bizottság «pártvezető bizottsággá» alakítja magát át, a párt vezetését magára vállalja és azt teljes felelősséggel gyakorolja." „Ma a tömörülésre, az összetartásra, az egyesülésre nemcsak a választások alkalmával van szükség, hanem állandóan, mert minden nap rendkívüli feladatok elé állítják a magyarságot. - A Ruszinszkói Magyar Jogpárt tehát ennek megfelelően programját nem csupán a választásokkal megszerezhető parlamenti képviselet útján akarja végrehajtani, hanem addig is élni és dolgozni akar, hogy a párt tagjaiban az öntudatot fenntartsa és jogainak védelmezője legyen."*

1920. szeptember 17. A Munkácsi járásban Spenik László igazgatótanítót választották tanfelügyelővé. *„Ma történt meg először, hogy a tanítóság maga választja meg tanfelügyelőjét."* Néhány nappal később az Ilosvai járásban Czimbalinecz Miklós beregkövesdi állami tanítót választották meg e posztra. A Nagyszőlősi járás tanfelügyelőjét, Mihalkó Jánost J. Pesek tanügyi referens nevezte ki.

1920. szeptember 23. A Proszvita Egyesületben felmerült az állandó színház létesítésének gondolata.

1920. szeptember 24. Szent-Iványi József szlovenszkói kisgazdapárti képviselő parlamenti beszédéből (a trianoni békeszerződéssel kapcsolatban): *„a ratifikálással a magyar kisebbség politikája egy új állomáshoz ért." „Sohasem fogjuk elismerni, hogy Csonka-Magyarország nemzetgyűlése egyedül jogosult volt a ratifikálásra."* Reális gondolkodással kell megtalálni *„az önvédelem tisztességes útjait".*

1920. szeptember 28. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* adakozásra szólította fel olvasóit a magyar katolikus magángimnázium céljaira.

1920. szeptember A kormányzóság engedélyezte a római katolikus egyháznak, hogy önállóan döntsön az Ungváron felállítandó felekezeti magángimnáziumban fizetendő tandíjról. Az egyház visszakéri a gimnázium céljára azt az épületet, ahol a francia katonai intendáns székel. – A munkácsi egyetemi és főiskolai hallgatók küldöttsége kérte Zhatkovych kormányzót, hogy tegye lehetővé útlevélhez jutásukat magyarországi tanulmányaik folytatásához. A kérelmezők valamennyien megkapták az útlevelet. – Ungváron magyar nyelven csak a szlovák elemi iskola párhuzamos osztályaiban, a három római katolikus, az egy református elemi iskolában, a ruszin polgári párhuzamos osztályaiban van tanítás. – A hónapban megtartott összeírás szerint Beregszászban 2855 óvó- és tanköteles gyermek van, ebből református 951, izraelita 910, római katolikus 563, görög katolikus 417, ágostai evangélikus 12, görögkeleti 2. – Befejeződött a románok által a Tiszába telepített aknák felszedése. Hamarosan megindulhat a hajózás.

1920. október 2. Frankenberg Ede miniszteri tanácsos, Kárpátalja élelmezési felelőse a sajtótájékoztatón kijelentette: *„rekvirálás ezután nem lesz s az élelem beszerzését tisztán kereskedőkkel, pénzintézetek bevonásával és a kereskedelem terén behozatal útján oldják meg."* – Megkezdte ungvári vendégszereplését az addig Kisvárdán működő Kiss Árpád–Horváth Kálmán-féle színtársulat. Az előadáshoz a zenekíséretet a csehszlovák helyőrség zenekara szolgáltatta. → 1920. november 14.

1920. október 5–6. A Podkarpatszka Ruszi Tanító Egyesület Munkácsra nagygyűlést hívott össze, hogy *„összes anyagi és erkölcsi sérelmeiket elpanaszolják, sorsuk javítása érdekében az illetékes tényezőknél eljárjanak".*

1920. október 12. Munkácson értekezletre jöttek össze azok a magyar szülők, akik gyermekeiket magyar gimnáziumba szeretnék íratni. A kormányzósághoz, a miniszterelnökséghez, az iskolaügyi minisztériumhoz intézett memorandumban követelték magyar

tannyelvű iskolák, közte magyar gimnázium felállítását, az állami iskolák magyar tannyelvű osztályaiba az elbocsátott tanerők újraalkalmazását, tiltakozásukat fejezték ki amiatt, hogy a magyar tannyelvű osztályokba való felvételt felekezeti hovatartozás alapján korlátoznák. – 576. számmal kormányrendeletet fogadtak el a pénzérték megállapításáról Kárpátalja és Szlovenszkó azon területein, ahol nem került sor a pénzlebélyegzésre.

1920. október 13. Kétéves szünet után megtartotta első közgyűlését az Ungi Református Egyházmegye Szűcs István esperes és Bernáth Zoltán egyházmegyei gondnok elnökletével. A gyűlés búcsúzott a Miskolcra távozó Révész Kálmán püspöktől, megtárgyalta a gömöri református egyházmegye átiratát, amelyben *„a gömöri református magyarok a szlovenszkói kálvinisták új egyházkerületének megalakítására”* hívták fel az ungiakat. Az egyházmegyei gyűlés *„szükségesnek és sürgősnek jelentette ki az új egyházkerület szervezését”,* s kérte a ruszinszkói reformátusok felvételét is.

1920. október 14–15. Kárpátalján tett körutat Jan Černy csehszlovák miniszterelnök.

1920. október 15. Színi tanfolyam nyílt Ungváron Monori Miksa vezetésével. – Ungváron a katonaság kiürítette a magángimnázium céljaira felajánlott Teleki utcai fiúiskola épületét.

1920. október 16-i ülésén az ungvári római katolikus egyháztanács hetes bizottsága elutasította J. Pesek tanügyi referens azon javaslatát, hogy amennyiben a város ruszin gimnáziumában megnyitnák a magyar párhuzamos osztályokat, oda zsidó tanulók nem lennének felvehetők.

1920. október 19. J. Pesek tanügyi referens értekezletet tartott, melyen kijelentette: nem lesz állami magyar tannyelvű gimnázium Ungváron, a folyó tanévben a ruszin gimnáziumban fenntartják a még meglevő III–VIII-ikos magyar párhuzamos osztályokat azzal, hogy oda új tanulók nem vehetők fel, így a magyar oktatás fokozatosan megszűnik. A meglevő magyar osztályokban a volt kir. kat. főgimnáziumból átvett tanárok fognak tanítani. A római katolikus hitközség akkor nyithat magángimnáziumot, ha az ahhoz szükséges minden feltételnek önerőből eleget tud tenni.

1920. október 21. Ehrenfeld Péter alkormányzó értekezletre hívta össze a római katolikus egyháztanácsot, a sajtó és a pártok képviselőit az ungvári magyar gimnázium ügyében. Az eszmecsere nem vezetett eredményre.

1920. október 23. Az Országos Magyar Kisgazda-, Földműves és Kisiparos Párt Pöstyénben megtartott vezetőségi ülésén Szentiványi József ideiglenes elnök javaslatára egyhangúlag elfogadott

határozatban mondták ki: legfőbb ideje, *„hogy a szlovenszkói és ruszinszkói magyar politika szakítson az eddigi gondolkodással s helyezkedjék reális alapra […] az ábrándok szövése helyett a komoly munka vegye kezdetét és a magyarság létérdekében kifejlesszük az önvédelmet. A párt minden erejével és a pártagitáció összes eszközeivel igyekezni fog a köztudatba belevinni az önvédelem szükségességének gondolatát s ennek érdekében szükségesnek tartja az összes szlovenszkói és ruszinszkói magyar polgári pártok egységes munkáját. Mint a szélső keresztény és liberális-radiális irányzatok között álló középpárt feladatának tekinti, hogy az eddig széttagolt és külön akciókat végző magyar polgári pártok között igyekezzék megteremteni az együttműködést s ennek alaki feltételeként egy pártközi végrehajtó bizottság létesítését szeretné megvalósítani. Ezen politikai cél érdekében jelen határozatnak megküldése kapcsán a pártközi vezérlő bizottság megalakítására kéri fel testvéri szeretettel a párt a szlovenszkói magyar polgári pártokat s a Szlovenszkóban és Ruszinszkóban megjelenő magyar politikai lapok útján pedig a felvett eszmének meleg és létérdekünk által parancsolt támogatására kéri Szlovenszkó és Ruszinszkó magyarságát.”*

1920. október 24-i ülésén az ungvári római katolikus egyháztanács elhatározta: mivel erre a tanévre már elveszett a magángimnázium megnyitásának ügye, a volt kat. főgimnázium tanártestületét felmenti a vállalt tanítási kötelezettsége alól, és így a tanárok átmehetnek a ruszin reálgimnáziumba, hogy ott a magyar párhuzamos osztályokban (III–VIII.) és a magyar nyelvet is tanító ruszin tannyelvű osztályokban (I–II.) tanítsanak.

1920. október 30. Ungváron megnyílt az első mozi (mozgószínház).

1920. október Huszton és környékén több ízben került sor összetűzésre a görög katolikusok és a skizmatikusok között. – Megkezdődött a magyar hadifoglyok hazatérésre Oroszországból.

1920. november 5. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* (a Magyar Jogpárt hivatalos lapja) írta: *„felszólítjuk a Bereg vármegyében megalakult magyar pártokat, hogy egymás között alakítsák meg ungi mintára a »pártközi bizottságot.«” - „E pártközi bizottságnak gondolata legelőször Ungvárról indult ki éspedig a Ruszinszkói Magyar Jogpárt kebeléből, amely pártnak fő programja a magyarság szellemi és anyagi erőinek egyesítése. Példáját most követik a szlovenszkói pártok és követniük kell a Bereg megyei pártoknak is. […] Kívánjuk, hogy Munkács, Ungvár és a hozzájuk tartozó vidék ölelkezzék össze egy testvéri gondolatban! - Legyen a jelszó: »egymás közt békén, kifelé egységesen!«”*

1920. november 7. Korláth Endre, a Magyar Jogpárt ügyvezetője a pártvezetőség nevében a következő nyilatkozatot tette Kárpátaljára vonatkozóan: *„lehet-e itt szó zsidó nemzeti kisebbségről? Nemzet-e itt a zsidóság, vagy csupán vallás? Véleményünk szerint itt a zsidóság csupán vallás […] s nem külön nemzet, mert a nemzeti kisebbségnek szerintünk kritériumai a következők: 1. zárt tömegben való együttlakás, 2. külön nemzeti anyanyelv, külön nemzeti kultúrával. Az első feltétel nincs meg."* – Szabó András máramarosi görög katolikus vikárius Máramarosszigetről az alábbi levelet intézte a prágai apostoli nunciushoz, melyben oltalomért fordul *„a szent Unió megmentése érdekében": „Alulírott a munkácsi görög katolikus megyés püspök vikáriusa vagyok Máramaros megyében, mely terület a békekonferenciának nevezett vész törvényszék határozata szerint, félrelökve a sz. Unióban élő ruthén nép gazdasági és ezeréves tradicionális, sokszor hangoztatott létérdekeit 2 részre lett osztva akként, hogy alantírott 10 parochiával román impérium alatt vagyok, 81 junidictiacu alá tartozó plébánia pedig cseh megszállás alatt áll. - A csehek által megszállott területen az államhatalom favorizálása mellett irtó actio folyik az Unio elpusztítása és schizma erősítése céljából azért, mert a cseh kormányzás mai szellemét jellemző kommunisztikus irányú törekvések legnagyobb akadálya a görög katolikus papság […] bár az Ungváron székelő ruthén kormányzóság kenetteljesen kimondta, hogy a görög katolikus egyházvagyont a schizmatikusok nem vehetik el, hanem templomot tartoznak építeni az új hitnek, azonban eddig egy komoly lépés sem történt, hogy az unitusok visszanyerjék a tőlük erőszakosan elrabolt egyházi épületeket és ingatlanokat […] alázatosan esedezem […] kegyeskednék a 17. sz. Unió érdekeit magáévá tenni s hathatós befolyásával előmozdítani, hogy 1. Iza, Keselymező, Lipcse, Herincze, Alsóbisztra, Talaborfalva, Alsószelistye, Husztköz, Csomán[y]falva, Kricsfalva, Tófalva, Újbárd községek görög katolikus lakossága templomait és egyházi javait haladéktalanul visszanyerhesse, egy antant misszió közreműködése mellett."*

1920. november 8. A földművelésügyi minisztérium közigazgatásilag Ungvárhoz csatolta Galagót.

1920. november 12. Ungváron a volt kir. kat. főgimnázium épületének aulájában vakolattal lefedték a tanintézet alapítását és az épület létesítését megörökítő két emléktáblát.

1920. november 14. Kiss Árpád és Horváth Kálmán színigazgatók az ungvári városi tanácsnál kérvényezték, hogy újabb három évre hosszabbítsák meg lejáró szerződésüket, mert hozzá kívánnak látni az önálló Ruszinszkói Magyar Színi Kerület megalakítá-

sához, melyhez Ungvár, Munkács, Beregszász és Nagyszőlős tartozna. (Az eddigi, azaz *„a régi magyar"* beosztás szerint Ungvár, Munkács és Nyíregyháza tartozott egy kerületbe.)

1920. november 18. Egry Ferenc kisgazdapárti elnök nyílt levélben fordult a Bereg megyei kisgazdákhoz, melyben többek között kifejtette: *„A magyar pártok ungvári vezetősége máris megmutatta az utat. Együtt ülnek, együtt tanácskoznak Ungváron a Gazdapárt, a Keresztényszocialista Párt s a Jogpárt megbízottai. - Kövessétek példájukat és értsük meg egymást mindenütt, ahol egynél többen megjelenünk a magyarság javára és mindannyiunk boldogságára."*

1920. november 22. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* (a Magyar Jogpárt hivatalos lapja) írta: *„Most minden magyarnak egy mestersége van Ruszinszkóban, valamennyi: lánckovács. […] a Ruszinszkóban megalakult magyar pártoknak […] okvetlenül egyesülniük kell még a választások előtt. Ez politikai természetű törvény. […] Ha ez a közös politikai program meglesz, biztosan tudjuk, hogy az egy csoportnak sem fogja az ő külön gazdasági programját csorbítani, avagy befolyásolni, kifelé azonban meglesz az a haszna, hogy egységessé válik a magyarság és ebből az így kovácsolt láncból egyetlen szemet sem fog tudni lepattantani bármelyik ellenfél is."*

1920. november 30. A kárpátaljai magyar pártok – magyar jogpárt, keresztényszocialista párt és kisgazdapárt – Ungváron megalakították a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségét. A határozat szerint: *„a pártkereteket fenntartva egymással szövetségre lépnek s egységessé váltan, egységes irányítás mellett harcolnak a magyarság jogos törekvéseiért."* Ügyvezető elnök: Korláth Endre. December 2-án Ruszinszkói Magyar Jogpárt hivatalos lapjában, a *Ruszinszkói Magyar Hírlap*ban Zombory Dezső felelős szerkesztő a következőket írta: *„Nem egészen úgy, ahogy mi szerettük volna, de megszületett tegnap* [november 30-án] *a ruszinszkói magyarság egysége. - A Ruszinszkóba szorult négy megszabdalt vármegye magyarsága végre egybefogott s kéz a kézben megy a küzdelem felé, mely reá itt a nehéz napokban vár. - Mi többet szerettünk volna, mint kéz a kézben. Mi egy kezet akartunk, mely nyíltan mutassa a magyarság útját. Mi a »pártok« jelzőit le akartuk mosni a magyarság lobogójáról s a pártok kereteit ledöntve, egységes táborban tudni a magyart. - Fenséges gondolat volt számunkra s hittel szolgáltuk megmozdulásunk óta annak eszméjét. Hitünk alapja, eszménk tartalma ama parancsa volt: nem kisgazda, nem kereszténységszocialista, nem szociáldemokrata, nem cionista itt ma a magyar, hanem csak magyar. - A »jogpárt«*

szava is csak azért jelző számunkra, mert veszendőbe indult jogaink megmentésében a jog szó kapcsol és nem bont. De célunkért külön pártunkról is lemondtunk volna, csak együtt legyünk, csak egy kéz mutassa, merre menjen a magyar. Nem így lett. Egy kéz helyett csak kéz a kézben."

1920. november Megalakult az Egyesült Zsidópárt. Elnöke a nagyszőlősi Deutsch Jenő. – Az ungvári ortodox izraelita hitközség főrabbijává Grünwald Mórt választották meg, aki előtte Huszton volt főrabbi. – Körmendy-Ékes Lajos szlovenszkói keresztényszocialista képviselő interpellációt nyújtott be a prágai parlamentben, amelyben tiltakozott, hogy Szlovenszkóban és Ruszinszkóban *„az interurbán telefonforgalomban nem engedik meg a magyar nyelvű beszélgetéseket".* – Magyarország bizottságot küldött Csapra, hogy tárgyaljon a csehszlovák hatóságokkal a záhonyi vasúti híd kijavításáról.

1920. december 1. Beregszászban megalakult a Podkarpatszka Ruszi Szőlészeti Egyesület.

1920. december 2. G. Zhatkovych kormányzó születésnapján felavatták Ungváron azt a harangot, melyet *„az amerikai ruszinok küldtek európai testvéreik felszabadulása emlékéül".*

1920. december 3. Az e napon kelt 634. sz. kormányrendelet kimondta, hogy a kassai ítélőtáblánál külön kárpátaljai osztályt létesítenek.

1920. december 5. Ungváron kongresszust tartottak a ruszinszkói szocialista szakszervezetek.

1920. december 7. *„A szlovenszkói és ruszinszkói magyar polgári pártok"* közös értekezletet tartottak Ótátrafüreden, s kimondták a szövetségbe tömörülést. Kárpátalját az értekezleten Korláth Endre és Egry Ferenc képviselte. Egry felszólalásában szóvá tette *„az új állam lehetetlen belső határait".*

1920. december 9. A beregszászi és a munkácsi ügyvédek küldöttsége felkereste az igazságügyi referátust, hogy szóvá tegye: a beregszászi törvényszéknél és a munkácsi járásbíróságnál a magyar bírák elbocsátása miatt *„valóságos törvénykezési szünet állott be"*.

1920. december 11. A szociáldemokrata párt tagjainak egy csoportja a válsággal fenyegető összkárpátaljai sztrájkok következtében Ungváron külön gyűlést tartott, hogy a párt jelenlegi vezetésének megdöntésére stratégiát dolgozzon ki. Felhívást fogadtak el, amely kimondja: *„Elvtársak! Munkások! Kalandorok kerültek a pártvezetőségbe. Ezek a kalandorok álszocialisták […] Kalandorpolitikába vitték a munkásságot […] puccsszerű sztrájkba ugrattak […] Aki a munkásérdekek komoly harcosa […] befejezettnek*

tekinti ezt a sztrájkot és munkába áll. Elvtársi üdvözlettel: a szabad szocialisták csoportja." A szociáldemokrata párt vezetése válaszlépésként plakátokat ragasztatott ki, melyben felszólította a sztrájkolókat, hogy ne vegyenek részt *„a magyar munkások államfelforgató munkájában".*

1920. december 14. Munkácson ülésezett a Podkarpatszka Ruszi Földműves Szövetség. Határozatban mondtak köszönetet a Kaminszki József vezette pártszervező bizottságnak az eddigi munkáért, és a pártot megalakítottnak jelentették ki. Ügyvezető elnöknek Kaminszki Józsefet választották meg. A Munkácson székelő központi iroda vezetője Demkó Mihály lett. A gyűlésen döntöttek arról, hogy párttitkárságot állítanak fel Nagyszőlősön, Huszton és Técsőn.

1920. december 17. 651. számmal kormányrendeletet fogadtak el a mezőkaszonyi járásbíróság megszüntetéséről, az ungvári, a munkácsi, a beregszászi, a nagyszőlősi és a técsői járásbíróság, a beregszászi és az ungvári törvényszék, valamint a kassai törvényszék hatókörének újbóli szabályozásáról.

1920. december 19. A szociáldemokrata pártban nem következett be szakadás, mert a vezetőség és a kivált frakció e napon megegyezett abban, hogy a pártot 3 tagú direktórium – Braunfeld Mór, Czmór Béla, Pisch András – irányítja mindaddig, míg a párt országos kongresszusa meg nem választja az új vezetőséget.

1920. december 20. Ungváron új napilap jelent meg *Déli Újság* címmel. Szerkesztő: Reisman Henrik. Ezzel 27-re emelkedett az Ungváron megjelenő újságok száma, közte a magyar nyelvűek: *Ruszinszkói Magyar Hírlap, Déli Hírlap, Ungvári Közlöny, Határszéli Újság, Kárpáti Napló, Munkás Újság, Zsidó Néplap, Köztársasági Újság, Toll*, *Modern Szemle.*

1920. december 22. Egry Ferenc kisgazda pártvezető nyilatkozatban közölte, hogy a kárpátaljai kisgazdák memorandumban fogják kérni az egykori Ung vármegye egységének megbontásából eredő lehetetlen gazdasági helyzet orvoslását, amelynek más megoldási módja nem lehet, mint az, hogy a Kaposi járást Szlovenszkótól csatolják át Kárpátaljához. *„Ung megye az ungiaké!"*

1920. december 30. A 697. sz. kormányrendelet Szlovenszkó és Kárpátalja területére is kiterjesztette az esküdtbíróságokról szóló 268/1920. IV. 15-i törvény hatályát.

1920. december A Habsburg-szobrok eltávolítására vonatkozó törvényjavaslat szerint *„Ruszinszkóban a kormányzó rendeletére mindazon szobrok, melyek a nyilvános helyeken és tereken olyan személyek részére vannak emelve, akik valamilyen módon a csehszlovák nemzet vagy az azzal társult nemzetek ellen ellensé-*

ges érzületet tanúsítottak, vagy a Habsburg és Habsburg-Lotharingiai család részére emeltettek, megállapítandó határidőn belül, eltávolítandók." – A ruszinszkói kereskedők és iparosok mozgalmat indítottak azért, hogy az országrészben állítsanak fel önálló kereskedelmi és iparkamarát. A szakreferens kereskedelmi és ipartanácsot javasol. – Megalakult a Ruszinszkói Méhészek Egyesülete. – Ungváron megalakult a Ruszinszkói Húsiparosok Szövetsége. Elnök: Mermelstein Mihály. – A Mezőkaszonyi Népbank beleolvadt a Mezőkaszonyi Hitelintézetbe.

1920 folyamán Podkarpatszka Rusz képviseli a köztársaság területének 9%-át, lakosságának 5%-át, ipari kapacitásának 0,67%-át. – Ungváron létrejött a Podkarpatszkij Bank. – Ungváron megalakult a Mozaik Kultúregyesület. – Ruszin polgári iskola nyílt Nagybereznán (1924-től cseh/szlovák párhuzamos osztályokkal). – A Kárpátaljai Zsidó Iskolaegyesület megalapította első elemi iskoláját Munkácson (1925-ben kapott nyilvánossági jogot). – Megalakult a Nagyszőlősi Testnevelési Klub. – A területen 22 magyar, 9 ruszin, 10 orosz, 4 ukrán, 4 cseh, 3 cseh–ruszin, 3 orosz–magyar, 1 magyar–ruszin–cseh nyelvű, 5 zsidó újság jelent meg. – Új lapok indultak: Ungváron: G. Zhatkovych kormányzó hetilapja *Русинъ* (Ruszin) címmel (1923. február 1-jétől felelős kiadója Ehrenfeld Péter alkormányzó; utolsó, 248. száma 1923. december 31-én jelent meg); a *Руська нива* (Ruszin Föld), a Földműves Párt hivatalos lapja (főszerkesztő: Brascsajko Mihajlo; megszűnt 1928-ban); a cseh nyelvű *Podkarpatské Hlasy* és az *Užhorodské Noviny* (Ungvári Hírek). Az utóbbi 1921-ben *Подкарпатська Русь* (Kárpátaljai Rusz) címmel, utána megszűnt. Munkácson: a *Kárpáti Futár* című hetilap Demkó Mihály szerkesztésében. Beregszászban: a kárpátaljai kisgazdapárt hivatalos orgánumaként újraindult a *Beregi Hírlap.*

1921. január 1-jével megindult a postaforgalom Magyarországgal.

1921. január 1–8. Munkácson képkiállítást rendezett a városi Művészklub.

1921. január 15. A csehszlovák–román határon megkezdte munkáját a határkiigazító bizottság (delimitacni comissia); feladata a két ország közötti végleges határok megállapítása, ami azt jelenti, hogy *„a határ mentén fekvő községek vagyoni és földbirtokfekvési függő ügyeit kölcsönösen megoldják".* – Ungváron egy Mihail Sztarickij-darabbal bemutatkozott az 1920. július 7-én a Proszvita Egyesület keretében alakult színtársulat. Rendező: Vinyár Mihajlo. Ehhez a naphoz kötik a kárpátaljai ukrán hivatásos színjátszás megszületését. (1921. augusztus 18-tól két éven keresztül a színház rendezője Szadovszkij Mikola, 1925–1926-ban

Zagarov Olekszandr, majd 1930-ig Arkasz Mikola. A színház utána csak vegetál, majd 1934-ben újjászerveződik Szadovszkij Színház néven Arkasz vezetésével.) – E naptól az útlevelet nem kell láttamoztatni a kormányzósági rendőrprefektúrán, annak kiadása a zsupáni hivatalra tartozik.

1921. január 16. Beregszászban tanácskoztak a beregi, a máramarosi és az ugocsai magyarság küldöttei. Megjelent többek között Szent-Iványi József szlovenszkói nemzetgyűlési képviselő, az ungi magyarság képviseletében Egry Ferenc. Az ülésen kimondták az Országos Kisgazda-, Földműves és Kisiparos Párt ruszinszkói szervezetének megalakulását. Elnökké Egry Ferencet választották meg. A pártprogram többek között kimondta: támogatni kívánják a kis- és középgazdákat, követelik a szabad kereskedelem visszaállítását, a határok megnyitását a kereskedelem céljaira, felvállalják a falu kulturális felemelésének ügyét, erőfeszítéseket tesznek, hogy szövetkezeti úton mezőgazdasági hitelhez juthassanak. Határozatban mondták ki, hogy mozgalmat indítanak az Ung vármegyéből Szlovenszkóhoz csatolt községek (Kárpátaljához történő) visszacsatolása érdekében azzal a céllal, hogy megszüntessék az ebből keletkezett káros gazdasági helyzetet. – Budapesten a Szabadság téren leleplezték az elszakított területeket jelképező négy szobrot (az alkotók: Kisfaludi Stróbl Zsigmond, Szentgyörgyi István, Pásztor János, Sidló Ferenc). Csernoch János esztergomi érsek és a különböző felekezetek képviselői megáldották a fogadalmi zászlót, melyet a bazilikában helyeztek el. A magyar kormány és Horthy Miklós kormányzó nem képviseltette magát az ünnepségen.

1921. január 17. Nagyrát és Kisrát község küldöttsége felkereste G. Zhatkovych kormányzót, hogy járjon közbe e településeknek Szlovenszkótól Kárpátaljához történő átcsatolása érdekében. A küldöttséget Egry Ferenc, a kárpátaljai kisgazdapárt elnöke vezette.

1921. január 17–február 17. Rómában tartózkodott Illés József budapesti egyetemi tanár, hogy *„közbenjárjon a pápánál a felső-magyarországi görög katolikus rutének érdekében”*. Ez idő alatt átadta a szentatyának Szabó András máramarosszigeti vikárius és Hodinka Antal egyetemi tanár suplicatióját, találkozott Septicki lembergi bazilita rendi érsekkel, aki ígéretet tett, hogy az ungvári Szent Bazil rendi atyákon keresztül fog tudakozódni Papp Antal római katolikus püspöki helynöktől a skizma felől. Illés 1921. március 18-án tett jelentést küldetéséről Budapesten a Miniszterelnökségnek. A jelentésben a legfőbb eredménynek azt nevezi, hogy ígéretet kapott, miszerint *„a munkácsi és eperjesi egyházmegyék sorsában mindaddig változás nem történik, míg a*

jurisdictio kérdésében az orientális congregátió nem dönt". Illés ír arról, hogy a csehszlovákiai *„ruthén kérdés számára külön társadalmi szerv szükséges".* Erre a feladatra vállalkozik a Rákóczi Szövetség, melynek munkaprogramjában a következő pontok szerepelnek: 1. figyelemmel kísérni a Szentszék lépéseit a görög katolikus püspökség hovatartozása ügyében; 2. *„a görög katolikus papság segélyezése a kongrua-illeték eljuttatása révén is"*, mert *„a sizma terjedésének legfőbb oka gazdasági és nem vallási. A nép szabadulni óhajt az őt terhelő egyházi szolgáltatások alól. A magyar és magyarbarát papság így veszíti el a talajt és a befolyást is a népre."* 3. a görög katolikus felekezeti iskolák támogatása. *„Adataim szerint a nép azért adja gyermekeit a cseh állami iskolákba, ahol ukrán vagy nagyorosz nyelven tanítanak, mert ott ingyenes a tanítás."* 4. lehetővé tenni a görög katolikus értelmiség (főként a papok, tanítók) gyermekei számára a főiskolai, egyetemi tanulmányok Magyarországon való végzését; 5. megfelelő gazdasági összeköttetést teremteni; 6. kapcsolatokat létesíteni *„az amerikai ruthénséggel"*, amely *„gazdasági és kulturális fölényénél fogva leginkább fogja a jövőben befolyásolni és irányítani"* a kárpátaljai ruszinokat; 7. felvenni a kapcsolatot a ruszin és a magyar politikai pártokkal.

1921. január 19. Ungváron folytatódott a csehszlovák–román határmegállapító vegyes bizottság ülése.

1921. január 30. Ungváron megalakult a Csehszlovák Nemzeti Tanács kárpátaljai osztálya.

1921. január Husák nemzetvédelmi miniszter lapnyilatkozata: *„Szlovenszkóban és Ruszinszkóban levő katonaságra, amely Cseh- és Morvaországból származik s másrészt Szlovenszkó és Ruszinszkó katonáinak Csehországban való elhelyezésére a csehek és szlovákok közötti kötelék megerősítése szempontjából van szükség és azért is, mert ezzel az egyirányú kultúra fejlődését az állam minden végében szintén erősítik."* – Megszűnt Ungváron az igazságügyi referátus, az országrész ügyei a kassai ítélőtáblához kerültek. – Ungváron megalakult a Kárpátia Földműves Biztosító Szövetkezet Szlovenszkó és Podkarpatszka Rusz részére. *„A biztosítás összes ágazataival foglalkozik."* – A magyar pártok szövetsége Kárpátalján körutat szervezett, melynek keretében sorra alakultak meg a szövetségbe tartozó magyar pártok helyi szervezetei. Beregszászban a jogpárt, Nagyszőlősön szintén (elnök: Morvay Zoltán), valamint Huszton és Rahón is, Técsőn a kisgazdák (Ács Lajos Sámuel) és a jogpárt (Ágoston József), Visken pedig a kisgazdák (Peleskey Sándor), a jogpárt (Deutsch Jenő), a keresztényszocialisták (Koller Béla) szereztek

híveket. – A tanügyi hatóság elrendelte, hogy az év végéig Kárpátalja minden *„idegen nyelvű"* tanítójának vizsgát kell tenni ruszin nyelvből, Csehszlovákia földrajzából, történelméből, Podkarpatszka Rusz történelméből. – Havas Emilnek, az *Ungvári Közlöny* szerkesztőjének Bécsben nyilatkozott az ott tartózkodó Gratz Gusztáv, az első Teleki-kormány külügyminisztere, aki kifejtette: a Csehszlovákia és Magyarország közötti tárgyalásokban *„Ruszinszkó élelmezésének kérdését is fel lehet vetni és egészen bizonyos, hogy Magyarország ezt a kérdést komoly jóakarattal fogja kezelni"*. Havas kérdése: *„Van-e arról szó, hogy a mai Ruszinszkó tiszta magyar területei visszakerüljenek Magyarországhoz?"* A külügyminiszter válasza: *„Ha a csehszlovák kormánynak épp úgy szívén feküdne az új államok közötti békés egyetértés megteremtésének nagy érdeke, mint nekünk, akkor úgy hiszem, neki kellene módot nyújtani arra, hogy a tiszta magyarlakta területek kérdése is barátságos úton megfelelő rendezést találjon."*

1921. február 1. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* szerkesztőségi kérdéseire válaszoltak a ruszinszkói magyar pártvezetők. Kerekes István (keresztényszocialista párt): *„hogyan képzelem el a különböző nemzetiségű társadalmak egybekapcsolódását Ruszinszkóban? Röviden – ma még nem kívánatos, tán holnap sem, mindenesetre várjunk. E várakozással a magyarság mind jobban tömörül, a még közöttük lévő társadalmi, vallási és politikai elvi nézetek letompulnak s rájövünk, hogy egymásra vagyunk utalva úgy társadalmi, kulturális, mint gazdasági tekintetben s belátjuk, hogy közös, egyetértő szervezkedéssel biztosíthatjuk magunknak azon jogokat és előnyöket, melyeket a békeszerződés részünkre megállapított."* Egry Ferenc (kisgazdapárt): *„Az együtt élők és egymással karöltve haladni akarók csak úgy lehetnek békében, ha magát mindegyik egyenlőnek érezheti, csak úgy élhetnek békében, ha nincs anyag a keserűségre, az összeveszésre."* Korláth Endre (magyar jogpárt és magyar pártszövetség) azzal kapcsolatban, hogy történt-e közeledés a csehszlovák társadalom részéről a magyarság felé, elmondta: *„Igen, történt. Mi a közeledést azonban mindannyiszor tisztelettel bár, de elhárítottuk, mert e közeledést mai helyzetünkben nem annyira megtiszteltetésnek, mint inkább szégyenpadra ültetésnek tekintettük. […] A magyar és ruszin társadalom együttműködésére vonatkozóan minden törekvés pedig felesleges, mert a két társadalom már évszázadok óta él és ekképpen egybeforrt."*

1921. február 3. Kormányrendelet jelent meg 49. számmal a háború miatt károkat szenvedett kárpátaljai iparosoknak nyújtandó hitelekről.

1921. február 5. Megalakult a Szlovenszkói és Ruszinszkói Nyomdatulajdonosok Szövetségének ungvári csoportja. Elnök: Földesi Gyula.

1921. február 10. Megnyílt a Morva-Sziléziai Bank ungvári fiókja.

1921. február 11. A Ruszinszkói Ügyvédek Szövetsége ungvári csoportjának tagjai elhatározták, hogy memorandumot intéznek a kassai tábla elnökéhez arról, hogy *„olyan esküt, mely a mindenkori kormány iránti hűséget foglalja magában az ügyvédi karnak nincs módjában letenni”.*

1921. február 14. A szlovenszkói és a kárpátaljai magyar pártok Pöstyénben tartották gyűlésüket, melyen ez utóbbiak képviseletében Korláth Endre vett részt. A gyűlés legfőbb eredménye, hogy megalakult a Szlovenszkói és Ruszinszkói Magyar Ellenzéki Pártok Közös Bizottsága. Politikai elnök: Körmendy-Ékes Lajos. Adminisztratív elnök: Szilassy Béla. Az egyik alelnök: Korláth Endre.

1921. február 15. Korláth Endre, a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének ügyvezetője levelet intézett az Egyesült Zsidópárt vezetőihez, melyben többek között kifejtette: *„a zsidópártok felállítása óta a zsidók közül sokan úgy vélik, hogy magukat zsidó nemzetiségűeknek kell a népszámlálásnál vallaniuk.”* Ez a körülmény a magyarság számarányának *„károsodását eredményezné s nagyon sok helyen a magyar nyelvnek a közigazgatásban, bíráskodásban, sőt iskolákban való érvényesítését akadályozná”.* – Ezen a napon országos népszámlálást tartottak (az elsőt Csehszlovákiában). A számlálóbiztosok a nemzetiséget (az 1910. évi népszámlálás alkalmával az anyanyelvet) regisztrálták. Kárpátalja összlakossága: 606 568 fő, ebből csehszlovák állampolgár 599 808. Nemzetiségi megoszlás: ruszin (’nagyorosz, ukrán, kárpátorosz’) 372 884, magyar 102 144, zsidó 80 059, cseh/szlovák 19 737, német 10 460. Felekezeti hovatartozás: görög katolikus 329 749, zsidó 93 023, evangélikus 64 703, pravoszláv 60 599, római katolikus 55 019. → 1930. december 1.

1921. február 16. Megalakult a Ruszinszkói Országos Gazdasági Tanács. *„Rendeltetése a közélelmezés, a ruha és cipő, fa, szén, állatállomány, tej, vaj, zsír, gabona, mezőgazdasági termékek eladásának, a bevetett területek, a cséplés, a malmok és őrlemények ellenőrzése egész Ruszinszkó területén.”* Elnök: Benda Ottokár. Ügyvezető: Boldizsár Boldizsár.

1921. február 18. Kormányrendelet jelent meg 71. számmal, mely a községi és körjegyzőkről szóló 211/1920. III. 22. sz. törvény hatályát Kárpátaljára is kiterjesztette.

1921. február 21. Kassán megalakult a Kelet-szlovenszkói és Ruszinszkói Cukrászok és Mézeskalácsosok Szövetsége.

1921. február 22. Ungvárra érkezett Szent-Iványi József és Körmendy-Ékes Lajos szlovenszkói parlamenti képviselő, hogy *„az Ung Megyei Magyar Kisgazdapártot újra szervezve bekapcsolják az Országos Magyar Kisgazda, Földműves és Kisiparos Pártba, amely párt magába foglalja Szlovenszkó összes magyar kisgazda, kisiparos és földmunkás népét és Ruszinszkónak Bereg, Ugocsa, Máramarosban lakó, magát magyarnak érző közönségét. - Egyedül Ung megye van még hátra, hogy ezen csatlakozással az egész magyar társadalom egybeforrasztását betetőzze."*

1921. február 27. Megalakult a keresztényszocialista párt salánki szervezete (röviddel előtte Nagyszőlősön, Tiszaújlakon, Királyházán és Fancsikán). Elnök: Matécsa György görög katolikus lelkész.

1921. február Az elbocsátott közalkalmazottak szlovenszkói szövetsége memorandumot intézett T. G. Masaryk köztársasági elnökhöz, amelyhez csatlakoztak a ruszinszkói elbocsátottak is. – A Sáros megyei görög katolikus ruszinok mozgalmat kezdeményeztek annak érdekében, hogy Podkarpatszka Ruszhoz csatlakozhassanak. – Ótátrafüreden megalakult a Szlovenszkói és Ruszinszkói Kereskedelmi Testületek Országos Szövetsége. Elnök: Duschinszky Frigyes. Az ungvári alelnök: Hámos Aladár.

1921. március 1-jével megszűnt a mezőkaszonyi járásbíróság. – Felállították a huszti törvényszéket. Ide tartozik a huszti, az ökörmezői, a rahói és a técsői járásbíróság.

1921. március 2. A Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetsége felhívást tett közzé olyan sajtóalap létesítésére, amely *„a magyarság érdekeiért harcoló összes lapot arányosan támogatná".*

1921. március 6. Ungváron megalakult a Ruszinszkói Ügyvédek Szövetsége. További magatartásukra nézve az ügyvédek elhatározták, hogy a harcot nem adják fel, és *„minden lehetőt elkövetnek a kisebbségi jogok megvédése s a mai anarchisztikus igazságügyi állapotok megszűntetése érdekében".* – Megalakult az Ungvári Sportklub. Az USC *„az ungvári iparosok, kereskedők, munkaadók és alkalmazottak sportklubja".* Elnök: Flach Jakab. – Ótátrafüreden megtartotta első ülését a Szlovenszkói és Ruszinszkói Magyar Ellenzéki Pártok Vezérlő Bizottsága. Kárpátalja

részéről az ülésen Korláth Endre pártszövetségi ügyvezető vett részt, aki a közélelmezési gondokról tartott előadást.

1921. március 8. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Padlásra, pincébe, kamrákba kerültek az iskolák magyar ifjúsági, tanítói és tanári könyvtárai. Ezeknek is csak a maradékai már. Azok a maradékok, amiket a megszálló hadsereg nemzeti fanatizmusa felfűteni, szélnek és víznek ereszteni már nem tartotta szükségesnek."*

1921. március 9. Ungváron ankétra hívták meg a kárpátaljai pártok képviselőit, melynek tárgya a közélelmezés volt. Frankenberg miniszteri tanácsos arról számolt be, hogy a területen a rekvirálást *„szabad felajánlásra"* csökkentették, bizonyos mértékben kezd jelen lenni a szabad kereskedelem, Ruszinszkó önálló élelmezési egységgé lett, mely Romániából és Jugoszláviából szerzi be az élelmet cukor fejében. Kaminszki József (Földműves Szövetség) felhívta a figyelmet, hogy a szegénység tömeges kivándorláshoz vezet. Korláth Endre (magyar pártszövetség) szerint *„a gazdasági sérelmek összefüggésben vannak a magyarság többi sérelmeivel és általában az itteni őslakosság sérelmeivel. Ezeket ketté osztani, eltagolni nagy politikai hiba lenne. […] a magyar földműves nép gazdasági közreműködése hiányzik az itteni terület kormányzatának a munkájából. […] kifejezést kell adnom annak, hogy a magyarságot ma nem lehet részeire tagolni. A magyar kisgazdapárt csak egy szerves része a ruszinszkói magyar pártok szövetségének, a ruszinszkói magyar pártok szövetsége pedig a szlovenszkói és ruszinszkói magyar pártok szövetségének. Ha tehát a csehszlovák kormányzati rendszer a megértés politikáját keresi, akkor nem széttagolva kell minket tárgyalásokra hívni, hanem a csehszlovák területen élő egész magyarsággal kell annak gazdasági, kulturális és politikai sérelmeiről olyan értelemben tárgyalni, amelyet az érettségénél fogva megérdemel és követelhet."* Korláth memorandumot nyújtott át, mely rámutat, hogy *„a gazdasági téren való kívánatos közeledést föltétlenül meg kell előznie a generális politikai sérelmek orvoslásának"*. A memorandumban megfogalmazott követelések: l. helyezzék hatályon kívül a statáriumot, 2. nyissák meg Ungváron és Munkácson a magyar gimnáziumot; 3. ismételjék meg a népszámlálást; 4. a kereskedelemben biztosítsák a szabad forgalmat; 5. vegyék ismét alkalmazásba az esküt nem tett és a kiutasított tisztviselőket; 6. vonják vissza a nemzeti színekre és dalokra vonatkozó tilalmat; 7. szüntessék meg az idegenek betelepítését; 8. csatolják Podkarpatszka Ruszhoz a Kaposi és a Szobránci járás, valamint Zemplén, Abaúj, Sáros és Szepes megye *„idevonatkozó"* ré-

szeit; 9. szűnjön meg a helyi iparosok kizárása a szállításokból; 10. biztosítsák a helyi kereskedelem érdekeinek védelmét; 11. oldják meg a *„nyelvkérdést”.*

1921. március 14. Az ausztriai Bruckban Teleki Pál magyar és Edvard Beneš csehszlovák miniszterelnök a két ország gazdasági közeledéséről tárgyalt. *Június 10–23.* között Bánffy Miklós külügyminiszter és E. Beneš miniszterelnök ugyanerről a csehországi Marienbadban tanácskozott.

1921. március 17. Gregory Zhatkovych, Kárpátalja kormányzója teaestélyt adott, melyen bejelentette: *„Midőn elfogadtam az autonóm Direktórium elnökségét és a kormányzóságot, tettem azt azon erős őszinte meggyőződésből, hogy ezáltal e megbízás, cél és eszmény előmozdítva lesznek. A nagy hivatalok azonban nagy kötelezettséggel járnak, amelyek akadályul szolgálnak azon cél és eszménynek, melynek fejlődését feladatomnak tűztem. Ezért készítettem én és tegnap elküldtem Prágába egy speciális küldönc által egy részletes Exposé-t, melyben fel van sorolva a Ruszin–Csehszlovák Unió eseményeinek története és egyidejűleg beadtam a köztársasági elnök úrnak a Podkarpatszka Rusz kormányzói állásáról való lemondásomat.”* – Beiktatták Grünwald Adolfot, az új ungvári főrabbit (Löw Lázár utódját).

1921. március 20. Megalakult az Ungvári Munkás Testedzők Egyesülete. Elnök: Schwingula Ferenc.

1921. március 23. Korláth Endre a ruszinszkói magyar pártok nevében a következő felhívást tette közzé: *„Polgártársaink és Testvéreink! Magyarok és Ruszinok! Az idő múlik és mi lassan de biztosan sorvadunk, pusztulunk a nagy nyomás alatt. Tovább már nem tűrhetjük ezt! Van még a helybeli kormányzóságon kívül egy magasabb fórum is, ahol a tisztultabb politikai belátás és elfogulatlanabb ítélet nekünk, Ruszinszkó őslakosainak föltétlenül igazságot fog adni. Ez a Köztársasági Elnök személye! - A ruszinszkói magyar pártok szövetsége elhatározta, hogy jogaink, kívánságaink és sérelmeink orvoslása érdekében egy hatalmas küldöttséget vezet a köztársasági elnök elé […] Jelentkezzetek minél számosabban”.*

1921. március 24. Ungváron megrendezték a cigányprímások és cigányzenekarok találkozóját.

1921. március 27. Korláth Endre, a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetsége nevében memorandumot intézett Ehrenfeld Péter alkormányzóhoz az elbocsátott közalkalmazottak visszahelyezése ügyében. A válasz szerint az adminisztratív munkakörből elbocsátott alkalmazottak kérhetik visszahelyezésüket, s ebben az esetben vagy visszahelyezik, vagy nyugdíjazzák, vagy elutasítják őket.

– Megszűnt az önálló kárpátaljai labdarúgó-szövetség, miután beleolvadt a Kelet-szlovenszkói Labdarúgó-szövetségbe.

1921. március 29. Megalakult a Ruszinszkói Méhészek Egyesületének Nagykapos-vidéki magyar Méhészköre. Elnök: Berzeviczy István.

1921. március 30. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„a magyar falvakban igen csalódtunk. A magyar népnek a naptáron kívül más olvasmány még ma sem kell!"* Ugyanitt megjelent közlemény: *„Amnesztiát kérnek a magyar politikai pártok a köztársaság elnökétől. Azért felkérjük az érdeklődőket, hogy politikai fogoly, letartóztatásban lévő vagy internált hozzátartozóik nevét a Magyar Pártok Szövetségének jelentsék be."*

1921. március 31. A Podkarpatszka Ruszi Tanító Egyesület ungvári ülésén elhatározták, hogy független tanügyi lapot indítanak *Народна школа* (Népiskola) címmel. Döntöttek arról, hogy *„tekintettel a ruszinszkói magyar tanítókra, kik nem eléggé járatosak a ruszin nyelvben, a tanítói lapnak legyen magyar rovata is"*.

1921. március Kárpátalja polgári igazgatásának kereskedelmi referátusa elrendelte, hogy *„az új ipari kataszter elkészítése érdekében […] az összes iparigazolványok az iparhatóságoknál bemutattassanak és az illető hatóságok által láttamoztassanak"*. – Távozott hivatalából Slavik Emil munkácsi zsupán. – Csehszlovákiába érkezett Doszifej szerb püspök.

1921. március–április A Nemzetközi Szocialista Párt és a szakszervezetek irányításával sztrájkoltak a mezőgazdasági és az erdőmunkások a Beregszászi, a Nagyszőlősi, a Munkácsi és az Ungvári járásban.

1921. április 2. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* tudósítója felkereste G. Zhatkovychot, hogy megkérdezze: önként mondott-e le a kormányzói tisztről. A lap másnapi számából kiderül, hogy Zhatkovych kitérő választ adott. *„Hangsúlyozta, hogy a lemondásra kényszerítve van, mivel nem lévén elegendő hatáskörrel felruházva, nem képes megvalósítani Podkarpatszka Rusz részére szerződésileg és ígéretekkel biztosított autonómiát. Ezenkívül a határok kérdésében sem tud megállapodásra jutni a prágai kormánnyal. Lemondását indokoltan azzal terjesztette a köztársasági elnök elé, hogy állását IV. 1-jén föltétlenül át akarja adni az utódjának. Ezért tegnap táviratilag ismét megsürgette az ügyet."*

1921. április 5–12. Magyarországi festőművészek kiállítása volt Ungváron.

1921. április 6. Ungváron G. Zhatkovych sajtónyilatkozatot tett: lemondása óta a csehszlovákiai sajtó azzal próbálja lejáratni, hogy úgy tünteti fel, *„mintha én a kormány bizalmával visszaéltem vol-*

na". „Egyéni és politikai reputatiom védelmére szükségesnek tartottam a kormány tudomására hozni, hogy április 10-én a nyilvánosság elé terjesztem összes bizonyítékaimat, hogy népem és a nem informált küldöttség rólam csak meghallgatás után ítélhessen."

1921. április 14. Prágában minisztertanácsi ülésen tárgyalták G. Zhatkovych kárpátaljai kormányzó lemondásának kérdését.

1921. április 19. Ehrenfeld Péter, Ruszinszkó alkormányzója magához kérette a tartomány politikai pártjainak vezetőit, hogy közölje: a miniszterelnök Prágában tárgyalni kíván velük a kormányzóválságról. *„[…] a magyar pártokat ismét sérelem érte, mivel azon a címen, hogy a magyar pártok szövetségben vannak, csupán egy kiküldött kihallgatását óhajtják, holott ebben a kérdésben minden magyar pártot külön-külön is meg kell hallgatni"* – írta a *Ruszinszkói Magyar Hírlap* április 21-i számában.

1921. április 20. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* az alábbi hirdetést közölte: *„A Ruszinszkói Magyar Jogpárt, a Magyar Kisgazda, Földműves és Kisiparos Párt és a Keresztényszocialista Párt szövetséget kötöttek. Iratkozzatok be e pártok valamelyikébe s ezzel erősítsétek a Magyar Pártok Szövetségét."*

1921. április 21. Az e napon elfogadott 175. sz. kormányrendelet módosította a Nagyszőlősi és a Huszti járás határait.

1921. április 22. Prágában közös értekezletet tartottak a ruszinszkói pártok: a Podkarpatszka Ruszi Földműves Szövetség (Kaminszki József, Demkó Mihály, Földesi Gyula), a Podkarpatszka Ruszi Földműves Párt (Volosin Avgusztin, Brascsajko Mihajlo, Tóth András), a Podkarpatszka Ruszi Parasztpárt (Balog Juro), a Nemzetközi Szocialista Párt (Simon Mózes), a Podkarpatszka Ruszi Független Szocialista Párt (Puza Jevhen) és a magyar pártszövetség (Korláth Endre, Kerekes István, Paulik János). Az értekezleten Kerekes István keresztényszocialista pártvezető elnökölt. A megfogalmazott követelések: a választási törvény előkészítésébe vonják be a ruszinszkói pártokat, a választásokig nevezzenek ki megfelelő jogkörökkel rendelkező ideiglenes kormányzót, legkésőbb augusztus végéig írják ki a szojmba a választásokat, cseréljék le a tisztviselői kar nem őslakos tagjait, töröljék el a cenzúrát, a statáriumot, a ruszinszkói pártok képviselőiből hozzanak létre ellenőrző bizottságot.

1921. április vége Megszűnt a *Kárpáti Napló,* a keresztényszocialista párt hivatalos lapja.

1921. április Az illetékes minisztérium megtiltotta az 1918. október 28. után Magyarországon megjelent nyomdatermékeknek az or-

ságba való behozatalát. – Az Ilosvai járásban a parasztok földosztást követeltek.

1921. május eleje Prágában elfogadták G. Zhatkovych kormányzó lemondását. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* kommentárja május 7-i számában: *„Zsatkovics lemondásának elfogadása nemcsak személyi változást jelent reánk nézve, hanem jelenti egyben annak a programnak a bukását, melynek megvalósítása nélkül Zsatkovics az ügyek további vezetéséért a felelősséget vállalni nem volt hajlandó."*

1921. május 3. Ungváron a hagyományos tavaszi kálváriai búcsú alkalmával a magyar prédikációt Mécs László premontrei kanonok, kaposi plébános tartotta.

1921. május 4. A ruszinszkói magyar pártok nagy létszámú küldöttséget menesztettek Prágába, hogy illetékes helyen adják elő panaszaikat. A köztársasági elnök betegségre hivatkozva nem fogadott, E. Beneš külügyminiszter elé *május 6-án* járult. Az előterjesztésből: *„Podkarpatska őslakos autonóm pártjának és az autonóm területen lakó magyar pártok szövetségének 250 tagú küldöttsége* [127 településről] *élénk bizalommal és reménységgel eltelve jelentünk meg külügyminiszter úr, mint az entente hatalmak és a cseho-szlovák állam között létrejött St. Germaini békeszerződés hivatott végrehajtója előtt oly célból, hogy legégetőbb követelményünket előterjesszük. - Két év óta élünk a csehoszlovák állam impériuma alatt és másfél év előtt jött létre az a szerződés, mely Podkarpatska Rus részére az autonómiát a nagyhatalmak tekintélyével biztosítja. - Bár e szerződés ratifikálva van, mégis szomorúan kell látnunk, hogy annak végrehajtása felé egyetlen lépés sem történt. - Ezt a sérelmünket fokozza még az a körülmény, hogy bár a cseho-szlovák törvényhozás kifejezetten kimondotta, hogy Podkarpatska Rus területén a választásokat a szlovenszkói választások után 90 nap alatt meg kell ejteni, mégis ennek kiírására hiába várunk. […] a kormányzat az autonómia megvalósítását nem is tervezi, hanem az ezzel éppen ellenkező centralisztikus irányú eddigi politikáját ezentúl is folytatni kívánja. - Ez ellen a szándék ellen mi ünnepélyesen tiltakozunk".* E. Beneš válaszából: *„Kárpáto Russia kérdése adminisztratív és civilizáció kérdése. Eddig a reánk bízott kérdéseket mi megoldottuk. Figyelembe kell venni Önöknek, hogy a románok csak hónapok múlva vonultak ki egyes részekből, másrészt hogy a magyar kormány elhanyagolt állapotban hagyta vissza a nekünk ítélt területeket s óriási munka volt az elhanyagolt iskola ügyét és a higiéniai kérdéseket megoldani. - Kezdet kezdetétől kellett újjáépítési munkát végeznünk. Hozzájárult még az a körül-*

mény is, hogy az autonóm területünkön nem volt intelligencia és így a magunk erejével kellett e munkát végeznünk. A statisztika igazolja a munkánkat és a Népszövetségnek is tudomása van teljesítményeinkről. - Természetes, csak fokozatosan építhetjük ki e tartomány autonómiáját, de kijelentem és nyomatékosan hangsúlyozom azzal az őszinteséggel, mellyel mindent tárgyalni szoktam és nem teszek csupán diplomatikus nyilatkozatot, hogy az autonómia kiépítésének nincsenek elvi, csupán technikai akadályai."

1921. május 5. Gregory Zhatkovych lemondott kormányzót fogadta a T. G. Masaryk köztársasági elnök és Jan Černy miniszterelnök.

1921. május 8-tól a *Határszéli Újság* lett a kárpátaljai kereszténnyszocialista párt hivatalos lapja (előtte a *Kárpáti Híradó).*

1921. május 11. Ungvárra érkezett Andrej Hlinka nemzetgyűlési képviselő, a Szlovák Néppárt elnöke.

1921. május 15. Kassán megalakult a Szlovenszkói és Ruszinszkói Magyar Színpártoló Egyesület. Elnök: Körmendy-Ékes Lajos. Korláth Endre kárpátaljai magyar pártvezető javaslata: *„Mondja ki a Szlovenszkói és Ruszinszkói Magyar Színpártoló Egyesület, hogy a magyar kultúra áldásainak a színészet útján való terjesztését a magyar falu népére is kiterjeszti s ennek az eszménynek keresztülvitele érdekében a részletek megállapítása végett bizottságot küld ki."* A javaslatot elfogadták.

3. Interregnum 1.
1921. V. 17–1923. XI. 18.

1921. május 17. Hivatalos búcsút vett Ungvártól Zhatkovych Gregory volt kormányzó. → 1923. november 18. Az ügyek vitelét átadta Ehrenfeld Péter alkormányzónak.

1921. május 20. A Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetsége levelet intézett E. Beneš külügyminiszterhez az autonómia ügyében.

1921. május 21. A Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének küldöttsége memorandumot nyújtott be a prágai kormányhoz Podkarpatszka Rusz autonómiája ügyében. – A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Munkács városának legszebb palotája, a Grünstein palota elkészült. E héten tették fel a palota tetejére a hatalmas Mercur szobrot s díszítették remek domborművekkel a homlokzatát. A palota Grünstein Mór nyomdatulajdonos kiváló ízlésének és 40 évi munkájának gyümölcse. A palota épülésének befejezése egybeesik a Munkács c. hetilap 40 éves fennállásával."*

1921. május 23. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Zsatkovics volt kormányzó, amint megígérte, nyilvánosságra hozza Ruszinszkó*

megalakításának történetét és azokat a körülményeket, illetve aktákat, melyek előidézői, illetve előzményei voltak mai helyzetünknek. A munka szó szerinti magyar fordítását mai számunkban kezdjük és folytatólagosan közöljük." Zhatkovych írásának csak az első része jelent meg, a többi kommentár nélkül elmaradt.

1921. május 29. Megalakult a keresztényszocialista párt dobóruszkai (elnök: Fulajtár Ferenc) és mátyóci szervezete (Papp Sándor).

1921. május Podkarpatszka Rusz Nemzetközi Szocialista Pártja beleolvadt Csehszlovákia Kommunista Pártjába, és mint annak helyi szervezete működik tovább. Sajtóorgánumai: *Правда*, *Munkás Újság*. – A kereskedelmi minisztérium referátusa Beregszászból Ungvárra költözött. – A szlovenszkói és ruszinszkói elbocsátott közalkalmazottak meghatalmazott útján kérelmet terjesztettek a prágai Nemzetgyűlés elé, hogy megsürgessék a számukra megítélt gyorssegély kiutalását. – Megtörtént Ungvár utcáinak átkeresztelése (a magyar nevek megváltoztatása). – Nagylucskán és Nagyberegen a parasztok önkényesen felosztották a Schönborn-Bucheim birtok földjeit.

1921. június 4. Megalakult a Ruszinszkói Méhészek Egyesületének Nagyszőlős és Vidéke Méhészköre. Elnök: Spolarits János.

1921. június 7. Kialakult a kisantant az e napon Jugoszlávia és Románia, *1920. augusztus 14-én* Csehszlovákia és Jugoszlávia, *1921. április 23-án* Csehszlovákia és Románia között megkötött szövetségi szerződések alapján.

1921. június 8. Ungváron összeült az Ungi Református Egyházmegye lelkészi kara. Az ülésen állásfoglalás született azzal kapcsolatban, hogy Szlovenszkóban fel akarják állítani az önálló szlovák egyházmegyét. A lelkészi kar véleménye, hogy az ungi egyházmegyéhez tartozó szlovák községekben mindig is szlovákul folyt az istentisztelet, nyelvi szempontból nem indokolt a szétválasztás. A lelkészkar ragaszkodik az egységes ungi egyházmegyéhez, az a véleménye, hogy a szlovák egyházmegye kérdéséről népszavazásnak kell döntenie. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* kommentárja: *„Ruszinszkónak külön református püspökséggé kell alakulnia s az ungi egyházmegye egysége a ruszin és szlovák határok kiigazításáig épségben tartandó, mert az egész Ung megye Ruszinszkóé!"*

1921. június 15–16. 22 ugocsai község küldöttséget menesztett Prágába, hogy tiltakozzon a békekonferencia által megállapított határok bármiféle módosítása ellen.

1921. június 16. Letette az esküt a munkácsi római katolikus templomban Szabó Lajos, akit a szatmári püspök beregi esperessé nevezett ki.

1921. június 19. Handalbustyaházán megalakult a keresztényszocialista párt szervezete. Elnök: Bozsojovszki Zsigmond.

1921. június 22. Az Országos Magyar Kisgazda, Földműves és Kisiparos Párt bátyui gyűlésén határozatban tiltakoztak az ellen, hogy cseh telepeseket hozzanak a bátyui Lónyai-birtokra és a tiszasalamoni Odescalchi-birtokra.

1921. június 24. Munkácsi lapok szerkesztői (Demkó Mihály – *Kárpáti Futár,* Voith György – *Keleti Újság,* Tárczy Károly – *Munkács)* tiltakoztak az egyre szigorodó cenzúra ellen.

1921. június 25. Ungváron megalakult a Podkarpatszka Ruszi Szakszervezeti Tanács.

1921. június 26. Életbe lépett az ungvári törvényszék létesítéséről szóló 651/1920. XII. 17-i kormányrendelet.

1921. június 27. Dusinszki József lett az új huszti főrabbi.

1921. június 29. Megalakult a Ruszinszkói Méhészeti Egyesület Beregszász és Vidéke Méhészköre.

1921. június 30. A Máramaros-ugocsai Református Egyházmegye lelkészi közgyűlését tartották Nagyszőlősön. Elhangzott, hogy a 32 egyházközségből a *„földarabolás miatt"* 25 maradt meg az egyházmegye kebelében. Kimondta a gyűlés, hogy *„Podkarpatszka Rusz reformátussainak külön egyházkerületbe (püspökségbe) szervezése iránt megteszi a szükséges lépéseket és erre hívja fel Bereg és Ung reformátusait is"*.

1921. június Az illetékes minisztérium elrendelte a román katonaság által okozott károk bejelentését. – A Népszövetség felszólította Csehszlovákia kormányát, hogy tegyen előterjesztést Podkarpatszka Rusz autonómiájára vonatkozóan. – Az ungi és a zempléni református lelkészek és egyházi gondnokok Nagymihályban letették a csehszlovák állam iránti hűségesküt. – Megindult a Podkarpatszka Ruszi Tanító Egyesület hivatalos havilapja, a *Народна школа*. – A beregszászi téglagyárak dolgozói sikeresen léptek fel a bérek tervezett csökkentése ellen.

1921. július 1-jétől az útleveleket nem kell láttamoztatni a katonai hatóságokkal. – Megszűnt a *„lakásrekvirálás".*

1921. július 3. Rimaszombaton tartották a szlovenszkói református konvent első ülését a dunáninneni és a tiszáninneni egyházkerületek képviselőinek részvételével. A fő kérdés a zsinat előkészítése volt. Döntés született arról, hogy a zsinatnak Kárpátaljáról 8 rendes és 8 póttagja lesz.

1921. július 5-től a *Ruszinszkói Magyar Hírlap* a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének hivatalos napilapja lett. Helyette a Ruszinszkói Magyar Jogpárt hivatalos lapja az *Ungvári Közlöny.* – Augusztus 20. helyett ez a nap – Cirill és Metód napja – a munkaszüneti nap Csehszlovákiában.

1921. július 9. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Azok a szerencsétlen emberek, akik valamikor a postatakarékba tették pénzüket, ma nagyon is rossz helyzetben vannak. Amellett, hogy betétjükhöz nem tudnak hozzájutni, még a betétjüket igazoló könyvecskéjüket is elszedték tőlük."*

1921. július 10. Kassán megalakult az Országos Atlétikai Szövetség. Az ungvári alelnök Árvay József.

1921. július 16. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Addig is míg Ruszinszkó autonómiája érvénybe nem lép, nagyon szükségesnek találjuk, hogy Ruszinszkóban magyar konzulátus állíttassék fel."*

1921. július 17. Beregrákoson megalakult Podkarpatszka Rusz Földműves Autonóm Pártja. Elnök: Mocskos Iván. – Megalakult a Ruszinszkói Méhészeti Egyesület Ungvár és Vidéke Méhészköre. Elnök: Kaminszki József. – Átadták a forgalomnak az újjáépített viski tiszai hidat.

1921. július 18. A kárpátaljai magyar pártok felkérték a párttagokat, hogy *„a jövőben csak olyan íveket írjanak alá, amelyeken pártjuk pecsétje rajta van"*. – Ungváron református presbiteri ülésen Barkaszy Károly szalókai lelkész indítványozta, hogy *„a volt ungi egyházmegyéből Ruszinszkóban maradt"* 12 egyházközség mondja ki a volt egyházmegyéjétől való elszakadást, és alakítson önálló kárpátaljai egyházmegyét.

1921. július 19. Megtartották az ungvári városi képviselő-testület (administrativny vybor) alakuló ülése. Ungvár új polgármestere Sztripszkij Miron. Elődje, Zseltvay János ungi zsupán lett. A képviselő-testület bizottságai: pénzügyi, jogi, számvizsgáló, kórházi, közegészségügyi, szépészeti, színügyi, közmunka és számon kérő.

1921. július 20. Megtartotta első ülését a Ruszinszkói Földtanács, a kárpátaljai földhivatal tanácsadó szerve. A határozat: ősszel megkezdik a síkvidéki területek volt uradalmi birtokainak parcellázását, ahova szegény ruszin családokat telepítenek.

1921. július 21. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Az Ung megyei kérdés állandóan foglalkoztatja a közvéleményt, jóllehet egyelőre a régi értelemben vett egységesítésről nem lehet szó. Van egy mozgalom, melynek célja az egész Ung megyének Ruszinszkóhoz csatolása, ezzel ellentétben áll a másik mozgalom, mely Ung megyét Szlovenszkó javára szeretné kiegészíteni."* – Rendeletben

szabályozták a földbérletet Kárpátalja területén. – Az ungvári magyar főgimnázium szervező bizottsága felhívást tett közzé az érintett szülőkhöz.

1921. július 26. Ungváron bankett volt a távozó G. Zhatkovych lemondott kormányzó tiszteletére. (Az amerikai hazatérésben családi körülmények, kislányának súlyos betegsége és halála akadályozták eddig.) A magyar búcsúbeszédből: *„Az itt összegyűlt illusztris társaság egy férfiútól vesz ma búcsút, ki népe irányában a legjobb, a legpuritánabb intencióktól vezettetve jött távol nyugatról körünkbe és most csalódottan távozik, mert be kellett látnia, hogy szépen megszerkesztett tervének alapépítménye egy nem helyes összetételű anyagra volt fektetve, mert ma már nemcsak azok, kiket önök jónak láttak legnagyobb ellenségnek odaállítani, kénytelenek legnagyobb kincsükért, nyelvükért élet-halál harcot küzdeni, de be kell látni azt is, hogy gyors ütemben közeleg azon szemfedél, mely az ő népét is hivatva lesz teljesen eltakarni. […] A Kormányzó Úr komoly tapasztalatokkal tér vissza azok körébe, kiknek óhajára ő itt oly felelősségteljes állást töltött be."* A *Ruszinszkói Magyar Hírlap,* a magyar pártok hivatalos lapa szerint a bankett *„Ruszinszkó összes ruszinjainak első nagy politikai demonstrációja"* volt. A bankett után Kaminszki József és párthívei felszólították a többi pártot, hogy alakítsanak egységes frontot, lépjenek koalícióba az autonómia megvalósítása, a szojm összehívása, a ruszin határkérdés megoldása, a nyelvről, az államjogi orientációról stb. folytatott viták rendezése érdekében. A Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének értekezletén pedig kimondták, hogy a szövetség *„feltétlenül gondoskodik arról, hogy a magyar szülők már a folyó évi szeptember 1-jétől beírathassák gyermekeiket a létesítendő magyar főgimnázium első osztályába".*

1921. július 28. Az ungvári magyar gimnázium szervezésére alakult bizottság jóváhagyta az új magyar gimnázium szervezeti szabályzatát, és döntött arról, hogy a tanintézményt javarészt gyűjtésből (adományokból) fogják fenntartani. A felügyelő bizottság elnökévé Árky Ákost (Podkarpatszka Ruszi Őslakosok Autonóm Pártja) választották meg. A szervezőket a *Ruszinszkói Magyar Hírlap* augusztus 1-jei számában *„új Drugethek"*-nek nevezte (a XVII. században keletkezett tanintézet alapítója a Drugeth család volt).

1921. július 31. Megalakult az Országos Kisgazda-, Földműves és Kisiparos Párt ungi szervezete. Elnök: Isaák Imre. Az alakuló ülésen jelen voltak Ung, Zemplén, valamint Bereg, Máramaros és Ugocsa küldöttei. Egry Ferenc, a kárpátaljai kisgazdapárt elnöke tiltakozásra szólított fel az ellen, hogy *„a magyarlakta területek-*

re idegen telepeseket akarnak hozni". Korláth Endre, a Ruszinszkói Magyar Jogpárt és a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének ügyvezetője beszédéből: *„ma nem az a fontos, hogy ki melyik magyar pártban van, hanem az, hogy mindenki, aki magyarnak vallja magát, benne legyen valamelyik magyar pártban."* – Ungváron Kelet-Szlovenszkó–Ruszinszkó válogatott labdarúgómérkőzést játszottak.

1921. július az iskolaügyi református elrendelte, hogy az 1921/22. tanévtől az ungvári reálgimnázium I. osztályába tanulók csak felvételi vizsgával vehetők fel. A felvételi tárgy a ruszin nyelv. – A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* bevezette a *„Mit ír a helyi ruszin sajtó"* című rovatot. *„Podkarpatszka Rusz magyarul beszélő közönségének módot kell adnunk annak megállapítására, hogy maguk a ruszinok mint vélekednek a mai politikai helyzetről."* – Kárpátaljai pravoszláv küldöttség kereste fel Prágában tartózkodó Doszifej szerb püspököt, hogy felkérje: legyen az ő pátriárkájuk is.

1921. augusztus 2. Árky Ákos, az ungvári magyar gimnázium felügyelő bizottságának elnöke az alábbi felhívást tette közzé: az ungvári gimnáziumban szeptember 1-jén csak egy ruszin nyelvű első osztály indul, oda is ruszin nyelven kell felvételizni; ezzel *„kezdetét veszi a jövő magyarság elnemzetietlenítése, ha idejében nem védekezünk ezen erőszakos intézkedés ellen. - A magyar kultúra fenntartása és tovább fejlesztése érdekében tehát szükségessé vált egy magyar tannyelvű középiskolának létesítése Ungváron. Ez azonban csak úgy vihető keresztül, ha a magyar anyanyelvű polgárság nagyobb áldozatra képes. - Áldozatot mondunk, pedig kötelességet kellene hangoztatnunk. […] A jövendő magyar nemzedék nevében kérünk mindenkit […] támogassa anyagilag az új magyar reálgimnáziumot."* – Beregszászban értekezletet tartottak a Máramaros-ugocsai, Beregi és Ungi Református Egyházmegyék küldöttei. A máramaros-ugocsai egyházmegye részéről Sütő Áron egyházmegyei főjegyző javasolta, hogy a fenti három egyházmegye alakítsa meg a külön egyházkerületet. Az ülés úgy döntött, hogy amíg ehhez a feltételek megérlelődnek, a három egyházmegyét közösen érintő ügyek vitelére, a kormányzóságnál való képviseletére 10 tagú bizottságot alakítanak, melynek tagjait az egyes egyházmegyék külön ülésükön választják meg.

1921. augusztus 3. A kárpátaljai földhivatal elvetette egy holland pénzcsoport vásárlási ajánlatát, amit a Schönborn-birtokra tett. – Hosszú kényszerű szünet után újjáalakult a Bereg Megyei Gazdasági Egyesület. Elnök: Czapáry Dénes. – Megkezdte munkáját

az ungvári törvényszék. – E napi számában a *Ruszinszkói Magyar Hírlap* leközölte a megváltozott ungvári utcanevek jegyzékét.

1921. augusztus 12. Ungvárra érkezett Doszifej szerb pravoszláv püspök. A *Ruszinszkói Magyar Hírlapnak* azt nyilatkozta: *„Egész Podkarpatszka Rusz el fog szakadni Rómától. Ez történelmi igazság."*

1921. augusztus 12–13. Megtartották az ungvári közigazgatási bizottság első rendes közgyűlését.

1921. augusztus 15. Megalakult a Ruszinszkói Méhészeti Egyesület Szolyva és Vidéke Méhészköre. Elnök: Bohut László.

1921. augusztus 21. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* vezércikke Szent Istvánra emlékezett. Többek között idézte az *Intelmekből,* hogy az egynyelvű és egyerkölcsű ország gyarló és gyenge. – Kárpátalja pravoszláv községeinek küldöttei Izán megtartották az első pravoszláv kongresszust, melyen megválasztották a Központi Pravoszláv Bizottságot (Pravoszláv Komité, elnök: Homicsko Vladimir), döntöttek a hivatalos elnevezésről: Kárpátorosz Keleti Pravoszláv Egyház, jóváhagyták az ideiglenes alapszabályt, melyet *1921 novemberében* Doszifej püspök E. Beneš külügyminiszter elé terjesztett.

1921. augusztus 25. Sztripszkij Miron városi kormánybiztos kezdeményezésére Ungvár felkarolta T. G. Masaryk köztársasági elnök felhívását az oroszországi éhezők megsegítésére.

1921. augusztus 26. Elfogadták a podkarpatszka ruszi új közigazgatási beosztásra vonatkozó törvényt.

1921. augusztus vége Megalakult a Técső és Vidéke Kereskedő Egyesület. Célja *„a kereskedelem és a kereskedők érdekeinek minél hathatósabb védelme".* – Beregszászban szövetséget alakítottak a háztulajdonosok. Elnök: Méhes Sámuel.

1921. augusztus Ruszinszkóban járt Jan Černy miniszterelnök, Husák nemzetvédelmi miniszter, Brdlik földművelésügyi miniszter. – Felmentették Toronszky Endre munkácsi kormánybiztost, utóda Karczub Géza. – A nevickei vár alatt tartották a köztársasági cserkészegyesület kárpátaljai kerületének táborát.

1921. szeptember eleje A kormányzóság közölte a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségével, hogy T. G. Masaryk köztársasági elnök közelgő ungvári látogatása nem politikai körút lesz, ezért nem fogadhatja a politikai pártok képviselőit.

1921. szeptember 2. Megalakult a Kelet-szlovenszkói Labdarúgószövetség ruszinszkói kerülete. Elnök: Mandel Mór. Szövetségi kapitány: Halmos Dezső.

1921. szeptember 3. Beregszász is csatlakozott a köztársasági elnök által meghirdetett oroszországi segélyakcióhoz. Bakó Gábor

kisgazdapárti képviselő és Tvaroska Mihály keresztényszocialista képviselő tiltakozását jelentette be.

1921. szeptember 6–7. Ungváron tartották a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye szentszéki ülését. Megállapítást nyert: *„Podkarpatszka Ruszban a görög katolikus egyház formális üldözésnek van kitéve s a görög katolikus egyházat az állami jogvédelemből teljesen kizárták."* Az egyház ez ellen erélyesen tiltakozni fog.

1921. szeptember 7. Szabó Eumén nagyszőlősi főesperes vezetésével görög katolikus papi küldöttség kereste fel Ehrenfeld Péter alkormányzót, hogy tiltakozzon a skizma ellen.

1921. szeptember 9. Nagyszőlős küldöttsége kereste fel Ungváron az iskolaügyi referátust, hogy tiltakozzon amiatt, hogy tavalyi beadványát válaszra sem méltatták, és megismételje a városnak magyar elemi és polgári iskolai osztályok felállítására vonatkozó kérelmét, kiegészítve azzal, hogy a szülők anyagi áldozatra is készek e cél megvalósítása érdekében. A kérelmet ismét elutasították.

1921. szeptember 10. Magyarországról Kutkafalvy Miklós, Illés József, Balogh-Beéry László tiltakozó beadvánnyal fordult a Népszövetséghez, hogy Csehszlovákia nem adja meg a *„kárpátaljai Ruthénföldnek"* a békeszerződésben garantált autonómiát.

1921. szeptember 11. Keresztényszocialista pártnap volt Nagyszőlősön. Nagy Kálmán, a Ruszinszkói Keresztényszocialista Párt ügyvezetője kijelentette: *„egyedül a keresztényszocializmus az a tengely, mely körül a társadalom elhelyezkedni s egymást békésen megértve nyugodtan fejlődni képes."* Jaross Gyula, a kárpátaljai kisgazdapárt titkára a keresztényszocialista pártot *„testvérpártnak"* nevezte, *„a két párt tulajdonképpen egymást kiegészíti"*, a kettő közt az a különbség, hogy *„a keresztényszocialisták inkább az eszmei téren mozognak, míg a kisgazdák, a földművesek és a kisiparosok a rideg valóság, a realizmus talaján küzdenek"*. Paulik János szövetségi titkár a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetsége nevében rámutatott a ruszinszkói magyar pártok együttműködésének szükségességére, mert ebben rejlik *„a forrása annak az erőnek, amely képessé teszi a magyarságot arra, hogy a rá kényszerített gazdasági és kulturális harcban győzelemre vihesse a magyarság lobogóját"*.

1921. szeptember közepe A nagyszőlősi bankokat és takarékpénztárakat hatósági átiratban szólították fel az oroszországi segélyakcióhoz való csatlakozásra. Az érintettek igazgatósági ülésen olyan értelmű döntést hoztak, miszerint *„csatlakoznak a bereg-*

szászi keresztényszocialista párt indítványához és nem járulnak hozzá az akcióhoz".

1921. szeptember 15. A Podkarpatszka Ruszi Földműves Szövetség a ruszin pártok egyesülésének kérdéséről tárgyalt. A Szövetség feltétele, hogy az új párt programja a Földműves Szövetség eddigi programja legyen. – A Beregi Református Egyházmegye beregszászi közgyűlésén elhatározták, hogy [a csehszlovák állam iránti hűségüket bizonyító] *„fogadalmat mindnyájan, együttesen leteszik".*

1921. szeptember 17. Papp Antal munkácsi görög katolikus püspök Izsnyétén felszentelte a felújított görög katolikus templomot.

1921. szeptember 21. New Yorkban a Ruszin Nemzeti Tanács elnökévé választották Zhatkovych Gregoryt. Határozatban követelték Kárpátalján a kivételes állapot megszüntetését, a cenzúra eltörlését, a szojmba történő választások kiírását, Szepes, Sáros és Zemplén ruszinlakta területeinek az autonóm tartományhoz csatolását.

1921. szeptember 22. Ungvárra érkezett T. G. Masaryk köztársasági elnök. Kíséretében volt Jan Černy miniszterelnök is. Az üdvözlésen megjelentek a magyar pártszövetség képviselői is: *„Ruszinszkó magyarsága nevében jöttünk el, nemcsak azért, hogy szívből köszöntsük a cseh szabadság diadalmas vezérét és az egész világ által elismert igaz demokratát, tisztelettel adózzunk Önnek, kinek életét, tetteit, harcát példaként állítjuk minden magyar elé szabadságküzdelmünkben és kérjük, hogy amint kivívta nemzete szabadságát, adja meg a mi szabadságunkat is, hogy az az államalakulat, melyet az Ön nagy szelleme szabad köztársaságnak teremtett meg, a mi részünkre se jelentse a szolgaságot és ne legyen az rendőrállam, hanem legyen valódi otthonunk és igazán szabad demokratikus köztársaság."* Masaryk beszédéből: *„Nem is tudnám elképzelni, hogy a Csehszlovák Köztársaságban elnyomott nemzetiség lehessen."*

1921. szeptember 26. Megalakult E. Beneš politikusokból és hivatalnokokból álló vegyes kormánya (az 5. kabinet). → 1922. október 7. – A munkácsi állami elemi és polgári iskolai hitoktatók levélben fordultak J. Pesek tanügyi referenshez, melyben kérték annak közlését, *„kötelező-e a hitoktatás az állami elemi és polgári iskolában vagy sem? […] Lehetséges-e a mai nehéz világban azt kívánni, hogy valaki ingyen adja oda munkaerejét az államhatalomnak […] mi nem vagyunk hajlandók tovább is ingyen dolgozni!"*

1921. szeptember 29. A kormányzóság arról értesítette Korláth Endrét, a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének ügyvezetőjét, hogy Ungváron *„a népszámlálás számbeli eredménye szerint*

a kormányzóság tanügyi referátusa elismeri a magyarságnak a magyar elemi és középiskolához való jogát és egy alreál iskolához hasonló iskolatípust léptet életbe azon magyar tanulók számára, akik magyar nyelven akarják tanulmányaikat tovább folytatni".

1921. szeptember A következő településeken alakították meg a kisgazdapárt helyi szervezeteit: Feketeardó (elnök: Bukovich Károly), Szőlősgyula (Szabó Ferenc), Csepe (Czihor László), Nevetlenfalu (Bayer Károly), Akli (Glück Ernő), Tiszapéterfalva (Szabó Gyula), Forgolány (Molnár Béla), Tivadarfalva (Farkas Sándor), Farkasfalva (Danku Mihály), Batár (Szabó Károly). – Beregszászi szülők kérvényt nyújtottak be az illetékes hatósághoz, hogy *„hadköteles fiai, ki a sorozás ideje előtt Magyarországon lakott s ezért a sorozásnál nem jelenhetett meg, hazajöhessen és sor alá állhasson, anélkül, hogy mint katonaszökevényt felelősségre vonják".* – A város főrabbija egyházi átokkal sújtotta a Munkácson megjelenő *Keleti Újság*ot, mert azt *„szombaton is csinálják".* Emiatt a nyomdatulajdonos elbocsátotta a lap készítésében résztvevő zsidó alkalmazottakat. – A Mezőkaszonyi Népbank telephelyét Nagyszőlősre tette át. – Papp Antal munkácsi görög katolikus püspök körutat tett Ruszinszkóban, de lapjelentések szerint nem mindenütt fogadták lelkesedéssel.

1921. október 2. Megalakult a kisgazdapárt técsői szervezete. Elnök: Ács Lajos Sámuel.

1921. október 6. A Ruszinszkói Magyar Pártszövetség közleménye: *„A magyar pártok szervezkedésének egyik legnagyobb akadálya, hogy a helyi (községi) szervezkedés irányítói nem ismerik a Csehszlovák Köztársaságnak a gyülekezési jog gyakorlására vonatkozó rendelkezéseit s emiatt nem nyújtják be szabályszerűen a szervezet megalakítására vonatkozó kérelmet. Ennek ismét az a káros következménye, hogy az illetékes hatóságok az alaki kellékek be nem tartása miatt a kérvényt egyszerűen elutasítják s ezáltal a szervezkedés mindig későbbre és későbbre halasztódik."*

1921. október 7. Az Ungi Református Egyházmegye ungvári közgyűlésén határozatilag mondták ki, hogy támogatják a kárpátaljai ungi egyházközségek különválását a szlovenszkói ungi résztől.

1921. október 9. Megalakult a kisgazdapárt helyi szervezete Salánkon (elnök: Bihary Lajos) és Verbőcön.

1921. október 15. E naptól a belügyminiszter *1921. augusztus 26-án* kelt rendeletével új közigazgatási beosztás lépett életbe, melynek értelmében Podkarpatszka Rusz három egységből (zsupából) áll: 1. Ungi zsupa, székh. Ungvár (Ungvári, Perecsenyi, Nagybereznai, Szerednyei járás, Ungvár város); 2. Beregi zsupa, székh. Munkács (Munkácsi, Latorcai, Alsó-

vereckei, Szolyvai, Felvidéki, Mezőkaszonyi, Tiszaháti járás, Munkács és Beregszász város); 3. Máramarosi zsupa, székh. Huszt (ideiglenesen azonban Nagyszőlős, amíg Huszton a szükséges hivatali épületek el nem készülnek) (Huszti, Técsői, Taracközi, Nagybocskói, Rahói, Dolhai, Ökörmezői, Nagyszőlősi járás). *„Az új rendelet nagy változása az, hogy a beregszászi zsupánság megszűnik s Beregszászt és a tiszta magyar vidéket beosztják a munkácsi zsupába. Az eddig Beregszászban székelő Bereg megyei árvaszék is átköltözik Munkácsra, Nagyszőlős és vidéke, ideszámítva a Halmi járásbeli 25 magyar községet is, átmegy Máramarosba."*

1921. október 17. Megnyílt a ruszin tannyelvű huszti állami reálgimnázium (1928-tól cseh, 1939 márciusától helyette magyar párhuzamos osztályokkal).

1921. október 23. Csehszlovákiában részleges mozgósítást rendeltek el IV. Károly visszatérése miatt (második visszatérés 1921. október 20-án, először 1921. március 26-án, mely ellen Csehszlovákia 1921. március 30-án tiltakozott, háborús oknak tekintve azt). → 1921. november 19.

1921. október 25. 382. számmal hirdetményt tettek közzé: *„Statárium Slovenskón és Podkarpatská Rusban a katonai büntetőbíráskodás alá tartozó személyekkel szemben".*

1921. október 29. Hatályba lépett az 1919. augusztus 8-án kelt 481. sz. kormányrendelet *„Az általános polgári igazolványok Slovenskón és Podkarpatská Rusban való bevezetéséről".*

1921. október Munkácson mozgalom indult neológ zsidó hitközség létrehozására.

1921. november 3. Sztrájkba léptek fizetésük rendezését követelve az ungvári tanító- és tanítónőképző intézetek pedagógusai.

1921. november 4. További rendelkezésig a rendőrség betiltotta a Ruszinszkói Magyar Jogpárt működését. Korláth Endre pártvezért a kassai börtönbe szállították.

1921. november 7. Tanévnyitó volt az ungvári polgári iskola újonnan felállított magyar párhuzamos osztályaiban. *„Az ifjúságnak pedig csak hármat izenünk: tanulni, tanulni, tanulni"* – írta ezzel kapcsolatban a *Ruszinszkói Magyar Hírlap.*

1921. november 8. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* vezércikkéből: *„minden erőnkből azon vagyunk, hogy megbízható forrásból, tendenciamentes és mindenesetre tövig igaz híreket adjunk olvasóinknak. Sajnos, a mai viszonyok miatt e törekvésünk nem sikerülhet teljes mértékben, azért vagyunk hát túlzottan óvatosak és inkább nem bocsátkozunk taglalásokba, semhogy híranyagunkért erkölcsi felelősséget kelljen vállalnunk. - Ezek után érthető*

tehát, hogy miért nem szolgálhatunk szenzációkkal. Reméljük azonban, hogy olvasóink megértik helyzetünket és megelégszenek azon hivatalos jelentésekkel, amelyeket a kormányzóság napról-napra rendelkezésünkre bocsát. - Ebben az esetben a kormányzóságnak csak köszönettel tartozunk, mert hivatalos jelentéseink kiadásával lehetővé tette a ruszinszkói hírlapok további megjelenését. - Erős a reményünk azonban, hogy ez a kényszerű állapot nem fog soká tartani és számunkra ismét felgördül a függöny."

1921. november 10. A Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetsége memorandumot nyújtott át Ehrenfeld Péter alkormányzónak. Kavasch Ernő szónok kijelentette: *„a magyarok sohasem vonták ki magukat az állampolgári kötelezettségeik teljesítése alól. Bizonyság erre a mostani mozgósítás is, amikor vér és vagyonadóval áldoztak az államnak. De különös érzést vált ki, ha látjuk, hogy míg fiaink az állam érdekében esetleg harcba is vonulnak, addig és ugyanakkor atyáik börtönben ülnek."* – Szabadlábra helyezték Korláth Endrét. Néhány nap múlva lemondott a Ruszinszkói Magyar Jogpártban és a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének betöltött ügyvezetői tisztéről, *„mert ildomosnak tartotta, hogy bár alaptalan, de mindenesetre megtörtént meghurcoltatása után a pártvezetőségekre bízza, hogy a jövőben is alkalmasnak tartják-e az ő személyét a politikai vezetésre".*

1921. november 13. Jaross Gyulának, a kisgazdapárt főtitkárának a *Ruszinszkói Magyar Hírlap*ban közölt cikkéből: *„A köztársasági elnöknek mozgósítást elrendelő felhívására a magyar vér is hadbaszállott […] Az itteni magyarság a mozgósításkor beigazolta, hogy állam iránti kötelességeinek eleget akar tenni, de ennek ellenében megbecsülést és jogaink megadását kéri."*

1921. november 16-án írta a *Ruszinszkói Magyar Hírlap: „A mozgósítással* [1921. október 23.] *kapcsolatos intézkedések között ott szerepelt a távíró forgalom beszűntetése is. Ez olyan csapás volt a hírlapirodalomra, hogy a lapok megjelenését veszélyeztette. Az újságírói szindikátus kérésére az alkormányzó aztán megígérte, hogy a napilapokat naponta csehszlovák távirati irodai hírekkel fogja ellátni. Ez a távíróforgalom megindulásáig úgy is volt, amiért lapunk részéről nyilvánosan köszönetet mondunk a kormányzóságnak."*

1921. november 19. A csehszlovák–magyar határon visszaállt az 1921. október 23-i mozgósítás előtti állapot.

1921. november 20-i számában a *Ruszinszkói Magyar Hírlap* átvette a katonai sajtóiroda közlését, miszerint: *„Köztársaságunk magyar nemzetiségű alattvalói, kik Moszkvában mint túszok voltak*

bebörtönözve s a csehszlovák repatriáló bizottság által [lettek] *kiszabadítva, Moszkvából való elutazásuk előtt köszönetüket fejezték ki a csehszlovák repatriáló bizottság elnökének."* Uo.: *„A kassai rendőrség feloszlatta a Kelet-szlovenszkói Labdarúgó-szövetséget. Ez válságos helyzetbe sodorta a körzet labdarúgó csapatait, de ezzel az ungvári és szepességi kerületek visszanyerték önállóságukat."* – Beregszászban új lap indult *Beregi Újság* címmel a ruszinszkói *„demokrata magyarság"* hetilapjaként.

1921. november 30. A kárpátaljai magyar pártok képviselői bizalmukról biztosították Korláth Endrét.

1921. november A beregszászi izraelita hitközség engedélyt kapott, hogy a következő tanévtől a városban magyar tannyelvű felekezeti elemi iskolát nyisson. – Az iskolaügyi minisztérium rendelkezése *„a magyarországi középiskolákon szerzett érettségi bizonyítványok nosztrifikálási eljárása"* tárgyában: *„1. Az 1920/21. iskolai év végig szerzett bizonyítványok minden kiegészítő vizsga nélkül nosztrifikálhatók. Egyetlen természetes előfeltétel, hogy a kérelmező betöltse a csehszlovák törvényekben megszabott életkort. 2. Az 1921/22. iskolai évben és később szerzett bizonyítványok csak kivételes esetekben nosztrifikálhatók, ha a folyamodó aláveti magát egy kiegészítő vizsgának a honi ismeretekből. Az összes nosztrifikáció iránti kérvények az iskolaügyi minisztériumhoz terjesztendők fel. A kérvényben különösen az indokolandó, hogy a folyamodó milyen okokból kifolyólag nem fejezte be tanulmányait Csehszlovákiában. Az 1918. október 28. előtt szerzett bizonyítványokat nem kell nosztrifikálni."* – Intéző bizottságot neveztek ki az Ungvári Kereskedelmi és Iparkamara felállítására. – Izán kimondták a pravoszláv egyházközség megalakulását.

1921. december 7. Hivatalosan engedélyezték a Ruszinszkói Őslakosok Autonóm Pártjának működését (elnöke: Árky Ákos).

1921. december 11. Megalakult a Ruszinszkói Méhészek Egyesületének Nagybereznai-perecsenyi Méhészköre. Elnök: Dezsőfy János.

1921. december 14. Az 1920. március 16-i, az állami rendőrhatóságokról szóló 165. sz. törvény értelmében Ungváron rendőrigazgatóság létesült.

1921. december közepe Megalakult a Kárpátaljai Református Egyházkerület szervező bizottsága. Egyházi elnök: Bihary Lajos. Világi elnök: Polchy István. A bizottság *„hivatva van a ruszinszkói református képviseletére és minden egyházi ügy vitelére az egyházkerület megszervezéséig".* → 1922. augusztus 25. – A ruszinszkói elbocsátott közalkalmazottak az alábbi kérelmet intézték Ehrenfeld Péter alkormányzóhoz: *„A szeretet ünnepe előtt*

Kormányzó Úrhoz fordulunk, legyen gondja az elbocsátott magyar közalkalmazottakra, eszközölje ki azoknak szolgálatba való visszavételét, gyorssegélyét vagy nyugdíjazását." – Egry Ferenc, a kárpátaljai kisgazdapárt elnöke tiltakozott a gabonarekvirálás ellen.

1921. december 16. Ungváron megalakult a Ruszinszkói Országos Méhész Egyesület. Elnök: Kaminszki József. Titkár: Kalász Andor.

1921. december 17. A Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetsége nevében Korláth Endre ügyvezető és Paulik János titkár közbenjárt az iskolaügyi miniszternél az ungvári magyar gimnázium megnyitása ügyében.

1921. december 31. Ungvárra érkezett E. Beneš miniszterelnök. A magyar pártok képviselői memorandumot nyújtottak át a miniszterelnöknek, melyben követelték az autonómiát, a Ruszinszkói Magyar Jogpárt betiltásának visszavonását, a magyar színek és a magyar himnusz engedélyezését, a népszámlálás megismétlését, igazságos iskolapolitikát, a fontos állásoknak olyan személyekkel való betöltését, akik 1919. január 1-jén már illetőséggel bírtak a területen, Kárpátalja új határainak kijelölését a néprajzi és gazdasági érdekek figyelembe vételével, a földbirtokreform azonnali leállítását, a katonai károk megtérítését, a határátlépés megkönnyítését Magyarország és Románia felé, a hadikölcsönkötvények beváltását, állami beruházásokat a munkanélküliség megszüntetésére. A miniszterelnök ungvári beszédéből: *„Én autonomista vagyok. Felfogásom s az önök felfogása között csupán tempóbeli különbség van. Mert én fokozatosan kívánom az autonómiát kiépíteni. […] A dunai konföderáció gondolata halvaszületett valami. Ez teljesen ki van zárva. Épp így a szukcesszív államok szövetsége is […] Magyarországhoz való viszonyunk lehet barátságos. De ehhez először a kormányzati iránynak Magyarországon való gyökeres megváltoztatása szükséges."* E. Beneš Ungvárról Munkácsra és Beregszászra utazott tovább. → 1926. február 11.

1921. december 1919. május 8. óta először ült össze Ungváron a Központi Orosz Nemzeti Tanács Avgusztin Volosin elnökletével. – Ungváron a Proszvita Egyesületben méltatták Mikola Szadovszkij ukrán színművész 40 éves színházi jubileumát, mely alkalomból bemutatták Iván Kotljarevszkij *Natalka Poltavka* című darabját. – A cseh agrárpárt megvette a munkácsi Kárpátia Nyomdát. – Megszűnt a rendőri prefektúra, és helyébe rendőr-igazgatóság lépett.

1921 folyamán Kárpátalján 18 politikai párt fejtett ki tevékenységet. – A statisztikai hivatal nyilvántartása szerint Kárpátalján a mező-

gazdaságilag művelhető terület 206 255 kataszteri hold. – Munkácson megalakult a Művészklub (a Ruszinszkói Festőművészek Klubja). Tagjai: Beregi Sámuel, Boksay József, Erdélyi Béla, Virágh Gyula. A klub Beregszászban rendezte meg Kárpátalja és Kelet-Szlovenszkó festőművészeinek téli tárlatát – Ungváron állítottak ki Angyal Géza és Bayer Ágost kárpátaljai festőművészek. – Munkácson lépett fel Medgyaszay Vilma budapesti művész. – Kárpátalja magyar bajnoka volt az Ungvári Munkás Testvériség Egyesület labdarúgócsapata (valamint 1932-ben és 1933-ban). – Megalakult a Munkácsi Ifjúsági Labdarúgó-szövetség. – Új lapok indultak: Ungváron a *Карпаторусскій Вестникъ* (Kárpátorosz Hírmondó) (a Földműves Szövetség lapja, főszerkesztő: Kaminszki József; 1923-tól Munkácson jelent meg mint a Köztársasági Földműves Párt ruszinszkói tagozatának lapja; megszűnt 1926-ban); Munkácson a *Keleti Újság* (szerkesztő: R. Vozáry Aladár). A Magyar Bálint tulajdonát képező *Határszéli Újság*ot megvette a Ruszinszkói Keresztényszocialista Párt, és annak hivatalos sajtóorgánuma lett. – Megjelent: Rácz Pál: A *rongyszedő és más elbeszélések.* Borító: Grünwald [?] Földesi Gyula ny., Ungvár.

1922. január 1. Részlet T. G. Masaryk köztársasági elnök beszédéből (üzenet a nemzetgyűlésnek): *„Podkarpatszka Rusz a leginkább elhanyagolt terület. A háború előtti magyar abszolutizmus és magyarosítás kihatásait éppen Podkarpatszka Ruszban érezzük leginkább. Ott sokkal inkább, mint Szlovenszkóban. A podkarpatszka ruszi polgárságot rá kell nevelni a közigazgatásra és ki kell művelni. E tekintetben igazgatásunk derekas munkát végzett. Zsatkovics kormányzó minduntalan megerősítette előttem, hogy a podkarpatszka ruszi közigazgatás tisztességes, sokkal tisztességesebb, mint amilyen a régi rezsim alatt volt. - De Podkarpatszka Ruszban nagy előszeretettel művelik az ún. magas politikát. Kivált az intelligencia jelentős része, amely elidegenült a néptől, űz meddő pártpolitikát a politikátlan nép rovására. - Podkarpatszka Ruszban, mint Szlovenszkón is, végre kell hajtani a földbirtokreformot, de ugyanakkor a népet meg kell nevelni a földművelésre, eddig a túlságosan külterjes gazdálkodást szokta meg, kivált a legelőgazdálkodást. Magától értetődik, hogy eredményes közigazgatási reformok a lakosság műveltségét követelik meg, az iskola és a közművelődési tevékenység ezért oly halaszthatatlan követelés. E tekintetben már szintén sokat végeztünk, de három év alatt nem lehet behozni, amit egész korok hanyagoltak el.” „Nézetem szerint a cseh–német kérdés a legfontosabb, sőt tulajdonképpen csak ez az egy kérdésünk van. Szlovenszkó és Podkarpatszka Rusz kérdése sokkal könnyebb. Nem-*

zeti kisebbségeink kérdésénél meg kell különböztetnünk kisebbségeinket kvantitás és kvalitás alapján. Sablonos megoldás nem lehetséges." „A republikánus és demokratikus politikának minden téren kulturálisnak kell lennie a szó legjobb értelmében, igazi demokrácia műveltség nélkül lehetetlen."

1922. január 5. E. Beneš miniszterelnök Pozsonyban az államtudományi társaság ülésén beszámolt podkarpatszka ruszi tapasztalatairól, többek között a következőket mondta: *„Podkarpatszka Ruszból jövök. Igen fontos dolog ma annak megállapítása, hogy ott mi a valóságban a politikai realitás. […] Én abban a várakozásban mentem Podkarpatszka Ruszba, hogy ott rendkívül súlyos, azt mondhatnám szibériai viszonyokat, nehézségeket fogok találni minden vonalon. Amikor odaérkeztem megállapítottam, hogy a viszonyoknak ilyen módon való ecsetelése mértéken felül túlzott dolog. Podkarpatszka Ruszt itt nem ismerik, de különösen nem ismerik Prágában. […] nagy mértékben a sajtó az oka annak, hogy Podkarpatszka Rusz és Szlovenszkó politikai viszonyait az egész köztársaságban helytelenül ítélik meg. - Podkarpatszka Rusz kérdése nemcsak fontos belső, de fontos külpolitikai probléma is […] A podkarpatszka ruszi […] viszonyok konszolidáltak".* – Korláth Endre, a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének ügyvezetője az új év alkalmából az alábbi felhívással fordult a ruszinszkói magyar sajtó képviselőihez: *„A múlt év utolsó hónapjainak politikai küzdelmében az ungvári magyar sajtóban több disszonancia merült fel […] Szeretném, ha e hangnem a magyar újságírásból […] végképp eltűnnék. - Ne bélyegezzük egymást a látszólagos ellentétes vélemény miatt sem pimasznak, se árulónak. Erre kérem az új év alkalmából a jelenleg elfoglalt politikai szerepemből kifolyólag a magyar újságokat, újságírókat, az én kedves küzdőtársaimat egyaránt."*

1922. január 9. Prágában rendkívüli minisztertanácsi ülésen vitatták meg Kárpátalja közigazgatásának átszervezésével összefüggő kérdéseket. A minisztertanács megszüntette a területen a katonai közigazgatást, és napirendre tűzte a községi, szojmi és parlamenti választások kiírásának kérdését.

1922. január 12. E. Beneš miniszterelnök a parlamentnek számolt be kárpátaljai útjáról. – Munkácson tanácskoztak a kárpátaljai földbérlők és földbirtokosok. Ploténi Nándor elnök lemondott, helyére Fritzsche Artúrt választották. Határozatban mondták ki, hogy *„a vagyondézsmát hajlandók természetben lefizetni".*

1922. január 14. A ruszin újév alkalmából Ehrenfeld Péter alkormányzó vendégül látta a politikai pártok vezetőit, a hivatalok főtisztviselőit és a lapok felelős szerkesztőit.

1922. január 16. E. Beneš miniszterelnök expozéja Kárpátalja viszonyairól az alkotmányjogi bizottság ülésén: *„itt nem a Csehszlovák Köztársaságban való föderációról van szó, hanem egy autonómiáról: iskolai és kultuszügyekben az összállam keretén belül […] a lakosság politikailag teljesen éretlen és 70 százaléka írni-olvasni nem tud. A nemzetiségi és felekezeti viszonyok nagyon bonyolultak. Gazdaságilag elsősorban az agrárkérdés oldandó meg. A katonai diktatúra már meg lett, a statárium meg lesz szűntetve. A választásokat illetőleg az előmunkálatokat a lehetőség szerint mielőbb megteszik. […] A minisztertanács elnöki osztályában Podkarpatszka Rusz számára egy ügyosztályt fognak szervezni, amelynek élére egy podkarpatszka ruszi ember lesz állítva."* – Kaminszki József, a Podkarpatszka Ruszi Földműves Szövetség elnöke értekezletre hívta egybe a ruszin pártok vezetőit, hogy *„az együttműködés közelebbi feltételeiről"* tárgyaljanak. A parasztpárt, a munkapárt és a földműves szövetség elhatározta, hogy Földműves Autonóm Párt néven egyesül. A földműves párt nem fogadta el a csatlakozást.

1922. január 17–18. Léván tartották az ország kisgazdapárt első pártnapját. Áprilisban füzet alakjában kiadták az esemény jegyzőkönyvét, benne Egry Ferenc ruszinszkói helyzetértékelésével.

1922. január 23. Beregszászban feloszlatták a Bereg Megyei Gazdasági Egyesületet.

1922. január 26. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Kétségtelen, hogy a kárpátaljai ruszinlakta vidéknek, a hozzátartozó alfölddel együtt Ruszinszkóhoz kell tartoznia és nem lehet senkinek érdeke, hogy a ruszinok el legyenek szakítva egymástól. Ezért harcolunk megindulásunk óta mi és ezért harcolt a Ruszinszkói Magyar Jogpárt, hogy a szepességi ruszinokat visszaszerezzük keleti testvéreikhez."*

1922. január 27-én kelt 43. sz. törvény Kárpátalján elválasztotta az állami pénzügyi igazgatást a községi és törvényhatósági igazgatástól (végrehajtási rendelete 131/1922. IV. 21. sz. a.). – A 20. sz. kormányrendelet a betegbiztosítást szabályozta Szlovenszkón és Kárpátalján.

1922. január 29. Megalakult a Ruszinszkói Hivatásos Újságírók Szindikátusa. Elnök: Havas Emil (az *Új Közlöny* felelős szerkesztője). Alelnökök: Rácz Pál (a *Ruszinszkói Magyar Hírlap* szerkesztője), Demkó Mihály (a *Kárpáti Futár* felelős szerkesztője).

1922. január 31. Az Ung Megyei Takarékpénztár (Ungvár legrégibb és legnagyobb pénzintézete) beleolvadt a pozsonyi Szlovák Általános Hitelbankba, mely ettől kezdve Kassán, Rozsnyón és Ungváron tart fenn fiókot.

1922. január Az eperjesi Ruszin Nemzeti Tanács Beszkid Anton, Bereczky Viktor és Rojkovics Tivadar megfogalmazásában emlékiratot nyújtott be a képviselőházba, melyben követeli, hogy Ruszinszkó határai a Szepességnél kezdődjenek, Ungváron nyissanak egyetemet, a ruszin iskolákban ruszin nyelven tanítsanak, azonnal írják ki a választásokat. – Az USA kormánya moratóriumot rendelt el a csehszlovákiai bevándorlókra. – A Szlovák Biztosító Rt. (Pozsony) irodát nyitott Ungváron.

1922. január–április Sztrájkoltak a perecsenyi, nagybocskói faipari vegyi üzemek, az aknaszlatinai sóbányák, az antalóci fűrésztelep dolgozói.

1922. február eleje Mivel még mindig érvényben van a Ruszinszkói Magyar Jogpárt betiltása, fő feladatát, *„a magyarok jogsegélyezését"* ideiglenesen átveszi a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetsége.

1922. február 3–4. Kassán ülésezett a szlovenszkói és ruszinszkói magyar pártok Vezérlő Bizottsága és Közös Bizottsága. Megalakult a Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Központi Irodája. Székhelye: Losonc. Igazgató: Petrogalli Oszkár (a június 1-jétől megjelenő *Prágai Magyar Hírlap* főszerkesztője).

1922. február 8. Az 50. sz. törvény az esküdtbíróságok hatáskörét szabályozta Szlovenszkón és Kárpátalján. – A 60. sz. törvény szabályozta Kárpátalján az államfordulat előtti időszak állami alkalmazottainak és hozzátartozóinak állami nyugdíjellátását

1922. február 9. Az 59. sz. törvény kimondta, hogy Kárpátalján fő pénzügy-igazgatóság alakul.

1922. február 17. Losoncon megkezdte működését a Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Központi Irodája.

1922. február 18. Ungváron hangversenyezett Reinitz Béla és Zádor Dezső, Ady Endre előtt tisztelegve.

1922. február 20. A keresztényszocialista és a kisgazdapárt parlamenti klubja szorgalmazta a Ruszinszkói Magyar Jogpárt újbóli engedélyezését.

1922. február Ungváron megalakult a Vendéglátóipari Dolgozók Termelő- és Élelmezési Szövetkezete.

1922. március 2. Ungváron megalakult a ruszin őslakosok Fészek Klubja. Elnök: Zseltvay János.

1922. március 5. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* tudósítása: *„Néhány hét előtt a magyar kormány különböző művészeti testületek sürgetésére elhatározta, hogy a jóvátételi bizottsághoz jegyzéket intéz és ebben a jegyzékben követelni fogja, hogy az utódállamok szolgáltassák ki Magyarországnak az összes magyar vonatkozású műemléket, amelyek a Magyarországtól elszakított területe-*

ken vannak. A magyar kormány felhívta a Műemlékek Országos Bizottságát, hogy állítsa össze az utódállamok területén levő magyar vonatkozású emlékek listáját […] Ez a lista most készült el […] A jegyzék szerint Csehszlovákiától a következő műemlékeket fogja követelni": Kárpátalja területéről: váremlékmű (Munkács), Perényi Zsigmond báró szobra (Nagyszőlős), Dayka Gábor szobra és Bercsényi Miklós gróf emléktáblája (Ungvár).

1922. március 9. A 92. sz. kormányrendelet a bányabíráskodást Kárpátalja területén az ungvári törvényszék hatáskörébe helyezte.

1922. március 11. Ungváron megalakult a Podkarpatszka Ruszi Orvosok Szövetsége. Elnök: Kerekes István.

1922. március 15. Megalakult a Szlovenszkói és Ruszinszkói Ellenzéki Pártok Kultúrreferátusa. Vezetője: Sziklay Ferenc.

1922. március 20–23. Prágában tárgyaltak a kárpátaljai politikai pártok a tartományt illető kormányprogramról. Az Orosz Néppárt (Avgusztin Volosin), Ruszin Parasztpárt (Brascsajko Mihajlo), Köztársasági Agrárpárt (Balog Juro), Ruszin Földműves Autonóm Párt (Mocskos Iván), Kárpátorosz Munkapárt (Gagatko Andrij), Földműves Szövetség (Kaminszki József), Magyar Kisgazdapárt (Egry Ferenc), Keresztényszocialista Párt (Kerekes István), Autonóm Őslakos Párt (Árky Ákos), Magyar Jogpárt (Korláth Endre), Magyar Kisgazdapárt (Bakó Gábor), Ortodox Zsidó Párt (Weisz K.), Zsidó Polgári Párt (Salamon K.), Cionista Párt (Spiegel A.), Kommunista Párt (Gáti József) közös ülést tartott. (A magyar pártok részéről jelen volt Korláth Endre, Kerekes István, Árky Ákos, Egry Ferenc és Bakó Gábor.) Ez volt az első és utolsó alkalom, hogy a tartományt érintő kérdésben a pártok ilyen széles körben képviseltették magukat. Az elfogadott közös nyilatkozatból: *„Tekintettel arra, hogy a ruszinszkói válság tisztán politikai jellegű, hogy a kormány által előterjesztett program tulajdonképpen csak gazdasági–kulturális és szociális beruházásokat tartalmaz, de nem érinti egyáltalán az elsőrendű fontossággal bíró kérdéseket, hogy a programot a ruszinszkói Sojm nélkül hajtják végre, a ruszinszkói politikai pártok, mint az autonóm tartomány egyedüli politikai szervei, a kormányprogramot kielégítőnek és célravezetőnek nem tartják, mert a ruszinszkói válság megoldása szempontjából továbbra is megmaradnak a válság okai, nevezetesen az, a) hogy a ruszinszkói polgárok a politikai jogokból a törvényhozásban és a közigazgatásban ki vannak zárva, b) hogy a tartományt oktroj segítségével igazgatják."* A politikai jogokat követelő memorandumot eljuttatták a Népszövetséghez.

1922. március 21. A kormányzóság iskolaügyi referátusa a zsidó hitközségek képviselőivel központi iroda felállításáról tárgyalt, eredménytelenül.

1922. március 23. A Proszvita Egyesület engedélyt kapott a belügyminisztériumtól adományok gyűjtésére Népház felépítése céljából.

1922. március 26. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* felhívta a figyelmet arra, hogy *„a Záhonyon át Magyarországba utazók is kötelesek a pozsonyi vízum megszerzésére, mivel a záhonyi híd már Szlovenszkóhoz tartozik”.*

1922. március 27. Budapesten ruszin konferencia volt a ruszin autonómia kérdéséről.

1922. április 1. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„A most megindult lengyel–ruszin közvetlen vasúti összeköttetésnél is nagyobb jelentősége lesz a közeljövőben ismét meginduló Csap–záhonyi vasúti összeköttetésnek, mert ezáltal helyreáll a közvetlen kapcsolat Magyarország és Ruszinszkó között.”*

1922. április 11. Ehrenfeld Péter alkormányzó aláírta a statáriumot megszüntető rendeletet (megjelent április 26-án). *„A minisztertanács határozata alapján az 1920. évi augusztus 28-án 2616. sz. a. a Podkarpatszka Rusz területére kihirdetett rögtönítélő bíróság (statárium), valamint az ezen rendeletekkel életbe léptetett összes rendkívüli intézkedések hatályon kívül helyeztetnek. Ennek következtében a beregszászi törvényszék kivételes hatásköre, mint rögtönítélő bíróságnak, amely a fenti rendeleten alapult, megszűnt. - Hasonlóképpen hatályon kívül helyeztetnek mindama rendeletek, melyek a rögtönítélő bíróság alapján adattak ki.”* Huber rendőrigazgató tájékoztatása: *„a pártéletet korlátozó intézkedések terén mai nappal a még itt fennálló magyar törvények lépnek életbe. - A sajtószabadságot korlátozó előzetes cenzúra szintén megszűnvén a nyomtatványok és hírlapokra vonatkozólag az itt még érvényben levő 1914. évi magyar sajtótörvény rendelkezései irányadók. Ez intézkedések a sajtó terén addig állanak fenn, amíg a tárgyalás alatt álló csehszlovák törvénytervezet, mely a köztársaság egyéb területén már érvényben levő osztrák sajtótörvényt kívánja Ruszinszkóra is kiterjeszteni, törvényerejére nem emelkedik. […] a statárium megszűntetésével a politikai pártok működéséhez nem lévén szükség engedélyre, természetszerűleg a Magyar Jogpárt is programjának bejelentésével megkezdheti működését. […] a szlovák vízum megszerzésének szüksége a mai nappal megszűnt.”*

1922. április 12. Az Ungvári Filharmóniai Társaságból kiléptek a cseh-szlovák zenészek, és megalakították az Ungvári Zenészek Egyesületét.

1922. április 19. Papp Antal, a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspöke titkára, Sztojka Sándor kíséretében Garamszentkereszten püspöki konferencián vett részt. – Árky Ákos elnökletével megtartotta első ülését az ungvári magyar gimnázium szervező bizottsága.

1922. április 20. A Beregi Református Egyházmegye közgyűlésén lemondott esperesi tisztségéről Bertók Béla munkácsi lelkész. – Munkácson megalakult a Karpato-Ruszkij Orel Egyesület. Elnök: Karczub Gyula. – Sztrájkba léptek a beregszászi téglagyári munkások, előnyösebb kollektív szerződést követelve.

1922. április 22. A kormányzóság elrendelte *„a Podkarpatszka Rusz területén lakó összes nép községi illetőségének és állampolgárságának megállapítását”.* – Feloszlatták az ungvári képviselő-testületet, felmentették Sztripszky Elemér kormánybiztost. Április 24-től a polgármester Bacsinszki Edmund törvényszéki bíró.

1922. április 25. Ungvárra érkezett Micara Kelemen, a Prágába akkreditált pápai apostoli nuncius, hogy *„a szentatya kívánságára […] a katolikus hitéletről és a […] sizmatikus mozgalmakról személyes tapasztalatokat szerezzen”.*

1922. április 30. Korláth Endre, a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének ügyvezetője az alábbi *„kérelemmel”* fordult az *Új Közlöny* és a *Határszéli Újság* című laphoz: *„Az utóbbi időben kellemetlenül tapasztaltam, hogy a magyar újságok erőiket nem csupán azon a fronton érvényesítik, amely frontot a magyarság szükségszerű érdeke számukra kijelölt. - Első pillanattól kérésem nemcsak a magam, de a közönség nevében is az volt a magyar sajtóhoz, hogy a magyarországi ügyekkel csak annyiban foglalkozzék, amennyiben a közönség érdeklődése ezt föltétlenül megkívánja. De tartózkodjék az ottani belső politika ügyeibe való beavatkozástól és főként azoknak bírálatától, mert hiszen ez az a pont, ami elválaszthat bennünket. Ma pedig – minden itteni magyarnak egységes erejére lévén szükség – nem azt a pontot kell keresnünk, amely elválaszt bennünket egymástól, hanem azt, ami összehoz. Ez a pont pedig adva van az itteni magyarság nemzeti, kulturális és gazdasági érdekeinek a védelmében. - Azért kérésem jelenleg is az: ne csináljanak az újságírók egymással szemben frontot, hanem csak egy front legyen: a magyarság nemzeti, kulturális és gazdasági érdekeinek védelme a kormányhatalom sovinizmusával, igazságtalanságaival és erőszakosságaival szemben.”* – Ungváron megalakult a csehszlovák Orel Egyesület helyi csoportja.

1922. április A demokrata irányzatú *Beregi Újság* című beregszászi hetilapot kommunista szerkesztők vették át (Strauszman József,

Reisman Simon és Czabán Samu), ami annak következtében állt elő, hogy nézeteltérés támadt a korábbi szerkesztő, Kovách Béla és a lapkiadó nyomdatulajdonos, Dávidkovics Herman között. – A beregszászi zsidó hitközség (elnöke: Reisman Simon) kimondta, hogy csak olyan tagja bír szavazati joggal, aki kóser háztartást vezet.

1922. május eleje Beregszászban a törvényszék épületéről levésték a magyar címert.

1922. május 7. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: a magyar menekültügyi hivatal adatai szerint 1919 óta Csehszlovákiából 156 657 magyar költözött át Magyarországra, az utódállamokból összesen 229 503. – Ungváron megalakult Podkarpatszka Rusz Gazdáinak Központi Szövetsége. Elnök: Egressy Gábor.

1922. május 9. Ungváron megalakult a Természetbarátok Egyesülete.

1922. május 14. Ungváron megalakult a Podkarpatszka Ruszi Iparosok Szövetsége. Elnök: Besenszky Gyula. – Munkácson ülésezett a Ruszinszkói Hivatásos Újságírók Szindikátusa. – Muzsalyban, Borzsován, Váriban megalakult a kisgazdapárt alapszervezete.

1922. május 15. Dercenben megalakult a kisgazdapárt alapszervezete.

1922. május 18. Ketergényben, Homokon megalakult a kisgazdapárt alapszervezete.

1922. május 21. Beregújfaluban, Nagyberegen megalakult a kisgazdapárt helyi szervezete.

1922. május 22. Újra engedélyezték a Ruszinszkói Magyar Jogpárt működését. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„feltámadt”* az a párt, amely *„elsőnek merte hirdetni, hogy csak magyarok vagyunk, s minden magyarnak legyen az bármilyen rendű, rangú, foglalkozású vagy vallású, ebben a pártban helye van.”*

1922. május 25. Ungváron helyi és interurbán hívásokat is bonyolító nyilvános telefonállomás (távbeszélő) nyílt. – Nagybereznán Papp Antal püspök felszentelte a görög katolikus templom új harangját, melyet a hívek az USA-ból kaptak.

1922. május 28-tól a *Beregi Hírlap* című beregszászi lap *Kárpátaljai Magyar Gazda* címmel jelent meg mint az Országos Magyar Kisgazda-, Földműves és Kisiparos Párt ruszinszkói kerületének hivatalos lapja. – Ungváron megalakult a Podkarpatszka Ruszi Nyugdíjasok Egyesülete. Elnökök: Perszina Alfréd, Kiss Dezső.

1922. május Az Országos Kisgazda-, Földműves és Kisiparos Párt kultúrosztálya pályázatot hirdetett *„egy estét betöltő eredeti magyar népszínműre”. „A pályázat célja a szlovenszkói és ruszinszkói magyar falvak közönségének értelmi színvonalán álló, de*

feltétlenül irodalmi értékű népszínmű nyújtása által a falusi gazda- és kisiparos társadalom kulturális haladásának előmozdítása." – Sztrájkoltak a szolyvai faipari vegyi üzem dolgozói.

1922. június 1-jétől a csehszlovák–román határon egyszerűsödött az útlevélvizsgálat és a vámkezelés. A határnak csak egy oldalán tartanak ellenőrzést. – Szlatinán sóhivatalt állítottak fel. – Megindult a *Prágai Magyar Hírlap.*

1922. június 2. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Az 1919 novemberében elmozdított magyar tisztviselők egymás után mennek ki Magyarországba."*

1922. június 4. Prágában megnyílt a Népszövetségi Liga ülésszaka. A ruszinszkói magyar pártok küldöttségét Nagy Kálmán, a Podkarpatszka Ruszi Keresztényszocialista Párt ügyvezetője vezette.

1922. június 7. A csehszlovák törvénytárban 159. számmal kihirdették az útlevelek és láttamozások tekintetében Csehszlovákia, Magyarország, Németország, Ausztria, Olaszország, Lengyelország, Románia és Jugoszlávia között megkötött egyezményt.

1922. június 14. Felszámolták az antalóci katonai faüzemet, *„a világháborúnak ezen megyénkbeni egyetlen maradandó alkotását".*

1922. június második fele Beregszászban megalakult a Podkarpatszka Ruszi Jegyzők Egyesülete. Elnök: Thegze Jenő. – Megalakult a Técsői Atlétikai Klub (TAC).

1922. június 19. Ez volt az ungvári felső kereskedelmi iskola utolsó magyar csoportjának utolsó vizsganapja.

1922. június Az iskolaügyi referátus kezdeményezésére megalakult az Ugocsai Központi Népművelődési Egyesület. – A kormányzóság betiltotta a *„saját használatra"* szolgáló dohány ültetését.

1922. július 11. A rendőr-igazgatóság bezáratta Kárpátalján az összes nyilvánosházat.

1922. július 26. Korláth Endre, a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének ügyvezetője az alábbi *„szózatot"* intézte *„a Ruszinszkóba zárt magyar nemzethez": „E napon fordul a kulcs ránk itteni magyarokra […] Eltávoztak körünkből kik nem találták meg ősi földjükön további megélhetésüket. Eltávoztak továbbá a kishitűek […] Mi megadjuk az államnak, ami az államé, de nemzeti öntudatunk birtokában megköveteljük és meg is fogjuk követelni azt, ami a miénk […] Erőt, egészséget, önbizalmat, kitartást, méltóságot, béketűrést és türelmet kívánok mindnyájatoknak a folytatódó megpróbáltatásokhoz életünknek e forduló napján."* – A tanügyi referátus rendelkezett, hogy mindenkinek, aki Podkarpatszka Ruszban bármilyen minőségben állami iskolában állást akar vállalni, ruszin nyelvből vizsgát kell tennie.

1922. július 30. Ungváron, Munkácson és Nagyszőlősön a magyar szülők iskolanapot tartottak a magyar nyelvű oktatásért.

1922. augusztus 4. Gaar Iván vezetésével Ungvár polgárainak küldöttsége tiltakozását fejezte ki Bacsinszki Edmund polgármesternél a nem megfelelő városi gazdálkodás miatt.

1922. augusztus 5. Munkácson ülésezett az Egyesült Ruszin Párt – a földműves szövetség, a földműves autonóm párt, a munkapárt – Vezérlő Bizottsága. A Népszövetséghez intéztek memorandumot amiatt, hogy a csehszlovák kormány nem teljesíti a saintgermaini szerződésben foglaltakat. – A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: Budapesten a parlament *„törvényt fogadott el a visszahonosításra vonatkozólag. Eszerint ha valakinek községi illetősége elszakított területen volt és így magyar állampolgárságát elvesztette, a belügyminiszterhez fordulhat visszahonosításáért, ha itt akar letelepedni. A belügyminiszter kijelentette, hogy az ország tartozik az elszakított területek magyarságának azzal, hogy akik a békeszerződés következtében állampolgárságukat elvesztették, rövid eljárás útján ismét magyar állampolgárok lehessenek, ha komoly okból ide jönnek."*

1922. augusztus 7. Árky Ákos, az Őslakosok Autonóm Pártjának elnöke Vavro Šrobár iskolaügyi miniszternél járt, hogy tőle az ungvári ruszin reálgimnáziumban magyar osztályok megnyitásának engedélyezését kérje.

1922. augusztus 10. A *Prágai Magyar Hírlap* írta: *„A szlovák autonomisták több neves vezére járt a legutóbbi hetekben Ruszinszkóban, – ahol tárgyalásokat folytatott az itteni ruszin és magyar autonomista politikusokkal. Ezeknek a tárgyalásoknak az a célja, hogy a Szlovenszkó autonómiájáért újabban újult erővel megindított mozgalomhoz megnyerjék a ruszinszkói politikusok támogatását, ami szerintük különösen a Népszövetség előtt nagy értékű […] Úgy a ruszin, mint a magyar ruszinszkói politikusok előtt hangsúlyozottan biztosították a szlovák politikusok a szlovenszkói magyar ellenzéki politikusok támogatását is annál is inkább, mivel Szlovenszkó önkormányzatáért ma már együtt harcolnak az autonomista szlovákok a magyarokkal. - Az itt járt szlovák politikusok arról is biztosították a ruszinszkói politikusokat, hogy Ruszinszkó autonómiájának kivívásáért úgy ők, mint a magyar képviselők a legerőteljesebb küzdelmet indítják meg Prágában. […] a ruszinszkóiak […] örömmel fogadták a szlovákok támogatását és hasonlóképpen teljes támogatásukat ígérték meg a szlovenszkói autonómia kivívásáért folyó harcban, azonban fönntartották maguknak a ruszin politikusok, hogy a mai határ megváltoztatására irányuló küzdelmükkel nem hagynak föl,*

hanem változatlanul követelik, hogy Kelet-Szlovenszkó azon területeit, ahol nagy tömegben laknak ruszinok, csatolják Ruszinszkóhoz." A szlovák politikusok ellene vannak a határ megváltoztatásának, de a szlovák közeledés arra a reményre jogosít, hogy *„sikerülni fog létrehozni mindazoknak a közös frontját, akik Szlovenszkó és Ruszinszkó autonómiájáért küzdenek"*.

1922. augusztus 13. Homicsko Vladimir, a Pravoszláv Komité világi elnöke nyilatkozott a *Ruszinszkói Magyar Hírlap*nak: a pravoszláv mozgalom célja Ruszinszkóban *„a nemzeti és népegyház itteni megteremtése"*. A mozgalom élén áll *„a Komité, mely három egyházi és négy világi tagból áll"*. *„Egyházunknak ideiglenesen megválasztott püspöke Doszifej szerb püspök, aki egyelőre lelkiekben intézkedik."* Jelenleg Máramarosban van 80 hitközség és néhány Szlovenszkó területén (Zemplén, Sáros, Szepes megyékben). A papnövendékek Szerbiában és az Egyesült Államokban tanulnak.

1922. augusztus 14. Rajecfürdőn ülésezett a Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Vezérlő Bizottsága. Többek között értékelték a magyar oktatás érdekében lezajlott iskolamozgalmak lefolyását (1922. július 30.), határozatot hoztak Petőfi Sándor születése centenáriumának méltatásáról, a szlovenszkói és ruszinszkói hadikölcsönvédő liga létrehozásának szükségességéről. Korláth Endre ruszinszkói pártelnök szóvá tette *„a ruszinszkói hatóságok azon sérelmes eljárását, mely szerint a pártok vezetőivel és titkáraival a párttagokat érdeklő ügyben nem hajlandók tárgyalni"*.

1922. augusztus 19. A földműves pártok munkácsi kongresszusán Milan Hodža földművelésügyi miniszter kijelentette, hogy elhárultak az autonómia bevezetését hátráltató akadályok, a kormány minden tőle telhetőt megtesz ígéretének mihamarabbi valóra váltása érdekében.

1922. augusztus 20. Ungváron megalakult a Podkarpatszka Ruszi Dohányárusok Szövetsége.

1922. augusztus 25. A Máramaros–ugocsai Református Egyházmegye Nagyszőlősön tartott értekezletén állást foglaltak amellett, hogy mihamarabb létre kell hozni a vajúdó ruszinszkói református egyházkerületet.

1922. augusztus 28. Felállították a Csehszlovákiai Magyar Labdarúgó-szövetség Ruszinszkói Kerületét. Központja: Ungvár. Elnök: Antal Miklós. Tagegyesületek: Ungvári AC, Ungvári TK, Ungvári MTE, Beregszászi Törekvés, Csapi AC, Nagyszőlősi TK, Nagyszőlősi SE, Rahói SC, Szlatinai AC, Királyházi FC.

1922. augusztus 29. Vavro Šrobár iskolaügyi miniszter a kormányzóság negatív véleményezése alapján elutasította az ungvári ruszin gimnázium magyar párhuzamos osztályainak megnyitására vonatkozó kérelmet.

1922. augusztus Parlamenti bizottság a helyszínen tanulmányozta Kárpátalja politikai és gazdasági viszonyait. – A Ruszinszkói Kereszténységszocialista Párt kezdeményezésére Ungváron megalakult a keresztény ipari munkások szakszervezete. – Az időszakban Ungvárnak öt, Munkácsnak három, Beregszásznak két magyar lapja volt. – Választás útján Margócsy Aladár ungvári evangélikus lelkész lett az abaúj-zempléni evangélikus egyházmegye főesperese.

1922. szeptember 1. J. Pesek kárpátaljai tanügyi referenst miniszteri tanácsossá nevezték ki. – Az ungvári ruszin reálgimnáziumban az első évfolyamon szlovák párhuzamos osztály nyílt.

1922. szeptember 4. A Népszövetség genfi ülésszaka tárgyalta a magyarországi rutén párt által Kárpátalja ügyében benyújtott memorandumot.

1922. szeptember 8. Ungváron ülésezett a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének vezetősége. Jelen volt Sziklay Ferenc kassai kultúrreferens. Határozatban mondták ki, hogy újabb memorandumban fordulnak a köztársasági elnökhöz, a kormányhoz a sérelmes iskolaügyek orvoslása érdekében, ha szükséges igénybe veszik a nemzetközi jog adta lehetőségeket is, mindent megtesznek annak érdekében, hogy a felekezeti iskolák megmaradjanak eredeti fenntartóik birtokában. A vezetőség aggodalmát fejezte ki a rohamosan növekvő munkanélküliség miatt.

1922. szeptember 11. Ungváron meghalt Blanár Ödön ny. gimnáziumi tanár.

1922. szeptember 12. Papp Antal püspök Mélyúton felszentelte a felújított görög katolikus templomot (épült 1882–1884-ben).

1922. szeptember 13. Küldöttség élén Munkácson és Ungváron járt Vrbenszky egészségügyi miniszter.

1922. szeptember 14. Beregszászban megalakult a Beregszász és Vidéke Szőlő- és Borértékesítő Szövetkezet.

1922. szeptember 17. Borászati konferencia és kiállítás volt Beregszászban. Az eseményt Polchy István, a Podkarpatszka Ruszi Szőlészeti Egyesület elnöke nyitotta meg. A kiállításon részt vettek Beregszász, Muzsaly, Ardó, Beregbene, Déda, Nagybereg, Mezőkaszony, Nagyszőlős, Szerednye bortermelői, képviseltették magukat morva és német szőlészeti egyesületek.

1922. szeptember 21. A belügyminisztérium úgy rendelkezett, hogy a szlovenszkói minisztérium, az ungvári polgári közigazgatás ki-

küldötteiből, szlovák és ruszin politikusokból álló vegyes bizottságnak lesz a feladata a két országrész közötti végleges határt megállapítani. – A 280. sz. kormányrendelet kimondta a volt Abaúj, Sáros és Zemplén megye Szlovenszkóhoz tartozó részei, valamint Ung megye hozzácsatolt része közigazgatási területének egyesítését (lásd még a 210/1920. III. 22-i törvényt Szlovenszkó közigazgatásának ideiglenes szabályozásáról).

1922. szeptember 24. Beregszászban ezen a napon kétféle *Beregi Újság* jelent meg: a Simon Mózes-féle és a Davidovics Herman-féle. → 1922 április

1922. szeptember Ungvárt elhagyták a bazilita apácák. Új helyük: Eperjes. – Jankovics József Mihály lett a Lehoczky Tivadar Múzeumegyesület új igazgatója.

1922. október 1. Pártnapot tartottak a Ruszinszkói Keresztényszocialista Párt központjában, Nagyszőlősön (a párt ügyvezető elnöke Nagy Kálmán, politikai elnöke Kerekes István). Jelen voltak a többi magyar párt – a jogpárt, a kisgazdapárt, a pártszövetség – képviselői is, valamint Szlovenszkóból Körmendy-Ékes Lajos, Lelley Jenő keresztényszocialista politikusok, Szappanos Lajos, a Keresztény Iparosok Országos Szövetségének ügyvezetője. – E napon zajlott Ungváron a Mária Kongregáció avató ünnepsége. Elnök: Fibiger Sándor pápai kamarás.

1922. október 4. Az amerikai ruszin szervezetek képviselői Wilkesbare-ban tanácskoztak, követelték a választások kiírását, az autonómia bevezetését Ruszinszkóban.

1922. október 7. Megalakult Antonín Švehla (agrárpárti) politikusokból álló kormánya (a 6. kabinet). → 1925. december 9.

1922. október 8. Megrendezésre került a kárpátaljai földművesek és erdei munkások szakszervezetének kongresszusa. Elnöknek választották meg Safranko Emanuilt.

1922. október 11. Ungváron megalakult a Ruszinszkói Fényképészek Szövetsége. Elnök: Basa Péter.

1922. október 12. Az ungvári képviselő-testület ülésén megválasztották a városi tisztviselőket: főjegyző Szarka András, közigazgatási tanácsos Szova Péter, iparügyi tanácsos Mikita Sándor, városi ügyész Bartakovics Aladár, főszámvevő Psemys Kropacek, városi tiszti főorvos Julián Pelech. Határozatot hoztak arról, hogy kérni fogják Radvánc, Alsódomonya és Gerény községek Ungvárhoz csatolását. A magyar pártok fellebbeztek az ungvári városi tisztviselő-választás eredménye ellen.

1922. október 14. A 244. sz. alatt kiadott hirdetmény kimondta, hogy Munkácson, Beregszászban és Huszton rendőrbiztosság létesül.

1922. október 19. A 307. sz. kormányrendelet szabályozta a magánbiztosító pénztárak létesítésének és működésének feltételeit Szlovenszkón és Kárpátalján.

1922. október 20. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta a Kárpátaljai Magyar Színtársulat idénynyitása alkalmából: *„Olyan színészeink vannak, akik valóban hivatottak a magyar kultúra művelésére és így csupán Ungvár közönségének impotenciáján fog múlni, ha megtörténik rajtunk az a nagy szégyen, hogy színügyünk kolduskként fog elpusztulni a magyar közöny szemétdombján."*

1922. október 20–22. Budapesten tartották a Népszövetségi Liga kongresszusát.

1922. október 23. Radvánc, Alsódomonya és Gerény tiltakozott az Ungvárhoz csatolási terv ellen.

1922. október 24. Gömöri Jenő Tamás költő, író, az Új Modern Könyvtár sorozat kiadója, a *Tűz* (Pozsony–Bécs) szerkesztője Bécsből az alábbi nyílt levelet intézte Mécs Lászlóhoz: *„Önnek Szlovenszkó és Ruszinszkó írói és újságírói köreiben, úgy a progresszív, mint a konzervatív körökben, mindenütt vannak hívei és van megfelelő tekintélye ahhoz, hogy egy magyar írói és újságírói konföderáció kezdő lépéseit valamely siker reményében megtegye. - Önt tartjuk a legalkalmasabbnak Szlovenszkó és Ruszinszkó írói közül, aki a Tűz Szózat-ának eszméjét valóra tudja váltani. […] Várjuk az Ön szavát".*

1922. október 28. Árky Ákos, az Őslakosok Autonóm Pártjának elnöke a következő felhívást tette közzé: *„A memorandumozás, a kérvényezés ideje már lejárt, Ruszinszkó őslakosságát boldogító kormányhatalom és exponenseinek erkölcsi értéke már annyira ismeretes, hogy jogaink többé nem kérés, hanem határozott követelés alakjában hozandók a jelenleg hatalomra jutottak tudomására."* – A Budapesten megjelenő *Szózat* írta: *„Hrabár Konstantin bankigazgató mozgalmat kezdett, hogy Munkácson hívják össze a magyar uralom alatt választott nemzetgyűlést. Ezzel a lépéssel az autonómia életbe léptetését akarják elérni."*

1922. október 29. Ungvárra érkezett František Udržal nemzetvédelmi miniszter Pascal Castella francia tábornok, Kárpátalja új katonai parancsnoka (a távozó Paris tábornok utóda) kíséretében. → 1925. szeptember 10.

1922. október 31. Megalakult a Kárpátaljai Református Egyházkerület. A 78 érdekelt egyházközség közül 66 minden feltétel nélkül kívánta annak létrehozását. Egyelőre csak a helyettes püspököt választották meg Biki Ferenc személyében. → 1923. március 8. – A kommunista párt népgyűléseket tartott Csapon, Ungváron, Nagyszőlősön és Munkácson.

1922. október A tanügyi referátus új középiskolai referense lett Simecsek Károly Kassáról (elődje Beszkid Sándor). – A Szlovák Általános Hitelbank átvette a munkácsi villanytelep bérletét. Ígérete: a városnak *„állandó árama lesz és precíz, ingyen közvilágítása”*. – Prágában megalakult a Nemzetközi Szakszervezeti Egyesület, melyhez Kárpátalja részéről a kommunista, ún. vörös szakszervezetek csatlakoztak.

1922. november 2., 4. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„A ruszinszkói magyarok – a politikai életben való szereplésüket illetően – két csoportra oszthatók: a dolgozók és a kritikusok osztályába. […] Egynéhány ember a magyar jövő érdekében lejárja a lábát, kiírja az agyát, kibeszéli a tüdejét, feláldozza lelki békéjét, földi vagyonát, a nagy többség, a sok ezer pedig kikönyököl háza ablakába vagy kiáll portája kapujába és nagy kényelmesen szemléli és bírálgatja a magyarságért, tehát érte is, vért verejtékező dolgozók munkáját. És ezeknek semmi sem tetszik. […] Míg csak suttogták […] nem tetszésüket vagy külön véleményüket, nem sokat törődtünk velük. […] De legújabban kiállanak az utcasarokra […] Kritizálók! Jöjjetek és dolgozzatok!”*

1922. november 4. Az ungvári rendőrség betiltotta a Ruszinszkói Magyar Jogpárt működését és hivatalos lapját, az *Ungvári Közlöny*t. – Az ungvári polgári iskola magyar párhuzamos osztályaiban kihirdették: nyolc hétig ne jöjjenek iskolába, mert nincs számukra hely.

1922. november 5. Kilépett medréből az Ung, és elöntött néhány falut, valamint Ungvár kültelkeit.

1922. november 12. Ungváron koncertezett Dohnányi Ernő magyarországi zongoraművész, zeneszerző.

1922. november 13–17. Beregszászban, Munkácson és Ungváron budapesti művészek, Sándor Erzsi operaénekes és Karinthy Frigyes író vendégszerepeltek a ruszinszkói hivatásos újságírók segélyalapja javára.

1922. november 19. Ungváron megalakult a Podkarpatszka Ruszi Országos Tűzoltó Szövetség. Parancsnoka Markovszky Sándor. – Nagyszőlősön országos pártnap keretében megalakult az Országos Magyar Kisgazda-, Földműves és Kisiparos Párt máramaros–ugocsai kerülete. Elnök: Peleskey Sándor.

1922. november 21. Ungvár társadalmi szervezetei közös bizottságot alakítottak, hogy méltóképp előkészítse a december 31–január 1-jei Petőfi-ünnepségeket.

1922. november 22. Csehszlovákia és Magyarország megkötötte a kereskedelmi szerződést.

1922. november 23. Eperjesen országos ruszin kongresszust tartottak. Az elfogadott határozatból: *„A kongresszus helyeslőleg jóváhagyja mindazokat a határozati javaslatokat, amelyeket a Ruszin Nemzeti Párt mezőlaborci, homonnai, sztakcsini, isztáncsi, velétei és szvidniki népgyűlésein hoztak. Elhatározza, hogy ezen rezolúciókat haladéktalanul közölni fogja a cseho-szlovák állam kormányával és köztársaság elnökével. Követeli, hogy a kormány azonnal teljesítse a ruszin népnek ezen határozatokban foglalt követeléseit azzal a hozzáadással, hogy a ruszinszkói ruszin nép ezúttal utolsó ízben keresi a cseho-szlovák köztársaság kormányánál kérelmeinek orvoslását." „A kongresszus tiltakozik az ún. kassai nagyzsupa létesítése ellen, mert ez a Podkarpatska Rus és Szlovenszkó közötti határok végleges megállapítása előtt történt és így mindenben ellenkezik a békeszerződésnek és a cseho-szlovák köztársaság alaptörvényeinek ide vonatkozó rendelkezéseivel. – A kongresszus követeli az Ung vármegyei 43 ruszin községnek Szlovenszkóhoz való csatolása ügyében kiadott kormányrendelet azonnali hatályon kívüli helyezését."*

1922. november 24. Ungváron megalakult a Köztársasági Parasztpárt. – A budapesti *Szózat* írta: *„Eric Kolban, a népszövetségnél az adminisztratív bizottságok és kisebbségi ügyek szakosztályának elnöke értesítette Kutkafalvy Miklóst, mint a magyarországi rutén párt elnökét, hogy a népszövetség főtitkárságához intézett petícióját tárgyalás alá veszik. A petíció felpanaszolja, hogy a cseh köztársaság nem tartja be a békeszerződésben az Erdős-Kárpátokra vonatkozólag vállalt kikötéseket."*

1922. november Nagyszőlősön Ehrenfeld Péter alkormányzó elnökletével a verhovinai ínségről tanácskoztak a ruszinszkói zsupánok. Elhangzott: *„Az ottani lakosság ínsége tél idején oly jelenség, amely a nép gazdasági hátramaradottságának következményeképpen évről-évre megismétlődik. […] a hatóságok különös figyelmet fognak szentelni ezen kérdésnek."* – Az éhező verhovinai népnek a kormány ingyenes gabonát osztott szét. – A Csehszlovák Nemzeti Tanács lépéseket tett annak érdekében, hogy a ruszin pártokat megnyerje: választások kiírása esetén alakítsanak egységes szláv frontot. – A katonai sajtóiroda közleménye szerint távozik Pichon alezredes, a podkarpatszka ruszi hadsereg-parancsnokság vezérkari főnöke, utóda Moravecz alezredes lesz. – A prágai magyar konzulátus közölte, hogy mérsékelte mind az egyszeri, mind a többszöri vízumok árát, valamint hogy a Magyarországra történő többszöri utazásra jogosító vízumot *„ezentúl csak a legritkább és megfelelően indokolt esetben ad ki"*. – A Csehszlovák Távirati Iroda híre: *„a pénzügyminiszter a*

belügyminiszterrel egyetértve elrendelte, hogy automobilok saját tengelyen az alább felsorolt vámhivataloknál léphetik át a határt (ki- és beutazás céljából) Podkarpatszka Ruszban: Uzsok, Alsóverecke, Jeszenő, Técső, Nevetlenfalu, Asztély. A határátlépés csakis nappal történhet meg." – Munkács új kormánybiztosa Moravek Alajos (elődje Karczub Gyula).

1922. december 4. A pápa a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye nagyprépositi tisztébe emelte Gebé Péter kanonokot.

1922. december 7. Ungvárra érkezett Dolánszky igazságügy-miniszter.

1922. december 14. A kisgazdapárt tiltakozott a kormányzóságon az ellen a terv ellen, hogy Radváncot, Alsódomonyát, Gerényt Ungvárhoz csatolják. – Meghalt Puza Jevhen, a Ruszin Nemzetiszocialista Párt vezetője.

1922. december 22. A Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetsége (Őslakosok Autonóm Pártja, Keresztényszocialista Párt, Kisgazdapárt, Magyar Jogpárt) tiltakozott az ellen, hogy a közzétett választási névjegyzékben a magyar neveket a cseh helyesírás szerint, a női nevek esetében birtokraggal ellátva tüntették fel.

1922. december 31. Az ungvári rendőrség nem engedélyezte a Kossuth téri állami elemi iskola falán levő Petőfi-emléktábla megkoszorúzását. – A Mozaik Kultúregyesület irodalmi szakosztálya szervezte az ungvári Petőfi-ünnepséget. Mécs László tartott ünnepi beszédet: *„engedjük végigesőzni lelkünkön Petőfi napos lelkének fényzuhatagjait!"* Itt hangzott el először a költő *Szellemidézés* című verse, melyet Petőfi születésének 100. évfordulójára írt. Előadást tartott még Rácz Pál „Petőfi mint színész" címmel. Beregszászban Tvaroska Mihály olvasta fel „A 26 éves Petőfi" című dolgozatát. Visken, Nagyszőlősön, Tiszaújlakon az ünnepi beszédet Hokky Károly, a *Határszéli Újság* felelős szerkesztője, Munkácson Bertók Béla református főesperes tartotta. Sziklay Ferenc, a magyar pártszövetség kultúrreferense szerint a *„városokban és falvakban megrendezett 242 Petőfi ünnepségtől számítható a szlovenszkói és kárpátaljai magyarság hogy úgy mondjam »kisebbségi« öntudatának, közösségérzetének fogantatása. Ez az első egységes és országos megmozdulás támasztotta fel a lelkekben az országos szervezkedés, a biztos alapokra fektetett kultúrmunka szükségérzetét, az egyesületi jog igénybevételének kívánságát."*

1922 folyamán Podkarpatszka Ruszban 22 politikai párt fejtett ki tevékenységet. – Ungváron héber kisdedóvó nyílt. – Huszton zsidó elemi iskolát indított a Kárpátaljai Zsidó Iskolaegyesület (1928–1933 között szünetelt a tanítás). – Új lapok indultak: Ung-

váron képes hetilap *Ruszinszkói Fórum* címmel (szerkesztő: Bálint Miklós), képes irodalmi hetilap *Napsugár* címmel (Kun István). – Ungváron rendezett kiállítást a Ruszinszkói Festőművészek Klubja. Kiállítók: Erdélyi Béla, Boksay József, Virágh Gyula, Grabovszky Emil, Ijjász Gyula. Boksay József festőművésznek ugyanitt önálló tárlata volt. Bemutatkozott több magyarországi alkotó is. – Kárpátalján vendégszerepeltek Budapestről Fedák Sári, Beregi Oszkár színművészek. – Egry-harangot szenteltek a dobóruszkai és a beregszászi római katolikus templomban. – Megjelent: György Ferenc: *Napisten ölén. Versek, karcolatok, színdarabok.* Előszó: Beregi Oszkár. Athenaeum Könyvnyomda, Kassa; Simon Menyhért: *Emberhez – szent utunk.* [Versek.] Munkácsi Művész-Club. Grosz ny., Munkács; Ivaskó György–Horthy István: *Magyar–orosz jogi szótár.* Szerzők, Munkács; Pásztor Ferenc: *Dobó István temploma. Emléksorok a dobóruszkai kibővült templom fölszentelése alkalmából. 1922. augusztus 6.* Földesi ny., Užhorod–Ungvár. – Megindult a *Kárpátaljai Magyar Gazda Naptár,* a Ruszinszkói Magyar Pártszövetség kiadványa *„Ruszinszkó és Zemplén magyarsága"* számára.

1923. január 1-jétől a Magyar Kereskedelmi Bank tulajdonából a csehszlovák állam kezelésébe került a Borzsa-völgyi Gazdasági Vasút.

1923. január 7. Megalakult a Szlovenszkói és Ruszinszkói Vaskereskedők Országos Szövetsége. Elnök: Freund Benő (Érsekújvár). Hivatalos lapja az Eperjesen Spányi Artúr szerkesztésében megjelenő *Der Slovakische Eisenhandler.*

1923. január 14. A bortermelők országos kongresszusát tartották Beregszászban, hogy megvitassák az egyre növekvő *„borkrízisből"* való kilábalás lehetőségeit. *„A bor a mi kenyerünk!"* – Beregszászban *„a nagy sikerre való tekintettel" „megismételték"* a Petőfi-ünnepség teljes programját.

1923. január 23. Petőfi-ünnepséget tartottak Huszton. Az ünnepi szónok Kurtyák Iván ruszin politikus volt.

1923. január 31. Megszűnt a Mezőkaszonyi járás. Mezőkaszony, Hetyen, Beregsom, Zápszony, Kisharangláb a Beregszászi; Kisés Nagydobrony az Ungvári; Bátyu, Barkaszó, Bótrágy, Szernye, Csongor, Rafajnaújfalu a Munkácsi járáshoz került.

1923. január Ungváron járt Petrogalli Oszkár, a Szlovenszkói Szövetkezett Ellenzéki Magyar Pártok Központi Irodájának igazgatója, a *Prágai Magyar Hírlap* főszerkesztője.

1923. február 1. Az Egyesült Ruszin Párt jegyzékben közölte a prágai kormánnyal és Ehrenfeld Péter kárpátaljai alkormányzóval, hogy *„a békeszerződés és az állam alaptörvényei által biztosított*

jogaik tényleges megadása esetén mindenkor készek a kormány mellé állni és a ruszin nép nagy tömegével a vajúdó ruszinszkói kérdést a végleges megnyugvás stádiumába juttatni".

1923. február 8. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* azt közölte, hogy a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetsége *„amíg a ruszin politika teljes kibontakozását nem látja és különösen a megalakulás stádiumában levő második ruszin blokk álláspontját nem ismeri, nem nyilatkozik arra nézve, hogy a pártszövetség ellen vagy mellett lesz-e ennek az alakulásnak".* – A 25. sz. kormányrendelet szabályozta a kárpátaljai állami nép- és polgári iskolai tanszemélyzet bér- és nyugdíjilletményét. – Petőfi Sándorra emlékeztek Bustyaházán. Az ünnepi beszédet Peleskey Sándor viski református lelkész tartotta.

1923. február 10. Az Ungvári Atlétikai Klub *„dalnokversenyt"* szervezett, melyen Ruszinszkó írói, költői, zeneművészei, szavalói vettek részt. – Megalakult a Beregszászi Internátus Egyesület. Elnök: Ekkel Lajos római katolikus főesperes.

1923. február 12. Munkácson megalakult a Zsidó Földműves Szövetség. Elnök: Guttmann Emánuel.

1923. február 15. Lejárt a határidő, amikor a ruszinszkói kultúregyesületek a polgári közigazgatás illetékes szervéhez benyújthatták alapszabályaikat jóváhagyásra.

1923. február közepe A ruszin pártokban kialakult erőviszonyok: Volosin és Brascsajko pártja (Podkarpatszka Ruszi Földműves Párt) kormánytámogató blokkot alakított, velük szemben Beszkid, Kaminszki, Gagatkó és Mocskos pártjai Egyesült Ellenzéki Ruszin Pártok néven csak feltételekkel hajlandó a kormánnyal együttműködni: jelöljék ki Ruszinszkó és Szlovenszkó között a végleges határokat, nevezzenek ki ruszin kormányzót, írják ki Ruszinszkóban is a választásokat a csehszlovák parlamentbe, távolítsák el az exponált tisztviselőket, az iskolai és a nyelvi kérdésben döntsön a ruszin nép, ne támogassák a Proszvita Egyesületet, nyújtsanak anyagi támogatást a görög katolikus papságnak.

1923. február 27. Ungváron kongresszust tartott a Podkarpatszka Ruszi Földműves Párt (Brascsajko–Volosin-párt). Határozatban mondták ki: 1. követelik az autonómiát; 2. a földreform sürgős végrehajtását; 3. tiltakoznak minden olyan kísérlet ellen, ami veszélyeztetné a szojm kárpátorosz jellegét; 4. készek együttműködni minden olyan ruszin párttal, melyek *„nem harcolnak nyelvünk és vallásunk ellen";* 5. hajlandók respektálni a nemzeti kisebbségek jogait, *„ha azok nem törnek népünk elnyomatására".*

1923. február Rómában a pápánál járt a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye küldöttsége: Suba György, Sztankai Gyula kanonokok, Sztojka Sándor püspöki titkár. – 23 ruszinszkói település a prágai pravoszláv közösséggel együttes kérelmet továbbított a konstantinápolyi pátriárkához, hogy szentelje püspökükké Szavvatijt. – Petőfi-ünnepséget tartottak Királyházán, Técsőn.

1923. március 1. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„A kommunista párt a legélesebb harcot jelentette be a rendtörvény ellen. Az egész köztársaság területén hatalmas népgyűléseket tart a párt, melyen nemcsak a kommunista párthoz, de a szociáldemokrata és nem szocialista pártokhoz tartozó munkásság, sőt sok helyen a nemzeti kisebbséghez tartozó polgárság is részt vesz. - Ruszinszkóban február 25-én folytak le a tiltakozó népgyűlések Ruszinszkó több centrumában Ungváron, Munkácson, Beregszászban, Nagyszőlősön, Nagybocskón, Aknaszlatinán és Szolyván. Ugyancsak ezen a napon volt meg a tiltakozó népgyűlés a szlovenszkói, de szervezetileg a ruszinszkói kommunista párthoz tartozó Csapon is."*

1923. március 4. Beregszászban a kisgazdapárt Országos Magyar Bált rendezett Egry Ferenc kárpátaljai kerületi elnök, Bakó Gábor, Demjén András, Hetey Bertalan, Isaák Imre, Meisels László és Tóth Bálint alelnökök, Polchy István politikai főtitkár, Korláth Endre, a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének ügyvezetője védnökségével a sajtóalap javára. *„A hölgyek kéretnek magyar ruhában megjelenni".*

1923. március 8. Beregszászban 79 egyházközség küldöttei rendkívüli közgyűlésen tanácskoztak az önálló Kárpátaljai Református Egyházkerület püspökének megválasztásáról. Biki Ferenc helyettes püspök beszámolt arról, hogy az egyházkerület állami szubvenciót kap, az eddig Szlovenszkóhoz tartozott ungi egyházközségeket a kárpátaljai kerülethez csatolták, a kormányzóság kedvező ígéretet tett a kiutasított lelkészekre nézve és biztosította az egyházkerületet, hogy autonómiáját tiszteletben fogja tartani. A püspökre, a főgondnokra és egyéb tisztségviselőkre a szavazatot az egyházközségek április 15-ig adhatják le, az erről szóló jegyzőkönyveket a beregszászi lelkészi hivatalhoz kell továbbítani. → 1923. április 17. – Prágában elfogadták a köztársaság védelméről szóló törvényt, amely megerősítette a karhatalmi szerveket, szigorította a tömegmegmozdulások feltételeit.

1923. március 10. A szatmári püspök Tahy Ábrahám ungvári római katolikus plébánost püspöki helynökké (vikáriussá) nevezte ki. – Nagyszőlősön megalakult a Podkarpatszka Ruszi Orvosok Szö-

vetsége máramaros-ugocsai egyesülete (elnök: Nagy Kálmán) és a Máramaros–Ugocsai Gyógyszerész Szövetség (Nemes József).

1923. március 15. Prága és Ungvár között elindult az első postarepülőgép-járat.

1923. március 18. Földrengést észleltek Nagyszőlősön, Huszton, Tekeházán, Salánkon, Ilosván, Beregszászban.

1923. március 22. Munkácson kongresszust tartottak az ellenzéki ruszin pártok (az Egyesült Ruszin Pártok Szövetsége, ide tartoznak: a Ruszin Földműves Szövetség vagy Kaminszki-párt, az Autonóm Földműves Párt vagy Mocskos-párt, az Orosz Dolgozók Pártja vagy Gagatko-párt és a Ruszin Nemzeti Párt vagy Beszkid-párt), és kimondták a Ruszin Nemzetvédelmi Tanács megalakulását, amely *„magába foglalja az összes ruszin kulturális és gazdasági intézményeket és politikai pártokat”.* A kongresszus után külön ülésen megalakították a Duchnovics Irodalmi Társaságot. Elnök: Szabó Eumén (1934-ig, utána Fenczik István, majd Kaminszki József, 1935-től Bacsinszki Edmund, 1937-től V. Antalovszkij).

1923. március 25. A keresztényszocialista párt ungvári női szervezete és a Katolikus Legényegylet tagjai Horny Oszkár római katolikus hittantanár betanításában színre vitték Fülöp Árpád *A Megváltó* című 6 felvonásos Krisztus-drámáját. *„[…] megállapíthatjuk […], hogy hasonló kolosszális színelőadást Ungváron még műkedvelők nem produkáltak”* – írta a *Ruszinszkói Magyar Hírlap.*

1923. március 30. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* megemlékezett a legnagyobb ruszin írónak tartott Alekszandr Duchnovics (1803–1865), a ruszin himnusz szerzője halálának évfordulójáról: *„Ő Podkarpatszka Rusz Kazinczyja, Széchenyi Istvánja. Az utókor kell, hogy örökké hálásan emlékezzék meg róla a Poprádtól a Tiszáig, mert Duchnovics a mi egyik legnagyobb, legdicsőbb szellemünk!”*

1923. március Ungváron elhatározták, hogy befejezik az evangélikus templom építését, melyet 1914-ben kezdtek el, de a háború miatt a munkálatok abbamaradtak. – A caregrádi pátriárka Szavvatijt Prága és egész Csehszlovákia püspökévé szentelte. Ruszinszkó önálló pravoszláv püspökségében ideiglenesen látta el a főpásztori teendőket addig, amíg a konstantinápolyi pátriárka Benjámin orosz emigráns papot emelte ebbe a tisztségbe.

1923. április 15. Barkaszón Petőfi-ünnepélyt tartottak.

1923. április 16. Ungváron méltatták Novák Endre főorvos kórházi szolgálatának évfordulóját. Ez alkalomból a városi kórház falán háromnyelvű táblát helyeztek el. A magyar felirat: *„Köztevékenységi, kórházfejlesztési működése elismeréséül Uhžrod főváros*

dr. Novák Endrének 50 éves kórházi jubileumára." A Munkácsi Orvos Szövetség Nuszer Lajost ünnepelte ugyanezen okból. Nuszer megkapta a budapesti egyetem aranydiplomáját.

1923. április 17. A Kárpátaljai Református Egyházkerület első püspökévé választották meg Bertók Béla munkácsi lelkészt, beregi esperest. Egyházkerületi főgondnok lett György Endre. Egyházi főjegyző: Sütő Áron. Világi főjegyző: Komáromy Lajos. → 1923. június 7. Egyidejűleg megalakult a kárpátaljai Ungi Református Egyházmegye (13 település tartozik hozzá: Ungvár, Nagydobrony, Eszeny, Csongor, Szalóka, Kisdobrony, Tiszaágtelek, Kisgejőc, Nagygejőc, Korláthelmec, Tiszaásvány, Minaj, Ungtarnóc). Espere: Komjáthy Gábor ungvári lelkész. Gondnok: Egry Ferenc.

1923. április 23–25. Ungváron a Duchnovics Irodalmi Társaság emlékünnepséget tartott névadója születésének 120. évfordulója tiszteletére.

1923. április 25. Megindult az első autóbuszjárat Ungvár és Munkács között.

1923. április 27. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Ma már – sajnos – ott állunk, hogy szellemi erőnk reprezentánsainak nagy része vagy önként eltávozott, vagy a kiutasítás keserű kenyerére került."*

1923. április Ismeretlen tettesek lerombolták a dolhai Rákóczi-emlékművet. – Átadták a forgalomnak a Latorca új (podheringi) vashídját. – A Munkácsi Kaszinó közgyűlésén elhatározták, hogy a kaszinó 5 ezer kötetes könyvtárát *„az egész magyar társadalom számára hozzáférhetővé teszik", „kölcsönkönyvtárrá"* alakítják.

1923. május 5. Ungváron ülésezett a Szlovenszkói és Ruszinszkói Magyar Ellenzéki Pártok Vezérlő, valamint a Közös Bizottsága. A Vezérlő Bizottság felszólította a magyar képviselőket, hogy követeljék a kormánytól: a szlovenszkói és ruszinszkói ipar részére ugyanazon termelési és értékesítési lehetőségek biztosítását, mint amilyenekkel a *„történelmi országrészek"* ipara rendelkezik, és az adózási rendszer egységesítését.

1923. május 6. A Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetsége szervezésében *„Magyar Nemzeti Kongresszus"* volt Munkácson. Az eseményen képviseltette magát a Zipser Deutsche Partei, a ruszinszkói *„svábok"* szervezete, a szlovákiai magyarok részéről Petrogalli Oszkár, a *Prágai Magyar Hírlap* főszerkesztője, az Ellenzéki Pártok losonci Központi Irodájának igazgatója, Sziklay Ferenc *„szlovenszkói és ruszinszkói kultúrreferens"*. A kongresszuson Korláth Endre többek között kijelentette: a) nem ruszin, hanem ruszinszkói autonómiára van szükség; b) a zsidóság magyarellenes, amikor elszakadni kíván tőle. A határozatból: *„Meg*

vagyunk győződve arról, hogy e területen a ruszin nép szimpátiájával találkozó politikának helyes utat csak az a ruszin politikai pártvezér találta és találhatja meg, aki az egész őslakossággal összefogva küzd e terület részére a békeszerződésben is biztosított, nem ruszin, hanem ruszinszkói autonómia megvalósításáért, amelyet mi is az első perctől zászlónkra írtunk, amelyért őszinte meggyőződéssel küzdünk és fogunk küzdeni a jövőben is, éspedig nem a prágai kormány által ránk szabott irredenta érzésből kifolyólag, hanem őszinte hittel az iránt, hogy e terület népének kulturális és gazdasági fejlődését csakis e terület megbízottaiból alakított Sojm viheti a megvalósulás felé." – Nagybereznán Ruszin–Szlovák Kör alakult. Elnök: Kosvanec Jaroslav.

1923. május 9. A 107. sz. törvény szabályozta a közmunkaügyi hivatal illetékességét a szlovenszkói és a kárpátaljai állami bányák igazgatásában.

1923. május 13. Ungváron megalakult a Podkarpatszka Ruszi Országos Kereskedelmi Egyesület. Elnök: Baán Mihály.

1923. május 19–20. Ungváron és Munkácson hangversenyezett Telmányi Emil magyarországi hegedűművész.

1923. május 28–29. A Munkácsi Vadász és Ebtenyésztő Társaság kutyakiállítást rendezett Ungváron.

1923. május 30. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Az ötödik éve tartó ellenzéki küzdelem végre bebizonyította a szlovenszkói és ruszinszkói magyarságnak, hogy közös frontot kell alakítaniuk […] Ezért nem kell senkinek meglepetéssel vennie, ha ruszinszkói ellenzéki frontunk felszerelésével takarékoskodni akarván, június elsejétől kezdve egyesülünk laptestvérünkkel a Prágai Magyar Hírlappal. - Ez az egyesülés azonban nem azt jelenti, hogy a Ruszinszkói Magyar Hírlap feladja a küzdelmet és megszűnik. Nem! A Ruszinszkói Magyar Hírlap továbbra is küzdeni fog a ruszinszkói magyarság jogaiért, csupán a megjelenésében spórolja meg anyagi erejét",* megszűnik napilap lenni.

1923. június 7. A munkácsi református templomban beiktatták Bertók Bélát, a Kárpátaljai Református Egyházkerület első püspökét. → 1932. július 1. – Az e napon kelt 113. sz. kormányrendelet szabályozta Kárpátalján a közigazgatási hatóságok működését, illetékességét.

1923. június 8. A nemzetgyűlés elfogadta a 137/923. sz. törvényt, amely a köztársaság minden nem cseh/szlovák tannyelvű középiskolájában és tanítóképzőjében elrendelte az 1923/24. tanévtől az államnyelv kötelező tanítását.

1923. június 9. *„Az elszakítás óta"* először járt Kárpátalján bérmakörúton a szatmári római katolikus püspök (Boromissza Tibor).

1923. június 17–18. Léván megtartották a Szlovenszkói és Ruszinszkói Egyetemes Református Egyház első törvényhozó zsinatát. A zsinat hivatalosan elismerte a Kárpátaljai Református Egyházkerület megalakulását.

1923. június 21-i számában közölte a *Ruszinszkói Magyar Hírlap:* az ungvári görög katolikus leányiskola és tanítóképző I. osztálya helyett szeptembertől orosz tannyelvű reform reálgimnázium I. és V. osztálya fog megnyílni. Az új típusú tanintézetbe lányokat vesznek fel: az I. osztályba az elemi iskola IV. osztálya, az V.-be a reálgimnázium IV. osztálya után. – Ungváron tartották a ruszinszkói szőlő- és bortermelők országos kongresszusát. A beregszászi, munkácsi, szerednyei borvidékek borértékesítő szövetkezeteinek kiépítéséről tanácskoztak.

1923. június 29. A munkácsi dohánygyárban megalakult a kereszténytyszocialista párt első ruszinszkói szakszervezete.

1923. június A szatmári püspök Fibiger Sándor gimnáziumi hittanárt címzetes kanonokká nevezte ki. – Kutyakiállítás volt Ungváron a Ruszinszkói Kutyatenyésztők Egyesülete szervezésében.

1923. július 1-jétől az Egyesült Államok ismét megnyitotta határát a csehszlovákiai bevándorlók előtt.

1923. július 17. Ungváron megalakult a Ruszinszkói Gyógyszerészek Szövetsége. Elnök: Vámos István.

1923. július 22. Munkácson üléseztek a kárpátorosz földműves pártok: a Köztársasági Agrárpárt, a Földműves Szövetség, a Munkapárt, az Autonóm Földműves Párt, a Néppárt. Tárgy: annak a megállapodásnak a jóváhagyása, melyet a pártok a cseh agrárpárttal kötöttek egy új egységes ruszin földműves párt megalakítása céljából. Kimondták az egységes földműves párt, a Kárpátorosz Köztársasági Földműves Párt megalakulását. Elnök: Kaminszki József, ügyvezető: Petrigalla Péter. Megállapodtak annak a határozatnak a szövegében, amit a párt ruszinszkói helyzetére vonatkozóan tárgyalási alapul Antonín Švehla miniszterelnök elé kívánnak terjeszteni. → 1923. augusztus 1. – Ungváron megtartotta első közgyűlését a Ruszinszkói Ügyvédek Szövetsége. Elnök: Szentgyörgyi Adolf. (Az államfordulat előtt a terület ügyvédei a máramarosi ügyvédi kamarához tartoztak. Máramarossziget elcsatolásával a prágai igazságügy-minisztérium a kárpátaljai ügyvédeket a turócszentmártoni kamara fennhatósága alá utalta.)

1923. július 23. Ungvárra érkezett Jan Malypetr belügyminiszter.

1923. július 28. Munkácson a kárpátaljai iparosok gyűlésén arról döntöttek, hogy a Podkarpatszka Ruszi Iparosok Szövetsége maradjon önálló, és ne olvadjon bele a szlovenszkóiba.

1923. július A cseh agrárpárt a Kaminszki–Mocskos–Gagatko–Beszkid pártszövetséggel egységfront megteremtésének lehetőségéről tárgyalt.

1923. augusztus eleje J. Pesek tanügyi referens visszavonta az ungvári görög katolikus leányiskola és tanítónőképző reformjára vonatkozó rendelkezést.

1923. augusztus 1. Antonín Švehla miniszterelnök Prágába kérette a Kárpátorosz Köztársasági Földműves Párt vezetőit. → 1923. november 18.

1923. augusztus 2. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Egyre nagyobb hullámokat vet a közélet, sőt a politikai élet terén a ruszinszkói kincstári erdőknek amerikai tőke útján való kitermelésének kérdése."*

1923. augusztus 5. A fél évszázados múltra visszatekintő Kárpát Egyesület helyi csoportjait alakították meg Ungváron (elnök: Lám Elemér) és Munkácson (Szabó Lajos).

1923. augusztus 7-én kelt 171. sz. kormányrendelet (kihirdetve 1923. augusztus 18-án) ideiglenes jelleggel szabályozta a kárpátaljai települések jogviszonyát (kiterjesztette a szlovenszkói községi választásokról szóló 1919. január 31-én kelt 75. sz. törvény hatályát). Ungvár és Munkács rendezett tanácsú városok maradtak, Beregszász nagyközség lett. A rendelet kimondta: *„1. a rendezett tanácsú városok polgármestere nem közvetlenül a képviselőtestület által választtatik, hanem az ötös elnökségbe választottak közül, a belügyminiszter által lesz kinevezve, 2. a rendezett tanácsú városokban a tanács 14 tagból áll, ezekből választva lesz a képviselőtestület által 9 tag, míg a megválasztott elnökség 5 tagja a tanácsba választottnak tekintetik, 3. a rendezett tanácsú városokban a városi jegyzői hatáskör megszűnt, helyébe állami jegyzői hivatal létesíttetik, mely hivatal főnöke és az általa e hivatalnak megjelölt két tagja a városi tanácsnak is tagjai, mely tanácsban a fellebbezési és vétó jogával bírnak, 4. a kormány a városi képviselőtestületbe öt szakértőt delegál, kik ugyanazon jogokkal bírnak, mint a képviselőtestületbe választott 42 tag, 5. a zsupánnak minden jogorvoslat kizárásával joga van a képviselőtestület feloszlatására."*

1923. augusztus 17. Ungvárra érkezett M. Hodža földművelésügyi miniszter.

1923. augusztus 20. Kétheti államfogházi büntetést szabott ki Korláth Endrére, a kárpátaljai magyar pártszövetség ügyvezetőjére a brünni legfelsőbb bíróság, mert egyike volt azoknak, akik 1921. augusztus 20-án az ungvári római katolikus templomban elénekelték a magyar himnuszt.

1923. augusztus 26. Ungváron megalakult a Podkarpatszka Ruszi Polgári Párt (a kárpátaljai magyar zsidók pártja). Elnök: Szentgyörgyi Adolf. A tagok között a Ruszinszkói Magyar Jogpártból kivált tagok is vannak. Árky Ákos magyar pártelnök szerint az új párt *„a magyarság megbontására hivatott”.*

1923. augusztus Ungváron lépett pályára a Ferencváros labdarúgócsapata.

1923. szeptember 1. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap „Ruszinszkó őslakos népeihez”* a ruszinokat, a magyarokat és a zsidókat sorolta.

1923. szeptember 6. Ungvárra érkezett Bechyně oktatásügyi miniszter.

1923. szeptember 16. E napon tartották az első községi választásokat Kárpátalján. → 1926. november 16.

1923. szeptember 27. Egry Ferenc kisgazdapárti elnök közleménye: *„Pár szó a magyarokhoz”.* A községi választásokon az ungi magyarság elismerésre méltó összefogásról tett tanúbizonyságot, ám a bereg-ugocsai magyarság sajnos hitelt adott a magyarellenes agitációnak (arra utal, hogy a községi választások alkalmával szimpatizált a Kárpátorosz Köztársasági Földműves Párttal). Egry fájlalja, hogy *„csak a magyar az, amely nem tart össze”.*

1923. szeptember Az ungvári állami reálgimnáziumban cseh/szlovák párhuzamos osztályokat nyitottak.

1923. október 16. Összeült Munkács első választott képviselő-testülete. Polgármester: Petrigalla Péter.

1923. október 22. Összeült Ungvár első választott képviselő-testülete. Polgármester: Bacsinszki Edmund. Alpolgármesterek: Malina Sztaniszlav, Kavasch Ernő.

1923. október 27. Munkácson tartották a kárpátaljai orvosok kongresszusát. Többek között állást foglaltak a betegsegélyző pénztárak tagjainak szabad orvosválasztási jogának bevezetése mellett, elhatározták, hogy szociálhigiéniai előadásokat fognak tartani.

1923. október A brünni legfelsőbb bíróság úgy döntött, hogy nem tárgyalja tovább a Munkácsi Görög Katolikus Egyház és a pravoszlávok templomtulajdonlási pereit. A püspökség elhatározta, hogy az ügyben a Népszövetséghez fordul. – A Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok petícióban fordultak a Népszövetséghez a felvidéki magyarság sérelmei miatt.

1923. november 1. Pravoszláv egyházmegyei zsinatot tartott Ungváron a ruszinszkói skizmatikusoknak az a csoportja, amelyik elszakadva Doszifej szerb püspöktől Benjámin szevasztopoli püspök egyházi fennhatóságát kívánja.

4. Anton Beszkid kormányzása 1923. XI. 18–1933. VI. 15.

a) az első parlamenti választások 1923. XI. 18–1926. VII. 1.

1923. november 18. A prágai kormány a Kárpátorosz Köztársasági Földműves Párttal folytatott tárgyalások eredményeképpen Podkarpatszka Rusz kormányzójává nevezték ki a párt vezetőségének egyik tagját, Beszkid Antont. Alkormányzó lett a cseh Antonín Rozsypal miniszteri tanácsos (a nép körében: Rozsi Pál). → 1933. június 15.

1923. november 25. Munkácson megalakult a keresztényszocialista párt helyi szervezete. Elnök: Méray Ádám.

1923. november 26. Prágából Ungvárra érkezett az új kormányzó, Beszkid Anton. Ez volt az első eset Ruszinszkóban, hogy hivatalos tisztelgő alkalomkor az üdvözlők között ott voltak a pravoszláv pópák is.

1923. november 29. Az Ungváron megjelenő *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Ruszinszkó fennállása óta nemzeti ünnepek vagy más ünnepi alkalmakkor a sárga-kék zászlókat, mint Rákóczi lobogóját az egész városban használják. - Senkinek nem jutott eszébe, hogy emiatt kifogást emeljen, annál is inkább, mivel a sárga-kék zászló nemcsak Ungvár városának hivatalos színe, de Ung vármegyének is. - Sokan a sárga-kék zászlót szívesebben is használták, mivel ezáltal Ruszinszkó autonóm jellegét is kidomborították. - Nagy meglepetést keltett tehát, hogy a kormányzó érkezésével kapcsolatban a sárga-kék zászlókat a már kész díszkapuról leszedték, sőt elrendelték, hogy azokat a házakról is távolítsák el s csupán a fehér-piros-kékkel”* maradhat. Az ok: *„Ukrajna hivatalos színeit tartalmazza.”*

1923. december 1-jétől a ruszinszkói kereskedőknek az áru ki- és bevitelére szolgáló engedélyeket nem az ország fővárosában, hanem az ungvári referátusnál kell kérvényezniük, amely eljár az ügyben Prágában.

1923. december 2. Ungváron megalakult a Podkarpatszka Ruszi Iparosok Szövetségének helyi szervezete. Elnök: Egry Ferenc kisgejőci harangöntő.

1923. december 5. Minisztertanácsi rendelet jelent meg arról, hogy „az állásukat elhagyott vagy nyugdíjazott tanárok és tanítók kérjék visszavételüket vagy végleges nyugdíjazásukat”.

1923. december 11. A 267. sz. törvény szabályozta a szlovenszkói és a kárpátaljai közjegyzők hivatali hatáskörét.

1923. december 14. Ungváron a földbirtoktanács ülésén a cseh agrárpárt, a Kárpátorosz Köztársasági Földműves Párt, a szocialista párt, a Csánki-féle magyar köztársasági párt képviselői arra szavaztak, *hogy „a Tisza menti földeket Bátyutól Máramarosig idegeneknek, cseh-szlovákoknak adják".*

1923. december 15. Korláth Endre *„elbocsátott vármegyei tiszti ügyész"* nyílt levelet intézett Edvard Beneš külügyminiszterhez, melyben egyebek között ezt írja: *„A csehszlovák–magyar tárgyalásokról kiadott rövid kommünikékből, a miniszteri nyilatkozatokból értesülünk arról, hogy a minket, a Csehszlovákiába zárt magyarságot legsúlyosabban érintő kérdésekben (állampolgárság, illetőség, tisztviselő-nyugdíjazás, tisztviselői ellátás stb.) a csehszlovák kormány a legmerevebb álláspontra helyezkedik."*

1923. december 26. Ungváron újjáalakult a Fenczik István által összehívott Központi Orosz Nemzeti Tanács. Díszelnökké Beszkid Anton kormányzót választották.

1923. december 31. A Kárpátorosz Köztársasági Földműves Párt Munkácson kimondta egyesülését a Csehszlovák Köztársasági Földműves (Agrár) Párttal, s a továbbiakban annak podkarpatszka ruszi tagozataként fog tovább működni. Az ezzel egyet nem értők a hónap folyamán elszakadási mozgalmat kezdeményeztek. Az irányítók Kurtyák Iván, a kárpátorosz párt huszti titkára és Riskó Béla. – Munkácson megemlékeztek Csokonai Vitéz Mihály születésének 150. évfordulójáról. – Bótrágyon Petőfi-ünnepélyt tartottak.

1923. december vége A Podkarpatszka Ruszi Földműves Szövetség neve Autonóm Földműves Szövetségre változott, amivel hangsúlyozni kívánta, hogy a politikai szerepvállalást helyezi előtérbe. A párt együttműködött a Duchnovics Társasággal.

1923 folyamán Haba Ferenc Kárpátalján elindította a magyar cserkészmozgalmat. A szokásos évi táborozás színhelye Rahó vidéke (Szlovenszkóban Rozsnyó). (Az ország három cserkészkerületre oszlik: cseh-morva, szlovenszkói és kárpátaljai. A kárpátaljai cserkészkerület keleti és nyugati tagozattal rendelkezik, cseh/szlovák, ruszin/ukrán, zsidó és magyar alosztályok működnek. Magyar cserkészcsapat alakult az évtizedben Ungváron, Beregszászban, Munkácson, Nagyszőlősön, Huszton. A magyar cserkészújság a Losoncon megjelenő *A Mi Lapunk.)* – Rahón ruszin állami polgári iskola nyílt (1927-től cseh párhuzamos osztályokkal). – Új lapok indultak: Ungváron a *Grimász* (szerkesztő: Kreisler Géza) és a *Сова* (Bagoly) című élclapok, a *Színházi Újság* (szerkesztő: Orosz Lajos), a *Slovan*, a Csehszlovák Nemzeti Tanács kárpátaljai tagozatának orgánuma; Munkácson a *Szere-*

tet Bertók Béla kárpátaljai református püspök szerkesztésében. – Ungváron volt kiállítása Boksay József, Ijjász Gyula, Kutlán István, Spaláné Beneš Miláda kárpátaljai festőművészeknek. – Ungváron vendégszerepelt Somlay Artúr és Beregi Oszkár budapesti színművész, Basilides Mária, a budapesti Operaház tagja. – Megindult a *Kárpátaljai magyar Gazda-naptár.* Szerk.: Jaross Gyula, Bakó Gábor, Danelik János. Földesi ny., Užhorod–Ungvár. – Megjelent: Földessy Sándor: *A Pók. Tragikomédia.* Nagy Jenő, Beregszász–Berehovo; Mécs László: *Hajnali harangszó.* S. a. r. Rácz Pál. Borító: Fodor Béla. Földesi ny., Ungvár Tamás Mihály: *Novelláskönyv.* Kassai Kazinczy Társaság kiadása, Beregszász Péter Mihály: *A magyar református lelkipásztor a történelemben.* Kálvin ny., Beregszász Szerényi Ferdinánd: *Magyar sorsunk tükre. Levelek a magyar néphez.* 1. r. /A Néplap Könyvtára, 1./ Skolnaja Pomoscs ny., Užhorod; Vaszócsik Gyula: *A szlávpolitika és Podkarpatszka Rusz. Szociológiai tanulmány.* Ungmegyei ny., Užhorod; Vaszócsik Gyula: *A fascizmus lényege, az emberiség jövője Csehszlovákiában.* Uo.; Sziklay Ferenc: *A Csehszlovák Köztársaság népművelési törvényei és rendeletei.* Szent Erzsébet ny., Kassa Hodinka Antal: *A kárpátaljai ruténok lakóhelye, gazdaságuk és múltjuk.* Apostol Nyomda Rt., Budapest.

1924. január 2-ától a Kárpátaljáról és Szlovenszkóból Magyarországra utazók számára Sátoraljaújhelynél csak a csehszlovák oldalon van vámvizsgálat, mint ahogy ez már régebb óta történik Hidasnémetinél, ahol csak a magyar oldalon van ellenőrzés.

1924. január 3. Ungváron a Ruszinszkói Földműves Szövetség (a volt Kaminszki-párt) kivált a cseh agrárpárttal egyesült Kárpátorosz Köztársasági Földműves Pártból, és tiltakozását fejezte ki a prágai kormány azon terve ellen, hogy Kárpátalján az autonómia helyett tartományi rendszert vezessen be.

1924. január 7. A 18. sz. kormányrendelet szabályozta a kárpátaljai parlamenti választások rendjét.

1924. január 10. Belgrádban a csehszlovák kormány küldöttsége elismerte a szerb egyház jogait Kárpátalján.

1924. január 13. Az országos kisgazdapárt técsői szervezetének ülésén felszólaló Korláth Endre, a Szövetkezett Magyar Ellenzéki Pártok Szövetségének ügyvezetője elmondta: *„ha bizonyos tekintetben talán ellentétesek is gazdasági érdekeink, mégis legyünk mindig egyek […] Ne hallgassunk azokra az uszítókra, akik azt mondják, hogy a kisgazdapárti magyar nem lehet együtt a keresztényszocialista magyarral, vagy hogy a kisgazdapárti magyar nem lehet együtt a liberális jogpárti magyarral, vagy – amint azt különösen szeretik az uszítók hangoztatni – a liberális magyar*

nem férhet meg abban a Szövetségben, amelyben a keresztényszocialista magyar van." Jaross Gyula, az országos kisgazdapárt kárpátaljai kerületének főtitkára javasolta: *„fel kell állítanunk Podkarpatszka Ruszban egy Magyar Bankot, amely az itteni magyarságot gazdaságilag talpra állítsa."* – Ungváron megalakult a Masaryk Liga. Feladata *„a felvidéki ruszin népet a tüdővész, a vérbaj és az ennek következtében előforduló bajok ellen megvédelmezni".*

1924. január 26. A cseh agrárpártba átment Kárpátorosz Köztársasági Földműves Párt 1924. január 3-án kivált ellenzéke, a régi Ruszinszkói Földműves Szövetség (Kaminszki-párt) és az Autonóm Ruszin Földműves Párt (Mocskos-párt) Huszton közös gyűlést tartott, amelyen kimondták az új Autonóm Földműves Szövetség megalakulását. A szövetség programja legnagyobb részében egyezik a régi Ruszinszkói Földműves Szövetség programjával, irányadónak az 1922. november 23-i eperjesi és az 1922. november 28-i pittsburghi kongresszus Podkarpatszka Rusz autonómiájára vonatkozó határozatait tartja. Elnök: Mocskos Iván. Ügyvezető: Kurtyák Iván. Politikai főtitkár: Bródy András. Szervező főtitkár: Demkó Mihály. (Kaminszki József átment a cseh agrárpártba).

1924. január 30. Ungváron a földbirtoktanács ülésén Egry Ferenc kisgazdapárti elnök indítványozta: *„mondja ki a földtanács, hogy Podkarpatszka Ruszban nincs szükség arra, hogy idegenből idehozottaknak adják a ruszinszkói földet."* Az indítványt leszavazták.

1924. január 31. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: a kommunista párt Kárpátalja-szerte megemlékezett V. I. Lenin haláláról (január 21.).

1924. január Az igazságügy-miniszter rendelkezésére az ungvári törvényszéken ügyvédi tanácsot állítottak fel az egész Kárpátaljára kiterjedő hatáskörrel. – Ebben az időszakban a politikai pártok mintegy ötven újságot és folyóiratot adtak ki.

1924. február 7. Korláth Endre a magyar pártokat ért sajtótámadásokkal kapcsolatos nyilatkozatában magyarellenes, kormánybérenc lapoknak nevezte a *Kárpáti Szemlé*t, a *Ruszinszkói Népszavá*t és a *Beregi Újság*ot.

1924. február 8. A Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Közös Bizottsága ülésezett Ótátrafüreden. A határozatból: a földreform a köztársaságban szükséges, de a végrehajtási módja elítélendő. Korláth Endre, a kárpátaljai magyar pártszövetség ügyvezetője bejelentette: *„Ruszinszkóban a pártszövetség az őslakosság frontját megvalósította, amennyiben az Ős-*

lakosok Autonóm Pártjának programjával s közös listával megy a [március 16-i parlamenti] *választásokba."*

1924. február 16. Kiírták a parlamenti választásokat 1924. március 16-ra.

1924. február 17. Felhívás a *Ruszinszkói Magyar Hírlap*ban, a magyar pártok hivatalos lapjában: *„Hozzátok szólunk, kik […] laktok az Ung, Latorca s Tisza által határolt földeken a Kárpátok alján. […] Március 17-én választani fogunk Ruszinszkóban. E választásnak a mi részünkről az a célja, hogy Ruszinszkó magyar népének képviselője, Ruszinszkó magyarságának követe bemenjen abba a prágai díszes házba."* – Ugyanitt megjelent *Podkarpatszka Rusz alkotmányának tervezete.* Írta: Árky Ákos, a Ruszinszkói Őslakosok Autonóm Pártjának ügyvezetője.

1924. február 19. A Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Szövetsége Beregszászban ülésezett, mely alkalommal megszavazták a Ruszinszkói Őslakosok Autonóm Pártjának listáját, melyre a magyarság szavazhat a március 16-i választásokon. Eszerint parlamenti képviselőjelöltek: 1. Korláth Endre (Ungvár), 2. Árky Ákos (Ungvár), 3. Jaczik Miklós (Ungvár), 4. Polchy István (Beregszász), 5. Szabó Lajos (Munkács), 6. Tóth Bálint (Beregújfalu), 7. Eperjessy József (Ungvár), 8. Turda Pál (Tekeháza), 9. Földes János (Császlóc), 10. Nagyidai Ferenc (Tiszakeresztúr), 11. Boross Zsigmond (Ungvár), 12. Demjén András (Bátyu). Szenátorjelöltek: 1. Egry Ferenc (Kisgejőc), 2. Hatfaludy Sándor (Alsóapsa), 3. Jaross Gyula (Perecseny), 4. Spolarits János (Nagyszőlős), 5. Ács Lajos (Técső), 6. Weisz Mihály (Felsőkerepec). (A szavazás listákra történik, az egyes listákra leadott szavazatok mennyisége alapján lehet bekerülni a törvényhozásba. A magyar lista a 4-es számú.) Az ülésen elfogadott határozatból: *„a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének Elnöki Tanácsa mint az itteni magyarság eddig alkotmányos szerve elhatározza, hogy a Ruszinszkói Őslakosok Autonóm Pártjának listáján szereplő összes jelölteket* [tehát nem csak a tényleg megválasztásra kerülő képviselőket és szenátorokat] *az itteni magyarság megválasztott képviselőinek kell tekinteni, akik együttvéve – szám szerint 18-an és azonkívül a Szövetség kebelébe tartozó pártok elnökei – alkotják a ruszinszkói magyarság tágabb értelemben vett parlamenti klubját. A klub tagjainak száma szükség szerint kiegészíthető a magyar közélet terén szereplő más személyekkel. A klub tagjai útján érintkezést tart fenn a magyarság különböző pártjainak vezetőségeivel és magával a tömeg-magyarsággal. Ennek következményeképpen a ruszinszkói szövetkezett magyarság megválasztott képviselői a fontosabb parlamenti kérdésekben respektálni*

tartoznak a klub határozatait. - A képviselő- és szenátorjelöltek a jelöltséget elfogadó nyilatkozattal egyidejűleg egy lemondó nyilatkozatot is kötelesek aláírni az esetre, ha a pártfegyelemmel ellenkezésbe jutnának. […] A klub székhelye Ungvár."

1924. február 23. Megrendezték Ungvár főváros első nagyobb szabású bálját. A rendőrség a bevételt a városi szegényház építési költségeire ajánlotta fel.

1924. február Ungváron zsidó színház kezdte meg működését. – A Vatikánban tett látogatást Papp Antal, a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspöke.

1924. március 9. Nagyszőlősön a közelgő választások alkalmával tartott nagygyűlést a Ruszinszkói Őslakosok Autonóm Pártja, melyen részt vettek a kárpátaljai és a szlovenszkói magyar pártok képviselői. Nagy Kálmán, a kárpátaljai keresztényszocialista párt ügyvezetője többek között kijelentette: *„Ruszinszkó autonómiáját föladni nem lehet soha. A ruszinszkói magyarság megtanulta szeretni más nemzetiségű testvéreit és ez az érzés szülte meg benne az őslakosság autonóm pártjának gondolatát."* Hasonló szellemben szólalt fel Körmendy-Ékes Lajos szlovenszkói keresztényszocialista parlamenti képviselő.

1924. március 16. Kárpátalján megtartották az első parlamenti választásokat. (Pótválasztások Csehszlovákiában.) Tizenhárom pártlista van. 9 képviselőt és a 4 szenátort választottak meg. A magyar pártok képviselője Korláth Endre, a magyar szenátor Egry Ferenc. A többi képviselő: Mondok Iván, Gáti József, Szedorják Nikolaj, Safranko Emanuil, Gagatko Andrij, Jaromír Nečas, Kurtyák Iván, Kaminszki József; szenátorok: Bodnár István, Csehi Ferenc, Riskó Béla. A képviselőházi választások alkalmával a 254 200 érvényes szavazatból a Kommunista Párt 100 242, a Zsidó Néppárt 17 941, a Csehszlovák Szocialista Párt 20 068, az Őslakosok Autonóm Pártja 28 113, a Köztársasági Földműves és Kisgazdapárt 15 058, a Zsidó Demokrata Párt 9914, a Szociáldemokrata Munkáspárt 20 998, a Ruszin Földműves Párt 11 107, az Autonóm Földműves Szövetség 21 161, a Független Magyar Szociáldemokrata Párt 2828, az Orosz Nemzeti Párt 2780, a Polgári Párt 2748, a magyar Kisgazdapárt 1242 szavazatot kapott. A kommunisták a szavazatok 39,43 százalékát szerezték meg, s ezzel a lehetséges 9 mandátumból négyet szereztek meg. Három mandátum jutott a kormánypártoknak, egy-egy a Kurtyák Iván vezette Autonóm Földműves Szövetségnek (a szavazatok 8,32%-a) és a Ruszinszkói Őslakosság Autonóm Pártja listáján szereplő magyar pártoknak (11,06%). A szenátusba a 212 516 érvényes szavazatból a Kommunista Párt 82 273, a

Zsidó Néppárt 15 850, a Csehszlovák Szocialista Párt 16 753, az Őslakos Párt 24 944, a Köztársasági Földműves és Kisgazdapárt 12 242, a Zsidó Demokrata Párt 5918, a Szociáldemokrata Munkáspárt 16 605, a Ruszin Földműves Párt 10 717, az Autonóm Földműves Szövetség 20 015, a Független Magyar Szociáldemokrata Párt 2364, az Orosz Nemzeti Párt 2358, a Polgári Párt 2477 szavazatot kapott. → 1925. november 15.

1924. március 18. Az ungvári törvényszék ismét elővette Korláth Endre és társai ún. himnuszperét (a magyar himnuszt énekelték az ungvári római katolikus templomban 1922. augusztus 20-án). Hadzsega Illés törvényszéki elnök elrendelte a Korláth Endre elleni eljárás felfüggesztését tekintettel arra, hogy parlamenti képviselővé választották.

1924. március 20. Korláth Endre parlamenti képviselő első sajtónyilatkozatából: *„A jelenlegi választási eredménynek egyáltalában nem tudok örülni, mert a lezajlott választás során olyan elemi erővel tört ki a népelkeseredés, hogy az végzetessé lehet az itteni egész berendezkedésre és könnyen forradalmivá válhatik, pedig a forradalmakból nekünk eddig már éppen elég volt!"*

1924. március vége A megválasztott kárpátaljai parlamenti képviselők és szenátorok átvették megbízólevelüket a belügyminisztertől.

1924. március Megkezdődtek az érdemi a tárgyalások a forradalom alatt felrobbantott csapi vasúti híd helyreállítására.

1924. április 9. Korláth Endre kárpátaljai képviselő első parlamenti beszédében tiltakozott az ellen, hogy *„a kormány a békeszerződésben vállalt kötelezettségeivel és az alkotmánytörvénnyel ellentétben nem a szojm egybehívását tekintette elsőrendű feladatának".* Követelte *„a podkarpatszka ruszi kormányzat"* azonnali lecserélését. Hozzátette: *„A választásokból azt a tanulságot kell levonni, hogy a kormányzatot és a közigazgatást át kell adni az őslakosoknak."* A saint-germaini szerződésben biztosított jogok megadásáért emelt szót Gagatko Andrij is. Kurtyák Iván az adóterhek leszállítása, az elbocsátott tisztviselők újbóli alkalmazása mellett foglalt állást, követelte a ruszin–szlovák határkérdés rendezését *„az amerikai ruszinok kívánságai értelmében".*

1924. április 10. Egry Ferenc kárpátaljai szenátor első szenátusi beszédében sajnálatosnak nevezte, hogy a kormány még mindig nem váltotta be az autonómiára vonatkozó ígéretét, Kárpátalja határait nem a megállapodások értelmében vonták meg, földrajzi és néprajzi értelemben hozzá tartozó területeket vettek el, a rossz erdőgazdálkodás karsztosítással fenyeget, felvetette az állampolgársági ügyek rendezetlenségét, az elbocsátott alkalma-

zottak és a nyugdíjasok problémáját, a magyarság nehéz gazdasági helyzetét, rámutatott a vallási élet kuszaságára.

1924. április 30. Antonín Rozsypal, Kárpátalja alkormányzója körlevélben kérte fel a zsupák vezetőit és az ungvári rendőrséget, hogy adjanak tájékoztatást arról, milyen befolyással vannak az amerikai ruszinok a helyi ruszinokra és autonómia-követelésükre.

1924. április Az Ilosva–Munkács–Ungvár útvonalon autóbuszjárat indult.

1924. május 6. A kaszonyi parasztok elkergették a végrehajtót, megtagadták a földadó befizetését.

1924. május 11-ére szólt az alábbi meghívó: *„Mi: Beregszász és vidéke Magyar Ifjúsága a Beregszászban felállítandó Református Lelkész- és Tanítóképző Intézet, hitünk és fajunk e nélkülözhetetlen várának építési alapja javára főtisztelendő és méltóságos Bertók Béla úrnak, a Kárpátaljai Református Egyházkerület püspökének és nagyságos Polchy István úrnak, a kárpátaljai egyházkerület helyettes főgondnokának védnöksége mellett Beregszászban a Bereg megyei Kaszinó összes termeiben […] jótékony célú, Ruszinszkó minden reformátuslakta községére kiterjedő táncmulatságot rendezünk, amelyre a vallásunk és nemzetünk oltáraiért lelkesedni tudó és áldozni kész magyarságot, felekezetre való különbség nélkül, szeretettel meghívunk és baráti bizalommal elvárunk.”*

1924. május 19. Budapesti hír szerint a Vatikán kívánatosnak tartaná Papp Antal, a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspökének lemondását.

1924. május A postaügyi minisztérium engedélyezte a Magyarországgal való telefon-összeköttetést. Egyelőre csak Budapestre és csak kereskedelmi ügyekben lehet telefonálni.

1924. június 4. F. Marmaggi hadrianapolisi érsek, prágai apostoli nuncius XI. Pius pápa megbízásából Papp Antalt, a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspökét felmentette munkácsi püspöki méltóságából, és a munkácsi, illetve az eperjesi egyházmegyék Magyarország területén maradt részeiből alapított Miskolci Apostoli Adminisztratúra élére helyezte megyés püspököt megillető jogokkal és kiváltságokkal. (Ez idáig a szóban forgó egyházmegyék Magyarország területére eső részeit a csehszlovákiai részek püspökei kormányozták (gyakorolták joghatóságukat) püspöki biztos, majd vikárius által.)

1924. június 6. Munkácson megalakult a keresztényszocialista párt német osztálya.

1924. június 20. A kommunista párt kárpátaljai képviselőházi tagjai interpellációt nyújtottak be a terület államjogi helyzetének tisztázása érdekében, követelve a szojmba történő választások kiírását.

1924. június 26–27. A Kárpátaljai Református Egyházkerület közgyűlését tartották Beregszászban. Megállapítást nyert: *„a kárpátaljai egyházkerület megalakulását a kormány s annak ruszinszkói exponense, a kormányzóság hivatalosan még ma sem vette tudomásul”, „a kerület semmiféle államsegélyben nem részesül”, „a kormányzóság tanügyi vezetése az egyház autonómiáját megsértve a püspöki hivatalt kikerülve egyenes érintkezést folytat kisebb egyházi alakulatokkal”, „a Kárpátaljai Református Egyház egyes lelkész tagjai közvetlen tárgyalásokat kezdtek a tanügyi referátussal, pedig ez mindig, különösen a mai nehéz időkben elítélendő”.*

1924. július Doszifej püspök Kárpátaljára érkezett, Husztra tanácskozásra hívta a hozzá hű pravoszláv papokat. Kimondták a szerb egyházhoz tartozó kárpátaljai pravoszláv egyházközség megalakulását.

1924. július 1. Munkácson megjelent a *Kárpáti Híradó* első száma. Főszerkesztő: Simon Menyhért. Kiadó: Katrics József.

1924. július 8. Ungváron szövetségbe tömörültek a Budapest központhoz tartozó kárpátaljai hitelszövetkezetek.

1924. augusztus 16–17. Ungváron tartották a Podkarpatszka Ruszi Orvosok Szövetsége első vándorgyűlését, melyen tudományos előadások hangzottak el.

1924. augusztus 20. Ünnepi misét tartottak az ungvári római katolikus templomban Szent István napja alkalmából.

1924. augusztus 22. A Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok ügyeit 1921 óta az Ótátrafüreden megválasztott 97 tagú ún. Közös Bizottság intézte. Most Körmendy-Ékes Lajos, Szilassy Béla, a Közös Bizottság politikai és adminisztratív elnöke, Petrogalli Oszkár, a Központi Iroda igazgatója javaslatára a magyarság politikájának irányítására Losoncon új testületet alakítottak Intéző Bizottság néven, mely 17 tagú: a 4 magyar szenátor és a 8 parlamenti képviselő, valamint 5 tag, akiket a leköszönő Közös Bizottság választott meg (Kárpátaljáról Nagy Kálmánt).

1924. augusztus 28. Az Országos Keresztényszocialista Párt vezetősége Lelley Jenő elnökletével Pozsonyban rendkívüli ülést tartott, melyen határozatban mondták ki, hogy nem értenek egyet a magyar pártszövetség losonci döntésével, azaz az egységes politikai irányítást szolgáló Intéző Bizottság létrehozásával. Felszólították a keresztényszocialista párti tagokat, hogy *„az Intéző Bi-*

zottság munkájában részt ne vegyenek, illetve tagságukról mondjanak le".

1924. augusztus 30–31. Kárpátalján járt Jánosska György ágostai evangélikus püspök. Fogadta többek között Margócsy Aladár ungvári ágostai evangélikus főesperes.

1924. augusztus 31. Gebé Pétert beiktatták a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspöki tisztébe. → 1925. március 19.

1924. augusztus Megalakult az ungvári egyetemi és főiskolai hallgatók köre. Az elsődleges cél: a szegény sorsú hallgatók megsegítése. – Kárpátalja-szerte háborúellenes tüntetések zajlottak az első világháború kitörésének 10. évfordulója alkalmából.

1924 nyara Sztrájkoltak Ungvár, Munkács és Bátyu építőmunkásai.

1924. szeptember 1. A keresztényszocialista párt kelet-szlovenszkói tagozata (központ: Kassa) támogatásáról biztosította Szent-Iványi József és társai kezdeményezését az Intéző Bizottság létrehozására.

1924. szeptember 7. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* javasolta: *„álljon össze Szlovenszkónak és Ruszinszkónak néhány tekintélyes vezéregyénisége, alapítsa meg a Szlovenszkói és Ruszinszkói Szépműves Céhet"* erdélyi mintára.

1924. szeptember 9. A (szlovenszkói) Ungi Református Egyházmegye tartott közgyűlést Nagykaposon. Határozatban mondták ki, hogy nem csatlakoznak a (kárpátaljai) Ungi Református Egyházmegye azon indítványához, hogy a sárospataki főiskolától kérjék ki a Horváth Mária Alap egy részét. A közgyűlés véleménye szerint *„az alapítvány a főiskoláé és nem az ungiaké"*.

1924. szeptember 17. Zseltvay János ungi zsupán feloszlatta Ungvár város képviselő-testületét. Kormánybiztos Jan Hrbek. Az Őslakosok Autonóm Pártja és a kommunista párt képviselői tiltakozásukat jelentették be. → 1926. június 1.

1924. szeptember 25. Megalakult a Kassai Kereskedelmi és Iparkamara kárpátaljai tagozata. Elnök: Hrabár Konstantin, a Podkarpatszkij Bank (Ungvár) igazgatója.

1924. szeptember–október Sztrájkoltak a szolyvai faipari vegyi üzem dolgozói.

1924. október 3. A csehszlovákiai kisebbségi szervezetek a földreform ügyében a Népszövetséghez fordultak. A petíciót aláírták a német pártok képviselői, valamint a Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok nevében Szent-Iványi József és Jabloniczky János.

1924. október 6. Megindult a határforgalom a Csap–záhonyi Tisza-hídon.

1924. október 10. Kurtyák Iván pártja, a Podkarpatszka Ruszi Autonóm Földműves Szövetség nevében memorandumot nyújtott be a Népszövetséghez az autonómia ügyében.

1924. október Ungváron ukrán irányzatú Pedagógiai Társaság alakult. Célja: *„a nyelvi kérdéssel való tudományos foglalkozás, pedagógiai folyóirat és pedagógiai könyvek kiadása, továbbá a gyermekek pszichofizikai életének vizsgálása."* Elnök: Volosin Avgusztin. Főtitkár: Révai Julij.

1924. november 5. A Mozaik Kultúregyesület Ungváron megkísérelte a Gyöngyösi Irodalmi Társaság újraélesztését, amikor ugyanezen a néven elindította irodalmi szakosztályát. A bemutatkozó Mécs László-est a költő személyes részvételével gyér számú érdeklődőt vonzott, ezért a próbálkozásnak nem is lett folytatása.

1924. november Gebé Péter munkácsi görög katolikus püspök memorandumot terjesztett a kormány elé, melyben kérte, hogy a megszüntetett koblina és rokovina helyett a papokat részesítsék állami segélyben. → 1926. július 25.

1924. december 1. 259. szám alatt kihirdették az 1924. október 10-én kelt új ipartörvényt Szlovenszkó és Podkarpatszka Rusz területére.

1924. december 3. A *Prágai Magyar Hírlap*ban Sziklay Ferenc *„szlovenszkói és ruszinszkói kultúrreferens"* arról írt, hogy a magyar kisebbség jogainak biztosítéka Csehszlovákiában a kulturális autonómia lehetne.

1924. december 17. Lebontották a turulos emlékművet a munkácsi vár októberben megindult kaszárnyává alakítási munkálatai során. → 1930. április 7.

1924 folyamán Podkarpatszka Ruszban mintegy 30 politikai párt fejtett ki tevékenységet. – A verhovinai lakosok nagy számban kezdtek útlevelet igényelni, hogy franciaországi bányákba mehessenek dolgozni. Az útlevélhez a hatóságok nem kérik az illetőségi bizonyítványt. – Egry-harangot avattak Nagybereznán a római katolikus templomban. – Ungváron volt kiállítása Ijjász Gyula, Boksay József, Spaláné Beneš Miláda kárpátaljai festőművészeknek. – Az időszak kormánypárti magyar lapjai: *Kárpáti Szemle, Új Közlöny, Keleti Újság.* – Megjelent: Fülöp Árpád: *Az ember. Drámai költemény.* Popper ny., Monor Simon Menyhért: *Szivet, csak szivet. Versek.* Hermann és Welber ny., Mukačevo–Munkács; Ewald Károly: *A kétlábú. Regény.* Ford. Szerényi Ferdinándné. /Cserkész-könyvtár, 1./ Viktória ny., Užhorod; Horny Oszkár: *Glória. Imádságos és énekeskönyv. A latin szertartású kath. hívek, különösen a tanulóifjúság számára.*Unio ny., Užhorod. (Kiadása azért vált szükségessé, mert *„a tanügyi referátus a Magyaror-*

ságról érkező imakönyvek behozatalát megtiltotta"); Nuller Méhl: *Kóser kolecolásai…* Viktória ny., Ungvár–Užhorod; Rózsa Ignác: *Eszter története 8 énekben. Héber eredeti után.* Reform Könyvnyomda, Munkács–Mukačevo; Bouwman Harm: *Az egyházfegyelem.* Ford. Galambos Zoltán. /A Szeretet Kiskönyvtára, 1./ Kálvin ny., Beregszász; Szabó Béla: *Egy vak leány csodálatos története.* /A Szeretet Kiskönyvtára, 2./ Kálvin ny., Beregszász; Peleskey Sándor: *Építő esetek.* /A Szeretet Kiskönyvtára, 3–4./ Kálvin ny., Beregszász; Nagy Lajos: *Kálvin* [Calvin Jean]. *Az Isten igéjének diadalmas vitéze.* /A Szeretet Kiskönyvtára, 5./ Kálvin ny., Beregszász; Vajas Klára: *Hol járt Gyurika?* [Elbeszélés.] /A Szeretet Kiskönyvtára, 6./ Kálvin ny., Beregszász; Nagy Lajos: *A kis Bodnár Mariska története.* [Elbeszélés.] /A Szeretet Kiskönyvtára, 7./ Kálvin ny., Beregszász; Bácsy Gyula: *Kis káté. A református vallás alapigazságai. Konfirmandusok és bizonyos hitre vágyó lelkek számára.* /A Szeretet Kiskönyvtára, 8–10./ Kálvin ny., Beregszász; Kemeneczky Kálmán: *A Slovenskón és Podkarpatská Rusban hatályos magyar és csehszlovák jog rendszerbe foglalása. Igazságügyi, közigazgatási és pénzügyi (bankügyi) hármas mutató.* A szerző saját kiadása, Košice; *Ruszinszkói almanach. Naptári résszel és Podkarpatska Rus címtárával.* Szerk.: Demkó Mihály. Lám ny., Užhorod–Ungvár. – Megindult a *Zsidó Családi és Kereskedelmi Naptár.* Szerk.: Szerényi Béla, Barát Henrik. Viktoria ny., Užhorod–Ungvár.

1925. január 4. A *Kárpáti Híradó* írta: *„A magán telefon-összeköttetést Magyarországgal január elsejétől Ruszinszkóra vonatkozólag a huszti és szolyvai telefon-előfizetői állomások tulajdonosai számára is engedélyezik. Az engedélyt, mely egyelőre a Sátoraljaújhellyel és Budapesttel való beszélgetésre vonatkozik, okmánybélyeggel ellátott kérvényben kell az érdekelteknek igényelniük a kassai postaigazgatóságtól."*

1925. január 5. Tanítói kongresszus volt Munkácson, melyen követelték a nyelvkérdés megoldását, a tanítók és tanárok véglegesítését, a vezető tanügyi pozíciók *„autochtonokkal"* való betöltését.

1925. január 6. Érsekújvárott az országos keresztényszocialista és az országos kisgazdapárt vezetősége külön, majd együttes ülésen tárgyalt az együttműködés módozatairól. A tanácskozáson részt vettek a jogpárt, a cipszerek és a kárpátaljai magyar pártok küldöttei is. Az egységes front biztosítása érdekében pártközi Vezérlő Bizottság megalakítását határozták el. Az előzmény, hogy az országos keresztényszocialista párt vezetősége Pozsonyban 1924. augusztus 28-án tartott ülésén helyteleníette, hogy

a Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Közös Bizottsága döntött az Intéző Bizottság megalakításáról. Ugyanitt a pártvezetőség az egységes ellenzéki front fenntartása és megerősítése érdekében a párt elnökségét bízta meg a szükséges tárgyalások megindításával. Ennek eredményeképpen most a pártok a programok egységesítése érdekében 21 tagú pártközi Vezérlő Bizottság megalakítását határozták el. A döntéshez csatlakozott a Zipser Deutsche Partei (elnök: Nitzsch Andor), a Magyar Jogpárt és a Ruszinszkói Egyesült Ellenzéki Pártok Szövetsége. A kárpátaljai magyar pártok csatlakozását Korláth Endre nemzetgyűlési képviselő jelentette be.

1925. január 15. A Podkarpatszkij Bank kezelésében létrejött a Beszkid Biztosító Társaság.

1925. január 18. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Beérkezett az első napilap Magyarországról. Míg a történelmi országokba kezdettől fogva bejártak a budapesti napilapok, addig a kormány Szlovenszkóban és Ruszinszkóban szigorúan eltiltotta azoknak behozatalát. Hat év után most a ruszinszkói kormányzat megengedte, hogy a Világ c. budapesti napilap behozható legyen. E héten a példányok megjöttek s az újságárusoknál már kaphatók is."*

1925. január 20. Huszton Kurtyák Iván nemzetgyűlése képviselő átvette a Szent Gergely Lovagrend nagykeresztjét, melyet a római pápa adományozott.

1925. január 31. Beregszászban ülést tartott a kárpátaljai magyar pártok Vezérlő Bizottsága. A bizottság kimondta az ún. érsekújvári egyezményhez való csatlakozást.

1925. január Munkácson járt Markovic Iván közoktatásügyi miniszter. Az elbocsátott tanerők Bíró István vezette küldöttsége memorandumot nyújtott át, melyben többek között leszögezik: *„Az 1919-ik évi impériumváltozás mint aktív állami tanítókat, óvókat talált bennünket. Zavartalanul folytattuk munkánkat, míg az uzhorodi iskolai felsőbb hatóság 1920 február végén felmentett állásunkból s beszűntette járandóságainkat. A hivatalos rendelet ezen intézkedését semmivel sem indokolta meg, de záradékában további intézkedést ígért. - Ezt a további intézkedést vártuk s várjuk azóta mindig, de hiába."* A miniszter felkereste Husztot és Ungvárt is.

1925. február 1. Országos Magyar Bál volt Beregszászban az Országos Magyar Kisgazda-, Földműves és Kisiparos Párt kárpátaljai kerületének szervezésében. → 1926. február 7.

1925. február 7. Elbúcsúzott Nagyszőlőstől Kornitzer József rabbi, akit a krakkói hitfelekezet főrabbivá választott.

1925. február 10. Pöstyénben üléseztek a szlovenszkói és kárpátaljai szövetkezett ellenzéki pártok. Megalakult az ún. érsekújvári egyezményben életre hívott pártközi Vezérlő Bizottság. Az elhunyt Petrogalli Oszkár helyébe a Központi Iroda igazgatójává Flachbarth Ernőt választották meg. Határozatban mondták ki, hogy a Központi Irodát Losoncról Pozsonyba helyezik át, a prágai osztályt továbbra is fenntartják. A kárpátaljai Korláth Endre képviselő és Egry Ferenc szenátor ezer-ezer koronás adománnyal kezdeményezték a Petrogalli Alap létrehozását. A felajánláshoz csatlakozott Nitzsch Andor német pártelnök is. A Vezérlő Bizottság megbízta a Központi Irodát, hogy a legközelebbi ülésen terjesszen elő javaslatot az alap hovafordításáról. → 1925. március 2.

1925. február 11. Munkácson a Ruszinszkói Szövetkezetek Szövetsége, a Munkácsi Szövetkezetek Országos Szövetsége és az Ungvári Szövetkezeti Egyesület társulásával létrejött az Országos Szövetkezeti Központ. Székhelye: Ungvár. Elnök: Egressy Gyula.

1925. február 15. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Hat esztendőnek kellett elmúlnia, hogy a tanári pályán működő erők közül az elsőt, az ungvári reálgimnázium tanárát, Papp Ferencet a minisztérium állásában véglegesítse."*

1925. február 21–22. A kulturális szervezetek közös Jókai-ünnepséget tartottak Ungváron.

1925. február 22. Mizrachista kongresszus volt Beregszászban, melyen a kisebbségi jogok tiszteletben tartását, a munkácsi héber gimnázium nyilvánossági jogának megadását követelték a kormánytól.

1925. február 26-ra virradó éjjel földrengést észleltek Ungváron és környékén.

1925. február Magyarországgal megindult a postai csomagforgalom. – Az ungvári rendőr-igazgatóság új vezetője Vohlidal Antonín lett (elődje Huber Jaroslav volt).

1925. március 2. Ótátrafüreden ülésezett a pártközi Vezérlő Bizottság. A VB elnökévé Bittó Dénest, alelnökévé Szilassy Bélát választották meg. Elhatározták, hogy a Korláth–Egry-féle felajánlást és a *Prágai Magyar Hírlap* által Petrogalli Oszkár síremlékére időközben megindított gyűjtés pénzalapját egyesítik, s abból elsősorban síremléket emeltetnek, a fennmaradó részt kulturális célokra fordítják.

1925. március 19. Gebé Péter, a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspöke Antonín Rozsypal alkormányzó előtt letette a fogadalmat. → 1931. április 25.

1925. március 22. Losoncon hivatalosan megalakult a Csehszlovákiai Magyar Népszövetségi Liga. Elnök: Novek Béla. A kárpátaljai

alelnök: Egry Ferenc (Kisgejőc). Az elnökség kárpátaljai tagjai: Kerekes István (Ungvár), Fried Sándor (Munkács), Siménfalvy Árpád (Nagyszőlős), Fábry Tivadar (Beregszász), Beniczky Kálmán (Rahó), Mandics József (Técső), Hunyady István (Muzsaly). – Szolyván létrejött a német evangélikus egyházközség. – A pozsonyi *Magyar Újság* közölte Árky Ákosnak, az Őslakosok Autonóm Pártja elnökének „Egységes pártot!" című írását. Néhány gondolata: *„A Csehszlovák Köztársaság keretében levő ellenzéki politikában és különösen a magyarság táborában, főként két irányzat alakult ki. Az egyik a nemzet, a másik a keresztények tömörítését célozza. Ruszinszkóban e két irányzat fölött áll az Őslakosok Autonóm Pártja, melynek programja az ellenzéki küzdelmet egységes és kizárólag az autonómia alapján álló programra helyezni. - Ez a politika több mint nemzeti és mint keresztény politika. És mert több, alkalmasabb is arra, hogy az őslakosság ellenzéki küzdelmének méltó bázisa legyen." „Sajnos, nem értünk még el odáig, hogy az egységes országos ellenzéki politika küzdő vonalát kiépíthettük volna. […] A reális élet fogja […] meghozni azt, amit ma sokan lehetetlennek tartanak, hogy kereszténységszocialista és magyar kisgazda, szlovák és ruszin, német és román mind mind egy táborba kényszerülten vállvetve dolgozzék azon, hogy az elmúlt 6 esztendőnek a pártokra szakadásból származó minden csorbáját kiküszöbölhesse. […] Parancsoló szükség, hogy addig is, amíg az őslakosság össze nem forr, legalább a magyarság tábora járjon elől saját jól felfogott érdekében […] Kell hogy a kereszténységszocialista és a magyar kisgazda pártok vezérfiai megértsék, hogy úgy szolgálják nemzetünk érdekét, ha egységes pártban folytatják tovább a küzdelmet. - Lehet, hogy az egység nem teljesen ideális és nem is örök, de a parancsoló szükség komoly követelése. Ha elértük a közös célt, ha az autonómiánkhoz* [Kárpátalja autonómiájához] *és ezzel kapcsolatban egyéb jogainkhoz hozzájutottunk, ha segítségünkkel a prágai kormányba oly férfiakat juttattunk, akik ennek a köztársaságnak demokrata berendezését nemcsak frázisként kezelik, de komolyan is veszik, akkor ismét ráérünk azt a luxust űzni, amely a különféle világnézetek és elvek külön kultiválásának gyönyörűségéből áll, mert nem fogja többé se magyar életünket, se gazdasági és kulturális helyzetünket a hatalom elnyomó tendenciája fenyegetni. - Az ellenzéki pártok jelenlegi külön politikáját luxuspolitikának tartom."*

1925. március 28. Losoncról Szent-Iványi József és Szilassy Béla az alábbi levelet intézte a szlovenszkói és a kárpátaljai magyar lapokhoz *„az egységes magyar párt ügyében": „A kereszténységszocialista párt nyugat-szlovenszkói osztályában végbement esemé-*

nyek (Jabloniczky János és Palkovich Viktor képviselőknek, továbbá Bittó Dénes, a pártközi Vezérlő Bizottság elnökének és a magyar közélet több kimagasló egyéniségének felfüggesztése a pártközi funkcióból) fölvetették az egységes párt megvalósításának eszméjét, amely már hosszabb idő óta foglalkoztatja politikai közvéleményünket. […] mindvégig reméltük, hogy valamennyi vezető politikusunkban végül is felülkerekedik a belátás és a szlovenszkói és ruszinszkói szövetkezett ellenzéki pártok pártközi Vezérlő Bizottsága útján megteremthetjük a szükséges egységet és fegyelmet. […] alig hogy idáig eljutottunk, újból felütötte fejét az átkos visszavonás. A keresztényszocialista párt nyugatszlovenszkói osztályában bekövetkezett eseményeknek, különösen Bittó Dénesnek, a pártközi Vezérlő Bizottság nemrég, a keresztényszocialista párt képviselőinek hozzájárulásával, egyhangúlag megválasztott elnökének a pártbeli tevékenységtől való eltiltása és fegyelmi eljárás alá vonása […] meggyőztek bennünket arról, hogy e pártban és általában az ellenzéki pártszövetségben a kór annyira elharapódzott, hogy azt immár csak az operáló kés segítségével lehet megszűntetni. - A keresztényszocialista párt belső válsága által teremtett helyzetből csak egyetlen egészséges kibontakozás lehetséges és ez az, hogy megteremtjük az egységes pártot."

1925. március 30. Ungváron Alekszandr Duchnovics íróra, a ruszin himnusz szerzőjére, a Szent Bazil Irodalmi Társaság alapítójára emlékeztek halálának 60. évfordulója alkalmából.

1925. március Ungváron le kellett bontani Nepomuki Szent János Ung-parti kápolnáját, mert a hídépítési munkálatok érdekében végzett robbantás következtében megrongálódott. → 1925. augusztus 23.

1925. április 5. Kárpátalján Bakó Gábor, Meisels László, Fábry Tivadar, Paulik János, Földes János, Hetey Bertalan, Polchy István, Jaross Gyula, Földes Miksa kisgazdapárti vezetők bejelentették, hogy támogatják Szent-Ivány Józsefnek az egységes magyar párt megteremtésére vonatkozó tervét. – Nagyszőlősön megalakult a Ruszinszkói Vadászati Védegylet. Elnök: Vohlidal Antonín rendőrigazgató. Díszelnökök: Beszkid Anton kormányzó és Schönborn-Bucheim Ervin nagybirtokos. – A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* leközölte Avgusztin Stefán huszti ügyvéd, Ruszka Krajna volt kormányzója levelét, amelyben bejelenti lengyelországi (krakkói) önkéntes száműzetéséből való hazatérését: *„Családom kérésére, hogy a közigazgatási zaklatásoktól megmeneküljenek, amnesztiát kértem a múlt év elején. Nem adták meg az amnesztiát. Mégis hazamegyek. A bírósági ítélettől nem tartok. […] Lelkiismere-*

tem szabad és boldog." Stefán még ezen a napon Ungvárra érkezett, és a *Kárpáti Híradó* szerint *„lejelentkezett Vohlidal rendőrigazgatónál s loyalitási nyilatkozatot tett Rozsypal alkormányzónál".*

1925. április 8. A beregszászi kisgazdapárti vezetők írásban is bejelentették csatlakozásukat Szent-Iványi mozgalmához. (A gyűlésre nem hívták meg Egry Ferencet, a kárpátaljai kisgazdapárt elnökét.) A párt hivatalos lapja, a *Kárpátaljai Magyar Gazda* írta: *„Mi a ruszinszkói kereszténységszocialista párttal engedmények, sokszor önfeláldozás árán is, mindig testvéri jó viszonyt igyekeztünk fenntartani, de azért már most ki kell jelentenünk, hogy aki nem lesz benne az egységes magyar pártban, ebben a minden jó magyart befogadni kész és hivatott szent hajlékban – azokban mi politikai ellenfelet fogunk látni akkor is, ha kereszténységszocialistának hívják őket."*

1925. április 15. Életbe lépett az ún. kisiskola-törvény, amely kimondta: *„A vallástanulás alól a felekezet nélküli vagy nem törvényes felekezethez tartozó tanulók felmentendők. De épp így nem köteles vallástani órára járni minden más tanuló sem, ha a felmentést külön kéri." „Az állami felügyeletet a hittantanítás felett elsősorban a járási, illetve országos tanfelügyelők gyakorolják."*

1925. április 16. A *Kárpáti Híradó* azzal a felhívással fordult Csehszlovákia Kommunista Pártja kárpátaljai kerületének vezetőségéhez, hogy a centralista szociáldemokrata párt elégedetlen tagjaival alapítsanak egy olyan szocialista pártot, amely *„a munkásság és a kisemberek érdekeiért teljes erővel küzd s amellett fő programpontja Ruszinszkó autonómiájának kivívása volna".*

1925. április 18. Ungváron együttes ülést tartott a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének vezetősége és az Őslakosok Autonóm Pártjának parlamenti klubja, hogy állást foglaljanak az egységes magyar politikai tábor ügyében. A határozat: a kárpátaljai magyar pártok szövetsége tiszteletben tartja az ún. érsekújvári egyezményt, s egyedül az ennek alapján létesített pártközi Vezérlő Bizottságot tartja illetékesnek a magyar politika irányításában. Ezért a kárpátaljai magyar pártok szövetsége nem foglal állást az egységes magyar párt ügyében, hanem mindenben a pártközi Vezérlő Bizottság döntésének és irányításának veti alá magát. Az ülésen vendégként részt vett Szentiványi József kisgazdapárti elnök, aki kifejtette, hogy *„csak erős és nemzeti alapon való tömörüléssel lehet az idezárt magyarság kulturális megmaradását biztosítani".*

1925. április 22. A *Kárpáti Híradó* azzal kapcsolatban, hogy a csehszlovák–román vegyes bizottság Bukarestben tárgyalt a kishatár-

forgalom megkönnyítéséről: *„A határmenti közlekedésre vonatkozó konvenció több könnyítést állapít meg, amelyet Csehszlovákia és Románia egymás azon polgárainak tesznek, akik a határmenti 10–15 kilométeres zónában laknak. Megkönnyítik a földművelőknek az átkelését a határon, akiknek földjei a másik ország határán, vagy annak mentén vannak. Ezeknek a földművelőknek csak a közigazgatási hatóságok által kiállított bizonyítványra lesz ezután szükségük útlevél helyett ahhoz, hogy birtokaikkal közlekedhessenek. - Ugyanakkor ilyen egyszerű hatósági igazolvány alapján megengedik a határátlépést az iskolás gyermekeknek, akik a szomszéd község iskolájába akarnak a határon átmenni. Ugyanilyen könnyítést élveznek a tudományos, vagy szórakozni kívánó kiránduló csoportok, vallásos körmenetek résztvevői, továbbá azok, akik családi ünnepekre, keresztelőkre, esküvőkre, temetésekre és évfordulókra akarnak átkelni a határon túli szomszédos községekbe. - Kiviteli és behozatali díjak nélkül megengedik, hogy a termelő 10–15 kilométeres zónán belül levő házába szállíthassa a másik országban levő földjének, erdejének, kőbányájának termékeit. - Az átkelési igazolványokat illetékmentesen kell kiállítani, rendszerint egy-egy év időtartamra. […] Az egyezmény értelmében a két ország hatóságai és népessége kölcsönösen segédkeznek egymásnak katasztrófák, tűzvészek, árvizek stb. esetében. - Az egyezményeket a bukaresti és prágai kormányok és parlamentek ratifikálása nyomán életbeléptezik."*

1925. április 26. Egry Ferencnek, az országos kisgazdapárt kárpátaljai kerülete elnökének *„megnyugtató szava"* pártja alapszervezeteihez: *„meg lehet állapítani, hogy válság nincs, nem is volt. Talán lehetne mondani, hogy az egész félretörés jórészben az egyéni türelmetlenség és kisebb részben az egyéni önérdek szüleménye. […] Az ungvári gyűlés* [1925. április 18-án] *mintaképe volt a meggondoltságnak."* – A Ruszinszkói Zsidó Néppárt Munkácson tartott nagygyűlésén követelte a zsidóság jogainak érvényesítését.

1925. május 15. Az iskolaügyi minisztérium rendeletben szabályozta az államnyelv oktatását a köztársaság nem cseh/szlovák tannyelvű elemi és polgári iskoláiban.

1925. május 16. Pozsonyban ülésezett a keresztényszocialista párt vezetősége. Kárpátalját Nagy Kálmán képviselte. Az ülésen Lelley Jenő lemondott az elnökségről. A pártelnöki funkciót átmenetileg 5 tagú bizottság vette át (tagjai: Jabloniczky János, Körmendy-Ékes Lajos, Palkovich Viktor, Jánoky-Madocsay Gyula, Petrásek Ágoston). Semmisnek mondták ki a nyugati magyar

pártvezetőség március 16-i ülésének határozatát, mely egyes tagokat eltilt a pártfunkcióktól. Ezzel elcsitult a párton belüli viszály. A pártvezetőség *„mint egyedül illetékes fórum"* kimondta, hogy keresztényszocialista párt soros kongresszusát szeptember 8-án tartják Kassán. (Október 4–5-én került rá sor.)

1925. május 18. Pöstyénben ülésezett a szlovenszkói és kárpátaljai ellenzéki pártok pártközi Vezérlő Bizottsága, melyen első ízben elnökölt Bittó Dénes. A keresztényszocialisták nevében Körmendy-Ékes Lajos, a kisgazdák nevében Szent-Iványi József, a kárpátaljai magyar pártok részéről Korláth Endre mondott üdvözlő beszédet. Foglalkoztak a keresztényszocialista párt május 16-i pozsonyi ülésével. A helyzet tisztázására, a pártok közötti együttműködés módozatának kidolgozása érdekében közös bizottságot hoztak létre, melynek tagjai Körmendy-Ékes Lajos, Jabloniczky János, Petrásek Ágoston, Szent-Iványi József, Szilassy Béla, Tarján Ödön és Kárpátalja részéről Korláth Endre.

1925. május A csehszlovák–román közös bizottság ülései nyomán államközi szerződés született arról, hogy a csehszlovák állampolgárok visszakapják a román területen a határtól számított tíz kilométeres övben fekvő földjeiket, amennyiben egy birtok nem haladja meg az 50 hektárt. Ugyancsak visszaadja a román kormány az úrbéri erdőket és közlegelőket is. – Kárpátalján szenátusi vizsgálóbizottság járt a közigazgatásban tapasztalható anomáliák kivizsgálására. – A kassai Kazinczy Irodalmi Társaság tagjai sorába választották Kárpátaljáról (a *Kárpáti Híradó* szerint mindazokat, akiknek *„könyvük jelent meg, vagy napi és hetilapok, vagy irodalmi folyóiratok hasábjain tartósabb munkával tették ismertebbé nevüket"):* Damó Oszkárt, Fülöp Árpádot, Kiss Lászlót, Gáborné Rózsa Elzát, Tvaroska Mihályt, Simon Menyhértet és R. Vozáry Aladárt (már korábban tag Rácz Pál). A társaság kezdeményezte szépírói és könyvbarát szakosztály létrehozását szlovenszkói és kárpátaljai hatáskörrel. – Munkácson megalakult a Ruszinszkói Gyümölcsfőzők Egyesülete. Elnök: Spiegel József.

1925. június 8. Nagyszőlősön felavatták Alekszandr Duchnovics szobrát.

1925. június 9. Ezen a napon volt az utolsó magyar érettségi a munkácsi reálgimnáziumban.

1925. június 10. A Csehszlovákiai Magyar Népszövetségi Liga igazgató választmánya Iosonci ülésének határozata kimondta: *„Szlovenszkó és Ruszinszkó városaiban – ahol az igazgató választmánynak tagjai lesznek – rövidesen megszervezi a Liga helyi csoportjait."*

1925. június 18. Országos szövetkezeti kongresszust tartottak Ungváron.

1925. június Megalakult az ungvári törvényszék Kmettbírósága (*„Az 1924. évi 124. sz. törvény rendelkezései alapján sajtó útján elkövetett vétség vagy büntetés esetén a bűnvádi eljárás ötös tanács elé tartozik, melynek három tagja hivatásos bíró, kettő pedig népbíró. Az ilyen bíróságokat nevezik Kmettbíróságnak.”*) – A szociáldemokrata párt prágai ülésén Jaromír Nečas kárpátaljai nemzetgyűlési képviselő indítványozta, hogy a kárpátaljai nemzetgyűlési képviselők számát kilencről emeljék tizenkettőre. Az indítványt a párt elfogadta, és elhatározta, hogy az ügyben illetékes helyen közbenjár.

1925. július 5. A Budapesten megjelenő *Világ* után a kormányzóság a magyarországi szociáldemokrata párt hivatalos lapjának, a *Népszavá*nak is engedélyt adott a kárpátaljai terjesztésre.

1925. július 9-től új hetilap jelenik meg Nagyszőlősön *Máramaros* címmel. Felelős szerkesztő: Schweiger Sámuel.

1925. július 25. Ilosván népgyűlést tartott az Autonóm Földműves Szövetség. Felszólalt többek között Kurtyák Iván nemzetgyűlési képviselő, Bencze György pártelnök. Elhangzott: *„az amerikai testvérekkel karöltve az Autonóm Földműves Szövetség kivívja az autonóm jogokat.”*

1925. július 26. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: Ungváron lezajlott az első *„nemzetiségközi válogatott mérkőzés”* [labdarúgó-mérkőzés]. *„A cseh zsupa csapatjának gerincét a Slávia, a ruszinszkói magyar válogatott gerincét pedig az UAC játékosai alkották.”*

1925. július 28. Avgusztin Stefán megalakította a Felszabadulás Pártot.

1925. július 29. Megalakult a Szlovenszkói Magyar Kultúregyesület. Belügyminiszteri jóváhagyására 1928. június 15-én került sor.

1925. július Hrabár Konstantin, a Podkarpatszkij Bank igazgatója kilépett a földműves pártból. Ezt a lépését azzal indokolta, hogy *„a vezetése alatt álló bank gazdasági érdekei és ezzel együtt az ország népének érdekei is azt kívánják tőle, hogy mint az első legnagyobb podkarpatszka ruszi pénzügyi intézmény vezérigazgatója pártokon kívül álljon”.* – A kassai Kazinczy Társaság és a berlini Voggenreiter Verlag magyar osztálya szlovenszkói és kárpátaljai hatáskörrel létrehozta a Kazinczy Társaság Könyvbarátai elnevezésű irodalompártoló egyesületet.

1925. augusztus 16. A kisgazdapárt técsői alapszervezetének ülésén határozatban mondták ki: *„A técsői kisgazdapárt választmánya teljes elismeréssel adózik Korláth Endre képviselő és Egry Ferenc szenátor uraknak mint a párt képviselője és szenátorá-*

nak a técsői határkérdés, illetve a romániai erőszakos földkisajátítások ügyében immár évek óta folytatott odaadó tevékenységükért. Az általuk már eddig is elért eredményeket a kitartó ellenzéki magatartás számottevő sikerének tekinti."

1925. augusztus 23. Ungváron felszentelték azt a kápolnát, melyet a Nepomuki Szent János-szobornak építettek a Kálvárián. – A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* vezércikkéből: hivatalosan nem méltatható, így *„Szent István ünnepe az idezárt magyarság családi ünnepe legyen!"*

1925. augusztus 25. A keresztényszocialista párt pozsonyi kongresszusán Lelley Jenő helyébe Szüllő Gézát választották meg pártelnöknek.

1925. augusztus 27. Községi választások voltak Munkácson.

1925. augusztus 30. Az országos magyar kisgazdapárt kárpátaljai kerülete Beregszászban országos aratóünnepet szervezett *„a testvéri összetartás bemutatására és fokozására".* A rendezvényen részt vettek a szlovenszkói és a kárpátaljai kisgazdapárti vezetők. A népünnepély egyik újdonsága volt, hogy megválasztották *„Ruszinszkó cigánykirályát",* azaz a cigányprímás-verseny győztesét.

1925. augusztus A kormányzó eddig 252 kárpátaljai tanító végleges kinevezését írta alá. Még 1048 tanító nincs véglegesítve. – Megalakult a Tiszapéterfalvai Magyar Kultúregyesület. Elnök: Mészáros Ferenc. – Holland tőkével alakult vállalat indított Szlovenszkóban és Kárpátalján autóbuszjáratokat. – Máramarossziget (Románia) és Técső (Csehszlovákia) között a forgalmat autóbusz bonyolítja le. – Az Ung és mellékágainak áradása nagy károkat okozott.

1925. szeptember 1-jétől a nemzetvédelmi minisztérium egyesítette Szlovenszkó és Kárpátalja katonai vezetését. (Podkarpatszka Rusz országos parancsnoksága megszűnik.) Ezentúl a nyugati rész parancsnoksága Pozsonyban, a keleti Kassán székel. Kárpátalján a 12. hadosztály állomásozik, melynek élére L. Prchala tábornokot nevezték ki.

1925. szeptember 7. Losoncon megalakult a Református Irodalmi Társaság. Elnök: Kersék János. Az egyik alelnök Peleskey Sándor viski lelkész. Kárpátaljai tagok: Bertók Béla, Polchy István, R. Vozáry Aladár. – Hivatalosan megnyitották a Beregszászi Kereskedelmi Egyesület által a városban felállított kétéves kereskedelmi iskolát.

1925. szeptember 10. Elhagyta Ungvárt Pascal Castella francia tábornok, Ruszinszkó volt katonai parancsnoka. – Az ungvári rend-

őr-igazgatóság kiadta a kiutasító végzést Papp Antal görög katolikus püspöknek.

1925. szeptember 11. Papp Antal püspök Záhonynál elhagyta Csehszlovákia területét. Új állomáshelye: Miskolc.

1925. szeptember 13. Megnyitották a nagyközönség előtt az ungvári városi könyvtárat, melynek felállítása érdekében jelentős munkát végzett Jan Hrbek ungi kormánybiztos és Szova Péter városi tanácsos. A könyvtár állománya 1506 kötet, ebből a magyar: szépirodalom 358, tudományos 69, ifjúsági 31 kötet.

1925. szeptember 15. Megnyílt a losonci teológiai szeminárium. A gyakorló teológia tanára Peleskey Sándor viski lelkész lett.

1925. szeptember 23. A *Munkás Újság* közzétette a kárpátaljai kommunista párt felhívását a ruszin autonómiával, a magyarság érdekvédelmével kapcsolatban.

1925. szeptember Munkácson magyar és ruszin tannyelvű állami kereskedelmi akadémia nyílt.

1925. október 2. Korláth Endre kárpátaljai magyar képviselő a prágai parlamentben a költségvetési vita során Podkarpatszka Rusz magyar iskolaügyét és a magyar kultúra helyzetét ismertette.

1925. október 4. Kassán megtartották az Országos Keresztényszocialista Párt kongresszusát, melyen Kárpátaljáról 59 tagszervezet küldötte jelent meg. A résztvevők határozatban követelték többek között az autonómia megadását Szlovenszkó és Kárpátalja számára, a határok megnyitását az irodalmi, tudományos és kulturális érintkezés szabadsága érdekében, az állampolgársági ügyek végleges rendezését. – Szabadegyetemi előadássorozatot indított Ungváron a Mozaik Kultúregyesület.

1925. október 8. Ungváron újratárgyalták Korláth Endre ügyét a himnuszéneklés tárgyában, amit képviselővé választásakor felfüggesztettek. A nem jogerős ítélet háromheti fogház. Az ítéletről szóló értesítés volt az első, melyet az ungvári törvényszék magyar nyelven is kiadott (a ruszin mellett).

1925. október 11. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: a Kisgalagóban épülő városrésznek köszönhetően jelentős fejlődésnek indult Ungvár központja.

1925. október 13. Az országos kisgazdapárt felhívással fordult Szlovenszkó és Kárpátalja magyarságához, hogy *„alkossák meg azt a pártot, mely minden magyar befogadására alkalmas”* függetlenül társadalmi vagy felekezeti hovatartozásától, azaz támogassák Szent-Iványi József kezdeményezését a Magyar Nemzeti Párt létrehozására. Ez a párt a magyarság politikai egységének szilárdítására hivatott, s továbbra is fent kívánja tartani a pártszövetségi viszonyt a kereszténységszocialista párttal.

1925. október 16. Feloszlatták a prágai Nemzetgyűlést, és kiírták az új parlamenti választásokat. → 1925. november 15. – A keresztényszocialista párt zsolnai ülésén egyhangú döntéssel kizárták a pártból Lelley Jenőt és társait, valamint kinyilvánították az együttműködési szándékot az alakulóban levő Magyar Nemzeti Párttal.

1925. október 18. Érsekújváron az országos kisgazdapárt Magyar Nemzeti Párt néven alakult újjá. Elnök: Szent-Iványi József. Ügyvezető: Törköly József. Az egyik alelnök: Egry Ferenc (Kisgejőc). Az intéző bizottság kárpátaljai tagja R. Vozáry Aladár. Az ülésen felolvasták Korláth Endre, a kárpátaljai magyar pártszövetség ügyvezetője támogató levelét. A kárpátaljai küldöttek közül felszólalt Bakó Gábor és Jaross Gyula.

1925. október 21-re a kárpátaljai kisgazdapárt Beregszászba tanácskozásra hívta egybe a magyar pártok vezetőit. Korláth Endre nemzetgyűlési képviselő kifejtette, hogy *„az egységes, vállvetett munka érdekében, de meg a választási harc sikeres lefolytatása céljából is, szükséges, hogy a ruszinszkói ellenzéki pártok, a keresztényszocialista párt kivételével, a nemzeti gondolat alapjára helyezkedve Ruszinszkói Magyar Nemzeti Párt név alatt menjenek a választási küzdelembe”, „a keresztényszocialista párttal továbbra is pártszövetséget alkotva haladjon azon cél felé, amely az itt élő magyarság és őslakosság minden irányú érvényesüléséhez vezet.”* Az ülésen határozatban mondták ki: *„a Szlovenszkói Országos Magyar Nemzeti Párttal és e párthoz csatlakozó más pártokkal közös listán megyen a választásokba és a pártszövetségben levő keresztényszocialistákkal is e közös lista alapján biztosít együttműködést.”*

1925. október 24. Beregszászban lezajlott a szövetkezett ellenzéki pártok jelölőgyűlése a közelgő parlamenti választásokra. Képviselőjelöltek: 1. Korláth Endre, 2. Szabó Lajos, 3. Bakó Gábor, 4. Jaczik Miklós, 5. Hetey Bertalan, 6. Boross Zsigmond, 7. Földes János, 8. Nagyidai Ferenc, 9. Demjén András. Szenátorjelöltek: 1. Egry Ferenc, 2. Hatfaludy Sándor, 3. Limbach Emánuel, 4. Id. Weisz Mihály, 5. Ács L. Sámuel.

1925. október 28. Beregszászban a kárpátaljai magyar pártok közös választási bizottsága döntött arról, hogy a kárpátaljai őslakospárti magyar listát egyesítik a szlovenszkói német–magyar listával (*„A gazdák szövetsége, a német iparospárt, a szlovenszkói németek és magyarok nemzeti politikai pártja”).*

1925. október 30. Összeült az ungvári kerületi választási bizottság. Megállapítást nyert, hogy 12 képviselőházi és 10 szenátori lista érkezett be. A képviselőházba a következő pártok jelöltek: Füg-

getlen Kommunista Párt és Pravoszláv Párt, Zsidó Gazdasági Párt, Agrárpárt, Zsidópárt, Csehszlovák Néppárt, Csehszlovák Nemzetiszocialista Párt, Iparospárt, Kommunista Párt, Csehszlovák Szociáldemokrata Párt, Autonóm Földműves Szövetség, és közös listán (27. sz.) szerepelt a Gazdák Szövetsége, a Német Iparospárt, a Szlovenszkói Németek és Magyarok Nemzeti Politikai Pártja.

1925. október 31. A német–magyar egységes párt Nagyszőlősön megtartotta első kárpátaljai választási gyűlését.

1925. november 1. Beregszászban, Beregújfaluban, Nagyberegen tartott választási gyűlést a német–magyar egységes párt. – A vucskómezei pártgyűlésen sikertelen merényletet követtek el Kurtyák Iván képviselőjelölt ellen.

1925. november 6. Huszton tartotta választási gyűlését a magyar–német egységes párt (*„az egyesült német, magyar, őslakos és keresztényszocialista párt”*). Szónokok: Korláth Endre, Szabó Lajos, Hokky Károly, id. Katrics József.

1925. november 7. Ungváron tartott együttes pártgyűlést a magyar–német egységes párt (*„a gazdák szövetsége, a német iparospárt, a szlovenszkói németek és magyarok nemzeti politikai pártja”).*

1925. november 15. Csehszlovákiában előrehozott parlamenti választásokat tartottak. Néhány mértékadó szavazati eredmény Kárpátalján: a CSKP helyi szervezetére (kommunisták) 30,8%, az Autonóm Földműves Szövetségre 11,6%, az agrárpártra 14,2%, a szociáldemokratákra 7,4%, a magyar pártokra 11,8% szavazott, a kormánytámogató pártokra leadott szavazatok aránya 46%. Megválasztott képviselők: Korláth Endre (Autonóm Őslakos Párt), Kurtyák Iván (Autonóm Földműves Szövetség), Gáti József, Mondok Iván, Szedorják Nikolaj (Kommunista Párt), Stefán Avgusztin (Köztársasági Földműves Párt), Králik Frantisek, Gagatko Andrij (nemzetiszocialista), Jaromír Nečas (szociáldemokrata), Volosin Avgusztin (Keresztény Néppárt) (összesen 300 mandátum). Szenátorok: Egry Ferenc (Autonóm Őslakos Párt), Bodnár István, Rescsuk Vaszil (Kommunista Párt) (150 mandátum). → 1929. október 27.

1925. november 22. Ungváron felszentelték az újonnan épült (magyar) evangélikus templomot. (Tervező: Kavasch Ernő. A berendezést ungvári iparosok készítették: a templompadokat Steierer Ferdinánd, az oltárt és a szószéket Olcsvári Gyula, a csillárt Kohut és tsa, az oltárképet Szilvay Sion görög katolikus lelkész festette. A harang Egry Ferenc ajándéka.) December 6-án felavatták a templom falában elhelyezett emléktáblát, melynek felirata:

„Épült az 1883. évben megkezdett adakozásból 1914–1925-ben Margócsi Aladár főesperes fáradhatatlan apostoli buzgalma által. Isten dicsőségére."

1925. december 1. Ungváron városi kezelésben levő szegényház nyílt.

1925. december 9. Megalakult a (II.) Švehla-kormány (a 7. csehszlovák kabinet). → 1926. március 18.

1925. december 16. 1918 után először került sor Kárpátalján református papavatásra.

1925. december 18. A képviselőházban és a szenátusban a magyar ellenzéki pártok memorandumban ismertették politikai törekvéseiket és célkitűzéseiket.

1925. december 20. Nagyszőlősön megalakult a Dohánytermelők Szövetsége. Elnök: Lator István.

1925. december 31-i állapot szerint Kárpátalja lakossága 683 400 fő.

1925 folyamán Korláth Endre képviselő interpellált a parlamentben a csehszlovákiai román kisebbségi jogok megadása ügyében. – Ungváron megalakult az SK Ruszj Sportegyesület (1945-ig állt fenn). Labdarúgócsapata 1929–1934 között ruszinszkói bajnok volt, 1933-ban és 1936-ban a csehszlovák állami ligában szerepelt.) – Ungváron megalakult az orosz irányzatú Podkarpatszka Ruszi Tanító Egyesület. Elnök: Spenik László. Hivatalos lapja 1929–1938 között a *Народна школа* (Népiskola). – Ungváron hangversenyezett Zathureczky Ede hegedűművész. – Ungváron vendégszerepelt Beregi Oszkár budapesti színművész. – Összevonták a *Kárpáti Futár* és a *Földműves* című lapot. Az új cím: *Kárpáti Földműves.* Főszerkesztő: Lakesz Mihály. – A beregardói római katolikus templomban Egry-harangot szenteltek. – Kárpátalja-szerte Jókai-ünnepségek zajlottak az író születésének 100. évfordulója alkalmából. – Kárpátalján 4046 magyar gyermeket anyakönyveztek (az édesanya nemzetiségi alapján) (35,56%). – Megjelent: Fülöp Árpád: *Kapisztrán. Színjáték.* Popper ny., Monor Jaczkó Olga: *Csendes mederben. Elbeszélések.* Földesi ny., Uzshorod; Kallus Hermina: *Etelka. Dráma 4 felvonásban.* Reform, Munkács–Mukačevo; Nagy Lajos: *Vallás nélkül.* [Elbeszélés.] [Kersék János: *Édesanyám imakönyve.]* [Vers.] /A Szeretet Kiskönyvtára, 11./ Kálvin ny., Beregszász; Boross Kálmán: *Egyházi évkör.* /A Szeretet Kiskönyvtára, 12./ Kálvin ny., Beregszász; Szabó Béla: *Vallásunk és egyházunk a múltban rövid időrendi áttekintésben.* /A Szeretet Kiskönyvtára, 13./ Kálvin ny., Beregszász; Zsemlye Lajos: *A kálvinizmus és a vagyon kérdése.* /A Szeretet Kiskönyvtára, 14./ Kálvin ny., Beregszász; Péter Mi-

hály: *A magyar református lelkipásztor a történelemben.* /A Szeretet Kiskönyvtára, 15./ Kálvin ny., Beregszász; Peleskey Sándor: *A viski református egyház története.* Viski ref. egyházközség, Beregszász; Roykó Alfréd: *A gyümölcsfa.* Beregszász. (Szakkönyv gyümölcstermesztőknek.); *Az új ipartörvény Szlovenszkó és Podkarpatszka Rusz területére. Kelt 1924. október 10-én, kihirdetve 1924. december 1-jén 259. sz. kormányrendelet az eddigi ipartestületeknek ipartársulatokká való átalakításáról.* Košice; *Kárpátaljai magyar almanach az 1925. évre.* Szerk. és kiadja: Kun István. Lám rt. ny., Užhorod–Ungvár; *A szeretet naptára az 1926. évre.* A ref. egyházi konvent kiadása. Kálvin ny., Beregszász–Berehovo; *A Néplap naptára az 1926. évre.* Skolnaja Pomoscs ny., Užhorod–Ungvár.

1926. január 1. Zombory Dezső vezércikkéből (Ruszinszkói *Magyar Hírlap): „Hétéves küzdelmünk alatt a hatalom és saját fajtánk állott velünk szemben. […] Saját fajtánkból kikerülő ellenfeleink […] nagy tagoltságot mutatnak. – Három csoportra oszthatjuk őket. A közönyösek, a megalkuvók s a megfizetettek osztálya."*

1926. január 7. Pozsonyban megalakult a Szlovenszkói és Ruszinszkói Magán-erdőgazdaságok Szövetsége. Célja, hogy *„a fapiacról, a faárakról, az erdei termékek legjobb értékesítéséről, az államközi szerződésekről állandóan informálja tagjait",* tartsa a kapcsolatot a hivatalos testületekkel, segítse a szakszerű erdőművelést.

1926. január 17. Újvidékről Ungvárra érkezett Ireneusz pravoszláv püspök. Mint a *Lidové Noviny* írja, néhány hónapig szándékozik maradni, s feladata a Kárpátaljai Pravoszláv Egyház megszervezése, továbbá a lelkipásztorkodás kiépítése. Ireneusz püspök a papnevelést is átszervezni szándékozik. Az ungvári püspökség végérvényes betöltéséig a kárpátaljai pravoszláv papnövendékek a szerb szemináriumokban fognak tanulni. A püspököt a prágai kormány és az ungvári kormányzóság is támogatja.

1926. január A Kazinczy Társaság Fleischmann Gyula felajánlására pályázatot írt ki irodalomtörténeti értekezés megírására, amely *„1918 óta kritikailag feldolgozza a szlovenszkói és ruszinszkói magyar irodalmat".* – Ebben az időszakban Kárpátalján 158 társadalmi, kulturális, szakmai, gazdasági, nemzeti stb. szervezet volt hivatalosan bejegyezve. – Az ungvári rendőrség nyomozást folytatott a magyar pártok vezetői, közte Egry Ferenc, Korláth Endre, R. Vozáry Aladár ellen azzal az indokkal, hogy a kárpátaljai magyar pártok államellenes propaganda céljára a magyar kormánytól nagyobb pénzösszeget kaptak. A vádakat nem sikerült bizonyítani.

1926. február 1. A kárpátaljai képviselők elhatározták, hogy memorandumot intéznek a kormányhoz, amelyben követelik, hogy a területen az alkotmánytörvénynek megfelelő közigazgatási reformot léptessenek életbe, s e célból szlovenszkói mintára állítsanak fel parlamenti bizottságot. A Szlovenszkó és Kárpátalja közötti végleges határról népszavazás útján döntsenek. A közigazgatási központ csakis Ungvár lehet.

1926. február 2. A kárpátaljai kisgazdapárt választmányi gyűlését tartották Beregszászban. Korláth Endre képviselő előterjesztette a Szent-Iványi Józseffel és Törköly Józseffel, a szlovenszkói Magyar Nemzeti Párt vezetőivel lefolytatott tárgyalások eredményét a kárpátaljai Magyar Nemzeti Párt megalakítására vonatkozóan. A választmány kimondta, hogy *„a ruszinszkói kerület az országos magyar kisgazda, földműves és kisiparos párt programjának, szervezeteinek, címének fenntartása mellett politikai küzdelmét az országos politikában a magyar nemzeti párt lobogója alatt viszi tovább, mint annak ruszinszkói kerülete, mert szükségesnek látja a városi iparosság és kereskedővilág erejének felhasználásával politikai hatalmát nagyobbítani, küzdelmét hatékonyabbá tenni”.* A kárpátaljai Magyar Nemzeti Párt vezetősége: Kerületi elnök: Egry Ferenc, ügyvezető: Korláth Endre. Alsóberegi körzeti elnök: Bakó Gábor, ügyvezető: Ibrányi György. Felsőberegi körzeti elnök: Polchy István, ügyvezető: R. Vozáry Aladár. Ugocsai körzeti elnök: Siménfalvy Árpád, ügyvezető: Bodáky István. Ungi körzeti ügyvezető: Jaross Gyula. Máramarosi körzeti elnök: Ács Lajos Sámuel, ügyvezető: Rétyi Gazda Elemér. A gyűlésen megválasztották a kerületi döntőbíróság tagjait, valamint a kulturális, gazdasági, ipari és kereskedelmi, pénzügyi szakosztályok előkészítő bizottságát. A választmány úgy döntött, hogy a Magyar Nemzeti Párt továbbra is együttműködik a keresztényszocialista párttal, fent kívánja tartani az eddigi pártszövetségi keretet, melynek elnöki tisztébe Árky Ákost, az Őslakosok Autonóm Pártjának elnökét javasolja.

1926. február 4. Megjelent az 1920. február 29-én elfogadott nyelvtörvény végrehajtási rendelete. A kárpátaljai pártok értelmezése szerint a rendelet *„kisebbségi nyelvnek”* deklarálja a ruszint, holott annak az államnyelvvel egyenrangúnak kellene lennie.

1926. február 7. Magyar Nemzeti Bál volt Beregszászban a kárpátaljai Magyar Nemzeti Párt szervezésében. → 1927. február 27.

1926. február 8. Ungváron ülésezett a Központi Orosz Nemzeti Tanács. A jelenlevők kifejezték egyet nem értésüket a február 4-i nyelvrendelettel, felhívták az összes politikai szervezetet, a nemzetgyűlési képviselőket, hogy *„lépjenek sorompóba a kárpát-*

orosz lakosság autonóm nyelvi jogainak védelmében", tiltakoztak a tervbe vett közigazgatási reform ellen, mely ismételten semmibe veszi a köztársaság eme részének autonóm jogait. A nagyobb nyomaték megadása érdekében a városban 18 órakor bezártak minden üzletet és nyilvános helyet. Estére már mintegy 2 ezer ember volt jelen a gyűlésen, közte az ellenzéki és a kormánytámogató pártok képviselői is. A határozatról távirati úton értesítették a köztársaság politikai pártjait, valamint a miniszertanácsot.

1926. február 10. Az Országos Keresztényszocialista Párt végrehajtó bizottságának pozsonyi ülésén tárgyalták a magyar pártok együttműködésének kérdését. Kárpátaljáról Hokky Károly volt jelen.

1926. február 11. Ungváron járt Edvard Beneš külügyminiszter. → 1934. május 3.

1926. február 15. Kurtyák Iván ruszin képviselő a parlamentben tette szóvá, hogy a készülő közigazgatási reform ellentétben van azokkal a jogokkal, amelyek Kárpátalját illetnék meg a nemzetközi szerződések és a csehszlovák alkotmánytörvény értelmében, s a reform valójában újabb merénylet az autonómia ellen. Kurtyák a ruszin őslakosság nevében követelte az autonóm szojm haladéktalan összehívását, tiltakozott a Ruszinföld területének megcsonkítása ellen, mert szó van arról, hogy újabb Ung megyei területek kerülnének Szlovenszkóhoz. – E naptól megvalósult a telefon-összeköttetés Munkács és Lemberg között.

1926. február 16. A Központi Orosz Nemzeti Tanács Ungváron újabb tiltakozó kiáltványt bocsátott ki a közigazgatás tervezett reformja ellen, melyet aláírt többek között Volosin Avgusztin, Kurtyák Iván, Kaminszki József. A kárpátaljai magyar ellenzéki pártok beregszászi együttes ülésükön csatlakoztak a ruszinok autonomista mozgalmához. A görög katolikus egyházi vezető körök vallási téren szándékoznak propagandát indítani a tervezett közigazgatási reform ellen.

1926. február 21. Ismeretlen tettesek összetörték Nepomuki Szent János ungvári szobrát (az első 1871-ben készült, a most tönkretett alkotást az 1890-es évek elején készítette Petridesz János ungvári szobrászművész).

1926. február 23. A ruszin pártok Huszton tartottak tiltakozó gyűlést a tervbe vett közigazgatási reform ellen. Az egybegyűltek követelték Kárpátalja határainak a Poprád folyóig való kiterjesztését.

1926. február 24. A Központi Orosz Nemzeti Tanács Kárpátalja-szerte plakátokat ragasztatott ki, amelyeken a közigazgatási reform-

javaslattal szemben autonómiát követel, felhívja a településeket, hogy válasszanak küldötteket egy általános nemzeti tiltakozó gyűlésre.

1926. február 25. A Magyar Nemzeti Párt képviselői és szenátorai a közigazgatási reformról tartottak értekezletet Prágában. A párt a reformtervezettel alapjában egyetért, ám követeli, hogy a közigazgatási területeket, amelyek létesítését a reformtervezet előírja, a volt magyar vármegyék határainak megfelelően rendezzék, a kárpátaljai szojmban a magyar nemzeti kisebbség létszámának arányában vehessen részt. Korláth Endre szerint a ruszinok évszázadokon keresztül küzdöttek a magyarokkal együtt Rákóczi zászlaja alatt szabadságukért. Akkor mi voltunk többen – mondja Korláth –, és ők kevesebben, most pedig ők vannak többen, és mi vagyunk kevesebben. Ők segítettek nekünk akkor, most pedig mi segítünk nekik, és megyünk velük a közös szabadság kivívásáért úgy, mint őseink tették.

1926. február A szatmári római katolikus püspök Fibiger Sándor ny. gimnáziumi tanár címzetes kanonokot szubvikáriussá (a kárpátaljai püspöki vikárius állandó helyettesévé), Pásztor József tibai római katolikus plébánost *„az elszakított részek"* egyházmegyei főtanfelügyelőjévé nevezte ki. – Petrigalla Péter polgármester több ízben járt Prágában annak érdekében, hogy Munkácson egyetem nyílhasson. – Ungváron egyesült a Podkarpatszkij Bank és a Ruszkij Narodnij Bank. Új neve: Podkarpatszkij Narodnij Bank. Elnök: Avgusztin Volosin. Ügyvezető igazgató: Hrabár Konstantin. – Prágában hattagú bizottságot (*„sesztkát"*) alakítottak a koalíciós pártok kárpátaljai képviselői azzal a céllal, hogy az minden kárpátaljai vonatkozású törvényjavaslatot előzetesen megtárgyaljon, javaslataival kiegészítve terjessze a minisztertanács elé.

1926. február–március Kárpátalja-szerte tiltakoztak a munkásfizetések magas adója miatt.

1926. március 1. Elárverezték Ungváron a Hampel-házat, melyet a tulajdonos eredetileg római katolikus fiúinternátus céljára adományozott a városnak. – A Proszvita Egyesület színháza jubiláris előadást tartott fennállásának 5. évfordulója alkalmából. Műsoron: Mascagni: *Parasztbecsület.* Az ünnepi beszédet Vaszil Grendzsa-Donszkij mondta.

1926. március 16. Munkácson betiltották Herczeg Ferenc *Híd* című darabjának előadását, melyet a Horváth Kálmán vezette Kárpátaljai Magyar Színtársulat mutatott volna be.

1926. március 18. Megalakult Jan Černy (II.) átmeneti kormánya (a 8. csehszlovák kabinet). → 1926. október 12.

1926. március 21. Ungváron megalakult a Podkarpatszka Ruszi Zsidó Nőegylet.

1926. március Ruszinszkó valamennyi képviselőjének aláírásával interpellációt nyújtottak be a parlamentben a februári nyelvrendelet ellen. – A közoktatásügyi tárca új népiskolák létesítését kezdeményezte Szlovenszkóban és Kárpátalján. Az utóbbi területen mintegy 50 ezer iskolaköteles nem jár iskolába. Milan Hodža a képviselőházban kijelentette: kulturális fontossága miatt az iskolaügy nem képezheti pártviszályok tárgyát. Az iskolai autonómia problémájával kapcsolatban kifejezte azt a reményét, hogy ebben a tekintetben sikerül olyan formákat találni, amelyek a békés együttélést lehetővé teszik. Modus vivendit fogunk találni – mondta, ha azt az elvet tartjuk szem előtt, hogy nem akarunk egymástól lelkeket elrabolni. – Ungváron üzembe állították az első mentőautót.

1926. április 1. Megkezdte működését az 1920. április 14-én kelt 347/920. sz. törvénnyel létrehozott csehszlovák jegybank.

1926. április 4. Az ungvári törvényszéken megalakult Kárpátalja első esküdtbírósága. – Beszkid Sándor ungvári kultúrreferens nyilatkozata a *Ruszinszkói Magyar Hírlap*ban*:* a kárpátaljai magyar színház válságban van, Horváth Kálmán igazgató ellen intézkedés fog történni. Sajnálatos, hogy a területen nincs magyar nyelvű színészképzés, mert így nagy bajt okozhat, ha a kormányzat ragaszkodna ahhoz, hogy csak csehszlovák állampolgárt enged játszani magyar színpadon.

1926. április 19. Pöstyénben megalakult a Csehszlovákiai Magyar Újságírók Szindikátusa. A hivatásos újságírókat tömöríti. Elnök: Dzurányi László. Ügyvezető: Kasztor Ernő.

1926. április 30. Országos cserkészkongresszust tartottak Ungváron.

1926. április Hivatalos közlemény szerint Kárpátalján az erdőterület 47,2 százaléka állami, 18,7 százaléka egyházi tulajdon, 30,3 százaléka magánbirtok, 2,8 százaléka autonóm testületek tulajdona.

1926. május 2. A kárpátaljai cseh és szlovák tanerők kiváltak a Podkarpatszka Ruszi Tanító Egyesületből, és önálló szövetséget alakítottak.

1926. május 3. Az ungvári római katolikus templomban került sor az Egyházi Énekesek és Zenészek Körének első templomi hangversenyére. Orgonán játszott: Zádor Dezső.

1926. május 9. Az Ungvári Társaskör és a Mozaik Kultúregyesület felhívta a közönséget egy színpártoló egyesület megalakítására *„a színikultúra megmentése érdekében”.*

1926. május 16. Ungváron megalakult a Ruszinszkói Magyar Színpártoló Egyesület. Elnök: Novák Endre. Társelnök: Antal Miklós. Főtitkár: Szerényi Ferdinánd. – Ungváron a Duchnovics Társaság leleplezte Fencik Jevhen szobrát, melyet a prágai egyetemi hallgatók adományaiból állítottak fel. – A técsői református gyülekezet a református templom falában márványtáblát helyezett el az első világháborúban elesett református katonák emlékére. A táblára 60 név került fel, s alatta a jelmondat: *„Mit értünk tettetek hősi áldozat! / Feledni őket: bűn és kárhozat."*

1926. május 19. Fasiszta csoportosulás tartott gyűlést Ungváron.

1926. május 22. Tahy Ábrahám római katolikus püspöki helynök Ungváron megáldotta az új Nepomuki Szent János-szobrot. A talapzatnál az alábbi szövegű táblát helyezték el: *„1781 évtől városunkban tisztelettel körülvett Nepomuki Szent János szobrot 1926. február 21-én éjjel szentségtörő kezek lerombolták. Az új szobrot Istenben boldogult feledhetetlen polgártársunk Flach Jakab* [volt ipartársulati elnök] *emlékére állíttatta bánatos hitvese Breznay Ilona 1926. május 16-án."*

1926. május 23. Árky Ákos pünkösdi írásából (Ruszinszkói *Magyar Hírlap*): *„Az egyházak hivatása kibővült. Az egyház, benne a vallás, a hit ma nemcsak az, ami volt azelőtt. Az egyházat a mi mai magyar küzdelmünk a nemzeti lét problémájának otthonává tette. A templom ma nemcsak a vallásos áhítat és a lelki felemelkedés szent csarnoka, hanem oázis is a jogért és a szabadságért folyó küzdelem puszta sivatagában. Azilium lett az egyház, a templom, hova a megsebzett magyar szív a rosszakarat és a rágalom fúriái elől menekül s ahonnan megvigasztalódva, megerősödve lép ki újra a küzdelem verejtékkel teli porondjára."*

1926. május 26–27. Kassán megtartották a Szlovenszkói és Ruszinszkói Egyetemes Református Egyház Országos Lelkész Egyesületének első országos értekezletét. Határozat: az egyház mihamarabb kezdje újra a tárgyalásokat a kormánnyal az egyházi alkotmány elfogadásáról.

1926. május 31. Ungváron megalakult a Ruszinszkói Magyar Újságírók Szövetsége. A szindikátust Dzurányi László elnök és Kasztor Ernő ügyvezető képviselte. Elnök: Havas Emil. Alelnök: Kovács Béla. Titkár: Garas Nándor. Pénztáros: Bálint Miklós. Ellenőrök: Rácz Pál, Simon Menyhért. Választmányi tagok: Voith György, László Ernő, Zombory Dezső, Katrics József, R. Vozáry Aladár. – Csehszlovákia és Magyarország kereskedelmi szerződést kötött a legnagyobb kedvezmény elve alapján (érvényben maradt 1930. december 15-ig).

1926. június 1. Küldöttség jelent meg Zseltvay János ungi zsupánnál, és átnyújtotta a következő memorandumot (részlet): *„Zsupán úr! Az Ön által feloszlatott Ungvár városi képviselőtestületben – a cseh nemzetiszocialista és a szociáldemokrata pártok kivételével – képviselve volt pártok megbízásából jelentünk meg, hogy ezek közös egyetértésben hozott határozatát átadva kérjük Zsupán urat, miszerint a Zsupán úr által ezelőtt 20 hónappal feloszlatott képviselőtestületet ugyancsak disretionális joga alapján, de egyúttal a még érvényben levő törvények betartása okából is, újra egybehívni méltóztassék."* A hivatkozott törvény: *„1886. évi XXII. tc. 61. §."* Zseltvay válasza: a feloszlatás nem a hivatkozott, hanem csehszlovák kormányrendelet adta jog alapján történt; *„a képviselőtestület összehívására sajnos pozitív ígéretet nem tehetek, mert az előbb jelzett törvény […] a képviselőtestület összehívását nem utalja a hatáskörömbe."* → 1928. október 17.

1926. június 4. Az e napon kelt 84. sz. kormányrendelet kimondta a három ruszinszkói zsupa (ungi, beregi, máramarosi) összevonását. → 1926. július 1.

1926. június 7. Ungváron Kurtyák Iván szervezésében megalakult a Ruszin Nemzeti Tanács, mely határozatban foglalt állást az autonomista politika mellett, tiltakozott a Ruszinföld elcsehesítése ellen, követelte, hogy a hivatalokat ruszinokkal töltsék be, a kormány Kárpátalján gazdasági és szociális intézkedéseket csak a tanács bevonásával tehessen, a ruszin legyen a hivatalos nyelv, a terület határai a Poprádig terjedjenek, kinyilvánította, hogy a magyarság egyenrangú nemzetiség, számukra biztosítani kell a nemzeti fejlődés feltételeit.

1926. június 10. Kárpátalja parlamenti képviselői egységesen állást foglaltak a terület nagyzsupává alakítása ellen, mert az az autonómia megadásának újabb elodázását jelenti. *„Mindaddig, amíg életbe nem lép Ruszinszkó autonómiája, amíg nem hívják össze az autonóm szojmot és nem állapítják meg a végleges határokat, nemcsak idő előttinek, hanem törvényellenesnek is tartjuk a mai megyei szervezet megváltoztatását. Mert a békeszerződés és a Csehszlovák Köztársaság alkotmánytörvénye harmadik és negyedik paragrafusa és a Podkarpatská Rus generális statútumai értelmében a helyi közigazgatás ügye kizárólag a szojm hatáskörébe tartozik. Ennek következtében csakis a szojmnak van joga határozni a megyék szervezete és a megyei határok és székhelyek megváltoztatása tárgyában, mert a megyei szervezet elsősorban helyi közigazgatásnak tekinthető."* A minisztertanácshoz benyújtott tiltakozást aláírták: Volosin Avgusztin, Gagatko Andrij,

Kurtyák Iván, Gáti József, Králik Frantisek, Szedorják Nikolaj, Korláth Endre, Mondok Iván, Stefán Avgusztin, Jaromír Nečas.

1926. június 13. Ungváron megrendezték a kárpátaljai ruszin/orosz/ukrán nemzeti kórusok találkozóját. – Beregszászban megalakult a Vegyes Ipartársulat. Elnök: Limbach Emánuel.

1926. június 17. A képviselőház alkotmányjogi bizottsága a közigazgatási reformtervezet vitája során elfogadta azt az előterjesztést, miszerint az ország területét négy közigazgatási területre oszlik: Csehország, Morvaország és Szilézia, Szlovenszkó és Podkarpatszka Rusz.

1926. június 26. Parlamenti határozatban mondták ki a kiutasítási eljárások azonnali felfüggesztését, tekintettel a készülő új állampolgársági törvényre.

1926. június 27. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„míg Csehországban és Szlovákiában is majdnem mindegyik polgári és ehhez hasonló jellegű iskolának meg van a befejező kurzusa, addig Ruszinszkóban a polgári iskolák minősítését biztosító befejező kurzusok hiányzanak. - A négy polgári elvégzése tehát a gyakorlati életben – semmi."* – Rendeltetési helyére került az az 1453-ból származó, bizánci Szűz Mária-kép, melyet a római pápa adományozott a csernekhegyi kolostornak, mert *„a görög katolikus egyház védelme terén elévülhetetlen érdemeket szerzett".* A kegykép a kísérőlevél szerint *„megvédi a hívőket a testi és lelki szenvedésektől".*

1926. június 28. A közigazgatási reformjavaslat képviselőházi vitájában felszólaló Kurtyák Iván kárpátaljai képviselő kifejtette, hogy a készülő törvény nem helyettesítheti az autonómiát; a ruszinok elszánták magukat, hogy minden rendelkezésre álló eszközzel küzdeni fognak jogaikért.

1926. június 30. A törvényhozásban befejeződött a közigazgatási reformról szóló törvényjavaslat általános vitája. – Földrengést észleltek Aknaszlatinán.

b) a nagyzsupa időszaka
1926. VII. 1–1928. VII. 1.

1926. július 1. Podkarpatszka Ruszban életbe lépett a tartományi rendszer (*„nagyzsupa"* lett). Székhely: Munkács. → 1928. július 1. – A képviselőház első olvasatban elfogadta a közigazgatási reformról szóló törvényjavaslatot. A Magyar Nemzeti Párt a törvényjavaslat ellen szavazott. – A parlament jóváhagyta az ún. Lex Dérert (állampolgársági törvény). Az 1. § kimondja: *„Azoknak a volt magyar állampolgároknak, akik 1919. január 1-je előtt leg-*

alább négy évig laktak megszakítás nélkül Szlovenszkó vagy Ruszinszkó valamely községében […] igényük van a csehszlovák állampolgárság megadására, ha az említett négy év eltelte óta a kérvény beadásáig megszakítás nélkül a ma Csehszlovákiához tartozó területen bírnak lakóhellyel." A törvény szavazásra bocsátása előtt a Magyar Nemzeti Párt tiltakozását jelentette be arra hivatkozva, hogy *„a trianoni béke első szakasza az állampolgársági jogot úgy adja meg a Csehszlovák Köztársaság fennhatósága alá került volt magyar állampolgároknak, hogy ahhoz a Csehszlovák Köztársaság engedélye nem szükséges".*

1926. július 2. Munkácson tartották a Podkarpatszka Ruszi Tanító Egyesület kongresszusát. Követelések: az elemi iskolát fejlesszék nyolc évfolyamúvá, építsenek új iskolákat, fogadják el a tanítói szabályzatot, bővítsék 5 évre a tanítóképzést. – Az e napon kelt 106. sz. kormányrendelet Ruszinszkóban a helyi igazgatási szervek működését szabályozta a nagymegyén belül (Szlovenszkóban a 385/922. sz.).

1926. július 3-tól a *Ruszinszkói Magyar Hírlap* megszűnt a kárpátaljai magyar pártszövetség hivatalos lapja lenni, megvált a laptól Zombory Dezső főszerkesztő. Az újság magántulajdonba került. Laptulajdonos: Kováts Miklós. Főszerkesztő: Árky Ákos (*„a magyar nemzeti egységen is túlmenő »őslakos egység« eszméjének nagytekintélyű képviselője").* Szerkesztők: Rácz Pál és Kováts Miklós.

1926. július 5. Gebé Péter munkácsi püspök 1924. novemberi memoranduma alapján a kormány elfogadta a kongruatörvényt.

1926. július 8. A szenátus alkotmányjogi bizottságában befejeződött a közigazgatási reformról szóló törvényjavaslat általános vitája.

1926. július 11. A kárpátaljai bortermelők emlékiratot intéztek a kormányhoz, melyben az ágazat válságának megoldására kérték, hogy a területre ne engedjenek be külföldi szállítmányokat, ezenkívül tegyék lehetővé holdanként 3000 korona kamatmentes kölcsön felvételét.

1926. július 13. Virágkarnevál és rózsakirálynő-választás volt Ungváron a városi atlétikai klub szervezésében.

1926. július 14. A szenátus második olvasatban elfogadta a közigazgatási reformra vonatkozó törvényjavaslatot.

1926. július 26. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Ruszinszkó legmagyarabb városa Beregszász. Ha pedig a csehek részéről ok nélkül ruszinoknak tartott görög katolikusokat, úgyszintén a hivatalosan zsidó nemzetiségként kezelt izraelitákat is magyaroknak vesszük, aminthogy a tényleges helyzetnek megfelelően azoknak is kell vennünk, egyenesen színmagyar városnak is mondhatjuk,*

ahol csak a tisztviselők és a katonák nagyobb része tartoznak más nemzetiséghez. A ruszinszkói magyarságnak és a volt magyar kultúrának tehát Beregszász a természetes középpontja. - Beregszász e szép és fontos feladatnak – sajnos – nem tud, helyesebben mondva nem akar megfelelni. Beregszász városa Ruszinszkó magyar kultúréletére nézve ma semmiképpen sem az a név, amely a vérkeringést az egész szervben irányítja, amire pedig fekvésénél és múltjánál fogva tagadhatatlanul hivatva van."

1926. július Korláth Endre a parlamentben interpellált *„az 1919. évi román betöréssel okozott károk megtérítése"* tárgyában. (A régió egy része 1919–1920-ban román megszállás alatt volt.) – Az Országos Keresztényszocialista Párt eperjesi helyi szervezetének ülésén Szüllő Géza országos elnök méltatta annak a politikai fontosságát, hogy a Magyar Nemzeti Párt kivált a kormányt támogató pártok szövetségéből, amely által lehetővé válik, hogy a szlovenszkói és a kárpátaljai ellenzéki pártok egymással szövetségben lépjenek fel a parlamentben. – Polgár Károly lett a kárpátaljai színikerület új igazgatója. → 1932. június. – Munkácson megalakult a Kadima Zsidó Sportklub. Elnökök: Fried Sándor és Halmos Dezső.

1926. augusztus eleje Kilépett a medréből a Tisza, a Latorca, az Ung, a Laborc. A kár tetemes. Kárpátaljára látogatott Jan Černy miniszterelnök és Slavik földművelésügyi miniszter, hogy végigjárják *„az árvizek és jégverések sújtotta vidékeket".*

1926. augusztus 1. Beszkid Sándor, a kárpátaljai közigazgatási hivatal kultúrreferense nyilatkozott a *Ruszinszkói Magyar Hírlap*nak a munkácsi zsidó hitközségen belüli viszállyal kapcsolatos hivatalos álláspontról: *„a harcban álló zsidó pártok között elvi ellentétek nincsenek, csak kimondottak személyi ellentétek. A belzi párt éppúgy ragaszkodik a hagyományokhoz, a vallási szabályok legaprólékosabb betartásához, mint a munkácsi rabbié. […] a munkácsi hitközség viszálya nem lokális jellegű harc, hanem tűzfészke a zsidóságnak, amely károsan, sőt rombolóan hat az egész ruszinszkói zsidóság érdekeire s megakadályozza fejlődésében. […] a hitközség kettéválasztása nem megoldás."* – Ungváron megalakult a Kisiparosok és Kiskereskedők Gazdasági és Kulturális Egyesülete. Elnök: Behun István.

1926. augusztus 2. A szerb pravoszláv egyház szinódusa jegyzéket intézett a csehszlovák külügyminisztériumhoz, melyben kérte a pravoszlávok jogainak biztosítását Kárpátalján. Ellenkező esetben a szinódus a Népszövetséghez kíván fordulni.

1926. augusztus 8. Kétéves szünet után újjáéledt a Beregszászi Irodalomi és Műpártoló Egyesület.

1926. augusztus 9. Földrengést észleltek Taracköz környékén. Több lakóház megrongálódott.

1926. augusztus 15. Ungváron megemlékeztek arról, hogy a városban az egyetemi hallgatók megalakították az első futballcsapatot (tagjai voltak: Neumann Márton, Gulovics Tivadar, Láhner Kálmán, Meiselsz Gyula, Csűröss Ferenc, Csűröss Szilárd, Mittelmann Béla, Meiselsz Sándor, Patay Gyula, Bártfi Kálmán, Gornidesz Mihály), és épp 25 évvel ezelőtt ezen a napon játszották első mérkőzésüket budapestiek ellen.

1926. augusztus 18–25. A Szent István-hét alkalmával féláron lehet hozzájutni a magyarországi vízumhoz.

1926. augusztus 22. Ungváron tartotta rendkívüli ülését a Csehszlovákiai Magyar Újságírók Szindikátusának vezetősége Dzurányi László elnökletével. Határozatban ítélték el, hogy az utóbbi időben a kassai magyar sajtó egymás elleni támadások színtere lett.

1926. augusztus 27. MTI-közlemény: *„Lapjelentések szerint az Erdős-Kárpátokban egyelőre titkos szövetség formájában megalakult az ébredő ukránok egyesülete. A rendőrség Ungváron és más városokban máris több tagot letartóztatott. A szervezet propagandájának az a célja, hogy elérje az Erdős-Kárpátoknak Csehországtól való elszakadását és Ukrániához való csatlakozását."*

1926. augusztus 28. Ungváron megalakult a Ruszinszkói Autótulajdonosok Klubja. Hivatalosan ekkor a városban 65 gépkocsit tartottak nyilván, ebből 5 autóbusz, 6 teherszállító autó. Kárpátalján összesen 291 személynek volt jogosítványa, ebből 122 az ungvári.

1926. augusztus A görög katolikus egyház polgári peres úton próbálta meg érvényesíteni jogait a pravoszlávokkal szemben. A bíróság most kimondta, hogy a templomok nem a hívek, hanem a görög katolikus egyház tulajdonát képezik, ugyanez vonatkozik minden egyéb egyházi tulajdonra. A döntés értelmében néhány templomot a pravoszlávok visszaadtak, de kérték, hogy továbbra is tarthassanak azokban istentiszteletet. A görög katolikus egyház ezt megtagadta arra hivatkozva, hogy a kánonjog tiltja templomaiban a más felekezetek általi szolgálatot. A vita rendezésére a kormány úgy döntött, hogy szubvenciót biztosít pravoszláv templomok építésére. – Ungváron megkezdődött a cigányiskola építése. Az étkeztetésről a Vöröskereszt kíván majd gondoskodni. → 1926. december 1. – Nagybocskó lakossága kérte a tanügyi referátust, hogy a községben gimnáziumot állítsanak fel. A lakosok ezer ingyenes munkanapot ajánlottak fel az állam javára. Az illetékes minisztérium a kérelmet elutasította.

1926. szeptember 3. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„A magyar kultúra lassú haldoklását jelenti, hogy évről-évre kevesebb a magyar iskolák tanulóinak száma. Az apadás elsősorban az elemi iskolákban mutatkozik, amennyiben a legtöbb magyar iskolába 30–50 százalékkal kevesebb magyar tanulót írattak be szeptember elsejéig mint tavaly. […] Ugyanígy van a felekezeti iskoláknál, valamint a középiskolák magyar tagozatánál is. […] A szülők nagy része […] a cseh iskola mellett döntött, úgy hogy ma Ungváron, mint Ruszinszkó más vegyes lakosú helyein jelenleg a cseh iskolák vezetnek a ruszin és a magyar iskolák előtt."*

1926. szeptember 4. Beregszászban tartották a Magyar Nemzeti Párt kárpátaljai kerületének választmányi ülését. Tárgy: a párton belüli szembenállás tisztázása. A helyszínválasztás oka, hogy a MNP ellenzéke Beregszászban alakult ki. Két elkülönülési kísérlet történt: első alkalommal a legutóbbi parlamenti választásokat megelőző időszakban, amikor a beregszásziak a választási szövetséggel nem értettek egyet; másodszor a nyár folyamán a *Kárpátaljai Magyar Gazda,* a párt hivatalos sajtóorgánuma körül alakult ki vita. A laptulajdonos Bakó Gábor, a beregszászi pártszervezet elnöke nem fogadta el a választmánynak azt a döntését, hogy a megjelenés helyszínét tegyék át Ungvárra. Erre a kerületi vezetés júliusban kimondta, hogy a lap beleolvad a *Ruszinszkói Magyar Hírlap*ba. Augusztusban ismét megindult Beregszászban a *Kárpátaljai Magyar Gazda* Kovách Béla szerkesztésében, de ellenzékben Egry Ferenccel, Korláth Endrével, mint akik nem a Szent-Iványfféle program képviselői. Most, a gyűlés alkalmával a jelen levő Egry és Korláth tényekkel bizonyította, hogy Szent-Iványval a legnagyobb egyetértésben vannak. Ibrányi György kerületi ügyvezető lemondott, Kovách Béla revidiálta korábbi álláspontját, Bakó Gábor betegségre hivatkozva egyéves szabadságot kért, helyette a párt körzeti ügyvezetője Polchy István lett.

1926. szeptember 12. A Csehszlovákiai Magyar Újságírók Szindikátusának vezetősége prágai ülésén kimondta, hogy a szindikátus kárpátaljai kerületének autonómiáját felfüggeszti, és a kerület vezetésére három tagú direktóriumot küld ki. – Ungváron létrejött a Zsidó Népbank. Vezérigazgató: Elefánt József.

1926. szeptember 15. Antonín Rozsypal kárpátaljai alkormányzó nyilatkozta a *Ruszinszkói Magyar Hírlap*nak*: „A fascizmus alkotmányellenes és államellenes megnyilatkozás, amelyet én elítélek, s határozottan ellene foglalok állást. A köztársaságban mindenki hirdetheti elveit és meggyőződését, de ha a fascizmus Ruszinszkóban terrorral vagy más erőszakkal akarná a másvéleményűeket terrorizálni, úgy van rá eszközöm, hogy azt föltétlenül*

megakadályozzam. Egyébként Ruszinszkóban a mozgolódások inkább zavaros kísérletezések, mint tudatos megnyilatkozások."

1926. szeptember 17. Az elmúlt évi képviselőválasztások alkalmával megfogyatkozott szlovenszkói és kárpátaljai magyar szociáldemokrata párt vezetősége tárgyalásokba kezdett a cseh szociáldemokrata párttal a két párt esetleges egyesítéséről.

1926. szeptember 26. A Magyar Nemzeti Párt és az Országos Keresztényszocialista Párt elnöksége megállapodott abban, hogy *„a két párt közt állandóan előforduló súrlódások jövőbeni elkerülése és preventív megakadályozása céljából egy bizottságot létesítenek"*, amelybe bevonnak a pártpolitikától magukat távol tartó közéleti személyiségeket is. A bizottság kárpátaljai tagja Korláth Endre nemzetgyűlési képviselő lett.

1926. szeptember Ungvár kormánybiztosának rendelete értelmében a városi tisztviselők négy csoportba sorolandók: állandó, szerződéses, szegődtetett és ideiglenes alkalmazottak. – A munkácsi városi kultúrbizottság megbízta elnökét, R. Vozáry Aladárt, hogy hívja össze Ungvár, Beregszász, Munkács, Nagyszőlős és a többi érdekelt település képviselőit, hogy megvitassák a cseh, a magyar és a zsidó színikerületek beosztását. A cél: megalapozni az autonóm jogokkal bíró kárpátaljai színikerület létesítését *„kikapcsolva minden politikai és nemzetiségi vonatkozást, – tisztán a különböző nemzetiségek színikultúrájának emelésére, valamint a különböző társulatok gazdasági létének biztosítására fektetve a fősúlyt."* – Több hetes kényszerű szünet után újraindult a *Ruszinszkói Színházi Élet* című lap.

1926. október 3. Szent-Iványi József szlovenszkói nemzetgyűlési képviselő nyilatkozta a *Ruszinszkói Magyar Hírlap*nak*: „A Magyar Nemzeti Párt határozottan az aktivizmus alapján áll ugyan, de ez éppen azt jelenti, hogy a magyarság követeléseit a legmesszebbmenően képviselni fogja és ezeket német szövetségesei kívánságaival összhangba hozni óhajtja. Ez a legközelebbi jövő feladata. Minden reményünk megvan arra, hogy érvényesíthetjük politikai erőnket, annál is inkább, mert az Országos Keresztényszocialista Párttal való komoly együttmunkálkodás kilátásai is megnövekedtek".*

1926. október 12. Megalakult Antonín Švehla (III.) nagykoalíciós kormánya (a 9. csehszlovák kabinet). → 1929. február 1. – A Magyar Nemzeti Párt és az Országos Keresztényszocialista Párt Pöstyénben *„minden kérdésben egyöntetű megállapodásra jutott".*

1926. október 13. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„Az autóbuszláz egész Ruszinszkóra szétterjedt. Nincs Ruszinszkóban olyan*

nagyobb község, ahová autóbuszjárat ne lenne. […] A vasúti forgalom ezt az autóbusz-inváziót igen megérzi."

1926. október 23. Ungváron tartott előadást Kunos Ignác turkológus, az MTA levelező tagja.

1926. október 26. Nagyszőlősön a járási beosztás tervezett módosítása elleni tiltakozó nagygyűlésre került sor. Siménfalvy Árpád (Magyar Nemzeti Párt) felszólalásából: *„a Nagyszőlősi járás néhány tiszamenti színmagyar községét átkapcsolják a Beregszászi járáshoz nyilván azért, hogy a magyar kisebbség nyelvi joga itt elvehető legyen."*

1926. október A Csehszlovákiai Magyar Újságírók Szindikátusa Prágában rendkívüli közgyűlésen *„visszaállította a ruszinszkói kerület működését".* – Ungváron értekezletet tartottak a római katolikus papok, melyen követelték a kongruatörvény módosítását.

1926. november 1-jétől Kőrösmezőnél megindult a csehszlovák–lengyel vasúti határforgalom.

1926. november 5. Ungváron megnyílt az első Julius Meinl üzlet.

1926. november 14. Móricz Zsigmond előadása nyitotta meg Ungváron a Mozaik Kultúregyesület szabadegyetemét. Az író Ungváron Fülöp Árpád otthonában volt vendég, utána Munkácsra és Beregszászba utazott Rácz Pál kíséretében. Móricz nyilatkozata a *Ruszinszkói Magyar Hírlap*nak (a november 17-i számban): *„A szlovenszkói és ruszinszkói irodalmi élet fejlődését egészségesnek találom. Már régebben hirdettem, hogy az irodalom szempontjából a decentralizációnak óriási jelentősége van, s most, hogy Pozsonyban, Kassán, Ungváron és Kolozsváron magyar irodalmi centrumok alakultak, az utódállamok magyar irodalmának kialakulása helyes útra terelődött." „Nagy, nemes és igazi kultúrhivatást teljesít itt a Mozaik, amely előtt kalapot kell emelni minden kultúrembernek. Bár volna minden magyar városnak olyan kulturált, magas fajsúlyú irodalmi testülete, mint Ungváron a Mozaik!"*

1926. november 15. Nagyszőlősön a Ruszinszkói Közművelődési Egyesület meghívására Flachbarth Ernő tartott előadást Csehszlovákia alkotmányáról. Jelen voltak a kárpátaljai magyar pártvezetők is, közte Korláth Endre, Árky Ákos, Polchy István.

1926. november 16. Községi választások voltak Ruszinszkóban. → 1931. szeptember 27.

1926. november 26. Árky Ákos vezércikkéből (Ruszinszkói *Magyar Hírlap*): *„nekünk magyaroknak elsősorban az eddigi iskolai törvények megváltoztatását és az erre vonatkozó rendelkezéseknek revokációját kell követelnünk"; „a cseh polgári pártokkal vagy esetleg a kormánnyal kötendő megállapodás csak úgy lehetsé-*

ges, ha eddig ért fájó sebeink előzőleg okvetlen gyógyulást nyernek, ha legalábbis teljes kulturális autonómiával bírunk és erre nemcsak tárgyi, de személyi biztosítékot is nyújtanak."

1926. november A vasútügyi minisztérium tiltakozására leállt az Ungvár–Nagykapos autóbuszjárat („konkurenciát *csinált a vasútnak").*

1926. december 1. Ungváron ünnepélyesen megnyitották a cigányiskolát.

1926. december 5. Rákóczi-ünnepélyt tartott a Nagyszőlősi Népművelési Egyesület.

1926. december 8. Kassán megalakult a Csehszlovákiai Magyar Dalos Szövetség. Kárpátaljáról Munkács és Nagybereg magyar dalos egyesületei képviseltették magukat. A szövetség védnökei: Takács Menyhért (Jászóvár), Giller János (Losonc), Polchy István (Beregszász). Elnökök: Konrády Lajos, Jankovics Marcell (Pozsony), Egry Ferenc (Kisgejőc), Kövy Árpád (Losonc).

1926. december 10. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: véget ért Ungvár és Munkács versengése, eldőlt, hogy a tervezett repülőtér Ungváron lesz.

1926. december 12. A Magyar Nemzeti Párt érsekújvári értekezletén azt vizsgálták, milyen eredményre jutottak a párt törvényhozói, akik saját kezdeményezésükre tárgyalásba kezdtek a kormánnyal és a Köztársasági Földműves (Agrár) Párttal. Szentiványi József szlovenszkói képviselő kijelentette: *„az aktív politikának nem szabad az alkalmat elszalasztani, hogy a tényleges gyakorlatban valamit tegyünk, orvosoljuk a magyarság sérelmeit és megakadályozzuk azt a folyamatot, mely hét éven keresztül pusztította a magyarság nemzeti erőit".* Az értekezleten határozatban mondták ki, hogy a párt vezetése *„bizalommal kíséri a munkát",* a törvényhozók által *„lefektetett alapelveket alkalmasnak találja arra, hogy ezeknek kellő biztosítása esetén a polgári kormányzó többségben a párt részt vegyen".* A hivatkozott feltételek: 1. a nemzeti béke, a nemzeti egyenjogúság hiányzó feltételeinek biztosítása; 2. a többség kizárólag polgári (nem szocialista) pártokból álljon; 3. a Magyarország iránti barátságos magatartás.

1926. december 23. Szabó Dezső tartott előadást Beregszászban. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* azt írta, hogy az író nem fejezte be ruszinszkói tervezett programját, mert a honorárium tárgyában nem tudott megegyezésre jutni a vendéglátóval (az ungvári Mozaik Kultúregyesülettel).

1926. december 25. Simek tanügyi referens nyilatkozta a *Ruszinszkói Magyar Hírlap*nak*: „szívesen támogatom a ruszin egyetem*

felállítását", de *„nem tartom olyan könnyen keresztülvihetőnek […] Ruszinszkóban összevissza 5 gimnázium van. Ezzel pedig egyetemet fenntartani nem lehet".*

1926. december A magyar pártok kassai kultúrreferátusa pályázatot hirdetett *„történelmi munkára, mely a magyarság területveszteségeit tárgyalja az elmúlt évszázadokban Szlovenszkó és Ruszinszkó területén".* – Az év végére stabilizálódott a csehszlovák gazdaság, Kárpátalján csökkent a munkanélküliség.

1926 folyamán Ungváron vendégszerepelt Latabár Árpád budapesti színművész, kiállítása volt Ijjász Gyula, Boksay József, Novák Andor, Vaczik Teodor, Szay Károly kárpátaljai, Rottmann Mozart budapesti festőművésznek. – Egry-harangot avattak Minaj görög katolikus, Barkaszó, Nagypalád református templomában. – Kárpátalján 3964 magyar gyermeket anyakönyveztek (34,15%). – Megjelent: Rácz Pál: *A könyvnyitó asszony. Regény.* Ludwig Voggenreiter Verlag, Berlin Tamás Mihály: *Tavaszi vallomás. Fiatal évek regénye.* Concordia ny. (Bratislava), Voggenreiter Verlag, Berlin; Péter Mihály: *A pátens korának egyháztörténeti tanulságai.* /A Szeretet Kiskönyvtára, 16./ Kálvin ny., Beregszász; Stahlberger Miksa: *A bunkó. Vagyis dzsentrik, zsidók és egyébféle történetek, szatirikus elbeszélések.* Kárpátia ny., Munkács –Mukačevo; Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Központi Irodája: *A kisebbségek nyelvi jogai.* Prága; *Kis katekizmus a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye népiskoláinak számára.*9. köt. Unio ny., Užhorod–Ungvár; Sztojka János: *A kárpátaljai oroszoknak a katholikus egyházzal való egyesülése történetének megvilágítása és a „pravoszlávia".* /Hitvédelmi füzetek, 1./ Lám ny., Užhorod–Ungvár; *A csehszlovákiai kommunista (bolseviki) pártnak, mely a III. Internacionale szekciója, választási kiáltványa Podkarpatszká Rusz dolgozóihoz.* Viktoria ny., Ungvár–Užhorod.

1927. január 1-jétől a kormányzóság lapja a Munkácson megjelenő *Munkács* (46. évfolyam). R. Vozáry Aladár leköszönő felelős szerkesztő helyébe Tárczy Károly lépett.

1927. január 10. Ótátrafüreden megalakult a Csehszlovákiai Magyar Testnevelő Szövetség, *„a kisebbségi élet – extenzive – legnagyobb szervezete".* Elnök: Révay István. Kárpátaljáról a következő egyesületek léptek be: Ungvári Atlétikai Klub, Munkácsi Sportegyesület, Ungvári Testnevelési Klub, Nagyszőlősi Sportegyesület, Nagyszőlősi Testnevelési Klub.

1927. január 19. Jan Hrbek kormánybiztos ankétra hívta össze Ungvár *„minden rétegű lakosságának képviselőit",* hogy együttesen

tiltakozzanak az ellen, hogy *„Ruszinszkó fővárosát Munkácsra helyezzék át”*.

1927. január 24. A Kárpátaljai Magyar Színtársulat Ungváron bemutatta Fülöp Árpád ungvári gimnáziumi tanár – Köszörű Károly szerint a *„csendes visszavonultságban, reklámmentes levegőben hangyaszorgalommal munkálkodó nagy költő” – Kapisztrán* című színművét.

1927. február 2. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* írta: *„A közigazgatási reformjavaslat híre ismét elhintette a féltékenység és a versenyzés magvát Ruszinszkó két vezető városa: Ungvár és Munkács között. - A reformjavaslat szerint ugyanis megszűnnék Ruszinszkó nagyzsupa lenni (ami elvégre úgy sem vált be) és tartománnyá lép elő, külön tartománygyűléssel, illetve képviselőkkel.”*

1927. február 6. A *Ruszinszkói Magyar Hírlap* interjút közölt az újvidéki Irenej pravoszláv püspökkel, aki *„hosszabb ideje Ruszinszkóban tartózkodik, hogy az itteni pravoszláv hitközséget megszervezze”*. Irenej elmondta: *„mint organizátor én vagyok az első görögkeleti egyházfő Ruszinszkóban. Doszifej püspök csak mint kezdeményező és vendég, Benjamin püspök pedig csak mint magánszemély voltak előttem itt. […] Most azon dolgozom, hogy a szervezéssel összefüggően a ruszinszkói pravoszláv egyház statútumait a kormány jóváhagyja. A templomok építése is folyamatban van. Az építéshez a hívők adják a pénzt, a kormánytól is kapunk egy bizonyos mennyiségű szubvenciót, de a szubvenció törvényes járulékunk, amelyet az állam minden egyháznak egyenlően ad. […] Hiszem, hogy a görög katolikus egyházzal békét tudunk teremteni, mert én a békességet keresem. […] Ruszinszkóban csak a belgrádi patriarcha kiküldötteit illeti meg a szervezési és adminisztrációs munka […] Azon a jogcímen, hogy II. József császár óta a volt monarchia területén alakuló görögkeleti egyházi alakulatok mind a volt karlócai metropolita, illetve most a belgrádi pátriárka hatásköre alá tartoznak.”* – A Központi Orosz Nemzeti Tanács Ungváron tiltakozott a közigazgatási reformtervezet ellen, és Avgusztin Volosin kormánypárti képviselő előterjesztésében egyhangúlag elfogadott egy memorandumot, amely követeli a kárpátaljai országgyűlés (szojm) egybehívását, egy 3 tagú direktórium kinevezését és az etnográfiai határok parlamenti bizottság általi pontos megállapítását. Február 9-én a Ruszinszkói Magyar Ellenzéki Pártok Szövetsége támogató nyilatkozatot adott ki, leszögezve: *„ha a ruszin nemzeti tanács kimondja a cselekvést, mi ott leszünk, mert kényszerít az élet s cselekedni fogunk, mert cselekednünk kell.”*

1927. február 8. Tiltakozó népgyűlés volt Ungváron a fővárosi rang megtartásáért. A népgyűlés határozatára másnap nem nyitottak ki az üzletek, szünetelt a munka az üzemekben, műhelyekben, leállt a gépkocsi- és autóbusz-forgalom.

1927. február 12. Beregszászban ülésezett a Ruszinszkói Magyar Ellenzéki Pártok Szövetsége. Az ülésen bejelentette lemondását Árky Ákos, a Ruszinszkói Őslakosok Autonóm Pártjának elnöke és Nagy Kálmán, a Ruszinszkói Keresztényszocialista Párt ügyvezetője. Korláth Endre mint a pártszövetség ügyvezetője ismertette *„a ruszinszkói Magyar Nemzeti Pártnak a szlovenszkói Magyar Nemzeti Párttal való megállapodását, melyet a választások előtt kötöttek"* (szabad kéz az autonómia és a kárpátaljai adminisztrációs ügyekben).

1927. február 19. A Központi Orosz Nemzeti Tanács kiáltványban tiltakozott az ellen, hogy a tervezett közigazgatási reform Podkarpatszka Ruszra is ki fog terjedni (a megígért autonómia helyett).

1927. február 25. Megjelent a *Ruszinszkói Színházi Élet* első munkácsi száma. Szerkesztők: Kelembéri Sándor és Bernáth Pál.

1927. február 27. A Központi Orosz Nemzeti Tanács nagyszőlősi gyűlésén Gagatko Andrij kijelentette: Kárpátaljához kell csatolni Kelet-Szlovenszkót, s akkor Kassa lesz a terület fővárosa. – Beregszászban megrendezték a hagyományos Magyar Bált. → 1928. január 7.

1927. február A Kurtyák-párt kiáltványban szólította fel csatlakozásra a szepesi németeket és Szlovenszkó keleti területeinek szlovák és magyar lakosságát: *„a cseh kormány a mai napig sem adta meg e bennünket törvényesen megillető autonómiát, hanem ehelyett 45 ezer cseh hivatalnokot zúdított Kárpátalja területére […] elsősorban hozzátok fordulunk segítségért, ti józan és nemesen gondolkodó, becsületes cipszerek, kik az országnak becsületes, törvénytisztelő ifjakat neveltetek. Másodszor hozzátok fordulunk, ti sárosi és zempléni, mindig jókedvű szlovákok és magyarok. Ti, akik ruszin testvéreitekkel évszázadokon át megbecsülésben és szeretetben éltetek együtt. Kérünk benneteket, jöjjetek segítségünkre, hogy közös erővel vívhassuk ki az autonómiánkat. […] a széles körű és garantált autonómia azonban csak a rutén néppel közösen bírt területeken vihető keresztül, tehát azon a földterületen, mely a Poprád folyótól a Fehér-Tiszáig, azaz a Tátrától Kőrösmezőig terjed. Ezen a természetes határokkal rendelkező területen – éljenek ott ruszinok, magyarok, cipszerek vagy szlovákok – mind e népeknek a nagyhatalmak által garantált széles körű autonómiához van joguk. Pártunk úgy határozott, hogy Kárpátalja határait nyugaton a Poprád és a Hernád*

mentén húzódó vasútvonalban kell megállapítani, beleértve Kassa városát is, amely város elsősorban van hivatva, hogy ennek a területnek fővárosa legyen. - Történelmi múltja van kívánságuknak." – A Szlovenszkóhoz tartozó Szobránci és Kaposi járásban mozgalom indult a Kárpátaljához való csatlakozás érdekében.

1927. március 1. Petrigalla Péter polgármester Prágában tárgyalt arról, hogy Munkács legyen Podkarpatszka Rusz közigazgatási székhelye.

1927. március 6. Munkácson megjelent *Az Őslakó* című független politikai és társadalmi hetilap első száma. Felelős szerkesztő és laptulajdonos: R. Vozáry Aladár.

1927. március 14. Munkács lakossága népgyűlésen követelte, hogy a város nyerje el a terület fővárosa rangot.

1927. március 15. A Polgár Károly vezette Kárpátaljai Magyar Színtársulat megkezdte a munkácsi szereplést. Műsoron: Molnár Ferenc: *Játék a kastélyban,* Kálmán Imre: *Cirkuszhercegnő,* Ibsen: *Peer Gynt*, Kacsóh Pongrác: *János vitéz,* Mikszáth Kálmán: *A Noszty fiú esete Tóth Marival.* A társulat neves színészei: Kováts Terus, Kóbor Irén, Szeghalmi Erzsi, Unger István, Budai Imre, Gáspár Iván.

1927. március 20. Az Országos Keresztényszocialista Párt kassai szervezetének vezetőségi ülése határozatban mondta ki, hogy *„rokonszenvvel fogadja a Ruszinszkóból kiindult mozgalmat, mely szerint ezen autonóm területet a Tátráig, a Poprád folyóig terjesszék ki és ezen terület fővárosa Kassa legyen, mely területen az uralkodó ruszin nép mellett a kisebbségek jogai is teljességben érvényesülnek".*

1927. április 1-jétől a munkácsi Csillag étterem hetente kétszer kulturális jellegű kávéházi esték szervezését határozta el. – A *Ruszinszkói Színházi Élet* beleolvadt a budapesti *Színházi Élet* című lapba. Helyi tudósítók Bernáth Pál és Kelembér Sándor.

1927. április 3. Munkácson zsidó árvaotthont avattak.

1927. május 6–8. Munkácson mezőgazdasági kiállítást szervezett a város gazdasági egyesülete.

1927. május 7. Munkácson II. Rákóczi Ferenc tiszteletére országos emlékünnepséget tartottak.

1927. május 20. Munkácson járt Jozef Tiso egészségügyi miniszter.

1927. május 27. T. G. Masarykot ismét köztársasági elnökké választották. → 1934. május 24.

1927. június Ungváron, Munkácson és Beregszászban járt Ottokar Srdinko földművelésügyi miniszter.

1927. július 5–27. Ungváron megrendezték az I. Podkarpatszka Ruszi Iparkiállítást több mint 600 csehszlovák, lengyel, román,

német, magyar, svájci, belga kiállító részvételével. Kárpátaljai résztvevők: Ungvárról Danubia Gépkereskedelmi Vállalat, Páris Áruház (Hartmann Sámuel), Miskolczy Lajos papi és úriszabó, Fried Ármin áruháza, Havasi István cipőboltja, Kerényi Márton drogériája, Kasser Emanuel szappangyára, Kozár Lajos lakatosárugyára (alapítva 1897-ben), Nyilas Vince cementipari telepe, Sájghy János bőrdíszműves (műhely alapítva 1880-ban), Gold és Tsa épület- és műbádogos, Rádió Szekeres, Auto Centrale, Stern Mór rum- és likőrgyár, Jáchym Alois épület- és géplakatos, Szegedi Vilmos gyógyszerész és tsa, Juga Konstantin kovács, Schlesinger Dezső ruhaszalonja, Foto Themac fényképészeti és reklámcég, Tamás István kovács és kocsigyártó, Vaskó István cipész, Adler M. Sámuel péküzeme, Radietta, Rothmann Testvérek férfiruha-kereskedés, Cap Béla kosárfonó üzeme, Grosz Mór Garage (a Škoda Autóművek kárpátaljai vezérképviselete), Vajda Emil Műszaki Iroda (a Ford, a Firestone, a Harley Davidson, a Vacuum Oil Comp. kárpátaljai képviselete), Mihók János könyvkötő, Steinmetz Paula kalapszalonja, Cser Béla vas- és fémöntödéje (alapítva 1887-ben), Jendrék András kőfaragó, Behun Béla épület és műasztalos, Schönberger Géza, a Standart Oil Comp. képviselője, Makovicka Ferenc bádogos és vízvezeték szerelő, Kofmann zongoraüzlet (alapítva 1895-ben), Molnár Arnold üveg- és porcelánboltja, Jan Paček szűcsműhelye, Akkord Haranggyár, Lebovits Dezső bőröndös Kisgejőcről Egry Ferenc harangöntödéje (alapítva 1793-ban) Beregszászból Lichtestein Adolf ékszerész és látszerész, Popiel Zsigmond szűcsmester, Indig Mózes kályhakészítő Nagyszőlősről a Rosner és Steinberger cég Őrhegyaljáról a Schönborn-Bucheim Gőzsörgyár (alapítva 1728-ban) Munkácsról Blum József bútorkereskedő, Sutay Béla bútorüzeme (alapítva 1901-ben), a Szova testvérek rádiószaküzlete, és mások.

1927. július 14. A prágai parlament megszavazta a közigazgatási reformtörvényt (125. sz.). → 1928. július 1.

1927. július 28–augusztus 1. Nemzetközi teniszversenyt szervezett Ungváron az UAC.

1927. július Megalakult a Szolyvai Műkedvelők Egyesülete a kultúra minél eredményesebb szolgálata érdekében.

1927. augusztus 7. A munkácsi Nadija Rokkantszövetség rokkantnapot szervezett.

1927. augusztus 14. A Magyar Nemzeti Párt kárpátaljai kerülete aratóünnepséget rendezett Beregszászban.

1927. augusztus 14–15. Kárpátalja és Kelet-Szlovenszkó tűzoltó egyesületei országos tűzoltóversenyt tartott Ungváron.

1927. szeptember 27. Munkácson megalakult a Ruszinszkói Magyar Színpártoló Egyesület helyi csoportja.

1927. október 14. Budapesten tartotta alakuló ülését a Felvidéki Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete. Elnök: Komlóssy István.

1927. október 17. Munkácson ünnepélyes keretek között adták át a csehszlovák Vöröskereszt által létesített mentőállomást.

1927. október Cikksorozat jelent meg a *Podkarpatské Hlasy* című lapban a kárpátaljai zsidókérdésről.

1927. november 7. Munkácson a kommunisták méltatták a szovjet fennállásának 10. évfordulóját. A szónok az ungvári Fehér Herman volt. A gyűlést a rendőrség feloszlatta, többeket letartóztatott.

1927. november Az Ungvári Kereskedelmi Csarnok és az Ipartársulat vezetősége mozgalmat indított annak érdekében, hogy az útlevélkérelemhez ne kelljen állampolgársági bizonylatot mellékelni.

1927. december 1. Aláírták azt a szerződést, amelynek értelmében a francia–svájci Bignon Részvénytársaság birtokába került a Rákóczi–Schönborn-uradalom. Ezzel megalakult a Latorica Rt. A vállalat képviselői 1928. január 25-én érkeztek meg Munkácsra.

1927 folyamán Kárpátalján 3844 magyar gyermeket anyakönyveztek (32,62%). – A statisztikai hivatal nyilvántartása szerint Kárpátalján a betegség miatti halálesetek 31 százalékát szív- és érrendszeri megbetegedések okozzák. – Munkácson megindult az agrárpárt hivatalos lapja *Земледъльская политика* (Földműves Politika) címmel. 1934-től Ungváron adták ki, megszűnt 1938-ban. – Munkácson vendégszerepelt Beregi Oszkár budapesti színművész, a magyar fővárosban Unger István, a kárpátaljai színtársulat oszlopos tagja. – Ungváron Boksay József és Erdélyi Béla nyilvános festőiskolát szervezett. – Megjelent: Kiss József: *Legendák nagyapámról.* [Próza.] Első teljes kiadás. Viktória ny., Ungvár–Užhorod; Pásztor Mihály: *Ludas Matyi. Vígjáték.* Ungvár–Užhorod; Simon Menyhért: *Életünk lényege.*[Versek.] Welber ny., Munkács; Tamás Mihály: *A szép Angéla háza. Regény.* A Reggel, Pozsony Vajas Klára: *Fehér Ilona. Elbeszélések fiatal lányoknak.* Szeretet, Beregszász; Földesi Gyula: *Az autonóm* Kárpátoroszország államjogi vázlata. Földesi ny., Užhorod; A *községi választási rendtartás ismertetése.* A vonatkozó törvények, rendeletek és joggyakorlat alapján kiadja a Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Központi Irodája. Concordia Könyvnyomda és Kiadóvállallat, Bratislava–Pozsony; Mónus Gyula: *Zilárd királyfi. Gyermekszínmű. Népmesék nyomán.* /A

Néplap Műkedvelő Színtára, 2./ Skolnaja Pomosč ny., Užhorod; Preiss Gabriella: *A mostohaleány. Dráma a falusi életből.* /A Néplap Műkedvelő Színtára, 5./ Skolnaja Pomosč ny., Užhorod; *Jelentés a „Podkarpatska Rusi Zsidó Árvagyámolító Egyesület" munkásságáról (1920–1926).* Pannonia ny., Munkács–Mukačevo; Sas Andor: *Szabadalmas Munkács város levéltára 1376–1850. A régi városi archívum történetének, anyagának és csoportosítási rendjének ismertetése.* Grünstein ny., Munkács; *Köztársasági magyar földmíves-népkönyv az 1928-as szökőévre.* Užhorod–Ungvár.

1928. január 2. Az állami földhivatal hivatalos közleménye a volt Schönborn-uradalom kihasználtságáról: az uradalom földjéből eddig 19 000 kat. holdat parcelláztak fel és osztottak ki. Maradt még 10 000 kat. hold szántó és 105 000 kat. hold egyéb földterület, nagyobbrészt erdő. A szántóföld nagyobbik fele az ún. Fekete-mocsár, amely csak kellő feljavítás után lesz termőképes, *„de akkor meg van a kilátás arra, hogy az ország keleti részének raktára legyen".*

1928. január 7. Beregszászban Országos Magyar Bált rendezett a Magyar Nemzeti Párt kárpátaljai kerülete. → 1929. január 6.

1928. január 12. Munkács polgármesterévé választották Nedeczey Jánost.

1928. január 22. Beregszászban a Magyar Nemzeti Párt, a keresztényszocialista párt, a Csehszlovák Szociáldemokrata Párt, a kommunista párt, a polgári pártok, a katolikus egyház képviselői nagygyűlésen tiltakoztak az állampolgársági sérelmek ellen.

1928. január 24. A Csehszlovákiai Egyetemes Magyar Református Egyház tartott zsinatot Pozsonyban, melyen képviselve volt a Kárpátaljai Református Egyházkerület is, és jelen voltak a kormány képviselői.

1928. január 28–29. Prágában zajlott a csehszlovákiai szociáldemokrata pártok (csehszlovák, német, magyar, lengyel és ruszin) egyesítő kongresszusa.

1928. február 12. Munkácsi Kereskedelmi Akadémia magyar diákságának Táltos és Árvalányhaj nevű fiú és leány cserkészcsapatai felszentelték hímzett zászlóikat. – Egyesült *Az Őslakó* és a *Munkács* szerkesztősége és kiadóhivatala. Az egyesített lap *Az Őslakó* címmel jelenik meg. Ebben az első egyesített számban nyilatkozta egy magát meg nem nevező közigazgatási vezető: *„Ruszinszkóban a legnagyobb baj, a ruszinszkói magyarságának és őslakosságának legnagyobb szerencsétlensége és hibája az, hogy maguk a magyarok, őslakók áskálódnak egymás ellen és denunciálják egymást a hatóságok előtt."*

1928. február 26. *Az Őslakó* írta: *„A ruszinszkói közigazgatás egy rendelkezést kapott, mely szerint a keresztnevek minden hivatalos iratban nem úgy tüntetendők fel, ahogy anyakönyvezve vannak a régi magyar anyakönyv szerint, hanem csehül, cseh fordításban."*

1928. február Az Ungvár–Munkács–Beregszász útvonalon forgalomba állították az első állami autóbuszokat. Eddig a tömegközlekedésnek ez a módja magánkézben volt.

1928. március 13. A külföldieknek a csehszlovák állam területén való foglalkoztatását szabályozó törvénnyel kapcsolatban a pozsonyi magyar konzulátus az alábbiakra hívta fel a köztársaságban élő magyar állampolgárok figyelmét: *„Akik 1923. V. előtt érkeztek Csehszlovákiába a munkavállalás szempontjából a csehszlovák állampolgárokkal azonos elbánásban részesülnek, amennyiben tartózkodási helyükön kérik a közigazgatási hatóságtól a törvényben előírt igazolvány kiállítását. A kérelemhez csatolandó az illetékes rendőrhatóság bizonyítványa arról, hogy az illető külföldi a jelzett idő óta megszakítás nélkül a köztársaság területén tartózkodik. Akik a fenti dátum után érkeztek, alkalmaztatás előtt a munkaadó útján kötelesek az illetékes hatóság engedélyét kérni."* Az engedély érvényességének meghosszabbítását évente kell kérvényezni.

1928. március Sztrájkoltak a szőlőmunkások a Beregszászi és a Munkácsi járásban.

1928. április 16–június 12. Sztrájkoltak a munkácsi kisiparosok.

1928. április 22. A Munkácsi Kereskedelmi Akadémia magyar tagozatának hallgatói együtt méltatták Lev Tolsztoj, Franz Schubert és Ady Endre születésének évfordulóját.

1928. május 6. Munkácson Társadalmi Klub néven politikai, felekezeti, társadalmi megkülönböztetéstől mentes egyesület, melynek célja *„a társadalmi élet kapcsainak szorosabbra fűzése".*

1928. május 10. Ungvár főpolgármestere a napokban meghívót bocsátott ki az egyes politikai pártokhoz és a sajtóhoz, amelyben a köztársaság 10 éves fennállásának ünnepségét előkészítő értekezletre hívta meg őket. A kárpátaljai magyar pártszövetség Korláth Endre ügyvezető elnök aláírásával az alábbi nyilatkozatot adta ki: *„A magyar nemzetnek ősi tulajdonsága, hogy más nemzetek érzelmeit mindig tiszteletben tartja. Ez a tisztelet annak a cseh nemzetnek szól, amely évszázadokon át meg tudta őrizni nemzeti öntudatát és büszkeségét. Viszont a magyar nemzet feltételezi, hogy a csehszlovák nemzet a magyarságban nemzetiségéhez való ragaszkodását, kultúrájának szeretetét, egyenes jellemét és a világháború katasztrófája utáni élni akarását tiszteli,*

s megveti azokat, akik önző érdekből vagy félelemből gyáván meghunyászkodnak, nemzetiségüket szolgalelkűen megtagadják, nemzeti kultúrájukat eldobják, csak azért, hogy ezzel némi előnyöket biztosíthassanak maguknak. - Mindezek leszögezése után meg kell állapítanunk, hogy az a felszabadulás és az azt követő államalkotás, amely a csehszlovák nemzet újraélédésének alapját adta meg, a nagy nemzettesttől elszakított és akarata ellenére ez állam határai közé zárt magyarság számára súlyos kisebbségi sorsot eredményezett. A kiszolgáltatottságnak az az érzése, amely a védtelen magyarságot a csehszlovák nemzet államalkotásának első napjaiban megszállotta, a mai napig sem múlt el. Az itt élő magyar nemzet a kisebbségnek nevezett elnyomottak siralmas sorsára jutott. Értelmisége állandóan apad, nagy része kenyerétől megfosztottan nyomorog, középiskolái jelentékeny részét és felső iskoláit elvették tőle. Gazdasági ereje állandóan fogy, mert úgy a gyarmati szellemű gazdasági politika, mint a könyörtelen adózási rendszer létalapját aláássa. - Mint hivatalos kisebbség, még csak a békeszerződésekben biztosított jogaihoz sem juthatott hozzá az elmúlt tíz esztendő alatt, úgy hogy ma sem érezheti magát itthon ősi földjén, eltekintve attól, hogy politikai téren a törvényalkotás legszentebb jogától is kizárta egy cseh nemzeti soviniszta kormánytöbbség uralma. Mindezeket vegye figyelembe a jubileumot ünneplő cseh nemzet, amely a saját testén a magyar nemzet mai sorsához hasonló sorsot évszázadokon át viselte. Ha tehát tiszteletben tartja a világháború után vesztes magyarság nemzeti érzéseit, ne kényszerítse a cseh nemzeti dicsőség ünneplésére és ne sokszorozza a magyarság fájdalmát azzal, hogy kisebbségi sora tízéves gyászában örömünnepet kelljen ülnie."

1928. május 19. Az ungvári városi parkban fasiszta rendzavarás történt. Többeket letartóztattak és bíróság elé állítottak.

1928. május 26–28. Cserkésztábort tartottak a csernekhegyi kolostor szomszédságában.

1928. május 28. A köztársaság tízéves fennállása alkalmából Ungváron szobrot emeltek T. G. Masaryk elnöknek. – Volosin Avgusztin, Stefán Avgusztin, Králik Frantisek és Jaromír Nečas kárpátaljai képviselők memorandumban kérték a kormányt a Szlovenszkó és Ruszinszkó közötti határ végleges rendezésére. A memorandum hangsúlyozza, hogy Ungvártól nyugatra a ruszinok számára nincsenek biztosítva a kulturális fejlődés feltételei.

1928. május A kormányzóság rendelkezésére a rendezetlen állampolgárságú egyének ezentúl csak 6 hónapig érvényes útlevelet

kaphatnak (korábban két évre szólót). – A munkácsi építőmunkások sztrájkba léptek béremelési követeléssel.

1928. június 2–3. Rimaszombaton tanácskoztak a magyar társadalmi egyesületek képviselői, s hivatalosan is megalakítottnak mondták ki a Szlovenszkói Magyar Kultúregyesületet (SZMKE).

1928. június 8. MTI-hír: *„Máramaros vidékének lakossága körében riasztó hírek keringenek az erdélyi román lapok tudósításai alapján arról, hogy az 1929. évben népszavazás fog dönteni Ruszinszkó hovatartozásáról. A máramarosi román sajtó már jóslatokba is bocsátkozik és azt írja, hogy Aknaszlatina, Huszt, Beregszász, Munkács, Bátyu, Csap, Ungvár, Sátoraljaújhely is Romániához fog kerülni."*

1928. június 24. *Az Őslakó* írta: a Kárpátaljai Magyar Színtársulat nagy nehézségekkel küzd amiatt, hogy alig van közönsége az előadásoknak.

1928. június 26. A képviselőház ülésén a Szlovenszkó és Kárpátalja villamosításáról szóló törvényjavaslatot vitatták meg. Elhangzott: Ruszinszkó lakossága *„úgyszólván kizárólag a budapesti rádiót hallgatja".*

1928. június 28-án kelt 93. sz. kormányrendelet szabályozta a járások területét, a 95. sz. és a 96. sz. módosította a közigazgatási hivatalok hatáskörét Ruszinszkóban.

c) a közigazgatás megreformálása; gazdasági válság
1928. VII. 1–1933. VI. 15.

1928. július 1. Csehszlovákiában életbe lépett a közigazgatási reformtörvény. Podkarpatszka Rusz a köztársaság többi területeinek mintájára szervezett tartomány, a székhely Ungvár. (Lásd 1927. július 14-én kelt 125. sz. törvényt.)

1928. július 14. Rendelet mondta ki, hogy az 1928. október 1. után Magyarországon szerzett diplomákat Csehszlovákiában nem honosítják. Milan Hodža iskolaügyi miniszter közölte: *„a magyarországi főiskolákon való tanulmányok különbözőségeire való tekintettel, valamint a főiskolát végzettekkel nyert tapasztalatok alapján ez év október 1-jével nem veszik tekintetbe a magyar főiskolai oklevelek nosztrifikálására vonatkozó kérvényeket, illetve az ottani iskolákon végzett tanulmányokat. Az október elseje előtt benyújtott kérvényekről egyenként és egyénenként döntenek."*

1928. július 19–24. Ungváron nemzetközi teniszversenyt rendeztek.

1928. július 25. Hivatalosan megnyitotta kapuit az ungvári lengyel konzulátus.

1928. július 28. Kurtyák Iván képviselő a Ruszinszkói Autonóm Földműves Szövetség nevében a képviselőház ülésén tiltakozott az új közigazgatási rend bevezetése ellen, mert az összeegyeztethetetlen azzal a jogos elvárással, hogy Kárpátalja végre autonómiát kapjon.

1928. július Kárpátalján mozgalom indult, hogy a terület önálló római katolikus püspökséget kapjon. → 1930 október. – A hivatalos nyomtatványok kibocsátására szakosodott Kárpáti Nyomda Munkácsról Ungvárra költözött. – J. Nečas szociáldemokrata képviselő a parlamentben követelte, hogy Kelet-Szlovenszkó és Kárpátalja közönsége számára indítsanak magyar rádióadást. – Egry Ferenc, a Magyar Nemzeti Párt elnöke, Korláth Endre, a magyar pártszövetség elnöke, Hokky Károly, a keresztényszocialista párt ügyvezetője a Ruszinszkói Magyar Ellenzéki Pártok Szövetsége nevében nyilatkozatban ítélte el a *Ruszinszkói Magyar Hírlap* és egyik szerkesztője, Kováts Miklós elleni rágalomhadjáratot.

1928. augusztus 1. Antonín Rozsypal addigi alkormányzót a kárpátaljai Országos Hivatal elnökévé nevezték ki.

1928. augusztus Három memorandum született, melyet a Népszövetséghez nyújtottak be a kárpátaljai autonómia halogatása miatt: Kurtyák Iván a ruszinság nevében (kelt augusztus 21-én), Dvoržák Viktor a szlovákok, Ölvedi László a magyar kisebbség nevében. Ez utóbbi mindössze 2 oldalas.

1928 nyara A várpalánkai Szeraphikus Szeretet Egyesület németországi apácanövendékeket látott vendégül.

1928. szeptember 4. Ungváron cseh és ruszin pártok tiltakoztak a Rothermere-akció ellen.

1928. szeptember Kurtyák Iván az Autonóm Földműves Szövetség képviseletében Genfben részt vett és felszólalt a Népszövetség kisebbségi bizottságának ülésén. – Hegyfark határában ungvári, munkácsi és verhovinai ruszin küldöttségek megkoszorúzták Egán Ede emlékművét.

1928. október 7. Megalakult a közművelődési célokat szolgáló Munkácsi Református Otthon Kör. Elnök: Balogh Béla. – *Az Őslakó* írta: Kárpátalján nem kerülhetnek áruforgalom Balassi Bálint, Csokonai Vitéz Mihály és Gárdonyi Géza művei. – Ünnepélyesen megnyitották a Proszvita Egyesület által épített Népházat (1932-ben az Uránia mozinak adták bérbe).

1928. október 14. Beregszászban kongresszust tartott a Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetsége, melyen megjelentek az Országos Keresztényszocialista Párt német, román és ruszin tagküldöttei is. A megfogalmazott követelések: az állampolgársági kérdések igazságos rendezése, a földreform igazságtalan rendelkezései-

nek revideálása, a gazdasági, politikai és kulturális sérelmek orvoslása, az autonómia megadása a saint-germaini szerződésnek megfelelően. – Ungváron megalakult a Zsidó Köztársasági Párt.

1928. október 17. Az ungvári városi képviselő-testületi választásokon a legtöbb szavazatot a magyar Keresztényszocialista Párt (2343), Kommunista Párt (2031), Egyesült Zsidópárt (1350) és az Iparospárt (1062) szerezte. Az egész területen a 240 887 szavazásra jogosultból 213 058-an járultak az urnákhoz, ebből a legtöbben a köztársasági néppártra (80 155) voksoltak, utána következtek a kommunisták (42 556). A Magyar Nemzeti Párt 13 592, a Magyar Keresztényszocialista Párt 2068 szavazatot kapott.

1928. október 21. Oláh György terjedelmes írásban foglalkozott a budapesti *Magyarság*ban Kárpátalja történelmével.

1928. október 28. Bydlo cseh egyetemi tanár írta a *Československa Republiká*ban: *„Podkarpatszka Rusz csak ideiglenes függvénye a Csehszlovák Köztársaságnak, mely azt idővel Ukrajnának engedi át."*

1928. október A Ruszinszkói Magyar Pártok Szövetségének ungvári ülésén egyhangú határozatban mondták ki, hogy a szövetség és a két magyar párt közös listán indul a tartománygyűlési választásokon.

1928. november 10. Ungváron megalakult a Kárpátaljai Általános Magyar Tanító Egyesület. Elnök: Szerényi Ferdinánd. Alelnökök: Mónus Gyula, Balogh Sándor, Bán János, Nagy Gáspár. Főtitkár: Kormos Gerő.

1928. november 11. Megnyílt a Szolyvai Általános Hitelintézet.

1928. november Munkácson tízéves szünet után megnyílt az első magyar óvoda (a római katolikus zárdaiskola mellett).

1928. december 2. Járási képviselő-testületi és országos képviselő-testületi (tartománygyűlési) választásokat tartottak Kárpátalján. A tartománygyűlésbe a tagok kétharmada választás útján kerül be, egyharmadot a kormány nevez ki (összesen 18 fő). A CSKP a szavazatok 20,10 %-át, a centralista pártok 36,40 %-át, a magyar és német pártok összesen 13,50 %-át szerezték meg. A magyar pártszövetségre legtöbben a Beregszászi járásban (34,79%), Munkácson (26,84%) és Ungváron (27,18%) szavaztak. A cseh Agrárpárt négy, a magyar pártok, a Kommunista Párt két-két, az Autonóm Földműves Szövetség, a Ruszinszkói Szociáldemokrata Párt, a cseh Iparosok és Kereskedők Pártja, a Köztársasági Zsidó Párt egy-egy mandátumot nyert. → 1935. május 26.

1928. december 27. Beregszászban beiktatták Polchy Istvánt, a Kárpátaljai Református Egyházkerület új főgondnokát.

1928. december Konzorciummá alakult át a Kárpátaljai Magyar Színtársulat, hogy ily módon próbálja meg enyhíteni súlyos anyagi gondjait.

1928 folyamán A 229/928. sz. kormányrendelet kimondta, hogy a kárpátaljai tartománygyűlésben nem lehet magyar nyelven felszólalni, a jegyzőkönyvet az államnyelven kell vezetni. – A statisztikai hivatal jelentése szerint Csehszlovákiában 518 csődeljárást folytattak le, ebből Kárpátalján hatot. – A statisztikai hivatal kimutatása szerint 1923 óta Szlovenszkóban és Kárpátalján 8893 külföldi szerzett állampolgárságot, közte 5045 *„régi magyar állampolgár”,* ebből 4196 magyar nemzetiségű. – Kárpátalján 3914 magyar gyermeket anyakönyveztek (32,72%). – Megjelent: Fülöp Árpád: *Betlehem. Színjáték.*Ungvár–Užhorod; Kiss László: *Minden az élet. Versek.* Bécsi Európa Könyvtár, Uzshorod Rácz Pál: *A szomorú ember. Regény.* Concordia ny. (Pozsony), Kazinczy Társaság, Kassa N. Jaczkó Olga: *Virágzó cseresznyék. Elbeszélések.* Kassa N. Jaczkó Olga: *Ispilángi rózsa. Regény.* Pozsony Szerényi Béla: A *Chasmoneusok. Történelmi színmű 4 képben.* Zsidó Néplap, Ungvár–Užhorod; Győrffy Lajos: *Bolond Istók. Népszínmű. Petőfi Sándor verse alapján. /*A Néplap Műkedvelő Színtára, 6./ Skolnaja Pomosč ny., Užhorod; Árky Ákos: *Ruszinszkó küzdelme az autonómiáért 1918–1927*. A Studium kiadása, Budapest Árky Ákos: *A ruszinszkói magyarság és Ruszinszkó autonómiája.* Sylvester Nyomda, Budapest Surányi Géza–Várady Aladár: *A csehszlovákiai magyar kisebbség tíz éve*. Pozsony Flachbarth Ernő: *A közigazgatás szervezéséről és az országos valamint a járási választásokról szóló törvények ismertetése.* Prága; Bálint Miklós: Masaryk G. Tamás élete. Lám Rt. ny., Užhorod; Boksay Emil–Révay Gyula–Brascsajko Mihály: *Magyar–ruszin szótár.*Pedag. T-vo Podkarp. Ruszi, Ungvár–Uhžorod; Sas Andor: *Beregi szálfák útja Munkácstól Danzigig. A munkácsi uradalom exportvállalkozása a napóleoni háborúk idején 1796–1803*. Grünstein ny., Mukačevo–Munkács.

1929. január 6. Beregszászban megtartották az Országos Magyar Bált. → 1930. január 5.

1929. január 10. Ungváron megtartotta alakuló ülését a tartományi képviselő-testület.

1929. február 1. Megalakult František Udržal kormánya (10. kabinet). → 1929. december 7.

1929. február 2. *Az Őslakó* írta: *„A magyarság nyelvi jogaival és azok használatával szoros összefüggésben van a magyar iskoláz-*

tatás ügye. Sok magyar, magyar nemzetiségű, magyar anyanyelvű szülő, olyan helyeken is, ahol van magyar iskola, cseh vagy szlovák iskolába íratja be gyermekét már az elemi oktatásra. Úgy gondolkoznak, hogy így jobban megtanulja gyermekük a szükséges cseh vagy szláv nyelvet s így majd könnyebben nyer elhelyezést."

1929. február 15. A prágai képviselőházban felszólaló Kurtyák Iván kárpátaljai képviselő elmondta: *„szeptember 10-én lesz tíz éve Ruszinszkó csatlakozásának, mely idő alatt a vidék népe elvesztette azokat a jogokat, amivel a magyar időben rendelkezett. Szojm helyett kinevezett tartománygyűlés kormányozza Ruszinszkót. A tisztviselők többsége mindenütt cseh."*

1929. február 29. Lemondott Milan Hodža iskolaügyi miniszter. Utóda Anton Štefánek.

1929. március 2. Munkácson a színpártoló egyesület szervezésében megtartották az első színészbált.

1929. március 28. Az MTI híre szerint az állami földhivatal programja keretében Kárpátalján eddig 191 cseh település létesült 2968 kat. hold területen.

1929. április 8. Sztrájkba léptek Ruszinszkó szőlőmunkásai, új kollektív szerződést követelve.

1929. április 16. A budapesti *Magyarság* írta: Michal Juhász, az amerikai Ruszin Nemzetvédelmi Párt elnöke felterjesztést intézett T. G. Masaryk köztársasági elnökhöz, amelyben tájékoztatást kért a ruszinföldi állapotokra vonatkozóan.

1929. április Beszkid Sándornak, az Országos Hivatal kultúr- és vallásügyi főtanácsosának jelentése szerint Kárpátalján a következő szekták működnek: szombatosok, evangélisták, Krisztus követői, bibliai tanítványok, millennisták, skizmatikusok, a hetedik napot megszentelők, nazarénusok, megértők, metodisták. A szektahívők száma kb. 15 000 fő. Legtöbb követője a szombatosoknak van.

1929. május 5. Cyprian páter bajorországi misszionárius Szinyákon felavatta a német családok összefogásával épült római katolikus templomot.

1929. május 15. Sztrájkba léptek az ungvári Mundus Bútorgyár dolgozói.

1929. június 9. Várpalánkán a római katolikus templom felszentelésének évfordulója alkalmából Jézus Szent Szíve búcsúnapot tartottak.

1929. június 25. A Beregszászi járási képviselő-testület ülésén Fekésházy Zoltán a Magyar Nemzeti Párt és az Országos Keresztényszocialista Párt nevében tiltakozott az ellen, hogy a járási hi-

vatalok nem respektálják a nyelvtörvényt, és bár a járás lakosságának döntő része magyar, a felekkel és községekkel cseh nyelven érintkeznek.

1929. július 1. Kárpátaljai ellenzéki képviselők memorandumot nyújtottak át a miniszterelnöknek a cseh agrárpárt ruszinszkói politikája ellen, amit gyarmati politikának minősítettek.

1929. július 7. Az ukrán nyelvi és nemzeti irányzat *„kulturális és tanügyi képviselői"* tartottak kongresszust Ungváron, melyen részt vettek a cseh néppárt, a Csehszlovák Szociáldemokrata Párt és a Csehszlovák Kommunista Párt ruszinszkói szervezetének küldöttei is. Követelték: *„a ruszin népet ezután ukránnak nevezzék, mert az a 30 milliós ukrán nemzet törzséből való."*

1929. július 11. Ungváron nagygyűlésre és felvonulásra került sor, melyen az ukrán nyelvnek a kárpátaljai iskolákba és az összes hivatalba történő bevezetését követelték.

1929. július 22. Bilek Ferenc rendőrfőnök Munkácson cigány labdarúgócsapatot szervezett.

1929. július 26. A Magyar Nemzeti Párt munkácsi nagygyűlésén Korláth Endre képviselő tiltakozott a Kárpátalján megnyilvánuló ukrán irredentizmus ellen. Kijelentette: *„A csehszlovák kormány a bolsevizmus támogatásával utat csinál az irányzat európai térhódításához."*

1929. július 27. Korláth Endre magyar nemzeti párti képviselő interpellációt nyújtott be a pénzügyminiszterhez a kárpátaljai községekben egy éve tapasztalható kíméletlen adóbehajtások miatt.

1929. július 27–augusztus 1. Ungváron nemzetközi teniszversenyt rendeztek.

1929. július Hrabár Konstantin vezetésével Prágában járt a Podkarpatszka Ruszi Szesziparosok Egyesületének küldöttsége, hogy az új szeszadótörvény sérelmes pontjai ellen tiltakozzanak. – A hatóságok eltávolították a vereckei millenniumi emlékművet. – A Munkácsi járás falvaiban elérték, hogy a Latorica Rt. ne emelje fel a legelőbérleti díjat.

1929. augusztus 1. Katolikus búcsú volt Husztbaranyában. – Kárpátalja-szerte háborúellenes napot tartottak az első világháború kitörésének 15. évfordulója alkalmából.

1929. augusztus 4. Várpalánkán kultúrnap keretében méltatták a Német Kultúregyesület fennállásának 10. évfordulóját.

1929. augusztus 23. MTI-hír: *„Szent István ünnepe előtt néhány nappal az ungvári római katolikus püspöki vikariátus levelet kapott Pozsonyból az iskolaügyi referátustól, amely szigorúan megtiltja, hogy a római katolikus lelkészek Szent István napját nyilvánosan megünnepeljék. Az ungvári püspöki vikariátus köztáviratot*

intézett az alá tartozó plébánosokhoz, melyben közli a rendeletet és teljes lelkiismeretükre bízza annak megítélését, hogy a világi hatóságok rendelete mennyiben kötelező rájuk nézve."

1929. szeptember 1. Demkó Mihály kárpátaljai parlamenti képviselő pártja, az Autonóm Földműves Szövetség megbízásából részt vett az európai orosz kisebbségek rigai kongresszusán. – Munkácson átadták az új mozi épületét.

1929. szeptember 11. Nagy kárt okozó üzemi robbanás történt a nagybocskói Klotilde Vegyigyárban.

1929. szeptember 14–16. Sztrájkoltak a nagybocskói faipari vegyi üzem dolgozói.

1929. szeptember 15. Díszközgyűlést tartott új székházában a fennállásának 25. évfordulóját méltató Munkácsi Kereskedelmi Kör. – Megalakult a Munkácsi Magyar Főiskolások Egyesülete. Elnök: Margittay Endre.

1929. szeptember 25. A munkácsi kereskedők is részt vettek a csehszlovákiai kereskedelmi szervezetek prágai demonstrációs gyűlésén, ahol az egyes árucikkekre kivetett forgalmi adó csökkentését követelték.

1929. október 3. Ótátrafüreden az Országos Keresztényszocialista és a Magyar Nemzeti Párt megalakította a közös Központi Végrehajtó Bizottságot.

1929. október 8. Munkácson munkás-paraszt konferenciát tartottak a közös érdekvédelemről. Ez ügyben együttműködésre szólították fel a politikai pártokat.

1929. október 21. Az MTI idézte Milan Hodža nyilatkozatát, miszerint *„a csehszlovákiai magyar kisebbségnek mindenekelőtt meg kell szabadulnia a budapesti befolyástól".*

1929. október 27. Országos parlamenti választásokat tartottak. Kárpátalján az első helyen az agrárpárt végzett 29,07%-kal. A kommunisták 15,24%-kal a korábbiakhoz képest gyengén szerepeltek. A centralista pártokra összesen 63,06% szavazott. A magyar pártszövetség 11,43%-ot szerzett; a legtöbben a Beregszászi járásban (33,05%), Munkácson (25,89%), valamint Ungváron (24,66%) támogatták. (Ungváron, a közigazgatási központban az 1930-as népszámlálás alapján 18,44%-ot tettek ki a magyarok.) → 1935. május 19.

1929. október vége Rómában a Vatikánban járt Gebé Péter, a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspöke és Suba György kanonok.

1929. október A Csehszlovák Szociáldemokrata Párt meghívására Kárpátaljára is ellátogatott Vanderwelde belga miniszter, a Szocialista Internacionálé elnöke.

1929. november 17. Szent Márton-napi római katolikus búcsú volt Munkácson.

1929. szeptember 21–22. Kassán megalakult a Csehszlovákiai Magyar Társadalmi Egyesületek Szövetsége. 1931. február 24-én a belügyminisztérium jóváhagyta az egyesület alapszabályát, a szervezet azonban nem működött.

1929. november 22. Az MTI idézte a *New York Times* „Európai határok" című vezércikkét: *„Kisebbségek mindig lesznek Európában, hiszen a kisebbség fogalmát maguk a kisebbségek interpretálják."*

1929. november 24. Megalakult a Munkácsi Kereskedelmi Szövetkezet.

1929. november vége Munkácson járt Szép Ernő színházi író, *Az Újság* munkatársa.

1929. december 5. Tizenöt év fegyházra ítélték kémkedés, hadititok Magyarországnak történt kiszolgáltatása, Szlovákia elszakításáért szőtt tervek vádjával Vojtech Tuka jogászprofesszort, aki a köztársaság megalakulásának 10. évfordulója előtt a Szlovák Néppárt hivatalos lapjában azt állította, hogy az 1918. október 30-i turócszentmártoni csatlakozó nyilatkozatnak volt egy titkos záradéka, amely szerint a megállapodás csak tíz év próbaidőre szól, utána a szlovákok visszanyerik önrendelkezési jogukat.

1929. december 7. Közzétették a köztársaság 11. kormányának listáját. Miniszterelnök František Udr□al (másodszor), iskolaügyi miniszter Ivan Dérer, külügyminiszter Edvard Beneš. → 1932. október 24.

1929. december 15. A csehszlovákiai magyar könyvhét munkácsi napján részt vett többek között Mécs László, Simon Menyhért.

1929. december 18. A képviselőházban Kurtyák Iván kárpátaljai képviselő tiltakozott az ellen, hogy az autonomista törekvéseket államellenesnek állítsák be. – Az e napon kelt 186. sz. kormányrendelet módosította az állami igazgatási hivatalok hatáskörét Kárpátalján. A 187. sz. rendelet a minisztériumok egyes hatáskörét átadta a kárpátaljai Országos Hivatalnak.

1929. december A Ruszin Szociáldemokrata Párt határozatot hozott a Csehszlovák Szociáldemokrata Párttal való egyesülésről.

1929 folyamán Kárpátalján 3598 magyar gyermeket anyakönyveztek (29,59%). – A rendőrségi bejelentő hivatal nyilvántartása szerint Munkácsnak 25 362 lakosa van (a katonaság nélkül), ebből zsidó 13 093, görög katolikus 9631, római katolikus 7192, református, evangélikus és baptista 1816, felekezeten kívüli 848, egyéb 12. – Új lapok indultak: a *Голос життя* (Élethang) (1931 februárjától a Dolgozó Parasztok Szövetségének hivatalos lapja);

Beregszászban *Szabadság* címmel a Csehszlovák Szociáldemokrata Párt új magyar nyelvű kárpátaljai lapja. – Emlékművet állítottak Alekszandr Duchnovicsnak Ungváron. – Kárpátalján vendégszerepeltek Rózsahegyi Kálmán és Beregi Oszkár budapesti színművész. – Megjelent: *Kazinczy Évkönyv 1898–1928*. Szerk.: Sziklay Ferenc. Kazinczy Kiadóvállalat, Kassa. (A szerkesztői előszó szerint ez a könyv *„a szlovenszkói és ruszinszkói magyar irodalomnak seregszemléje akar lenni"* a kárpátaljai írók: Jaczkó Olga, Simon Menyhért, Rácz Pál. Alapy Gyula tanulmányából: *„kerülni fogjuk a szlovenszkói irodalom megjelölést, hiszen ugyanakkor külön ruszinszkói irodalomról is kellene beszélnünk, már pedig erről új állami és politikai elhatárolásunk mellett sem volt szó sohasem.");* Gasparik Ignác–Pálesch Ervin–Hanus Gyula: *Tanügyi tanácsadó. Általános tanügyi, pedagógiai, jogi és közigazgatási kézikönyv a szlovenszkói és podkarpatszka ruszi elemi és polgári iskolai tanítók számára.* Bratislava; Stahlberger Miksa: *A Skorpió. Az élet sötét mélységeiből.* Kárpátia ny., Munkács–Mukačevo.

1930. január 5. Országos Magyar Bál volt Beregszászban. → 1931. január 11.

1930. február 8. Jaromír Nečas szociáldemokrata képviselő a parlament költségvetési bizottságában bírálta a kárpátaljai állami erdőgazdálkodást.

1930. február 9. Beregszászban a kárpátaljai szőlőbirtokosok, borszövetkezetek és gazdasági társulások képviselői nagygyűlésen vitatták meg a súlyos gazdasági helyzetből adódó nehézségeket.

1930. február 20. A képviselőházban a költségvetési vita során felszólaló Kurtyák Iván (Ruszin Autonóm Földműves Szövetség) kifogásolta, hogy Kárpátalja bevételeit és kiadásait nem tüntetik fel külön tételként, és hogy a közigazgatási reform életbe léptetésével az autonómia a nullpontra jutott. Stunda köztársasági párti képviselő kifejtette: támogatni kell a belföldi magyar irodalmat, mert *„a Budapestről behozott irodalom"* nem felel meg a szlovenszkói és a ruszinszkói nép kívánalmainak. Hokky Károly magyar keresztényszocialista képviselő azt panaszolta, hogy Kárpátalján a magyar iskolák száma nem felel meg az ottani magyar lakosság népszámlálás szerinti arányának.

1930. február A pravoszláv egyházra vonatkozó új törvény többek között kimondta, hogy a kárpátaljaitól külön kell választani az eperjesi régiót, és létre kell hozni az önálló szlovák püspökséget.

1930. március 1–8. Masaryk-hét volt Munkácson.

1930. március 6. Kárpátalja-szerte tiltakoztak a munkanélküliség ellen.

1930. március 15. Ismeretlenek nemzeti színű magyar zászlót tűztek ki a derceni templom tornyára. – Repülőjárat indult az Ungvár–Kassa–Pozsony–Brünn–Prága vonalon.

1930. március 23. Felszentelték a munkácsi római katolikus templomot, amelyet 1904-ben kezdtek építeni a középkori alapokra.

1930. március 29. Az MTI híre szerint a Csehszlovák Szociáldemokrata Párt kárpátaljai osztálya felbomlóban van, melytől a magyar pártszövetség és a Kurtyák-párt megerősödése várható. A kilépők Gáti József volt kommunista képviselő vezetésével Prágától független, autonomista programmal rendelkező szociáldemokrata pártot akarnak alakítani. – A Magyar Keresztényszocialista Párt, a Magyar Nemzeti Párt, a Szepesi Németek Pártja és a Német Iparosok Pártja képviselői Pozsonyban tartott értekezletükön közös parlamenti klubot alakítottak Szüllő Géza elnökletével.

1930. április 3. A szlovenszkói és a kárpátaljai református egyház képviselői üléseztek Pozsonyban. Szóba került: elhúzódik *„a kárpátaljai új püspök hivatalos elismertetése, noha a kormányhatóságok ezt kifejezetten ígérték."*

1930. április 7. A sátoraljaújhelyi képviselő-testület ülésén a munkácsi Turul-emlékmű megmentésének kérdésével foglalkoztak. → 1935. március 31.

1930. április 18. Prágában a magyar és a német pártok képviselői javasolták, hogy alakuljon parlamenti bizottság a kisebbségi kérdés tanulmányozására.

1930. április 25. Az MTI szerint a Népszövetség titkársága bizalmas jegyzéket intézett a csehszlovák kormányhoz, amelyben kéri, hogy a kormány közölje a Népszövetséggel, eddig miért nem léptette életbe a békeszerződésnek Kárpátalja autonómiájára vonatkozó határozatait. Edvard Beneš külügyminiszter az ügyben Prágába hivatta Anton Beszkid kormányzót.

1930. április Megalakult a Munkácsi Katolikus Kör, *„mely hivatva van a Munkácson és környékén lakó római és görög katholikus testvéreket egy táborba tömöríteni, szellemi és hitéleti fejlődésükről gondoskodni s őket a szeretet jegyében megengedhető különböző szórakoztatásokban részesíteni"*. – Az Országos Keresztényszocialista Párt és a Magyar Nemzeti Párt pozsonyi együttes ülésén megalakították a két párt közös mezőgazdasági bizottságát.

1930. május 1. A CSTI híre szerint a nap Kárpátalján békésen telt el, csak Beregszászban oszlattak fel kommunista tüntetést.

1930. május 3. Az ungvári római katolikus templomban ünnepi istentiszteleten emlékeztek meg az 1791-es első lengyel alkotmány elfogadásának évfordulójáról.

1930. május 7. Az MTI szerint Kárpátalján az autonómia mellett vannak a magyar pártok, a ruszin munkapárt, a nemzeti demokraták, a Kurtyák-párt, a szociáldemokraták, a nemzetiszocialisták, a néppártok, a cionisták, ellenzik az agrárok és az iparos pártok szavazói.

1930. május 15. Új nemzetközi gyorsvonat indult Kassáról Munkácson, Volócon, Lavocsnén keresztül Lembergbe. A gyorsvonathoz közvetlen budapesti (Sátoraljaújhelyen át közlekedő) kocsit is kapcsolnak Csap állomáson.

1930. május 19–21. Létrejött a magyar írókat, költőket tömörítő ún. Szentiváni Kúria. (Első ülés második és utolsó összejövetel 1931. május 20–22.).

1930. június 1. A CSTI jelentése szerint a Duchnovics Társaság által szervezett *„orosz kultúrnapon"* Ungváron egy szemináriumi diák rálőtt Szabó Eumén görög katolikus főesperesre. A sikertelen merénylet elkövetője tagja annak az ukrán ifjúsági-katonai szervezetnek, amelyik Nagy-Ukrajna eszméjét propagálja.

1930. június 6. Az MTI a *Česke Slovo* című lapra hivatkozva közölte, hogy Szlovenszkóban és különösen Kárpátalján egyre erősödik a kivándorlási hullám. A csehszlovák Vöröskereszt külön bizottságot állított fel a jelenség tanulmányozására, amely a legfőbb okok közé sorolta a szegénységet, az éhínséget, az alkoholizmus terjedését, a csecsemőhalandóság rendkívüli mértékét, és hogy a termőföldek az agrárpárt, az erdők a koalíciós pártok kezén van.

1930. június 14. A lévai kongresszuson kimondták a Szlovenszkói és Ruszinszkói Katolikus Magyar Tanítók Országos Egyesületének megalakulását. – Husztsófalva és Ósándorfalva azzal a kérelemmel fordult a pénzügyminiszterhez, hogy a hatóságok tartsák tiszteletben e községek sólepárlási jogát, amit még a magyar királyok adtak meg. Jelen helyzetben az állami sómonopólium erősen korlátozza a sótermelést. – Korláth Endre kárpátaljai szenátor interpellációt nyújtott be az igazságügy-miniszterhez, hogy az ügyvédi vizsga letételét magyar nyelven is engedélyezzék.

1930. július 1. Az ungvári kommunisták a lengyel konzulátus épülete előtt Piłsudski ellen tüntettek. Kőzáport zúdítottak az ablakokra, néhány lövés is eldördült. A tüntetést rendőrök oszlatták fel, többeket letartóztattak.

1930. július 2. A *Prágai Magyar Hírlap* írta: az igazságügy-minisztérium azzal az indoklással, hogy a beregszászi törvényszék kerületének nagy része Magyarországra esik, a törvényszéket megszünteti, és kerületét részint a huszti, részint az ungvári törvény-

székhez csatolja. Ezentúl Beregszásznak sem törvényszéke, sem járási hivatala nem lesz.

1930. július 20. *Az Őslakó* írta: *„A postaügyi minisztérium az egyes postaigazgatóságokhoz s ezeken keresztül a postahivatalokhoz oly utasítást küldött, amely az ajánlott pénz- és csomagküldeményeknél a hivatalos helységelnevezések használatát teszi kötelezővé. […] Ez az utasítás az egyszerű levelekre és levelezőlapokra nem vonatkozik, hanem csakis az olyan küldeményekre, melyeknek feladásánál a felek direkt összeköttetésbe kerülnek a postahivatallal. Ezenkívül az utasítás csakis a belföldi postaforgalomra nézve bír érvénnyel. […] az csupán praktikus, de semmi körülmények közt sem nemzetpolitikai célokat szolgál."*

1930. július 23. Az ungvári tartományi hivatal korábban utasította a ruszinszkói tanfelügyelőket, hogy felettes hatóságaikkal csak cseh nyelven érintkezzenek. A tanfelügyelők erre gyűlést hívtak össze, melyen tiltakoztak a nyelvrendelet ellen, s kijelentették, hogy továbbra is a ruszin nyelvet ismerik el hivatalosnak. Ivan Dérer iskolaügyi miniszter most utasította a tartományi vezetést a rendelet visszavonására.

1930. július 25. MTI-közlemény: *„Az interparlamentáris unió londoni kongresszusán a csehszlovákiai nemzeti kisebbségek képviselői jelezték, hogy a csehszlovákiai kisebbségek parlamenti bizottság megalakítására vonatkozó javaslatot nyújtottak be."* – Az MTI átvette a *Česke Slovo* értesülését, miszerint *„az ungvári zsidó hitközség megteszi az előkészületeket arra az estre, ha Romániából a pogromok elől menekülő zsidók Csehszlovákiában keresnének menedéket".*

1930. július 26. Az MTI értesülése szerint a cseh agrárpárt magyar tagozata („köztársasági *magyar szövetség")* tiltakozó indítványt készül benyújtani Szüllő Géza képviselő ellen, aki Londonban *„az összes felvidéki magyarok képviselőjeként"* lépett fel. A *Prágai Magyar Hírlap* azt állapítja meg, hogy Szüllő a Keresztényszocialista és a Magyar Nemzeti Párt delegáltja, s *„a két párt mögött a felvidéki és a ruszinszkói magyarság döntő többsége áll. A republikánus magyarok ezzel szemben a cseh agrárpárthoz csatlakoztak, amelyik a választások során egyetlen magyart sem tudott a parlamentbe juttatni."*

1930. július 29. A Ruszin Autonóm Földműves Szövetség ungvári gyűlésén Kurtyák Iván képviselő megcáfolta azokat a híreket, miszerint a koalíciós pártokkal folytatna tárgyalásokat. Kijelentette: *„Az őslakosok pártja továbbra is szilárdan kitart az autonómia mellett, s csak ezen az alapon hajlandó bármely párttal együttműködni."*

1930. július A munkácsi rendőrség javaslatára a város képviselő-testülete elhatározta, hogy *„a cigánytáborok"* élére *„cigányvajdát (cigánysztárosztát)"* állítanak, *„kik felügyelni fognak a cigánytáborokra és összeköttetést képeznek a cigányok és a hatóságok között"*. A tisztséget betöltő személyek fizetést kapnak a várostól. – Munkácson bemutatták az első hangosfilmet, címe: *Szerencsés fiú*. – Munkácson játszott a Vasas labdarúgócsapata.

1930. augusztus 9. Munkácson tartotta első előadását a nemrégiben alakult Ruszin Nemzeti Színház.

1930. augusztus 10. A szlovenszkói és kárpátaljai autó- és motorkerékpár-tulajdonosok megbízhatósági versenyét a Kassa–Homonna–Turjaremete–Polena–Szolyva–Munkács–Beregszász–Beregújfalu–Kövesd–Munkács–Ungvár–Nagymihály–Gálszécs–Kassa útvonalon rendezték meg.

1930. augusztus 11. Befejeződött a szentmiklósi fűrészüzemben kilenc hete tartó sztrájk.

1930. augusztus 19. Andrej Hlinka szlovák néppárti vezető Ungváron Kurtyák Ivánnal tárgyalt az egységes autonomista blokk megteremtéséről. Megegyezés nincs, mert nem tudtak egyezségre jutni a határkérdésben: Hlinka ragaszkodik a jelenlegi határokhoz, Kurtyák pedig a Poprád folyónál kívánja azt megállapítani.

1930. augusztus 22. A *Prágai Magyar Hírlap* írta: a szlovenszkói és a kárpátaljai magyar református egyház új alkotmányának törvénybe iktatását a csehszlovák kormány hosszú évek óta húzza-halasztja. Most a legfőbb közigazgatási bíróság kimondta, hogy a református egyháznak, annak ellenére, hogy a csehszlovák kormány eddig nem hagyta jóvá az új alkotmánytörvényt, mégis van alkotmánya, és az utoljára 1904-ben Budapesten tartott zsinat által elfogadott, az államfő által szentesített, a magyar rendeletek tárában kihirdetett törvények ma is érvényesek és kötelezők úgy az államra, mint az egyházra nézve.

1930. augusztus 29-től szeptember 15-ig 50%-os vasúti kedvezménnyel és vízum nélkül lehet Budapestre utazni.

1930. augusztus Balogh Edgár és három sarlós társa – Lőrincz Gyula dunaszerdahelyi festőművész, Bertók János munkácsi diák, Sáfáry László költő, munkácsi tanár – a kárpátaljai falvakat járták. A riportsorozat *Tíz nap szegényországban* címmel jelent meg a *Prágai Magyar Hírlap*ban 1930 szeptembere és 1931 januárja között. – Többhetes sztrájk kezdődött a Latorica Rt. beregszentmiklósi fűrésztelepén. – Megkezdték a Latorca völgyi ipari vasút építését.

1930. szeptember 13. T. G. Masaryk köztársasági elnök Losoncon bejelentette: *„Hogy a kultúra iránt érzett őszinte tiszteletemet*

tettekkel is bizonyítsam, elhatároztam, hogy a nyolcvanadik születésnapom alkalmából létesített alapból egy magyar tudományos, irodalmi és képzőművészeti társulat céljaira megfelelő összeget juttatok."

1930. szeptember 14. Fennállásának félszázados jubileumát méltatta a Munkácsi Önkéntes Tűzoltó Egyesület. – Munkácson szőlő- és borértékesítő szövetkezet alakult. – *Az Őslakó* írta: Kárpátalján *„erősen növekedett a tanulók száma a héber iskolák ezidei beiratkozásánál. […] A legtöbb új tanuló oly helységekből származik, ahonnan még eddig az intézeteknek tanítványa nem volt."*

1930. szeptember 28. *Az Őslakó* e napi számát azért kobozták el, *„mert a nevezett újságban 13 helyen használtatott a »Ruszinszkó« szó a »Podkarpatszka Rusz« elnevezés helyett."* (Ettől kezdve a lap a terület megnevezésére a *„Podkarpatszka Rusz"*-t, illetve egyre gyakrabban a *„Kárpátaljá"-t* használja.) (Augusztus 31-én írta: *„A »Ruszinszkó« elnevezést tudvalevőleg még azok a szlovák legionisták hozták gyakorlatba, akik ezt a területet annak idején megszállották.")*

1930. szeptember Munkácson a városi képviselő-testület *„szegénykataszter"* összeállítását határozta el, amelybe *„azok vétetnek fel, akik a maguk és családjuk fenntartásáról gondoskodni nem tudnak."* – Megalakult a Munkácsi Zsidó Főiskolások Egyesülete. A cél *„főképpen kulturális, azonkívül a zsidó ifjúságnak a buzdítása és együttműködésének az előmozdítása, valamint a szegény zsidó hallgatók segélyezése. Az egyesület összeköttetést kíván fenntartani a Prágában működő ruszinszkói zsidó egyetemi hallgatók egyesületével."* Elnök: Schreiber Hugó. – Ungváron járt Ivan Dérer iskolaügyi miniszter. – Kárpátaljára is ellátogatott Franchet de Esperay francia tábornok, akik részt vett az idei csehszlovák hadgyakorlaton.

1930. október A római Szentszék a kárpátaljai római katolikus egyházközségeket kivonta a szatmári püspökség fennhatósága alól, helyben önálló püspöki adminisztratúrát létesített, melynek élére apostoli kormányzóvá Tahy Ábrahám ungvári parochust nevezte ki, aki eddig a szatmári püspök helynöke volt. → 1934. augusztus 19. – Kertész Pál várpalánkai római katolikus plébánost beregi esperessé nevezték ki. – A kárpátaljai magyar pártszövetség ungvári és a Magyar Nemzeti Párt beregszászi lapja, melyek eddig címükben hivatalosan engedélyezetten használták Podkarpatszka Rusz most tilossá vált elnevezését, címüket *Kárpáti Magyar Hírlap*ra és *Kárpáti Magyar Gazdá*ra változtatták.

1930. november A csehszlovákiai magyar kisebbség képviselői és szenátorai a Népszövetség titkárságához petíciót intéztek,

amelyben rámutattak arra, hogy a küszöbön álló népszámlálást Szlovenszkóban és Kárpátalján felvételi ívekkel (amelyeket a számlálóbiztosok töltenek ki) hajtják végre, nem pedig számlálólapokkal (amelyeket a megszámláltak maguk állítanak ki), mint a történelmi országrészekben történik. Ez az eljárás visszaélésekre ad lehetőséget.

1930. december 1. Népszámlálás Csehszlovákiában (a második). A nemzetiség megállapítása az anyanyelv alapján történt. A hivatalos adatok szerint a magyar lakosság részaránya Ungváron 17,8%, Munkácson 22,5%, Beregszászban 52,2%, Huszton 7,9%, Nagyszőlősön 24,8%, Kőrösmezőn 11,1%. Az összlakosság 725 357, ebből csehszlovák állampolgár 709 129 (közte magyar 109 472 (15,4%), zsidó 91 255 (12,9%), német 13 249 (1,9%), román 12 641 (1,8%), cigány 1357, cseh és szlovák 33 961 (4,8%), ruszin/ukrán 446 916 (63%)). Felekezeti hovatartozás szerint: görög katolikus 359 167 (49,5%), pravoszláv 112 034 (15,4%), zsidó 102 542 (14,1%), evangélikus és református 72 425 (10,2%), római katolikus 69 262 (9,5%). A magyarok közül: római katolikus 25 737, görög katolikus 14 309, református 68 867, pravoszláv 10, izraelita 5870. Foglalkozás szerint: őstermelő 480 856 (ebből magyar 67 335), gyár- és kisiparban 90 601 (20 608), posta, vasút, szállítás 23 094 (4018), kereskedelem, pénzintézetek 41 550 (4009), közszolgálat (hivatal) 30 072 (4647), más foglalkozású 261 56 (6427), munkanélküli 25 355 (2322). → 1941. január 31.

1930. december 3. A szociáldemokrata párt Beregszászban *Szabadság* címmel megjelenő hivatalos lapja a népszámlálással kapcsolatban felszólította *„a magyarul beszélő zsidókat, hogy vallják magukat magyar anyanyelvűeknek”.*

1930. december 15. Eredménytelenül értek véget a Csehszlovákia és Magyarország között június 4. óta megszakításokkal zajló kereskedelmi tárgyalások. Beállt a szerződésen kívüli állapot, az ún. *„vámháború”.*

1930. december 20. Ungvárra érkezett Josis pravoszláv püspök, aki eddig a jugoszláviai Bitoljban működött. A püspököt a Kárpátaljai Pravoszláv Egyház átmeneti vezetésével bíztak meg. A püspöki székhely felől még nincs döntés.

1930. december 22. A munkácsi városi könyvtár magyar osztálya e naptól vezette be a kölcsönzési szolgáltatást.

1930. december A Munkácsi Kaszinóban szabadegyetem nyílt.

1930 folyamán Kárpátalján 3765 magyar gyermeket anyakönyveztek (30,48%). – Kárpátalján 16 228 idegen állampolgárt tartottak nyilván, ebből 3813-at a Beregszászi járásban. Az *„idege-*

nek": „a Ruszinszkóba bevándoroltak" és *„az állampolgárságukat vesztett őslakók".* – A kárpátaljai tanügyi referátus rendelkezése szerint azokban a ruszin és cseh tannyelvű iskolákban, ahol ezt legalább 30 gyerek kéri, lehetőség van a magyar nyelvnek rendkívüli tárgyként való tanítására. – Megalakult a baloldali Ungvári Főiskolások Egyesülete. – Egry-harangot avattak a técsői református templomban. – Megjelent: Bartha Lajos: *Múlt. A csodálatos iskola.* [Próza.] Lám ny., Ungvár–Užhorod; Bartha Lajos: *A zöld ember. Kisregények.* Lám ny., Ungvár–Užhorod; Benjámin Ferenc: *Virinátus. A jövő csodálatos embere.* [Regény.] Lám ny., Ungvár–Užhorod; Czabán Samu: *Mese az erdőben. Alkalmi gyermekdarab.* Merkur ny., Beregszász–Berehovo; Mónus Gyula: *Verses gyermek beszélgetések iskolai ünnepélyekre.* Beregszászi járási közművelődési tanács. Skolnaja Pomoscs ny., Ungvár–Užhorod; Mónus Gyula: *A népiskolai énektanításról. A beregszászi tankerület tantervének nyomán és annak kiegészítése gyanánt.* Kálvin ny., Beregszász; Szmutkó Etelka: *A lélek énekel.* Kormos ny., Beregszász–Berehovo; Bálint Miklós–Kovách Béla: *A 80 éves Masaryk. 1850–1930.* Svoboda ny., Užhorod; R. Vozáry Aladár: *Elszállt a turul.* Studium, Budapest.

1931. január 11. Országos Magyar Bál volt Beregszászban. → 1932. január 10.

1931. január 15. Az ungvári városháza előtt munkanélküli tüntetők követelték a megszavazott segélyek kiadását. – A magyar parlamentben Pakots József napirend előtti felszólalásban tette szóvá *„azokat a sérelmeket, amelyek a csehszlovákiai népszámlálásnál a magyar kisebbséget érték".* Bethlen István miniszterelnök válaszából: a magyar kormány egyelőre nem veti fel a kérdést Genfben, mert már maga a kisebbség fordult panasszal a Népszövetséghez. Ám *„a magyar nemzetnek is joga van ehhez és ha a kisebbségek panasza meghallgatásra nem lelne, élni is fog a jogával."*

1931. január 21. Budapesten megalakult a Munkácsi Öregdiákok Köre. → 1931. február 16.

1931. január 29. Kurtyák Iván kárpátaljai képviselő interpellációt nyújtott be a kormányhoz a népszámlálással kapcsolatban, melyben kifejtette, hogy akárcsak az 1921-es népszámlálás alkalmával, most is tömegesen írták be a ruszinokat csehszlovákként, tiszta ruszin községekbe nagyobbrészt szlovák és cseh számláló biztosokat neveztek ki. A népszámlálás előtt a Ruszin Nemzeti Tanács felhívást intézett a ruszin néphez, hogy vallják magukat ruszin nemzetiségűnek.

1931. január 31. Hokky Károly kárpátaljai magyar keresztényszocialista képviselő a többi magyar képviselővel együtt interpellációt nyújtott be az igazságügy-miniszterhez, melyben kérték: tegyék lehetővé, hogy Szlovenszkóban és Ruszinszkóban magyar nyelven is lehessen bírói és ügyvédi vizsgát tenni.

1931. február eleje Csapon az elemi és polgári iskolai zsidó hitoktatók érdekvédelmi szervezetet alakítottak Horovitz Mór elnökletével.

1931. február 6. Az Országos Keresztényszocialista Párt zsolnai pártnapján Kárpátalja képviselői is részt vettek.

1931. február 12. A CSTI híre szerint R. Vozáry Aladár munkácsi lapszerkesztő ellen büntetőeljárást indítottak, mert Budapesten *Elszállott a Turul* címmel könyve jelent meg. Vozáry állampolgársága is kétséges, bár tagja a városi képviselő-testületnek.

1931. február 16. Budapesten megtartotta első összejövetelét a Munkácsi Öregdiákok Köre.

1931. február 25. Kárpátalja-szerte tiltakozó megmozdulásokra került sor a munkanélküliség ellen.

1931. március 1. *Az Őslakó* írta: *„A hivatalos közegek […] vizsgálatot és kutatást tartottak a kárpátaljai orosz tannyelvű iskolák könyvtáraiban és azokban Berlinben, Galíciában, a szovjetorosz Charkovban kiadott ukrán könyveket találtak és foglaltak le […] ezek az ukrán könyvek hivatalosan rendeltettek […] tanügyi tényezők által."* – T. G. Masaryk köztársasági elnök 1 millió koronát adományozott egy magyar tudományos intézet céljaira. Az iskolaügyi miniszter előkészítő bizottságot állított fel Orbán Gábor (Pozsony) elnökletével. A bizottság tagja többek között Szerényi Nándor (Ungvár).

1931. március 5. A prágai parlament ülésén kiosztották a képviselőknek a Kurtyák-párt által kidolgozott autonómiatervezetet, melyet támogatnak a magyar keresztényszocialista, a magyar nemzeti, a német nemzeti és a német nemzetiszocialista pártok is.

1931. március 7. A belügyminisztérium engedélyezte, hogy a Magyarországon tanuló fiatalok Szlovenszkó és Kárpátalja területére *„a nagy szünidőre hazahozhassa tankönyveit a csehszlovák követség által kiállított bizonylat alapján".*

1931. március közepe Több helyen kilépett a medréből az Ung, a Latorca és a Borzsa folyó.

1931. március 22. A krakkói *Illustrowany Kurjer Codzienny* című lap cikket közölt Vladimir Bem de Cosben tollából A kárpátaljai rutén földet Magyarországhoz kell csatolni címmel. A cikkíró hivatkozott Felix de Gerandonak a rutén kérdésről Párizsban megjelent könyvére, s felhívta a lengyel közvélemény figyelmét arra a veszé-

delemre, amelyet a csehszlovák politika idéz elő azzal, hogy a rutén földet Ukrajna vagy Oroszország részére akarja előkészíteni. A csehszlovák kormány támogatja a lengyelellenes ukrán propagandát is. E káros politika megakadályozására az egyetlen megoldás Ruténföldnek Magyarországhoz való csatolása.

1931. március 25. Ungváron jótékony célú országos népdaléneklési versenyt rendezett a Ruszinszkói Közművelődési Egyesület. Az eseményt megtisztelte jelenlétével Mécs László költő és Nagybányai Margit, a budapesti Opera kárpátaljai származású tagja.

1931. március 28. A Nagyszőlősi Sportegyesület műsoros estjén szerepelt többek között Mécs László és Rácz Pál.

1931. március vége Ungváron megalakult a Podkarpatszka Ruszi Magyar Kultúregyesület. A fő cél a népi kultúra ápolása, a magyar kulturális és társadalmi egyesületek támogatása a közös kulturális cél szolgálatában. Elnök: Székely József.

1931. március Hokky Károly kárpátaljai képviselő interpellációt nyújtott be a parlamentben a máramarosi románok nyelvi jogainak védelmében. – Ugyanilyen módon tiltakozását fejezte ki amiatt, hogy az ungvári Munkásbiztosító Pénztár bírósága nem hajlandó foglalkozni a Beregszászi járásból magyar nyelven beadott ügyekkel. – Interpellációban tiltakozott, amiért a *Ruszinszkói Magyar Hírlap*nak megtiltották, hogy címében a Ruszinszkó kifejezést használja. A kormány szerint az egyetlen elfogadható területmegnevezés a Podkarpatszka Rusz. – Kurtyák Iván parlamenti képviselő, az Autonóm Földműves Szövetség elnöke a podkarpatszka ruszi autonómiáról tartott előadást a német nemzetiszocialista párt Aussigban tartott konferenciáján.

1931. április 7-én hajnalban földrengést észleltek Munkácson és környékén.

1931. április 21. MTI-közlemény: a kárpátaljai lakosság szomorú ínséghelyzete főleg annak a következménye, hogy a csehszlovák–magyar kereskedelmi szerződés felmondása miatt már régóta szinte teljesen megszűnt a fakivitel, holott a lakosság fő kereseti formája az erdőkitermelés lenne.

1931. április 25. Meghalt Gebé Péter, a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspöke. Az ungvári főszékesegyház kriptájában helyezték örök nyugalomra. A püspökség ideiglenes vezetését Sztojka Sándor kanonokra bízták. → 1932. július 12. – Ungváron megalakult a Podkarpatszka Ruszi Járások Szövetsége.

1931. május 1. Munkácson a szocialista, a szociáldemokrata és a kommunista pártok közös nagygyűlést tartottak. – Bezárták a Szolyvai Faipari Rt.-t. Az ok: a magyar–csehszlovák vámháború *„teljesen tönkretette Kárpátalja fatermelését és faüzletét”.*

1931. május 2. Ungváron megnyílt Iványi-Grünwald Béla kiállítása, melyet a budapesti festőművész személyes jelenlétével tisztelt meg.

1931. május 4–5. A magyarországi könyvnapokra megjelent: *Koszorú. Az elszakított országrészek íróinak antológiája.*

1931. május 14–18. Első alkalom, hogy útlevél nélkül, közös listával lehet Budapestre utazni a nemzetközi vásárra a Čedok Utazási Iroda munkácsi fiókjának szervezésében.

1931. május 21. Megalakult a Munkácsi Járási Ifjúságvédelmi Egyesület. Célja *„minden lehetőt elkövetni, ami szükséges az ifjúság szellemi, testi és erkölcsi fejlődése érdekében, különösen pedig védeni, oltalmazni azokat a gyermekeket, akik kellő szülői felügyelet hiányában az utca »nevelő« hatásának vannak kitéve."*

1931. május 24. *Az Őslakó* írta: *„Szlovenszkóba és Kárpátaljára 1919 után megjelent magyar könyvet, folyóiratot (ha csak nem kap különös engedélyt) nem engednek be."*

1931. május Csehszlovákiai előadókörútja során Ungváron is megfordult Balázs Béla író. – A podkarpatszka ruszi állami és felekezeti ukrán nyelvi irányzatú tanítók ungvári nagygyűlésükön követelték a nyelvi káosz megszüntetését, a terület iskoláiban az ukrán tannyelv bevezetését, a Szovjet-Ukrajnában kiadott tankönyvek használatának engedélyezését. – Sztrájkoltak az erdőmunkások a Técsői járásban.

1931. június 5–6. A Duchnovics Társaság nagy ünnepség keretében állított szobrot Munkácson Alekszandr Mitrák papköltőnek.

1931. július 6. A belügyminiszternél, a külügyminiszternél és a földművelésügyi miniszternél 14 kárpátaljai község küldöttsége jelent meg a román határ mentéről. Memorandumot terjesztettek elő azzal a panasszal, hogy román területen lévő földjeik használatában a román hatóságok akadályozzák őket, illetve ki is sajátítják a földeket a román földreform alapján.

1931. július 10. A kormány rendeletet bocsátott ki az 1914–18. évekbeli politikai üldözés miatti károk megtérítéséről, valamint a háború és a háború utáni időkben okozott károk felszámolásáról. A kár megtérítésére azok is igényt tarthatnak, akik Kárpátalja román megszállása következtében szenvedtek kárt.

1931. július 28–augusztus 2. Az Ungvári Atlétikai Klub a teniszszakosztály fennállásának 25 éves jubileumát nemzetközi verseny keretében méltatta.

1931 július A belügyminiszter elrendelte: *„a vonaton utazók minden magyar újságot bevihetnek Csehszlovákiába. […] Csak ugyanannak lapnak a személyes olvasási szükségletet meghaladó példá-*

1. térkép.

Kárpátalja 1930-ban
(Podkarpatská Rus)

nyai kobozhatók el." – Sztrájkoltak az építőmunkások Huszton. A csendőrség a tömeg közé lőtt.

1931. augusztus 25–26. A kárpátaljai és a szlovenszkói egyetemes református konvent országos református leánykonferenciát tartott Csapon.

1931. augusztus 29. Hatalmas tömegdemonstrációt szervezett Munkácson a kommunista párt, melyen a régió minden részéből képviseltették magukat, különösen sokan jöttek el az ungi és a verhovinai részekről. *Az Őslakó* írta szeptember 6-i számában: *„olyan tömegeket mozdított meg és mozgósított a kitűnően szervezett és dolgozó kommunista párt és propagandája, amilyet a proletárdiktatúra napjai óta nem láttunk […] egész Kárpátaljára kiható kommunista demonstrációt és megmozdulást, a nagy agitáció és annak minden eszközével való rendelkezettsége mellett – a jelszavak hozták össze […] Nem volt ezekben a jelszavakban semmi Marx, Lenin, Sztálin programjából, olyan jelszavak és követelések voltak, melyek itt minden őslakót érintenek."*

1931. augusztus 30. Munkácson megalakult a Dolgozó Parasztok Szövetsége.

1931. augusztus vége A Kárpátaljai Magyar Akadémikusok Egyesülete faluprogramot indított. A mozgalom célja a falu életének és a kisebbségi magyarság szociális és kultúrviszonyainak tanulmányozása, a magyarság hagyományainak megőrzése, a magyar kisebbség megvédése a romboló irányzatoktól.

1931. augusztus A lilafüredi magyar–csehszlovák kereskedelmi tárgyalásokon jelen volt Kárpátalja képviselője is. – Az Európai Nemzeti Kisebbségek Genfben megtartott VII. kongresszusán Kárpátaljáról Kurtyák Iván, az Autonóm Földműves Szövetség elnöke volt jelen, aki beszédet tartott a ruszin autonómia ügyében. A csehszlovákiai magyarságot Szüllő Géza és Jaross Andor képviselte. – Kárpátaljai előadókörúton járt Fábry Zoltán író. – Huszna j Igor tanfelügyelő utasítására a beregszászi állami elemi iskola magyar tagozatának könyvtárából kiselejtezték a következő könyveket: Radvánszky Béla: *Magyar családélet és háztartás a XVI–XVII. században,* Szádeczky-Kardos Lajos: *Konstantinápoly és magyar emlékei,* Szana Tamás: *Száz év a magyar művészet történtéből,* Benedek Elek: *Magyar mese- és mondavilág,* Fraknói Vilmos: *Pázmány Péter,* Thaly Kálmán: *Kurucvilág,* Tóth Béla: *Mendemondák.*

1931. szeptember 4. Az MTI közlte a *Lidové Noviny*re hivatkozva: az állami földhivatal megkezdte a Teleki-család dolhai birtokának a kisajátítását. A nagybirtok felét a máltai lovagrend veszi tulajdonába, mintegy 3 ezer kat. holdat pedig felparcelláznak.

1931. szeptember 12. A cseh nemzetiszocialista párt, amely az utolsó nemzetgyűlési választáson teljesen elvesztette talaját Kárpátalján, most memorandumot küldött a kormánynak, amelyben a ruszinszkói kérdés igazságos rendezését sürgeti, azaz a békeszerződésnek megfelelő autonómia megadását.

1931. szeptember 14. Siménfalvy Árpád kárpátaljai magyar tartománygyűlési képviselő a tartományi Országos Hivatalhoz fordult amiatt, hogy Ungváron és Nagyszőlősön a ruszin és cseh nyelvű középfokú és polgári iskolák igazgatói azt követelik a római katolikus és a református lelkészektől, hogy a magyar anyanyelvű tanulókat ruszin, illetőleg cseh nyelven részesítsék vallásoktatásban, pedig az anyanyelvű vallásoktatást alkotmánytörvény garantálja. A válasz: állami rendelet mondja ki, hogy az 1931/32. tanév elejétől a hitoktatók és hittanárok a vallástant minden iskolában az iskola tannyelvén tanítsák, ne pedig úgy mint eddig volt: a növendékek anyanyelvén.

1931. szeptember 20. Beregszászban nagy ünnepség keretében beiktatták archiprezsbiteri méltóságába Ekkel Lajos főesperest. Ezzel kapcsolatban írta *Az Őslakó* szeptember 27-i száma: *„Szalaházy Tamás beregszászi plébános X. Leó pápa udvari papja és II. Lajos király titkára is volt. A pápa őt és utódait az idők végéig archiprezsbitereknek nevezte ki és felhatalmazta, hogy főpapi jelvényeket viselhessen és apostoli áldást oszthasson ki. E főpapi méltóság viselhetése az idők folyamán feledésbe ment, míg dr. Ratkovszky Samu kanonok újból fel nem fedte."*

1931. szeptember 22. Ivan Dérer iskolaügyi miniszter ígéretet tett a Kárpátaljai Magyar Színtársulat támogatására, a magyar gimnázium ügyének felkarolására, valamint kijelentette: nem ért egyet azzal, hogy olyan helyen és vidéken állítsanak fel cseh iskolákat, ahol arra a nemzetiségi számarány szerint szükség nincsen.

1931. szeptember 27. A statisztikai hivatal adatai szerint Kárpátalján 487 község van, ezekből 343-ban tartanak e napon választásokat. → 1931. november 22. – R. Vozáry Aladár, *Az Őslakó* szerkesztője, a Munkács környéki archeológiai ásatások befejeztének apropóján nyílt levélben fordult Móra Ferenc íróhoz (ekkor a szegedi Somogyi Könyvtár és Múzeum igazgatója).

1931. szeptember Vaszil Grendzsa-Donszkij vezetésével megalakult az Ukrán Nemzeti Radikális Párt.

1931. október 2. A szerb püspökök zsinata (szinódus) a munkácsi-eperjesi pravoszláv püspökség élére megválasztotta Damaskint. A csehszlovák kormány hozzájárult, hogy Damaskin ellássa teendőit.

1931. október 25. *Az Őslakó* írta: *„A csehszlovák Nemzeti Bank munkácsi intézete a múlt héten a francia frankot kivéve semmiféle idegen valutát, dollárt sem váltott. - Az idegen valuták »felajánlási« kötelezettségének hírére a múlt héten a falvakból igen sok dollár jött be a városba. Mivel a legtöbb helyi bank hivatalos beváltást nem eszközölt, feléledt a valutakereskedelem és megújult a valutabörze a Főtéren".*

1931. október Kárpátalján még mindig folyik a tavaly decemberi népszámlálás adatainak ellenőrzése. Munkácson többeket idéztek be kihallgatásra, mert zsidó vagy görög katolikus létükre magyaroknak vallották magukat. Emiatt pénzbírságot róttak ki rájuk. – A munkácsi városi képviselő-testület kérelemmel fordult az iskolaügyi minisztériumhoz, hogy a munkácsi állami ruszin és cseh tannyelvű tanítóképző intézetben magyar tanítói érettségi vizsgálóbizottságot is hozzon létre.

1931. november 4. Anton Beszkid kormányzó Prágában a parlamenti képviselők és a sajtó jelenlétében tartott előadást Podkarpatszka Rusz autonómiájáról, amelynek megvalósítása szerinte a demokrácia győzelmét fogja jelenteni. A *Prager Tagblatt*nak tett nyilatkozatból: *„Az autonómia feltételei száz százalékig teljesedésbe mentek. Kétséges azonban, hogy az autonómiát mindjárt most meg lehet valósítani száz százalékig. Az autonómia inkább a fejlődés dolga."* A tárgyalások az illetékes minisztériumok között még nem jutottak abba a stádiumba, hogy konkrét kormányjavaslatról lehetne szó.

1931. november 8. Pozsonyban megalakult a Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság (Masaryk Akadémia). Elnök: Orbán Gábor. Főtitkár: Szerényi Ferdinánd.

1931. november 22. Kárpátalján általános községi választásokat tartottak. – A Técsői járásban mozgalom kezdődött az adóbehajtás felfüggesztéséért.

1931. november vége A megáradt Latorca elöntötte Munkács külterületeit.

1931. december eleje A Kárpátaljai Református Egyházkerület beregszászi közgyűlésén határozatot hoztak arról, hogy a kerület *„a felekezeti tanítók alapfizetése ügyében együttműködésre hívja fel a római katolikus, a görög katolikus, a zsidó kárpátaljai egyházakat, hogy a vallástanítás nyelvében szintén az együttműködés alapján komoly lépéseket tesz, hogy a Kárpátaljai Református Egyházkerületnek az iskolaügyi minisztérium által már elintézettnek kijelentett, de az Országos Hivatal által még nem foganatosított elismertetése ügyében és érdekében egy bizottságot alakít és bíz meg az Országos Hivatalban való elintézéssel. Kimon-*

dotta a kerületi közgyűlés, hogy a missziós munkát minden erővel fokozni kívánja, hogy elkötelezi a lelkészeket arra, hogy ott, ahol nincs magyar tannyelvű iskola, a református magyar gyermekeket magyarul írni s olvasni tanítsák." – Munkácson beiktatták Kárpátalja első pravoszláv püspökét, Damaskin volt pétervári teológiai tanárt, aki szerb származású és jugoszláv állampolgár.

1931. december Munkácson bemutatták az első magyarul beszélő játékfilmet.

1931 folyamán Beregszászban tartották a kárpátaljai cserkészek dzsemboriját. – Megalakult a Kárpátaljai Képzőművészeti Szövetség. Elnök: Erdélyi Béla. – Munkácson volt kiállítása Iványi-Grünwald Béla, Rudnay Gyula, Lakos Alfréd, Magyar-Mannheimer Gusztáv, Rottmann Mozart budapesti festőművészeknek. – Emlékművet állítottak Alekszandr Duchnovicsnak Huszton. – Kárpátalján vendégszerepelt Nagy Endre író, konferanszié. – A munkácsi városi könyvtárban a legtöbben Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Gárdonyi Géza és Hugo Bettauer műveit olvasták. – Kárpátalján 3503 magyar gyermeket anyakönyveztek (30,59%). – Megjelent: Bartha Lajos: Lélek. [Próza.] Lám ny., Ungvár–Užhorod; Bartha Lajos: *Tavaszi mámor és más drámák*.Lám ny., Ungvár–Užhorod; Gável Béla: *Elveszett esztendők. A „fővárosi zászlós" regénye.* Welber ny., Mukačevo–Munkács; Sáfáry László: *Lendület.* Welber ny., Munkács Haraszy Károly: *Az ungi református egyházmegye történetéhez.* Átnézte Péter Mihály. S. a. r. Kőmíves Sándor. Református Egyházi Könyvtár, Nagykapos Jankovich József Mihály: *Podkarpátszká Rusz a prehistoriában*. [Csehül, oroszul és magyarul egy könyvben.] Lehoczky Múzeum Egyesület, Munkács Stahlberger Miksa: *Képek egy kis vidéki városkából. Humoros elbeszélések. I–II. köt*. Novina ny., Munkács–Mukačevo; Vaskó István: *Miért? Halálra ítéltek között a vértenger idejében.* Ungvár. (Első világháborús visszaemlékezések. Lásd 1933-at.); Bernát Bertalan: *Kézikönyv a polgári büntető és közigazgatási ügyekben. A bélyegek, illetékek és ügyvédi költségek kiszámításához Szlovenszkón és Podkarpatszká Ruszban*. Soklnaja Pomoscs ny., Ungvár–Užhorod; Ijjász Gyula: *A magyar ny*elv eredete. Földesi ny., Ungvár–Užhorod.

1932. január 3. *Az Őslakó* írta: *„A Magyarországból igen kis számban beengedett kulturális, irodalmi folyóiratok egyik legolvasottabbja a Nyugat volt. A Nyugatot azonban Kárpátalja területén december óta nem lehet látni. […] Azt az információt nyertük az újságárusoktól, hogy […] kitiltották Csehszlovákia, illetve Szlovenszkó és Kárpátalja területéről."*

1932. január 10. Országos Magyar Bál volt Beregszászban. → 1933. január 15.

1932. január 14. MTI-hír: *„Ruszinszkó kormányzója felterjesztést intézett a kormányhoz, melyben utal az Erdős-Kárpátok lakosságának nyomorára. Az erdőirtások szünetelnek és így a lakosság elesett egyetlen bevételi forrásától. A kormány elhatározta, hogy élelmiszerakcióval próbál az ínségen segíteni."*

1932. január 16. A munkácsi moziban bemutatták az első magyar nyelvű hangos híradót.

1932. január 17. Munkácson létrejött a Beregi Takarékossági Hitelintézet. Elnök: Jankovich József Mihály. – *Az Őslakó* írta: *„Azok a tömegmegmozdulások, melyek a múlt héten zajlottak le Huszton, Dolhán, Hársfalván, azok a megcáfolhatatlan hírek, melyekből arról értesülünk, hogy egész Kárpátalján, különösen az elszegényedett magyar falvakban, leginkább pedig a Verhovinán szinte naponkint vannak elkeseredett gyűléskezések, azt bizonyítják, hogy a szegénység, nyomor, elkeseredés uralja egész Kárpátalját, annak egész nyomorgó őslakosságát. A gyűléskezések és a tömegmegmozdulások a kommunista agitáció következtében és annak irányításával tarttatnak, de ugyanúgy szervezhetné azt bármelyik polgári ellenzéki párt is, mert a nyomor és elkeseredés oly nagy, hogy csak élére kell állni, hogy csak vezetni kell a kezdetet és már indul a tömegek megmozdulása minden nagyobb agitáció nélkül."*

1932. január 21. A máramaros-técsői határrész ügyében Hokky Károly képviselő és Isaák Imre técsői református lelkész járt Kamil Krofta meghatalmazott miniszternél. Az előzmény, hogy a sevresi békeszerződés szerinti közös határvonalat a csehszlovák és a román kormány megváltoztatta, melynek következtében újabb 9884 kat. hold került román uralom alá, ami 280 csehszlovák állampolgár vagyonát érintette, akik évekig átjárhattak földjüket művelni a határon, míg a román földreform alapján ki nem mondták, hogy idegen állampolgár román területen mezőgazdasági ingatlannal nem rendelkezhet. Krofta kijelentette: a csehszlovák–román jó viszony érdekében nem védheti meg a técsői csehszlovák állampolgárok román uralom alá jutott területét, mert már szerződés jött létre ez ügyben a két állam között, de a csehszlovák állampolgárok kártalanításáról gondoskodni fognak.

1932. január 22. Az ungvári rendőr-igazgatóság rendeletet adott ki, melyben *„betiltja a lakosság mindennemű nyilvános helyen való csoportosulását és gyülekezését".*

1932. január végétől Kárpátalja összes kávéházában és éttermében betiltják a táncmulatságokat.

1932. február 10. A kommunista párt Kárpátalja-szerte éhségtüntetéseket szervezett. Munkácson, Nagybereznán, Perecsenyben, Ilosván voltak nagyobb megmozdulások.

1932. február 19. A Perecsenyi és Nagybereznai járásban *„az állandó kommunista tüntetések miatt"* megerősítették a csendőrállomásokat.

1932. február 21. A rendőrbiztosság kezdeményezésére akció indult Munkácson cigányiskola felállítása érdekében.

1932. február A magyar pártszövetség beterjesztette javaslatait Anton Beszkid kormányzóhoz a kárpátaljai ínség enyhítése tárgyában. *„Kívánatos, hogy segélyben ne csak azok részesüljenek, akik a betegsegélyző intézetnek legalább három hónapig tagjai voltak, hanem mindazon éhezők, akik a segélyre rá vannak utalva […] iparos és kereskedő osztály talpraállíthatása végett feltétlenül szükséges, hogy e társadalomnak a kormányzat sürgős moratórium-rendelettel jöjjön segítségére, mert a jelenlegi bankpolitika és a kamatok nyomása alatt ez az értékes államalkotó osztály teljesen elvérzik. Ugyanekkor utasíttassék a pénzügyi kormányzat, hogy a hátralékos adókat írja le s a folyamatban levő adóárveréseket haladéktalanul szűntesse meg."* – A belügyminisztérium engedélyezte, hogy *„az egész Kárpátalját uraló ínség, nyomor és éhség enyhíthetésére gyűjtést indítsanak és folytathassanak egész Kárpátalján".* A kárpátaljai gyermekgondozó hivatal megállapítása szerint a területen mintegy 15 ezer gyermek szorul sürgős megsegítésre. – Hokky Károly a parlamentben *„a volt magyarországi postatakarékpénztári betétek"* mielőbbi kifizetése tárgyában interpellált. – A beregszászi kereskedők *„villanysztrájkba"* léptek az elektromos energia magas ára miatt. (A villanysztrájk korabeli szóhasználat, lényege, hogy a sztrájkba lépő fogyasztók nem használták az elektromos energiát semmilyen formában, ezáltal okoztak érzékeny veszteséget a szolgáltatónak.)

1932. március 2. Az országos *„vörös nap"* egyetlen komoly eseménye Volócon zajlott, ahol a csendőrség rálőtt a tüntetőkre.

1932. március 15. Az iskolaügyi minisztérium elutasította a munkácsi magyar szülők azon kérelmét, hogy a város reálgimnáziumában magyar tannyelvű tagozatot is létesítsenek. Az indoklás szerint erre a célra nincs megfelelő épület.

1932. március 21. Prágai gazdasági értekezleten Slávik belügyminiszter megállapította, hogy a kárpátaljai nyomor oka részben az általános gazdasági válság, részben azonban a Magyarországgal való kereskedelmi kapcsolatok elégtelensége.

1932. március 29. E napra Antonín Rozsypal, a kárpátaljai Országos Hivatal elnöke ún. ínséggyűlésre hívta egybe a tartományi képviselőket.

1932. március 30. Ezentúl a rendőrség engedélye szükséges ahhoz, hogy a vendéglátóhelyeken élő- vagy gépi zenével szórakoztassák a közönséget.

1932. március Munkácson *Magyar Írás* címmel havilap indult Darkó István szerkesztésében. Az első szám Móricz Zsigmond üdvözlő sorait közölte: *„ha előkerült Munkács neve, Zrínyi Ilona és Rákóczi Ferenc életével kapcsolatban mindig megdobogott a szívem hogy az a Munkács, az valami csodálatos hely lehet, onnan még valaha nagy dolgok fognak elindulni. - És íme, itt a nagy dolog: Munkácson indul meg a Magyar Írás."* – Munkácson a zsidó gyermekek számára szociális napközi otthon létesült. – A magyarországi lapok felhívták olvasóikat, hogy *„adakozzanak a kárpátaljai ruszin és magyar éhezők éhínségének, nyomorának enyhítése céljaira. […] Az adományok és felajánlások főként élelmiszerek: búza, gabona, liszt, szalonna, zsír."* – A WIZO (a zsidó nők világszövetsége) ínségakciót indított a kárpátaljai zsidó lakosság megsegítésére. – A Nemzetközi Munkássegély berlini irodájának képviseletében Kárpátalján járt Gerald Hamilton, Ludwig Renn és Arnold Golssenau, hogy a helyszíni jelentést írjanak a gazdasági válságról. – Az ínségsújtotta Verhovinát felkereste Fábry Zoltán szlovákiai író.

1932. április 2. A kárpátaljai magyar pártszövetség munkácsi ülésén megvitatták a Gergely Albert által készített autonómiatervezetet. Megbízták Korláth Endre és Hokky Károly szenátort, hogy a tervezetet terjesszék a parlament elé.

1932. április 3. Ungváron megalakult az Alkotmányos Néppárt. Elnök: Visnovsky Milán. A párt tagjai nagyobbrészt földművelők Ungvár, Munkács, Beregszász és Nagyszőlős vidékéről. – *Az Őslakó* írta: *„figyelmeztetjük a közönséget, hogy a levélcímzésnél használja ugyan a magyar megnevezést (hogy el ne felejtsük s elfeledtetni se engedjük ott, ahol lehet, azt), de a magyar név előtt elsősorban a hivatalos nevet használja. Így például: Berehovo–Beregszász, Užhorod–Ungvár. – Ne legyünk lusták a két név leírására, mert így emlékezünk arra, hogy bizony a magyarságnak is van itt joga!"*

1932. április 10. Megáradt a Latorca, az Ung, a Laborc és a Tisza. A lapok szerint utoljára 1924-ben volt ilyen méretű árvíz Kárpátalján. – *Az Őslakó* írta: *„Az első években úgy volt, hogy a katonazenekar Kárpátalján minden hivatalos ünnepen játszotta a ruszin himnuszt is a cseh és szlovák himnuszok után, az utóbbi évek-*

ben – úgy látszik, hivatalos rendelkezésre – az állami himnuszok között megszűnt szerepelhetni a ruszin himnusz."

1932. április 11-én kelt rendelet június 1-jétől megkönnyítette a magyarországi nyomtatott kiadványok behozatalát Szlovenszkóba és Kárpátaljára.

1932. április 24. A kárpátaljai magyar pártszövetség országos kongresszust tartott Beregszászban. A fő kérdések a kárpátaljai ínség és az autonómia voltak.

1932. április 25. Edvard Beneš külügyminiszter „Harc a demokráciáért az európai és a világpolitikában" címmel mondott beszédet a parlament mindkét házában. Többek között kifejtette: *„A békeszerződések felépítése olyan természetű volt, hogy rendelkezéseinek bizonyos határozmányai idővel megváltoztathatók, illetőleg teljesen el is tűnhetnek. Ezzel szemben a békeszerződések egyéb rendelkezéseit állandó jellegűnek vagy csaknem megváltoztathatatlannak szánták. Ez utóbbi természetű rendelkezésekhez tartoznak a területi rendelkezések. […] Reméljük, hogy Magyarországgal is gazdasági tárgyalásokat kezdünk és őszintén kívánjuk a tárgyalások teljes sikerét, hogy aztán a két állam politikai közeledését is megvalósítsuk."*

1932. április 26. Nyíregyháza város képviselő-testületének közgyűlése elhatározta, hogy mozgalmat indít Kárpátalja éhínséggel küzdő lakosságának megsegítése érdekében. A képviselő-testületi határozat alapján Bencs Kálmán polgármester gyűjtőíveket bocsátott ki.

1932. április Hokky Károly képviselő a máramarosi csehszlovák–román határkérdés rendezése ügyében nyújtott be interpellációt a parlamentben. – Az Emberi Jogok Ligája csehszlovákiai szervezete vállalta három ruszin község – Kisszolyva, Malmos és Polena – gyermekeinek tejjel való ellátását. – Sor került az első írásbeli érettségi vizsgára a munkácsi héber gimnáziumban. – Beregszászban áttértek a váltóáram használatára.

1932. május 7. Munkács–Beregszász asztalitenisz-versenyt rendeztek Munkácson.

1932. május 8. A Munkácsi Katolikus Kör műkedvelő együttese Kiss István László munkácsi szerző *Lehullott az akácvirág* című népszínművét adta elő a városi színházban.

1932. május 10-től megszűnt *„a vonatok indításakor és megállása előtt eddig divatban volt fütty- és trombitajelzés".*

1932. május 11. Ungváron elhelyezték a Duchnovics Orosz Nemzeti Ház alapkövét.

1932. május 15. *Az Őslakó* írta: *„A Papp Antal miskolci érsek által küldött több mint tíz vagon élelmiszer, melyet a nemes lelkű egy-*

házfejedelem gyűjtött ínséges-nyomorgó kárpátaljai híveinek, ott rostokol Kárpátalja egyik vasúti határállomásán. Nem engedik be, nem jöhet be vám nélkül." A május 11-i MTI-jelentés: *„A ruszinszkói Kurtyák-pártnak a világban élő ruténekhez és általában a görög katolikus hittestvérekhez intézett, a ruszinszkói éhínség felsegélyezését szorgalmazó kiáltványra megmozdult a magyarországi görög katolikusság és Papp Antal volt munkácsi püspök, jelenlegi miskolci érsek vezetésével gyűjtést rendezett. A több vagon élelmiszeradomány a határon áll, mert vámmentesen nem engedik be az országba."* Július 8-án: *„A magyarországi görög katolikusok által a ruszinszkói éhezők számára gyűjtött adományokat, amelyeket a csehek vámmentesen nem akartak beengedni, a magyar hatóságok, hogy a határig való szállítás költségét fedezzék, elárverezték."* – Munkácson a helyi labdarúgócsapat a debreceni Bocskay Football Club együttesét fogadta.

1932. május 19. Az iskolaügyi minisztérium a következő tartalmú rendeletet adta ki: *„A munkácsi cseh kisebbségi elemi iskolában túlnyomó számban vannak zsidó, német s magyar nemzetiségű növendékek, kik az iskola, illetve osztályai megfelelő elhelyezését lehetetlenné teszik. – Munkács város kötelezte magát ennek következtében a cseh kisebbségi iskola dologi kiadásaihoz való megfelelő hozzájárulásra. Ha Munkács város ennek kötelezettségét nem vállalná, akkor a munkácsi cseh kisebbségi elemi iskola igazgatósága utasítást kap, hogy az 1932/33. tanévre ne vegyen fel zsidó, német, magyar, tehát nem cseh nemzetiségű növendékeket."*

1932. május 29. Munkácson előadást tartott Móra Ferenc író. Itttartózkodása alkalmával született a *Madárcseresznye* című elbeszélése.

1932. május A római Szentszék Sztojka Sándort kinevezte a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspökévé. – Bezárták a királyházai, a csapi és a munkácsi fűtőházakat, a központi javítóműhely Zsolnán található.

1932. június 1-jétől a belügyminisztérium megszüntette a Magyarországon megjelenő politikamentes könyveknek Szlovenszkóba és Kárpátaljára történő behozatalára vonatkozó tilalmat.

1932. június 10. A kárpátaljai egyetemi és főiskolai hallgatók Prágában értekezletet tartottak, melyen követelték az autonómia megadását. Az értekezlet résztvevői Edvard Beneš külügyminiszter otthona elé vonultak, éltették Ruszinszkó autonómiáját, elénekelték a ruszin himnuszt. A rendőrség többeket letartóztatott.

1932. június 11. 60 éves jubileumát ünnepelte a Munkácsi Segélyző Nőegylet.

1932. június 12. Munkácson képviselő-testületi választásokat tartottak.

1932. június 15-től augusztus 31-ig különvonat közlekedett a Lavocsne–Munkács–Bátyu–Sátoraljaújhely–Budapest útvonalon.

1932. június A Magyar Nemzeti Párt kárpátaljai kerületének beregszászi gyűlésén 38 község 120 küldöttje vett részt. Korláth Endre kijelentette: *„minden jó szándékú ember a béke érdekében a /béke/szerződések revízióját tartja szükségesnek”.* – Megkapták diplomájukat Ungvár első nő jogászdoktorai, Fried Erzsébet és Wolf Olga. – Országos villamossági propaganda-kiállítást rendeztek Ungváron. – Juhász Árpád lett a kárpátaljai magyar színikerület új igazgatója. → 1933. június 10.

1932. július 1. Beregszászban Bertók Béla püspök és Polchy István főgondnok elnökletével rendkívüli közgyűlést tartott a Kárpátaljai Református Egyházkerület abból az alkalomból, hogy megtörtént az egyházkerület hivatalos elismerése. → 1922. október 31. – Beregszászban megalakult a Kárpátaljai Magyar Akadémikusok Egyesülete helyi szervezete.

1932. július 3. A kárpátaljai országos képviselő-testület ülésén Demkó Mihály képviselő szóvá tette, hogy a verhovinai ínség kezelésére hónapokkal ezelőtt megalakított bizottságot még mindig nem hívták össze.

1932. július 4. Munkácson vendégszerepelt a budapesti Teréz körúti színpad társulata.

1932. július 12. A Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspökévé szentelték Sztojka Sándort. → 1932 május.

1932. július 20. A munkácsi rendőrség könyvrazziát tartott az egyik munkácsi könyvkereskedésben, és lefoglalta többek között Zilahy Lajos, Benedek Elek, Jósika Miklós, Széchenyi István műveit.

1932. július 22. A prágai minisztertanács a földművelésügyi miniszter előterjesztésére a Kárpátalja árterületén végrehajtandó árvízvédelmi rendkívüli munkák végrehajtására 10 millió cseh koronát szavazott meg. Mindenekelőtt Tiszaújlak mellett építenek védőgátat. Jóváhagyták a Tisza-szabályozási terveket is.

1932. július A munkácsi héber gimnázium diákjai Palesztinában jártak maturai kiránduláson. – Kárpátaljára látogatott Avigdor Hammeiri héber költő, író, aki Munkács mellett született. – Kelet-Magyarország labdarúgó-válogatottja vendégszerepelt Munkácson.

1932. augusztus 7. Munkácson rendezték meg a kárpátaljai asztalitenisz-bajnokságot.

1932. augusztus 14. Munkácson szépségkirálynő-választás volt.

1932. augusztus 17-i keltezéssel *„a munkácsi gimnázium magyar osztályait kérő szülők képviselete"* nyílt levelet intézett a csehszlovák szociáldemokrata párt munkácsi vezetőségéhez.

1932. augusztus 28. Azok a tiszaújlaki árvízkárosultak, akiknek nincs rendezve az állampolgársági ügye, levelet intéztek a csehszlovákiai magyar lapokhoz, melyben elpanaszolják: a kormány akciója a károsultak felsegélyezésére és a romba dőlt házak felépítésére rájuk nem vonatkozik, pedig tőlük is beszedik az adót, fiaikat elviszik katonának. (Körülbelül 40 családról van szó.)

1932. szeptember 4. Lerakták a beregszászi magyar társadalom összefogásával épülő magyar internátus alapkövét. → 1936. szeptember 27.

1932. szeptember 8. Sztojka Sándor görög katolikus püspök Rómába utazott, hogy részt vegyen a püspöki konferencián.

1932. szeptember 11. Dolgozó Parasztok Egyesülete néven Munkácson újjáalakult a betiltott Dolgozó Parasztok Szövetsége.

1932. szeptember közepe Arany János halálának 50. évfordulójáról emlékeztek meg az ungvári római katolikus Mária Kongregáció leányklubjában. Az ünnepi beszédet Rácz Pál tartotta.

1932. szeptember 17. Huszton tartotta országos kongresszusát a Podkarpatszka Ruszi Autonóm Földműves Szövetség. A határozatból: *„Politikailag: követelik a békeszerződések Kárpátaljára vonatkozó határozatainak teljes mértékben való végrehajtását, az autonóm szojm megalakítását, a választásoknak azonnali elrendelését, a kormányzói jogkör meghatározását, a határoknak Poprádig való megállapítását. Követelések a kultúra terén: az orosz nyelvnek az összes állami hivatalokban hivatalos nyelvként való bevezetése, az iskolákból az ukrán nyelv teljes kiszorítása, a megfelelő orosz tankönyvek jóváhagyása és kötelezővé tétele. - Gazdasági követelések: 4 éves moratórium a gazdaközönség adó- és magántartozásaira, a foglalások és árverések felfüggesztése, azonnali kereskedelmi és gazdasági szerződés kötendő Magyarországgal, vámmentes vetőmag és kenyérmag biztosítása […] földreform […] az erdőkitermelés és a faipar azonnali megindítása."* Az elfogadott nemzeti zászló: *„aranyszegélyes, zöld selyem alapra hímzendő s festendő aranymedve."*

1932. szeptember 18. *Az Őslakó* írta: *„Kárpátaljának az erdőkitermelés és a faipar, a fűrészek adnak munka- és kenyérkereseti lehetőséget"*, ám *„a csehszlovák–magyar vámháború következtében […] fokozatosan megszűntették a faipar menetét, a fűrészek munkáját. Ennek következtében fokozódott oly soha nem gondolt méretűvé és mérvűvé Kárpátalján a munkanélküliség, nyomor és ínség. Mert Kárpátalja lakosságának egyharmada*

közvetlenül, egy másik harmada pedig közvetetten az erdőkitermelés, faipar, napszámos, akkordos, fuvarkeresetéből él." – Uo.: Munkácson *„Spira főrabbi nagyjövedelmű ugyan, de gazdagnak éppen nem mondható, sőt adóssága van, mert minden jövedelmét szétosztja a szegényeknek".* Mivel kirótt adóját nem tudta kifizetni, ezért a végrehajtó lefoglalta a főrabbi könyvtárát. *„A könyvtár világhírű, többezer héber kötetből áll, azok között ritkaságok, egyetlen példányok. A könyvek kizárólag vallásos, héber tudományos művek."*

1932. szeptember 20. A csehszlovák kormány lépéseket tett a Vatikánnál Cariaci prágai nuncius visszahívása érdekében. A szlovenszkói és a kárpátaljai püspökök nyilatkozatot tettek közé, amelyben hűségükről biztosítják a nunciust.

1932. szeptember 21. Alsóapsán a lakosok rátámadtak a végrehajtóra, mire a csendőrség a tömeg közzé lőtt.

1932. szeptember 23. Ullmann, a csehszlovák Vöröskereszt kárpátaljai osztályának igazgatója a Vöröskereszt elnökségének prágai ülésén elmondta: a köztársaság fennállása óta semmi sem történt Kárpátalján azoknak a bajoknak a megszüntetése érdekében, amelyekkel eredménnyel vette fel a harcot a századfordulón Egán Ede kormánybiztos. Különösen jó hatása volt a kisgazdák számára nyújtott olcsó hitelnek.

1932. szeptember 28. Korláth Endre, a Magyar Nemzeti Párt kárpátaljai szenátora a szenátus ülésén felolvasta a miniszterelnökhöz intézett memorandumot, melyben többek között leszögezi: *„A területen úrrá lett nyomort és ínséget a kormány nem intézheti el azzal, hogy az ínség kitöréseit bolsevista izgatásnak minősíti […] Mi nem áldozatot, még kevésbé kegyet kérünk a prágai kormánytól […] hanem jogos igényeink teljesítését követeljük […] Adják meg szabadságunkat, függetlenségünket, teljes autonómiánkat."*

1932. szeptember Siménfalvy Árpád, a Magyar Nemzeti Párt tartománygyűlési képviselője beadványban szólította fel Antonín Rozsypalt, a kárpátaljai Országos Hivatal elnökét, hogy a tartománygyűlésben számoljon be arról, történt-e előrelépés az autonómia előkészítésének ügyében. – Felmentő ítéletet hozott a bíróság munkácsi vádlottak ügyében. Az indoklás szerint *„a magyar himnusz éneklése zárt, családi körben történt, a nyilvánosság arról nem tudott."* – Beregszászban megalakult a Kárpátaljai Református Egyházkerületi Lelkészegyesület. Elnök: Isaák Imre. – A munkácsi magyar szülők újabb folyamodványt nyújtottak be a tanügyi referátushoz a magyar tannyelvű gimnáziumi oktatás engedélyeztetése tárgyában. A referátus a kérelmet a munkácsi képviselő-testület támogató nyilatkozatával együtt az illetékes

minisztériumba továbbította. → 1932. december 19. – Megnyílt a munkácsi polgári iskola magyar tagozatának V., befejező évfolyama.

1932. október 8. Munkácsra kongresszust hívott össze a Duchnovics Társaság, a Kárpátorosz Tanító Egyesület és a kárpátorosz nyelvi irányzatot támogató pártokból alakult Nemzetvédelmi Bizottság, melyen 297 település, 322 Duchnovics Olvasó Kör képviseltette magát. A cél: *„Tiltakozás Kárpátalja ukránosítása, a kárpátorosz iskolák és nép erőszakos elnemzetlenítése ellen s a kárpátorosz nép és Kárpátalja nyelvi s autonóm jogainak követelése."*

1932. október 20. A képviselőház ülésén tárgyalták *„a politikai pártok feloszlatásáról és a törvényhozók mandátumainak megsemmisítéséről"* szóló kormányjavaslatot. A vita során Szüllő Géza, a szlovenszkói és a kárpátaljai magyar ellenzéki pártok (és a Szepesi Német Párt) közös parlamenti klubjának elnöke a kisebbségi nemzetek nevében tiltakozó nyilatkozatot tett közzé. Az *október 25-i* vitanapon Korláth Endre ruszinszkói magyar nemzeti párti szenátor tiltakozott, felolvasta a magyar ellenzéki pártok közös határozatát.

1932. október 22. Magyarországon a Revíziós Liga minden nagyobb településen tartott gyűlést, melyen *„a csehszlovákiai népszámlálások meghamisítása ellen"* tiltakoztak.

1932. október 24. Megalakult Jan Malypetr kormánya (12. kabinet). → 1935. június 3.

1932. október 28. Ezen a napon gyászkeretben jelent meg a *Русскій Въстникъ*, a Ruszinszkói Autonóm Földműves Szövetség hivatalos lapja. Leközölte többek között a saint-germaini békeszerződés és a csehszlovák alkotmánytörvény azon részeit, amelyek Podkarpatszka Rusz autonómiájára vonatkoznak. A ruszin nép nem tudja megünnepelni a nemzeti ünnepet, mert nincs rá oka, hiszen a számára garantált autonómia még mindig nem valósult meg.

1932. október Kétéves szünet után ismét megkezdődött a munka a Latorica Rt. erdőkitermelési és faipari üzemében. – A szlovenszkói és a kárpátaljai magyar pártok törvényhozói a pénzügyminiszternél tiltakoztak a kíméletlen adóvégrehajtások ellen, az adók csökkentését, az adóhátralékok moratórium alá helyezését kérték. – Magánlátogatáson Munkácson járt Huszár Béla, a budapesti Franklin Társulat igazgatója. – Lescsisin György szerednyei lelkészt nevezte ki munkácsi főesperessé a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspöke. – Sztrájkoltak a nagybocskói faipari vegyi üzem dolgozói.

1932. november 21. Ungváron lengyel egyesület alakult.

1932. november Ettől a hónaptól kedvezményes vasúti jeggyel és vízum nélkül utazhat Magyarországra, aki megveszi a Čedok Utazási Iroda *„Három nap Budapesten"* jegyfüzetét.

1932. december 1-jén kelt rendeletében a kárpátaljai Országos Hivatal betiltotta az üzletekben elhelyezett pénznyelő játékautomaták használatát.

1932. december 5. Somogyi Károly vezetésével színiiskola nyílt Beregszászban.

1932. december 6. A munkácsi városi tanács határozatban mondta ki, hogy *„a város szükségesnek találja a magyar tannyelvű párhuzamos gimnáziumi osztályok létesítését, Munkács arra a legteljesebb mértékben jogosult".* Az ügyben Antonín Rozsypalhoz, a kárpátaljai Országos Hivatal elnökéhez és Ivan Dérer iskolaügyi miniszterhez küldik Péter Zoltán orvost és Petrigalla Péter polgármestert.

1932. december 12. Michal Juhász, az Amerikai Ruszin Nemzetvédelmi Tanács elnöke a Népszövetségnek kisebbségi petíciót nyújtott be, amelyben számon kérte a csehszlovák kormánytól a beígért autonómiát, az elhanyagolt iskolaügyet, a nyelvi zűrzavart. A Népszövetség kisebbségi bizottsága most elfogadta a csehszlovák kormány magyarázatát Kárpátalja önkormányzatára vonatkozóan, miszerint lakosság jogait belső törvényhozási intézmény biztosítja.

1932. december 14. Ótátrafüreden a lemondott Szüllő Géza helyére megválasztották az Országos Keresztényszocialista Párt új elnökét Esterházy János személyében.

1932. december 18. Munkácson kultúrestet tartott a *Magyar Írás*. Jelen volt többek között Zapf László, Tamás Mihály, Simon Menyhért.

1932. december 19. Ivan Dérer iskolaügyi miniszter fogadta Péter Zoltán orvost és Petrigalla Péter polgármestert a munkácsi magyar gimnáziumi oktatás ügyében.

1932. december 22. Budapesten aláírták a csehszlovák–magyar áruforgalmi szerződést.

1932. december 25. Kárpátalja asztalitenisz-bajnokságát rendezték meg Munkácson.

1932 folyamán Fenczik István megalakította az Orosz Nemzeti Autonóm Pártot. – Kárpátalján 3684 magyar gyermeket anyakönyveztek (31,22%). – A statisztikai hivatal nyilvántartása szerint Kárpátalján a betegség okozta halálesetek 13 százalékáért a szív- és érrendszeri megbetegedések felelősek. Az országban itt szedi a legtöbb áldozatot a tüdővész. Perecsenyben és Ökörmezőn

tízezer lakosra számítva 29,7, illetőleg 28,6 tuberkulózis okozta haláleset jut. – Az 1928–32-es átlag alapján az ország nyugati felében az egy főre eső éves jövedelem 5614,25 korona, Szlovenszkóban 3026,5 korona, Kárpátalján 1814,43 korona volt. – Csehországban 8392 község közül 5640 (67%), Morvaországa 3325-ből 2282 (68%), Szlovenszkóban 3478-ból 647 (19%), Kárpátalján 487-ből 53 (11%) volt ellátva villanyárammal. – Új lapok indultak: az *Українське слово* (Ukrán Szó) című független társadalmi-politikai lap (szerkesztő: Brascsajko Mihajlo, megszűnt 1938-ban); a *Карпаторусскій Голосъ* (Kárpátorosz hang) című napilap (kiadó: Fenczik István, fel. szerkesztő [1934 októberéig] Kaminszki József); cseh és magyar nyelvű lap *Idegenforgalom és Turisztika* címmel (Visnovsky Milán). – Nagyszőlősön megalakult az SK Beszkid Sportegyesület (1942-ben szűnt meg). – Megjelent: Czabán Samu: *A főpróba. Egyfelvonásos színdarab gyermekek számára.* Farkas Antal: *Kincsek a porban, kincsek a lélekben. Gyermekszíndarab.* /Jó Barátom Kiskönyvtára, 1./ Merkur ny., Berehovo; György Ferenc: *Címtelen levél. Versek.* Lám Rt. Könyvnyomda és Litográfiai Műintézet, Ungvár Tamás Mihály: *Mirákulum. Regény.* Kazinczy, Kassa Fábry Zoltán: *Az éhség legendája. Kárpátalja: 1932.* /Az Út Kiskönyvtára, 4./ Angermayer, Pozsony; Krofta Kamil: *A csehszlovák történelem kistükre.* Ford.: Sas Andor. Novina Könyvkiadó Vállalat, Munkács Jabotinsky Vladimir: *A zsidó légió a világháborúban.* Nekudah Nyomda és Könyvkiadó, Mukačevo; *Iskolai rendtartási szabályok a podkarpatszka ruszi állami polgári iskolai tanulók részére.* Svoboda ny., Ungvár –Užhorod; Volosin Avhustin: *Kis bibliai katekizmus. A görög katholikus elemi népiskolák alsó osztályai számára.* 6. köt. Szt. Bazil-rendiek könyvkiadó hivatala, Užhorod–Ungvár.

1933. január 2. Nagyszőlősön meghalt Kurtyák Iván parlamenti képviselő, a Ruszinszkói Autonóm Földműves Szövetség elnöke. Huszton temették el. Megemlékezésében a *Prágai Magyar Hírlap* a ruszinszkói autonómia apostolának nevezte.

1933. január 15. *Az Őslakó* írta: *„Kárpátalján ma körülbelül 13 vallás és szekta van. Ezek között legújabb: „A Jehova-isten tanúi" „vallása". Elsősorban […] magyar falvakban propagálják".* – Országos Magyar Bál volt Beregszászban a Magyar Nemzeti Párt szervezésében. → 1934. január 28.

1933. január 16. Ungváron a város és a környéki autótulajdonosok és fuvarosok tiltakozó megmozdulást szerveztek a bevezetett új útadó, a felemelt biztosítási díj és benzinadó miatt. – Az ungvári kiskereskedők és kisiparosok memorandumot nyújtottak át Anto-

nín Rozsypalnak, a kárpátaljai Országos Hivatal elnökének az adóprés enyhítése tárgyában.

1933. január 17. Felfüggesztették Munkács város önkormányzatát. A kárpátaljai Országos Hivatal az ügyek vitelére kormánybiztost nevezett ki Karel Blecha rendőrtanácsos személyében.

1933. január 28. Küldöttség járt Sztojka Sándor görög katolikus püspöknél, hogy a Dérer-féle iskolareform tervezete elleni tiltakozásra kérje fel.

1933. január 30. Németországban Adolf Hitler lett a kancellár. Megalakult az első olyan koalíciós kormány, amelyben a nácik döntő miniszteri tárcákhoz jutottak. 1934. augusztus 2-től (Hindenburg köztársasági elnök halála után) Hitler az államfő és a kormányfő.

1933. január Hokky Károly a parlament költségvetési bizottságának ülésén a magyar iskolaügyről számolt be. Többek között elmondta, hogy Szlovenszkóban és Kárpátalján mindössze 30 magyar óvoda van, ezek többsége felekezeti fenntartású. 3861 magyar gyermek jár óvodába, ebből 2889-en magyarba. – Hokky interpellációt nyújtott be a volt ungvári katolikus magyar gimnázium visszaadása ügyében. Ivan Dérer iskolaügyi miniszter válasza: *„A magyar időben Kárpátalján csak magyar nyelvű gimnáziumok léteztek, természetes volt, hogy az ungváriban a ruszin nyelvet vezessék be. A magyar gyerekek igényeit kielégíti a beregszászi gimnázium."* – A kárpátaljai tanügyi referátus *„takarékossági iskolaszünetet"* rendelt el minden iskolában, mert a költségvetésből nem tudják kiutalni a szükséges tüzelőanyag-hozzájárulást. Nincs szünet a görög katolikus elemi és a zsidó felekezeti iskolákban. – Életbe lépett a kormány 169/932. sz. rendelete, melynek értelmében Ungvárnak emlékkönyvet kell vezetni, melybe *„a várossal összefüggő világeseményeket, a helyi nevezetesebb eseményeket kell bejegyezni"* (kéziratos krónika).

1933. február 5. Bátyuban bemutatkozott a falu 160 tagú dalárdája Nyitrai Béla református lelkész irányításával.

1933. február 8. Jan Malypetr miniszterelnök Prágában fogadta a kormánypártok törvényhozóit, akikkel Kárpátalja iskolai és nyelvi kérdéseiről tárgyalt. A miniszterelnök ígéretet tett, hogy tanulmányozni fogja az egyidejűleg átnyújtott memorandumot.

1933. február 7. Ungváron megalakult a Kárpátaljai Kórházi Bizottság. A területen 1200 lakosra jut 1 kórházi ágy.

1933. február 8. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem arany doktori oklevelet adományozott egykori diákjának, Fibiger Sándor pápai prelátus, ungvári apostoli kormányzósági vikáriusnak. Fibiger az első arany okleveles doktor Ungváron.

1933. február 13. Munkácson a munkanélküliség felszámolását, a szegények fokozottabb megsegítését követelő kommunista tüntetést oszlatott fel a rendőrség.

1933. február 16. Genfben E. Beneš csehszlovák miniszterelnök javaslatára állandó tanácsot hoztak létre a kisantant államok külpolitikájának összehangolására.

1933. február Takarékosságból Kárpátalján csökkentették a rendőrség létszámát, összevonásokat eszközöltek az adminisztrációs hivatalokban. – Az ungvári rendőrség kiterjedt kábítószercsempész-hálózatot leplezett le. – Rozsnyón megalakult a Csehszlovákiai Magyar Katolikus Szent Pál Irodalmi Szövetség irodalmi, tudományos, hírlapírói és hitbuzgalmi szakosztállyal. Elnök: Pfeiffer Miklós. Az országos választmány tagja Ungvárról Rácz Pál író, szerkesztő.

1933. március eleje Az Ungvári Katolikus Legényegylet irodalmi szakosztályt és önképzőkört alakított. Elnök: Fülöp Árpád költő, ny. gimnáziumi tanár. – Sztojka Sándor kárpátaljai görög katolikus püspök akciót hirdetett, melynek célja, hogy húsvétra minden szegény ruszin család asztalán legyen pászka.

1933. március 2. Ínségsztrájk volt Volócon. A csendőrök a tömeg közzé lőttek.

1933. március 15. *Az Őslakó* írta: *„Kimegyünk a szabadság-fához, melyet 1848. március 15-ikéjének emlékére ültettek a* [munkácsi] *vár akkori politikai foglyai. - A vártemplomban most katonai mozi van. - Kimegyünk a turul teraszára, melyen hatalmas négyszögletes aszfaltozás: a millenáris oszlop alapterületének nyoma. […] Zrínyi Ilona szobáinak egy része gyengélkedő-beteg szoba, a másik része legénységi szoba. […] A vár teljesen ép, renoválása jól tart. […] Az ősi Rákóczi-címer még mindig ott ékeskedik a harmadik udvarhoz vezető lépcső felett. - A kút, melynek sok a meséje, betemetve. Eltűnt a hatalmas (több mint 7 méter átmérőjű) húzókereke […] A főbörtönrész ma az árest. Kazinczy és a többiek börtönében most katonafiúk töltik büntetésüket."*

1933. március közepe A kovászói görög katolikus magyarok kérték, hogy a pap az istentisztelet egy részét magyar nyelven tartsa.

1933. március 18. Munkácson közös értekezletet tartottak Kárpátalja kormánypárti cseh és ruszin parlamenti képviselői és szenátorai a magyarországi revizionista mozgalom felerősödésével kapcsolatban. A határozatból: *„A podkarpatszka ruszi nép többségét képviselő szenátorok és képviselők a legerélyesebben tiltakoznak a békeszerződések bármilyen irányú revíziója ellen, amely Podkarpatszka Rusz, illetve a köztársaság egysége ellen irányul. - A podkarpatszka ruszi nép évszázados idegen elnyoma-*

tás alatt szenvedett s önkéntesen csatlakozott a Csehszlovák Köztársasághoz, mert csak így látta biztosítva nemzeti életének a fejlesztését. Podkarpatszka Rusz az orosz népé, nem a magyaroké. A podkarpatszka ruszi népnek a köztársaság keretében autonómiája van, amely lehetővé teszi kulturális és gazdasági fejlődését és a Kárpátok déli lejtőin élő népet nemzeti egységbe tömöríti. - Podkarpatszka Rusz népe sohasem fogja tűrni, hogy ezt a területet bármilyen más államhoz csatolják és szabadságukat, ha kell, életükkel is megvédelmezik."

1933. március 19. Ungváron megalakult a Csehszlovákiai Autósfuvarozók Egyesületének kárpátaljai tagozata. Elnök: Schleifer Albert.

1933. március 27. Megtartotta első ülését Ungvár 1931 novemberében megválasztott képviselő-testülete. Polgármester: Hrabár Konstantin.

1933. március 28. Munkácson nagygyűlést tartottak a zsidó egyesületek és pártok képviselői, hogy tiltakozzanak *„a németországi zsidókat érő sérelmek, atrocitások, terrorisztikus események ellen".*

1933. március 28–29. Pozsonyban tartotta meg egyetemes konventjét a szlovenszkói és a kárpátaljai református egyház. Az utóbbi képviseletében Bertók Béla püspök és Polchy István egyházkerületi főgondnok volt jelen.

1933. március vége A magyar pártok szövetségének ungvári képviselő-testületi klubja nyilatkozatban tiltakozott Ungvár polgármesterénél a rossz városi gazdálkodás miatt.

1933. március A Nagyszőlősi járás képviselő-testülete elhatározta, hogy megvásárolják a Ráthonyi-kastélyt, és abban szegényházat létesítenek.

1933. április eleje A kárpátaljai országos képviselő-testület ülésén Jaczik Miklós keresztényszocialista és Siménfalvy Árpád magyar nemzeti párti képviselők javasolták, hogy az országos képviselő-testület tiltakozzon I. Dérer miniszternél a készülő iskolareform tervezete ellen. Az indítványt a testület elvetette. – Megnyílt a Csehszlovák Nemzeti Bank ungvári fiókja.

1933. április 1. Munkácson katolikus nagygyűlésen tiltakoztak I. Dérer miniszter tervezett iskolareformja ellen. Demkó Mihály tartományi képviselő, a gyűlés elnöke felszólalásából: *„A mai gyűlés legnagyobb pozitívuma az, hogy Munkács minden nemzetisége és felekezete először került így egybe, először fogott össze. – Ez a jövő útja és reménye!"* [Utalás arra, hogy zsidók is jelen voltak.] R. Vozáry Aladár felszólalásából: *„Minden felekezetnek és nemzetiségnek közös érdeke a vallás és a valláserkölcsi nevelés*

védelme s e küzdelem győzni is fog, ha meg lesz az összefogás. Ebben a harcban nem lehet helye féltékenységnek vagy rivalizálásnak." – A cseh agrárpártból kivált tagok Ungváron megalakították az Alkotmányos Magyar Néppártot. Elnök: Visnovsky Milán.

1933. április 1–9. A Podkarpatszka Ruszi Szőlőhegyközségek Szövetsége borkiállítást rendezett Ungváron. *„Tudott dolog, hogy a köztársaság legkitűnőbb borai Podkarpatszka Ruszban, közelebbről Beregszászban, Szerednyén, Csertészen, Kaszonyban, Munkácson és más neves podkarpatszka ruszi szőlőtermő helyen teremnek."* A hivatalos statisztika szerint Kárpátalja 485 községe közül 78-ban (17%) folyik szőlőtermesztés, az átlagos évi bortermelés 90 ezer hektoliter. Ez körülbelül negyede a köztársaság évi bortermelésének.

1933. április 5. Ungváron tartotta gyűlését a Ruszinszkói Fényképészek Szövetsége, melyen elhatározták: memorandumban tiltakoznak a kereskedelemügyi minisztériumnál amiatt, hogy *„az amatőr fényképészek rontják a hivatásosok egzisztenciáját"*.

1933. április 9. A keresztényszocialista párt sajtóközleményben szólította fel a lakosságot Kárpátalján: követeljen magyar iskolát ott, ahol a kisebbség száma eléri a kisebbségi nyelvi jogok gyakorlására megszabott 20 százalékot.

1933. április 10. Ungváron a Katolikus Legényegylet és a Kis Terézke Leányklub színtársulata bemutatta Fülöp Árpád *A Megváltó* című hatfelvonásos drámai költeményét.

1933. április 11. Munkácson a zsidó ügyvédek, valamint orvosok szövetsége, a Kereskedelmi Kör tiltakozó gyűlést szervezett a németországi zsidóüldözések miatt. Jelen volt R. Vozáry Aladár, aki a magyar újságírók és a magyar társadalom nevében fejezte ki együttérzését *„a mély fájdalmakat átélő zsidósággal"*.

1933. április 16. Az MSE szervezésében Munkácson első ízben került sor nemzetközi asztalitenisz-versenyre.

1933. április 25. Bródy András (Ruszinszkói Autonóm Földműves Szövetség) képviselő parlamenti beszédéből: *„mi ruszinok […] minden körülmények között kívánjuk a határrevíziót, mert a Tisza-völgyről és a Máramarosszigetről mi sohasem mondunk le."* Nincs semmi oka, hogy támadjuk a magyarokat, a magyar kultúrát, mert *„Podkarpatszka Ruszban ők épp úgy küzdenek autonóm jogaink megvalósításáért, mint mi magunk is"*. Kárpátaljára stratégiai szempontból volt szükség: elválasztani Magyarországot és Lengyelországot, megteremteni a kapcsolatot Romániával. – Siménfalvy Árpád, a magyar pártszövetség tartományi képviselője beadványt terjesztett a kárpátaljai tartománygyűlés elé a

vidék szőlőtermesztése és bortermelése válságának orvoslása érdekében.

1933. április 27. Az ungvári magyar gimnáziumi oktatást szorgalmazó bizottság újabb memorandumot továbbított az illetékes hatóságokhoz.

1933. április 29. Munkácson tartott előadást Jabotinsky Vladimir, a Cionista Unió elnöke.

1933. április 30. Újjáalakult a Munkácsi Magyar Dalárda (1915 óta szüneteltette működését).

1933. április Kárpátalján bojkott bizottságok alakultak a németországi áruk és filmek forgalmazása ellen. – Munkácson a zsidó fiatalok bojkottot hirdettek a német árukra. Kérésükre a városban az üzletek tulajdonosai bevonták a német árukra vonatkozó reklámtáblákat. – Az ungvári zsidó egyesületek felszólították a kávéházak, nyilvános olvasótermek és hírlapterjesztők tulajdonosait, hogy mondják le a további németországi laprendeléseket. A város zsidó egyesületei és pártjai zártkörű gyűlésen fejezték ki tiltakozásukat a németországi zsidóüldözések miatt. – A postaügyi minisztérium a külföldi rádióadások nyilvános vételének szabályozását célzó rendelkezést adott ki, melyben a rádiótulajdonosoknak *„megtiltja, hogy a fölvevőkészülékkel olyan külföldi rádióprogramot terjesszen, amelynek tartalma vagy jellege a közrend és nyugalom ellen szól, vagy alkalmas arra, hogy közfelháborodást idézzen elő, avagy a polgárságot vagy annak egy részét akár egymás ellen, akár a csehszlovák állam egysége és érinthetetlensége, annak demokratikus-köztársasági formája, alkotmánya és közberendezése ellen izgassa”.* – Hokky Károly interpellációt nyújtott be a prágai parlamentben, melyben szorgalmazta, hogy a postahivatalokban engedélyezzék a magyar feliratokat. A kérést elutasították.

1933. május eleje Németországból menekült zsidók kaptak menedéket Munkácson.

1933. május 7. *Az Őslakó* írta: *„Az Országos Hivatal felszólította Ungvár városát, indokolja meg, milyen alapon használja a »főváros« címet, mely a város nyomtatványain, tábláin büszkélkedik.”* Ungvár nem *„főváros”,* hanem *„székhelye a kárpátaljai Országos Hivatalnak”.* – E napon Liszt-ünnepséget tartottak Ungváron, melyet a kassai rádió is közvetített.

1933. május 14. A szlovenszkói Magyar Nemzeti Párt lévai nagygyűlésén Korláth Endre kárpátaljai szenátor kifejtette: Szlovenszkó és Kárpátalja lakossága szilárd szövetségben van.

1933. május vége Nagyszőlősön elhunyt Spolarich János, a keresztényszocialista párt nagyszőlősi elnöke, az *Ugocsa* című lap szer-

kesztője. – A Beregi Református Egyházmegye beregszászi és a Máramaros-ugocsai Református Egyházmegye nagyszőlősi közgyűlésén állást foglaltak a Dérer-féle iskolareform-tervezet ellen. Mindkét egyházmegye támogatja a Komáromban létesítendő református tanítóképző ügyét. A beregiek ehhez anyagilag is hozzá kívánnak járulni, ezért minden adózó egyháztag után 50 fillér járulékadót szavaztak meg.

1933. május Munkácson *„a republikánus ruszin főiskolások"* revízióellenes tiltakozó gyűlést tartottak. – Bécsben meghalt Polgár Károly, aki hat éven keresztül volt igazgatója a Kárpátaljai Magyar Színtársulatnak. – Kárpátalján járt Móra Ferenc író. – A csempészés visszaszorítása érdekében a kárpátaljai Országos Hivatal elrendelte, hogy a szlatinai hídon keresztül hetente csak kétszer lehet átmenni román területre. – Munkácson lépett pályára a Magyar Ifjúsági Labdarúgó Liga válogatottja.

1933. június 1. A Központi Orosz Nemzeti Tanács és a Csehszlovák Nemzeti Tanács kárpátaljai tagozata körlevélben adta tudomásul, hogy csatlakozik az országos revízióellenes akcióhoz, és tiltakozásra szólította fel Ungvár polgárait.

1933. június 2. A *Kárpáti Magyar Hírlap* a budapesti parlamentben elhangzott felszólalásokból idézett: a [magyarországi] határszéleken a középiskolákban módot kell nyújtani arra, hogy az ifjúság megtanulja a szomszédos állam nyelvét (Farkas Tibor), a magyarság jobban tudja teljesíteni a Duna-völgyében misszióját, ha minél több szomszéd állam nyelvét ismeri (Eckhardt Tibor), a nemzetiségi kérdésekben nem szabad hibákat elkövetni, mert ezek következményeit az utódállamok magyarsága sínyli meg (Milotay István).

1933. június 5. Nagyszőlősön a kárpátaljai magyar dalárdák részvételével megrendezték az I. országos magyar dalos ünnepélyt. → 1934. március 11.

1933. június 7. Nagy ünnepség keretében méltatták az ungvári görög katolikus székesegyház énekkara alapításának centenáriumát.

1933. június 10. Korláth Endre kárpátaljai szenátor interpellációt nyújtott be az iskolaügyi miniszterhez, melyben tiltakozását fejezte ki amiatt, hogy a június 2-i ungvári revízióellenes tüntetésen a kárpátaljai tanügyi referátus hozzájárulásával az iskolások is részt vehetett. *„Pedagógiai szempontból helytelen, hogy az ifjúságot politikai tüntetésekbe vonják be."* – A Kárpátaljai Magyar Színtársulat vezetéséről lemondott Juhász Árpád, a helyébe Nádas József lépett. → 1933. június 17.

1933. június 11. Beregszászban ülésezett a Magyar Nemzeti Párt alsóberegi körzeti választmánya. Hokky Károly parlamenti képviselő a Kurtyák-párttal közös harcra szólított fel az autonómia érdekében. Korláth Endre szenátor felszólalásából: szlovenszkói és kárpátaljai őslakos csak őslakossal legyen egy politikai táborban. – Ungváron Kárpátalja válogatottja–Budapest válogatottja labdarúgó-mérkőzésre került sor.

5. Interregnum 2.
1933. VI. 15–1935. II. 15.

1933. június 15. Meghalt Beszkid Anton, aki 1923. november 18. óta Kárpátalja kormányzója volt. Június 18-án temették el Ungváron. A gyászszertartást Sztojka Sándor, a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspöke celebrálta. → 1935. február 15.

1933. június 17. Ungváron Magyar Színházi Szövetkezet alakult, amely a kárpátaljai Országos Hivataltól megkapta a jogot arra, hogy pályázat útján kinevezze a kárpátaljai színigazgatót.

1933. június 21. Autós *„ügyességi és gyorsasági"* verseny volt Munkácson.

1933. június 25. Ökörmezőn a Szabadság-emlékműnél ruszin pártok tiltakozó gyűlést tartottak *„Magyarországnak és szövetségeseinek a demokrácia és a Csehszlovák Köztársaság területei ellen szövődő merényletterve ellen".*

1933. június Az idei nyári nagytábort a kárpátaljai magyar fiú- és lánycserkészek Rozsnyón tartották.

1933. július eleje Az állandó esőzések hatalmas árvizet okoztak a Tisza mentén, főleg a Rahó és Badaló közötti szakaszon. A tetőzés július 8-án éjjel volt. A mezőgazdasági termés mindenütt elpusztult. Tiszaújlakon 280 lakóház és melléképület dőlt romba. Az egész Nagyszőlősi járásban jelentős a kár. A víz Nagybocskón és Bustyaházán elvitte a hidat. J. Černy belügyminiszter azonnal a helyszínre utazott. Július 16-i számában *Az Őslakó* a következőket írta: *„Tiszaújlak község lakosságát leírhatatlanul borzalmas katasztrófa érte. Az árvíz ezreknek tette tönkre minden vagyonát. Se lakásuk, se ruhájuk nincs és éheznek […] A látvány, a romhalmaz, a pusztulás, mely ezt a városkát és környékét érte, egyre inkább rémesebb. […] Csak most kezd látszani, milyen végzete lett ennek a vidéknek."* Az árvíz sújtotta Tiszaújlakról Móricz Zsigmond is cikket írt *A magyar tenger* címmel a *Pesti Napló*ban. A becsült kár mintegy 40 millió K.

1933. július 2. A Magyar Nemzeti Párt ungi körzetének választmányi ülésén Korláth Endre szenátor elmondta: Kárpátalján 17 400

magyar iskolás gyermek van, ebből 12 100 jár magyar, 2030 cseh vagy szlovák, 3200 vegyes tannyelvű iskolába.

1933. július 3. Beregszászban tartott közgyűlést a Kárpátaljai Általános Magyar Tanító Egyesület. A határozatból: az egyesület *„a legszorosabb kapcsolatban kíván együttműködni a testvér Szlovenszkói Általános Magyar Tanító Egyesülettel”,* szeptembertől a *Magyar Tanítót* saját hivatalos lapjának is tekinti, ezért minden tagja számára megrendeli.

1933. július 6. Munkácson megválasztották a Kárpátaljai Református Egyházkerület tisztségviselőit. Lelkészi főjegyző: Bary Gyula; aljegyző: Isaák Imre. Világi főjegyző: R. Vozáry Aladár; aljegyző: Fodor Béla. Lelkészi tanácsbírák: Mizsák Péter, Szutor Jenő, Nagy Sándor, Sárkány Lajos; világi tanácsbírák: Bakó Bertalan, Korláth Endre, Roykó Alfréd, Lator István. Zsinati lelkészi tagok: Komjáthy Gábor, Mizsák Péter, Bory Gyula, Isaák Imre; póttagok: Szutor Jenő, Komjáthy István, Györke István; zsinati világi tagok: Nagyiday Ferenc, Egry Ferenc, Korláth Endre, Siménfalvy Árpád; póttagok: R. Vozáry Aladár, Székely Benedek, Lator István, Roykó Alfréd.

1933. július 7. Száz éve alakult meg a Munkácsi Kaszinó.

1933. július 9., 12. Rácz Pál (MNP) cikke a *Kárpáti Magyar Hírlap*ban*: „a kárpátaljai városi magyar iskolákban csak elvétve fedezhető fel a magyar intelligencia gyermeke. A városi magyar elemi iskolák tanulóseregét már csak az iparosok, gazdálkodók és napszámosok szolgáltatják”; „az anyanyelven való elemi iskoláztatás óriási jelentőségűvé válik a további tanulás során, mert a fogalmak megismerése csakis és egyedül az anyanyelvükön történhetik […] Statisztikai adatokkal bizonyíthatja ez az ifjúság, hogy – kivéve egy pár zseniális tehetségű ifjút – az átlag is nagyobb eredményeket ér el az egyetemen, ha magyar nyelvű középiskolából kerül ki, mintha kezdettől fogva idegen nyelvű iskolába járt.”*

1933. július 22. Munkácson letartóztatták R. Vozáry Aladárt, *Az Őslakó* szerkesztőjét, a magyar pártszövetség beregi ügyvezetőjét. A vád: *„katonai jellegű árulás”* (kémkedés). → 1934. február 1.

1933. július 26. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: az idei középiskolai beiratkozások tanúsága szerint *„a magyarság vágja maga alatt a fát”*, és ebbe a kormányzat is besegít, amikor nem tesz eleget a békeszerződésben a kisebbségekkel szemben vállalt kötelezettségeinek.

1933. július A Kárpátaljai Magyar Színházi Szövetkezet megbízásából Faragó Ödön lett a Kárpátaljai Magyar Színtársulat új igazgatója. A művészeti vezető Sereghy Andor. (1933 november.) A szö-

vetkezet színházi lap indítását vette tervbe. – A kárpátaljai Országos Hivatal feloszlatta a munkácsi neológ zsidó hitközséget, felfüggesztette az ortodox hitközség autonómiáját, és az ügyek vitelére direktóriumot nevezett ki. – A statisztika szerint Kárpátalján 608 személyautó, 71 autóbusz, összesen 1180 géperejű jármű van.

1933. augusztus eleje A Kárpátaljai Pravoszláv Egyház Huszton megtartott zsinata határozatban tiltakozott az ellen, hogy egyháza továbbra is szerb fennhatóság alatt maradjon, és követelte a prágai érsek fennhatósága alá helyezését.

1933. augusztus 5. A Munkácsi Sportegyesület szépségkirálynő-választást rendezett. A Miss Munkács cím nyertese Sütő Elza.

1933. augusztus 6-i számában közölte *Az Őslakó* az első apróhirdetéseket.

1933. augusztus 10–13. Ungváron rendezték meg az 1933. évi csehszlovákiai magyar teniszbajnokságot.

1933. augusztus 12. A Kárpátaljai Magyar Akadémikusok Egyesületének ungvári ülésén Estók Gyula felkérte a magyar közélet vezetőit, hogy tegyék lehetővé *„a nem liberális, de az egységes magyar nemzeti elgondolás szellemében dolgozó független ifjúsági sajtó létrejöttét”.* Madarász Lajos a kisebbségi magyarság gazdasági szervezetlenségéről beszélt, szerinte a kiút *„egy önálló magyar központtal rendelkező, szociális célú szövetkezeti rendszer kiépítése”.*

1933. augusztus 20. Debrecenben Kelet-Magyarország válogatottja–Kárpátalja válogatottja labdarúgó-mérkőzést játszottak.

1933. augusztus 24. A Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Magyar Ellenzéki Pártok vezetősége Pozsonyban tartott értekezletet, melyen a magyar nemzeti társadalmi együttműködés megszervezésének kérdését tárgyalták. Elhatározták, hogy a jövőben rendszeressé teszik a hasonló eszmecseréket.

1933. augusztus 27. Wellmann Mihály, az ungvári magyar gimnáziumi oktatás szervezésére alakult bizottság egyik tagja a következőket nyilatkozta a *Kárpáti Magyar Hírlap*nak*:* tovább kell harcolni a magyar gimnáziumért, mert *„ezután csak egy lépés kell a magyar nyelvű egyetem felállítása felé”.* – E naptól 1934. április 22-ig Gergely Albert volt *Az Őslakó* című munkácsi lap felelős szerkesztője.

1933. augusztus A Népszövetség megbízásából Kárpátaljára érkezett Pierre Revilliod, hogy jelentést készítsen a területi szociális viszonyairól. – Az ukrán ifjúsági szervezetek memorandumban tiltakoztak Hrabár Konstantin kormányzóvá jelölése ellen. Támogatottjuk Brascsajko Julij. – Faragó Ödön igazgató Budapestre uta-

zott, hogy új tagokat szerződtessen a Kárpátaljai Magyar Színtársulathoz. *Az Őslakó* szerint [lásd az augusztus 27-i lapszámot] ott *„Faragót valósággal megrohanták az állás nélküli színészek”.* – Csehszlovák filmesek Rahón és környékén forgatták *A napsütötte hegy lánya* című, kárpátaljai tárgyú játékfilmet.

1933. szeptember 3. 15 éves szünet után újjászerveződött a közel 70 éves múltra visszatekintő Ungvári Dalárda.

1933. szeptember 15. Bukarestből megérkezett Ungvárra az első menetrend szerinti repülőgép. Az utasok között volt a román kereskedelmi miniszter.

1933. szeptember 17. *Az Őslakó* leközölte az első házassági hirdetést. Férfi keresett feleséget. *„Üzlet alapításához hozomány megkívántatik.”*

1933. szeptember 20. Az Országos Keresztényszocialista Párt, a Magyar Nemzeti Párt és a Szepesi Németek Pártja törvényhozóinak közös klubja Pozsonyban rendkívüli ülésen foglalkozott a *Prágai Magyar Hírlap* és a *Magyar Ellenzék* betiltásával. Az ügyben kiáltványt intéztek a szlovenszkói és a kárpátaljai magyar közönséghez.

1933. szeptember 23. Beregszászban megalakult a Kárpátaljai Magyar Kultúregyesület helyi szervezete. Elnök: Kovássy Elemér.

1933. szeptember Az Országos Hivatal első ízben küldött kárpátaljai őstermelőket magyarországi tanulmányútra. – Az ungvári földművelésügyi referátus kezdeményezésére gyümölcstároló telepeket létesítettek Técsőn és Visken. – A közelmúltban alakult Ungvári Zsidó Segélyegylet adakozásra szólította fel *„a zsidóságot és az emberbarátokat a tönkrement ungvári iparosok és kereskedők támogatása céljából”.*

1933. október 3. Ungváron megalakult a Városi Közművelődési Testület.

1933. október 12. Az ungvári városi tanács ülésén leszavazták azt a javaslatot, hogy a magyar nyelv ne legyen tovább hivatalosan használható. – A tiszaújlaki árvízkárosultak memorandumban fordultak megsegítésük érdekében Kárpátalja törvényhozóihoz.

1933. október 17. A kárpátaljai képviselők és szenátorok küldöttsége felterjesztést intézett Jan Malypetr miniszterelnökhöz, melyben kérelmezte a kárpátaljai autonómia ügyének mielőbbi megvalósítását, a kárpátaljai kormányzó mihamarabbi kinevezését, azoknak a vasútvonalaknak a kiépítését, melyek segíthetik a Verhovina gazdasági bajainak rendezését, valamint javasolta a miniszterelnökség keretein belül személyi ügyekkel foglalkozó kárpátaljai osztály létrehozását.

1933. október 19. Ungváron a városi képviselő-testület újabb ülése a magyar hivatali nyelv ellen szavazott.

1933. október 25–29. Országos körútja során felkereste Ungvárt, Munkácsot, Nagyszőlőst, Bátyut, Husztot és Beregszászt Esterházy János, az Országos Keresztényszocialista Párt elnöke.

1933. október Az ungvári városi tanács ülésén tárgyalták a kárpátaljai Országos Hivatal átiratát, mely szerint a városi ügykezelésben a cseh és a ruszin nyelv mellett továbbra is használható a magyar nyelv. A tanácstagok többsége elfogadta a javaslatot, Hrabár Konstantin főpolgármester azonban tiltakozott.

1933. november 1. Életbe lépett az államellenes pártok feloszlatásáról szóló törvény.

1933. november 14. Ungvárra érkezett A. Mondry, a cseh nemzetiszocialista párt főtitkára. A lapoknak tett nyilatkozatából: *„Podkarpatszka Rusz autonómiájáról egyelőre nem tárgyalnak Prágában […] Podkarpatszka Ruszra a kisantant egysége szempontjából geográfiailag van szükség."*

1933. november 18. A parlament költségvetési bizottságának ülésén Hokky Károly kárpátaljai képviselő szóvá tette, hogy a Csehszlovák Köztársaságban egyetlen magyar gimnázium sincs, Kárpátalján pedig csupán a beregszászi ruszin gimnáziumnak van magyar tagozata.

1933. november 23. Az éjszakai repülés céljait szolgáló rádióállomást állítottak fel az ungvári repülőtéren.

1933. november vége Siménfalvy Árpád és Jaczik Miklós tartománygyűlési képviselők beadványban fordultak a kárpátaljai Országos Hivatalhoz, melyben támogatják a magyar pártok kérelmét a magyar nyelv hivatalos státusának visszaállítására az ungvári városi ügyintézésben, valamint nyílt levélben tiltakoztak az Országos Hivatal elnökénél a Técső környéki határrendezés sérelmes volta miatt.

1933. november A lemondott Faragó Ödön helyett Sereghy Andor lett a Kárpátaljai Magyar Színtársulat új igazgatója. → 1934. szeptember 25. – Az időszakban Kárpátalján összesen 40 lap jelent meg, ebből 23 volt a magyar nyelvű.

1933. december 6. A Magyarországi Görög Katolikusok Országos Szövetségének közgyűlése határozatban foglalt állást *„az elszakított kárpátaljai görög katolikus testvérek"* mellett, tiltakozott minden olyan kísérlet ellen, amely *„tagadva az ezer éves közös múltat, lelki és politikai válaszfalat akar állítani közé és a most Ruszinszkónak nevezett föld görög katolikussága közé".*

1933. december 25. A *Kárpáti Magyar Hírlap* közölte Ungvár 123 utcájának névjegyzékét. – Ugyanott Beszkid Sándor főtanácsos,

Kárpátalja gazdasági ügyeinek szakreferense nyilatkozott arról, hogy megállapodás született Magyarországgal, miszerint Kárpátaljáról faszállítmányokat továbbítanak kukorica fejében.

1933. december 31. Megalakult az ungvári keresztény munkások szakszervezete.

1933. december Az iskolaügyi minisztérium rendelkezésére a népiskolákban tankönyv- és tanszerrevíziót tartottak. *„Az iskolák vezetőségeinek át kell vizsgálniuk a tankönyveket és törölniük kell azokból mindent, ami esetleg államellenes tendenciájú. El kell távolítani a tankönyvekből olyan képeket is, melyek nincsenek összhangban az állam érdekeivel és történelmével. El kell távolítani a falakról az olyan térképeket, melyeken a helységeket nem hivatalos nevükön jelölték meg, hanem régi nevükön szerepelnek, vagy a mai határokat helytelenül tüntetik fel."* – Az Ungvári Katolikus Kultúrházban keresztény népkonyhát nyitottak. – Tarnócon megalakult a magyar kultúregyesület helyi szervezete. Elnök: Schuszky József. – A kárpátaljai Országos Hivatal kormánybiztost nevezett ki a munkácsi zsidó hitközség élére, majd annak lemondása után háromtagú direktóriumot állított fel. – A prágai parlamentben felszólaló Bródy András Kurtyák-párti képviselő többek között elmondta, hogy Kárpátalján az összes közigazgatási alkalmazott 73 százaléka cseh vagy szlovák, 3,03 százaléka ukrán, 1,09 százaléka orosz, 12,09 százaléka ruszin, 8 százaléka magyar nemzetiségű. Az elmúlt 15 év alatt a területen 49 ruszin, 20 cseh és 1 magyar iskola épült. A nép elszegényedésére jellemző, hogy Kárpátaljáról 1926-ban 4 978 732 915 K egyenes adó folyt be, 1932-ben pedig 2 322 329 066 K.

1933 folyamán Királyházán polgári iskola nyílt. – Kárpátalján 3149 magyar gyermeket anyakönyveztek (26,41%). – Kárpátalján járt a magyar olimpiai tornászválogatott, közte az olimpiai és világbajnok Pelle István. – Megalakult a Huszti Sportegyesület. – Munkácson járt Rottmann Mozart, Apáthy-Abkarovics Béla budapesti festőművész. – Kárpátaljai festőművészeknek, Boreczky Bélának, Koczka Andrásnak Ungváron, Haba Ferencnek Kassán volt kiállítása. – Kárpátalján egy gazdacsalád egy tagjának élelmezésére 866 K jutott (az országos átlag 1536,26 K). – Csehszlovák állami irodalmi díjjal tüntették ki Ivan Olbracht írót kárpátaljai tárgyú, *Suhaj, a betyár* címmel Pozsonyban kiadott regényéért. – Megjelent: Demjén Ferenc: *Versek.* A szerző kiadása, Tipográfia Könyvnyomda, Berehovo Kiss László: *A nagy párbaj. Versek.* Előszó: Móra Ferenc. Címlap: Erdélyi Béla. Európa Könyvtár, Bécs–Wien Stepan Vaskó: *Proc?* Prelozili Jan Dusánek, Václáv Rybárik. Autorizované vydani. Vytiskla Novina tiskarské a vydava-

telské podniky v Mukačeve. (Magyarul: Vaskó István: *Miért? Halálra ítéltek között a vértenger idejében.* Lám Elemér Rt., Kő és Könyvnyomdai Műintézete, Uzshorod, é. n.) Mondy Miklós: *Egy a szükséges! Novellák.* Előszó: Sztojka Sándor görög katolikus püspök. Címlap: Kutlán István. Sajó-Vidék ny., Rozsnyó Faragó Ödön: *Írások és emlékek.* Lám Elemér Rt., Užhorod; *A Podkarpatszka Ruszi Tűzoltóság egységes szolgálati és gyakorlati szabályzata.* Földesi ny., Užhorod–Ungvár; Balogh-Beéry László–Bereghy Albert: *Ruthén kérdés és az integritás.* Szalay ny., Budapest.

1934. január 1-jétől megszűnt a beregszászi pénzügyigazgatóság.

1934. január 5. Meghalt Nedeczey János Munkács volt polgármestere, az államfordulat előtt országgyűlési képviselő.

1934. január 7. Autóbaleset érte Sztojka Sándort, a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspökét.

1934. január 21. 70. születésnapját ünnepelte Kisgejőcön Egry Ferenc volt szenátor, a kárpátaljai magyar pártszövetség elnöke, *„a kárpátaljai magyarság őszbeborult, de még mindig daliás vezére".*

1934. január 22. Demkó Mihály képviselő javaslatára Kárpátalja Országos Választmánya elhatározta: a Nemzetgyűléshez fordul annak érdekében, hogy ünnepélyes alkalmakkor hivatalosan előadható legyen a Duchnovics-himnusz.

1934. január 28. Országos Magyar Bál volt Beregszászban. → 1935. január 13.

1934. január 29. Meghalt Czuri László cimbalmos, *„a munkácsi cigányzenészek kiválósága".*

1934. január A revízióval kapcsolatos írások miatt a magyarországi politikai napilapok közül csak a *Népszavá*t engedik be a Csehszlovák Köztársaság területére.

1934. február 1. Munkácson zárt ajtók mögött megkezdődött R. Vozáry Aladár lapszerkesztő, a Magyar Nemzeti Párt városi szervezetének ügyvezetője tárgyalása. A vád: *„rendtörvénybe ütköző cselekmények elkövetése."* – MTI-hír: *„A cseh korona értékcsökkenése következtében a magyar–cseh határszéleken fordulat állott be. A szokásos cseh csempészek elmaradoztak és így a magyar határszélen elszaporodott üzletek panganak, kezdenek becsukni, mindenki fél elfogadni a cseh koronát. Ezzel szemben cseh területen szívesen fogadják el a magyar pengőt, ami a Csehszlovákiából Magyarországba irányuló csempészetet kezdi újra megindítani. A megszállt területeken az árak emelkednek, mindenki szabadulni akar a cseh koronától, úgy hogy rég nem tapasztalt nagy forgalom van Beregszász kereskedőinél. A legkeresettebb valuta itt ma a magyar pengő."*

1934. február A Podkarpatszka Ruszi Magyar Kultúregyesület az alábbi felhívással fordult a terület *„összes kultúrszervezeteihez és kultúrmunkásaihoz": „Napjaink borúja nem félemlíthet meg minket, ellenkezőleg, kötelessége minden kultúrmunkásnak, hogy a nehéz időkben fokozottabb mértékben, mindig és minden körülmények között, igyekezzék megszűntetni a lelki válságot, áldozatot hozni a köz javára, kötelessége a felebaráti szeretet teljesítése. - Ne lankadjatok a munkában! Szervezzetek kultúrvállalkozásokat minél célszerűbben, egyesüljetek, osszátok el egymás között a munkát! A szövetség a hivatott tényezők segítségével arra törekszik, hogy az államsegély a költségvetési lehetőségekhez képest legalább olyan mértékben fennmaradjon, hogy a kurzusoknak és hasonló vállalkozásoknak legalább minimális programját lehessen végrehajtani."* – Bátyuban megalakult a magyar kultúregyesület helyi szervezete. Elnök: Nyitrai Béla.

1934. március 4. *Az Őslakó* írta: *„Ungváron egy városi szépészeti bizottság alakult, amelyiknek az lesz a rendeltetése, hogy a város külső képére gondot viseljen, egy kis kozmetikát végezzen rajta, hogy az idegenek szívesebben felkeressék, no meg hogy méltóbb legyen a fővárosi névre."*

1934. március 11. Beregszászban megalakult a Kárpátaljai Magyar Dalos Szövetség. Elnök: Pásztor Ferenc főesperes, beregszászi római katolikus plébános. Ügyvezető: Nyitrai Béla bátyui református lelkész.

1934. március Nyugalomba vonult Jech Leo kárpátaljai országos alelnök. – Németországi diákok érkeztek Kárpátaljára, hogy tanulmányozzák a helyi németek életviszonyait. – Megalakult a Beregszászi Magyar Internátus Egyesület Országos Bizottsága.

1934. április 15. A PRMKE Ungváron Mécs-estet tartott.

1934. április 24. Nagyszőlős képviselő-testülete Siménfalvy Árpád tartománygyűlési képviselő javaslatára úgy döntött, hogy memorandumban fordul a kormányhoz a 125/927. sz. törvény alapján kiadott 93/928. sz. kormányrendelettel a Nagyszőlősi járástól elcsatolt községek (Tiszaújlak, Tiszakeresztúr, Salánk) visszacsatolása érdekében.

1934. április 29. Tiszaújlakon megalakult a PRMKE helyi szervezete. Elnök: Huszti Ferenc.

1934. május 3. Edvard Beneš külügyminiszter kárpátaljai útjának első állomására, Ungvárra érkezett. Ungvári beszédében kijelentette: *„az autonómia ügye súlyos pénzügyi kérdést jelent", „Podkarpatszka Rusz először a republikáé és aztán az idevaló népé".*

1934. május 4. Edvard Beneš Munkácsot kereste fel, ahol a magyar szülők küldöttsége memorandumot nyújtott át, melyben kérelmezte, hogy a munkácsi reálgimnáziumban magyar párhuzamos osztályokat nyissanak. (Szövegét leközölte *Az Őslakó* május 6-i számában.) A város lakossága az autonómia mellett tüntetett. – Korláth Endre kárpátaljai szenátor nyilatkozott a *Kárpáti Magyar Hírlap*nak a csehszlovák külügyminiszter kárpátaljai látogatásával kapcsolatban. Többek között kifejtette: *„Beneš politikájának nem lehet Kárpátalján a nép lelkének gyökeréig ható ereje, mert a cseh nemzeti szocializmus szöges ellentétben áll úgy a ruszin nemzeti gondolattal, mint a magyar nemzeti érzéssel és leginkább a zsidóság helyzetével."*

1934. május 5–7. Edvard Beneš külügyminiszter Beregszászban, Técsőn és Nagyszőlősön járt. Ez utóbbi helyen *május 7-én* fogadást adott, ahová meghívták a magyar pártok képviselőit is, akik azonban nem jelentek meg arra hivatkozva, hogy *„a ruszinszkói magyarság számtalan sérelme mellett nem volna értelme annak, hogy a magyar párti képviselők a prágai kormány tagját üdvözölnék".*

1934. május 21. Beregszászban megrendezték az II. országos magyar dalos ünnepélyt (a kárpátaljai magyar dalárdák [szám szerint 15] találkozóját). → 1935. június 10.

1934. május 24. T. G. Masarykot utolsó alkalommal választották újra a Csehszlovák Köztársaság elnökének. → 1935. december 14.

1934. május 26–27. Ungváron kongresszust tartottak a kárpátaljai ukrán tanítók. Az eseményen galíciai küldöttek is megjelentek.

1934. május 27. MTI-hír: *„A keleti Felvidéken és az Erdős Kárpátokban sok a régi fatemplom, valamennyi felbecsülhetetlen értékű. A templomok túlnyomó része düledezik, a szegény községeknek nincs eszköze karbantartásukra. A Csehszlovákiai Műemlékek Országos Hivatala felhívást közöl, hogy bárkinek engedélyt ad a templomok megvételére, ha azokat Cseh- vagy Morvaországba szállítja. Eddig Prága és Königgratz városa és egy szenátor szállítottak Csehországba egy-egy fatemplomot."*

1934. május Korláth Endre szenátor interpellációt nyújtott be az ellen, hogy az iskolaügyi minisztérium Szlovenszkó és Kárpátalja magyar középiskolai osztályaiban megtiltotta a német nyelv tanítását.

1934. június 2. Kárpátaljai hivatalos körútjának első állomására, Ungvárra érkezett J. Černy belügyminiszter.

1934. június 9. Csehszlovákia elismerte a Szovjetuniót.

1934. június 9–10. Orosz kultúrnapokat rendezett Munkácson a Duchnovics Társaság.

1934. június 11-i keltezéssel a munkácsi magyar szülők levelet intéztek Edvard Benešhez a gimnáziumi magyar párhuzamos osztályok felállítása érdekében (megismételték a külügyminiszternek kárpátaljai látogatása során átnyújtott memorandumban foglaltakat).

1934. június 19. Kárpátalján keresztül utazott a kisantant konferenciára Edvard Beneš külügyminiszter.

1934. június 24. Nagyszőlősön megrendezték az első országos magyar gyermek dalos ünnepélyt. → 1935. június 23.

1934. június A Kárpátaljai Általános Magyar Tanító Egyesület beregszászi közgyűlésén Kerényi Sándor egyesületi főtitkára elmondta: a kárpátaljai magyar tanítóság nem karolja fel kellőképpen az egyesületet, a Kárpátalján működő 226 magyar tanítóból annak csak 120-an tagjai. A közgyűlés kimondta a kárpátaljai országos magyar tanítói énekkar megalakítását. A szervezést Takács Gyula huszti református tanítóra, a Kárpátaljai Magyar Dalos Szövetség országos karnagyára bízták. – Megalakult a Kárpátorosz Feketeingesek Szervezete. A cél: *„nyelvi, kulturális és politikai szabadság”* kivívása. – Megalakult a Kárpátaljai Magyar Színházi Szövetkezet nagyszőlősi tagozata. – Magyarországról a következő lapok jöhetnek be: *Színházi Élet*, *Tolnai Világlapja, Népszava.* – Munkácson mozgalom indult annak érdekében, hogy *„a munkácsiak kizárólag Munkácson dolgoztassanak”.*

1934. július 3–július 25. A kárpátaljai magyar cserkészek Igló mellett, a Hernád folyó partján tartották nagytáborukat.

1934. július 14. A kassai rádió közvetítette az ungvári Zádor Dezső első nyilvános zongorahangversenyét.

1934. július 21. Orkánerejű vihar következtében lezúduló eső halálos áldozatokat követelő árral öntötte el Nagyszőlős utcáit.

1934. július Életbe lépett az új sajtótörvény, amely kimondja: *„a kormány bírósági ítélet nélkül is elrendelhet lapbetiltásokat, megvonhatja a lapok postai és vasúti szállítási jogát, utcai elárusíthatását és az újságokat kötelezheti a kormánytényezők nyilatkozatainak első oldalon való közlésére.”* – A Podkarpatszka Ruszi Szociáldemokrata Párt vezetősége feloszlatta a párt magyar frakcióját. Tamás István és Szilágyi Ferenc megalakította a Független Szociáldemokrata Pártot. – Kávéházakban, vendéglőkben tilos magyarországi, németországi és szovjet rádióadást hallgatni. – Sztojka Sándor, a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspöke ilosvai látogatása alkalmával istentagadónak nevezte a hitlerizmust és híveit.

1934. augusztus 5. Szalagcím a *Kárpáti Magyar Hírlap*ban*: „Ismét kísért a kassai és a kárpátaljai színikerület egyesítése."*

1934. augusztus 19. Egyesült a Podkarpatszka Ruszi Szőlőtermelők Szövetsége (Beregszász) és a Podkarpatszka Ruszi Szőlőhegyközségek Szövetsége (Ungvár). – Meghalt Tahy Ábrahám, a Kárpátaljai Római Katolikus Egyházkerület apostoli kormányzója.

1934. augusztus 31. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Négyesztendős kérés-könyörgés után még ez évben sem nyílik meg Nagyszőlősön a magyar polgári iskola."*

1934. augusztus A köztársasági elnök Jaroslav Mezniket nevezte ki kárpátaljai országos alelnökké. – J. Černy belügyminiszter utasítására *„minisztériumi bizottság utazik Uzsokra, hogy megalakítsa az uzsoki háborús emlékbizottságot és emlékkövekkel jelölje meg a volt harctér színhelyét és a tömegsírokat".* – Kárpátaljai újságírók egy csoportja tanulmányúton vett részt Romániában, Bulgáriában és Törökországban. – A Podkarpatszka Ruszi Orvosok Szövetségének Polenán tartott értekezletén megállapították, hogy a népbetegségek (tuberkulózis, vérbaj, golyva) következtében a hegyvidéki járásokban sok sérült (nyomorék) gyermek születik.

1934. augusztus–november A vasút-igazgatóság kedvezményt biztosított a kárpátaljai gyümölcsszállítmányok részére.

1934. szeptember eleje Az ungvári római katolikus hitközség három elemi iskolájába járó gyermekek szülei megalakították a Katolikus Szülők Szövetségét.

1934. szeptember 1. Ettől a naptól a kassai rádió naponta 1 órás magyar és ruszin nyelvű adást sugároz Kárpátaljáról. – A Kárpátaljai Magyar Színházi Szövetkezet új elnöke Bertók Béla református püspök lett. – 4 évfolyamosra tervezett héber gimnázium nyílt Ungváron. – Genfben megkezdte munkáját a nemzeti kisebbségek kongresszusa. A csehszlovákiai magyarokat a keresztényszocialista Szüllő Géza, a ruszinokat a Kurtyák-párti Bródy András képviselte. – A szatmári egyházmegye kárpátaljai és szlovenszkói részének apostoli kormányzója lett Szvoboda Ferenc.

1934. szeptember 2. A Kárpátaljai Magyar Akadémikusok Egyesületének ungvári kultúrestjén Zapf László tartott előadást „Emberi vagy társadalmi ideálok" címmel.

1934. szeptember 5. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Az iskolai év kezdetével ismét aktuálissá váltak a magyarság iskoláztatási problémái. Főként Ungváron vált ez a kérdés égetővé, ahol a magyar értelmiség úgyszólván teljesen cserbenhagyta a magyar iskolát. Se magyar elemi, se a polgári iskola magyar osztályaiban nem lelhetők fel a magyar értelmiség gyermekei, vagy ha igen, igen elenyésző számban."* – A pozsonyi iskolaügyi referátus e napon

kelt 6709/III. sz. rendelkezése arról értesítette a községi könyvtárakat, hogy 271 könyv indexre került, közte Prohászka Ottokár, Babits Mihály, Gárdonyi Géza, Gulácsy Irén, Herczeg Ferenc, Kiss József, Kodolányi János, Kosztolányi Dezső, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Szabó Dezső, valamint Sziklay Ferenc, R. Vozáry Aladár és mások művei.

1934. szeptember 9–13. A Kárpátaljai Római Katolikus Apostoli Kormányzóság papsága szent gyakorlatot tartott Szobráncon Takács Pál kassai jezsuita házfőnök vezetésével.

1934. szeptember 14. Ungváron megkezdődött a Felvidéki Levente Légió tagjainak bírósági tárgyalása. A vád: *„összeesküvés Podkarpatszka Rusznak a köztársaságtól való elszakítása, Magyarországhoz csatolása érdekében."*

1934. szeptember 15–16. A szlovenszkói és kárpátaljai egyetemi és főiskolai hallgatók találkozójára került sor Beregszászban. Rácz Pál értékelése: *„az a sorsközösség, mely bennünket magyarokat nemzeti alapon összeköt, ezzel a kárpátaljai összetalálkozással még öntudatosabbá válik."* Az eseményen jelen volt Szombathy Viktor író, a SZMKE főtitkára.

1934. szeptember 25. A Kárpátaljai Magyar Színházi Szövetkezet a Kárpátaljai Magyar Színtársulat irányítását Iván Sándornak adta át. → 1935. szeptember 11.

1934. szeptember 29. Uzsokon felszentelték a gránitköves hősi emlékművet. A háromnyelvű emléktábla magyar szövege: *„Ezt a katonatemetőt az orosz hadvezetőség alapította 1914 őszén. A világháború befejezése után a környéken levő sírok ebbe a temetőbe lettek áttelepítve. 6 orosz, 6 osztrák–magyar katonatiszt és 351 orosz és osztrák–magyar katona alussza itt örök álmát. Emlékük őriztessék tiszteletben!"*

1934. szeptember Lemondott Fenczik István, a Ruszinszkói Közművelődési Egyesület elnöke. Az ok: a kárpátaljai országos választmány határozatban mondta ki, hogy mindaddig nem támogatja anyagilag a szövetséget, amíg az elnöki tisztet Fenczik tölti be. – Viktor Klima lett a kárpátaljai iskolaügyi referátus új vezetője (elődje Slavik). – Kárpátalján megjelentek a Tungsram rádiókészülékek. – A hatóságok beengedték az országba többek között Gulácsy Irén, Nyírő József, Tamási Áron, Szántó György, Makkai Sándor, Ligeti Ernő, Koós Károly (Erdély), Herczeg Ferenc, Móra Ferenc, Komáromi János, Babay József, Csathó Kálmán, Török Sándor (Magyarország) könyveit.

1934. szeptember–október Kárpátalja-szerte tömegmegmozdulások voltak a fasizmus áldozatainak védelmében.

1934. október 1–november 15. Prágában kárpátaljai borkiállítást rendeztek.

1934. október 12. A *Kárpáti Magyar Hírlap* hasábjain keresztül Kováts Miklós lapszerkesztő *„Kárpátalja magyar társadalma és színiszövetkezete"* nevében nyílt levelet intézett a köztársasági elnökhöz és a külügyminiszterhez amiatt, hogy kiutasítás fenyegeti Nádas Józsefet, *„a kárpátaljai színházi élet oszlopos tagját".*

1934. október 13-i keltezéssel a magyar Miniszterelnökség illetékese a következő véleményt adta ki az előző évben Pozsonyban megjelent *Csehszlovákiai Magyar Tanítók Almanachja* című kiadványról, amely a szlovenszkói és kárpátaljai magyar oktatásügy közel másfél évtizedét mutatja be: *„Minthogy az almanach egyrészt tárgyánál, másrészt beszerzési áránál fogva nagyobb elterjedésre nem számíthat, nem javaslom a kitiltását."* (Az almanachban többek között ilyen megfogalmazásokat találunk: *„az impériumváltás óta javul a magyar népoktatás ügye Szlovenszkón, de kedvezőtlen a helyzet Ruszinszkóban"*, a [csehszlovákiai] magyarság nem használja ki eléggé az iskolapolitika terén kisebbségi jogait, a [csehszlovákiai] magyar tanítók nem juthatnak magyarországi pedagógiai munkákhoz. A szerzők közt vannak olyanok, akik *„1919-ben politikai okokból voltak kénytelenek elhagyni Magyarországot").*

1934. október 14. Csapon a felújított római katolikus templom felszentelése alkalmából a magyar nyelvű szentbeszédet Mécs László tartotta.

1934. október 19. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Kárpátalja magyar kisebbségének már régi követelése, hogy az iskolaügyi minisztérium Podkarpatszka Ruszban önálló magyar tanítóképzőt állítson fel."* Ez a követelés nem valósult meg. Júniusban a Kárpátaljai Általános Magyar Tanító Egyesület kérvényezte, hogy legalább magyar externista tanítói vizsgáztató bizottságot állítsanak fel. Ezt a kérést is elutasították.

1934. október 20. Ungváron megrendeztek Kárpátalja első kerékpáros versenyét.

1934. október 21. A PRMKE ungvári matinéján Sziklay Ferenc kassai kultúrreferens tartott előadást.

1934. október 22. Ungváron politikai nagygyűlést tartott a magyar pártszövetség *„az összetartás, a közös célért küzdés, a testvéries együttműködés demonstrálására".* Megjelent többek között Esterházy János, az Országos Keresztényszocialista Párt elnöke. A nagygyűlésen megfogalmazott követelések: az autonómia megadása, a munkanélküli segélyek visszaállítása, Kárpátalja területén egy magyar tanítóképző felállítása, Ungváron magyar gimná-

zium megnyitása stb. Korláth Endre szenátor terjedelmes beszámolójában többek között elmondta: lehetségesnek tartaná *„a Kárpátalján szórványban élő magyarság és a békéscsabai szlovákok kicserélését”.* Ez ügyben felkereste Szeberényi Lajos békéscsabai evangélikus esperest, aki a terv ellen erélyesen tiltakozott. (Az üggyel foglalkozott a budapesti *Magyarság* november 8-i száma.) Hasonló gyűlésekre Kárpátalja-szerte sor került, így például Aknaszlatinán és Visken.

1934. október 27. Munkácson hivatalos látogatást tett Kamil Krofta meghatalmazott miniszter.

1934. október Kárpátaljai körutat tett Ivan Dérer igazságügy-miniszter. Felkereste Munkácsot, Ungvárt, Husztot, Nagybereznát, Técsőt, Beregszászt. – Kárpátalján is folytattak nyomozást a Sándor jugoszláv király elleni merénylet ügyében. A *Kárpáti Magyar Hírlap* szerint Bátyu és Rahó környékén több jugoszláv útlevéllel rendelkező emigráns él. – Hokky Károly kárpátaljai parlamenti képviselőnek a pénzügyminiszterhez benyújtott interpellációjából: *„A kárpátaljai magyar határmenti lakosság ínsége közismert tény. Az esztendők óta ismétlődő rossz termés folytán a lakosság megélhetése nincs biztosítva. […] a munkanélküliek hatalmas tömege […] a legsúlyosabb nyomorral küzd. Kárpátalja népének harmadrésze ellátatlan, akik minden igyekezetük mellett sem képesek munkához, keresethez jutni […] a […] lakosság egy része […] a szükség kényszerének nyomása alatt a szomszédos magyar területekről hoz át élelmiszereket […] Elismerem, hogy a kárpátaljai ínségesek, amikor ily módon gondoskodnak magukról, nem járnak a törvény útján, de cselekedetük nem jelent oly veszélyt az állam érdekeire, hogy ezért életükkel kelljen fizetniük. Márpedig a kárpátaljai határmenti lakosság ínségesei közül nem egy nyomorgó életét oltotta ki a pénzügyőrök golyója.”*

1934. november eleje Meghalt Szabó Eumén nagyszőlősi görög katolikus pap, a Duchnovics Kultúregyesület volt elnöke. – A Podkarpatszka Ruszi Orvosok Szövetsége tárgyalásokba kezdett a Jednotával a belépésről azzal a feltétellel, ha az országos szervezet magyar tagozataként működhet tovább.

1934. november 4. Fennállásának 70 éves jubileumát méltatta az Ungvári Aranyérmes Dalárda.

1934. november 11. Több mint tíz év után végre elkészült és felavatták a viski Tisza-hidat. – A *Kárpáti Magyar Hírlap* reflektált a prágai tanítógyűlés azon követelésére, hogy államosítsák a szlovenszkói és a kárpátaljai felekezeti iskolákat: *„A magyar kultúra utolsó mentsvára még mindig a magyar tannyelvű felekezeti iskolákban van.”*

1934. november 17. Átadták a huszti reálgimnázium új épületét.

1934. november 18. Munkácson zsidó napközi otthon, Ungváron ruszin népkonyha nyílt.

1934. november 22. Ploténvi Nándor kárpátaljai hegedűművészre (1844–1934) emlékeztek Ungváron a Mozaik Kultúregyesület szervezésében. Felolvasták többek között Prerau Margit királyhelmeci költőnő ez alkalomra, felkérésre írt versét.

1934. november 24. Bizalmas jelentés Magyarország miniszterelnökének: *„Kurtyák Iván huszti rutén képviselő halálával* [1933. január 2.] *a Magyarországhoz való csatlakozás gondolata meggyengült a rutén nép között."* A *„rutén földön"* az alábbi három mozgalom él: 1. *„pravoszláv nagyorosz mozgalom."* Ezt *„görögkeleti pravoszláv papok"* és *„nagyorosz emigránsok"* irányítják. A leventéhez hasonló intézménybe tömörítik az ifjúságot, az irányítók közt sok a volt cári tiszt. Fő törekvésük az Oroszországhoz való csatlakozás. 2. *„ukrán–kisorosz mozgalom."* Különösen az értelmiség és a tanulóifjúság körében terjed. Célja az önálló ukrán államon belül egyesíteni az összes *„kisoroszt".* 3. *„kommunista mozgalom",* amely leginkább a szegény nép körében van elterjedve. *„[…] egy esetleges későbbi időpontbani népszavazásnál a magyarhű lakosság kisebbségbe kerülhet."*

1934. november 26. A kőrösmezői magyar katolikus iskola 170 éves múltra tekint vissza. Az államfordulat után ruszin elemi iskola lett. 9 év elteltével a ruszin iskola új épületbe költözött, így itt ismét magyarul taníthattak. Most a kárpátaljai Országos Hivatal beszüntette az iskola működését azzal az indoklással, hogy az iskolának nincs a törvény előírása szerint megfelelő képesítésű tanítója. Az iskolatanács hiába fellebbezett.

1934. december 20. körül Ungváron megalakult a Podkarpatszka Ruszi Nemzetgazdasági Testület.

1934. december 27. A PRMKE ungvári közgyűlésén Bródy Miklós ügyvéd elmondta: *„az ungvári magyar közönség tartózkodással viseltetik a magyar kultúregyesülettel szemben […] a magyar nyelv és kultúra az ellenkező kultúra hatásának városon sokkal jobban ki van téve mint falvakon."*

1934. december Hokky Károly képviselő a parlament költségvetési vitájában szóvá tette, hogy Kárpátalján 17 400 magyar gyermek és 210 tanítója 100 iskolában szorong, csak egyetlen gimnáziumban, a beregszásziban vannak magyar párhuzamos osztályok, a területnek nincs magyar tanítóképzője, Nagyszőlősön 400 magyar iskolaköteles gyermek van, még sem engedélyezik a magyar polgári iskola megnyitását. – Viktor Klima kárpátaljai tanügyi vezető elrendelte, hogy *„a ruszin tannyelvű iskolák használatából*

azonnal kiküszöbölendők mindazon tan- vagy könyvtári könyvek, melyek Podkarpatszka Ruszt ukránosított (»Pidkarpatska« vagy ehhez hasonló) névvel nevezik". – Kárpátalján *„tilos csoportosan hallgatni a magyar politikai rádióhíreket".* – Két és fél évi előkészítő munka után jóváhagyták a csehszlovák–román határegyezményt becikkelyező alkotmánytörvényt. – Ekkor Munkácson 24 lap jelent meg.

1934 folyamán Megalakult a Kárpátaljai Református Segítő Egyesület. – Kárpátalján 3129 magyar gyermeket anyakönyveztek (25,99%). – A statisztikai hivatal nyilvántartása szerint Kárpátalján minden 100 ezer lakosra 11,1 válás jut. A köztársaságban ez a legalacsonyabb mutató. – Katonatiszti iskola működött Munkácson. – Huszton megalakult az SK Ruszj Sportegyesület (1946-ban szűnt meg). – Munkácson megalakult a Podkarpatszka Ruszi Néprajzi Társaság. Elnök: Avgusztin Volosin. Hivatalos kiadványa az *Учительський голос* (Tanítói Hang) mellékleteként megjelenő *Вісті Етнографічного Товариства Підкарпатської Русі* (A Podkarpatszka Ruszi Néprajzi Társaság Hírei). – Új lapok indultak: Beregszászban: a *Kárpátalja* című *„független, pártonkívüli, demokratikus"* hetilap (szerkesztő: Nádas József, Kiss László); Ungváron: *Sanitas* címmel *„orvostudományi, társadalmi és közegészségügyi"* szaklap (Szőke Andor); *Земля і Воля* (Föld és Szabadság) címmel gazdasági, társadalmi-politikai újság (Klocsurak Sztepan), 1938-ban szűnt meg; a *Нашъ Карпаторусскій Голосъ* (A Mi Kárpátorosz Hangunk), 1935-től *Нашъ Путь* (A Mi Utunk) címmel, az Orosz Nemzeti Autonóm Párt félhivatalos lapja; a pártsemleges *Русскій Народный Голосъ* (Orosz Néphang) (Kaminszki József), 1936-ban szűnt meg. – Egry-harangot avattak a viski református, a téglási római katolikus templomban. – Kárpátalján vendégszerepelt Beregi Oszkár és Rózsahegyi Kálmán budapesti színművész. – Megjelent: *Hegyvidéki Bokréta. A szlovenszkói és ruszinszkói magyar írók prózai antológiája.* Összeállította: Wallentinyi Samu. Rábely ny., Rimaszombat Rácz Pál: *Hangyaboly. Regény.* Vasárnap ny. Arad Rácz Pál: *A gép. Regény.* Prágai Magyar Hírlap, Prága Ilku Pál: *A munka himnusza. Az anyaszív. Ifjúsági színművek.* /A Jó Barátom Kiskönyvtára, 2./ Kálvin ny., Beregszász; Mónus Gyula–Szerényi Ferdinánd: *Beneš – Beňa község jelene és múltja. Szociográfiai tanulmány.* Kálvin ny., Beregszász; Geleban Michajlo: *„A meg nem elégedett őslakosok pártjának" alapszabálya* és programja. Viktoria ny., Ungvár–Užhorod; Révay István: *A csehszlovákiai magyar sport szervezete és tevékenysége 1933-ban*. Schulz Ignác és Fia Nyomda, Léva; *Emléklapok az*

Ungvári Aranyérmes Dalárda 70 éves jubileumára. 1864–1934. Viktória ny., Užhorod–Ungvár; Fedor János: *Kultúrválság és kultúrforradalom.* Viktoria ny., Ungvár–Užhorod; Fényes Samu: *Az antiszemitizmus elemzése.* Lám ny., Užhorod–Ungvár; Bálint Miklós–Kovách Béla: *A hodonini cselédháztól a prágai várig.* Svoboda, Užhorodon; Szőke István: *Ráday Pál 1677–1733*. Kálvin ny., Beregszász–Berehovo; Balassa József: *A szabadkőművesség kézikönyve.1. Inasfok*. Lám ny., Užhorod–Ungvár; *A Porkarpatska Rusi Magyar Dalos Szövetség alapszabályai.* Kálvin nyomda, Beregszász.

1935. január eleje A Podkarpatszka Ruszi Orvosok Szövetsége ungvári ülésén az önállóság mellett döntött.

1935. január 2. Beregszászban és Ungváron megkezdődött a *„villanysztrájk”.*

1935. január 12. A Podkarpatszka Ruszi Energiaellátó és a sztrájkolók tárgyalásba kezdtek.

1935. január 13. Országos Magyar Bál volt Beregszászban. → 1936. január 12.

1935. január 20. A magyar kultúregyesület nagy ünnepség keretében nyitotta meg a Rákóczi-évet. → 1935. január 26. – Munkácson lejátszották az első nyilvános jégkorongmérkőzést. – Munkácson megrendezték Kárpátalja asztalitenisz-bajnokságát.

1935. január 23. *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: Kárpátalján egyre többen csatlakoznak a *„villanysztrájkhoz”,* amely Szolyván *„a legtökéletesebb […] mert annak kezdete óta egyetlen villanylámpa sem ég”*.

1935. január 26. A PRMKE felhívással fordult a magyar, a ruszin, a szlovák és a román kultúregyesületekhez, hogy április 7-én együtt méltassák II. Rákóczi Ferenc halálának 200. évfordulóját.

1935. január A Masaryk Akadémia tudományos munkásságáért jutalomban részesítette Sas Andor volt munkácsi, Szerényi Ferdinánd volt ungvári tanárt. – A rendőrség pénzbüntetéssel sújtotta Marina Gyula teológiai tanárt, mert Rómában szerzett doktori címét úgy használja, hogy Csehszlovákiában nem nosztrifikáltatta.

1935. február–március Munkácson sztrájkbizottságot alakítottak az áramfogyasztók. A villamos energia árának csökkentése érdekében a városban több napon keresztül egységesen senki semmilyen formában nem használta ezt az erőforrást (többek között február 27–28-án, március 14-én és 21-én). A sztrájk eredménytelen, de lapvélemény szerint *„a nagyközönségnek annyi haszna máris van a mozgalomból, hogy megtanult fokozott mértékben takarékoskodni a villanyárammal és ennek következtében mégis-*

csak kevesebb volt a kiadása a legdrágább, legköltségesebb téli hónapok".

1935. február 2. Pozsonyban kongresszust tartottak Szlovenszkó és Kárpátalja ügyvédei.

1935. február 4. A Podkarpatszka Ruszi Energiaellátó igazgatósága hivatalos jelentésben állapította meg, hogy *„a sztrájk morális kihatása a rövid lejáratú kölcsön konverzálása szempontjából nagyon is ártalmas és hiábavalóan meggyöngíti a társaság amúgy sem kiváló anyagi helyzetét", „a sztrájk nem az az eszköz, mely alkalmas arra, hogy azzal gazdasági kérdéseket elintézzenek",* lehetetlen, hogy *„addig, míg ez az erőszakos kísérlet tart"*, a PRE *„bármilyen békéltető ajánlatot"* tegyen.

1935. február 7. A munkaügyi minisztérium kezdeményezésére a szlovenszkói és a kárpátaljai vállalatok képviselői közös értekezletet tartottak az egységes villanyárak megállapítása céljából.

1935. február 9. Szvoboda Ferenc pápai kamarás, kárpátaljai apostoli kormányzót nevezték ki az ungvári római katolikus plébániai székbe.

6. Konstantin Hrabár kormányzása 1935. II. 15–1938. X. 11.

a) feléledő autonómia-remények 1935. II. 15–1937. X. 8.

1935. február 15. Hrabár Konstantint kinevezték Kárpátalja (harmadik) kormányzójává (*„Kosztyu bácsi").* (Előtte Ungvár főpolgármestere volt). Egyidejűleg Ungvár díszpolgára lett. → 1935. március 1.

1935. február A hatalmas hófúvások következtében Kárpátalján sok út járhatatlan. – Az ungvári munkaközvetítő nyilvántartása szerint a városban 998 munkanélküli van.

1935. március 1. Hrabár Konstantin, Kárpátalja új kormányzója letette a hivatali esküt T. G. Masaryk köztársasági elnök előtt. → 1938. október 9.

1935. március 3. Huszton Fenczik István megalakította a Ruszin Nemzeti Autonomista Pártot.

1935. március 15. Munkácson ezen a napon 16 magyar, 6 ruszin/orosz/ukrán és 4 zsidó újság jelent meg.

1935. március 21. Hazatért első hivatalos prágai útjáról Hrabár Konstantin kárpátaljai kormányzó. *„Sikerült kieszközölnie, hogy ezentúl az állami ünnepek alkalmával és mindenkor, amikor a cseh himnuszt játsszák Kárpátalján, a ruszin himnusz is előadható legyen."*

1935. március 31. *Az Őslakó* írta: *„A pozsonyi m. kir. konzulátus a m. kir. külügyminisztérium felhatalmazása alapján április hónapban kísérletképpen ún. hétvégi láttamozásokat fog adni, amelyeknek érvénye magyarországi beutazásra valamely péntek déli tizenkét órától a rákövetkező hétfő déli tizenkét óráig fog terjedni."* Amennyiben a *„weekend-vízumok"* beválnak, *„úgy a m. kir. külügyminisztérium esetleg továbbra is rendszeresíteni fogja."* – A *Pesti Napló* írta: *„Sátoraljaújhely már régebben akciót indított, hogy a munkácsi millenniumi emlékművet, a híres turulmadarat, amelyet a csehek még 1924. december 17-én lefűrészeltek a Rákóczi-vár oldaláról, megszerezze és Sátoraljaújhelyen állítsa fel. - Sátoraljaújhelyen nemrégiben új akció indult. Kozma György főispán a miniszterelnökhöz fordult. A miniszterelnök felvette a kapcsolatot a cseh külügyminisztériummal, ahonnan közölték, hogy az ügyben nem tárgyalhatnak, mert a turul be lett olvasztva és anyagát egy cseh hősi emlékmű öntéséhez használták fel."*

1935. március Munkácson Komlósi László új pártot alapított Podkarpatszka Rusz Egységes Pártja néven. – Beregszászban Tamás Mihály megalakította a Munkások és Földművesek Független Szocialista Pártját. – Kárpátalja-szerte házkutatásokat tartottak az Autonóm Földműves Szövetség tagjainál. Bródy András parlamenti és Demkó Mihály országos választmányi képviselők Antonín Rozsypalnál, a kárpátaljai Országos Hivatal elnökénél tiltakoztak. – Községi választások voltak a Munkácsi, a Beregszászi, a Huszti és a Técsői járás 29 településén. – Genfben a Földrajzi Társulatban Pierre Revilliod tartott előadást „Ruténföldi benyomások" címmel.

1935. április eleje Az iskolaügyi minisztérium jóváhagyta az önálló kárpátaljai ortodox zsidó központi iroda alapszabályát azzal a kikötéssel, hogy az iroda felállítására a választások után kerülhet sor.

1935. április 1. Sztrájkba léptek a kárpátaljai malmok a gabonamonopólium ellen.

1935. április 2. Siménfalvy Árpád tartománygyűlési képviselő az Országos Hivatalhoz folyamodott, hogy nyújtson anyagi támogatást (az 1903. szeptember 20-án felállított) tiszaújlaki Rákóczi-emlékmű rendbe hozásához.

1935. április 6. Tiszaújlakon és Ungváron Rákóczi-ünnepséget tartottak. – Megjelent az idegen állampolgárok nyilvántartásáról szóló törvény. Eszerint aki két hónapnál tovább akar a köztársaság területén tartózkodni, annak tartózkodási engedélyt kell kérni az illetékes hatóságoktól.

1935. április 7. A PRMKE felhívására Kárpátalja városai, községei, kultúr- és társadalmi egyesületei zarándoklatot szerveztek a tiszabecsi Rákóczi-emlékoszlophoz. Sajtóbecslések szerint mintegy tízezres tömeg vett részt az eseményen. Sor került koszorúzásra, megszólalt a tárogató, a Rákóczi-induló, magyar, ruszin és román nyelven tartottak ünnepi beszédet. Utána *„közebéd"* volt Tiszaújlakon. *Április 8-án* 10 órától negyedórás *„országos harangzúgás"-sal,* az ungvári görög katolikus székesegyházban és a római katolikus templomban ünnepi gyászmisével emlékeztek a vezérlő fejedelemre. A hét folyamán (április *7–13.*) ünnepségekre került sor többek között Munkácson, Beregszászban. Ez alkalomból Beregszászban bemutatták Bellyei (Zapf) László, a város reálgimnáziuma tanárának *Bujdosók* (Színmű egy felvonásban a kuruc időkből) című darabját. A salánki református templom karzatára került az alábbi felírás: *„II. Rákóczi Ferencz Fejedelem salánki ország gyűlésének és utolsó itt tartózkodásának emlékére. 1711. Febr. 11-18. Halála 200 éves évfordulóján. 1935. Ápr. 8."*

1935. április 17. T. G. Masaryk köztársasági elnök feloszlatta a nemzetgyűlés mindkét házát (képviselőház és szenátus). → 1935. május 19.

1935. április 19–21. Rácz Pál írta húsvéti cikkében (*Kárpáti Magyar Hírlap): „Lehetetlen, hogy fel ne ismerje Kárpátalja minden nemzetisége azt az egyetlen helyes utat, mely a gazdasági és kulturális boldoguláshoz vezet s melynek végén ott kell lennie a megtestesült igének: »Kárpátalja pedig a kárpátaljaiaké«!"*

1935. április 20. Ungváron Kárpátalja válogatottja–Magyarország válogatottja labdarúgó-mérkőzés volt.

1935. április 25. Ungváron a magyar pártszövetség úgy döntött, hogy a szövetség két pártja *„egymás mellett, de külön listákkal"* indul a május 26-i választásokon.

1935. április A Szlovák Néppárt rózsahegyi ülésén Andrej Hlinka elnök bejelentette: pártja közös választási blokkba tömörül a Szlovák Nemzeti Párttal, a podkarpatszka ruszi Kurtyák-párttal és a sziléziai lengyel pártokkal. Az ülésen a Kurtyák-párt részéről Demkó Mihály írta alá a választási paktumot. – Nevicki Irina ukrán írónő pártot alapított Nemzeti Egység néven. – 42 család vándorolt ki Kárpátaljáról Palesztinába.

1935. május eleje Edvard Beneš egy pozsonyi választási beszédében kijelentette: *„Podkarpatszka Rusz autonómiájának megvalósítását nem lehet tovább halasztani, mert már nincs akadály a békeszerződés és az alkotmánytörvény határozmányai megvalósításának útjában."*

1935. május 1. Ungváron együtt ünnepeltek a magyar pártok, a szociáldemokraták, a cseh nemzeti szocialisták és a kommunisták.

1935. május 5. A kárpátaljai magyar pártszövetség hivatalos lapja, a *Kárpáti Magyar Hírlap* az alábbi felhívást közölte (részlet): *„Testvéri szavunk a kárpátaljai zsidó vallású magyarsághoz!" „Zsidó vallású magyar testvérek! Itt az utolsó óra! Térjetek vissza abba az őslakos közösségbe, amely a ti éltető elemetek is! Helyezkedjetek vissza a Magyar Nemzeti Párt politikájának alapjára!"*

1935. május 14–15. Munkácson vendégszerepelt az Orosz Állami Opera.

1935. május 16. Csehszlovákia és a Szovjetunió kölcsönös segélynyújtási egyezményt kötött.

1935. május 19. Nemzetgyűlési és szenátusi választásokat tartottak az országban. Kárpátalja 9 képviselőt és 5 szenátort választott. A magyar pártszövetség a 11. számú listával indult (*„Az Országos Keresztényszocialista Párt, a Magyar Nemzeti Párt, az Őslakos Németek Pártja Szlovenszkón és Podkarpatszka Ruszban, Szudétanémet Választási Szövetség"* listája). Az utóbbi 11,05%-ot, a CSKP 25,61%-ot, a szlovák pártok 14,85%-ot, a centralista pártok 44,53%-ot értek el. A *Prágai Magyar Hírlap* vezércikkéből: *„A kárpátaljai magyarok a mi székelyeink. Olyan sok életerő van bennük, mint a székelyekben. Ők sem asszimilálódnak. Székelyes magyar vitalitásuk csattanóan megmutatkozott minden választás alkalmával."*

1935. május 20. Kárpátalja asztalitenisz-bajnokságára került sor Munkácson.

1935. május 23. Kassán az Egyetemes Konvent elhatározta, hogy szeptemberben Komáromban megnyitják a Szlovenszkói és Ruszinszkói Egyetemes Református Egyház koedukált tanítóképző intézetét (szeptember 4-én nyílt).

1935. május 26. Tartományi és járási választásokat tartottak Kárpátalján. A tartományi választásokon a magyar pártok két külön listával, a Magyar Nemzeti Párt a 27. számúval, a Keresztényszocialista Párt a 30. számúval indult. (A népszámlálási adatok szerint Kárpátalján a választásra jogosult magyarok száma 44 765 fő, a magyar pártok 37 931 szavazatot kaptak.) A kárpátaljai tartománygyűlési képviselők: Stefán Antal, Kroó Sándor, Szidor Pál, Hidi András (agrárpárt), Balega Iván, Fejér Herman, Rusznyák Vaszil (kommunista párt), Hadzsa György (Fencik-párt), Bencze György (Kurtyák-párt), R. Vozáry Aladár (Magyar Nemzeti Párt), Ortutay Jenő (Magyar Keresztényszocialista Párt), Révai Fedor (szociáldemokrata párt). → 1935. október 29.

1935. május 27. Pozsonyban tanuló magyar egyetemisták és főiskolások elindították a Széchenyi Mozgalmat. A cél: *„A jövő igazságosabb erkölcsi alapokon nyugvó társadalmában mint magyarok vehessünk részt."*

1935. május A 70 éves múltra visszatekintő Bereg–munkácsi Bank beolvadt a Szlovák Általános Hitelbankba. – A Német Egységfronthoz tartozó prágai kárpátorosz diákság fasiszta csoportja propagandamunkába kezdett Kárpátalján.

1935 tavasza Sztrájkoltak az erdőmunkások a Rahói járásban.

1935. június 3. Átalakult Jan Malypetr kormánya (a 2., a köztársaság 13. kabinetje). → 1935. november 4.

1935. június 6–8. A közép-európai országok tűzoltószövetségeinek kongresszusát tartották Ungváron.

1935. június 10. Munkácson került megrendezésre a kárpátaljai III. országos magyar dalos ünnepély (a kárpátaljai magyar dalárdák találkozója). → 1936. június 7.

1935. június 15. Megkötötték a csehszlovák–magyar kereskedelmi egyezményt.

1935. június 18. A Podkarpatszka Ruszi Orvosok Szövetsége munkácsi kongresszusán kimondták a szövetség feloszlását, illetve a Jednotába való beolvadását.

1935. június 23. A *Kárpáti Magyar Hírlap* információja szerint Kárpátalján az összes magyar polgári iskolások 63 százaléka, a magyar elemi iskolások 16 százaléka nem magyar tannyelvű iskolába jár. – Tiszaújlakon megrendezték a II. gyermek dalos versenyt. → 1937. június 27. – Megalakult az Országos Keresztényszocialista Párt, a Magyar Nemzeti Párt és a Szepesi Német Párt törvényhozóinak közös parlamenti klubja. Elnök: Szüllő Géza.

1935. június 29. Ungváron katasztrófaszámba menő vihar tombolt: leszaggatta az elektromos vezetékeket, fákat csavart ki, háztetőket sodort le, halálos áldozatok is voltak.

1935. június 30. A sportág népszerűsítésére Munkácson megtartották az első vívóbemutatót.

1935. június 30–július 1. A kárpátaljai cserkészszövetség magyar tagozata jamboreet rendezett Kaszonyban.

1935. június Ungváron felállították a Kárpátaljai Ortodox Zsidó Központi Irodát. – Ungváron Szőlő-, Bor- és Gyümölcsértékesítő Szövetkezet alakult.

1935. július 1-jétől Ungvár egyik alpolgármestere a magyar Gaar Iván lett.

1935. július 5–7. Ungváron tartotta első kongresszusát az Országos Tűzoltó Szövetség. Ez alkalommal méltatták az Ungvári Önkéntes Tűzoltó Egyesület fennállásának félszázados jubileumát is.

1935. július 6–7. Ungváron rendezték meg a Kárpátaljai Ruszin Tanító Egyesület VI. országos kongresszusát. Táviratban tiltakoztak az iskolaügyi miniszternél *„az újabb csehesítési törekvések"* ellen.

1935. július 10. A csehszlovák hatóságok tíz napra börtönbe zárták Pálóczi Horváth Lajost, az MTI munkatársát, aki szabályos vízummal érkezett Beregszászba szülei meglátogatásra.

1935. július 12. Rácz Pál írta a *Kárpáti Magyar Hírlap*ban (a magyar pártszövetség hivatalos lapjában): *„Kárpátalja autonómiájának kérdése szorosan összefügg Kárpátalja nyugati határainak rendezésével, mert nem mindegy az, hogy Kárpátalja autonómiája csupán az Ung folyóig terjed, vagy a Poprád völgyéig ér el. - A magyar pártok szövetsége, megalakulása első pillanatától kezdve a kárpátaljai autonómia alapján állott, de sohase kezdeményezett semmiféle szövetkezést semmiféle politikai párttal ennek az autonómiának a kiharcolása végett, mert tisztában volt először azzal, hogy Kárpátalja autonómiáját a békeszerződések biztosítják, ezt az autonómiát a prágai kormánynak előbb vagy utóbb, jószántából vagy inkább a külföld nyomására életbe kell léptetnie, másodszor mindenkor meg akarta szabad kezét e kérdésben őrizni. - Kárpátalja autonómiája ma már elasztikus fogalommá vált."*

1935. július 21. Megalakult a Podkarpatszka Ruszi Magyar Kultúregyesület munkácsi csoportja. Elnök: Bertók Béla református püspök. – Sor került Podkarpatszka Ruszi Cserkész Szövetség magyar tagozata nagytáborának ünnepélyes tábortüzére Szolyva mellett a Margit-forrásnál.

1935. július A Proszvita Kultúregyesület alapszabályának módosítását kérte arra vonatkozóan, hogy abban az egyesület hivatalos nyelveként az ukrán legyen megjelölve. Miután a kérelmet a belügyminisztérium elutasította, az egyesület a bírósághoz fordult, ismét eredménytelenül. A határozat szerint *„Podkarpatszka Ruszban csak kisorosz és orosz nyelv"* van. – Elkezdődött Ungvár második (galagói) hídjának építése. – Hivatalos jelentés szerint Kárpátalján több mint hétezer rádióelőfizető van, ebből 1760 Ungváron.

1935. augusztus 9. A *Kárpáti Magyar Hírlap* híre: Hokky Károly szenátor 7 ezer szülő aláírásával ellátott beadványt juttatott el az iskolaügyi miniszterhez, amelyben magyar tanítóképző felállítását kérik *„arra alkalmas városban Szlovenszkó vagy Kárpátalja területén".*

1935. augusztus 11. Első ízben mutatkozott be a szernyei gyöngykaláris, melyet Balogh Sándor tanító kezdeményezett.

1935. augusztus 20. Hosszú idő óta ünnepi misével méltatta az ungvári katolikus magyarság Szent István napját. Ez alkalommal az Országos Hivatal betiltotta a templomi megemlékezést.

1935. augusztus 24. Földrengést észleltek Rahón.

1935. augusztus 29. A baloldali (szociáldemokrata és kommunista) ifjúság kongresszust tartottak Ungváron.

1935. augusztus A népjóléti minisztérium nyilvántartása szerint az elmúlt év azonos időszakához viszonyítva Kárpátalján 13,2 százalékkal csökkent a munkanélküliek száma. – MTI-jelentés Barabásból: *„a cseh határ mentén nagy arányú a csempészés. Főleg csehországi lakosok – munkátlan napszámosok, asszonyok, gyermekek – foglalkoznak ezzel. A határhatóságok mindkét részről szigorú ellenőrzést gyakorolnak, de a csempészeket ez sem tudja visszatartani."* – Ez idő szerint Kárpátalján 35 magyar nyelvű újság jelent meg.

1935. szeptember 8. *Az Őslakó* írta: *„A bírósági tisztviselők és alkalmazottak nem kapnak engedélyt magyarországi utazásra."*

1935. szeptember 11. Iván Sándor végleges megállapodásra jutott a színházi szövetkezettel a kárpátaljai magyar színház működését illetően.

1935. szeptember 14. Az ungvári katolikus plébánia megtartotta a hagyományos őszi kálváriai búcsút.

1935. szeptember 15. A Kárpátaljai Magyar Akadémikusok Egyesülete a Széchenyi Mozgalom jegyében ifjúsági nagygyűlést tartott Ungváron, melyet Sziklay Ferenc kassai kultúrreferens nyitott meg. Megállapítást nyert: a gazdasági válság, a kulturális sérelmek, a kisebbségi magyarság sorsa harcos kiállást követelnek. A nagygyűlés 15 pontban fogalmazta meg a követeléseket: 1. Ungváron és Munkácson állítsák vissza a magyar gimnáziumot; 2. nyissanak magyar tanítóképzőt, 3. a magyar iskolákból távolítsák el a nem magyar tanerőket; 4. állítsanak fel magyar iskolatanácsot; 5. önálló magyar tanfelügyelőséget; 6. magyar tanszéket Pozsonyban, Brünnben és Prágában; 7. kulturális autonómiát; 8. ne új cseh, hanem magyar iskolákat nyissanak; 9. költségvetésből finanszírozzák a magyar kulturális szervezeteket; 10. segítsék elő a magyar könyvtárak állományának gyarapítását; 11. csak olyan könyvek kerüljenek forgalomba, amelyek nem sértik a magyarság nemzeti érzelmeit; 12. nyissanak magyar árva- és lelencházakat; 13. a Vöröskereszt pénztárából segélyezzék a magyar gyerekeket; 14. nemzetiségi arányuknak megfelelően segélyezzék a magyar főiskolásokat és egyetemistákat; 15. nyissanak több államilag segélyezett magyar óvodát. *„A magyar ifjúság dolga a magyar összefogás, egy nemzeti alapon álló új*

magyar társadalom elősegítése." Wellmann Mihály felszólalásából: Kárpátalján 118 magyar elemi iskola van 331 osztállyal, 18 000 tanulóval (3 ezren más tannyelvűbe járnak) a polgári iskolák közül háromban vannak magyar párhuzamos osztályok 807 tanulóval (862 magyar gyermek jár más tannyelvűbe) egyetlen gimnáziumban vannak magyar párhuzamos osztályok, s csak ruszin felekezeti tanítóképzőben lehet magyar tannyelvű elemi iskolára szóló tanítói oklevelet szerezni. A területen 331 magyar tanító van állásban. A magyar kultúregyesületek közül az állam csak a magyar színjátszást részesíti támogatásban. – Dédában felavatták az első világháborúban elesettek hősi emlékoszlopát.

1935. szeptember 16–17. Szovjet újságíró-küldöttség járt Ungváron.

1935. szeptember 29. Ungváron pápai engedéllyel ünnepélyesen megnyitották a római katolikus papnevelő szemináriumot. A hallgatók bizonyos tárgyakat a görög katolikus teológián fognak hallgatni.

1935. szeptember Ungváron megalakult a héberül beszélő zsidó értelmiség pártsemleges klubja. – A munkácsi katonatiszti iskolát Husztra helyezték át. – Egy hétig égett a Szernye-mocsár a Dercen–Fornos–Bárdháza körzetben. – Ekkor Szlovenszkón és Kárpátalján összesen 634 magyar könyvtár működik, Kárpátalján a 745 népiskolából 611 állami, 4 községi, 31 római katolikus, 44 görög katolikus, 47 református, 8 zsidó felekezeti.

1935. október 8. Estók Gyula, a Kárpátaljai Magyar Akadémikusok Egyesületének elnöke, a Széchenyi Mozgalom vezetőségi tagja nyilatkozott a *Kárpáti Magyar Hírlap*nak*: „legfontosabb teendő az új kisebbségi közértelmiség kinevelése […] Meg akarja teremteni a kultúrkapcsolatokat a Csehszlovákiában élő szláv nemzetiségekkel",* nyilvános gyűléseiket nem rendezik *„politikai, pláne pártpolitikai célzattal, vagy programmal, hanem csak tudományos helyzetfelismerés és ismertetés célzatával". „A fiatalság kitart politikamentessége mellett, tudva, hogy számára ez a legideálisabb út a kisebbségi magyarság létérdekeinek és kulturális értékeinek mindennapi munkával való megvédésénél."*

1935. október 18-án a *Kárpáti Magyar Hírlap* arról számolt be, hogy Ungvár társadalma komoly megfontolás tárgyává tette a cseh/szlovák–magyar kultúrkapcsolatok elmélyítésének kérdését. A cseh/szlovák elképzelés: *„egy tudományos társaság alakulna, melynek cseh és magyar tagjai kölcsönösen azon munkálkodnának, hogy a másik nemzettel a maguk tudományos és szépirodalmát megismertetnék s ezen az alapon lelki és szellemi kapcsolatot létesítsenek."* A magyar válasz: *„Amíg a magyar-*

ság iskolai, nyelvi, szóval kulturális sérelmei orvoslást nem nyernek, addig a két nemzet kulturális közeledéséről és együttműködéséről beszélni sem lehet." – Az ungvári katonai parancsnokság átiratban szólította fel az ungvári gimnázium és a görög katolikus tanítóképző ifjúságát, hogy jelentkezzen hétvégi önkéntes katonai kiképzésre. A diákok körében igen nagy érdeklődés nyilvánult meg. A tanítóképzős és a gimnazista lányokat az iskolai falain belül oktatják katonatisztek. Az intézkedés indoka: *„az európai válságos helyzet."*

1935. október 23. Az Országos Keresztényszocialista Párt, a Magyar Nemzeti Párt és a Zipser Deutsche Partei (a Szepesi Német Párt) törvényhozóinak közös klubja prágai ülésén elhatározta, hogy megalakítják a Szlovenszkói és Kárpátaljai Nemzeti Kisebbségek Politikai Nagybizottságát.

1935. október 26. Budapesten megrendezték az első *„kisebbségi irodalmi estet"* erdélyi, felvidéki és vajdasági részvevőkkel. Szlovenszkót és Kárpátalját Mécs László és Tamás Mihály képviselte.

1935. október 28. A Beregi Református Egyházmegye beregszászi közgyűlésének határozatából: Kárpátalja részére külön református tanítóképző intézet felállítása szükséges. → 1935. november 7.

1935. október 29. Ungváron e napra hívták össze az új tartománygyűlést.

1935. október Viktor Klima tanügyi referens Moszkvában járt, ahol az orosz színházak működését tanulmányozta. – Inkognitóban Moszkvából Ungvárra érkezett Kun Béla, ahol találkozott a városban időző Garbai Sándor volt népbiztossal. (Ungváron él Kun sógora, Wassermann Sámuel.) – A Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegyéhez tartozó *„magyar ajkú görög katolikusok"* (a beregi esperesség területén 7580, az ugocsaiban 12 600, az ungiban 5300, a bodrogközben 445 fő) önálló magyar egyházhatóságot kérnek. – Rahó körzetében lengyel felségjelzésű katonai repülőgépeket észleltek. Az ügyben a kormány diplomáciai lépéseket tett.

1935. november 4. Az ungvári rendőr-igazgatóság betiltotta a Központi Orosz Nemzeti Tanács működését. → 1935. november 23. – Milan Hodža személyében kinevezték az első szlovák nemzetiségű miniszterelnököt. Kormányalakítás 1935. december 18-án (14. kabinet). → 1937. július 21.

1935. november 6. Munkácson kamarai napot tartott a Kassai Kereskedelmi és Iparkamara. MTI-jelentése szerint megállapítást nyert: *„A kárpátaljai gazdaság fellendítésének egyik legfontosabb követelménye, hogy a Magyarországgal folyó kereskedelmi tárgyalásokra hívják meg Kárpátalja képviselőit is, mert elenged-*

hetetlenül szükséges, hogy a magyarországi piacot a kárpátaljai fa részére megnyerjék. Ez a kárpátaljai faipar életfeltétele."

1935. november 7. Ungváron megtartották a kárpátaljai főiskolai és egyetemi hallgatók évi rendes összejövetelét, amelyen határozatot fogadtak el arra vonatkozóan, hogy követelik a nyelvhasználat szabad megválasztásának lehetőségét, a magyarság számarányának megfelelő magyar elemi iskola, Kárpátalján két magyar gimnázium és két magyar tanítóképző, Ungváron a magyar kereskedelmi akadémia, a pozsonyi, a brünni és a prágai egyetemen magyar tanszék felállítását, a prágai kormány szüntesse meg a Magyarországgal fennálló kulturális határzárat és tegye lehetővé a magyar *„kulturális és szakirodalom"* szabad forgalmazását. A határozati javaslatot az Országos Hivatal nem engedte nyomtatásban közölni, a szónokok ellen rendtörvényes eljárást indítottak.

1935. november 10. A tiszaháti községek gyöngyösbokréta ünnepséget tartottak Nagyszőlősön. – Bátyuban dalárdanapot rendeztek.

1935. november 20. Felszentelték a felújított derceni református templomot.

1935. november 23. Ülésezett a Központi Orosz Nemzeti Tanács elnöksége. A fő napirendi pont volt a tiltakozás a betiltás ellen. Az ügyben fellebbezést nyújtanak be. Leszögezték, hogy a Tanács *„nem egyesület, de politikai alakulás, ezért rá az egyesületekről szóló törvény intézkedései nem vonatkoznak. - A Központi Orosz Nemzeti Tanács a kárpátorosz nemzet legfelsőbb politikai organizációja, más szóval Kárpátorosz Nemzeti Tanács. - A Csehszlovák Nemzeti Tanács ungvári fiókja nem léphet fel a kárpátorosz nemzet képviseletében, az csak a csehek vagy a szlovákok szószólója lehet. - A Központi Orosz Nemzeti Tanács mindaddig, amíg az országos törvényhozó gyűlés (a szojm) nincs, őrködik Kárpátoroszország és a kárpátorosz nemzet jogai felett. - Az elnökség a kárpátorosz nemzet, illetve Kárpátoroszország autonómiája elleni merényletnek tekintene minden olyan intézkedést, amely a Központi Orosz Nemzeti Tanács szabad tevékenységét befolyásolni akarná."*

1935. november Hokky Károly szenátor az iskolaügyi minisztériumban tolmácsolta a tiszaújhelyi, mátyfalvai, karácsfalvai, farkasfalvai katolikus magyar szülők panaszát, hogy nem választhatnak szabadon iskolát gyermekeik számára.

1935. december 7. Munkácson felavatták a Kárpátaljai Református Segítő Egyesület által létesített Szeretet Árvaházat.

1935. december 14. Lemondott T. G. Masaryk köztársasági elnök. → 1937. szeptember 14.

1935. december 18. Köztársasági elnökké választották Edvard Benešt. → 1938. október 5. A képviselőházban és a szenátusban a magyar képviselők is rá szavaztak. A megválasztás után Beneš megköszönte *„a magyarok lovagiasságát, őszinteségét és egyenes magatartását”.*

1935. december 21. A kárpátaljai tartományi képviselő-testület ungvári ülése üdvözlő táviratot intézett Edvard Benešhez köztársasági elnökké választása alkalmából. A távirat kitér arra, hogy Kárpátalján mihamarabb be kell vezetni az autonómiát, melynek ígérete feltételül szolgált a területnek Csehszlovákiához csatolásában.

1935. december 22. *Az Őslakó* írta: *„Közel egy hónap óta szakadatlanul tart Kárpátaljáról is a lengyel állampolgárságú őslakók kiutasítása és kitoloncolása. A legtöbb kiutasított évtizedek óta lakik itt, soha Lengyelországban nem volt, lengyelül egy szót sem tud, azt sem tudja, hogy Lengyelországban rokonsága volna. - Az új „idegen-törvény” alapján ugyanis az itt lakó külföldiektől adógarancia-kaució kérhető, s aki ennek a követelésnek nem tud eleget tenni, kiutasítható. A lengyel hatóságok a legtöbb innen kiutasítottat Lawocznében tartják.”*

1935. december 29. Hrabár Konstantin, az új kormányzó sajtóteára hívta meg a kárpátaljai lapok szerkesztőit. Többek között bejelentette: küszöbön áll az autonómia életbe léptetése, az előkészítő munka hamarosan megindul. *„nagy részben Kárpátalja őslakossága pártjainak felfogásától, magatartásától függ, hogy milyen lesz az autonómia alapja, s hogy mire és miként fog felépülni […] ennek érdekében a különböző pártok közti ellentéteknek a lehetőség szerint kisebbedniük kell s minél erősebbnek kell lennie az összefogásnak, mert csak azáltal érhető el, hogy azt hozza az autonómia, amit Kárpátalja s népe attól vár.”*

1935. december Kárpátalján hivatalosan 4251 munkanélkülit tartottak nyilván. – Ungvár új főpolgármestere Dudás Ernő. – Munkácson 25 lap jelent meg, ebből 14 volt magyar nyelvű. – MTI-jelentés: az ungvári rendőr-igazgatóság elrendelte, hogy *„Kárpátalja területén tilos olyan rádióadást nyilvánosan közvetíteni, amelynek köztársaság-ellenes éle van, vonatkozik ez elsősorban a magyar rádió közvetítésére”.* Ilyen adást magánlakásban sem szabad csoportosan hallgatni. – Az Országos Keresztényszocialista Párt zsolnai ülésén a magyar kisebbségi nyelv hathatósabb védelmének és a *„magyar–szlovák–ruszin–német testvéri front”* kiépítésének kérdésével foglalkoztak.

1935 folyamán A munkácsi *„városi vízmű-vezeték első üzemi éve”*. – A kárpátaljai Országos Hivatal nyilvántartása szerint Kárpátal-

ján az ezer lakosra számított népességgyarapodás 16,36%, a házasságkötési arány 6,39%. A legnagyobb a születések száma a Volóci járásban, ahol ezer lakosra számítva 41,77 élő gyermek születik, a legkisebb Ungváron (13,92). A legkisebb a halálozási arányszám Ungváron és a járásban (10,38), a legmagasabb a Nagyszőlősi járásban (21,17). A különböző szintű iskolákban mintegy 150 ezer gyermek tanul, a be nem iskolázottak száma 2 ezer körül van. – Kárpátalján 3130 magyar gyermeket anyakönyveztek (25,80%). – Kárpátalján 592 könyvtár van, ebből 109 magyar, 421 ruszin/orosz/ukrán, 36 cseh/szlovák, a többi német és román. A könyvállomány 98 728 kötet. – A munkácsi városi könyvtár összesítése szerint a közönség körében a következők voltak a legolvasottabb magyar írók: Jókai Mór, Gárdonyi Géza, Mikszáth Kálmán, Zilahy Lajos, Csathó Pál, Harsányi Zsolt, Herczeg Ferenc, Gulácsy Irén, Makkai Sándor. Az MTI közlése: az 1935-ben itt kölcsönzött könyvek 80 százaléka magyar volt. – Nagyszőlősön a könyvtárból kölcsönzött könyvek 90 százaléka magyar nyelvű volt. – Komáromban megalakult a Csehszlovákiai Magyar Irodalmi Szövetség (a Jókai Egyesület, a Toldy Kör, a Kazinczy Társaság egyesülésével). Cél: *„a Szlovenszkón és Kárpátalján működő magyar szellemi termelők összefogása."* – Munkácson megindult a kárpátaljai németek ellenzéki hetilapja *Karpatendeutsche Rundschau* címmel. Szerkesztő: Eckschmidt János. – Farkas Pál budapesti színészeket szerződtetett a Kárpátaljai Magyar Színtársulathoz. Ezenkívül vendégszereplést vállalt többek között Perczel Zita, Neményi Lili, Tímár József, Beregi Oszkár. – Megjelent: Demjén Ferenc: *Hegyek alján. Versek.* Merkur Nyomda, Beregszász Sáfáry László: *Verhovina. Versek.* Typografia ny., Munkács Várady Ilona, Chalanskyné: *Egy élet útja. Színmű 6 felvonásban iskolás gyermekek részére.* Skolnaja Pomoscs ny., Ungvár–Užhorod; Konkoly-Thege István: *Református keresztyén vallástan az elemi iskolák III–IV. évfolyama tanulói számára.* Az egyetemes konvent által kötelező használatra elrendelt kiadás. A Kárpátaljai Ref. Egyházkerület iratterjesztése. Kálvin ny., Beregszász–Berehovo; Szabó Béla: *Én hiszem és vallom! Református keresztyén káté a heidelbergi káté alapján.* Kárpátaljai Ref. Egyházkerület, [Beregszász]; Grám Ábel: *Riporter a rács mögött. Börtönélmények.* Lám ny., Ungvár–Užhorod; Kovács Károly: *Megtévesztők és megtévesztettek.* A szerző kiadása. Ungvár Kovács Károly: *A kapitalizmus válsága Csehszlovákiában.* Munkás Újság, Skolnaja Pomoscs ny., Ungvár–Užhorod; Sziklay Ferenc: A *Csehszlovák Köztársaság népművelési törvényei és rendeletei.* Kassa; T. G. Masaryk: *A nemzetiségi kérdés.* Összeáll. és ford.:

Szerényi Ferdinánd. Prager Könyvkiadó Vállalat, Bratislava; *A szlovenszkói és podkarpatszká ruszi grafikai munkások egyesülete užhorodi helycsoportja könyvtárának könyvjegyzéke.* Skolnaja Pomoscs ny., Ungvár–Užhorod; Mandel Mór: *A tüdő tuberculosisról. Néhány új gondolat ennek kezeléséről és az izolálás új módszeréről.* Novina ny., Ungvár–Užhorod.

1936. január 4. *Az Őslakó* című lap szorgalmazta az újságíró-kamara mihamarabbi megalakítását. Az ok: *„A gomba módra szaporodó, a közönséggel sokszor a legkisebb kapcsolatban sem álló és hihetetlenül, szégyenletesen gyöngén írt lapok a kárpátaljai magyar sajtót a csehszlovákiai komoly, hivatásos újságírás szemében már régóta súlytalanná, nevetségessé és kétes hírűvé tették."* Ezen a helyzeten tartják szükségesnek változtatni.

1936. január 12. Országos Magyar Bál volt Beregszászban. → 1937. január 17.

1936. január 14. Az *Esti Újságra* hivatkozva közölte az MTI, hogy Ungváron a napokban állították fel az első szabadkőműves-páholyt. *„A ruszinszkói páholy alapításán képviseltették magukat a prágai, morva-ostravai, a pozsonyi, a krakkói és a bécsi páholyok. Az új páholy közös cseh és ruszin páholy."* – Munkácson első ízben volt ünnepi záróra az ortodox újév alkalmából.

1936. január 17. Korláth Endre képviselő az egységes szlovenszkói magyar párt megalakításának tervével kapcsolatban nyilatkozott a *Kárpáti Magyar Hírlap*nak. *„Ezen elgondolás nálunk, Kárpátalján már régen nem aktuális, mert nálunk az egységes párt gondolata a pártszövetségi szervezet alakjában már […] kifejezésre jutott."* Arra a kérdésre, hogy nem tartaná-e helyénvalónak a pártszövetséget az egységes párttal felcserélni, Korláth a következőket válaszolta: *„nem! Éspedig azért nem, mert mi itt Kárpátalján nemcsak a magyar nemzeti gondolatot, de a szélesebb körű őslakos gondolatot is képviseljük. - Azt a gondolatot, mely bennünket az évszázadok óta együtt élő többi kárpátaljai néppel összeköt s melynek jegyében családilag és szellemileg annyira összeforrtunk, hogy a világháború utáni légkörben is csak mesterségesen, csak erőhatalommal sikerült bennünket ideig-óráig szétválasztani, de ma már – úgy érzem – ismét egyek vagyunk mindazokban az általános kérdésekben, amik Kárpátalja közjogi, gazdasági és kulturális helyzetéből adódtak. - Nekünk szélesebb körű és az egész Kárpátaljára kiterjedő őslakos gondolatot azzal megbontani, hogy kifejezetten bárhogy vesszük, mégiscsak szűkebb körű magyar nemzeti alapra helyezkedni nem szabad! - Nekünk inkább áll érdekünkben e föld népeinek őslakos egysége politikailag és gazdaságilag is, mert ez nagyobb erőt jelent az*

annyira szent magyar egység gondolatánál is, amely a pártszövetségben amúgy is teljes mértékben kidomborodik. […] Kárpátalja autonómiáját csakis az őslakos egység harcolhatja ki. Már pedig többek között ez is a legfőbb feladatunk."

1936. január 19. Pozsonyban megalakult a Csehszlovákiai Magyar Kisebbségi Társaság. Elnök: Jankó Zoltán.

1936. január 23. Megáradt az Ung és több települést elöntött. Nevickéről a teljes lakosságot ki kellett telepíteni.

1936. január A munkácsi magyar szülők újabb beadványban fordultak az iskolaügyi minisztériumhoz és Edvard Beneš köztársasági elnökhöz a magyar gimnáziumi osztályok megnyitása ügyében. – Kárpátalja katolikus társadalmában elterjedt a hír, hogy a szatmári egyházmegyétől elcsatolt kárpátaljai és kelet-felvidéki résznek mint apostoli kormányzóságnak az önállósága megszűnik, és a kassai püspökséghez csatolják. A lakosság az ügyben aláírásokat gyűjt, melyet a római Szentszékhez továbbít azzal a céllal, hogy kérje a Kárpátaljai Apostoli Kormányzóság önállóságának fenntartását, illetve a területen önálló püspökség felállítását.

1936. február 25. A SZMKE kassai központi vezetőségi ülésén Wellmann Mihály, a PRMKE ügyvezető alelnöke együttműködési tervezetet terjesztett elő.

1936. február 28. Pozsonyban először ültek asztalhoz a szlovenszkói és kárpátaljai szövetkezett magyar ellenzéki pártok egyesítése ügyében folytatandó tárgyalások céljából a pártok vezetősége által felállított bizottságok.

1936. február A Csehszlovák Szociáldemokrata Párt kárpátaljai vezetősége felszólította parlamenti képviselőjét, Révai Julijt, hogy mondjon le vagy képviselői mandátumáról vagy az ukrán tanító egyesületben betöltött elnöki tisztéről.

1936. március 7. *Az Őslakó* írta: *„Podkarpatszka Rusz villamosítása keretében Visk község is elhatározta a villamos világítás bevezetését […] kívánatos lenne, ha Podkarpatszka Rusz többi községe is követné e hasznos példát és kihasználná az állam hathatós támogatását".* – Fábry Zoltán írta a *Magyar Nap*ban azzal kapcsolatban, hogy Rácz Pál egyetértését fejezte ki Heinrich Mann-nak Németországból történt kiutasításával: *„Mécs László udvari krónikása ez egyszer emberére akadt, mert Heinrich Mann mégiscsak valaki. Hogy Rácz Pál kicsoda? Öröme után ítélve – törpe. A Rácz Pálok öröme: a törpék öröme. […] Csehszlovákiában szerencsére nemcsak Henleinek, Štříbrnýk, Jarossok és Rácz Pálok vannak. Nemcsak a fasizmus szállászcsinálói, kótyagosai, bankárai, szegénylegényei és tollforgatói. Csehszlovákiában kultúremberek is vannak, akik élik, érzik és hirdetik a Hein-*

rich Mannok és Rácz Pálok ég–föld különbségét. […] Világ törpéi, egyesüljetek!"

1936. március 10. Ungváron megalakult a Ruszin Nemzeti Színház Szövetkezet azokból az ifjú színészekből, akik most végezték el a Demkó Mihály által kezdeményezett, a tartományi választmány által felállított egyéves tanfolyamot.

1936. március 12. A Magyar Nemzeti Párt érsekújvári gyűlésén az országos pártvezetőség az egyesítés mellett döntött. → 1936. március 18.

1936. március 18. Beregszászban tanácskozott a Kárpátaljai Magyar Pártok Szövetsége. Az ülésen határozatot hoztak arról, hogy a csatlakoznak a szlovenszkóiak pártegyesítési törekvéseihez, és e célból egyeztető bizottságot hoznak létre. Korláth Endre felszólalásában kifejtette, hogy a magyar pártok Kárpátalján nem folytattak egyoldalú politikát, hanem teljes erővel küzdöttek a ruszin, a román és a német lakosság érdekeiért is. – Munkácson Petőfi Sándorra és az 1848/49-es szabadságharcra emlékeztek.

1936. március A minisztertanács a kárpátaljai Országos Hivatalba kormánytanácsost nevezett ki Beszkid Sándor személyében.

1936. április 16. Ungváron megalakult a Podkarpatszka Ruszi Magyar Nőegylet. Elnök: Kerekes Istvánné.

1936. április 19. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„az ungvári városi tanács közigazgatási ügyosztálya összegyűjtötte Ungvár városára vonatkozó mindennemű régi és új képet, amely a várost bármilyen formában ábrázolja és albumokba rendezte."*

1936. április Ismét összeült az ungvári magyar gimnázium felállítását kezdeményező bizottság, s megfogalmazta újabb (tizenhetedik) beadványát a prágai kormányhoz. – Lahita Ernő munkácsi festőművész különféle magvakból rakta ki Hrabár Konstantin kormányzó életnagyságú képét. Az alkotást a művész eladta Ungvár városának.

1936. május 1. Az idei ungvári felvonulás szervezője a város keresztény munkásszakszervezete volt.

1936. május 2. *Az Őslakó* írta: *„Több év óta állandó a panasza Munkácsnak amiatt, hogy a postán éjjel, éjfél után reggelig nincs telefonszolgálat. - A 30 ezer lakosú Munkácsnak már régen meg kellett volna adni a megszakítás nélküli, állandó távbeszélő szolgálatot."*

1936. május 3. Az ungvári lengyel konzulátus kérésére a lengyel államünnepen Szvoboda Ferenc apostoli kormányzó ünnepi nagymisét celebrált a római katolikus templomban.

1936. május 4. Az ungvári városi tanács a népszámlálás adataira hivatkozva javaslatot terjesztett elő, hogy az utcatáblákat csak

cseh és ruszin nyelven készítsék el. Gaar Iván magyar alpolgármester indítványára a javaslatot elvetették, az utcanévtáblák háromnyelvűek maradnak.

1936. május 12. Az ungvári lengyel konzulátus kérésére a római katolikus templomban gyászmise volt Józef Piłsudski marsall lengyel államfő halálának évfordulója alkalmából.

1936. május 14. Hokky Károly magyar szenátor a magyar pártok közös parlamenti klubjának megbízásából törvényjavaslatot nyújtott be a szlovenszkói és kárpátaljai lakosok állampolgárságának rendezéséről.

1936. május 16. Szovjet–csehszlovák kölcsönös segítségnyújtási szerződést írtak alá.

1936. május 17. Gáton megalakult a PRMKE helyi csoportja. Ugyanitt Füsti László derceni igazgató-tanító szervezésében bemutatták a derceni gyöngykalárist. – A *Kárpáti Magyar Hírlap* arról írt, hogy a Tisza-völgyben megszűnt a munkanélküliség, mert Németország nagy tétel épület- és gömbfát rendelt.

1936. május 24. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta egy szudétanémet szenátor szenátusi felszólalására hivatkozva: az államvédelmi törvény Csehszlovákiát belső területre és ún. határvidékre osztja. Kárpátalja 12 617 négyzetkilométer területéből 11 000 négyzetkilométer határvidék (87%). A 725 357 lakosból 620 000 esik erre a határvidékre (86%). A 657 168 nem cseh/szlovák ajkú lakosságból 580 000 (86%) él a határövben. Ungvár is beleesik a határövbe, mert 22 kilométerre van a határtól, és a határövet a törvény 25 kilométer szélességben állapítja meg.

1936. május 25. A Beregi Református Egyházmegye beregszászi közgyűlésén megállapították, hogy az egyházközségek – főleg a felekezeti iskolák költségei következtében – nagymértékben eladósodtak. A kárpátaljai reformátusok ennek ellenére ragaszkodnak felekezeti iskoláikhoz, és ellenállnak a tanfelügyelőség törekvésének, amely az anyagi bajokkal küzdő felekezeti iskolákat államosítás útján akarja szanálni. – A szlovenszkói és a kárpátaljai katolikus püspöki kar pozsonyi konferenciáján foglalkoztak az egyre sorvadó hitvallásos iskolák kérdésével, és mozgalmat indítottak megmentésük és továbbfejlesztésük érdekében. A püspöki kar emlékiratban kérte fel a törvényhozás katolikus tagjait a mozgalom támogatására.

1936. május Fenczik István parlamenti képviselő Milan Hodža miniszterelnökhöz interpellált annak érdekében, hogy a kormány biztosítsa *„az oroszországi emigránsok Kárpátalján való fokozottabb mérvű elhelyezését, az oroszországi emigránsok jobb megélhetését és az oroszországi emigránsok gyermekei orosz (nagy-*

orosz) nyelvű iskoláztatását". – Kárpátalján járt előadó körúton Fábry Zoltán író. – Dercenben megalakult a PRMKE helyi csoportja. Elnök: Vacsy István. – Fennállásának 200 éves jubileumát ünnepelte a Munkács melletti német község, Bárdháza. Eredeti neve: Bardhaus. *„1736-ban alapították, őslakói tiroli famunkások voltak, akik azt kapták feladatul, hogy Munkács körül az őserdőket kiirtsák és lecsapolják a mocsarakat."*

1936. május–június Általános sztrájkot tartottak a kárpátaljai szőlőmunkások.

1936. június 7. A Kárpátaljai Magyar Dalos Szövetség országos dalos ünnepélyére került sor Ungváron (a kárpátaljai magyar dalárdák IV. találkozója). → 1937. május 17.

1936. június 9. J. Černy belügyminiszter részvételével Ungváron felavatták a tartományi székházat.

1936. június 10. A községi választásokról beérkezett eredmények szerint a magyar pártok mindenütt jól szerepeltek. Técsőn például 11 mandátumhoz jutottak.

1936. június 21. Érsekújvárott megalakult az Egyesült Országos Keresztényszocialista és Magyar Nemzeti Párt, röviden: az Egyesült Magyar Párt. A párt célja harcolni Szlovenszkó és Kárpátalja autonómiájáért oly módon, hogy azon belül biztosítani kívánja minden nemzet külön nemzeti önkormányzatát. A párt négy alapelve: nemzeti eszme, keresztény valláserkölcsi felfogás, szociális igazságosság, demokrácia. Hokky Károly: *„A kárpátaljai országos magyar pártszövetség részéről ünnepélyesen jelentem be csatlakozásunkat az egységes politikai vezetés kimondásához és elfogadásához annak biztosítottsága mellett, hogy Kárpátalja eddig elismert és gyakorolt belső adminisztratív és szervezeti autonóm önállóságát továbbra is az egységes keretben minden vonatkozásban fenntartja."* A párt elnöke: Jaross Andor. Ügyvezető: Esterházy János. Kárpátalja részéről az alelnök: Korláth Endre nemzetgyűlési képviselő. A végrehajtó bizottságban kárpátaljai tagok: Bártfay Kálmán római katolikus plébános, Egry Ferenc volt szenátor, Köszörű Károly főtitkár, Polchy István lapszerkesztő, Siménfalvy Árpád volt tartományi képviselő, Simon Menyhért lapszerkesztő.

1936. június 22. Polchy István magyar nemzeti párti képviselő indítványára Beregszász képviselő-testülete korábban emlékirattal fordult az iskolaügyi minisztériumhoz, amelyben magyar tannyelvű állami tanítóképző felállítását kérte. A kárpátaljai tanítóság utánpótlása nincs kellőképpen biztosítva, mert Pozsonyból évenként kikerülő 40 magyar tanítóból alig kerül ide néhány. Azonkívül a pozsonyi tanítóképzés súlyos anyagi terheket ró a tanulni

vágyó kárpátaljai magyar ifjúságra. Pedagógiai szempontból is helytelen a tanítóképzés mostani megoldása, mert annak a tanítónak, aki Kárpátalján akar tanítani, helyben kell elsajátítani a néppel kapcsolatban a szükséges ismereteket. Az ungvári Országos Hivatal e napon hozta a város tudomására az iskolaügyi minisztérium határozatát, miszerint magyar nyelvű állami tanítóképzőnek Beregszászban való felállítása tárgyi, pedagógiai és költségvetési akadályokba ütközik. → 1937. szeptember 4.

1936. június 25. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: az ungvári városi tanács részvéttáviratot intézett a szovjet kormányhoz Makszim Gorkij író halála miatt. A városi tanács döntött arról, hogy a Vámház utcát Gorkijról nevezik el.

1936. június 27. A Kárpátaljai Magyar Színházi Szövetkezet vezetősége önálló kárpátaljai színtársulat felállítása mellett foglalt állást.

1936. június 30. A kárpátaljai országos választmány ülésén R. Vozáry Aladár tartományi képviselő kérte: *„mielőbb gondoskodás történjék a falvak s általában a nagyközönség megfelelő kioktatásáról abban a tekintetben, hogy az országot semmiféle háborús konfliktus nem fenyegeti s a légvédelemmel és a légitámadásokkal szemben való védekezés kioktatásával kapcsolatban mindössze csak az történik, amilyen a békebeli kiképzés."*

1936. június A szlovenszkói és a kárpátaljai püspöki kar felszólította a katolikus szülőket, hogy azokon a településeken, ahol működik e felekezethez tartozó népiskola, részesítsék azt előnyben a többi tanintézettel szemben.

1936. július eleje Szenátusi beszédében Milan Hodža miniszterelnök kijelentette: *„A podkarpatszka ruszi kormányzósági hivatalt megszervezzük úgy, hogy az alkotmánytörvény szellemében hatáskört állapítunk meg részére. Itt meg kell emlékeznem arról a nagy munkáról, melyet a csehszlovák állam Kárpátalja lakosságának kulturális és gazdasági színvonalának emelése érdekében kifejtett. Tudni kell, hogy 1921-ben Kárpátalján még 244 ezer volt az írástudatlanok száma, a legújabb statisztikai adatok szerint már csak 155 ezer. […] Kárpátalja népe ma már képes és kész is átvenni a saját maga részére fenntartott ügyeinek vezetését és ez most már rövidesen meg is történik, ha ezt a vezetést átveszi."*

1936. július 2. Munkács lakossága 17 év óta folytat harcot az 1919 szeptemberében megszüntetett magyar tannyelvű gimnáziumi oktatás újbóli bevezetése érdekében. Öt sikertelen kísérlet után ez év januárjában az érintett szülők újabb kérvényt adtak be a

prágai iskolaügyi minisztériumhoz. A kérvényt immár hatodszor is visszautasították.

1936. július 5. R. Vozáry Aladár képviselő beszédet mondott a kárpátaljai tartománygyűlésben, többek között rámutatott: *„nem állapítható meg, hogy a szubvencióból és hasonló kiutalásokból milyen arányban részesült a magyar kisebbség."*

1936. július 7–28. A kárpátaljai magyar cserkészek Máramarosban, a Tisza és a Talabor összefolyásánál tartották nagytáborukat.

1936. július 8. Munkácson légvédelmi elsötétítési gyakorlatot tartottak.

1936. július 16. Ungváron békebizottság alakult Szova Péter városi tanácsos indítványára, akit megválasztottak a bizottság elnökéül.

1936. július 24. A *Kárpáti Magyar Hírlap* leszögezte: a küszöbön álló autonómia nem nemzetiségi, hanem területi önkormányzat lesz, ami minden itt élő őslakos érdekének megfelel.

1936. július 29-i ülésén a Központi Orosz Nemzeti Tanács memorandumot fogadott el az autonómia ügyében, melyet augusztus 21-én terjesztettek a köztársaság kormánya elé. A követelések: 1. minden hatalom azonnal menjen át a kormányzó kezébe, 2. a *„kisorosz"* nyelvet tegyék meg hivatalosnak, 3. haladéktalanul kezdjék meg a szojmválasztás előkészítését, 4. csatolják Podkarpatszka Ruszhoz a jelenleg Szlovenszkóhoz tartozó ruszinlakta területeket (Szobráncot, Nagykapost, Királyhelmecet, Nagymihályt, Tőketerebest, Varannót, Homonnát, Mezőlaborcot, Szinnát, Sztropkót, Giráltot, Eperjest, Bártfát, Kisszebent, Ólublót, Szepesófalut).

1936. július Hrabár Konstantin kárpátaljai kormányzó Prágában Hodža miniszterelnökkel tárgyalt a kormányzói hatáskör kibővítését célzó törvénytervezetről („részleges *autonómia").* A tervezetet a kormány megküldte a koalíciós pártok képviselőinek és szenátorainak. – Új autonómiatervezetet („alkotmányt") dolgozott ki Fenczik István kárpátaljai parlamenti képviselő. – A munkácsi Joó Kálmán a következő felhívást tette közzé: *„A kárpátaljai magyar fiatalsághoz szólunk! […] Akár az iskola padjaiban, akár a műhelyben, akár az eke szarva mellett keresitek a jövőt, egyformán kell hogy fűtsön benneteket a kultúra szeretete, a tudásvágy. […] Mindenütt kezdjük meg a munkát és minden városban, falun vagy tanyán, akár ha ketten, hárman vagytok is, rakjátok le egy új kultúrmozgalom alapjait. […] A felületesen ismert történelem, a félremagyarázott irodalom, az elhanyagolt társadalomtudomány mindannyiunkat eltéríthet a helyes életútról. Ezért foglalkoznunk kell saját élethelyzetünkkel, ezért kell tanulnunk. […] Tömörüljetek csoportokba és értesítsetek bennünket, hogy*

megalakíthassuk az egységes irányító bizottságot és kiépíthessük egy egységes kárpátaljai magyar ifjúsági egyesületnek az alapjait." – Légvédelmi és elsötétítési gyakorlatokat tartottak Szlovenszkóban és Ruszinszkóban. Az MTI szerint ezek *„háborús előkészületek".*

1936. augusztus 1. *Az Őslakó* írta: *„Megállapítható, hogy azon községekben, ahol a villamos elosztóhálózat már fel van szerelve, úgyszólván kizárólag elektromobilokkal fogják gazdáink a cséplést eszközölni. A villamos meghajtás előnyeiről alkalmuk volt a gazdálkodóknak az elmúlt télen a szecskavágó gépek meghajtásánál is meggyőződni, amikor is a kevés takarmányt szecskával kellett pótolni. Jelenleg Nagybereg községben épül villamos elosztó hálózat és a község haladó szellemű lakosai ünnepélyes keretek között készülnek az építés befejezését megülni."*

1936. augusztus 2. Szernyén Tóháti Gyöngykaláris Aratóünnepély volt (a Tóhát falvai: Szernye, Nagydobrony, Bátyu, Bótrágy, Rafajnaújfalu, Barkaszó, Csongor).

1936. augusztus 17. Az Eperjesi Ruszin Nemzeti Tanács kimondta csatlakozását ahhoz a mozgalomhoz, melyet a kárpátaljai Központi Orosz Nemzeti Tanács indított a podkarpatszka ruszi terület autonómiájának megvalósítása érdekében.

1936. augusztus 29. A gyertyánligeti római katolikus magyar tannyelvű felekezeti iskola 1836 óta működik. A rahói tanfelügyelő most átiratban utasította a gyertyánligeti ruszin állami iskola igazgatóját, hogy azok ellen a szülők ellen, akik magyar iskolába íratják gyermekeiket, tegyen feljelentést. A szülők panaszt emeltek a tanfelügyelő intézkedése ellen a kárpátaljai Országos Hivatalnál.

1936. szeptember 1. Ungváron ülésezett az Egyesült Országos Keresztényszocialista és Magyar Nemzeti Párt kárpátaljai kerületének vezetősége Korláth Endre ügyvezető elnökletével. Határozatban mondták ki, hogy az Egyesült Párt továbbra is ellenzéki politikai küzdelmet folytat. – Megindult a Prága–Ungvár–Kolozsvár menetrendszerű repülőforgalom.

1936. szeptember 7. A munkácsi cseh tannyelvű iskolában a zsidó gyermekek külön osztályba járnak. Most az iskola igazgatósága közölte a zsidó tanulókkal, hogy ezentúl szombaton is kötelesek írni, s ha ezt vonakodnának megtenni, akkor egy külön erre a célra bérelt épületben helyezik el őket. Eddig egyik iskolában sem kötelezték a zsidókat arra, hogy szombaton írjanak. A szülők tiltakoztak, de az igazgató kijelentette, hogy nem áll módjában változtatni a rendelkezésen. Több zsidó szülő ki akarta venni a gyerekét az iskolából, az igazgató azonban kijelentette, hogy az egyszer beírt gyermeket nem lehet más iskolába íratni. – Az Egye-

sült Magyar Párt átadta M. Hodža miniszterelnöknek a magyar kisebbség sérelmeit tartalmazó feljegyzést.

1936. szeptember 13. A Kassán megrendezett iparos és kereskedő napon a Beregszászi Ipartársulat vezetősége 11 pontból álló memorandumot nyújtott át a kereskedelemügyi miniszternek, melyben többek között követelték: Beregszász leépítésének beszüntetését, a kishatárforgalom megnyitását, a kereskedelmi és iparkamara autonómiájának visszaállítását.

1936. szeptember 14. Hrabár Konstantin, Kárpátalja kormányzója visszautasította a kormánynak a kárpátaljai kormányzói hivatal hatáskörére vonatkozó rendelettervezetét. A kormányzó teljes és korlátlan rendelkezési jogot kíván Kárpátalja állami és országos költségvetésével, elnökségi jogot igényel az országos képviselőtestületben és az országos választmányban, továbbá azt a jogot követelte, hogy a tisztviselőket kinevezhesse és áthelyezhesse, teljes jogköre legyen a kárpátaljai iskolák ügyében, a Kárpátaljáját érdeklő minden törvényt és rendeletet a nemzetgyűlésben való tárgyalás, rendeletnél pedig a kihirdetés előtt véleményezés végett mutassák be a kormányzónak is.

1936. szeptember 18. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: felháborító, hogy az Ungváron 9 órakor postára adott levél csak 24 óra múlva ér Beregszászba. Nevetségesnek hat ez a *„kényelmes ballagás”*.

1936. szeptember 19. Kárpátaljára látogatott Jaromír Nečas népjóléti miniszter. Kifejtette: Podkarpatszka Rusz még nem érett meg a gazdasági autonómiára.

1936. szeptember 20. A latin és a görög szertartású hívek közös katolikus nagygyűlést tartottak Beregszászban a város új római katolikus iskolájának avatása alkalmából. A cél: az összefogás a jobb jövőért. Jelen volt Mécs László is.

1936. szeptember 23. Hrabár Konstantin kormányzó a kárpátaljai pártok képviselőit a terület autonómiája első lépésének szánt kormánytervezetről tájékoztatta.

1936. szeptember 26. Könyvnap volt Kárpátalján (Ungváron, Munkácson, Beregszászban).

1936. szeptember 27. Beregszászban átadták *„az egész csehszlovákiai magyarság áldozatkészségével felépült”* magyar internátust. Ez alkalomból került sor a kárpátaljai magyar tanítóság dalárdájának első nyilvános bemutatkozására.

1936. szeptember 28. A Kárpátaljai Magyar Akadémikusok Egyesülete Beregszászban ankétot rendezett a kisebbségi magyar kultúráról. Zapf László gimnáziumi tanár előadásában kifejtette: *„a kárpáti magyar akadémikusok a Széchenyi Mozgalom alapján állnak. Ez annyit jelent, hogy az idejét múlt üres liberalista naciona-*

lizmus helyett az idealista nacionalizmus alapjára helyezkednek, melynek lényege az egységes nemzeti alap és az idealista világnézet, valamint a pozitív keresztény vallások fontos nemzetnevelő szerepének kihangsúlyozása. […] Az akadémikus ifjúság célja, hogy a közéletbe lépve kiépített programja kárba ne vesszen, hanem egy hasonló szellemű vezető intelligenciát hozzon össze és ezzel lehetővé tegye egy konstruktív kisebbségi nacionalizmus kialakulását." – A kormánypártok kárpátaljai képviselői a kárpátaljai kormányzó részvételével értekezletet tartottak a terület önkormányzatának megvalósításáról. A kialakult álláspont szerint az önkormányzatot 4 rendelet szabályozná: 1. a kormányzó hatáskörének megállapítása; 2. a kormányzói hivatalhoz előadók kinevezése az iskolaügy, a földművelés, a népjólét, a közmunkaügy és a nemzeti kisebbségek területére; 3. tizenkét tagú kormányzói tanács létesítése, amelynek felét a kormány nevezné ki; 4. külön vasúti, posta- és távíró, valamint igazságügyi kirendeltségek létesítése.

1936. október 1. A kárpátaljai görög katolikus és római katolikus hívek is részt vettek a máriapócsi zarándoklaton.

1936. október 3–10. Borkiállítás és vásár volt Beregszászban.

1936. október 10. Kárpátaljára látogatott Alois Tučný postaügyi miniszter, hogy a helyszínen tanulmányozza a szaktárcához tartozó ügyeket.

1936. október 11. A PRMKE beregszászi közgyűlésén elhangzott: egyesületi alapszervezetek eddig Ungváron, Munkácson, Beregszászban, Nagyszőlősön, Tiszaújlakon, Huszton, Királyházán, Somban, Bátyuban, Koncházán, Homokon, Tarnócon, Császlócon, Tiszakeresztúron, Macsolán, Makkosjánosiban és Csonkapapiban alakultak. Wellmann Mihály ügyvezető elnök beszédében többek között megállapította, hogy a jövőért nehezen küzdő magyar ifjúság nem tért le az apák útjáról, egységesen kíván az ősei által kitaposott úton a jobb jövőért harcolni. Az egyesület kizárólag a magyar kisebbség érdekeit szolgálja, tehát bármilyen párthoz, felekezethez és társadalmi osztályhoz tartozik az, aki szívében-lelkében magyar, az egyesület tagja lehet.

1936. október 13. Ungváron Zádor Dezső adott zongorahangversenyt.

1936. október 15. A Szlovenszkói és Ruszinszkói Egyetemes Református Egyház konventje ülésezett Kassán, melyen részt vett Bertók Béla kárpátaljai püspök. A konvent elhatározta, hogy Losoncon az eddigi szellemben folytatja a magyar református lelkészképzést, és nem adja fel önálló teológiáját. A konvent elvetette a cseh egyháznak azt a javaslatát, hogy a prágai Husz János te-

ológiai fakultáson neveljék a magyar református lelkészeket, mert a kívánatos magyar református szellemű nevelést csak az eddigi keretek között látja biztosítva, és annak közvetlen felügyeletéről és irányításáról sohasem mondhat le. – A járási hivatal tavaly feloszlatta Visk község képviselő-testületét, mert nem akart együttműködni Stok Károly agrárpárti községi bíróval. A márciusi választásokon Kovács Lajos magyar nemzeti párti tagot választották meg községi bírónak. A hatóságok a választást nem erősítették meg, és az ügyek vezetésével Stok Károlyt bízták meg mint kormánybiztost. Hónapok múlva új választást rendeltek el, és akkor Burecz Bálint magyar nemzeti párti tagot választották bíróvá. Stok kormánybiztos ezt a választást is megfellebbezte. Most megérkezett a kárpátaljai Országos Hivatal döntése, hogy Burecz megválasztását érvényesnek tekinti, így hivatalát elfoglalhatja.

1936. október 17. Munkácson a kommunista párton belül működő parasztszövetség tartott kongresszust és felvonulást.

1936. október 20. Munkácson Zádor Dezső adott zongorahangversenyt.

1936. október 23. A Podkarpatszkij Bank vezetőségi ülésén döntés született arról, hogy a pénzintézet átveszi a Légiobank ungvári fiókját, (Huszt, Munkács és Eperjes után) fiókot nyit Rahón, Nagyszőlősön, Técsőn és Újlakon. A kormány (*„az államgazdaság érdekeit szem előtt tartva”)* jelentős mértékben járult hozzá a bank tőkéjének emeléséhez, hogy az *„Podkarpatszka Rusz egész területén, valamint Szlovenszkó keleti részén megfelelő tevékenységet fejthessen ki”*.

1936. október 24. Kerekes István (Egyesült Magyar Párt) nyilatkozott a *Kárpáti Magyar Hírlap*ban*: „Kárpátalján az őslakos ruszinok az utóbbi időben légmentesen elzárkóztak a magyarságtól […] A közös és életbevágó ügyeket, mint amilyen az autonómia is, a magyarság nélkül készülnek elintézni.”* – A pozsonyi Országos Hivatal értesítette Faragó Ödönt, a Kelet-szlovenszkói és a Kárpátaljai Magyar Színtársulat igazgatóját, hogy nem hosszabbítja meg munkaengedélyét, *„s mivel itt kizárólag kereseti célból tartózkodik, hagyja el a köztársaság területét”.*

1936. október 26. Átutazott Kárpátalján a Prágába látogató Károly román király és Mihály trónörökös. Kárpátalja vezetői a királyházai vasútállomáson tisztelegtek a magas vendégek és kíséretük előtt. Ugyanilyen forgatókönyv szerint zajlott a visszaút november 2-án. Ez alkalommal az uralkodó kitüntetést nyújtott át Antonín Rozsypal országos elnöknek és Hrabár Konstantin kormányzónak.

1936. november 7. *Az Őslakó* írta: *„Az államfordulatra senki sem fizetett úgy rá, mint Beregszász városa. Neki a szegény Lázár szerepe jutott a dúsak asztalánál. Míg Munkács, de főként Ungvár fejlődési vonala, a köztársaságba kerülve, nagyot lendült, addig Beregszász évről-évre mélyebbre csúszott a lejtőn." „Beregszász csak úgy maradhat meg, ha a szőlő városává lesz."*

1936. november 8. Fennállásának 75 éves jubileumát méltatta a beregszászi református egyház énekkara.

1936. november 14. *Az Őslakó* írta: *„A kárpátaljai magyarság körében a keresztény felekezetek között sohasem volt ugyan és ma sincs súrlódás, féltékenység, de a társadalmi és kulturális szervezkedés bizony itt is nagyrészt felekezeti alapon történt és történik s a magyarországi példára nálunk is eljött már az ideje annak, hogy a felekezeti vonatkozásokat a magyar közélet minden mezejéről kiirtsuk. - Ha kilépünk a templomunkból, felejtsük el, hogy katolikusok vagy reformátusok vagyunk, és csak azt érezzük, hogy magyaroknak születtünk."*

1936. november 14–15. A kárpátaljai kulturális és társadalmi szervezetek is képviseltették magukat a kassai kisebbségi találkozón.

1936. november 15. Cserkészotthont avatott az Ungvári Keresztény Cserkészcsapat.

1936. november 27. Ady-esttel méltatta fennállásának 52. évfordulóját a Beregszászi Irodalmi és Műpártoló Egyesület.

1936. november 28. A *Kárpáti Magyar Hírlap* szerint ezen a napon Kárpátalja történelmében először ültek közös asztalhoz a ruszin, a nagyorosz és az ukrán irányzat képviselői, hogy egységes állásfoglalásban követeljék az autonómiát. Az ülésen elfogadták a Központi Orosz Nemzeti Tanács autonómiatervezetét. A Tanács képviselői – Brascsajko Mihajlo, Bródy András és Kaminszki József – a tervezetet 1937 márciusában adták át Milan Hodža miniszterelnöknek. Prága a tervezetet elvetette. – Megalakult a PRMKE ungvári kerülete. Elnök: Czibur Sándor. – Átadták a huszti járási hivatal új épületét.

1936. november 29. Ady-est volt Ungváron.

1936. november 30. A képviselőházban a költségvetési vita során felszólaló Korláth Endre kárpátaljai képviselő elmondta: *„Még Ruszinszkó mai közigazgatási területén is közel 150 000 azoknak a magyaroknak a száma, akiknek nevében törvényhozói kötelességemnek tartom, hogy a ruszin önkormányzat kérdését, azt a kérdést, amely hovatovább a be nem váltott nemzetközi ígéret iskolapéldája lesz, szóvá tegyem."*

1936. november Hrabár Konstantin kárpátaljai kormányzó a koalíciós pártok megbízottai által készített, az autonómia bevezetésé-

nek előkészítését célzó csomagot nyújtott át Edvard Beneš köztársasági elnöknek és Milan Hodža miniszterelnöknek. *„A javaslat a kormányzói jogkör szabályozásáról szóló törvény tervezetét, a kormányzói tanács létesítésére vonatkozó tervezetet és egy kisebb rendeletet tartalmaz, amely szerint Kárpátalja felsőbíróságot, ügyvédi, kereskedelmi és iparkamarát kapna."* – Az ellenzéki ruszin autonomista pártok autonómiajavaslatot terjesztettek a kormány elé. – A Slovenska Liga pozsonyi kongresszusának napirendjén szerepelt a ruszin propaganda kérdése, melynek célja *„tovább tolni nyugat felé a ruszinföld határait Szlovenszkó rovására. Ennek kapcsán követelik* [a Slovenska Liga] *a szlovák–ruszin határoknak végleges és törvény által biztosított kijelölését. […] Követelik, hogy a szlovák érdekből és a ruszin érdekből is nagyobb figyelem fordíttassék azokra a vidékekre, amelyek a fordulat előtt meg lettek magyarosítva."* – A Podkarpatszka Ruszi Gazdasági Szövetkezetek Kereskedelmi Központja által építtetett gabonaraktárakat adtak át Ungváron, Munkácson, Beregszászban, Nagyszőlősön, Bátyuban. – A Nemzetgazdasági Testület illetékes helyen kérelmezte, hogy Kárpátalja kapjon önálló vasútigazgatóságot. A kérelmet elutasították azzal, hogy a területen a vasúti hálózat teljes hossza mindössze 650 kilométer, a vasúti alkalmazottak száma 2300 fő. – Felmerült az ötlet, hogy Kárpátalján kutatóintézetet kellene létrehozni a természeti adottságok tanulmányozására. – A postaügyi minisztérium és a Nemzetgazdasági Testület képeslapsorozat megjelentetését határozta el Kárpátalja népszerűsítésére. – Irodalmi rovatot indított a *Kárpáti Magyar Hírlap*ban Kováts Miklós szerkesztő. Mottója: *„Ne feledd: az úri lakás a könyvtárnál kezdődik."* – A Szlovenszkóba és Kárpátaljára ebben az időszakban beengedett budapesti lapok: *Népszava, Újság, Magyar Hírlap, Esti Kurir*. – Megalakult a PRMKE 4., nagyszőlősi kerülete. Elnök: Siménfalvy Árpád. – Ady-est volt Beregszászban.

1936. december 1. Ady-est volt Munkácson. – Beregszászban megalakult a pozsonyi Magyar Fiatalok Szövetsége helyi (első kárpátaljai) szervezete.

1936. december 5-én kelt 150. sz. kormányrendelet módosította az Országos Hivatal és a járási hivatalok hatáskörét Kárpátalján.

1936. december 6. Községi választásokat tartottak 14 kárpátaljai településen, ahol korábban felfüggesztették az önkormányzatot.

1936. december 8. Milan Hodža miniszterelnök a költségvetés tárgyalása során kijelentette: a csehszlovák kormány nem csak azt adja meg Podkarpatszka Rusz népének, amire a holt betű kötelezi, hanem annál sokkal többet: biztosítja mindazokat a jogokat,

amelyek demokratikus érzelmeikből erednek, és amelyeket a testvéri szeretet szava diktál.

1936. december 10. Milan Hodža miniszterelnök a kárpátaljai törvényhozókkal tanácskozott az önkormányzat megvalósításáról.

1936. december 12. A PRMKE országos vezetőségi ülésén megállapítást nyert, hogy *„a magyar kultúregyesület a leggyengébben a városokban áll"*. Felkérték a jelen levő újságírókat, hogy sajtópropagandával segítsék elő az egyesület munkáját. Elhangzott: ideiglenesen a PRMKE hivatalos lapjának ismerik el a SZMKE Komáromban megjelenő orgánumát, a *Magyar Vasárnap*ot. Kárpátaljai szerkesztőnek Rácz Pál vezetőségi tagot kérték fel.

1936. december 13. Megalakult a Podkarpatszka Ruszi Magyar Nőegylet beregszászi csoportja. Elnök: Weisbecker Gyuláné.

1936. december 16. A költségvetés szenátusi vitájában felszólaló Hokky Károly kárpátaljai szenátor kijelentette: meg volna elégedve, ha Kárpátalján annyi magyar óvoda, elemi, polgári és középiskola lenne, mint ahány cseh/szlovák van.

1936. december 20. Új rendeletben szabályozták a *„magyarországi eredetű, magyar nyelvű"* nyomtatványok behozatalát és terjesztését Szlovenszkóban és Kárpátalján. Érvénybe lépett 1937. január 1-jétől.

1936. december 24. Edvard Beneš köztársasági elnök karácsonyi rádióbeszédéből: *„A világ három államformára rendezkedett be: fasizmus, kommunizmus és demokrácia. Én bízom abban, hogy a demokrácia és különösen Csehszlovákia elég erős lesz arra, hogy minden szélsőséges irányzatnak, akár bal, akár jobb oldalról történjen, ellenálljon. A demokrácia a kiegyensúlyozottság, fegyelmezettség, nemzetiség és vallási türelmességre kötelez. De viszont a demokrácia erőt is jelent, amit nem lehet senkinek lebecsülni, mert a demokrácia összetartást jelent és felkészülten áll ellen minden támadásnak. […] Podkarpatszka Rusz autonómiája bevezetés előtt áll. 1937-ben ott is eleget fogunk tenni a kívánalmaknak."*

1936. december 25. A *Kárpátalja* című lap körkérdést intézett a tartomány prominens személyiségeihez, hogy milyennek látják Kárpátalja jövőjét. A válaszolók: Hrabár Konstantin kormányzó, Antonín Rozsypal országos elnök, Jaroslav Meznik országos alelnök, Bacsinszki Edmund szenátor, Dudás Ernő, Ungvár polgármestere, Ortutay Jenő, a tartományi vybor [bizottság] tagja, Podolcsák Miklós, Beregszász főjegyzője és mások.

1936. december 31. A nemzetvédelmi minisztérium rendelkezésére új katonai beosztás lépett életbe. Az ország területén 7 hadtest

állomásozik, ezek közül Kárpátalja a 6. hadtest körzetébe tartozik (központ: Kassa).

1936. december Beregszász küldöttsége Prágában járt, ahol sikerült kieszközölni, hogy a városból ne helyezzék el a törvényszéket. – A Magyar Nemzeti Párt Magyar a magyarért jelszóval indított mozgalmat. – Beregszászban a Vérke-parton korcsolyapálya nyílt.

1936 folyamán Az ungvári rendőr-igazgatóság statisztikája szerint Ungváron összesen 44 újság jelent meg, ebből 1 cseh, 16 ruszin és 6 magyar politikai, illetve 4 cseh, 13 ruszin, 4 magyar pártsemleges. 14-szer került sor lapbetiltásra és 47 esetben lapelkobzásra. – Róth Béla munkácsi újságíró új lapot indított *Független Újság* címmel. – Kárpátalján 3211 magyar gyermeket anyakönyveztek (26,18%). – Az étkezőkocsival is ellátott gyorsvonat négy és fél óra alatt teszi meg a Csap–Budapest távolságot. – Ungváron, illetve Munkácson volt kiállítása Sárkány Baba, Gál Emma, Ijjász Gyula kárpátaljai festőművészeknek. – Megjelent: Ilku Pál: *Lendület. Regény.* Kultúra, Slovenská Grafiá, Pozsony Sütő Kálmán: *Lelkeket jöttem venni. Versek.* Merkur Nyomda, Beregszász Tamás Mihály: *Két part közt fut a víz. Regény.* Franklin, Budapest Tamás Mihály: *Szép szerelmes nyár. Regény.* Kassa *Új magyar líra. A szlovenszkói és kárpátaljai magyar költők lírai antológiája 1919–1936*. Szerk.: Wallentinyi Samu. Karpatia ny., Kassa; Balogh Sándor: *A szernyei gyöngykaláris.* Magánkiadás; *A Podkarpatszka Ruszi Magyar Dalos Szövetség 4. dalos ünnepélyének emlékkönyve és a hangverseny részletes műsora.* Ungvár, 1936. június 7. Kreisler ny., Užhorod; Korláth Endre *Parlamenti beszéde a kárpátaljai autonómiáról.* Kárpáti Magyar Gazda, Berehovo; *Az Orosz Központi Nemzeti Tanács törvényjavaslata az autonóm Podkárpátszká Rusz alkotmányáról.* Kiadja Bródy Andrej. Welber ny. (Munkács), Uzshorod; Levicky Mihály: *Nyílt levél a kommunista párt és a Vörös szakszervezetek összes tagjaihoz Kárpátalján.* Typographia ny., Munkács–Mukačevo; *Csak a népfront kormány véd meg Hitler ellen!* Eszenyi Balázs, Skolnaja Pomoscs ny., Ungvár–Užhorod; Csomár Zoltán: *Csendes órák. Kis imakönyv az ifjúság és gyermekek számára.* Földesi ny., Užhorod; E. Beneš: *Hogyan dolgozzunk?* Ford.: Sas Andor. Ungvár Horkay Antal: *Beszélő kövek.* Rozsnyó *Reprezentačný Lexikon Slovenska a Podkarpatskej Rusi*. [Szlovenszkói és Podkarpatszka Ruszi társadalmi lexikon.] Academia, Bratislava Balogh-Beéry László: *A magyar–lengyel közös határ és a ruthén terület.* Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Lengyelbarát Egyesülete, Budapest.

1937. január 1-jével megszűnt a Csehszlovákia és Románia közötti vízumkényszer. – Nyugdíjba vonult Antonín Rozsypal, a kárpátaljai Or-

országos Hivatal elnöke, aki 14 évig töltötte be ezt a tisztet. Hivatalos búcsúztatása: január 2-án. Helyét nem töltik be az autonómia *„közelgő bevezetése"* miatt. Az elnöki teendőket ettől kezdve Jaroslav Meznik országos alelnök látja el. → 1937. október 8.

1937. január 9. *Az Őslakó* írta: *„A napokban lapunk szerkesztőségének figyelmét egy kárpátaljai rajzolt képeslapsorozatra hívták fel. A rajzok alapján készült képeslapokat arra a célra szánták, hogy azokkal a Kárpátaljára jövő turisták üdvözletet küldjenek […] Ezek a képeslapok […] a legdurvábban, a legízléstelenebbül, de egyben a legprimitívebbül antiszemiták, mindenre alkalmasak csak éppen arra nem, hogy jóhírét terjesszék Kárpátaljának."*

1937. január 10. Az ukrán irányzatú tanítóság ülésezett Ungváron. Egyesületük elnökévé Avgusztin Volosint választották meg. Követelték az ukrán nyelv bevezetését az iskolákban, a kassai rádióban ukrán nyelvű adások sugárzását, tiltakozásukat fejezték ki a revizionista törekvésekkel szemben.

1937. január 17. Országos Magyar Bál volt Beregszászban.

1937. január 18. A kárpátaljai magyar társadalmi és kultúregyesületek felhívása: *„A magyar színházat a megszűnés veszélye fenyegeti! Üres padsorok mellett játszanak a színészeink! Az őslakos magyarság örök szégyene maradna a magyar színészet pusztulása. Az illetékes hatóságok is elvárják, hogy a magyarság elsősorban maga támogassa kultúráját. […] Igyekezzen mindenki a színházba járni […] Ezt követeli […] az itten élő egész őslakos magyarság múltja, jelene, jövője."*

1937. január 22. A budapesti csehszlovák követ közvetítette kormánya javaslatát: Magyarország kössön megnemtámadási szerződést Csehszlovákiával. Kánya Kálmán külügyminiszter a javaslatot visszautasította.

1937. január 25. A *Kárpátalja* írta: *„A beregszászi Irodalmi és Műpártoló Egyesület, valamint a Podkarpatszka Ruszi Magyar Kultúregyesület meghonosította a kultúrdélutánokat. Az eredmény váratlan lett. A kultúrdélutánoknak van közönségük. […] A két egyesület munkásságával olyasmit alkot, amire éppen a mai időkben nagy szükség van és munkásságuk értékét csak emeli az a körülmény, hogy nemcsak olyan tessék-lássék, hanem valóban nívós előadásokat tartanak."*

1937. január 26. Jaroslav Meznik országos alelnök sajtóértekezleten mutatta be programját, és válaszolt a feltett kérdésekre. → 1937. augusztus 24.

1937. február 1. A *Kárpátalja* írta: Visken 220 magánházba vezették be az elektromos áramot, kivétel azonban a községháza, mert a képviselő-testület ellene szavazott.

1937. február 11–15. A. Sz. Puskin orosz költő halálának centenáriumán emlékhetet tartottak Munkácson. Ungváron elhatározták, hogy utcát neveznek el róla.

1937. február 15. Az ungvári városi képviselő-testület közgyűlésén az 1937. évi költségvetést tárgyalták. Rácz Pál képviselő indítványozta, hogy a képviselő-testület mondja ki a költségvetés magyar nyelven történő megszövegezésének szükségességét is. Az elnöklő polgármester az indítványt nem bocsátotta szavazásra.

1937. február 18. A minisztertanács kisebbségi nyilatkozatot tett közzé: a jövőben a nemzeti kisebbségek számarányuknak megfelelően fognak részesülni az állami költségvetésből, valamint az állami közalkalmazotti helyekből.

1937. február 27. Milan Hodža miniszterelnök újabb tárgyalásokat kezdett az autonómiáról a kárpátaljai képviselőkkel.

1937. február 27.–április 7. A *Kárpáti Magyar Hírlap* közzétette a Központi Orosz Nemzeti Tanács autonómiatervezetének szövegét. Ennek értelmében az autonóm Kárpátaljának az oszthatatlan csehszlovák állammal csupán az államfő személye, a külügyek intézése, a nemzetvédelem, bizonyos korlátozásokkal pénzügyei, valutája, közlekedésügye és postája volna közös. A Szlovenszkóval való határokat egyezség útján lehetne megszabni. Ha megegyezést létrehozni nem lehet, népszavazás dönt. Az autonóm tartomány továbbá külön kárpátaljai orosz katonai alakulatokat igényel, amelyeknek vezényleti nyelve az orosz lenne. A kárpátaljai tartománygyűlésnek széles körű teljhatalmat követelnek, közvetlen ellenőrzési jogot a kárpátaljai igazságszolgáltatás és közigazgatás felett. Pénzügyi tekintetben a tervezet azt kívánja, hogy a magyar állam valamennyi kárpátaljai ingatlana, valamint a csehszlovák állam által e területen szerzett ingatlan vagyon kerüljön az autonóm terület tulajdonába.

1937. február A tanügyi referátus élén Viktor Klimát felváltotta František Chmelár tanácsos. Első nyilatkozatában a tartományban dúló nyelvi harcokkal kapcsolatban elmondta, hogy *„a nyelvi probléma itt Podkarpatszka Ruszban belső ügy, amelyben végérvényesen csak a szojm dönthet. Addig is, amíg erre sor kerülhet, nem lehet erőszakos úton az egyik vagy a másik nyelvi irányzatot előnyben részesíteni."* – Az iskolaügyi és a munkaügyi minisztérium bizottságai a helyszínen tanulmányozták a kárpátaljai viszonyokat. – Kárpátalján eljárás indult azok ellen, akik *„toborzást és gyűjtést szerveztek a spanyol kormánycsapatok részére".*

1937. március 6. A képviselőházban a tanfelügyelői fizetésekről folytatott vitában felszólaló Karmasin szudétanémet képviselő követelte, hogy Kárpátalján a kisebbségi iskolák számára létesít-

senek magyar és német tanfelügyelőségeket. Bródy András kárpátaljai ruszin képviselő felszólalásából: a saint-germaini békeszerződés és a csehszlovák alkotmány értelmében az iskolaügyekre vonatkozó törvényhozás a kárpátaljai autonóm szojm joga. Eszerint a prágai parlament nem hozhat olyan iskolaügyi törvényt, amelynek hatálya Kárpátaljára is kiterjed.

1937. március 8. A Központi Orosz Nemzeti Tanács Prágában átnyújtotta Milan Hodža miniszterelnöknek, a parlamenti képviselői klubok elnökeinek az általa kidolgozott autonómiatervezetet.

1937. március 11. Prágában a Csehszlovák Újságírók Szindikátusának ünnepi estjén Hodža miniszterelnök mondott beszédet. Többek között kitért arra, hogy *„sok szemrehányás érte a kormányt Podkarpatszka Rusz miatt, pedig inkább a körülmények voltak azok, amelyek az autonómia kérdésének megoldását elodázták. Azok a podkarpatszka ruszi politikusok, akik világosan látták a helyzetet, tisztában vannak azzal, hogy az önkormányzat bevezetésének elsietése kaotikus viszonyokat teremtett volna Kárpátalján. Az autonómia nemcsak jogokkal, de kötelességekkel is jár s elsősorban az alapokat kellett lerakni, hogy a nép a közjó érdekében hasznosítsa jogait. Podkarpatszka Rusz népe megérett az önkormányzatra és a csehszlovák kormány az utolsó betűig teljesíteni fogja kötelezettségét, amit a békeszerződésben vállalt. - Podkarpatszka Rusz megkapja az autonómiát. A kormányzó hatáskörének kiszélesítése megtörtént, meg lesz a kormányzói tanács és ez az önkormányzat megvalósításának első fejezetét jelenti. - Bizonyos körök elégedetlenek és azzal vádolják a kormányt, hogy el akarja szabotálni az önkormányzatot s látszat-autonómiát ad. Felelősségem teljes tudatában kijelentem, hogy csak rövid időre szóló megoldás a jelenlegi, nemsokára sor kerül a szojm-választásokra és a nép által választott képviselők veszik át a kormányzói tanács szerepét. - Podkarpatszka Rusz területi autonómiát kap s ez mindent megmond. Hogy egy feltett kérdésre válaszoljak, az iskolaügy teljesen a kormányzói hatáskör alá kerül. A kisebbségi iskoláknak – a cseh, német és magyar iskolákra gondolok – lesz külön referensük, de ez mit sem változtat a fenti tényeken."*

1937. március 16–17. Rácz Pál a *Kárpáti Magyar Hírlap*ba írt vezércikkében *„történelmi nevezetességű ténynek"* nevezte azt, hogy a Központi Orosz Nemzeti Tanács elnöksége a kormány elé terjesztette a békeszerződés szerinti autonómiatervezetet. *„Az egységes állásfoglalás most megtörtént."*

1937. március 22. A minisztertanács jóváhagyta a kárpátaljai kormányzó hatásköréről szóló törvényjavaslatot. MTI-kommentár: *„A*

javaslat nem a Kárpátalja önkormányzatát jelenti, hanem csak a közigazgatás átcsoportosítását. Ezzel kapcsolatban az érdeklődés középpontjába került az a kérdés, kap-e a Kárpátalja képviseletet a kormányban?"

1937. március PRMKE helyi szervezetek alakultak a következő településeken: Beregújfalu (elnök: Györke István), Gecse (Ágoston Margit), Bene (Orémusz László), Búcsú (Kájel Mihály), Asztély (Simon Zsigmond), Badaló (Kiss Tivadar), Csoma (Gyurkovics Endre), Halábor (Orosz Imre), Mezőhomok (Drohobeczky Gyula), Muzsaly (Hunyady István), Déda (Papp István), Gát (Kiss Gyula), Nagypalád (Zsurky József), Tivadar (Kacsa Gábor).

1937. április 1. Kárpátalja országos képviselő-testületének üléséről Jaroslav Meznik országos alelnök kivezettette R. Vozáry Aladár magyar képviselőt, mert az a Latorca-szabályozás ügyében magyarul szólalt fel. R. Vozáry tiltakozó táviratot intézett Milan Hodža miniszterelnökhöz. A rendőrség az ügyben eljárást indított R. Vozáry ellen, és pénzbüntetéssel sújtotta. A képviselő kijelentette: az ítélet ellen fellebbez, a büntetést semmiképp nem fizeti ki, hanem, ha elkerülhetetlen, helyette két napra bevonul a börtönbe. A ruszinszkói tartományi hivatal mint fellebbviteli szerv hatályon kívül helyezte a pénzbüntetést. – Megindult az Ungvár–Prága repülőforgalom.

1937. április 4. Megalakult a PRMKE helyi szervezete Borzsován (elnök: Auerwald Viktorné).

1937. április 11. A PRMKE minden helyi szervezetében Jókai-emlékünnepet tartottak. A bevételt a komáromi Jókai-szobor javára ajánlották fel. Az ungvári ünnepség egyik vendége volt Mécs László. Nagygejőcön megalakult az egyesület helyi szervezete (elnök: Kende Csaba).

1937. április 15. A képviselőház megkezdte a polgári törvénykönyv reformjáról szóló törvényjavaslat tárgyalását. Ivan Dérer igazságügy-miniszter bevezető beszédéből: *„A reform az annak idején érvényben volt osztrák általános törvénykönyv módosításán alapszik, amely azonban jelentős mértékben érvényre juttatja a modern jogelveket. […] Egységessé tesszük a jogelveket a történelmi országokban, Szlovenszkóban és Ruszinszkóban egyaránt."* A miniszter szerint *„Szlovenszkó és Ruszinszkó számára ez az első együttes törvényalkotás".*

1937. április 18. Katolikus nőkongresszus volt Ungváron.

1937. április 19. A *Kárpátalja* írta: *„Önálló igazgatást kérünk a beregszászi magyar gimnáziumnál. A közeljövőben sor kerül a betöltetlen gimnáziumi igazgatói állások kinevezésére. Ezzel kapcsolatosan a magyar kisebbségnek is volna egy kérése. A bereg-*

szászi magyar gimnázium csak tagozata a ruszin gimnáziumnak, önálló vezetés és költségvetés nélkül. Önállósítani kell a magyar gimnáziumot, teljesen önálló, a ruszin tagozattól független igazgatót kell kinevezni. Ez a kérdés nagyon fontos, amiért is úgy a városi tanácsnak, szülői szövetségnek, mint az összes kultúregyesületnek foglalkozniuk kell az üggyel."

1937. április 27. *„A szudétanémet és a kárpátaljai német párt"* benyújtotta a képviselőházban az alkotmány nemzetiségi határozatainak végrehajtására vonatkozó törvénytervezeteket: az 1. lehetőséget kér az egyes népcsoportoknak arra, hogy mint közjogi testületek alakuljanak meg; a 2. a nemzeti egyenjogúsággal kapcsolatban lehetővé kívánja tenni kártérítési igény benyújtását az állammal abban az esetben, ha az állam egyik szerve megsértené ezt az elvét; a 3. megállapítja az állam felelősségét azokért a károkért, amelyeket az állami szervek törvényellenes ténykedése okoz; a 4. szerint büntetéssel kellene szankcionálni az elnemzetietlenítésre irányuló hatalmi visszaéléseket, védelmébe veszi az állampolgárok nemzetiségi hovatartozását, oktatását, a nemzetiségi tulajdont, elsősorban a földbirtokot és a munkához való jogot; az 5. megállapítja a nemzetiségi arányszám igazságos alkalmazását; a 6. lehetőséget biztosítana a gyakorlatban jelenleg nem működő közigazgatási bíróságnak, hogy hatályon kívül helyezhesse a törvényhozó testületek és a kormány alkotmányellenes határozatait. Ilyen előterjesztéssel a *„szabályszerűen megalakított népcsoport-szövetségek"* fordulhatnának a közigazgatási bírósághoz.

1937. április 29. Első ízben választottak szépségkirálynőt Ungváron; a szépségkirálynő-választást a Szépség és Műveltség Nemzetközi Liga írta ki. A Miss Uzhorod címet Klein Teréz érdemelte ki.

1937. április Megkezdték az ungvári héber gimnázium építését.

1937. május 1. Ungváron együtt ünnepelt *„Ungvár és vidéke keresztény és magyar munkássága, valamint az a keresztény polgárság, amely a munkássággal együtt érez"* – írta a *Kárpáti Magyar Hírlap* május 5-i számában. A kommunisták felvonulásán Lenin és Sztálin képét vitték. – A *Kárpátalja* szerint *„Beregszászban a kommunisták hatalmas felvonulásban demonstráltak. […] A szociáldemokraták és a nemzetiszocialisták együttesen vonultak fel."* – Ungváron Keresztény Akadémia alakult. Célja: *„kultúralapon foglalkozni a korszerű társadalmi problémákkal, szociális kérdésekkel, a munkaszervezés kérdéseivel."* Feladata: *„szűk körű, de a kérdések iránt érdeklődő szellemi élcsapata tömörítése."* Kultúrműködésének alapja Széchenyi István, Makkai Sándor, Szekfű Gyula szellemi irányvonala.

1937. május 6. Szépségkirálynő-választás volt Beregszászban.

1937. május 17. A Kárpátaljai Magyar Dalos Szövetség Huszton megrendezte az V. országos dalos ünnepélyét.

1937. május 27. A Kárpátaljai Általános Magyar Tanító Egyesület Beregszászban megtartotta évi rendes közgyűlését. A felszólaló Kormos Gerő ungvári református tanító megnyitó beszédében ismertette a magyar tanítóság célkitűzéseit és követeléseit. A közgyűlés követelte, hogy minden községben, ahol a magyarság száma eléri a húsz százalékot, állítsanak fel magyar óvodát. Ezenkívül minden községben, ahol legalább 40 magyar nemzetiségű tanköteles gyermek van, nyissanak magyar iskolát. Tiltakozott a közgyűlés amiatt, hogy az árvaházakban és a lelencintézetekben a magyar anyanyelvű gyermekek nem részesülnek magyar nyelvű nevelésben. Állást foglaltak az állami iskolák dologi terheinek a községekre való hárítása ellen. Megállapítást nyert, hogy a magyar iskolákban ugyanannyi tanterem hiányzik, mint amennyi rendelkezésre áll és hogy éppen *„a legmagyarabb vidéken”,* a Beregszászi járásban a legnagyobb a tanteremhiány. Foglalkozott a közgyűlés azzal a tarthatatlan állapottal, miszerint a magyar iskolákban nem magyar nemzetiségű tanítók működhetnek, sőt igazgatói állást is betölthetnek. A közgyűlés szükségesnek mondta ki, hogy Ungváron az Országos Hivatal keretén belül magyar ügyosztályt hozzanak létre. A tanítói utánpótlás megoldására a közgyűlés követelte, hogy a munkácsi állami tanítóképzőben nyissanak magyar párhuzamos osztályokat.

1937. május A tanügyi referátus ígéretet tett, hogy elegendő jelentkező esetén magyar csoportot indítanak az ungvári kereskedelmi akadémián. – Rabbinovics Baruchot választották munkácsi főrabbivá.

1937. június 15. A parlament elé került a Podkarpatszka Rusz autonómiájáról (a kormányzói jogkör szabályozásáról) szóló törvényjavaslat. Esterházy János szlovenszkói képviselő kifejtette: *„az előterjesztett javaslat nem önkormányzatról szól, hanem csak álarca az önkormányzatnak, miértis határozottan vissza kell utasítani.”* – Megkezdődött az Ungvár–Munkács vasútvonal kiépítése (Szerednye megkerülésével).

1937. június 19–20. Nemzeti kulturális ünnepet szervezett Kálnikon a Proszvita Egyesület.

1937. június 25. Kárpátalja termése szakértő körök becslése szerint az idén a nagy szárazság következtében mintegy 44 százalékkal lesz kevesebb, mint a múlt évben volt. Ez mintegy 200 millió cseh korona veszteséget jelent.

1937. június 26. A parlament megszavazta a kormányzói jogkört szabályozó 172. sz. törvényt. → 1937. október 8.

1937. június 27. Beregszászban megrendezték Kárpátalja III. országos gyermek dalos ünnepét.

1937. június vége Minisztériumi bizottság tanulmányozta Kárpátalján a kórházi viszonyokat.

1937. július 20. Megalakult a *„demokratikus Spanyolországot támogató egyesület"* munkácsi csoportja.

1937. július 21. Átalakult a Hodža-kormány (a 2., a 15. kabinet) → 1938. szeptember 22.

1937. augusztus 1. Beregszászban tiltakozó gyűlés volt Palesztina felosztása ellen.

1937. augusztus 12. A Huszti járási hivatal felfüggesztette a viski erdőbirtokosság önkormányzatát, az ügyek vitelére kormánybiztost nevezett ki. Ebben az ügyben Korláth Endre parlamenti képviselő tiltakozó emlékiratot nyújtott be az illetékes minisztériumhoz.

1937. augusztus 24. Beszkid Sándort nevezték ki a kormányzói hivatal élére. Az Országos Hivatal sajtófőnöke František Škrál lett.

1937. augusztus 27. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„A lehető legnagyobb csöndben kezdődött meg a kárpátaljai kormányzói hivatal beszervezése."* (Lásd az új épületbe költözése.)

1937. augusztus 29. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: soha azelőtt nem járt annyi külföldi újságíró Kárpátalján, mint ebben az évben. Legutóbb belga, angol, francia, amerikai zsurnaliszták fordultak itt meg.

1937. augusztus 30. Újabb mozgalom indult a munkácsi magyar gimnázium visszaállítása érdekében. Munkácson élő 6710 ruszin lakosnak egy hétosztályos, a 2694 cseh/szlovák lakosnak egy nyolcosztályos gimnáziuma van, az 5975 magyarnak (az összlakosság közel 23%-a) viszont nincs középfokú iskolája. Kárpátalján az egyetlen gimnázium, ahol lehetőség van magyarul tanulni, Beregszászban található.

1937. augusztus 31. Ungvárra érkezett a köztársasági elnök kabinetirodájának főnöke, hogy előkészítse Edvard Beneš kárpátaljai látogatását.

1937. augusztus A Kurtyák-párt és a Fencik-párt máramarosi kerületei kimondták az egyesülést, mert *„csak ily módon látják biztosítottnak az autonómiáért folytatandó harc sikerét"*. Nagyberezna és vidéke is az egység mellett voksolt. – Az ökörmezői, huszti, nagyszőlősi és ungvári munkaközvetítő hivataloknál belgiumi bányákba toboroztak munkásokat. Az első hivatalos összesítés szerint mintegy 3 ezren utaztak ki.

1937 nyara Kárpátalja-szerte nemzeti és vallási színezetű manifesztációkra került sor a Kijevi Rusz megkeresztelkedésének 950. évfordulója alkalmából.

1937. szeptember 2. A csehszlovák kormány és a Vatikán közötti megállapodás értelmében a munkácsi és az eperjesi egyházmegye kikerült az esztergomi püspök joghatósága alól, ahová *1918. szeptember 29.* óta tartozott, és ideiglenes jelleggel az Apostoli Szentszéknek lett alárendelve. (*1939 nyarán* visszaállt az esztergomi főhatóság.) A bulla kimondja: a határ menti csonka egyházmegyék igazgatását a szóban forgó területen működő apostoli helynök vezetése alatt álló egyházi bizottság látja el. A rendi és szerzetesi kongregációk, amelyeknek egyházi vezetősége a külföldön van és megfelelő egyházrendi tartomány megszervezése cseh területen nem lehetséges, közvetlenül a rend generálisának fennhatósága alá tartoznak. Az ilyen szerzetesházak vezetői mindenkor cseh állampolgárok. Szeptember 10-én Sztojka Sándor görög katolikus püspök ezzel kapcsolatban a CSTI munkatársának azt nyilatkozta, hogy nagy jelentőséget tulajdonít *„a kerületi beosztásról szóló pápai bullának”,* méltatta a modus vivendi fontosságát a kárpátaljai és a kelet-szlovenszkói görög katolikus egyház szempontjából. *„A Csehszlovák Köztársaság határait most már a ruszin lakosság számára a szentatya is megszentelte és megáldotta. A modus vivendi első állomása a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye szempontjából az lesz, hogy hat ruszin egyházközség a román görög katolikus egyház joghatósága alá kerül, 6 román görög katolikus és 4 magyar görög katolikus egyházközséget pedig a munkácsi egyházmegyéhez csatolnak.”*

1937. szeptember 3. Kormányrendelet jelent meg az egyházi birtokok zárlatának megszüntetéséről.

1937. szeptember 4–5. Beregszászban tartották az Egyesült Magyar Párt kárpátaljai kerületének gyűlését, ahol a vidék magyar kisebbségének gazdasági, kulturális és szociális problémáival, valamint időszerű politikai kérdésekkel foglalkoztak. Hokky Károly felszólalásából: Kárpátalján *„magyar tanítóképző nincs és nem tudunk gondoskodni 311 magyar tanító utánpótlásáról”.* Az elfogadott határozatból: fokozottan szolgálni a munkásság (*„a nemzeti közélet egyik legjelentősebb tényezője”)* érdekeit, egyetértésben és megértésben élni a más nemzetiségű őslakosokkal, tiszteletben tartani nemzeti törekvéseiket, *„magyarnak csak az tekinthető, aki nem támogat a magyarság ellen irányuló törekvést, politikai irányzatot”,* továbbra is megmaradni az ellenzéki úton, a párt nem fogadja el a prágai parlament által a kormányzói hatáskör kibővítéséről hozott törvényt, *„az autonómia kenye-*

ret, megélhetést jelent, annak elmaradása pusztulást és tönkremenést", fokozott figyelemmel kell kísérni a kárpátaljai magyar iskolaügyeket. – Felszentelték a felújított ősi radványi római katolikus templomot. A bejárat előtt helyezték el Nepomuki Szent János 1726-ból származó szobrát, mely eddig az ungvári Bercsényi étterem előtt állt.

1937. szeptember 12–19. *„Kisantant"* autós és motoros versenyt rendeztek a Prága–Bukarest–Belgrád útvonalon. Kárpátalján szeptember 14-én halad át (Ungvár–Munkács–Beregszász–Tiszaújlak).

1937. szeptember 14. Meghalt T. G. Masaryk, a Csehszlovák Köztársaság volt elnöke. Szvoboda Ferenc kárpátaljai római katolikus apostoli kormányzó nem engedélyezte, hogy október 7-én, a temetés napján a joghatósága alá tartozó templomokban gyászmisét mondjanak az elhunyt lelki üdvéért. Az indok, hogy Masaryk kilépett a katolikus egyházból. A rendelkezés ellenére Jestribek ungvári katonapap engedély nélkül megtartotta a gyászmisét az ungvári római katolikus templomban.

1937. szeptember 18. Földrengést észleltek Máramarosban.

1937. szeptember vége Elhalasztották Edvard Beneš köztársasági elnök tervezett kárpátaljai látogatását. – Mind a Kurtyák-párt, mind a Fenczik-párt központi vezetősége közölte, hogy kész megkezdeni a tárgyalásokat egy *„autonomista front"* megteremtése érdekében.

1937. október 1. Az kárpátaljai országos képviselő-testület megválasztotta a kormányzói tanács tagjait. A tanács 24 tagú: 9-et a kormány nevez ki, 9-et a tartományi képviselet, 6-ot a tartományi bizottság ülnökei választanak. Nemzetiség szerint 14 ruszin, 5 magyar, 3 zsidó és 2 cseh tagja van. Politikai hovatartozás alapján 9 agrárpárti, 4 szociáldemokrata, 2 nemzetiszocialista, 2 néppárti, 2 kommunista, 2 a magyar pártok részéről, 1 iparos párti, 1 Kurtyák-párti és 1 cionista. → 1937. október 8.

1937. október 6. Ungvárra érkezett Ptačnik miniszteri tanácsos, hogy a kormányzói hatáskör kiterjesztésével kapcsolatos kérdésekről tárgyaljon.

1937. október 7. Pozsonyban méltatta fennállásának tízéves évfordulóját a Karpatendeutsche Partei (Kárpáti Német Párt). Az MTI közleménye szerint *„a délkelet-európai német nemzetrészek pártja, amely szorosan együttműködik a Szudétanémet Párttal."*

b) kiábrándulás; a nemzetiségi mozgalmak felerősödése 1937. X. 8–1938. X. 11.

1937. október 8. Életbe lépett a kormányzói jogkört szabályozó 172/937. sz. törvény, amelyet a csehszlovák sajtó a podkarpatszka ruszi autonómia alapjának nevezett. A törvénnyel kapcsolatban Hrabár Konstantin kárpátaljai kormányzó kijelentette: *„Tudom, hogy a törvény életbe léptetése nem az autonómia megvalósulása, de jelentős előrehaladás annak érdekében. - Hangsúlyozom: az autonómia nem nemzeti, hanem területi autonómia, mely nem egy nemzeté, hanem mindnyájunké, akik e földön lakunk, nemzetiségi és felekezeti különbség nélkül, - a magyaroké is, a zsidóké is! - Az autonómiát nem monopolizálhatja senki! - Most a munka ideje következik. - Tőlünk függ, hogy mikor és hogyan valósul meg az autonómia, mely teljes szabadságot jelent."* – Ezen a napon ült össze első ízben a kárpátaljai kormányzói tanács. – A kárpátaljai Országos Hivatal vezetője Jaroslav Meznik alkormányzó.

1937. október 12. Prágában a köztársasági elnök kezébe letette a hivatali esküt Hrabár Konstantin kormányzó és Jaroslav Meznik alkormányzó. Hrabár sajtóexpozéban méltatta a kormányzói tanács kinevezésének jelentőségét, és vázolta Kárpátalja politikai, kulturális és gazdasági helyzetét.

1937. október 16–17. Proszvita kongresszus volt Ungváron. Többezres tömeg az ukrán nyelv mellett demonstrált. – Lázadás történt a Szudéta-vidéken a csehszlovák állam ellen. A náci párt teljes autonómiát követelt.

1937. október 18. A Felvidéki Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság pozsonyi előadói napján Szerényi Ferdinánd a magyar középiskolák helyzetét ismertette. Megállapította, hogy *„a magyar középiskolák túlzsúfoltak és helyiség hiányában a diákok egyes városokban – így különösen Ungvárott és Kassán – más tannyelvű iskolákba kénytelenek járni".*

1937. október 19. Első alkalommal ült össze Munkács város 1932 júniusában megválasztott képviselő-testülete.

1937. október 28. Edvard Beneš köztársasági elnök prágai ünnepi beszédéből (a köztársaság alapításának 19. évfordulója): *„A Podkarpatszka Rusz önkormányzatáról szóló törvény e napokban első fázisában már életbe lépett. A távolabbi lépések bizonyára nem túlságosan távoli időben fognak történni s ezekben meghatározzák ennek a területnek különleges viszonyai szerint a további fejlődést. […] Ennek az államnak kormánya tudatában van mind kötelezettségeinek, mind erejének, amellett ki fog tartani*

evolúciós módszerei mellett." – Az iskolaügyi minisztérium rendelkezésére a kárpátaljai ruszin/orosz/ukrán tannyelvű iskolák tanulóinak szülei körében írásos közvélemény-kutatást végeztek annak megállapítására, hogy mely nyelven legyenek a tankönyvek és az oktatás. 69,2 százalék az orosz nyelv mellett foglalt állást, az Ungvári járásban a megkérdezettek 51,6 százaléka az orosz, 39 százaléka az ukrán mellett. – Felavatták Ungvár új betonhídját (a Galagót köti össze a régi vásártérrel).

1937. október A kárpátaljai kormányzói hivatal az Országos Székházba költözött (a volt vármegyeháza épületéből). – Popovics Andrást Munkács polgármesterévé nevezték ki.

1937. november eleje Cseh agrárpárti vezetők elhatározták, hogy megalakítják a Kárpátaljai Magyar Faluszövetséget a Podkarpatszka Ruszi Magyar Kultúregyesület ellensúlyozására.

1937. november 4. Hrabár Konstantin kárpátaljai kormányzó Ungváron sajtóvacsorán kijelentette: *„az autonómia teljes bevezetése a közeljövőben fog bekövetkezni […] Podkarpatszka Rusz nem nemzeti autonómiát kapott és ezért ezt magának senki ki nem sajátíthatja. Mi azt akarjuk, hogy ebben az országban a masaryki szellem érvényesüljön és ez legyen az otthona mindazoknak a népeknek, kik jóban és rosszban ezer év óta együtt éltek, dolgoztak, szenvedtek, küszködtek." „Ezt az autonómiát nem monopolizálhatja a ruszin nemzet, de nem monopolizálhatják a magyarok és a zsidók se."* – Megalakult a PRMKE borzsovai helyi szervezete. Elnök: Darcsi Miklós.

1937. november 7. Ungváron nagy ünnepség keretében méltatták a Szovjetunió fennállásának 20 éves jubileumát, melyen minden katonai és polgári hatóság, több közművelődési egyesület képviseltette magát. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta november 19-i számában: *„Egyedül Ungváron méltatták a szovjet 20 éves fennállását. […] Ezt a kommunisták egy fő fészkében, Beregszászban sem tudták a városházán elérni."*

1937. november 14. Beregszászban ünnepélyes keretek között felavatták a Magyar Katolikus Kultúrházat. – Eperjesen tartott értekezletet a Slovenska Liga kelet-szlovenszkói szervezete, ahol sajnálattal vették tudomásul, hogy *„a szlovák és a ruszin nemzetek közti viszony a ruszin agitátorok munkája folytán rosszabbodott. A ruszinok követeléseit nemzeti fejlődésüket illetőleg senki sem tagadja, azonban az ellen tiltakoznak, hogy a ruszinok saját kultúrájukat terjesszék a görögkeleti vallású szlovákok közt is. Azt is kívánják, hogy a görög katolikus szlovákok számára szlovák származású püspök neveztessék ki."*

1937. november 17. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„A tiszaháti magyar görög katolikusoknak régi óhaja a naptáregyesítés. […] A fiatal nemzedék lelkes híve a naptáregyesítésnek, de az idősebbek ellenzik a reformot. […] Tiszacsomában, ebben a színmagyar községben a hívek közös akaratából újabban szintén a Gergely-naptár használatára tértek át. Tiszacsoma az ötödik község a Beregszászi járásban, ahol a naptáregyesítést keresztülvitték és így a járás magyar ajkú görög katolikusai, a beregszásziakat kivéve, már mindnyájan a Gergely-naptár szerint ülik meg az ünnepeket."* – Prágában kereskedelmi szerződést kötött Csehszlovákia és Magyarország.

1937. november 19. Beregszász város képviselő-testülete elhatározta, hogy a Csehszlovák Köztársaság fennállásának 20 éves jubileumára szobrot állít Edvard Beneš köztársasági elnöknek. A határozatról értesítették a köztársasági elnök irodáját, ahonnan decemberben a következő választ kapták: *„A köztársasági elnök úr elrendelte irodájának, hogy Beregszász községi képviselőtestületének ezért a figyelemért hálás köszönetet mondjon, de egyúttal kérje is meg, hogy az emlékmű felállítására vonatkozó előkészületeket halassza el, hogy a szobor csak a köztársasági elnök úr halála után állíttassék fel."*

1937. november 20–29. Darányi Kálmán miniszterelnök és Kánya Kálmán külügyminiszter németországi hivatalos látogatása alkalmával elvi megállapodás született a Csehszlovákia elleni akcióban való együttműködésre.

1937. november 21. Tiszaújlakon ünnepélyes keretek között nyújtották át Hrabár Konstantin kormányzónak a díszpolgári oklevelet.

1937. november A Központi Orosz Nemzeti Tanács bejelentette, hogy az Amerikai Ruszin Szövetség delegációt küld Kárpátaljára. – Korláth Endre képviselő közbenjárására a földművelésügyi minisztérium utasította az Országos Hivatalt, hogy állítsa vissza a viski erdészet 1927-ben felfüggesztett önkormányzatát (az ügyeket azóta kormánybiztos vitte).

1937. december 1. Munkácson átadták a használatnak Kárpátalja első automata telefonközpontját. (A készülékről tárcsázással közvetlenül elérhető a hívott fél.)

1937. december 6–8. A Mozaik Kultúregyesület és a PRMKE erdélyi magyar írók estjét szervezte meg Ungváron, Munkácson, illetve Beregszászban. Itt járt Janovics Jenő, Kacsó Sándor, Ligeti Ernő, Molter Károly, Szentimrei K. Jenő, Tamási Áron.

1937. december 12. Fennállásának 100 éves évfordulóját méltatta a munkácsi református egyházközség énekkara.

1937. december 19. Beregszászban megalakult a Kárpátaljai Magyar Faluszövetség. Gönczy Pál elnök elmondta: a faluszövetség nem politizál, hanem *„az egyetemes kisebbségi magyar kultúra érdekében fog dolgozni”*.

1937. december 24. Megemlékeztek arról, hogy Gaar Iván tíz éve Ungvár alpolgármestere (a keresztényszocialista párt jelöltje volt).

1937. december 31. Hokky Károly szenátor (Nagyszőlős) pályázatot írt ki *„falukutatásra”*. A cél: *„egy kárpátaljai magyar falu keresztmetszetének felvázolása”* 30–40 gépelt oldal terjedelemben.

1937. december A szenátus az Interparlamentáris Unióba tagnak jelölte Földesi Gyula kárpátaljai (Kurtyák-párti) szenátort. – A kárpátaljai országos képviselő-testület ülésén Hrabár Konstantin kormányzó hangsúlyozta: *„az autonómia első etapjának bevezetése még nem jelenti Kárpátalja autonómiájának bevezetését […] a valódi autonóm közigazgatás csak akkor következhet be, ha azt a nép érettségével, összetartásával kiharcolja.”* – Kerényi Sándor titkár az Ungvári járási magyar közművelődési testület ülésén sérelmezte, hogy hasonló testület ezen kívül csak a Beregszászi járásban működik, pedig törvény adta lehetőség van annak felállítására Ungvár, Munkács, Beregszász városban, a Munkácsi, a Nagybereznai, a Nagyszőlősi, a Huszti, a Técsői és a Rahói járásban is.

1937 folyamán Kárpátalján él az ország lakosságának mintegy 5 százaléka, itt összpontosult az ipari kapacitás 0,7 százaléka (a 102 működő iparvállalatból 56 fafeldolgozó, 14 mezőgazdasági termékeket feldolgozó, 7 vegyi, 17 építőipari, 6 fémmegmunkáló, 2 papírgyár). – Az ungvári rendőr-igazgatóság sajtóközlése szerint Ungváron 48 újság jelent meg, ebből 1 cseh, 16 ruszin/orosz/ukrán, 6 magyar politikai és 4 cseh, 14 ruszin/orosz/ukrán, 7 magyar független lap volt. A rendőrség összesen 84 alkalommal kobzott el újságot, naptárat vagy brosúrát. 75 előadásra, 146 táncos mulatságra, 17 ünnepélyre, 8 koncertre, 12 kiállításra és 56 labdarúgó-mérkőzésre került sor. A nyilvántartásban 291 bejelentett egyesület szerepelt, ebből 31 politikai, 43 szak- és munkás-, 22 földműves és gazdasági, 25 kereskedelmi és ipari, 91 jótékonysági, 27 művészeti, 10 diák-, 10 „szórakoztató”, 14 zene- és ének-, 10 torna- és 8 sportegyesület. – A statisztikai hivatal összesítése szerint Kárpátalján 100 000 lakosra 11 válás jut. Az országos átlag 46 válás. – Szerednyén cseh –magyar–ruszin tannyelvű polgári iskola nyílt (az első bécsi döntés után a cseh osztályokat megszüntették). – Szentmiklóson emlékművet állítottak A. Sz. Puskin orosz írónak. – Ungváron volt kiállítása Dobos Endre, Erdélyi Béla, Boksay József, Soltész Zol-

tán, Remes Ferdinánd, Rosenberg Miklós kárpátaljai képzőművészeknek. Budapesten mutatkozott be képeivel Sárkány Jolán ungvári festőművész. – Megjelent: Herpay Ferenc: *Mozgóképek.* A szerző kiadása. Welber Nyomda, Munkács Ják Sándor: *Neked írom… Versei.* Haladás, Berehovo; Simon Menyhért: *Kisebbségi ének. Versek.* 2. kiadás. Kazinczy Könyv- és Lapkiadó, Munkács Simon Menyhért: *Testvéreknek üzenem. Versek.* A szerző kiadása. Mukačevo–Munkács Tamás Mihály: *Sziklán cserje. Elbeszélések.* Tátra, Pozsony Havas Emil: *Amerika „felfedezése". Riportsorozat.*Viktoria ny., Užhorod–Ungvár; Voith György: *Hodzsa, a dunai gondolat és a magyarság.* Pannonia ny., Munkács –Mukačevo; Borkanuk Oleksa: *Az autonómia teljes megvalósításáért. Kárpátalja gazdasági, szociális és kulturális színvonalának emeléséért.* Skolnaja Pomoscs ny., Munkács–Mukačevo; Mondy Miklós: *Beszélnek a Kárpátok.* Sajó-vidék Könyvkiadó, Rozsnyó *Munkács város szervezési szabályrendelete 1937*. Ny. n., Munkács; Zatlukál Jenő–Zatlukál Elemér: *Adatok Podkarpatszka Rusz praehistoriájához*. Nekudah Könyvnyomda, Munkács; K. Čapek: *Beszélgetés Masaryk G. Tamással.* I–III. köt. (1933, 1935, 1937). Ford.: Sas Andor. Novina, Munkács; Szabó István: *Ugocsa megye.* MTA, Budapest Balogh-Beéry László: *A rutén autonómia.* Kisebbségi Intézet, Pécs; Cvékus Sándor: *Gyümölcsfák ültetése és nevelése 17 ábrával.* Skolnaja Pomoscs, Ungvár–Užhorod.

1938. január 1-jétől Ungváron vasút-igazgatóság kezdte meg működését. – Gerény egy részét Ungvárhoz csatolták.

1938. január 7-től a kormány vízumkötelezettséget vezet be Romániával szemben *„főként azért, hogy a Romániából emigrálók ne lepjék el nagy tömegben Csehszlovákiát".* A vízum egyelőre díjmentes. → 1938. január 31.

1938. január 9. Ünnepélyesen felavatták az ungvári héber gimnázium épületét.

1938. január 25. A város képviselő-testülete méltatta Ungvár rendezett tanácsú várossá nyilvánításának centenáriumát.

1938. január 30. Ungváron megalakult a Kárpátorosz Frontharcosok Szövetsége. Elnök: Hopta Gyula. Ügyvezető: Thegze Jenő.

1938. január 31. A román hatóságok rendelkezésére a határmenti zónában visszavonták a zsidók határátlépési igazolványát. A rendelkezés február 14-ig volt érvényben.

1938. január A Tarbut héber iskolaegyesület közlése: *„A zsidók szomorú helyzetére való tekintettel helyesnek találtuk, hogy az idén ne rendezzük meg szokásos évi jelmezbálunkat."* – Megkezdték

a régi magyar postatakarék-betétek kifizetését. A betétek tulajdonosai részben állampapírt, részben készpénzt kapnak.

1938. február 18. Munkácson megalakult a Magyar Fiatalok Szövetsége helyi szervezete.

1938. február 19. Beregszászban megalakult a Magyar Fiatalok Szövetsége helyi szervezete.

1938. február 20. A Fenczik-párt beregszászi országos értekezletén elhatározták, hogy tovább folytatják a harcot *„az összes autonomista oroszok egységesítésére".* – Ungváron megalakult a Magyar Fiatalok Szövetsége helyi szervezete. – Adolf Hitler kancellár kihirdette, hogy ezentúl a Birodalom lesz minden más állam területén élő német pártfogója.

1938. február 21. Nagyszőlősön megalakult a Magyar Fiatalok Szövetsége helyi szervezete.

1938. február 26. Nagyszőlősön megalakult a Kárpátaljai Magyar Kultúregyesület keleti kerülete. Elnök: Siménfalvy Árpád. – Kassán az Egyesült Magyar Pártok keretében megalakult a kárpátaljai munkások szakszervezete. *„Ez a keret lehetőséget ad a keresztény magyar munkásságnak anyagi és erkölcsi érdekei teljesebb megvédhetésére."*

1938. február Kárpátaljai festők munkáiból rendeztek kiállítást Párizsban. – Beregszászban Szépészeti Egyesület alakult. A cél: a város szebbé, rendezettebbé tétele. *„Az egyesület tavasszal virághónapot rendez, amikor is a legszebb virágos ablakokat díjazni fogják. A szép eszme remélhetőleg élénk pártolásra fog találni és talán nemsokára eljutunk oda, hogy Beregszász nem szolgál majd rá a köztársaság »legcsúnyább és legpiszkosabb városá«-nak a jelzőjére"* – írta a *Kárpátalja* február 14-i számában. – A Kárpátaljai Általános Magyar Tanító Egyesület iskolaépítő szövetkezet létrehozására indított mozgalmat. A kérdéssel március 10-i ülésén a tartománygyűlés is foglalkozott.

1938. március 3. Korláth Endre, az Egyesült Magyar Párt kárpátaljai képviselője parlamenti felszólalásából: *„nekünk kell, hogy autonómia kenyeret, megélhetést jelentsen, mezőgazdaságban, iparban, kereskedelemben, erdészetben, bányászatban stb., legalább annyira, mint az 1918. évi X. magyar törvény vagy a horvát–szlavón autonómia jelentett."* A prágai kormány adósságai: *„1. a békeszerződésben kikötött kisebbségi jogok 2. a Podkarpatszka Rusz részére nemzetközileg biztosított területi autonómia, valamint 3. a szlovákoklakta területnek megígért önkormányzat"* megadása. Csehszlovákiának a Magyarországgal és Lengyelországgal való barátságra kell építenie biztonságát.

1938. március 10. Bacsinszki Edmund szenátor vezetésével a koalíciós pártok állandó kárpátaljai bizottsága és a kárpátaljai ügyvédszövetség közös küldöttsége Prágában tárgyalt az önálló kárpátaljai felsőbíróság és ügyvédi kamara felállításáról.

1938. március 11. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: Kárpátalján 127 település választotta díszpolgárává Milan Hodža miniszterelnököt.

1938. március 12–13. A német katonaság bevonult Ausztriába (Anschluss).

1938. március 14. Beregszászban járt Várnai Zseni költő.

1938. március 16. A *Kárpáti Magyar Hírlap*ban írta Rácz Pál: *„bízunk abban, hogy az 1938-ik év meghozza a magyarság számára is a lelki felszabadulást."*

1938. március 17. Az ungvári rendőrség házkutatást tartott Kerekes István és Köszörű Károly, az Egyesült Keresztényszocialista és Magyar Nemzeti Párt elnöke, illetve főtitkára otthonában, majd mindkettőjüket őrizetbe vette.

1938. március 27. A kommunista párt Ungváron, Beregszászban és Munkácson tartott nagygyűlést. A *Kárpáti Magyar Hírlap* szerint *„kizárólag az egyesült magyar pártot támadták".*

1938. március 28. *„Az Autonóm Földműves Szövetség kiáltványa a kárpátorosz nép parlamenti képviselőihez"* (aláírók: Bródy András, Pjescsák Iván képviselők, Földesi Gyula szenátor): a bel- és külpolitikai események tanúsága szerint *„az általunk a múlt esztendőben megindított az összes autonóm erők egyesítésére irányuló akció már ma egészen beigazolódik".* Követelések: a csehszlovák nemzetgyűlés kárpátorosz tagjai alakítsanak közös autonóm klubot, ez a klub foglaljon állást *„a Kárpátok déli részén fekvő orosz terület"* autonómiájának azonnali megadása mellett, a kormány azonnal írja ki a választásokat a Kárpátorosz Szojmba, és jelentse ki, hogy elfogadja a Központi Orosz Nemzeti Tanács által kidolgozott alkotmány(autonómia)tervezetet. *„Mindnyájukat hívjuk egy hatalmas autonóm frontra."* – A prágai parlamentben Szüllő Géza az Egyesült Magyar Párt nevében a következő nyilatkozatot olvasta fel: *„A képviselőház nyilvánossága előtt szögezem le, hogy ebben a köztársaságban nemcsak szlovák, német, rutén, hanem magyar kérdés is van […] a magyarság pártjai már megalakulásuk óta Szlovákia és Kárpátalja autonómiájáért harcoltak […] Az autonómia alapját a pittsburgh-i szerződés teremtette meg, a Kárpátalja önkormányzatát maga a békeszerződés írta elő. Egyik feltételnek sem tesz eleget a kormány és ez az oka mostani megrendült helyzetének. […] Meg kell hogy értse a kormány, hogy másként itt boldogulást nem tud elérni, mintha a teljes jogegyenlőség alapján állva megadja minden itt élő nem-*

zetnek, ami őt isteni és emberi törvény alapján megilleti." – Milan Hodža miniszterelnök rádióbeszédben jelentette be, hogy elkezdődött a nemzetiségi statútum előkészítése.

1938. március 31. A magyar pártok törvényhozói felhívást tettek közé Csehszlovákia magyarságához, mely többek között leszögezi: *„Érezzük mindannyian, hogy napjaink sorsdöntő napok."* A felhívást Kárpátalja részéről Korláth Endre és Hokky Károly írta alá.

1938. március 31–április 3. között a PRMKE meghívására Beregszászban, Tiszaújlakon, Nagyszőlősön, Ungváron, Munkácson tartott előadást Duka Zólyomi Norbert pozsonyi ügyvéd, közíró és Ivánffy Géza, a SZMKE ügyvezetője.

1938. március Kárpátalján is életbe lépett az 1937. február 18-i kormányhatározat, amelynek alapján *„a legalább 50 százalékos magyar többséggel bíró helyeken kétnyelvű feliratokat, nyomtatványokat, tekintettel a ruszinságra, háromnyelvűeket vezetnek be a postán és a vasútnál".* A nyelvtörvény kiterjed a beregszászi, a nagyberegi, a gáti, a kaszonyi, a macsolai, a muzsalyi, a beregsomi, a vári, a nagybégányi, a benei és a beregdédai postára, valamint Ardó, Bene, Bereg, Beregszász, Kígyós, Nagybégány, Borzsova–Nagymuzsaly, Som–Kaszony, Újfalu, Szürte és Téglás vasútállomására. – A Podkarpatszka Ruszi Magyar Kultúregyesület beregszászi rendezvényén Narancsik Imre református lelkész kijelentette: *„eddigi társadalmi életünk téves utakon jár és sürgősen megalakítandó a »népközösség«. Ennek a népközösségnek nem szabad sem jobb-, sem baloldalinak lenni, nem szabad sem Kelet-, sem Nyugat-Európa felé kacsingatni, hanem Közép-európainak kell lennie és mint a jóakarat népének kell fellépnie."* – Ungváron megalakult a cserkész főtanács. Elnök: Hrabár Konstantin kormányzó. *„A főtanács révén az Országos Hivatal anyagilag kívánja segélyezni a cserkészmozgalmat."* – A Szlovák Néppárt Pozsonyban szlovák–német–magyar–ruszin autonomista blokk létrehozását határozta el. – Brünnben volt kiállítása Gottlieb Margit ungvári festőművésznek.

1938. április 1. Az Egyesült Országos Keresztényszocialista és Magyar Nemzeti Párt nemzetgyűlési képviselőinek és szenátorainak felhívása a *Kárpáti Magyar Hírlap*ban*: „Magyarok! Földmívesek! Munkások! Iparosok! Közalkalmazottak és diplomás Magyarok! Nincs más út előttetek, mint a mi utunk: a nemzet útja."* – Ideiglenes hatállyal életbe lépett az új csehszlovák–magyar kereskedelmi egyezmény.

1938. április 2-től május 2-ig kormányrendeletre gyűléstilalom volt érvényben. Elmaradtak az április 3-ra Beregszászban és Nagyszőlősön meghirdetett egyesült magyar párti nagygyűlések.

1938. április 3. Háziipari szőnyegkiállítás nyílt Beregszászban.

1938. április 4. A Kárpátaljai Ortodox Zsidó Központi Iroda rabbitanácsának határozatára ezen a napon a terület minden zsidó templomában hajnalban könyörgő istentiszteletet tartottak a köztársaság békéjéért.

1938. április 5. Jaross Andor pártelnök a prágai parlamentben ismertette a magyarság követeléseire vonatkozó 12 pontot. A két utolsó pont: *„11. Követeljük Szlovenszkó és Kárpátalja autonómiáját. 12. Új, minden tekintetben kizárólag békés külpolitika bevezetését követeljük, amely szakít a szovjettel kötött szerződéssel és a szomszéd államokkal való politikai megegyezésre támaszkodik."* A 12 pont általános összefoglalása annak a 81 pontos memorandumnak, amit Jaross és Esterházy János nemzetgyűlési képviselő nyújtott át Milan Hodža miniszterelnöknek.

1938. április 7. A szenátusban Korláth Endre szenátor ismertette *„Kárpátalja panaszait".* Ez a terület a köztársaság legszegényebb része. *„Egy fél év előtt fennen hirdették a kárpátaljai autonómia megvalósítását. Ki is hirdették dobszóval minden faluban, hogy meg van az autonómia."* A lakosság ünnepelt, Milan Hodža miniszterelnöknek díszpolgárságot szavaztak meg, a várt autonómia azonban elmaradt.

1938. április 24. Konrad Henlein karlsbadi beszédében követelte a német autonómiát, a birodalmi ideológiai proklamálásának szabadságát, azt, hogy a francia–szovjet külpolitikai orientáció helyett törekedjenek a német kapcsolatok elmélyítésére.

1938. április 26. A Kárpátaljai Gazdaszövetség és a Ruszin Autonóm Nemzeti Párt közölte feltételeit, amelyek teljesülésével hajlandó együttműködni a kormánykoalícióval: 1. Ruszinszkóban a végrehajtó hatalmat adják a ruszinok kezébe, vezető posztokat csak ruszinokkal töltsenek be; 2. minden cseh/szlovák iskolát zárjanak be ott, ahol nincs megfelelő számú cseh/szlovák nemzetiségű tanuló; 3. alakuljon bizottság a követelések végrehajtásának ellenőrzésére.

1938. április 28. A PRMKE ungvári helyi szervezetének évi rendes közgyűlésén elhatározták: *„a magyar kultúrmunka folytatása és fejlesztése céljából gondoskodjék az egyesület egy magyar kultúrház létesítéséről."*

1938. május 1. Beregszászban együtt ünnepelt a szociáldemokrata, a nemzetiszocialista, az agrár-, a kommunista párt, a kereskedők és az iparosok pártja. Felvonulás egész Kárpátalján nem volt a gyűléskezési tilalom miatt. – Az Egyesült Magyar Párt képviselőinek és szenátorainak felhívása: *„Magyar testvérek! Május elsején, a munka ünnepén újból szólunk hozzátok. Elmúlt az az*

idő, amikor ezt a napot a forradalmi osztályharcosok maguknak kisajátították, ez a nap nálunk a nemzeti munka ünnepe, melyet emelt fővel és öntudatos lélekkel ünnepel meg minden dolgozó magyar." – A *Kárpáti Magyar Hírlap* „A magyar kisebbség és a zsidókérdés" című vezércikkéből: *„Mi nem szívesen vetjük fel a zsidókérdést magyar nemzeti kisebbségi harcunkban, mi sohasem tettünk különbséget magyar és magyar között – vallási alapon. Az egyesült párt önvédelmi harcnak nevezett húszéves politikája kezdettől fogva szigorúan egy vonalú volt. Ezt a politikát nem befolyásolta a húsz év alatt semmiféle külpolitikai esemény, semmiféle olyan politikai irányváltozás, amely a szomszédos államokban* [Magyarországot is] *a húsz év alatt észlelhető volt."*

1938. május 6. Jaross Andor, az Egyesült Magyar Párt elnöke javaslatot nyújtott be a képviselőházban, melyben Szlovákiában és Kárpátalján újabb népszámlálás elrendelését kéri. Az indoklás: az 1930-as népszámlálás alkalmával *„senki sem tölthette ki maga a népszámlálási ívet, hanem népszámlálási biztosok írták össze az embereket".* Ez visszaélésekre adott alkalmat. *„A közelmúlt eseményei* [a községi választások] *igazolják, hogy Szlovákiában és Kárpátalján legalább 40–50 százalékkal több a magyar, mint azt a hivatalos statisztikai kiadmányok tanúsítják."*

1938. május 12. Egyesült államokbeli Kárpátorosz Szövetség küldöttsége érkezett Ungvárra. Tagjai: Popp Iván elnök, Gerovsky Aleksei főtitkár, Jancsisin Iván pravoszláv pópa. – A pécsi egyetem Kisebbségi Intézete és a budapesti *Láthatár* című kisebbségi szemle által szervezett pécsi kisebbségi kultúrnapon Kárpátalját Rácz Pál író, újságíró képviselte.

1938. május 20–31. Csehszlovákiában részleges mozgósítást rendeltek el.

1938. május 23. Meghalt Szerényi Ferdinánd, a Kárpátaljai Általános Magyar Tanító Egyesület volt elnöke, a Masaryk Akadémia főtitkára.

1938. május 28. Iparkiállítás nyílt Berlinben, ahol Kárpátalját az ungvári agyagipari szakiskola növendékeinek kerámiái képviselték. A felkészítő tanár Bucsincsák László volt.

1938. május 29. A Kárpátaljai Általános Magyar Tanító Egyesület és a Kárpátaljai Magyar Kultúregyesület közös beregszászi ankétján a kárpátaljai magyar iskolasérelmeket vették számba. Az eseményen jelen volt a cseh agrárpárt ún. magyar titkára is. Wellmann Mihály, a KMKE ügyvezető elnöke elmondta: ma ugyanannyi magyar iskola van Kárpátalján, mint tíz évvel korábban, ezért 3417 gyermek kénytelen szláv tannyelvű elemi iskolába járni. A 110 000 lelket számláló kárpátaljai magyarságnak csak 110 is-

kolája van (364 osztállyal), a 35 000-es cseh és szlovák lakosságnak pedig 166 (613 osztállyal). Magyar pedagógus csak 361 van, cseh/szlovák viszont 612. Magyar óvoda 13 van a területen, cseh/szlovák 48. Nincs önálló magyar polgári iskola, ezért 859 magyar tanuló kénytelen szláv tannyelvű iskolába járni. Önálló középiskolája sincs Kárpátalja magyar lakosságának. A magyar gyermekeknek mintegy 87 százaléka nem tanulhat anyanyelvén (az elemitől a középiskoláig). A tanítóság utánpótlására nincs magyar tanítóképző. Az ankét résztvevői határozatot fogadtak el, melyben követelték: minden magyar gyermek részesüljön magyar nyelvű oktatásban, létesítsenek a magyarság számarányának megfelelő mennyiségű magyar iskolát, építsenek új magyar iskolákat, a magyar iskolákból távolítsák el a nem magyar tanerőket, hozzanak létre magyar iskolatanácsokat, és biztosítsák a teljes magyar iskolai önkormányzatot, állítsanak fel önálló magyar tanfelügyelőséget, magyar tanítóképzőt, magyar egyetemet Kárpátalján.

1938. május 29. Magyarországon kihirdették az ún. I. zsidótörvényt. → 1939. május 5.

1938. május A kormány segélyt szavazott meg a tavalyi aszály és az idei árvíz kárpátaljai károsultjainak. – Az alkotmánybíróság tagjává nevezték ki Hadzsega Illést, az ungvári kerületi bíróság elnökét. – A ruszin autonomista pártok Munkácson egységes választási front megalakításáról tárgyaltak. – Szilassy Béla a Magyar Nemzeti Párt szlovenszkói szenátora interpellációt nyújtott be a parlamentben a magyar nemzeti színek használata tárgyában.

1938 tavasza Ungváron megtartották az ukrán diákok (főiskolai és egyetemi hallgatók) első kongresszusát.

1938. június eleje A ruszin pártok közös határozatban követelték Jaroslav Meznik alkormányzó távozását, a szojmválasztások kiírását, önkormányzatot *„a régi horvát autonómia"* mintájára.

1938. június 3. Dérer Iván igazságügy-miniszter a következő nyilatkozatot tette a *Nemzet* című ellenzéki politikai napilapnak a készülő nemzetiségi törvényről: *„Az új nemzetiségi statútum új önkormányzati jogokat biztosít a cseh köztársaságban élő kisebbségi nemzetek számára. Szándékosan használom a »nemzet« megjelölést, mert az új statútum nem ismer nemzetiségeket. Minden egyes itt lakó népet a nemzet kiegészítő részének tekint, mégpedig a nemzet ama részére vonatkoztatva, mely a köztársaság határain kívül önálló nemzeti életet él. Igaz ugyan, hogy a problémákat nem területi autonómia alapján oldja meg – mint ahogy a németek, például, kantonokat kívántak –, hanem a mai önkormányzati elv fejlesztésével és legmesszebbmenő kiépítésé-*

vel. Közigazgatási tekintetben ma 4 tartomány van: cseh, morva, szlovák és Kárpátalja. Ezeknek ma is van bizonyos önkormányzatuk, amit az országos képviselőtestület gyakorol. Ezeknek az önkormányzati jogát az új törvényjavaslat erősen kiszélesíti. […] A territoriális autonómia azt jelentené, hogy a németlakta vidéket el kellene választani a csehlakta vidéktől, a szlovák vidékeket a magyarlakta területektől. Ezt a kormány nem teheti, mert ez végeredményben az ország felosztását jelentené. […] kulturális téren a kívánságok teljesítése nincs összefüggésben a területi autonómiával. […] Cseh- és Morvaországban már működnek régóta az országos iskolatanácsok, amelyeket az osztrák iskolaügy örökségeként vettünk át. […] Az új nemzeti statútum bevezeti az országos iskolatanácsot" Szlovenszkón és Kárpátalján is.

1938. június 12-re kiírt kárpátaljai községi választásokat belügyminiszteri rendeletre őszre halasztották.

1938. június 15. Megindult a *Нова Свобода* (Új Szabadság) című lap. Szerk.: Sz. Dovhalj.

1938. június 19. Az Egyesült Magyar Párt Beregszászba hirdetett gyűlését a hatóság betiltotta.

1938. június 26. Az Egyesült Magyar Párt kárpátaljai kerületének kongresszusára került sor Munkácson 124 tagszervezet képviselői és kárpátaljai németek, ruszinok és románok több mint 600 küldötte részvételével. A kongresszus megállapította: az 1935. május 26-i tartománygyűlési választáson Kárpátalja magyarsága népszámlálás szerinti arányának megfelelően számított 44 765 magyar szavazatból az Egyesült Magyar Párt 37 931 szavazatot kapott, vagyis a kárpátaljai magyarság össz-szavazatainak 94,8 százalékával az Egyesült Magyar Párt politikája mellett foglalt állást. Ez azt jelenti, hogy a kárpátaljai magyarság politikai képviseletére kizárólag az egyesült párt képviselői jogosultak. A gyűlésen határozatban mondták ki: követelik Kárpátalja önkormányzatát, a tartománygyűlési választások azonnali kiírását, a rendszertelen erdőirtások beszüntetését, a végrehajtott földreform kiigazítását, a kártalanítást az autonómia bevezetésének 19 év óta tartó halasztgatása miatt stb. (Az EMP 81 pontjának kiegészítése.) Korláth Endre nemzetgyűlési képviselő az autonómiával kapcsolatban kifejtette: *„Kárpátalja autonómiája kérdésében továbbra is ragaszkodunk ahhoz az álláspontunkhoz, hogy az autonómia minket is megillet, mert a békeszerződés szerint nemcsak a rutén népet illeti meg, hanem a Kárpátok alatt lévő, többségében rutén területen élő összes őslakos népeket. E megvalósítandó autonómia keretében meg fogjuk találni a megegyezést a rutén néppel."*

1938. június 29. Milan Hodža miniszterelnök fogadta az Egyesült Magyar Párt képviseletében Szüllő Gézát, Jaross Andort, Esterházy Jánost és Korláth Endrét, akik átnyújtották a magyarság követeléseit, melyek leglényegesebb pontja a nemzetiségi önkormányzat megadásának követelése. – Az MTI szerint ugyanezen a napon a miniszterelnök külön fogadta a kárpátaljai magyarság részéről Korláth Endrét, Hokky Károlyt, R. Vozáry Aladárt és Köszörű Károlyt, akik átnyújtották a kárpátaljai magyarság külön kívánságait tartalmazó memorandumot, ismertették a június 27-i munkácsi nagygyűlés határozatát.

1938. június 30. Pozsonyban ülésezett az Egyesült Magyar Párt parlamenti törvényhozóinak és a tartománygyűlési képviselőinek közös klubja. A közös klub álláspontja: *„minden téren és minden vonatkozásban változatlanul kívánja folytatni azt a harcot, amelyet két évtized előtt indított az itteni magyar nemzet teljes jogainak kivívása érdekében és változatlanul áll azon az álláspontón is, hogy ennek eredményessége csakis Szlovákia és Kárpátalja területi autonómiájának keretében létesülő magyar nemzeti önkormányzat alapján biztosítható."*

1938. június A Kárpátaljai Általános Magyar Tanító Egyesület Beregszászban tartott közgyűlésén létrehozta a Kárpátaljai Magyar Iskolaszövetkezetet, melynek célja magyar iskolák szervezése, új iskolák építésének előmozdítása. – Az amerikai Gerovsky Aleksei kezdeményezésére megalakult az ún. orosz blokk, melynek tagjai parlamenti képviselők és szenátorok: az Autonóm Földműves Szövetség részéről Bródy András, Földesi Gyula, Pjescsák Iván, az agrárpárt részéről Bacsinszki Edmund, Kosszej Pavlo, Zsidovszkij P. – A Kárpátaljai Szövetkezeti Központ közgyűlésén elhangzott jelentésből: a központhoz 316 működő szövetkezet tartozik, ebből 167 hitel-, 119 fogyasztási, a többi ipari, földműves, színházi és egyéb szövetkezet. A magyar szövetkezetek az összesnek valamivel több mint harmada. – A csendőrség elkobozta a Kárpátaljai Általános Magyar Tanító Egyesület plakátját, melyen a magyar szülőket arra szólította fel, hogy gyermekeiket írassák magyar iskolába.

1938. július 1. Az Egyesült Magyar Párt és a Szepesi Németek Pártja törvényhozói és tartománygyűlési képviselői Pozsonyban együttes ülést tartottak, amelyen a pártvezetők beszámoltak a Milan Hodža miniszterelnökkel folytatott megbeszélésekről. Az értekezleten tudomásul vették a miniszterelnök arra vonatkozó közlését, miszerint a nemzetiségi törvény („statútum") még nem készült el, ezért az arról folyó tárgyalások csak tájékoztató jellegűek. Az értekezlet álláspontja: *„minden téren változatlanul foly-*

tatni kívánja azt a harcot, amelyet két évtized előtt indított a szlovákiai magyarság teljes jogainak kivívása érdekében és változatlanul vallja, hogy a harcnak eredménye csakis Szlovákia és Kárpátalja területi autonómiájának keretében létesült magyar nemzeti önkormányzat alapján biztosítható".

1938. július 3. Az 1935. május 26-i tartománygyűlési választások eredményére hivatkozva írta a *Kárpáti Magyar Hírlap: „a kárpátaljai magyarság politikai megnyilatkozásának és követeléseinek kifejezésére egyedül az Egyesült Magyar Párt és annak alkotmányos mandátumot nyert vezetői jogosítottak."*

1938. július 7. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Nemzeti önkormányzatot a magyarságnak – Szlovenszkó és Kárpátalja autonómiájának keretében!"*

1938. július 10. Milan Hodža miniszterelnök fogadta Hrabár Konstantin kormányzót, aki beszámolt a tartományban uralkodó állapotokról. – Rácz Pál írta a *Kárpáti Magyar Hírlap*ban*: „ha Kárpátalja területi autonómiájának ügyét nélkülünk akarják megoldani, előtérbe tolul a nemzeti autonómia kérdése, mint amely a kárpátaljai, nemkülönben a szlovákiai magyarság önkormányzati törekvéseinek jobban megfelel."*

1938. július 17–20. Imrédy Béla miniszterelnök és Kánya Kálmán külügyminiszter hivatalos római látogatáson azt kérték, hogy Olaszország akadályozza meg Jugoszlávia közbelépését egy Magyarország és Csehszlovákia közötti háborús összetűzés esetén. Az olasz kormány nem adott határozott választ. *Szeptember 6-án* H. Göring porosz miniszterelnök és Pál jugoszláv régensherceg titkos találkozóján többek között megegyeztek abban, hogy Jugoszlávia nem lép fel Magyarország ellen, ha az szembe kerülne Csehszlovákiával.

1938. július 18. Prágában minisztertanácsi ülésen vitatták meg a nemzetiségi jogokat, nyelvhasználatot, az önkormányzatot illető törvénytervezeteket.

1938. július 19. Szüllő Géza, Jaross Andor, Esterházy János, Korláth Endre magyar pártvezetők bizalmas tanácskozást folytattak Milan Hodža miniszterelnökkel. – E napi ülésén az Autonóm Földműves Szövetség felfüggesztette az együttműködést az agrárpárttal amiatt, mert az nem tartotta magát a közös megállapodáshoz a Központi Orosz Nemzeti Tanács autonómia-javaslatának támogatására vonatkozóan, és július 2-án külön tervezetett nyújtott be a kormányhoz.

1938. július 20–21. Munkács képviselő-testületi ülésén határoztak arról, hogy a város *„haladéktalanul lépéseket tesz úgy a miniszterelnöknél, mint a közoktatásügyi miniszternél az irányban, hogy*

Munkács városában f. év szeptember 1-jén magyar tannyelvű gimnázium és magyar tannyelvű tanítóképző állíttassék fel".

1938. július 24. Kassán a dóm falában Rákóczi-emléktáblát leplezték le. Az ünnepségen részt vett *„a kárpátaljai ruszinok, románok és magyarok küldöttsége"* Egry Ferenc volt szenátor vezetésével.

1938. július 25. Milan Hodža miniszterelnök utasítására a magyar pártok törvényhozói klubja megkapta véleményezésre a nemzetiségi és a nyelvhasználati törvény tervezetének szövegét. Az önkormányzati törvény még nem bocsátható vitára.

1938. július Sereghy Andor színtársulatában Ungváron vendégszerepelt Muráti Lili, Törzs Jenő, Vaszary Piri, Gellért Lajos, Beregi Oszkár, Dayka Margit, Lázár Mária.

1938. augusztus 2. Az Egyesült Magyar Párt törvényhozói klubja állást foglalt a kormány nyelvtörvénytervezetével szemben. Megállapítja többek között, hogy *„az állam hivatalos nyelve az államot alkotó valamennyi nemzet: cseh, szlovák, német, magyar, orosz és a lengyel nemzet nyelve lehet […] Kárpátalján az ott létesítendő törvényhozás szabályozza majd a nyelvkérdést."*

1938. augusztus 14. A Kárpátaljai Magyar Faluszövetség Petőfi-emléktáblát avatott Badalóban, melyen megörökíti, hogy a költő átutazott a településen. A *Kárpáti Magyar Hírlap* már korábban felszólított (lásd az augusztus 7-i lapszámot), hogy mivel a faluszövetség a cseh agrárpárthoz tartozik, ezért az ünnepségen egyetlen ellenzéki magyar se vegyen részt.

1938. augusztus 16. Meghalt Andrej Hlinka, a Szlovák Néppárt vezetője.

1938. augusztus 20–29. A jugoszláviai Bledben tartották a kisantant államok és Magyarország megbízottainak konferenciáját. A kisantant államok elismerték Magyarország fegyverkezési egyenjogúságát, és ígéretet tettek, hogy javítanak a területükön élő magyar kisebbség helyzetén.

1938. augusztus 24–szeptember 12. Vízum nélkül lehet utazni a budapesti őszi vásárra.

1938. augusztus 27. A PRMKE felhívása a magyar szülőkhöz: szeptember elsején vegyék vissza más nyelvű iskolába íratott gyermekeiket, és írassák át magyar tannyelvűbe. *„A magyar kultúrjövőt meg kell menteni."* – A *Budapesti Hírlap* közölte az Egyesült Magyar Párt hivatalos álláspontját az önkormányzati törvényjavaslatról: *„a nemzeti önrendelkezés elvi álláspontján állunk. […] A nemzeti eszme követeli, hogy Szlovákia és Kárpátalja területén a nemzeti önkormányzat érvényesüljön. […] Az egyes nemzetek saját önkormányzatukat országgyűlésük által gyakorolják. - Az it-*

teni magyarság ezt a hatalmi jogkört Szlovákia és Kárpátalja keretében a magyarlakta területen gyakorolja."

1938. augusztus 28. Visken megalakult a PRMKE helyi szervezete. A *Kárpáti Magyar Hírlap* szeptember 9-i számában azt írta ezzel kapcsolatban, hogy a kérdés sokáig húzódott, *„az volt az akadály, hogy nagyon sok egyesület van, míg most végre sikerült az összes egyesületeket a PRMKE zászlója alatt egyesíteni".*

1938. augusztus 31. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: a belgiumi munkanélküliség következtében kénytelenek visszatérni azok a kárpátaljai munkások, akik mindenüket pénzzé téve vándoroltak ki, hogy az ottani kőszénbányákban nyerjenek alkalmazást.

1938. szeptember 4. Az ungi Homokon megalakult a PRMKE helyi szervezete. Elnök: Gyöngyössy Endre. – Gerovsky Aleksei, az amerikai ruszinok képviselője irodát nyitott Prágában. – Az Első Ukrán Központi Nemzeti Tanács (Перша Українська Центральна Народна Рада) ülésén elfogadott határozatban követelték a saint-germaini békében foglaltak teljesítését, Gerovsky kiutasítását Csehszlovákiából. – Megalakult az Ukrán Népi Védegylet (Українська Народна Оборона, rövidítése: УНО). Ez a szervezet szállt szembe fegyveresen az október folyamán a határon átszivárgó magyar szabadcsapatokkal. Az UNO védelme alatt települt át november elején az autonóm kormány Ungvárról Husztra.

1938. szeptember 6. Az Autonóm Földműves Szövetség jóváhagyta az Orosz Autonóm Blokk megalakulását. Határozat: követelik a földműves szövetség és az agrárpárt együttműködését szabályozó 7 pont betartását, a szojmválasztás kiírását, a kárpátorosz autonóm terület alkotmányának megadását, a terület határainak kijelölését, a létfenntartáshoz szükséges feltételek biztosítását minden lakos számára. Az ülésen Bródy András felvetette az együttműködés lehetőségét a magyarokkal és a zsidókkal. – A német külügyminisztérium emlékirata Adolf Hitler kancellár számára Kárpátukrajna ügyében: *„Egy független Kárpátukrán állam külső támogatás nélkül jelenleg aligha lenne életképes. Ennek a megoldásnak mégis lenne előnye, hiszen a jövendő Nagy-Ukrajna magvát itt teremtenénk meg vele […] Mindenesetre autonómiát kell követelni Kárpátukrajna számára a nemzeti önrendelkezési jog jelszavával, és ebben a kérdésben valószínűleg nem lesznek véleményeltérések."*

1938. szeptember 7. A *Kárpáti Magyar Hírlap* idézte Bródy András nyilatkozatát: *„Podkarpatszka Ruszban az egész őslakosság meg van győződve arról, hogy ha az év végéig nem érjük el a legszélesebb körű autonómiát, azt sohase kapjuk meg […] Podkar-*

patszka Rusznak jóvátételt kell kapnia a húsz év alatt elszenvedett gazdasági veszteségekért […] a kárpátoroszok horvát minta szerint követelik az önkormányzatot". – E napi ülésén az ungvári képviselő-testület táviratot fogalmazott Edvard Beneš köztársasági elnökhöz, hogy kifejezze háláját, amiért *„oly odaadással és hivatással védi a nemzetiségi jogok megadása kérdésében polgárainak jogait".*

1938. szeptember 12. Adolf Hitler kancellár nürnbergi beszédében leszögezte: a szudétanémet-kérdés a birodalom számára nem közömbös.

1938. szeptember 14. A német haderő felvonult a csehszlovák határon.

1938. szeptember 16. A *Kárpáti Magyar Hírlap*ban írta Rácz Pál: *„a kárpátaljai magyarságot nem lehet többé mint nemzeti kisebbséget emlegetni, mert a magyarság itt és egész Csehszlovákiában egy nemzetcsoport, amely Kárpátalja minden más nemzetét megelőzve lépett sorompóba Kárpátalja autonómiájának életbe léptetéséért […] Kárpátalja autonómiáját […] ne kezelje […] egyetlen kárpátorosz párt vagy csoport se úgy, mint nemzeti autonómiát, mikor az kifejezetten területi autonómia, melynek kiépítésében feltétlenül megkívánjuk a minket megillető részt."*

1938. szeptember 17. Horthy Miklós kormányzó Adolf Hitler kancellárhoz írt levelében kérte, hogy Csehszlovákia minden nemzetisége népszavazással dönthessen az általuk lakott terület hovatartozásáról. – A magyar kormány tiltakozott Prágában a magyar határon foganatosított intézkedések miatt. – Józef Beck lengyel külügyminiszter a varsói magyar követen keresztül üzente, hogy egy Csehszlovákia elleni német támadás esetén Magyarország és Lengyelország kezdjen közös katonai akciót a köztársaság ellen. – Az Egyesült Magyar Párt pozsonyi gyűlése kiáltványban önrendelkezési jogot követelt a magyar kisebbség részére.

1938. szeptember 19. Angol–francia állásfoglalás: a Szudéta-vidék Németországhoz csatolása a béke és Csehszlovákia létérdeke szempontjából nélkülözhetetlen.

1938. szeptember 20. Az Autonóm Földműves Szövetség és a Központi Orosz Nemzeti Tanács közös ülésén az alábbi határozat született: *„Tekintettel arra, hogy a csehszlovák kormány tizennyolc év leforgása alatt sem valósította meg Podkarpatszka Rusz autonómiáját s ezzel a saint-germaini békeszerződésben és a csehszlovák alkotmánytörvényben vállalt kötelezettségeit Podkarpatszka Russzal szemben nem teljesítette, a Központi Orosz Nemzeti Tanács, mely Podkarpatszka Rusznak a Csehszlovák Köztársasághoz való csatolását eszközölte, indíttatva érzi ma-*

gát, hogy e sorsdöntő órákban teljes erejével szálljon síkra Podkarpatszka Rusz s a ruszin nép jogaiért és szabadságáért. A Központi Orosz Nemzeti Tanács a wilsoni elvek alapján ragaszkodik önrendelkezési jogához, követeli a Csehszlovák Köztársaság területén élő összes ruszinoknak egy autonóm testben való egyesítését, Podkarpatszka Rusz nyugati határainak definitív megállapítását és általában népünk jövőjének minden vonatkozásban való biztosítását a legdemokratikusabb szellemben: népszavazás útján." – Imrédy Béla miniszterelnök, Kánya Kálmán külügyminiszter, Keresztes-Fischer Lajos altábornagy, Pataky Tibor államtitkár németországi hivatalos látogatás alkalmával tárgyalt a Csehszlovákia elleni akcióról. – *Szeptember 21-én* Budapesten tömegtüntetésen követelték a Felvidék visszacsatolását. – *Szeptember 22-én* a magyar kormány jegyzékben követelte a csehszlovák kormánytól a magyarlakta területek visszaadását. – *Szeptember 26.*: a lengyel kormány arra biztatta a magyar kormányt, hogy nyíltan követelje Kárpátalja visszacsatolását, és vegyen részt német–lengyel oldalon a Csehszlovákia elleni katonai akcióban.

1938. szeptember 21. Az ún. orosz blokk nevében Bacsinszki Edmund memorandumot nyújtott át a prágai kormánynak, melyben követelték: eszközöljenek személyi változásokat a csehszlovák kormányban, ugyanitt a ruszinok kapjanak megfelelő képviseletet, Eperjest és vidékét csatolják Ruszinszkóhoz, a verhovinai lakosságnak nyújtsanak támogatást.

1938. szeptember 22. Lemondott a Hodža-kormány. Az új miniszterelnök Jan Syrový tábornok (16. kabinet). → 1938. november 30. – E naptól Simon Menyhért, a *Kárpáti Híradó* szerkesztője, szeptember 24-től R. Vozáry Aladár, *Az Őslakó* szerkesztője börtönbe került. Mindketten *október 7-én* szabadultak a többi politikai foglyokkal együtt.

1938. szeptember 23. Csehszlovákiában általános mozgósítást rendeltek el. – Az *Újság* leközölte a magyar kormánynak a prágai kormányhoz intézett jegyzékét. – E naptól október 6-ig az ungvári görög katolikus tanítóképzőben, október 11-ig a huszti reálgimnáziumban tanítási szünet volt.

1938. szeptember 28. Bacsinszki Edmund és Földesi Gyula az ún. orosz blokk nevében, Hrabár Konstantin kormányzó támogatásával, ismételten benyújtotta a prágai kormányhoz a szeptember 21-i memorandumot. – A magyar kormány jegyzékben követelte a csehszlovák kormánytól a túlnyomórészt magyarlakta települések visszacsatolását, Szlovákia és Kárpátalja autonómiájának megadását.

1938. szeptember 29–30. A *„müncheni egyezmény":* a négyhatalmi konferencián megegyeztek, hogy a szudétanémetek által lakott területeket Csehszlovákia átadja Németországnak. *Október 1-jén* a magyar kormány jegyzékben szólította fel a csehszlovák kormányt, hogy a müncheni egyezmény értelmében kezdje meg Magyarországgal a tárgyalásokat, a magyaroknak biztosítson a németekével azonos önrendelkezési jogot. – *Október 3-án* a magyar kormány újabb jegyzéket továbbított Csehszlovákiának, melyben követelte a magyar politikai foglyok szabadon bocsátását, a magyar nemzetiségű katonák leszerelését, a tárgyalások megindítását. – Kozma Miklós volt belügyminiszter Imrédy Béla miniszterelnök megbízásából, a vezérkarra támaszkodva, megkezdte diverzáns szabadcsapatok (az ún. *„rongyos gárda")* szervezését. A kiképzett önkéntesek kis csoportokban átszivárogtak a csehszlovák határon, ahol fegyveres akciókat hajtottak végre.

1938. szeptember A beregszászi postán megjelentek a magyar feliratok. *„A magyar kisebbség 20 éve várt erre a kis előzékenységre"* – írta szeptember 5-i számában a *Kárpátalja.* – Munkácson megalakult a Pidkarpattyai Ifjúsági Szövetség. Cél: az erők egyesítése a fasizmus veszélye elleni harcra.

1938. október 1–10. A német csapatok megszállták a Szudéta-vidéket.

1938. október 2. A *Budapesti Hírlap*ban Bródy András népszavazást követelt Kárpátaljával kapcsolatban. – A lengyel csapatok bevonultak a sziléziai területekre.

1938. október 3–4. A Központi Orosz Nemzeti Tanács a következő határozatot hozta: *„Kárpátalja déli részén fekvő terület egy egészet alkot és ennek az északi részét nem lehet elválasztani a délitől, már csak azért sem, mert ezt egybeköti az ezer éves múlt gazdasági kapcsolata, az őslakos népek testvéri együttélése. - Az orosz többség ezen a területen az ezer éves múlt folyamán mindig meg tudta magát értetni az itt élő kisebbséggel. - Ennek a területnek az egységét és oszthatatlanságát 1918-ban elismerte Magyarország, amidőn a X-ik törvénnyel megadta Kárpátalja autonómiáját. - Ennek a terültnek az egységét elismerték a Nagyhatalmak is a nemzetközi és békeszerződések által, és ezért az Orosz Nemzeti Tanács ezennel bejelenti, hogy az orosz nemzet egységét, oszthatatlanságát Poprádtól a Tiszáig védeni fogja és ennek politikai hovatartozandóságát megváltoztatni csak az esetben lehet, hogyha Kárpátalja északi részei a délitől nem lesznek elszakítva és Kárpátalja önrendelkezési joga csak népszavazás által juthat kifejezésre."*

1938. október 4. Párkányi Ivánt (a köztársasági elnök személyi tanácsadóját a ruszin ügyekben) kinevezték a csehszlovák kormányban a podkarpatszka ruszi ügyek miniszterévé.

1938. október 5. Lemondott Edvard Beneš köztársasági elnök. (Október 22-én elhagyta az országot.) – Zsolnán megalakult az autonóm szlovák kormány. Miniszterelnök: Jozef Tiso. Kárpátaljáról jelen volt Bródy András, Bacsinszki Edmund, Avgusztin Volosin, Révai Julij és Fenczik István. → 1939. március 9. – Csáky István magyar külügyminiszteri kabinetfőnök Varsóban tárgyalt Józef Beck külügyminiszterrel Kárpátaljának közös katonai akcióval történő megszerzéséről. *Október 7-én* a német külügyminisztérium közölte: Németországnak nem érdeke, hogy Szlovákiát és Kárpátalját Magyarországhoz csatolják, és katonai szempontból ellenzi a magyar–lengyel határt.

1938. október 6. Szlovákia autonómiát kapott, ettől kezdve az ország neve (kötőjeles): Cseh-Szlovákia (az ún. második köztársaság).

1938. október 7. Pozsonyban az Egyesült Magyar Párt szenátorai, nemzetgyűlési, tartománygyűlési képviselői megalakították a Magyar Nemzeti Tanácsot, a cseh-szlovákiai magyarság *„legfőbb nemzeti szervét”,* kiáltványt fogadtak el a cseh-szlovákiai magyarokhoz, melyet Kárpátalja részéről Korláth Endre és Ortutay Jenő írt alá.

1938. október 8. Ungváron közös ülést tartott a Központi Ukrán Nemzeti Tanács (Avgusztin Volosin, Klocsurak Sztepan, Nyimcsuk Dmitro) és a Központi Orosz Nemzeti Tanács (Kaminszki József, Homicsko Vladimir, Demko Mihály). A podkarpatszka ruszi autonóm kormány tagjainak javasolták: miniszterelnök: Bródy András, miniszterek: Bacsinszki Edmund, Pjescsák Iván, Révai Julij, Avgusztin Volosin, Fenczik István. A két nemzeti tanács tagjaiból megalakították Podkarpatszka Rusz Nemzeti Tanácsát, amely első memorandumában kinyilatkoztatta, hogy magát az önrendelkezéssel és önkormányzattal bíró összes ruszin terület egyetlen törvényes képviselőjének tartja, a hatalmat azonnal át kell adni a Bródy vezette autonóm kormánynak. – Budapesten a minisztertanács állásfoglalása: a cseh-szlovákiai területeket *„nem történelmi, hanem etnikai alapon”* követeli vissza, Kárpátalján tartsanak népszavazást. *Október 9–13-án* eredménytelen magyar–csehszlovák tárgyalások Komáromban.

1938. október 9. Párkányi Iván Prágában tájékoztatta a minisztertanácsot a podkarpatszka ruszi eseményekről. Jan Syrový miniszterelnök lemondatta Hrabár Konstantin kárpátaljai kormányzót, s helyébe Párkányit nevezte ki.

1938. október 10. Révai Julij és Bacsinszki Edmund Prágában megkezdte a tárgyalásokat az autonóm kormány megalakításáról.

III. A kormányzati autonómia időszaka 1938. X. 11–1939. III. 20.

1. A Bródy-kormány 1938. X. 11–1938. X. 26.

1938. október 11. A cseh-szlovák minisztertanács beleegyezését adta a podkarpatszka ruszi autonóm kormány három tagjának – megbízott miniszter, aki a szlovák kormánnyal a közös határ rendezéséről tárgyalna és két államtitkár – kinevezéséhez. Ugyanezen a napon az esti órákban jóváhagyták az autonóm kormány személyi összetételét. Az autonóm kormány hivatalos elnevezése: Podkarpatszka Rusz Minisztertanácsa. Tagjai: Bródy András (ekkor az Autonóm Földműves Szövetség elnöke) miniszterelnök, az iskolaügyi miniszter és a föderatív kormány minisztere a podkarpatszka ruszi ügyekben, Bacsinszki Edmund belügyminiszter, Révai Julij kommunikációs miniszter, Fenczik István tárca nélküli miniszter. Államtitkárok: Avgusztin Volosin (egészségügy és szociális ügyek), Pjescsák Iván (igazságügy). (Bródy miniszterelnök lapja a *Русская Правда* [Orosz Igazság].) – Megjelent *Az Őslakó* rendkívüli száma, melyben közölte a munkácsi [Kárpátaljai] Magyar Nemzeti Tanács felhívását.

1938. október 12. Ungvárra érkezett és bemutatkozott az első podkarpatszka ruszi kormány: Bródy András, Révai Julij, Volosin Avgusztin, Pjescsák Iván. Bródy miniszterelnök beszédéből: Kárpáti Rusz első kormánya minden tőle telhetőt megtesz annak érdekében, hogy egységes szabad államban egyesítse a ruszin területeket a Poprád folyótól a Tiszáig. A *Kárpáti Magyar Hírlap* azt panaszolta, hogy az ünnepségre nem hívták meg a magyarság képviselőit. Bacsinszki Edmund Komáromba utazott, hogy a csehszlovák–magyar határrendezési bizottság munkájában vegyen részt, Fenczik István pedig Eperjesre, hogy a Szlovákia és Podkarpatszka Rusz közötti határokról tárgyaljon.

1938. október 13. Köszörű Károly ügyvezetővel az élen a Kárpátaljai Magyar Nemzeti Tanács elnöksége felkereste Bródy András miniszterelnököt, hogy *„az ártatlanul meghurcolt és bebörtönzött magyar nemzetiségű politikai foglyok szabadon bocsátását*

követelje". A miniszterelnök a követelés teljesítését helyezte kilátásba.

1938. október 14. Darányi Kálmán volt miniszterelnök Horthy Miklós kormányzó megbízásából Berlinben kérte a hozzájárulást, hogy Magyarország katonai támadást indíthasson Cseh-Szlovákia ellen. Adolf Hitler kancellár ezt elutasította. – Rómában Csáky István külügyminiszteri kabinetfőnöknek B. Mussolini kormányfő megígérte a támogatást. – Másnap J. Beck lengyel külügyminiszter közölte: Magyarország ne számítson katonai segítségre Lengyelország részéről. – A Syrový-kormány október 28-át *„közönséges munkanappá"* nyilvánította.

1938. október 15. Ungváron első ízben ült össze Podkarpatszka Rusz Minisztertanácsa (autonóm kormánya). Megalapították a kormány hivatalos lapját *Урядовий Вісник* (Kormányközlöny) címmel. A kárpátaljai Országos Hivatal éléről menesztették Jaroslav Mezniket, helyére Beszkid Sándor került. Ugyancsak távoznia kellett František Chmelár tanügyi referensnek, utóda Szulincsák László. – Budapesten megalakult a Magyarországi Ruszinszkóiak Egyesülete. Elnök: Illés (Illyasevits) József, társelnök: Rátz Kálmán. Mindkettő országgyűlési képviselő, egyetemi tanár.

1938. október 16. A Kárpátaljai Magyar Nemzeti Tanács elnöksége – Korláth Endre, R. Vozáry Aladár, Hokky Károly – Komáromba utazott. A hivatalos tárgyalásokon nem vettek részt, de azok szünetében R. Vozáry átnyújtotta Teleki Pálnak a Kárpátalja magyarlakta területeire és annak határaira vonatkozó emlékiratot. A *Kárpáti Magyar Hírlap* kérdésére R. Vozáry elmondta: *„A kárpátaljai magyar nép, a Kárpátaljai Magyar Nemzeti Tanács vezetősége a ruszin nép elhatározásába és dolgába beleszólni nem kíván."* (Lásd az október 19-i lapszámot.) – A tokaji görög katolikus egyházközség képviseletében Mosolygó József görög katolikus esperes-lelkész levelet intézett Imrédy Béla magyar miniszterelnökhöz, melyben többek között kifejtette: *„Követeljük ruthén hittestvéreink részére a müncheni megállapodás és a szabad emberi jogok nevében az önrendelkezési jogot. Meg vagyunk győződve arról, hogy a ruthének Magyarországhoz kívánnak csatlakozni."*

1938. október 17. Lemondott igazgatói tisztéről az ungvári görög katolikus tanítóképzőben Avgusztin Volosin.

1938. október 18. Másodszor ült össze Podkarpatszka Rusz Minisztertanácsa Ungváron. Bizottságot hoztak létre a szlovákokkal folytatandó határtárgyalásokra, tagjai: Farinics Mikola, Szova Péter, Hojdics Sztepan, Rajkovics Teodor. Határozatot hoztak arról, hogy bezárják a cseh/szlovák tannyelvű iskolákat mindazokon a

településeken, ahol az adott nemzetiség létszáma annak fenntartását nem indokolja. (A Volosin-kormány majd visszavonja ezt a rendelkezést.) Engedélyezték a területen a Deutsche Partei működését és Adolf Hitler: *Mein Kampf* című művének terjesztését. Hatályon kívül helyezték *„a gazdasági élet normális fejlődését gátló központi kormányrendeleteket”,* rendeletileg betiltották az állami és a magánvagyon Kárpátaljáról történő kivitelét.

1938. október 19. J. Ribbentrop német külügyminiszter fogadta a kárpátukrán kormány küldöttségét (vezetője Bacsinszki Edmund).

1938. október 20. A birodalmi külügyminisztérium budapesti követe útján bejelentette, hogy kész közvetíteni Magyarország és Cseh-Szlovákia között; javaslata, hogy Pozsony, Nyitra, Kassa, Ungvár és Munkács városa nem, csak a tőlük délre fekvő területek kerüljenek Magyarországhoz. A magyar kormány elutasítja a német javaslatot.

1938. október 21. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Egész Csehszlovákiában, annak minden városában és falujában sorra alakulnak meg az Egységes Magyar Pártszövetség keretében a Magyar Nemzeti Tanácsok. Ezeket a tanácsokat a müncheni határozmányok kimondotta nemzeti önrendelkezési jog hívta életre. A totális önrendelkezési jog elismerését magára nézve kötelezőnek ismerte el a csehszlovák kormányzat is, a Magyar Nemzeti Tanácsok megalakítása tehát semmiféle árnyalatában nem államellenes cselekedet.”* – Uo.: Bródy András miniszterelnök Budapestre utazott. – Kárpátalja-szerte kifüggesztették a Ruszin Nemzeti Tanács kiáltványát, melyben tíz pontban foglalta össze követeléseit: a ruszin nép népszavazással dönthessen hovatartozásáról, a népnyelv legyen a hivatalos, a hivatalokat ruszinokkal töltsék be, hajtsanak végre földreformot, vessék alá revíziónak az 1919 után szerzett állampolgárságot, vessenek véget a nemzetiségi és nyelvi harcoknak, írják ki a szojmválasztást, létesüljön kárpátorosz egyetem, térítsék meg a hadi- és az azóta elszenvedett egyéb károkat, kerüljenek néptulajdonba a sóbányák és az egyéb kincstári birtokok. A rend fenntartására alakuljanak polgárőrségek. – Ugyanezzel a keltezéssel adott ki kiáltványt az Első Központi Ukrán Nemzeti Tanács, amelyben 20 pontban foglalta össze követeléseit, melyek teljesítését *„kormányától”* várja. Fontosabb pontok: biztosítsa az eddigi határokat Magyarország és Lengyelország felé, csatolja a kárpátorosz területekhez Zemplén és Sáros megyéket, a szepességi kerületeket, adjon a területnek alkotmányt, írja ki a választásokat a szojmba, államilag ismerje el a görög katolikus és a pravoszláv ünnepeket, oszlassa

fel az összes politikai pártot, és állítsa helyükbe az ukrán nép egységpártját, minden téren működjön együtt Németországgal, vesse alá revíziónak a földbirtokreformot, teremtsen munkaalkalmakat a lakosságnak, állítson fel egyetemet és főiskolákat, adjon kártérítést. – A pozsonyi Magyar Nemzeti Tanács népjóléti bizottsága csatlakozásra szólította fel a szlovákiai és kárpátaljai magyar szociális intézményeket. – A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Kárpátalja politikai élete egyre zajosabb, bonyolultabb. - A lakosság a legnagyobb bizonytalanságban éli napjait, megállt a gazdasági vérkeringés, megállt az üzleti forgalom, senki nem tudja, mit hoz a holnap, milyenek lesznek Kárpátalja határai."*

1938. október 22. Megkezdte harmadik (utolsó) ülését a Bródy-kabinet. Meghallgatták Bacsinszki Edmund beszámolóját a Berlinben folytatott tárgyalásairól az új cseh-szlovák–magyar határokat illetően. (A Központi Orosz Nemzeti Tanács ungvári ülésén Bacsinszki így fogalmazott: *„meghúztuk a határvonalat Ribbentroppal s így megmentettük Ungvárt és Munkácsot.")* Döntöttek arról, hogy Bacsinszkit és Fenciket Budapestre küldik. Az ülés másnap folytatódott, amikor határozatot fogadtak el, mely kimondta: a Kárpátok déli részén elterülő ruszin területek a békeszerződések értelmében autonóm egységet képeznek, annak északi hegyvidékét és déli alföldi részét ezeréves történelem és ezeréves gazdasági egység, az őslakosok testvéri együttélése forrasztja egybe. A kárpátorosz lakosság többsége mindig egyetértésben volt az autonóm területen számbelileg kisebbségben élő nemzetiségekkel. A terület egységét és oszthatatlanságát kimondta a magyar kormány 1918-ban, leszögezték az utána következő nemzetközi békeszerződések. Az egységes terület sorsáról csak az őslakosságnak van joga dönteni demokratikus népszavazás útján. A dokumentumot az autonóm kormány minden minisztere aláírta, és eljuttatták Cseh-Szlovákia, Nagy-Britannia, Franciaország, Németország, Olaszország, Lengyelország, Románia, Magyarország és Jugoszlávia kormányához.

1938. október 23. Fenczik István Munkácson beszédet mondott *„a feketeinges kárpátorosz fasiszták"* gyűlésén. *„Munkácstól Kamcsatkáig az oroszság egységes s az itt élő oroszok nemzeti újjászületésükben végét vetik a csehesítésnek és az ukrajinizálásnak. A kárpátoroszok nem térhetnek le nagy elődeik – Duchnovics, Dobránszki útjáról. A kárpátoroszok nehéz időket élnek át. Hitler szellemében ragaszkodnak önrendelkezési jogukhoz és Poprádtól a Tiszáig terjedő területekből senkinek se engednek át egy tapodtat sem."*

1938. október 23–november 3. R. Vozáry Aladár ismét börtönben volt.

1938. október 24–27. Bródy András miniszterelnök rendelkezésére Beregszászból Bilkére költöztették a gimnázium ruszin osztályait.

1938. október 25. A cseh-szlovák kormány prágai ülésén részt vettek a szlovákiai és a podkarpatszka ruszi tanácsok képviselői. Többek között állásfoglalás született arról, hogy a területi vitákban döntsön a német–olasz döntőbíróság, népszavazásról nem lehet szó. Bródy javasolta, hogy a csehszlovák–magyar és szlovák–ruszin határrendezés ügyét kapcsolják össze. A csehszlovák igazságügy-miniszter kezdeményezte, hogy Bródyt fosszák meg képviselői mentelmi jogától. – A *Kárpáti Magyar Hírlap* (ettől kezdve ismét napilap) írta: *„A kárpátoroszok és az ukránok közt a viszony rendkívül kiélesedett, s bár a ruszin kormány két tagja ukrán irányzatú őslakos, sajtóban s röplapokkal a legélesebben támadják egymást."* – Técsőn megalakult a Magyar Nemzeti Tanács, amelyben képviselve van az Egyesült Magyar Párt, a PRMKE helyi szervezetei, a református, a római katolikus egyház, a görög katolikus magyarság, a magyar iskolák, a református énekkar.

2. A Volosin-kormány 1938. X. 26–1939. III. 20.

a) ukrán irányultság 1938. X. 26–1938. XI. 22.

1938. október 26. Letartóztatták Bródy András miniszterelnököt. A hivatalos vád: *„hazaárulás."* A cseh-szlovák kormány lemondatta Fenczik István és Pjescsák Iván minisztereket is. Bacsinszki Edmund önként felfüggesztette kormánytagságát. Az új kárpátaljai kormányban miniszterelnök és igazságügy-miniszter Volosin Avgusztin, iskolaügyi miniszter Stefán Avgusztin, kommunikációs miniszter Révai Julij, Volosin személyi titkárai Roszoha Sztepan és Rohács Iván. Ezáltal a kárpátaljai kormány kimondottak ukrán jelleget nyert. – A prágai kormány rendelkezett a politikai pártok feloszlatásáról. A kárpátukrán területen ez egyelőre csak a kommunista pártot érintette. – A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Demkó Mihály a Központi Orosz Nemzeti Tanács megbízásából orosz nyelvű felhívást bocsátott ki, melyben felszólítja a falvak lakosságát, hogy minden községben alakítsák meg a rend, nyugalom és vagyon megvédése érdekében a biztonsági szervezetet. Ezt a*

nemzetőrséget a ruszin jogokért és szabadságért vívott harcáról híres néhai autonomista vezérről Kurtyák Iván-gárdának nevezték el." – Az Első Központi Ukrán Nemzeti Tanács az egyetlen kárpátaljai szervezetként állást foglalt a népszavazás ellen a terület sorsával kapcsolatban. A határozatból: 1. nem emel kifogást az etnikailag magyar terület Magyarországhoz csatolása ellen, de 2. ellenzi a népszavazást és 3. a jelenlegi állam föderatív felépítésének híve. Az ülésen jelen volt Volosin Avgusztin és Révai Julij. – A prágai kormány az előző napi minisztertanácsi értekezlet döntéséről tájékoztatta a magyar kormányt. A másnapi válaszjegyzék hangsúlyozta, hogy a vitathatatlanul magyar többségű területeket Csehszlovákiának nemzetközi döntés nélkül is át kellene engednie. – Ungvárról *16 óra 40 perckor* Volosin Avgusztin, az új kárpátukrán miniszterelnök telefonon keresztül Jan Syrový cseh-szlovák miniszterelnök kezébe letette az esküt. Ez alkalomból köszöntötte a Proszvita Társaság küldöttsége. Volosin kijelentette, hogy ragaszkodik az Első Központi Ukrán Nemzeti Tanács határozata értelmében Kárpátukrajna etnográfiai integritásához, a néprajzi határokhoz, elutasítja a népszavazást. Beszédében nyugalomra, a rend megtartására szólította fel a lakosságot. A Volosin-kormány hivatalos lapja az *Урядовий Вісник*.

1938. október 27. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Aki Kárpátalját bármiféle elgondolások szerint több részre akarja szakítani, az ellensége a ruszin földnek. - Kárpátalja – éppen gazdaságilag – annyira szervesen egy terület, hogy csak így életképes. Aki másféle elgondolásban látja jövőjét, az nem ismeri ezt a földet."* – Uo.: *„Ismeretes, hogy a szlovák kormány a szlovenszkói szabadkőműves-páholyt feloszlatta, otthonukat lefoglalta, készpénzüket elkobozta. - Kárpátalján a szabadkőműveseket még nem eresztették szélnek, de a Páholy már elköltözött ungvári* [Drugeth téri] *otthonából ismeretlen helyre."*

1938. október 27–30. Ribbentrop német külügyminiszter Rómában tárgyalt Mussolini kormányfővel és G. Ciano külügyminiszterrel a csehszlovák kérdésről.

1938. október 29. Ungvárra megérkezett Prágából a hivatalos értesítés, hogy a központi kormány október 26-ával elmozdította tisztségéből Bródy András miniszterelnököt, s erre a posztra Volosin Avgusztin addigi államtitkárt nevezte ki. Volosinhoz tartoznak az egyházi, az iskolai, a gazdasági és igazságszolgáltatási ügyek is. – A Volosin-kormány betiltotta az összes politikai pártot, közte az Egyesült Magyar Pártot, s a párthelyiségeket lepecsételték. – Volosin Avgusztin kárpátukrán miniszterelnök Pozsonyban J. Tiso szlovák miniszterelnökkel, Prágában Jan Syrový

cseh-szlovák miniszterelnökkel tárgyalt. – A tanulóifjúság részvételével ukrán irányzatú tüntetés volt Ungváron.

1938. október 30. Volosin Avgusztin kárpátukrán miniszterelnököt a prágai ukrán egyetem bölcsészkarának díszdoktorává avatták. – A Proszvita Társaság ungvári gyűlésén Révai Julij miniszter felszólalásában ellenezte a népszavazást, hangoztatta, hogy az ukrán nép sem lengyel, sem magyar igába nem hajlik. Szerinte az ukrán nép önrendelkezésének kimondása 1918-ban megtörtént, a cseh-szlovák államban kiépítik a föderatív Kárpát-Ukrajnát. A gyűlés résztvevői táviratot intézetek Hitlerhez, Ribbentrophoz, a prágai angol és német követhez. – Az iskolaügyi minisztérium 4 napos iskolaszünetet rendelt *el „tűzifa-megtakarítás céljából".*

1938. október 31. A prágai német konzulátus vezetője a következő jelentést továbbította a birodalom külügyminisztériumába: Kárpáti Ukrajna politikai helyzete megköveteli, hogy erőteljesen támogassuk az Ukrán Nemzeti Tanács propagandáját Fenczik magyarpárti csoportja ellen. Ugyanakkor követelni kell az ottani kormánytól, hogy mondjon le a *„piemonti"* tervekről, mert ezzel fölöslegesen nyugtalanítja Lengyelországot és Romániát.

1938. november 1. Az Ukrán Nemzeti Tanács felhívást adott ki *„Pidkarpattya ukrán népéhez": „A legutóbbi napok eseményei izgalommal töltötték meg szívünket. Ellenségeink fel akarták darabolni országunkat, ránk akarták újra tenni a rabság jármát. Árulók és ellenségeink fizetett szolgái széthúzást és egyenetlenséget vetettek a nép közé. Meg akarták zavarni a nyugalmat és zavart akartak kelteni. Az isteni Gondviselés azonban ezt nem engedte meg. Igazságunk nem halt meg, nem veszett el. Az országban örömhír terjedt el, hogy Pidkarpattya kormánya olyan emberek kezébe adatott át, akik nem csak ebből a népből valók, de akik azt sohase árulták el, sohase szolgáltak idegeneknek és életüket és munkájukat népüknek szentelték. Népünk sorsa Pidkarpattyán nemzeti újjászületésünk atyjának, Volosin Augusztin atyának kezébe adatott."* – Hivatalos jelentés: az amerikai ukránok szervezetei a Volosin-kormányt teljes támogatásukról biztosították arról, hogy minden lehetőt megtesznek: a területet ne csatolják Magyarországhoz. – Volosin Avgusztin kárpátukrán miniszterelnök felkereste a prágai német konzulátust. A diplomáciai képviselet vezetője ezzel kapcsolatban a birodalmi kormánynak azt jelentette, hogy Volosin személyes közlése szerint autoriter kormányzást kíván megvalósítani, mivel a liberalizmus a politikai és kulturális téren elmaradott népet a katasztrófába sodorná. A jelentés hangsúlyozza, hogy Németországnak aktív részt

kell vállalnia, Kárpáti Ukrajna politikai, kulturális megszervezésében, a választások lebonyolításában.

1938. november 2. A bécsi Belvedere-kastély aranytermében kihirdették a tengelyhatalmak (Németország és Olaszország) döntőbírósági határozatát, az ún. *„első bécsi döntést".* → 1940. augusztus 30. A csehszlovák delegáció tagjaként jelen volt Volosin Avgusztin kárpátukrán miniszterelnök (repülőgéppel érkezett Pozsonyba, onnan J. Tisóval gépkocsin utazott Bécsbe). Podkarpatszka Rusz területéből 1523 km^2 (a cseh-szlovák országrész 21,1 százaléka) került Magyarországhoz: 97 település, 26 056 épület, 173 233 lakos, ebből 164 370 cseh-szlovák állampolgár, nemzetiség szerint: cseh/szlovák 16 466 (10,02%), ruszin/ukrán 33 435 (20,34%), német 4534 (2,76%), magyar 83 578 (50,85%), lengyel 81 (0,05%), zsidó 25 427 (15,47%), egyéb 849 (0,5%). A kárpátukrán terület 11 094 km^2, 390 település, 112 457 épület, 552 124 lakos, ebből cseh-szlovák állampolgár 544 759, nemzetiség szerint cseh/szlovák 17 495 (3,21%), lengyel 78 (0,02%), ruszin/ukrán 413 481 (75,9%), német 8715 (1,6%), magyar 25 894 (4,75%), zsidó 65 828 (12,08%), egyéb 13 268 (2,44%). A teljes terület 14,66 százaléknyi értelmiségéből ide került 3,26%. A magyar törvénykezésben az 1938:XXXIV. tc. (az Országos Törvénytárban megjelent *november 13-án*). Az Ungvári és a Nagykaposi járás az Ungvár székhelyű Ung vármegyéhez, a Beregszászi, a Munkácsi, a Tiszaújlaki és a Vásárosnaményi járás a Beregszász székhelyű Bereg és Ugocsa k. e. e. (közigazgatásilag egyelőre egyesített) vármegyékhez került. – Hivatalos közlemény: *„a felszabaduló Felvidék magyar katonai igazgatás alatt álló területére polgári egyéneknek csak fényképpel ellátott utazási igazolvánnyal lehet utazni."* – Angol, olasz, belga, lengyel és német újságírók érkeztek Ungvárra. Ellátogattak Beregszászba és Munkácsra is. – Borsody István, a *Prágai Magyar Hírlap* munkatársa gondolatai a bécsi döntést megelőző időből: *„Húsz év alatt bizony oly eltávolodások jöttek létre, hogy nem tudjuk vajon a politikai vagy a szellemi határok vonnak-e erősebb osztóvonalat kettőnk közé."; „az általános emberi ideál nem egyforma a magyarországi és a csehszlovákiai magyar előtt."* Szvatkó Pál *„kérése": „Adják meg annak lehetőségét, hogy a húsz év különélésben kikristályosodott elvek és gondolatok továbbra is zártan és összpontosulva kifejeződhessenek és szétáradhassanak a magyar értelmiségben."* Csehszlovákiában a magyarság polgárosodott, művelődött. *„Az európai szellem és az európai életmód az elmúlt húsz év alatt feltűnően a Felvidék közelébe férkőzött."* Ungvár és Munkács viszont *„levantei életet"* élt.

1938. november 3. A ruszin Kárpátalja politikai és egyházi szervezetei kiáltványt fogadtak el Ungváron, melyet eljuttattak Cseh-Szlovákia, Anglia, Franciaország, Németország, Olaszország, Lengyelország, Románia, Magyarország és Jugoszlávia kormányához. Az emlékirat a következőket mondja: *„A Kárpátok déli oldalán fekvő és a békeszerződés által autonóm egységként meghatározott oroszlakta terület oszthatatlan egység, amelynek északi hegyvidékén és déli völgyeiben egy ezredév gazdasági és történelmi feltételei alapján az őslakosság testvéri együttélésben van egymással szoros sorsközösségben. […] A bécsi döntőbíróság Magyarország és Cseh-Szlovákia között új határt állapított meg, amelynek következtében Magyarországnak ítélte Karpatska Russj történelmi területének két legnagyobb városát, mégpedig Ungvár fővárost és Munkács gazdasági központot, amely városok szorosan összefüggnek a kárpátaljai oroszok történelmével, valamint nemzeti és kulturális életével. E városok nélkül Karpatska Russj sem gazdaságilag, sem kulturális tekintetben, sem pedig nemzetileg nem élhet. - Karpatska Russj alulírott képviselőinek az a véleménye, hogy a bécsi döntőbíróság Ruszinszkó déli határát annak törvényes képviselőinek megkérdezése nélkül állapította meg, mert a döntőbírósági eljárásba való beleegyezést csakis a prágai kormány adta, amely nem képviselhette Ruszinszkót törvényesen azért, mert előzőleg, mégpedig 1938. október 11-én elismerte Karpatska Russj önrendelkezési jogát. […] Mindezek következtében Karpatska Russj képviselői bejelentik, hogy a bécsi döntőbírósági határozat után is oszthatatlannak tekintik Ruszinszkó területét és kérik, hogy a Kárpátok déli részén lakó ruszin népnek adassék meg, hogy állami hovatartozásának sorsáról az elvi önrendelkezési jog alapján maga dönthessen általános népszavazás útján a néprajzi területek egyesítése céljából."* Az aláírók: Központi Orosz Nemzeti Tanács, Munkácsi Görög Katolikus Püspökség, az Agrárpárt ruszinszkói szervezete, az Orosz Nemzeti Autonóm Párt, az Autonóm Földműves Szövetség, az Orosz Ifjúsági Nemzeti Tanács, a Ruszin Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Szövetsége, a Prolom Diákegyesület, az Orosz Nőszövetség, az eperjesi kerületi ruszinok. – A Volosin-kormány betiltotta a Központi Orosz Nemzeti Tanácsot, az Orel Egyesületet, a Kurtyák Iván-gárdát, a Feketeingesek nemzeti gárdáját, a cseh és magyar szabadkőműves páholyokat, a *Русская Правда*, a *Наш Путь* című napilapot, a *Русскій Вестник* című hetilapot. – A *Magyarság* közölte Fenczik István nyilatkozatát.

1938. november 9. Huszton megalakult Karpatszka Szics nevű félkatonai védelmi szervezet (hivatalos rövidítés: ONOKSZ – Організація Оборони Карпатської Січі). Főparancsnok: Klimpus Dmitro, helyettese: Román Iván. A cél: az államellenes propaganda felszámolása és Podkarpatszka Rusz kormányának mindenoldalú támogatása. A szervezet szabályzatát Révai Julij miniszter másnap hagyta jóvá. A szervezet saját lapot adott ki *Наступ* címmel, saját színjátszó csoportja volt (Летюча естрада). – A varsói magyar követ átadta Józef Beck külügyminiszternek Kánya Kálmán külügyminiszter jegyzékét, melyben a lengyel kormány katonai segítségét kérte Kárpátalja megszállásához. A lengyel külügyminisztérium csak az ún. szabadcsapatok segítségét ígéri. – Beregszászt átadják a magyar katonaságnak. Eberswaldi Siegler Géza altábornagy csapatai érkeztek ide Debrecenből (*„debreceni vegyesdandár”*) Asztélyon és Búcsún keresztül. – A Beregszászi járás kormánybiztosa Bodáky István. Beregszász polgármestere: Ortutay Jenő, a körjegyző: Polchy István.

1938. november 10. Munkács és Ungvár átadása a magyar katonaságnak. A bevonuló magyar honvédek parancsnoka Siegler Géza altábornagy. Ungvár főtere e naptól Horthy Miklós nevét viseli. – MTI-jelentés: *„A m. kir. honvédség csapatai elérik a katonai bíróságok által megállapított demarkációs vonalat:* [Kárpátalján:] *Ungvárt közvetlenül északnak megkerüli, majd délnek fordul Unghosszúmező délig, itt kis ívben megkerüli Korláthelmecet, majd ismét délre fordul Csomonya nyugat és Barkaszó keleten át, azután Izsnyéte nyugatnál északnak fordul és másodszor is átmetszi a Csap–Munkács vasútvonalat. Innen a vasútvonallal párhuzamosan, attól északra 2 kilométernyire az út mentén halad és közvetlenül északról megkerüli Munkácsot, majd délnek fordul és kis ívet alkot Fornos keleten keresztül. A demarkációs vonal továbbmenve Romocsaháza délnél délkeletnek fordul és Felsőremete keletet érintve Salánktól keletre Feketepataknak délhez jut, innen Verbőc nyugat, Csoma északnyugat, Feketeardó északkelet és végül Hömlöcön keresztül csatlakozik a trianoni határhoz.”* A munkácsi temető a csehszlovák oldalon maradt, ezért a városban gond, hova temessék a halottakat, mert a túloldal ehhez nem járul hozzá. – A VKM *„a visszacsatolt magyar Felvidéken”* iskolai vonatkozásban a következő irányelveket állapította meg: teljes mértékben biztosítani kell az iskolai munka folytonosságát és zavartalanságát, minden fajú és fokozatú iskola *„a felszabaduláskor”* érvényben volt tanrendje szerint folytatja a folyó iskolai év végéig munkáját, színmagyar községekben az idegen nyelvű iskolákat haladéktalanul be kell zárni. – Az Ukrán

Nemzeti Tanács kiáltványt adott ki Pidkarpattya ukrán népéhez, melyben többek között leszögezte: államunk a csehek és szlovákok szilárd szövetségére épül, melyhez a pidkarpattyai ukránokat a konföderáció elve kapcsolja. A hatalmas Németország áll mögöttünk, amely az új államok kialakítása alapelvének az etnikai határok betartását tartja. A nagyhatalmak biztosították határainkat.

1938. november 11. Ungváron megalakult a Magyar–Ruszin Ifjúsági Szövetség. – G. Ciano olasz külügyminiszter közölte a római magyar követtel, hogy Olaszország a németekre való tekintettel nem támogatja Magyarországnak Kárpátalja elfoglalására irányuló törekvéseit. – Líceummá minősítették az ungvári görög katolikus tanítóképző intézet első évfolyamát. A ruszin/ukrán tanulók számára Huszton indított tanítóképzőt a Volosin-kormány.

1938. november 12. Ungvár katonai parancsnoka a helyi születésű Tomcsányi Gábor ezredes lett. A város miniszteri biztosa Rauch Károly helyi ügyvéd. – Munkácson járt Kozma Miklós, az ún. *„rongyos gárda”* szervezője. – Bródy András éhségsztrájkot kezdett a prágai börtönben. – Klimpus Dmitro kérte, hogy a Szics-gárdisták egyenruhát hordhassanak. – A magyar parlamentben Juhász Andor elnökletével a felsőház közjogi és pénzügyi bizottsága együttes ülésen tárgyalta a *„visszacsatolt felvidéki területnek az országgal egyesítéséről”* szóló törvényjavaslatot.

1938. november 13. Kihirdették az 1938:XXXIV. tc.-t a Magyarországhoz visszacsatolt felvidéki területeknek az országgal való egyesítéséről (kelt november 12-én). – Ungváron a lakosság fáklyás felvonulás alkalmával követelte a magyar–lengyel határt, a ruszin nép önrendelkezését, Bródy András szabadon bocsátását. – A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: nem minden ungvári kávézóban, étteremben hajlandók kiszolgálni a magyar katonákat, tiszteket. – A *Magyar Nemzet* a cseh-szlovákiai magyarságról: *„A múltban még igen kérdéses volt, vajon megvan-e a pártnak* [Egyesült Magyar Párt] *a jogcíme az összmagyarság nevében beszélni és fellépni. […] A nép tekintélyes része a kormánypártok védelme alatt helyezkedett el vagy a kommunisták táborát növelte. Azonfelül sokan voltak, akik szívükben a párthoz húztak, de érdekeik védelmében visszavonultak a nyílt kiállás elől […] Ezzel szemben jelenlegi becslés szerint […] jogosan vallja magát illetékes helynek, hogy képviselje a kisebbségi érdekeket”.* A *november 15-én* újjáalakuló kormányban (miniszterelnök: Imrédy Béla), Jaross Andor, az Egyesült Magyar Párt országos elnöke tárca nélküli felvidéki miniszter lesz. Jaross *november 20-án* kijelentette, hogy pártja módosított programmal, de továbbra is önálló politikai

szubjektumként kíván részt venni a politikai életben. – E naptól a *Kárpáti Magyar Hírlap „Ung, Ugocsa, Bereg, Máramaros vármegyék magyarságának a cseh megszállás egész ideje alatt hivatalos napilapja”,* 1941-től: *„Független politikai napilap.”*

1938. november 14. Huszton az orosz irányzat képviselői újjászervezték a Központi Orosz Nemzeti Tanácsot. Vezetők Karaman Vaszil, Szova Péter és Fedor Pavlo. A Tanács még ezen a napon memorandumot juttatott el Prágába, melyben követelte Volosin kabinetjének leváltását, új kormány megalakítását, melyben a miniszterelnök Bacsinszki Edmund, a miniszterek Kosszej Pavlo és Stefán Avgusztin. – A kárpátukrán kormány határozatban döntött a biztonsági szolgálat létrehozásáról, mely közvetlenül a miniszterelnöknek van alárendelve. – A törvényszék és az ügyészség Ungvárról Nagybereznára, a járásbíróság részben Antalócra, részben Nagybereznára költözött. – A Szics-gárda vezetése kérte, hogy önkéntes adományokat gyűjthessen *„államvédelmi célokra”.* – Ungváron megnyílt a magyar gimnázium.

1938. november 15. Volosin Avgusztin kárpátukrán miniszterelnök utasította Beszkid Sándor alkormányzót, hogy függesztesse fel a Központi Orosz Nemzeti Tanács tevékenységét, akadályozza meg bármilyen új párt vagy egyesületet alakítását. – A pápa Nyárády Dioniszijt nevezte ki a Kárpáti Ukrajnához tartozó görög katolikus egyházrész apostoli adminisztrátorává. Székhelye: Huszt. – A Felvidéki Egyesületek Szövetsége emlékiratot nyújtott be Franciaország, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország, az USA és Lengyelország budapesti nagykövetségéhez. Az emlékirat kimondta: *„Mi, a trianoni békeszerződések óta Szlovákiának és Kárpátaljának nevezett területek volt lakói, mely területeket a trianoni békeszerződés Csehországhoz csatolt […] tisztelettel esedezünk […] a világ nagyhatalmaihoz, hogy rendeljék el Szlovákiában és Kárpátalján a népszavazást, tűzzék ki minél korábban annak napját.”* – Huszton megalakult a kárpátukrán rendőrség (policia).

1938. november 16. Bacsinszki Edmund belügyminiszter ismét hozzálátott teendő ellátásához. Budapestre utazott, ahol a vasúti tranzitforgalomról és a határkiigazításról folytatott megbeszélést. Innen Romániába sietett, hogy Kárpátalja élelmezéséről és a határforgalom rendezéséről tárgyaljon.

1938. november 17. A Központi Orosz Nemzet Tanács küldöttsége Prágában ismételten kérte az autonóm kormányban a személyi változásokat. – Az Egyesült Magyar Párt törvényhozói klubja Pozsonyban kiáltványt adott ki a cseh-szlovákiai magyarság helyzetéről, mely többek között kimondja: *„Mi magyarok ellene vagyunk minden olyan megoldásnak, amely az erőszak eszközével kíván-*

ja az új becsületes élet alapjait lerakni, meg vagyunk róla győződve, hogy nemzet és nemzet megértésének vannak más, békés eszközei is. - Az önrendelkezési jogot és a népszavazást ilyen eszközöknek tekintjük."

1938. november 18. Budapesten rendkívüli minisztertanácsi ülésen elhatározták a Kárpátalja elleni katonai akciót. Másnap a német követ átadta kormánya jegyzékét, melyben az nem helyesli a tervet. Kánya Kálmán külügyminiszter ígéretet tett, hogy a magyar kormány nem fog erőszakot alkalmazni. – Volosin Avgusztin miniszterelnök elrendelte, hogy Rahó mellett (Dumenben) hozzanak létre koncentrációs tábort. – A Német Távirati Iroda jelentése: *„külföldi bandák egy csoportja"* Munkács közelében *„betört Ruszinföld területére".* – A *Kárpáti Magyar Hírlap* vezércikkét Pálóczi Horváth Lajos MTI-tudósító írta „A ruszin testvérekhez" címmel.

1938. november 19. Az e napon kelt 297. sz. csehszlovák kormányrendelet a kárpátaljai Országos Hivatal székhelyéül Ungvár helyett Husztot tette meg. – Fenczik István *„az orosz fasiszták vezére"* felszólalt a budapesti rádióban, és kérte a vezető hatalmakat: tegyék lehetővé Kárpátalja népe számára, hogy népszavazással dönthessen sorsáról. – Nyilatkozott a *Kárpáti Magyar Hírlap*nak Rauch Károly ungvári ügyvéd, Ungvár miniszteri biztosa: *„A mi feladatunk a véleményadás minden téren! Az első napokban a Nemzeti Tanács töltötte be ezt a fontos szerepet eredeti rendeltetésének megfelelően. A Nemzeti Tanács azonban sok tagból áll s ezért a katonai hatóságokkal az érintkezésük nehézkes és körülményes. Természetesen intézkedéseimet a Nemzeti Tanáccsal egyértelműen és intencióinak megfelelően fogom eszközölni."* Rauch Budapestre utazott, hogy részt vegyen a felvidéki miniszteri megbízottak értekezletén. – A budapesti mozikban *Észak felé* címmel elkezdték vetíteni *„a Felvidék visszacsatolásának történelmi filmjét".*

1938. november 20. A Központi Orosz Nemzeti Tanács, az Orosz Pravoszláv Tanács és a Kárpátorosz Diákok Szövetsége új memorandumban ítélte el a Volosin-kormány diktatúráját, és követelte az autonóm kormány személyi összetételének megváltoztatását. – Munkácson felszentelték az új görögkeleti püspököt, Raics Vladimirt. MTI: *„Fél évvel ezelőtt került Damaskin addigi püspök helyére, de a cseh uralom alatt nem engedték be a székhelyére."* – A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Ruszinszkó felszabadult városaiba"* a *Felvidéki* [előbb: *Prágai] Magyar Hírlap*on kívül más budapesti sajtótermék nem jöhet be. E napi számában a FMH első oldalon közölte: a Ruszin Nemzeti Tanács rendfenntartás céljából

behívta a magyar csapatokat. – Ungváron megalakult a Magyar–Ruszin Szövetség. Cél: *„a magyar–ruszin testvériség, az ezeréves egymásrautaltság és érdekközösség gondolatának ápolása és propagálása és a két nép közötti kulturális kapcsolatok kimélyítése."* – Dumenben megkezdte működését a koncentrációs tábor, ahová a *„másként gondolkodók"* kerültek, a bírósági eljárás mellőzésével.

1938. november 21. Németország és Olaszország Budapestre továbbított jegyzékben tiltakozott Kárpátalja megszállása ellen. Rendkívüli miniszteri tanács leállította a Kárpátalja elleni katonai akciót. – E naptól a honvéd vezérkar – *„a felszabadult területek legfelsőbb közigazgatási hatósága"* – rendelkezésére *„a nyugodt munka biztosítása érdekében a felszabadult területeken semminemű ünnepség tartása nem engedélyezhető".*

b) törvényerejű autonómia
1938. XI. 22–1939. II. 12.

1938. november 22. Prágában jóváhagyták a Podkarpatszka Rusz autonómiájáról szóló alkotmánytörvényt. (A törvénytárban kihirdetve *december 16-án* 328. számmal.) Révai Julij miniszter prágai rádióbeszédében kijelentette: megkaptuk ugyanazokat a jogokat, melyeket a szlovákok. – A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„A ruszinszkói felkelők eredményes harca a csehekkel és az ukrán terroristákkal tovább folyik. Az elkeseredett ruszin lakosság és a demoralizált cseh katonaság között Vereckénél és Szolyva környékén véres összetűzések voltak. - Az Ungvár–Szerednye–Munkács útvonalon már nem látni cseh sorkatonaságot. A felkelők az országutat megtisztították az idegen elemektől. - A magyar csapatok több kilométeres határsávon átvették a felszabadult újabb területeket. - Nagyszőlősön és Huszton egyre tűrhetetlenebbek a közállapotok. A feketeinges ruszin gárda nap nap mellett megtámadja az ukrán provokatőröket és az ellentétek véres verekedésben robbannak ki. - Az Orosz Nemzeti Tanács legutóbb Huszton ülésezett és úgy döntött, hogy a tarthatatlan állapotokra való tekintettel a magyar csapatokat behívja Husztra és a terrorakciókkal szemben a magyar katonaságtól kér védelmet."* – Megkezdődött a tanítás a munkácsi gimnáziumban (november 3-tól szünetelt). – Megindult a tanítás a munkácsi tanítóképzőben mint m. kir. állami intézményben.

1938. november 23. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: Ungvár–Uzsok között, valamint Munkács–Verecke között a ruszin földet a felkelők uralják. *„A magyar katonaság hősen megszállta a Bécsben hú-*

zott határokat." – A *Budapesti Hírlap* közölte az Egyesült Magyar Párt felhívását a felvidéki magyarsághoz. – A beregszászi Duchnovics Társaság vezetősége elhatározta, hogy Vasvári Pál Kör néven működik tovább. Elnök: Bencik Jenő. A kör célja *„a magyar–ruszin kultúrkapcsolatok tudományos ápolása és a cseh–ukrán szellemi irányzat elnémítása Kárpátalján".* A kör csatlakozik a budapesti Vasvári Pál Egyesülethez.

1938. november 24. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: az ungvári lengyel konzulátus kirendeltséget nyit Nagyszőlősön. – Ungváron megalakult az Emigráns Oroszok Nemzeti Egyesülete politikamentes programmal. Társadalmi és irodalmi kapcsolatokkal akarja elmélyíteni a magyar–orosz kultúrközeledést.

1938. november 25. A Volosin-kormány elrendelte, hogy az autonóm területen a hivatalos nyelv az ukrán.

1938. november 26. Huszton bemutatkozott a Nova Szcena Ukrán Állami Nemzeti Színház. – Ungváron megrendezték *„az első magyar bált"*.

1938. november 27. H. Hoffmann prágai német követségi tanácsos Huszton díszebédet adott Kárpáti Ukrajna vezető személyiségei tiszteletére. Volosin Avgusztin miniszterelnök kijelentette: Kárpáti Ukrajna fennmaradása érdekében számít Németország együttműködésére.

1938. november 29. Hivatalos közlemény a *Kárpáti Magyar Hírlap*ban: *„Névtelen feljelentéseket a városi* [ungvári] *katonai parancsnokság nem vesz figyelembe."*

1938. november 30. Kánya Kálmán magyar külügyminiszter lemondásával kapcsolatban (november 28.) az MTI idézte a Popolo d'Italia budapesti tudósítóját, aki szerint Imrédy Béla miniszterelnök előreláthatólag addig vezeti a külügyminisztériumot is, amíg a ruszinkérdés meg nem oldódik. (Imrédy a külügyminiszter november 28-tól december 10-ig, utána Csáky István. A londoni *Times* januári értékelése szerint Kánya lemondása azért következett be, mert Németország ellene volt a közös magyar–lengyel határnak.) – Emil Hácha lett Cseh-Szlovákia új (3.) köztársasági elnöke. – Lemondott a Syrový-kormány. Az új miniszterelnök: Rudolf Beran (17. kabinet).

1938. november Megkezdte működését a Kárpátia Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet. – VKM-megbízott az Ungvári és a Nagykaposi járásban Szentkereszty Tivadar (működési székhelye Ungvár), a Beregszászi, a Munkácsi és a Nagyszőlősi járásban Kolumbán Lajos (Beregszász). A középiskolák, szakiskolák és tanítóképzők tanfelügyelője Bessenyei Lajos (működési székhely nélkül). A térség iskolái a Felszabadított területek tankerületéhez

és a Debreceni tankerülethez tartoznak. – A VKM irányelvei a felvidéki iskolák munkájának folytatása tárgyában: minden iskolatípusban az addig használatos tanrend, oktatási anyag, részben a tankönyvek érvényben maradnak a nemzeti vonatkozású ismeretek – magyar olvasmányok, irodalmi, történelmi, földrajzi, alkotmánytani tantárgyak – oktatásában biztosítani kell a hazafias magyar szellem és igazság érvényesülését a tisztán magyar és tisztán idegen ajkú települések iskoláiban megmaradnak az anyanyelvű iskolák vegyes lakosságú településeken gondoskodni kell a magyar anyanyelvű tanulók külön magyar nyelvű oktatásáról a nem magyar tannyelvű iskolákban azonnal be kell vezetni a magyar nyelvet mint tantárgyat a szlovák és ruszin nyelv oktatása változatlan marad azokban a tanintézetekben, ahová e nemzetiségek képviselői járnak nem változik az iskolafenntartó személye. – A Volosin-kormány az ungvári gimnázium pótlására felállította a perecsenyi reálgimnáziumot, valamint a Szent Bazil Rend által fenntartott ungvári gimnázium helyett a nagybocskóit, a munkácsi felső kereskedelmi iskola helyett a szolyvait.

1938. december 1. Septicki lembergi metropolita levelet intézett Volosin Avgusztin miniszterelnökhöz, amelyben köszönetet mondott az isteni Gondviselésnek azért, hogy Volosin az utolsó pillanatban átvehette az ukrán nemzet vezetését, ezzel megmentve a nemzetet az idegen rabságtól.

1938. december 2. Volosin Avgusztin miniszterelnök elrendelte: minden emigránst *„átvilágítani”, „kihallgatni”,* mivel többek állampolgársága és politikai meggyőződése kétséges lehet, ezért valamennyiüket a koncentrációs táborba kell küldeni. – MTI-jelentés: a huszti kormánynak nagy gondot okoz a lakosság megállíthatatlan áramlása a városba. Huszt lakossága ma a korábbi 18 ezerrel szemben mintegy 35 ezer fő.

1938. december 3. Huszton ünnepélyesen beiktatták Nyárády Dioniszij görög katolikus vikáriust a kárpátukrán terület apostoli adminisztrátori tisztébe. MTI-kommentár: *„Nyárády a munkácsi egyházmegye megkérdezése nélkül foglalta el helyét és irányítja Csonka-Kárpátalja egyházi ügyeit.”* A *Kárpáti Magyar Hírlap* szerint Nyárády nevéhez fűződik az orosz (görög katolikus) papság kálváriája és számos pap kiutasítása a kárpátukrán területekről.

1938. december 5. MTI-jelentés szerint egy ruszin titkos rádióállomás a pozsonyi rádió hullámhosszán a Volosin-kormánnyal szembeni ellenállásra buzdítja a lakosságot. – Az MTI idézi a *Neue Züricher Zeitung* vezércikkét, amelyben a Szovjetunió külpolitikájával foglalkozik. A Szovjetuniónak érdekében áll, hogy egész Ruszinszkót Magyarország kapja meg, mert ezáltal Lengyelor-

ság és Magyarország közös határa bástyát képezne a német Drang nach Osten ellen. Az oroszok és a lengyelek is félnek a német nagyukrán tervek megvalósításától. A vezércikk a lengyel–orosz közeledést orosz részről mégsem tartja őszintének, elképzelhető, hogy Moszkva megegyezik Berlinnel Varsó feje fölött. – E naptól előzetes engedély nélkül lehet a Felvidékre utazni. – A 17 felvidéki képviselő ünnepélyesen bevonult a magyar parlamentbe.

1938. december 6. Ungváron Korláth Endre parlamenti képviselő, kormánymegbízott elnökletével tanácskozás zajlott *„a kárpátaljai háromszög”* (Ungvár–Munkács–Beregszász) legégetőbb problémáiról az érintett területek miniszteri biztosainak részvételével. A tanácskozáson részt vett Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkár, a magyar kormány felvidéki szakértője.

1938. december 7. A Volosin-kormányban lemondott Bacsinszki Edmund miniszter. December 11-től Prágában telepedett le. – A honvéd vezérkar főnöke hatályon kívül helyezte azt a rendelkezést, miszerint *„a felszabadult Felvidéken”* nem tarthatók ünnepségek. – Nemzetközi újságíró-küldöttség szemlélte meg a demarkációs vonalat. – Az ungvári menekültügyi hivatalnál eddig a napig 1657 olyan személyt regisztráltak, akiket kárpátukrán oldalról tettek át a határon.

1938. december 8. MTI-jelentés: a kárpátukrán kormány jelenleg a határok kiigazításáról tárgyal a magyar kormánnyal. A javaslat szerint 8 Magyarországnak ítélt községet cserélnének ki két Kárpátukrajnában maradt magyar községre. A kárpátukrán kormány ezenkívül annak a lehetőségéről is tárgyal a magyar kormánnyal, hogy helyreállítsák a vasúti összeköttetést Kárpátukrajna és Szlovákia közt a Tiszaújlak–kassai vasútvonalon, amely jelenleg Magyarországé. – MTI-jelentés Varsóból: ukrán képviselők és a volinyi lakosság képviselői kérték a lengyel parlamentet, hogy biztosítson autonómiát az ukránok által lakott területeknek (Halics és Voliny földjének). A nemzetgyűlés december 21-i ülésén elvetette az indítványt azzal az indoklással, hogy összeegyeztethetetlen a lengyel alkotmánnyal. Az Ukrán Nemzeti Szabadelvű Párt december 26-ra Lwowba gyűlést hívott össze, hogy döntsön a kormánnyal szembeni további magatartásáról.

1938. december 9. Volosin Avgusztin miniszterelnök nyilatkozata: *„Németországnak köszönhetjük, hogy nem kellett visszatérnünk a rabszolgasorsba. Elismeréssel tartozunk Romániának is, amely lehetővé tette számunkra, hogy téli élelmezésünkről gondoskodva van.”* – A kárpátukrán területen három járásbíróságot szerveztek: nagybereznai, alsóvereckei, ilosvai, törvényszék van

Nagybereznán és Huszton. – A *Kárpáti Híradó* jelentése: Munkácson mozgalom indult azért, hogy ez a város legyen a régió központja. – A *Česke Slovo* című pozsonyi lapra hivatkozva jelentette az MTI: Kárpátukrajnában megalakult a *„cseh tanács”.* Feladata: a csehek és az ukránok között a kölcsönös bizalom megteremtése, a kárpátukrajnai csehek iskolai, gazdasági és egyéb érdekeinek védelme.

1938. december 10. Ungváron a katonai parancsnokság elrendelte, hogy minden gyárban és üzemben kezdjék meg a munkát. – A Volosin-kormány Ungvár mellett tárgyalt a magyar küldöttséggel a Magyarországhoz csatolt területeken maradt csehszlovák tulajdon elszállításáról. – A prágai és a budapesti japán követség munkatársai felkeresték Ungvárt és Husztot. – Az MTI egy német tábornokot idézett, aki szerint *„Kárpátukrajna új Piemontként az egységes Nagy-Ukrajna magva lesz német protektorátus alatt”*.

1938. december 11. A Volosin-kormány a munkácsi gimnáziumból eltávozott növendékek számára felállította a rahói, a szolyvai és a beregrákosi reálgimnáziumot.

1938. december 12. Husztra román bizottság érkezett, hogy a két ország közötti vasúti közlekedés kiépítéséről tárgyaljon. – E naptól Kárpátukrajnában a hivatalos nyelv és az oktatás nyelve az ukrán.

1938. december 13. Ungvárra érkezett Hubay Kálmán, a Hungarista Mozgalom vezére. Zárt tárgyaláson megalakult a nyilas párt helyi szervezete.

1938. december 14. Huszton Románia konzulátust állított fel. Főkonzul: Savareanu, aki a prágai román követségről került ide.

1938. december 15. Nagymihályban *„a ruszinföldi és a zempléni”* görög katolikus papok bizalmas egyházi ülésen elhatározták, hogy megszakítanak minden egyházi összeköttetést a huszti apostoli adminisztratúrával.

1938. december 16. A lengyel külügyminisztérium hivatalosan tiltakozott Prágában a Szics-gárda tevékenysége miatt. Varsót nyugtalanította, hogy a szervezetnek számos olyan tagja van, akik korábban terrorakciókat hajtottak végre Lengyelország területén. A prágai kormány a lengyel tiltakozásról *december 19-én* értesítette Volosin Avgusztint. Az autonóm kormány miniszterelnökének *december 27-i* válasza: a Szics-gárda egyetlen feladata a magyar terroristák elleni harc, ezen túl semmi egyébbel nem foglalkozik. – Az MTI francia lapértesülésekre hivatkozva jelentette: Romanov Vlagyimir nagyherceg Berlinbe utazik, hogy ott Hitlerrel az ukránkérdésről tárgyaljon. Valószínű, hogy a kancellár felajánlja a nagyhercegnek az államfői tisztet. Az új ukrán állam a német ter-

vek szerint Kárpátukrajnából, valamint Lengyelország, Románia és a Szovjetunió ukránok lakta területeiből tevődne össze. – Danzigban tanfolyam indult az ukrán nemzetiszocialisták számára lengyelországi, kárpátukrajnai és romániai résztvevőkkel. – Técsőn a magyar polgári iskolát bezárták, helyette ukrán tannyelvű nyílt. – A Volosin-kormány és a német kereskedelmi kirendeltség megállapodott a kárpátukrajnai fakitermelésről. – Nyárády Dioniszij huszti apostoli adminisztrátor pásztorlevélben az ukrán mozgalom támogatására szólította fel a lakosságot.

1938. december 17. Megjelent a 9.330/938. sz. M. E. rendelet a *„felszabadult Felvidék közigazgatásának új rendjéről”.* Megyei beosztás: Ung (székhely: Ungvár), Bereg és Ugocsa k. e. e. (Beregszász) vármegye. Megyei városi rangot kapott Ungvár és Munkács. – Az időjárás rendkívül hidegre fordult. Az ungi lakosság körében komoly elégedetlenség tapasztalható a faellátási nehézségek miatt. – Megnyílt a Nagyszőlős (kárpátukrán oldal)–Tiszaújlak (magyar oldal) határátkelőhely.

1938. december 18. Megkezdődtek a tárgyalások a szlovák és a kárpátukrán kormány között a határkérdésről. A kárpátukrán álláspont, hogy a határmegvonásnál a néprajzi határt vegyék figyelembe.

1938. december 19. A munkácsi katonai városparancsnokság új vezetőséget állított a munkácsi zsidó hitközség élére. – A munkácsi államrendőrségre megérkezett a BM-leirat, miszerint a városban rendőriskolát állítanak fel. – Cseh-szlovák területen levő csertészi birtokán meghalt Hrabár Konstantin, Podkarpatszka Rusz volt kormányzója.

1938. december 21. MTI-hír: *„Ruszinszkóban is megkezdődtek a szigorú zsidóellenes intézkedések.”*

1938. december 22. MTI-hír: *„Tegnap cseh és ukrán katonák Ungvárnál átlépték a határt. A* [magyar] *katonai hatóságok utasították a lapokat, hogy az eseményről írni nem szabad.”* – A „felszabadult magyar Felvidéken” megindult a polgári közigazgatás, életbe léptek az országos érvényű megyei közigazgatási jogszabályok, kivéve a pénzügyi közigazgatást és a társadalombiztosítással kapcsolatos kérdéseket. Ung vármegye, Bereg és Ugocsa k. e. e. vármegye főispánja Korláth Endre, Ungvár polgármestere Peltsárszky Imre, Munkács város kormánybiztosa Nemes József. – BM-rendeletre Ungváron, Munkácson és Beregszászban megkezdte működését a m. kir. államrendőrség szervezete. – Bacsinszki Edmund volt kárpátukrajnai miniszter eperjesi nyilatkozatából: *„A bécsi döntés következtében a Magyarországhoz visszacsatolt területek és városok nagyon súlyos veszteséget je-*

lentenek a Ruszinföld részére. A legnagyobb gondot a közlekedés okozza. Nincs vonatunk, ami mindent megmond." Bacsinszki hangsúlyozta: *„a ruszin kérdés elsősorban gazdasági és nem politikai kérdés."* – MTI-hivatalos: *„Királyházán összeült a magyar–ruszin határmegállapító bizottság. A tárgyalások során megállapodtak abban, hogy helyreállítják a ruszinszkói vasúti forgalmat azzal a feltétellel, hogy Magyarország hasonló intézkedéseket tesz. A magyar bizottság fenntartotta a választ amíg kormányától a hozzájárulást meg nem kapja."* – Megkezdődött a tanítás a beregszászi magyar tannyelvű gimnázium fiú- és leányosztályaiban.

1938. december 24. Megkezdődött a tanítás a huszti gimnázium VII. és VIII., 1939. január 23-tól minden osztályában.

1938. december 29. A prágai kormány visszautasította Révai Julij kárpátukrán miniszter arra vonatkozó előterjesztését, hogy a tartomány neve hivatalosan Kárpáti Ukrajna legyen.

1938. december 30. A Magyar Nemzeti Párt (*„a ruszinszkói magyar párt"*) küldöttsége felkereste Volosin Avgusztin miniszterelnököt, és a Kárpátukrajnában élő magyarok nevében hűségnyilatkozatot tett. – A huszti kormány elrendelte, hogy a Podkarpatszka Rusz mellett a terület hivatalos megnevezésére használható a Kárpáti Ukrajna is.

1938. december 31. Volosin Avgusztin miniszterelnök beadványt intézett a prágai igazságügy-minisztériumhoz, melyben kifejtette, hogy egyetért Bródy András szabadon bocsátásával, amennyiben a volt miniszterelnök azonnal elhagyja Cseh-Szlovákia területét. (Bródy bebörtönzésének legfőbb oka az volt, hogy követelte: népszavazással döntsék el Ruszinszkó hovatartozását.)

1938. december vége Munkácson járt Pataky Tibor m. kir. miniszterelnökségi államtitkár.

1938. december Pittsburghben az amerikai ruszinok követelték *„a kárpátorosz nép hivatalos vezetőinek"* 1938. november 3-án hozott határozata érvényre juttatását. – A hónap végén megszüntették a rahói cseh tannyelvű polgári iskolát.

1938 folyamán Megjelent: Ják Sándor: *Neked írom*. Haladás Nyomda, Beregszász Prerau Margit: *Minden pária nevében. Versek.* Címlap: Nagy Márton. Viktória Könyvnyomda, Uzshorod; Jaeger Béla: *A kéményseprőipar kátéja. Szakiparosoknak, háztulajdonosoknak, magánosoknak és üzemeknek.* Szerző. Lám ny., Ungvár–Užhorod; Vancura Bohumír: *Zsidók közöttünk. Párbeszédek napjainkban.* Ford.: Laky Imre. Szolidaritás Kiadó, Lám ny., Užhorod–Ungvár; Voith György: *A zsidóság igaza.* Nekudah, Munkács–Mukačevo; *Államvédelmi nevelés. Branná výchova*.

Podkarpatszka Rusz I–VIII. osztályú magyar tannyelvű elemi iskolái részére. Összeáll.: Földes Adolf, Husznai Gyula. Kiadja a Beregszászi járás tanítósága. Haladás ny., Beregszász–Berehovo; Csekes Béla: *Válasz a kommunisták vallásellenes támadásaira.* Kálvin ny., Munkács–Mukačevo.

1939. január 1. Volosin Avgusztin miniszterelnök nyilatkozata a *Lidové Noviny* című lapnak: Huszton a közeljövőben kárpátukrán egyetemet állítanak fel, kiküszöbölik a Prága és Huszt közötti félreértéseket. – A varsói *Gazeta Polska* megállapította: Lengyelországnak jobban megalapozott igényei vannak Kárpátukrajnára, mint Cseh-Szlovákiának. – Ungváron megkezdte működését a m. kir. külkereskedelmi hivatal kirendeltsége. – A Felvidéken életbe lépett a polgári igazságszolgáltatás (6.900/938. sz. M. E. rendelet, kelt 1938. december 21-én). Újra felállították a Beregszászban a kir. törvényszéket és a kir. ügyészséget, a beregszászi, munkácsi, ungvári kir. járásbíróságot, Ungváron a kir. törvényszéket és a kir. ügyészséget.

1939. január 2. Az MTI idézte a varsói *Dziennik Narodni* című lapot: a kis ruszin államot nem lehet fenntartani, mert ehhez nem rendelkezik sem megfelelő közlekedési útvonalakkal, sem természetes gazdasági feltételekkel. A kis állam csak azért keletkezett, mert Németországnak orosz terveivel kapcsolatban szüksége volt rá.

1939. január 3. A pozsonyi *Új Hírek* értesülése szerint a Kárpátaljai Magyar Nemzeti Tanács képviselői Volosin Avgusztin miniszterelnökkel tárgyaltak a kárpátaljai magyarság kulturális és gazdasági érdekeinek biztosításáról. A Volosin-kormány szabadlábra helyezte Siménfalvy Árpádot.

1939. január 4. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: letartóztatták az ungvári nyilas tüntetés részvevőit.

1939. január 5. Az MTI idézte a varsói *Nasz Przeglad* című zsidó lapot: *„Prága most Berlin parancsainak engedelmeskedik és kénytelen hatalmas összegeket befektetni ebbe a szegény termékenység országba. Utakat, vasutakat, kórházakat épít ma Prága Ruszinszkóban."* – A Volosin-kormány elrendelte *„a magyaroktól megszállt területekről menekültek lajstromba foglalását".* – Ungváron megkezdte működését a vasúti pályaudvaron felállított fővámhivatal.

1939. január 6. A Beck–Ribbentrop találkozó reggelén Munkács külterületén, Oroszvégen európai sajtóvisszhangot kiváltó fegyveres határincidens tört ki a magyar és a csehszlovák katonaság között (*„vízkereszti csata").* Még aznap a városba érkezett Jaross Andor tárca nélküli felvidéki miniszter. A magyar fél szerint *„a*

csehszlovák reguláris és az ukrán szabadcsapatok" intéztek támadást a város ellen, rálőttek a magyar parlamenterekre is, egyikük könnyebben megsérült. A másik oldal hivatalos jelentése szerint az összetűzést a magyarok provokálták. Berlinben az incidenst *„helyi fegyveres alakulatok önkényes tettének"* tekintik. (Lásd ezzel kapcsolatban a június 2-i emléktábla-avatást.) *Január 8-án* temették az áldozatokat Munkácson. Jelen volt Jaross Andor felvidéki tárca nélküli miniszter, aki utána Beregszászba látogatott. Munkács város az ügyben küldöttséget menesztett Imrédy Béla miniszterelnökhöz (a küldöttség tagja volt többek között R. Vozáry Aladár): hasson oda, hogy hasonló esetek ne ismétlődhessenek meg. A miniszterelnök a küldöttséget *január 9-én* fogadta. *Január 10-én* Őrhegyalján a felek kicserélték a foglyokat. *Január 13-án* az ügyben magyar–cseh katonai bizottság kezdte meg a tárgyalásokat. A magyar bizottság vezetője Andorka Rudolf vezérkari ezredes. *Január 14-én* helyszíni szemlét tartottak. *Január 15-én* Munkácson tiltakozó gyűlés volt a *„vízkereszti csata"* miatt. Jelen volt többek között Majoros István, a Magyar Nemzeti Szövetség és Fall Endre, a Magyar Revíziós Liga vezetője. A gyűlés résztvevői táviratot intéztek B. Mussolinihez és A. Hitlerhez.

1939. január 7. A magyar hatóságok elzárták a forgalmat a Szatmárnémeti–Huszt közti vasútvonal magyar területre eső szakaszán (a Romániából Kárpátukrajnába érkező élelmiszer szállítmányok útja).

1939. január 8. A cseh katonaság lezárta a határokat a demarkációs vonal mentén, útlevéllel sem lehet magyar területre lépni. – A Volosin-kormány küldöttei Budapestre érkeztek. Az MTI-szerint a közös határmegállapító bizottság ülésén 25 kárpátukrajnai községet ajánlottak fel cserébe Munkácsért és Ungvárért, a magyar kormány azonban elvben sem hajlandó a kérdésről tárgyalni. A kárpátukrán sajtószolgálat cáfolta a hírt. – Huszton megalakult az Ukrán–Német Társaság. Elnök: Révai Fedor. A cél: a két nép közeledése és kölcsönös elismerése.

1939. január 9. Betörték a nagyszőlősi lengyel konzulátus ablakait. A lengyel kormány tiltakozott.

1939. január 10. A csehszlovák külügyminisztérium tiltakozott a magyar kormánynál amiatt, hogy a *január 7-ről 8-ra* virradó éjjel magyar katonák Ungvártól délkeletre, Dovhénál (Unghosszúmezőnél) átlépték a demarkációs határt, és lőfegyverüket is használták.

1939. január 12. Volosin Avgusztin miniszterelnök február 12-ére kiírta a választásokat Kárpáti Ukrajnában. A jelölőlisták benyújtá-

sának határideje a választási bizottság elnökéhez január 22., ám e napig a választási bizottság elnökének kinevezése nem történt meg, a választásokról és a listák leadásának határidejéről szóló határozatot csak egy héttel az aláírás után hozták nyilvánosságra. – Kelet-Szlovákia és Kárpátukrajna között megszűnt az áruforgalom.

1939. január 13. Klimpus Dmitro kérte a kárpátukrán kormányt, hogy fegyverezze fel a Szics-gárdát. Volosin Avgusztin miniszterelnök egyelőre ingadozik, és a cseh hadsereg sem szolgáltat ki fegyvereket. – Ungváron népszámlálást tartottak. A városnak eszerint (Gerénnyel és Radvánccal együtt) 22 687 lakosa van, ebben a számban benne vannak a menekült státussal rendelkezők is. A statisztika szerint mintegy 12 000 cseh és ukrán tisztviselő hagyta el Ungvárt.

1939. január 14. Zádor Dezső zeneszerzőként mutatkozott be Budapesten a felvidéki irodalmi est keretében.

1939. január 15. Munkácson a magyar hatóságok elrendelték az *„idegen neveket viselő”* utcák nevének megváltoztatását. – Kettéválasztották Ung és Szabolcs k. e. e. vármegyét.

1939. január 16. Emil Hácha köztársasági elnök a kárpátukrán kormány belügyminiszterévé neveztek ki Lev Prchala tábornokot. Huszti tiltakozásra néhány napon belül kompromisszumos megoldás született: Prchala a közlekedésügyi tárcát kapta meg. – Volosin Avgusztin miniszterelnök rendeletére létrehozták a Legfelsőbb Bíróságot és a Legfelsőbb Állami Ügyészséget. Továbbra is érvényben maradt a másként gondolkodók internálása *„a jogi formaságok”* mellőzésével, a gyanús személyek kiutasítása a területről. A Vaszil Grendzsa-Donszkij szerkesztette *Нова свобода* című kormánylap február 23-i számából: bizonyos személyek az ukrán ügy mellett agitáltak, de voltak közöttük magyar nemzetiségűek is, ami rávilágít igazi céljaikra.

1939. január 17. A prágai német konzulátus vezetője arról tájékoztatta kormányát, hogy Volosin Avgusztin kárpátukrán miniszterelnöknek a február 12-én esedékes választások után szándékában ál Berlinbe utazni és személyesen köszönetet mondani Adolf Hitler kancellárnak, hogy elősegítette az autonóm Kárpáti Ukrajna létrejöttét és morálisan támogatta annak fejlődését. – A kárpátukrán sajtóiroda közlése szerint *„Magyarország belsejéből magyar csapatok indultak Kárpáti Ukrajna déli határai felé. A határ mentén lengyel részről is csapatösszevonás történt.”* Az MTI január 24-i közlése londoni értesülésekre hivatkozva: *„Magyarország Lengyelország segítségével el akarta foglalni a Ruszinföldet*

és fegyveres bandákat küldött át a határon. A cseh 12. hadtest védte a Ruszinföldet a magyarok és a lengyelek ellen."

1939. január 18. Az autonóm kormány határozatot hozott az Ukrán Nemzeti Egyesület (lásd UNO, de nem azonos az 1938. szeptember 4-én alakult szervezettel!) (Українське Національне Об'єднання) letrehozásáról. Vezetője: Révai Fedor. Az egyetlen politikai erő, az állampárt volt az Kárpáti Ukrajnában, melynek tisztviselőit a Volosin-kormány nevezte ki (január *23-án*). A programból: a szellemi élet minden területe, az iskolák, a sajtó, a mozi, a színház, minden szellemi termék és azok megteremtői, a nemzet fizikai és erkölcsi építői szigorú állami ellenőrzés alá kerülnek. A nemzet tanítói, újságírók, írók, művészek, a nemzet szellemi értékeinek megalkotói csak fajtiszta ukránok lehetnek. Az UNO feladata, hogy elősegítse az Ukrán Nemzet politikai, etnikai, nemzeti és gazdasági egységét. A szervezet követendő mintának tekintette a németországi náci pártot. Az UNO hivatalos lapja a *Нова свобода*, amely többször sajnálattal szögezte le: nálunk még nem született meg sem az ukrán Mussolini, sem az ukrán Hitler. – A huszti tanügyi hatóság körlevélben elrendelte, hogy a tanítói kar köteles a Proszvita Egyesületben, a helyi ukrán nemzeti tanácsokban, szövetkezetekben és a Szics védelmi szervezetben közreműködni.

1939. január 19. A Szics vezetése Huszton titkos tanácskozáson úgy döntött, hogy március közepe táján átveszik a hatalmat az autonóm kormánytól.

1939. január 20. Izán Prchala-szimpatizánsok tüntettek.

1939. január 21-től a Szics-gárda és a huszti rendőrség együtt látta el a határvédelmet. – Beregszászban megtartotta *„a visszacsatolás óta"* első közgyűlését a Kárpátaljai Általános Magyar Tanító Egyesület. Elnök: Kormos Gerő.

1939. január 22. Kárpátukrajnában méltatták a Csehszlovákiához való csatlakozás 20. évfordulóját. – Ungváron társadalmi szervezet alakult Magyar–Ruszin Szövetség néven. Díszelnökök: Bródy András, Ilniczky Sándor, Kalmár Marián. Ügyvezető elnök: Zsoldos Béla. A szövetség célja: a magyar–ruszin testvériség gondolatának ápolása, kulturális kapcsolatok fenntartása. – A csehszlovák külügyminisztérium feljegyzése Ribbentrop német külügyminiszternek német katonai vezetőkkel folytatott e napi megbeszéléséről: *„Azáltal, hogy az ukrán kérdés megélénkül, döntő csapást lehetne mérni Lengyelországra, de a körülményekhez képest komoly nehézségeket lehetne okozni Oroszországnak is. Erre az összefüggésre való tekintettel megvalósítható lenne a német keleti politika ideális célja, Nagy-Ukrajna megteremtése,*

amely Oroszország és Lengyelország túlnyomóan ukránok lakta területeit foglalná magába együtt a csehszlovák Kárpátukrajnával." Németország az egész keleti térség feletti uralomra törekszik. *„Németország tudatában van annak, hogy ezt a célt csak szakaszosan lehet elérni. Az első lépés a nagy-ukrán probléma megoldása, a kiindulás Kárpátukrajna"*.

1939. január 22–23. Beregszászban, Munkácson és Ungváron járt Imrédy Béla miniszterelnök, Kunder Antal kereskedelem-, közlekedés- és iparügyi miniszter, Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkár.

1939. január 23. Megkezdte működését a Magyar Nemzeti Bank ungvári és munkácsi fiókja.

1939. január 24. A cseh katonaság és a Szics-gárdisták felrobbantották saját Ungvár környéki védelmi állásaikat. – A kárpátukrán kormány belügyminisztere elrendelte, hogy mindenütt, ahol *„szükséges",* fel kell függeszteni a települések önkormányzatát, az ügyek vitelével kormánybiztost (komisszárt) kell megbízni.

1939. január 25. Révai Julij kárpátukrán miniszter újságírók előtt kijelentette, hogy a magyar párt nem vesz részt a választásban, mert *„szétforgácsolódása és egyenetlenkedése következtében nem tudott kellő időben jelöltlistát felállítani".* Hokky Károly cáfolta az állítást. – A m. kir. posta a kárpátukrán kormánynak azt az ajánlatot tette, hogy Kárpátukrajna és Magyarország között létesítsenek telefon- és távíró-összeköttetés. A huszti kormány az ajánlatot elfogadta.

1939. január 26. Budapesten összeült a magyar–cseh/ukrán határkiigazító bizottság. A kárpátukrán küldöttség javasolta, hogy Volosin bodrogközi birtokát cseréljék ki a nagyszőlősi Perényi-birtokkal.

1939. január 28. Hokky Károly kárpátaljai szenátor interpellációt jegyeztetett be az Egyesült Magyar Pártnak Kárpátukrajnában történt betiltása és a magyarságnak a választásokból való erőszakos kirekesztése miatt. Az ügyben Esterházy János országos elnök is tiltakozott Emil Hácha köztársasági elnöknél. Esterházy pozsonyi nyilatkozata a kárpátaljai magyarságnak a választásokon tanúsítandó magatartásáról: *„A kárpátaljai magyarság a választásokon nem szavazhat pozitív értelemben úgy mint a szlovákiai magyarság tette a múlt év december 18-i választásnál. Az előzmények után a kárpátaljai magyarságnak ez a magatartása teljesen érthető és természetes."* – E naptól az ungvári *Kárpáti Magyar Hírlap „Ung–Bereg–Ugocsa egyesített vármegyék és a Felvidéki Egyesült Magyar Párt Kárpátaljai Kerületének hivatalos lapja".* Szerkesztő: Kováts Miklós.

1939. január 29. *Az Őslakó* írta: *„Munkácsról eddig, a volt cseh lakosságon kívül 2500-an távoztak el, főként olyan zsidó vallású polgárok, akik a cseh megszállás idején az idegenből, sokszor messze földről költöztek be Munkácsra."*

1939. január 31. A Szics-gárda zsidópogromot hajtott végre Kövesligeten. – A munkácsi Kertvárost a német nemzetiszocializmus uralomra jutása évfordulójának emlékezetére Hitler Kertvárosnak nevezték el. – Ungvárra érkezett Teleki Pál vallás- és közoktatásügyi miniszter.

1939. január Lényegesen megdrágult az áramszolgáltatás. – Telefon-összeköttetés létesült Ungvár–Perecseny, Ungvár–Huszt, Munkács–Szolyva, Debrecen–Huszt között. – Megkezdte munkáját a beregszászi m. kir. törvényszék, járásbíróság, ügyészség. – Ungváron minisztériumi bizottság vizsgálta az új közigazgatási ügymenetet. – Budapesten megtartották *„a felvidéki és az anyaországi reformátusok első közös értekezletét"*. Részt vett Bertók Béla munkácsi református püspök is. – Budapesten vendégszerepelt több ruszin műkedvelő együttes. – Volosin Avgusztin kárpátukrán miniszterelnök tudatta a prágai menekültügyi és kivándorlási hivatallal, hogy kész zsidó menekülteket befogadni. – Magyarország és Cseh-Szlovákia megállapodást kötött a politikai foglyok cseréjéről. Volosin megtagadta a börtönökben és a táborokban fogva tartottak szabadon bocsátását.

1939. február 1. Berlinben döntöttek az új német konzulátusok megnyitásáról, többek között a cseh-szlovákiai Huszton. – E naptól Kárpátalja postaügyei a kassai postaigazgatósághoz tartoztak (eddig a *„felszabadult területek posta-igazgatósága"* volt az irányító szerv). – A cseh/szlovák tisztviselők egy része megkezdte a készülődést Huszt, Nagyszőlős, Podhering, Beregszentmiklós és Perecseny elhagyására.

1939. február 2. Volosin Avgusztin miniszterelnök a következő körlevelet adta ki: Kárpáti Ukrajnában a német nép tagjai, függetlenül állampolgárságuktól, nemzetiszocialista alapon német pártokat szervezhetnek, szabadon használhatják a horogkeresztes jelképet.

1939. február 3. Prágában a magyar követ átnyújtotta a külügyminiszternek a budapesti kormány szóbeli jegyzékét, amelyben tiltakozott a *„kárpátorosz"* kormány eljárásmódja ellen, amiért visszautasította a magyar kisebbség jelöltjeinek lajstromát, és többeket letartóztatott, akik ezen a lajstromon szerepeltek. A magyar jegyzék a többi között megállapította, hogy ez az eljárásmód ellentétben áll a bécsi döntőbírósági ítélet 5. pontjával.

1939. február 7. Megindult a Kőrösmező–Prága vasúti forgalom (magyar területeken keresztül). – Sikertelen merényletet követtek el Lev Prchala tábornok ellen.

1939. február 8. Lev Prchala Kárpáti Ukrajnában statáriumot és ostromállapotot hirdetett ki. – A Német Távirati Iroda jelentése szerint *„az első munkáscsoport elhagyja Ruszinszkót, hogy Németországban munkát vállaljon".*

1939. február 9. Helyreállt a vasúti összeköttetés Ungvár és Uzsok (Ókemencén keresztül), Nagyszőlős és Kovácsrét, Szentmiklós és Nagyszőlős (Bátyun keresztül) között. A vasúti forgalom hivatalos megindítása alkalmából Ungvárra érkeztek a Budapesten tárgyaló magyar–cseh/szlovák–kárpátukrán vegyes bizottság tagjai.

1939. február 10. A mintegy 13 000 főnyi kárpátukrajnai románság nemzeti tanácsot alakított. Volosin Avgusztin miniszterelnök a Román Nemzeti Tanácsnak írásban megígérte a román kisebbség minden politikai és közművelődési jogának tiszteletben tartását.

1939. február 11. Háromhónapos szünet után helyreállt a vasúti összeköttetés Prága és Huszt között.

c) a szojm

1939. II. 12–1939. III. 20.

1939. február 12. Kárpáti Ukrajnában megtartották a választásokat a szojmba. A választásra jogosultak 92,5 százaléka (265 072 fő) járult az urnákhoz, közülük az UNO-ra szavazott 92,4% (244 992), ellene 6,7% (17 752), érvénytelen szavazat 0,8% (2328). A terület 187 településén kitűzték a fehér zászlókat, a kormány tájékoztatása szerint ezeken a helyeken a lakosságnak 98 százaléka támogatta az UNO-t. – *„A felszabadult Felvidéken"* először Ungváron alakult meg a Magyar Vasutasok Országos Szövetségének helyi szervezete. Elnök: Ortutay Sándor állomásfőnök.

1939. március 13. Husztra érkezett, és átvette hivatalát Splettstösser kárpátukrajnai német konzul.

1939. február 15. Bródy András volt miniszterelnök elhagyta a pankráci börtönt annak köszönhetően, hogy *„a kárpátukrán kormány politikai közkegyelmet határozott el a választási győzelem megünneplésére".* Találkozott Emil Hácha köztársasági elnökkel, majd kormányköltségen a Tátrába utazott gyógykezelésre.

1939. február 16. Magyarországon Teleki Pál alakított kormányt.

1939. február 17. Megalakult a Magyarországi Ruszinszkóiak Egyesületének ungvári (elnök: Szulincsák László) és munkácsi szervezete (Jaczkovich István).

1939. február 18. Feketeardón megkezdte működését a m. kir. fővámhivatal. – Kinevezték a beregszászi képviselő-testület tagjait.

1939. február 19. Tiszaháti Magyar Bál volt Beregszászban.

1939. február 20. A zimiri hágón keresztül lehetővé vált a közlekedés Kárpátukrajna és Lengyelország között.

1939. február 22. Iparügyi, pénzügyi és belügyi szakbizottság érkezett Ungvárra, hogy felülvizsgálja a városházi ügymenetet és az új adminisztrációs rendszer működését.

1939. február 28. A szürtei, nagyszelmenci, szirénfalvai, nagygejőci földműves fiatalok tartottak konferenciát Kisráton.

1939. február A kárpátaljai színikoncessziót Kardos Géza színigazgató kapta meg. – Helyreállt a telefon-összeköttetés Kárpáti Ukrajna és Cseh-Szlovákia nyugati területei között. – Volosin Avgusztin miniszterelnök a *Новa свобода* hasábjain keresztül kérte a világban élő ukránokat, hogy jövedelmük 1%-ának felajánlásával segítsék Kárpáti Ukrajna újjáépítését.

1939. március eleje R. Vozáry Aladárt magánkihallgatáson fogadta Horthy Miklós kormányzó. – Kossey János lett Ung vármegye alispánja. – Egyre kevesebb menekülő érkezik Kárpátukrajnából. Ungváron jelenleg 1700-an tartózkodnak.

1939. március 1. Megkezdte működését a beregszászi m. kir. folyammérnöki és kultúrmérnöki hivatal. Elsősorban a Tisza-szabályozási munkák tartoznak a feladatkörébe. – Budapesten a magyarországi református egyház zsinata elfogadta *„A Magyarországhoz visszacsatolt területeken levő református egyházi önkormányzati testületnek a magyarországi református egyház többi részével való egyesülése végrehajtásáról szóló II. tc.-t”* (Horthy kormányzó jóváhagyása *október 28-án*).

1939. március 3. A *Kárpáti Magyar Hírlap* Kontratovics Irenej által írt vezércikkéből: *„Megvizsgálni minden közéleti szereplőnek a priuszát. De kivétel nélkül. Nem fátyolt borítani a múltra, de éppen le a fátyollal, levakarni a »hazafias« mázt a sötétben lappangó becsületgyilkosokról.”*

1939. március 4. Közzétették a 2.550/939. sz. kormányrendeletet, amely elrendeli a visszacsatolt felvidéki területen a csehszlovák földbirtok-politikai intézkedések felülvizsgálatát.

1939. március 5. Ungvárra érkezett Bródy András. A városban ünneplő tömeg fogadta. Bródy beszéde (idézte a *Magyar Nemzet* március 7-én): *„Ami a közelmúltban velem és ruszin népemmel történt, történelmünk igen szomorú korszaka. Tudjuk azonban*

azt, hogy a nemzetek történelme szenvedéseken épül fel és szenvedés nélkül nincs megváltás. Azt hiszem azonban, hogy senki sem veszi rossz néven, ha bizonyos időre vissza akarok vonulni a politikai élettől, meg akartok pihenni kissé, annál inkább, mert az új viszonyok közepette itt, Magyarország területén mint cseh-szlovák állampolgár, vendégnek érzem magam. Ezzel a vendégjoggal semmi körülmények között sem akarok visszaélni. Politikai barátaimnak és híveimnek egyet mondhatok csak, hogy kiki a maga helyén, akárhol helyezkedett is el, becsületesen, öntudatosan és férfiasan teljesítse honpolgári kötelességét. Azonban ne feledjék el, hogy mint egyesek és személyek csak kis, apró részei a nagy nemzeti testnek és minden emberi élet csak annyiban bír értékkel, amennyiben szolgálja az egész nemzettest életét." – Megalakult a MOVE (Magyar Országos Véderő Egyesület) ungvári szervezete. Elnök: Vajkóczy György.

1939. március 6. Emil Hácha köztársasági elnök megerősítette tisztségében Avgusztin Volosin miniszterelnököt és Lev Prchala belügyminisztert, leváltotta Julij Révai minisztert (amiért a hónap elején a föderatív kormány engedélye nélkül utazott Berlinbe), és helyébe Sztepan Klocsurakot nevezte ki. – A kárpátukrán kormány a prágai minisztériumon keresztül panaszt tett a magyar kormánynál a magyar propaganda miatt.

1939. március 8. Volosin Avgusztin miniszterelnök nyilatkozata szerint Kárpátukrajna lakossága 640 000 fő, ebből ukrán 75%, zsidó 12,75%, magyar 4,06%, cseh és szlovák 3,75%, német 1,04%. – A magyar parlamentben Fenczik István interpellált a kárpátoroszok önrendelkezési jogának biztosítása érdekében. – A magyar parlamentben Hubay Kálmán bejelentette a Nyilaskeresztes Párt megalakulását.

1939. március 9. A prágai német követség titkára, Hoffmann Hamilkar lett a huszti német konzul. – Különvonattal több mint ezer ruszin munkást vittek Németországba. – Rudolf Beran cseh-szlovák miniszterelnök lemondatta a szlovák kormányt (Tisót). Az új szlovák miniszterelnök Karol Sidor. → 1939. március 14.

1939. március 10. Emil Hácha köztársasági elnök elrendelte a szojm összehívását Huszton március 21-ére, de Avgusztin Volosin miniszterelnök kérelmére az időpontot március 15-re módosította. – Budapesten a minisztertanács ülésén elhatározták, hogy a német hadsereg Csehszlovákiába történő bevonulása, illetve Szlovákia függetlenségének kikiáltása esetén a honvédség megszállja Kárpátalját akkor is, ha ehhez a németek nem járulnak hozzá.

1939. március 11. A *Kárpáti Magyar Hírlap írta: „a románok lezárták a ruszinszkói határt. Határátlépési igazolvánnyal csak indokolt esetekben engedik át a csehszlovák állampolgárokat."* – Budapesten Ruszin Hét (a *Magyar Nemzet* szerint *„ruszin szabadságnapok")* vette kezdetét.

1939. március 12. Ungváron tartották *„az első magyar–ruszin bált"*. – Volt Magyar Politikai Foglyok Segélyző Bizottsága néven egyesület alakult a volt felvidéki politikai foglyok érdekeinek védelmére. A vezetők Kadlecz Antal országgyűlési képviselő és Vajda Géza kassai lakos. – Adolf Hitler kancellár a berlini magyar követ révén értesítette a magyar kormányt, hogy el fogja ismerni Szlovákia függetlenségét, de a kárpátukrán kormánynak 24 óráig nem ad hasonló elismerést. Magyarország ez idő alatt megoldhatja a ruténkérdést.

1939. március 13. J. Beck lengyel külügyminiszter a varsói szenátusban bejelentette, hogy Lengyelország támogatja Magyarország ruszinföldi követeléseit. – A kárpátukrajnai csehszlovák hatóságok szigorú határzárat rendeltek el a lengyel határ mentén. – Kárpátukrajnában Fedeles Cirill elnökletével megalakult az Ukrán Görög Katolikus Papok Egyesülete. – Huszton utolsó főpróbáját tartotta az ukrán nemzeti színház. – Ungváron megkezdte működését az iparjogosítványokat felülvizsgáló bizottság.

1939. március 14. Jozef Tiso miniszterelnök bejelentette az önálló Szlovák Köztársaság megalakulását. Másnap a német hadsereg megszállta Cseh- és Morvaországot. Március 18-i szovjet külügyi jegyzék szerint *„a német kormány tettei jeladásul szolgáltak a magyar csapatoknak a Karpatszkaja Ruszba való durva betöréshez és a lakosság elemi jogainak megsértéséhez". – Hajnali háromkor* a Szics-gárda Huszton körülvette a kormány, a csendőrség, a posta székházát, a vasútállomás épületét, megtámadott több katonai objektumot. A cseh katonaság fegyverrel állította helyre a rendet, számos Szics-tag életét vesztette, illetve gyorsított eljárással internálták őket. – MTI-hír: *„a magyar–ruszin határ mentén csaknem az egész határ hosszában lövöldözés hallható."* A magyar katonaság Béldy Alajos parancsnoksága alatt a reggeli órákban három irányban lépte át a demarkációs vonalat: 1. Fancsikánál a Nagyszőlős–tiszaújlaki út mentén (súlyos harcok voltak a Salánk és Feketepatak közötti vasútvonal mentén), 2. Munkácsnál Szolyva irányába (*10 órára* az 1. lovas dandár megszállta a Munkács környéki magaslatokat (Őrhegyalját), Szentmiklós alatt állt) és 3. Ungvár körzetében (a 26. honvéd zászlóalj elérte Nevickét). – *20 órakor* Volosin Avgusztin miniszterelnök beszédet mondott a huszti rádióban: *„Polgártársak és*

polgártársnők Kárpáti Ukrajnában! A szlovák parlament megszavazta Kárpáti Ukrajna függetlenségét, a mi szojmunk pedig hivatalosan ki fogja kiáltani az állami függetlenséget. A szojm végső döntéséig az autonóm kormány nyilvánítja ki függetlenségünket. A független Kárpáti Ukrajna kormányának tagjai: Volosin Avgusztin miniszterelnök, Révai Julij külügyminiszter, Perevuznik Jurij belügyminiszter, Klocsurak Sztepan gazdasági miniszter, Brascsajko Julij pénzügy- és kommunikációs miniszter, Dolinai Mikola egészségügy- és szociális miniszter." Éjszaka távirat ment Berlinbe: megtörtént a független Kárpáti Ukrajna kikiáltása, amely számít arra, hogy a birodalom védelmében részesíti. Egyidejűleg Volosin utasította a csendőrséget, hogy fegyverezze fel a Szicsgárdát. – Lengyel oldalról megerősítették a határ őrzését, kommünikében tiltakoztak minden olyan hír ellen, amely esetleges beavatkozásukat jósolná. – A prágai kormány elfogadta a magyar kormány ultimátumát, amely azt követelte, hogy vonják vissza Kárpátaljáról a cseh csapatokat. Ennek következtében Lev Prchala tábornok, aki ezen a napon megszűnt a Volosin-kormány tagja lenni, megtette a szükséges intézkedéseket, hogy a cseh csapatok visszatérjenek Csehországba. A kivonulás az esti órákban kezdődött meg. A *23 órakor* kiadott jegyzék szerint: a cseh csapatok kiürítik Kárpátukrajnát, de a magyar nemzetiségűeknek nem adják meg a jogot, hogy fegyveres alakulatokat szervezzenek önvédelmi célból. – *Délben* Horthy Miklós kormányzó fogadta a Magyarországi Ruszinszkóiak Egyesületének küldöttségét, melyet Sztojka Sándor munkácsi görög katolikus püspök vezetett. A küldöttség ezután Teleki Pál miniszterelnökhöz ment.

1939. március 15. A *reggeli órákban* Volosin Avgusztin miniszterelnök ismételten Berlinhez fordult azzal a kérdéssel: a birodalom eladta-e Kárpáti Ukrajnát vagy sem? A külügyminisztériumból ebéd után érkezett meg a válasz: ne álljanak ellent a magyar beavatkozásnak, mert Németország a jelen helyzetben nem terjesztheti ki Kárpáti Ukrajnára a protekturátust. – Csáky István magyar külügyminiszter felszólította Volosin Avgusztin kárpátukrán miniszterelnököt, hogy *„a vérontás elkerülése végett az általa eddig de facto gyakorolt hatalmat adja át a bevonuló magyar hadsereg parancsnokának"*. A válaszadásra a külügyminiszter 20 óráig adott határidőt. (Az MTI közleménye szerint Csáky külügyminiszter Volosinhoz intézett táviratára a kárpátukrán miniszterelnök azonnal válaszolt. A magyar kormány tudomására hozta, hogy küldöttséget indított el Budapestre, és kéri a hadműveletek megszüntetését. Csáky értesítette Volosint, hogy a küldöttséget várja, a hadműveletek felfüggesztése azonban, miután már a ka-

tonaság megindult, technikai okokból lehetetlen. Annak a reményének ad kifejezést, hogy Volosin úgy is mint egyházi férfiú mindent el fog követni a fölösleges vérontás megakadályozására.) – A honvéd vezérkar főnöke *12 órakor* a következő hivatalos jelentést adta ki: *„A magyar csapatok előrenyomulása a ruszin területen március 15-én tovább haladt. Prchala tábornok hadikövetet küldött a magyar lovasdandár parancsnokához és a cseh erők elvonulására öt napi haladékot kért. - A m. kir. honvéd vezérkar főnöke azonnali fegyverletételt követelt. Az ezirányú tárgyalások folyamatban vannak."* Az MTI szerint *„az Erdős-Kárpátok megszállása komoly ellenállás nélkül megy végbe". – 15 óra 20 perckor* Huszton megkezdte munkáját Kárpáti Ukrajna első és utolsó szojmja. (Az elfogadott 1. sz. törvény többek között kimondta: a terület független állam, hivatalos megnevezése Kárpáti Ukrajna, államformája köztársaság az élén az elnökkel és a választott szojmmal, a hivatalos nyelv az ukrán, a hivatalos színek a kék-sárga, a címerpajzs jobb oldalában piros alapon egy medve, a bal oldalon négy kék és sárga sáv, Szent Vlagyimir nagyfejedelem jelképe [a trezub], a középső fogán kereszttel. Az állami himnusz a Scse ne vmerla Ukrajina...) A szojm bezárása után Volosin Avgusztin miniszterelnök azonnal összehívta a minisztertanácsot, amelyen többek között a következőket mondta: a reguláris magyar hadsereg vonult fel ellenük, az ellenállás értelmetlen, Ukrajna ügye munkát kíván tőlünk és nem a halálunkat. Volosin Budapestre küldte Brascsajko Julijt és Dolinai Mikolát, illetve Szlovákiába Klocsurak Sztepant. Perevuznikot megbízta, hogy maradjon a helyén, és várja be a magyar hadsereget, rendezze türelemmel a felmerülő problémákat. A többi kormánytag szabad kezet kapott a cselekvésre. Volosin maga azonnal Nagybocskóra utazott. (A városban maradt kormánytagokat a huszti német konzulátus vette védelmébe.) – A honvéd vezérkar főnökének hivatalos jelentése szerint *20 órára* a magyar csapatok elérték *„a Tisza völgyében Verécze, a Borzsova völgyében Cserhalom, a Latorca völgyében Szolyva és az Ung völgyében Ókemence vonalát. A mai napon több mint 100 község jutott a honvédség birtokába, közte Nagyszőlős, Királyháza, Szentmiklós, Nevicke."* A legsúlyosabb harcokra Huszt előtt, a Tisza jobb partján elterülő Vörös mezőn került sor. Szics-gárdisták, csehszlovák katonaság, de főként gimnáziumi tanulók álltak szemben a magyar hadsereggel. A fogságba esettek többségét a helyszínen, a többieket néhány nap múlva Szlatina határában kivégezték. – Este a magyar rádióban Sztojka Sándor munkácsi görög katolikus püspök intézett beszédet *„a ruszin néphez". – 23 órakor* Lev Prchala közölte Husztról,

hogy a kárpátukrajnai csehszlovák hadsereget a birodalmi hadsereg részének tekinti, mivel Csehország és Morvaország hivatalosan a birodalom joghatósága alá került. A kárpáti Szics szervezet hozzátartozik ehhez a hadsereghez. – *Napközben* a Magyarországi Ruszinszkóiak Egyesülete Budapesten nagyszabású ünnepséget szervezett, melyen részt vett Sztojka Sándor, a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspöke is, Teleki Pál miniszterelnök négyszemközt találkozott Bródy Andrással. A Központi Orosz Nemzeti Tanács budapesti ülésén felhívta a magyar kormányt, hogy *„a ruszin nemzet nemzeti mivoltának, szabad fejlődésének, önkormányzatának, valamint gazdasági megélhetésének biztosítása céljából haladéktalanul szállja meg csapataival Podkarpatszka Ruszt"*. Aláírták: Kaminszky József elnök, Földesi Gyula, Marina Gyula, Demkó Mihály, Hajovits Péter, Spák Iván.

1939. március 16. *Délben* Volosin Avgusztin miniszterelnök Stefán Avgusztin és néhány kormánytisztviselő kíséretében Máramarosszigetnél román területre érkezett, és hivatalosan felkérte a román kormányt a közbelépésre. (Április *3-i* zágrábi nyilatkozatában Volosin ezt cáfolta.) A Szics-gárda kinyilvánította, hogy Volosin *„elárulta"* Nagy-Ukrajnát, emiatt megkezdi a védelem megszervezését. (Március *17-én* a miniszterelnök tovább utazott Kolozsvárra. *Március 18-án* a berlini kárpátukrán sajtóiroda azt közölte, hogy Volosin és miniszterei továbbra is Kárpátukrajnában, Rahón tartózkodnak, de ez nem volt igaz.) – A kárpátukrán kormány külügyminisztere a következő táviratot intézte a Berlinben akkreditált valamennyi nagykövethez: *„Az ukrán határon 4 nap óta folyik a vér a hadüzenet nélküli háborúban. A kárpátukrán kormány nevében kérem magas kormányuk közbelépését a magyar kormánynál, hogy a kárpátukrán kérdést diplomáciai úton, ne pedig fegyveres erővel rendezzék."* – A *15 óra 20 perces* honvéd vezérkari jelentés: Béldy Alajos csapatai elérték Vereckénél a lengyel határt, a *19 óra 05 perces:* Huszt – heves harcok árán – magyar kézre került, a katonaság Dolha és Perecseny alatt áll, *23 óra 15 perckor* a honvédség bevonult Técsőre. – A *Népszava* e napi száma kiemelte, hogy Ruszinszkót nem csak politikai szükségszerűség, de a közös társadalmi múlt, népének akarata és gazdasági okok kötik egybe Magyarországgal. *„A világ közvéleménye megnyugvással veszi tudomásul a Magyarország részéről tett intézkedéseket."* – A Német Távirati Iroda szerint Románia Kárpátukrajna megszállását *„Erdély bekerítésének"* nevezi. Románia elvi álláspontja: *„senkitől semmi követelnivalója és senkinek semmi adni valója nincs."* – A *délutáni órákban* megszakadt a vasúti összeköttetés Halmi és Máramarossziget kö-

zött, mert *„a románok felszedték a vasúti síneket”.* Másnap a román kormány megtiltotta, hogy a Kárpátukrajnából menekülők, különösen a zsidók, román területre lépjenek. A menekültáradat nem áll meg, *március 17-re* a száma megközelítette az 5 ezret. Közben a kárpátaljai románok kérték a román kormányt, hogy tegyen meg minden szükséges intézkedést *„szabadságuk garantálása érdekében”. Március 18-án* több kárpátaljai község határozatot szavazott meg, melyben kérte a Ruszinföld Romániához csatolását. Ugyanaznap a románok hermetikus határzárat állítanak fel, a határőrségnek magukat megadó katonákat internálják. – Teleki Pál miniszterelnök a képviselőház ülésén bejelentette, hogy Kárpátalja visszafoglalása után a ruszinok (*„a testvér rutén nép”*) autonómiát fognak kapni. – Ezen a napon megalakult a Német Birodalom Cseh–Morva Protektorátusa, s ezzel az önálló cseh-szlovák állam megszűnt létezni.

1939. március 17. *17 óra 50 perc*: a 14. kárpátaljai zászlóalj Kőrösmezőtől északkeletre elérte a lengyel határt; *22 óra*: az ungvári csoportból a 13. kárpátaljai zászlóalj Uzsoknál elérte a lengyel határt. – Az erről a napról kiadott Német Távirati irodai jelentés szerint a Szics-gárdisták erőteljes ellenállást fejtenek ki a bevonuló magyar csapatokkal szemben.

1939. március 18., *8 óra* (honvéd vezérkari jelentés): *„a csapatok már erősen fáradtak”. – 12 órától „a felszabadult területen”* katonai közigazgatás lépett életbe. A Szics-gárdisták elszórtan továbbra is ellenállást tanúsítanak. – Napközben (az előző nap este Budapestről indult különvonattal) Csapon keresztül Munkácsra érkezett Horthy Miklós kormányzó, többek között felkereste a sebesültkórházat, ahol a márciusi harcok szenvedőit ápolták. Innen Beregszászra, Nagyszőlősre és Husztra indult tovább. – *17 órakor* Budapesten Teleki Pál miniszterelnök elnökletével értekezlet kezdődött a kárpátaljai önkormányzat előkészítéséről. Jelen volt többek között Keresztes-Fischer Ferenc belügy-, Csáky István külügy-, Tasnádi Nagy András igazságügy, Hóman Bálint VKM-miniszter, Bethlen István, Károlyi Gyula, Darányi Kálmán, Imrédy Béla korábbi miniszterelnökök, Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkár, valamint a MÉP, a Független Kisgazdapárt képviselői, Kornis Gyula kultúrpolitikus, Illés József jogtörténész, a Magyarországi Ruszinszkóiak Egyesületének elnöke, Perényi Zsigmond koronaőr, nagyszőlősi birtokos, a kárpátaljai kormányzói biztosi tisztség várományosa.

1939. március 19. A honvéd vezérkar főnökének *10 órakor* kiadott hivatalos jelentése: *„Kárpátalja területének katonai megszállása befejezést nyert.”* – A kárpátaljai településeken közétették a ka-

tonai és polgári hatóságok kétnyelvű hirdetményét „Kárpátalja ruszin népéhez!" címmel. – Ungváron megalakult a Baross Szövetség helyi szervezete. Elnök: Egry Ferenc.

1939. március 20. *18 óra* (a honvéd vezérkar helyzetjelentése): *„Seregtesteink a mai napon felvonulásukat befejezték. A megszállt ruszin terület megtisztítása tervszerűen folyik. A mai nap folyamán még egyes helyeken mutatkoztak Szics tagok […], fegyveresen azonban már nem léptek fel."* – Ezen a napon Volosin Avgusztin Belgrádba érkezett. – Horthy Miklós kormányzó kiáltványt intézett Kárpátalja népéhez. – Lengyel vezérkari tisztek érkeztek Ungvárra.

IV. A Kárpátaljai Kormányzóság időszaka 1939. III. 20–1944. X. 19.

1. Katonai közigazgatás 1939. III. 20–1939. VII. 7.

1939. március 20. körül A magyar kormány *„Kárpátalja most felszabadult ruszin többségű területének kormánybiztosává"* [kormánymegbízott] nevezte ki Marina Gyula görög katolikus kanonokot, tanítóképzői igazgató-helyettest. Feladata a *„közigazgatási, politikai, kulturális, egyházi ügyek"* intézése. *Június közepétől 1944 őszéig* a kormányzóság tanügyi osztály vezetője volt.

1939. március 21. A kárpátaljai magyar hatóságok átiratot intéztek Máramaros megye prefektusához, hogy a határszélen élő lakosságnak továbbra is engedélyezzék az átjárást Máramarossziget-re élelemvásárlás céljából, illetve tegyék lehetővé a román részre eső földek művelését. A prefektus a kérést Bukarestbe továbbította. – Elszórtan még mindig tapasztalható az ellenállás. A magyar hatóságok a Szics-gárdistákat felszólították, hogy amennyiben április 10-ig önként jelentkeznek, és beszolgáltatják fegyvereiket, nem lesz bántódásuk, és folytathatják polgári életüket. – A *Magyar Nemzet* közölte Horthy Miklós kormányzó és Teleki Pál miniszterelnök közös kiáltványát Kárpátalja népéhez: *„a rutén népnek a magyar államiság keretén belül meg kell kapnia az önkormányzatot, amelyet azon kívül való életében elérni nem tudott."*

1939. március 22. Áthaladt Kárpátalján a Budapest–Lwow közti vasútvonal Budapestről indított gyorsvonatának első közvetlen kocsija. – *12 órától* a honvéd vezérkar főnökének rendelkezése ér-

telmében a katonai közigazgatás alatt álló területre a *„záróvonalon"* keresztül való átlépés az alábbi helyeken engedélyezett: Tiszaújhely, Feketepatak, Salánk, Alsóremete, Munkács, Korláthelmec, Radvánc, Ungvár. – Munkácsra érkezett Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkár, hogy *„innen indulva bejárja Kárpátalját, tanulmányozza a felszabadult részek politikai, szociális viszonyait és ennek alapján előterjesztést tegyen a magyar kormánynak".* A magyar katonaság és csendőrség túlkapásai ügyében értesítette Teleki Pál miniszterelnököt: szükséges, hogy a kormány útját állja az indokolatlanul erőszakos fellépésnek. Marina Gyula kormánymegbízott visszaemlékezéséből: a katonaság úgy viselkedett, mintha ellenséges területet igazgatna. *„Innen származott a mi, minden oldalról megnyilvánult népszerűtlenségünk!"* Ez a probléma más területen is megnyilvánult. Ortutay Tivadar visszaemlékezéséből: *„A hivatalos magyar kormányzat az egyenjogúság alapján igyekezett kormányozni Kárpátalján is, de az oda vezényelt tisztviselők nem mindig értették meg, hogy kell a paragrafusokat emberségesen alkalmazni. Akik közvetlenül érintkeztek a néppel, nem fogták fel kellőképpen munkaterületük jelentőségét s a maguk módja szerint sokszor úgy cselekedtek, mintha gyarmati területen élnének."* – A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„a ruszinföldi járási katonai parancsnokságok hirdetményben közölték, hogy a Ruszinföldön csak a Kurtyák-párt és a Magyar Nemzeti Párt működése van engedélyezve."* – Kuen-Hédervári párizsi magyar követ jelentése Budapestre: *„A francia közvélemény Kárpát-Oroszországba történt bevonulásunkról szóló előhíreket természetesnek találta és nyugodtan elfogadta mint Csehszlovákia felbomlásának logikus következményét […] A sajtóban nem volt olyan hang, amely Kárpát-Oroszország visszacsatolását elvileg helytelenítette volna".*

1939. március 23. Elkészült a Kárpátalja önkormányzatára vonatkozó 2. törvénytervezet. – Munkácsra érkezett Kozma Miklós, az ún. *„rongyos gárda"* szervezője, MTI-elnök. (Meggyőződése szerint Kárpátalja alkalmatlan a teljes autonómiára, legfeljebb részleges autonómiáról lehet szó.) – Az MTI közlése szerint a kereskedelemügyi minisztérium Békés megyéből 500 kubikost indított *„Ruténföldre"* útépítési és útjavítási munkálatok végzésére. – Kontratovics Irenej őrdarmai görög katolikus lelkész cikke a *Magyar Nemzet*ben: *„az autonómia még nem boldogít. Autonómia mellett is lehet éhen halni […] Míg a Verhovinán kenyéréhség van, s míg a ruszin anyák puszta szalmán hozzák világra a jövő nemzedéket, addig felesleges azon vitatkozni, hogy milyen is le-*

gyen az autonómia", a ruszin boldogulás fő eszköze a gazdasági fejlesztés.

1939. március 24. Szlovák repülőgépek intéztek támadást Ungvár, Nagyberezna és Szobránc ellen. A magyar válaszlépés az iglói repülőtér bombázása.

1939. március 25. Ungvárra érkezett Teleki Pál miniszterelnök Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter, Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkár, Incze Péter osztálytanácsos és Bródy András társaságában. Innen Szobráncra, Munkácsra, Beregszászra, Husztra, Ökörmezőre, Szolyvára és a Vereckei-szorosra vitt az útjuk. Teleki elhangzott beszédeiben kiemelte a magyar–ruszin történelmi sorsközösséget, a politikai és lelki kiengesztelődést, a közelmúlt szükséges feledését. – A *Magyar Nemzet*ben Ferdinandy Mihály fejtette ki elképzeléseit a kárpátaljai autonómiáról, az *Új Magyarság*ban Milotay István fogalmazta meg annak szükségességét.

1939. március 26. *Az Őslakó* írta: *„Beregszász minden polgárától önként megajánlott koldulásmegváltásra havi illetéket szed, amit az illető nevére kiállított külön könyvecskében nyugtáz. - Az így beszedett önkéntes adóból történik aztán a koldusok eltartása, ami természetesen együtt jár azzal, hogy a koldulást az egész város területén a legszigorúbban eltiltják".* - E naptól a beregszászi *Kárpátalja* című lapnak tudósítói irodája működik Ungváron, Nagyszőlősön és Huszton.

1939. március 28. Budapesten tárgyalóasztalhoz ült a szlovák és a magyar bizottság a kárpátaljai határrendezés ügyében. Előzetesen a pozsonyi kormány külügyminisztere tiltakozó táviratot intézett a magyar külügyminiszterhez a magyar honvédség jogtalan térfoglalása miatt. – Popovics Mihály, a Szlovenszkói Ruszin Nemzeti Tanács elnöke a következő táviratot intézte Hitlerhez és Mussolinihez: *„Kelet-Szlovenszkón élő háromszázezer ruszin nevében legmélyebb hódolattal kérem Főexcellenciádat, kegyeskedjék legmagasabb beleegyezését adni ahhoz, hogy Kelet-Szlovenszkó ruszinlakta területei Magyarországhoz csatlakozhassanak."*

1939. március 30. Honvéd vezérkari közlemény: *„a Kárpátalján meghatározott záróvonal átlépését az eddigi záróvonal átlépési helyeket igazolvány, illetve külön átlépési engedély nélkül engedélyezi mindazoknak, akik a volt trianoni határ és a mostani záróvonal közötti területen laknak, ha ottlakásukat megfelelően igazolni tudják."* (Ungvárról, Munkácsról, Beregszászból igazolvány nélkül lehet Ruszinföldre utazni.) – A földművelésügyi minisztérium kezdeményezésére Ungváron Ilniczky Sándor nagypré-

post elnökletével megalakult az a 6 tagú bizottság, amelynek feladata *„a Kárpátalján megindítandó sürgős gazdasági segítő akció lebonyolítása”.*

1939. március 31. A magyar–szlovák kormánytárgyalások utolsó napja a végleges határok megállapításáról. Még 40 községet és körülbelül 45 ezer lakost csatoltak Kárpátaljához, így annak területe 11 500 km^2, lakossága megközelítőleg 600 000 fő. Április 1-jén a *Kárpáti Magyar Hírlap* így írt erről: megszakadtak a magyar–szlovák tárgyalások, ezért *„Kelet-Szlovenszkón honvédeink újabb térfoglalásokat eszközöltek s miután a Ruszinföld és Szlovenszkó határai nincsenek megállapítva, szükségessé váltak bizonyos csapatmozdulatok, melyek a lehetetlen határok újabb kiigazítását célozzák”.* – A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: Rómából értesítés érkezett Ungvárra, hogy *„a pápa ismét egyesítette a régi munkácsi egyházmegyét és az Ungváron székelő munkácsi püspök jurisdictióját a bécsi döntés előtt érvényben volt helyzetnek megfelelően, kiterjesztette egész Kárpátaljára”.* – Csehszlovákia március 15-i megszállására válaszul Nagy-Britannia garantálta Lengyelország határait.

1939. március A magyar–csehszlovák államközi megegyezés szerint *„mindazok, akik a trianoni Magyarországon vagy a visszacsatolt területen születtek és 1928. január 1-jétől állandóan azon a területen laktak, automatikusan magyar állampolgároknak tekinthetők”.* – A katonai hatóságok bezárták a perecsenyi ruszin reálgimnáziumot.

1939. április 1. A magyar honvédség Kárpát-csoportjának parancsnoksága – feladata *„a felszabadult Kárpátalja területének kormányzása”* – „Békeséget Kárpátaljának” címmel kiáltványt bocsátott ki.

1939. április 2. Szabó Oreszt, az 1918-as Károlyi-kormány ruszin minisztere a *Pesti Hírlap*ban tette közzé elképzeléseit a kárpátaljai önkormányzatról. Foglalkozott a kérdéssel Bródy András lapja, a *Русский Вестник* (Orosz Hirmondó). Az *Új Magyarság* körkérdést intézett az ügyben közéleti személyiségekhez. – Ungváron játszott egymás ellen az FTC és az UAC labdarúgócsapata.

1939. április 4. XII. Pius pápa magánkihallgatáson fogadta Nyárády Dioniszij apostoli adminisztrátort. – Budapesten aláírták a magyar–szlovák határegyezményt (a kárpátaljai határokról). Zemplén és Ung vármegye szlovákiai részéből 74 község került Magyarországhoz, túlnyomórészt ruszin és szlovák lakossággal. – Az e napi minisztertanácsi határozat értelmében *„az egyes szakminisztériumok a kárpátaljai területtel összefüggő kérdésekben a miniszterelnökség II. ügyosztályát megkeresni tartoznak,*

amelynek tisztviselői a ruszinszkói autonómia előkészítése, gyakorlati keresztülvitele és a szóban forgó terület viszonyai felől megfelelő személyi és tárgyi ismeretekkel bírnak." „A közigazgatást a helyszínen vivő katonai parancsnokságok minden személyi vonatkozású intézkedéseikben előzőleg hallgassák meg Marina Gyula kormánymegbízottat." – A *Pesti Újság*ban Zámbori Antal foglalkozott a kárpátaljai autonómia kérdésével.

1939. április 5. Bölöny József jogász értekezett a kárpátaljai autonómiáról a *Magyar Nemzet*ben.

1939. április 6. A honvéd vezérkar helyzetjelentéséből: Lengyelországban cseh légió szerveződik *„cseh emigránsokból, Szlovákiában és Kárpátalján lakó csehbarát szlovákokból, ruszinokból és zsidó fiatalokból".* L. Prchala a kijelölt főparancsnok. Kárpátalján a szervezést *„az ungvári lengyel konzulátus tisztviselői végzik".* A szervezkedés központja Lemberg. – Húszéves szünet után Ungváron újra indult *Ung Vármegye Hivatalos Lapja.* Felelős szerkesztő: Osvald János vármegyei jegyző.

1939. április 9. *Az Őslakó* írta: *„A rossz emlékű csehszlovák »demokráciának« talán egyetlen jó hagyatéka a könyvtártörvény, amelynek alapján a felvidéki városokban és falvakban kitűnő magyar könyvtárak létesültek. Ezen törvény ugyanis kötelességükké tette a városoknak az ingyenes könyvtárak felállítását."* – Ortutay Jenő az *Új Magyarságban* kifejtette: a kárpátaljai autonómia fő kérdése, hogy területi vagy népi alapra helyezkedjen.

1939. április 11. Magyarország kilépett a Népszövetségből. – Bródy András rövid Kárpátaljai körútja során a ruszin nemzeti egységre szólított fel.

1939. április 12. A m. kir. rendőrség vidéki főkapitányának helyzetjelentése Ungvárról a miniszterelnökségnek: *„Az ungvári kapitányság jelentése alapján tisztelettel jelentem, hogy Kárpátalja visszacsatolása óta a ruszin autonómia érdekében igen élénk propaganda folyik, mely propaganda egyaránt foglalkoztatja a magyar és ruszin köröket."*

1939. április 13. MTI-jelentés a magyar honvédség veszteségéről *„a ruszin területek megszállásával kapcsolatban":* 72 halott, 164 sebesült, 3 eltűnt személy, 2 fogságba esett.

1939. április 14. Teleki Pál miniszterelnök szűk körű értekezleten felszólította Pataky Tibor államtitkárt, hogy az autonómiára vonatkozóan kérje ki elsősorban az érdekelt kárpátaljai közéleti személyiségek írásos véleményét. A beérkezett vélemények kivonata *április 24-én* került Teleki elé (javaslattevők: *Vladár Gábor, Bethlen István, Ilniczky Sándor, Fenczik István, R. Vozáry Aladár, Kaminszki József* és mások).

1939. április 16. Uzsokon magyar–lengyel frontharcos találkozó volt. Részt vett többek között Takách-Tolvay József, a Magyar Frontharcosok Szövetségének elnöke. – Kárpátalján megszűnt a csehszlovák pénz érvényessége. – A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: a magyarság ezután *„csak a ruszin néppel tud együtt érezni, de annak »vezéreivel« megszakította a lelki kapcsolatokat". – Az Őslakó* írta: a magyar és ruszin nemzet összefogását hirdette Bródy András Kárpátalján.

1939. április 18. Az ugocsai magyar Tiszamente községei (Aknaszlatina, Técső, Visk) azzal a kéréssel fordultak a miniszterelnökhöz és a belügyminiszterhez, hogy rájuk ne vonatkozzon az autonómia.

1939. április 21. Megindult *„a magántávbeszélő- és távíróforgalom"* Kárpátaljával. – Fegyveres határincidens tört ki a Szobránc–Halasd–Remetevasgyár vonalon.

1939. április 22. Ungváron megalakult a Kárpátaljai Hangya Termelési, Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet. Elnök: Marina Gyula.

1939. április 23. Szalagcím *Az Őslakóban: „A ruszin népet öleljük a keblünkre, de a ruszin intelligenciával szemben legyünk óvatosak!"*

1939. április 24. Volosin Avgusztin Berlinbe érkezett. – Kozma Miklós varsói beszédéből: *„Ez év március 16. óta ott messze délen, az Erdős-Kárpátok ormain egymás mellé leszúrt lengyel és magyar zászlókat lenget a Kárpátok tavaszi szele. […] A trianoni béke a feltámadt Lengyel- és megcsonkított Magyarország közé beszúrta a Ruszinszkót, mint a csehszlovák állam egyik területét. […] ez a probléma megszűnt probléma lenni […] köztudomású, hogy Masaryk és Beneš a Ruszinföldet nem azzal a gondolattal akarta Csehszlovákiához csatolni, hogy azt örökre megtartsák, hanem azért, hogy azt alkalmas időben Oroszországnak átengedhessék. […] Időszerű kérdés, hogy Magyarország milyen berendezést fog adni a Ruszinföldnek. Magyar alapvető tétel, hogy a ruszin terület a magyar Szent Korona integráns része. Ruszinszkó van, de ruszin–lengyel határ nincs, csak lengyel–magyar határ. De van Magyarországon ruszin nép és Ruszinföld, amely meg fogja kapni mindazt, amit magyar őszinteséggel nehéz időkben nekik ígértünk és amire szüksége van. Meg fogja kapni mindazokat a szabadság- és egyéb jogokat, amelyek ellentétben a cseh kirakat-autonómiával és a mögötte folyó kizsákmányolással a ruszin nép tényleges, népi és gazdasági szükséglete."*

1939. április 25-i keltezéssel a Magyarországi Ruszinszkóiak Egyesülete jelentést írt a miniszterelnökségnek *„az egész Ruszinföld gyümölcstermelésének újjászervezése érdekében megkezdett*

munkájáról". – A minisztertanács elfogadta a kárpátaljai ideiglenes polgári közigazgatásra vonatkozó rendelettervezet általános tételeit, a május 12-i ülésen megegyezés született a részleteket illetően is. Eldöntött tény: a vármegyei önkormányzatok elhagyásával összevont terület élére kormányzói biztost állítanak. – Folytatódott a március közepe óta szünetelő tanítás a huszti gimnáziumban (tanévzárás július 12-én, az érettségi vizsgálatokat a következő tanév elején, szeptemberben tartották).

1939. április 26. Megalakult a munkácsi magyar polgári iskola szülői tanácsa. Elnök: Sörös József.

1939. április 27. Megalakult a Magyar Vöröskereszt ungvári szervezete. Elnök: Korláth Endre.

1939. április 28-tól *„magyar állampolgárok részére teljesen szabad, külföldi állampolgárok pedig a Magyarországra érvényes útlevelükkel a Ruthénföldre is beutazhatnak".* A kárpátaljai lakosok részére az utazás még korlátozva van.

1939. április 29. Újjáalakult Munkácson a Vakokat Gyámolító Kárpátaljai Egyesület. Elnök: Dudinszky Béla főszolgabíró.

1939. április 30. Munkácson megalakult a Magyar Turista Egyesület beregi szakosztálya.

1939. április Megjelent Ungváron Egán Imre: „Milyen legyen a ruszin autonómia?", Budapesten Morvay Zsigmond azonos című röpirata. (Morvay Ugocsa vármegye utolsó magyar főispánja volt a Csehszlovákiához csatolás előtt.) – A Felvidék, közte Beregszász, Ungvár és Munkács közép- és szakiskoláinak helyettes és óraadó tanárai kiáltványban fordultak a magyar kormányhoz a nagy szegénység enyhítése és a munkabérek emberséges szintre emelése érdekében. – Körutat tett Kárpátalján: Teleki Mihály földművelésügyi miniszter, Kunder Antal kereskedelem-, közlekedés- és iparügyi miniszter (jártak többek között Ungváron, Huszton, Aknaszlatinán), Imrédy Béláné, a Magyar a Magyarért Mozgalom védnöke, valamint Kállay Miklós, az Öntözésügyi Hivatal elnöke, hogy a helyszínen tájékozódjon, *„milyen lehetőségei vannak a Nagyalföld Kárpátaljáról való vízellátásának".* – Kárpátalján járt Szilassy Béla, a felvidéki minisztérium államtitkára, hogy a csehszlovák földreform során elkobzott ingatlanok ügyét vizsgálta. – A budapesti Magyar Kereskedelmi Bank kirendeltséget állított fel Munkácson. – A Budapesti Nemzetközi Vásáron Kárpátaljának külön pavilonja volt. – Ung, Bereg, Ugocsa és Szatmár vármegyéket a debreceni postaigazgatósághoz osztották be. A helyi viszonyok tanulmányozására Kárpátalján járt Terscsánszky Ákos államtitkár, a m. kir. posta vezérigazgatója, valamint Kuzmics Gábor és Magos Győző. – Beregszász képviselő-testülete

elhatározta, hogy kérni fogja a település városi rangra emelését. – Állami kezelésbe vették a kárpátaljai kórházakat. – Móna Sándor debreceni festőművésznek volt kiállítása Ungváron.

1939. május 2. A Magyar–Ruszin Nemzeti Tanács (Huszt koronaváros Nemzeti Tanácsa) a miniszterelnökhöz folyamodott segélyért, hogy *„ki tudja fizetni Huszt magyar hadsereg által felszabadítása alkalmából megalakult 180 tagú nemzetőrség (a bevonuló hadseregnek, csendőrségnek és rendőrségnek segítségére volt gyanús elemek felkutatásában, rendfenntartásban, közvagyon megmentésében stb.) díjazását, mely a várost terheli”.*

1939. május 5. Kihirdetik az ún. II. zsidótörvényt. → 1941. augusztus 8.

1939. május 10. Megtartotta alakuló díszközgyűlését Ung vármegye törvényhatósági bizottsága. (A vármegye megalakításáról lásd 9.330/938. M. E. rendelet.) Jelen volt Jaross Andor felvidéki tárca nélküli miniszter. A vármegyéhez a 95.351/938. sz. B. M. rendelet értelmében a Nagykaposi járás (székhelye: Nagykapos) és az Ungvári járás (Ungvár) tartozik. – Megalakult Ung Vármegye Iskolán Kívüli Népművelési Bizottsága.

1939. május 12. A minisztertanács hozzájárult, hogy Ungvár székhellyel felállítsák a M. Kir. Földművelésügyi Minisztérium kirendeltségét. Működési területe: Ung vármegye, Bereg és Ugocsa k. e. e. vármegyék, Ungvár thj. város. A kirendeltség a kormányzói biztosnak van alárendelve. – A nyíregyházi állami tanítóképző intézet jótékony célú kultúrdélutánt tartott Ungváron a görög katolikus tanítóképzőben.

1939. május 13. Ungváron megtartotta első ülését a vallás- és közoktatásügyi minisztérium által kinevezett tanügyi igazoltató bizottság.

1939. május 14. A szent jobbot szállító *„aranyvonat”* áthaladt Csapon, Ungváron, Bátyun, Munkácson, Beregszászban. Munkácson az ereklyét végigvitték a városon. A körmenet tagja volt többek között Serédi Jusztinián bíboros-hercegprímás.

1939. május 16. Kossey János ungi alispán felhívása: a koldulás a vármegye területén *„nagy mértékben elszaporodott”. „A koldulást Ung vármegye területén az alábbiakban szabályozom: könyöradományt gyűjteni csak előzetes engedélyem alapján lehet. Tehát akinek nincs alispáni engedélye, nem koldulhat.”* A könyöradomány-gyűjtés engedélyezéséhez szükség okmányok: kérvény, a tiszti orvos által kiállított munkaképtelenséget igazoló bizonyítvány, erkölcsi bizonyítvány.

1939. május 18. Ungváron Ungvár–Újpest labdarúgó-mérkőzést játszottak.

1939. május 20. Engelbrecht Istvánt Munkács polgármesterévé nevezték ki.

1939. május 21. *Az Őslakó* írta: *„Az anyaországban kiírták a választásokat. - Odaáti testvéreinkkel, sajnos, mi nem járulhatunk az urnák elé […] a határok […] csak nem akarnak végleg eltűnni. - Belátjuk, leküzdhetetlen technikai akadályai vannak, hogy politikai meggyőződésünk és akaratunk felől most mi is megnyilatkozhassunk, de azért fáj”*. – Munkácson ünnepélyesen fogadták Béldy Alajos *„hazatérő csapatait”.* – Az ungvári görög katolikus tanítóképző tanárainak és diákjainak egy csoportja részt vett a budapesti eucharisztikus kongresszuson.

1939. május 22. Létrejött a német–olasz katonai szövetség („acélpaktum”).

1939. május 22-ről 23-ra virradó éjjel Ungváron ismeretlen tettesek a régi vármegyeháza kertjéből ellopták Dobránszki Adolf ruszin felvilágosító szobrát.

1939. május 24. Munkácson megrendezték *„az első magyar–ruszin kultúrestet”.*

1939. május 25-én kelt 133.654/939. IX. sz. rendeletében Hóman Bálint kultuszminiszter utasítást adott átképző tanfolyamok megszervezésére július folyamán a tanítók számára többek között Beregszászban, Ungváron, Munkácson, Tiszaújlakon, a tanárok számára a Debreceni Nyári Egyetem keretében.

1939. május 26. Teleki Pál miniszterelnök magánkihallgatáson fogadta Zsoldos Bélát, a Magyar–Ruszin Szövetség ügyvezető elnökét.

1939. május 27. Budapesti színtársulat adta elő Ungváron Kodolányi János: *Földindulás* című darabját Páger Antallal, Vaszary Pirivel a főbb szerepekben.

1939. május 28. A lengyel sajtó tudósított L. Prchala tábornok Lengyelországba érkezéséről. Célja a cseh emigráció irányítása.

1939. május 28–29. Magyarországon – a Felvidék és Kárpátalja kivételével – országgyűlési képviselőválasztásokat tartottak. Az országgyűlés *június 10-én* ült össze a felvidéki és kárpátaljai képviselet nélkül.

1939. május 30. L. Prchala nyilatkozott a lengyel sajtónak. Többek között elmondta, hogy kénytelen volt a protektorátus területét elhagyni, mert nem hajlandó a jelenlegi helyzettel megalkudni. Ismerteti, hogyan történt Kárpátalja katonai kiürítése cseh részről. Állítja, hogy csapatai a Révaitól és Berlinből vett parancs ellenére fegyverrel harcoltak az *„ukrán bandák”* ellen.

1939. május 31. Beregszász képviselő-testülete díszközgyűlésen méltatta, hogy a település 70 éve lett rendezett tanácsú város.

1939. május Szerednyén visszahelyezték eredeti helyére azt az emléktáblát, melyet 1911. szeptember 24-én állítottak annak emlékére, hogy a napóleoni háborúk idején menekített magyar szent koronát 1805. december 10–11-én itt őrizték. Az emléktáblát a csehszlovák hatóságok eltávolították, de Hirtenstein Lajosné az otthonában megőrizte. – Beregszászban megalakult a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége helyi szervezete. Elnök: Fekésházy Zoltánné. – Megkezdte működését a Magyar Turista Egyesület Ungvár-kárpátaljai osztálya.

1939. június eleje Ungváron járt Otto Erdmannsdorff budapesti német nagykövet.

1939. június 1. Megindult a határforgalom Kárpátalja és (Kelet)Szlovákia között. A határforgalmi sáv 56 magyarországi és 60 szlovákiai település körzetére terjed. A körzetbe Ungvár is beletartozik. A határátkelőhelyek: Felsőhalas–Németvágás, Alsóhalas–Ubrezs, Alsóhalas–Fogas, Sárosremete–Felsőrőcse, Sárosremete–Alsókánya, Sárosmező–Magasrév, Bező–Magasrév. (Megj. ma valamennyi település Szlovákiához tartozik.)

1939. június 1–3. Könyvnapok. Megjelent többek között Illyés Gyula: *Ki a magyar?,* Ortutay Gyula: *Rákóczi két népe.*

1939. június 2. A Magyarországi Ruszinszkóiak Egyesülete a budapesti tagok számára kárpátaljai körutat szervezett. – A *„rongyos gárda”* tagjai emléktáblát helyeztek el a munkácsi Latorca-hídon a január 6-i harcokban elesettek emlékére.

1939. június 4. *Az Őslakó* írta: *„Bizonyos szélsőséges körök, de még inkább azok, akiknek ehhez semmi joguk és semmi erkölcsi alapjuk nincsen, egy idő óta úgy szeretnék feltűntetni a magyarságot, hogy ádáz ellensége a ruszin autonómiának. […] Nem kerülgetjük a dolgot: mi is kívánjuk a ruszin népnek az autonómiát.”*

1939. június 7. Kárpátalján életbe léptek a magyar anyakönyvi jogszabályok.

1939. június 9. Királyháza Magyar–Ruszin Nemzeti Tanácsa emlékiratot nyújtott be a belügyminiszterhez, melyben kifejezésre juttatta, hogy *„szembehelyezkednek minden autonomista törekvéssel”.*

1939. június 10. Ungváron kezdeményező bizottság alakult az Idegenforgalmi Hivatal felállítása céljával.

1939. június 11. Az MTI jelentette Ungvárról: a szlovák hadseregből ismét magyar katonák szöktek magyar területre, *„megerősítették a szlovákok által letagadott homonnai katonai lázadás”* tényét.

1939. június 12. *12 órától* a honvéd vezérkar megszüntette a Kárpátalja területén levő *„záróvonalat”.* – Novákovits Béla, a kárpátaljai katonai közigazgatás vezetője jelentette a m. kir. Honvéd Vezérkar

főnökének, hogy a területen *„a lakosságnak a magyar állami eszme szempontjából kedvező hangulata nyugtalanná kezd válni”.*

1939. június 13. Volosin Avgusztin Prágába érkezett.

1939. június 15. Ezen a napon volt az első katonai sorozás a *„felszabadult Ungváron”.* – Ung vármegye törvényhatósági bizottságának Ungváron tartott rendes közgyűlésén úgy döntöttek, hogy a vármegye az 1939/40. tanévtől a Honvéd Ludovika Akadémián létrehozza a Buttler János Alapítványt, és alapítványt tesz a Vitézi Rend örkényi gazdaképző iskolája javára is. – Felállították az Országos Földrengési Obszervatórium ungvári állomását.

1939. június 17. Gerény Magyar Nemzeti Tanácsa levélben fordult Horthy Miklós kormányzóhoz, hogy a település ne tartozzon a tervezett kárpátaljai autonóm területhez: *„Alulírott Gerény község nemzeti tanácsa […] Főméltóságú Kormányzó Urunk elé azon legalázatosabb kérelemmel bátorkodunk járulni, miszerint ősrégi községünket a húsz év előtti formában, minden autonómia mellőzésével a Szent István Koronája oltalmába helyezni méltóztassék.”*

1939. június 18. Krokovay Károly, Beregszász város kultúrreferense memorandumot intézett Csáky István külügyminiszterhez *„a kárpátaljai magyarság védelmében”* „A Magyar Nemzet jövőjének biztosítékai” címmel. Az érintett kérdések: a ruszin autonómia, az iparosítás, az örök időkre szóló földbirtokreform.

1939. június 19. Teleki Pál miniszterelnök beterjesztette a képviselőháznak a Kárpátalja visszacsatolásáról szóló törvényjavaslat szövegét. A képviselők *június 21-én*, a felsőházi tagok *június 22-én* vitatták meg. – E napon kelt 6.070/939. M. E. rendelet *„a visszacsatolt területek közoktatásügyi igazgatása tárgyában”:* a Kassai tankerülethez tartozik Abaúj-Torna, Zemplén, Ung, Bereg és Ugocsa k. e. e. vármegye, Kassa thj. város, székhely Kassa a népoktatási kerületek *„egy-egy vármegye és a vármegye határain belül eső thj. város területét”* foglalják magukban.

1939. június 20. Bereg vármegye törvényhatósági bizottságának alakuló díszközgyűlését tartották Beregszászban.

1939. június 22. Elfogadták a 6.200/939. sz. M. E. rendeletet a kárpátaljai terület közigazgatásának ideiglenes rendezéséről. – A képviselőházba tíz kárpátaljai képviselőt hívtak be. – Az ungvári görög katolikus tanítóképzőben megalakult az Öregdiákok Szövetsége.

1939. június 23. Minisztertanácsi ülésen elfogadták a kárpátaljai kormányzói biztos hatáskörét szabályozó rendelet (6.200/939. M. E. rendelet) módosítását (17.611/939. M. E. rendelet). – A 6.050/939. M. E. rendelet a magyar magánjog hatályának Kár-

pátaljára történő kiterjesztéséről rendelkezett. – Az 5.920/939. M. E. rendelet a polgári peres és nem peres jogszabályok hatályának kiterjesztéséről. – Kihirdették az Országos Törvénytárban az 1939:VI. tc.-t a kárpátaljai területeknek az országgal való egyesítéséről (12 171 km^2, 496 ezer lakos, ebből magyar 63 ezer, 12,7%), amely azonnal hatályba lépett (kelt június 22-én).

1939. június 27. Kárpátalján polgári igazságszolgáltatás lépett életbe. Újra felállítják az alsóvereckei, a huszti, az ilosvai, a nagybereznai, a nagyszőlősi, az ökörmezői, a rahói, a szobránci, a técsői kir. járásbíróságot, Huszton a kir. törvényszéket és a kir. ügyészséget. – Horthy Miklós kormányzó amnesztiarendelete: *„kegyelemben részesítem állampolgárságra és nemzetiségre tekintet nélkül mindazokat, akiket a kárpátaljai területek állami hovatartozásának kérdésével, illetve az előállott politikai feszültséggel kapcsolatban a jelen elhatározásom kibocsátásig elkövetett bűncselekmények miatt a polgári vagy katonai büntetőbíróság jogerősen elítélt s akik ellen polgári vagy katonai büntetőbíróság előtt ily cselekmény miatt kell bűnvádi eljárást indítani vagy folytatni."*

1939. június 28. Horthy Miklós kormányzó kinevezte Kárpátalja kormányzói biztosát Perényi Zsigmond koronaőr személyében (1870–1946, 1919. VIII. 15–VIII. 27.: belügyminiszter a Friedrich-kormányban, az 1919 szeptemberében alakult Magyar Nemzeti Szövetség elnöke, 1939. VI. 15-től felsőházi második elnök, 1943. X. 23-tól [1944. XI. 3-ig] felsőházi elnök.) → 1940. szeptember 12. – A felvidéki és a kárpátaljai képviselők *„bevonultak"* a parlamentbe. A kárpátaljai képviselők: Bencze György, Boksay János, Bródy András, Csuha Sándor, Hajovics Péter, Habka Péter, Hokky Károly, Homicsko Vladimir, Spák Iván, Zsegora Ödön. Bemutatkozás *június 30-án*.

1939. június 29. Budapesti küldöttség márványtáblát leplezett le a nevickei várban. Felirata: *„Ezt az emléktáblát II. Rákóczi Ferenc hűséges vezérének, gróf Bercsényi Miklós emlékezetére, az elszakított északkeleti Felvidék visszatérésének esztendejében emelte a Magyar Turista Egyesület."*

1939. június 30. Novákovits Béla, a kárpátaljai katonai közigazgatás vezetője a következőket jelentette a m. kir. Honvéd Vezérkar főnökének: *„a bujtogatás a lakosság nehezebb gazdasági helyzetét és a Kárpátalja államjogi helyzetének bizonytalan voltát emlegetve igyekszik a népet Magyarország ellen hangolni és Kárpátaljának hol Németországhoz, hol Oroszországhoz csatolásával bíztatja a lakosságot egy jobb változás bekövetkezésére." „A ruszin tanítóság magatartása sok helyen szintén kifogás alá esik.*

Így a Nagyszőlősi járásban a ruszin tanítók minden magyar kulturális megmozdulást bojkottálnak". „A mezőgazdasági munkások elszegődése ellen még folyik a titkos bujtogatás, bár kisebb mértékben mint eddig." – Kinevezték Tamedly Mihályt a Kassai tankerület főigazgatójának (lásd 134.981/939. IX. VKM-rendelet). A 6.070/939. M. E. rendelet értelmében ide tartozik Bereg és Ugocsa k. e. e. vármegye, Ung, Abaúj-Torna, Zemplén vármegye és Kassa thj. város.

1939. június Teleki Pál miniszterelnök kifejezte óhaját, hogy a honvéd zenekarok megfelelő alkalmakkor a ruszin (Duchnovics-féle) himnuszt is előadják. – Munkács magyar görög katolikusai azzal a kérelemmel fordultak Sztojka Sándor egyházmegyei püspökhöz, hogy számukra vasár- és ünnepnapokon Munkácson tartsanak magyar nyelvű misét. A püspök *„az ószláv nyelvű csendes misét magyar nyelvű evangéliumolvasással, szentbeszéddel és misei énekeknek magyar nyelven való éneklését engedte meg minden vasárnap és ünnepnap déli fél 12 órai kezdettel".* – Egyházlátogató körutat tett a régióban Révész Imre, a tiszántúli református egyházkerület püspöke. Beregszászban református lelkészgyűlést hívott össze, melyen kimondták a Kárpátaljai Református Lelkészegyesület feloszlását, illetve az Országos Református Lelkészegyesületbe való beolvadását. – Kárpátalján járt Szinnay Béla altábornagy, a Vitézi Rend törzskapitánya. – Megalakult a Tiszaháti Magyar Bank Rt. – Korláth Endrét beiktatták Bereg és Ugocsa k. e. e. vármegye főispánjának tisztségébe. – Ungváron megkezdte munkáját a belügyminisztériumi igazoló bizottság. – A ruszin Kárpátokban tartott ünnepi táborozást az ún. *„rongyos gárda".* – A Podkarpatszka Ruszi Villamosművek Rt. neve Kárpáti Villamosművek Rt.-re változott. – Minisztériumi rendelkezésre az ungvári gimnáziumban nem tanulhatnak lányok. A szülők küldöttséget menesztettek Budapestre Megay László alpolgármester vezetésével, ahol ígéretet kaptak arra nézve, hogy a városban leánygimnáziumot nyitnak. – A hónapban Ungváron 195 illetőségi, 277 állampolgársági bizonylatot, 58 árjaigazolást, 22 névváltoztatási okiratot adtak ki, 15-en tettek állampolgársági esküt.

1939. július 1-jével a 6.400/939. sz. M. E. rendelet életbe léptette Kárpátalján a magyar pénzügyi jogszabályokat (3 pénzügyigazgatóság Ungvár, Beregszász és Huszt központtal). – Ezen a napon az MTI szlovák lapjelentésekre hivatkozva közölte, hogy egyre többen szöknek át magyar területről Szlovákiába, elsősorban a katonai szolgálat elől menekülő szlovákok. A szlovák hatóságok *„a menekülő néptestvérekkel"* szemben fölösleges szigorú-

sággal járnak el, jogtalan határátlépés miatt internálják őket. – Beregszászba érkezett Jaross Andor tárca nélküli felvidéki miniszter. Részt vett az Egyesült Magyar Párt *„felszabadulás utáni első gyűlésén."* – Horthy Miklós kormányzó a felsőház örökös tagjává nevezte ki Ilniczky Sándor görög katolikus nagyprépostot és Kaminszki Józsefet, a Központi Orosz Nemzeti Tanács elnökét.

1939. július 1–2. Ünnepélyes keretek között méltatták az Ungvári Katolikus Legényegylet fennállásának fél évszázados jubileumát.

1939. július 2. E napi számát a *Nemzeti Élet* című nemzetvédelmi politikai és közgazdasági hetilap Kárpátaljának szentelte.

1939. július 5. Megtartották Ungvár megyei város képviselő-testületének első díszközgyűlését.

2. Perényi Zsigmond hivatali időszaka 1939. VII. 7–1940. IX. 12.

1939. július 7. Kárpátalján megszűnt a katonai közigazgatás, hatályba lépett a polgári közigazgatásra vonatkozó rendelet. (Lásd 6.200/939. M. E. rendelet Kárpátalja közigazgatásának ideiglenes rendezéséről.) A ruszinlakta vidékeket a Kárpátaljai Kormányzóság szervezete egyesíti, amely három kirendeltségre oszlott: ungi Ungvár székhellyel (Ungvidéki, Perecsenyi, Nagybereznai, Szobránci járás), beregi Munkács székhellyel (Munkácsvidéki, Ilosvai, Szolyvai járás), máramarosi Huszt székhellyel (Nagyszőlősi, Huszti, Ökörmezői, Técsői, Rahói járás). A hivatalos nyelv a magyar és a ruszin. – Átvette hivatalát Perényi Zsigmond kormányzói biztos. Tanügyi tanácsos Marina Gyula, pénzügyi tanácsos Demkó Mihály, belügyi tanácsos Beszkid Sándor. A közigazgatási kirendeltségek élére a belügyminiszter Gyurits Gyulát (ungi), Beszkid Kornélt (beregi) és Riskó Bélát (máramarosi) nevezte ki. Megkezdte működését a kárpátaljai területen a m. kir. határvidéki rendőrkapitányság (székhelye: Szolyva), valamint a huszti, kőrösmezői, volóci, uzsoki, perecsenyi, aknaszlatinai, ökörmezői m. kir. rendőri kirendeltségek.

1939. július 7. után Brascsajko Julij, Dolinai Mikola memorandumban kérte Perényi Zsigmond kormányzói biztost és Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkárt, hogy a hivatalokban és az iskolákban vezessék be az ukrán nyelvet, engedélyezzék a Proszvita működését, adják vissza az egyesület vagyonát.

1939. július 10. Fenczik István országgyűlési képviselő levélben kérte Teleki Pál miniszterelnöktől az Orosz Nemzeti Autonóm Párt (1932) működésének további engedélyezését és a

Карпаторусскій Голосъ című napilapnak a párt hivatalos sajtóorgánumaként való elismerését.

1939. július 15-től Beregszász visszakapta rendezett tanácsú megyei város státusát. Polgármester: Hubay Kálmán. Ungvár thj. város lett. – Megindult a magyar–lengyel határforgalom Uzsoknál, Vereckénél és Kőrösmezőnél.

1939. július 16. Perényi Zsigmond, az új kormányzói biztos Huszton megtartotta bemutatkozó beszédét. – Ugyancsak Huszton Bródy András pártértekezleten harcot hirdetett az ún. renegátok – Kaminszki József, Ilniczky Sándor, Demkó Mihály és Marina Gyula – ellen, akik *„a kormány szekerét tolják”.* – Ungváron megnyílt a Nemzeti Munkaközpont kirendeltsége. Vezetője: Bugra József. – E napon keltezett levél Teleki Pál miniszterelnökhöz: *„Alulírottak mint a szolyvai ruszin tannyelvű reálgimnázium szülői tanácsa, 700 tanuló szülőjének képviseletében azzal az alázatos kérelemmel bátorkodunk Nagyméltóságod kegyes színe elé, hogy a jelenleg Szolyván levő állami reálgimnázium továbbra is itt maradjon és megmaradjon koedukációs jellegűnek.”* Augusztus 14-én kelt levelében Perényi Zsigmond kormányzói biztos nem javasolta a kérelem támogatását, így azt elvetették.

1939. július 16–24. Minisztertanácsi határozat alapján *„a visszatért kárpátaljai területen”* mintegy 2 ezer számlálóbiztos nép-, mezőgazdasági és állatösszeírást végzett. A terület 12 146 km^2, az összlakosság 671 962 fő, ebből a magyar nemzetiségű 57 ezer. A *„nyaraló”* 7 ezer, a *„távollevő”* (nagyrészt aratómunkán az Alföldön) 13 582. A legnagyobb települések lakossága: Munkács 27 291, Ungvár 23 785, Huszt 18 874, Nagyszőlős 12 569, Kőrösmező 10 499 fő. A régió lakosságának felekezeti megoszlása: 61,8% görög katolikus, 17,2% pravoszláv, 12,1% zsidó, 8% római katolikus, 2,2% református.

1939. július 17. Budapesten Teleki Pál miniszterelnök Kárpátalja ügyében tartott értekezletet, melyen Perényi Zsigmond kormányzói biztos kérte, hogy a hatásköre módosítására vonatkozó rendelkezést sürgősen hozzák az összes kárpátaljai hatóság, hivatal, üzemek tudomására.

1939. július 18. MTI-közlemény: *„Az A-Zet c. lap pozsonyi forrásból közli, hogy a magyar katonaság és csendőrség a keleti határvidéken megtorló hadjáratot folytat az ún. huculok ellen, akik még 1918-ban és 1919-ben harcoltak a magyarok ellen. Sok hucul ül a magyar börtönökben és a nyíregyházi internálótáborban. E napokban Rahón a ruszinok megtámadtak és lelőttek egy magyar járőrt, aminek következtében az ostromállapotot megszigorították. - Ugyancsak pozsonyi jelentésből közli a lap, hogy a magyar*

hatóságok Ungvárott rendeletet bocsátottak ki, amely szerint a görög katolikus és a görögkeleti templomokban az evangéliumot csak magyarul szabad felolvasni. Ez több összeütközésre adott már okot a ruszinok és a magyar katonai és polgári hatóságok között."

1939. július 19. Ungváron az Egyesült Magyar Párt vezetői a Felvidéki Magyar Párt néven történő újjáalakulás szükségességéről tárgyaltak.

1939. július 21–24. Kárpátalján járt Teleki Pál miniszterelnök. Felkereste Ungvárt, Taracközt, Kőrösmezőt. A helyszínen tárgyalt Teleki Mihály akkori és Kállay Miklós korábbi földművelésügyi miniszterrel a taracközi völgyzáró gát létesítése ügyében. Útjáról a július 25-i minisztertanácson számolt be. Határozatban utasították Perényi Zsigmond kormányzói biztost, hogy hasson oda: a helybeli hivatalok, tisztviselők, rendfenntartók (katonák, csendőrök) tanúsítsanak ésszerű magatartást.

1939. július 22. Ungváron Bródy András megalakította a Ruszin Országgyűlési Képviselők Klubját, amely memorandumban fordult Teleki Pál miniszterelnökhöz az autonómia, Szlovákia ruszinlakta részeinek Kárpátaljához csatolása ügyében. Határozatban kérte a kormányt, hogy *„diplomáciai tevékenységével segítse elő a Poprádig terjedő magyarorosz földnek Szent István állama keretében a kárpátaljai magyarorosz földdel való mielőbbi egyesítését".* – A *Kárpáti Magyar Hírlap* leközölte Deák Gyula cikkét, melyben számba veszi a Kárpátalján 1919 előtt felállított összes emlékművet, emléktáblát, emlékjelet, nevezetes síremléket.

1939. július 23. E napon tartotta Munkács megyei város képviselő-testülete első díszközgyűlését. – *Az Őslakó* írta: *„A volt Kárpátalja hazatért, ismét a mienk, még névleges, írott malasztnak maradt különállása is megszűnt, így nincs többé szükség a Kárpátalja névre sem. […] Szűkebb hazánk területi megkülönböztetésére […] legfeljebbis csak azt a jelölést használjuk: Északkelet-Magyarország."*

1939. július 25. Minisztertanácsi ülésen döntés született arról, hogy *„a Kárpátalján működő állami hatóságok, hivatalok összes külső megjelöléseiben a magyar és a magyarorosz nyelvet mindenütt használni kell". „A Kárpátalja területén működő közhivataloknál (üzemeknél, posta, távírda, vasút) szolgálatot teljesítő összes alkalmazottak, a közbiztonsági szervek és a fegyveres erő tagjai szigorú utasítást kell kapjanak magatartásukra nézve."* – Munkácson megtartották a városi képviselő-testület első ülését, melyen beiktatták Engelbrecht István polgármestert. –

Munkácson megalakult a Magyar Fatermelők, Fakereskedők és Faiparosok Országos Egyesületének kárpátaljai szervezete.

1939. július 26. Ung, Bereg és Ugocsa vármegye új főispánjává nevezték ki Siménfalvy Árpádot.

1939. július 28. A magyar külügyminisztérium, a budapesti német követség közlésére hivatkozva, arról tájékoztatta Teleki Pál miniszterelnököt, hogy a német kormány erdőkitermelési munkálatokra sürgősen 400 munkanélküli ruszin erdőmunkást kíván három hónapra szerződtetni. Az ügyben megkérdezett földművelésügyi miniszter azt javasolta, hogy az engedélyt csak a mezőgazdasági munkaidény befejezése után, azaz október végétől adják meg.

1939. július 30. Ungváron megjelent a *Kárpátaljai Közlöny* című hetilap első száma, *„a kárpátaljai terület hivatalos lapja”.* Kiadja: a kárpátaljai terület kormányzói biztosa. – A *Kárpátalja* arról írt, hogy *„önálló pénzintézetet alapítottak a kárpátaljai magyarok”.* A Tiszaháti Magyar Bank Ungváron és Beregszászban székel.

1939. július 30–31. Fegyveres incidens történt a magyar–román határon Técső körzetében.

1939. július Munkácson megalakult a Kárpátaljai Gyáriparosok Szövetsége. Elnök: R. Vozáry Aladár. – Rahón, *„Kárpátalja turistaközpontjában”* idegenforgalmi hivatal nyílt. Vezetője Kriveczky Antal. – Ungváron járt Bartha Károly honvédelmi miniszter. – Ung Vezér Bajtársi Egyesület néven megalakult a Turul Szövetség helyi szervezete. – Munkácson a Latorca-hídon emléktáblát avattak a január 6-i harcok emlékére.

1939. augusztus eleje Aknaszlatinán járt Horthy Miklós kormányzó és felesége.

1939. augusztus 1. A magyar kormány Bukarestben tiltakozott a técsői határincidens miatt. – A *Magyar Kisebbség* közölte Balogh Arthur: „Vélemények a ruszin autonómiáról” című összefoglaló írását.

1939. augusztus 2. A közhivatalok nyelvhasználatát szabályozó rendeletek (5.800/939. sz. és 6.200/939. sz. M. E. rendelet) kiegészítése (18.136/939. sz. M. E. rendelet) kimondta: a) az alkalmazottak a szóbeli érintkezésben kötelesek a *„magyarorosz”* nyelvet használni, ha a fél *„magyarorosz”* nyelven fordul hozzájuk. Az átmeneti időben a közszolgálati alkalmazott igénybe vehet tolmácsot; b) köteles elfogadni a *„magyarorosz”* nyelvű beadványt ugyanúgy, mint a magyar nyelvűt; c) a nyomtatványok nyomtatott szövegrésze kétnyelvű legyen; d) a közhivatalokon kétnyelvű felirat legyen; e) a közhivatalok egymással való érintkezése kizárólag magyar nyelven történik; d) *„Kárpátalján a magyarorosz nyelv nem nemzetiségi nyelv, hanem második államnyelv.*

A nyelvkérdést gyakorlati kérdésnek kell tekinteni és semmi körülmények között sem szabad belőle politikumot csinálni."

1939. augusztus 4–7. A kereskedelmi minisztérium küldöttsége (Hídvégi Emil, Jablonkay István, Petőházy Sándor, Lőte Pál) tanulmányutat tett Kárpátalján (az útvonal: Munkács–Szolyva–Volóc–Dolha–Lipcsemező–Técső–Ökörmező–Felsőszinevér–Rahó–Hoverla–Kőrösmező–Tatár-hágó). A küldöttség jelentéséből: Kárpátalján *„a katonai közigazgatási hatóságok a zsidók részére kiadott iparigazolványokat számottevő részben visszavonták […] de a katonai közigazgatás megszűnése után a polgári közigazgatási hatóság az elvont iparigazolványokat az érdekelteknek visszaadta". „A Hangya működése súlyos kifogás alá esik, drágábban árusítja a közszükségleti cikkeket és olcsóbban veszi a helybeli terményeket, mint a zsidó kereskedők."*

1939. augusztus 9. A honvédelmi minisztérium rendelkezett, hogy *„a kárpátaljai kiegészítésű csapatoknál, ahol a magyarorosz ajkú legénység az összlegénységi létszám 50%-át meghaladja, […] a csapatnyelv a magyarorosz, a vezényleti és szolgálati nyelv azonban mindenütt a magyar marad". „Kárpátalján úgy a csapatoknál, mind a honvédhatóságoknál tényleges szolgálatot teljesítő tisztektől elvárom, hogy a magyarorosz nyelvet egy éven belül a szolgálat igényeinek megfelelően elsajátítsák."*

1939. augusztus 10. Megszűnt az ideiglenes jelleggel felállított Felszabadult Területek Tankerülete (székhelye Debrecen, főigazgatója Bessenyei Lajos volt). – Megindult a vasúti forgalom *„Halmi és Máramarossziget, Tőketerebes és Visó völgye között". „A peage-vonalon csapatszállítások nem hajthatók végre."*

1939. augusztus 12. Magyar–román egyezmény született a tiszai tutajozás ügyében. – Újjáalakították a ruszin színházat Magyarorosz Nemzeti Színház Szövetkezet néven. – Nagyberegen emléktáblát avattak annak tiszteletére, hogy 1233-ban a falu határában találkozott II. Endre király IX. Gergely pápa követével.

1939. augusztus 13. *Az Őslakó* írta: *„Beregszász megyei város népjóléti ügyosztálya ezentúl minden szegény sorsú családnál, ahol gyermek születik, egy legalább 100 négyszögöles zöldséges kertet rendez be, hogy így előbb a csecsemő anyjának, majd magának a gyermeknek legyen elegendő zöldség az egészséges táplálkozáshoz."* – A budapesti M. Kir. Operaház és a Budapesti Városi Színház társulata Ungváron szabadtéri előadásban mutatta be Kacsóh Pongrác: *János vitéz* című daljátékát. Ábrányi Emil vezényelt. A „karszemélyzetet" Zádor Dezső tanította be.

1939. augusztus 14. Életbe lépett a román–magyar vegyes bizottság tárgyalásán kötött ún. szinajai megállapodás, melynek értel-

mében ismét megindulhatott a határincidens (július 30–31.) következtében felfüggesztett tiszai tutajozás.

1939. augusztus 16-i kelettel Ungvárról Fenczik István országgyűlési képviselő (Orosz Nemzeti Autonóm Párt, Orosz Nemzeti Feketeingesek Gárdája) levelet intézett Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkárhoz, melyben Kárpátalja lakossága hangulatának lényeges rosszabbodásáról és annak okairól számolt be. Többek között kifejtette: a katonai közigazgatás idején (III. 15–VII.7.) *„a katonai parancsnokok túlkapásai nagy elhidegülést váltottak ki, mert sok becsületes nagyorosz alaptalan vádak és intrikák áldozatául esett”*, az összes hivatalban *„a tisztviselők legnagyobb része anyaországiakkal lett betöltve”,* az őslakos értelmiségi pályázókat az állások betöltésénél mellőzik, *„általában véve oly nagy az elégedetlenség, hogy a kivándorlás és átszökések napirenden vannak”,* lényegesen romlott a gazdasági helyzet (az okok: az előnytelen pénzbeváltás, a közmunkák hiánya, illetve hogy a közmunkáknál az anyaországi az őslakos bérének kétszeresét kapja, gyakorlatilag lehetetlen a kereskedelem, az ipar visszaszorult), nincs engedélyezve a Duchnovics-himnusz, igen magas a középiskolákban a tandíj, gátolják a görögkeleti vallás gyakorlását.

1939. augusztus 17. A *Kárpáti Magyar Hírlap* közli az ungvári közterületek régi-új névjegyzékét.

1939. augusztus 23-án kelt rendelettel a földművelésügyi miniszter a kárpátaljai terület közigazgatási kirendeltségei mellé m. kir. gazdasági felügyelőségeket állít fel.

1939. augusztus 25. „A Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai területen” kihirdették a rögtönbíráskodást.

1939. augusztus 26. Siménfalvy Árpád, Ung vármegye főispánja felirata a miniszterelnökséghez: *„Az ungvári Proszvita és Skolnaja Pomoscs ukrán, illetve nagyorosz egyesületek működése jogerősen fel van függesztve. Vagyonuk kezelését hatósági biztosok intézik. - A magyar államezmével ellentétes célokat szolgáló egyesületek feloszlatására egyidejűleg javaslatot tettem a Belügyminiszter Úr Őnagyméltóságának.”*

1939. augusztus 28. A m. kir. belügyminiszter 17.946/939 sz. rendelete *„Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai terület közigazgatási beosztásának módosításáról”.*

1939. augusztus Bródy András megalapította a Ruszin Nemzeti Szövetséget. A szervezet nem folytat pártpolitikát, tagjai parlamenti képviselők, közéleti személyiségek. Célja: a ruszin népnek *„egy egészséges népi egységbe”* való tömörítése. – Rahón létrejött a Magyar Háziipari Központ. A cél *„a ruszin népművészet elemeiből álló háziipar felkarolása, szociális szempontból a termelés*

és értékesítés elősegítése". – A Magyar Turista Egyesület saját kezelésébe vette a 18 kárpátaljai menedékházat. – Megjelent *Ung Vármegye Évkönyve* (az elmúlt 20 év történéseiről).

1939. szeptember 1. Németország megtámadta Lengyelországot, s ezzel kirobbant a második világháború. – Kerekes István elnökletével Ungváron baráti megbeszélésen vettek részt az Egyesült Magyar Párt meghívott képviselői. Siménfalvy Árpád főispán ismertette a megbeszélés okát: *„a mai rendkívüli idők részben az okai annak, hogy a pártélet nem kap nagyobb tempót. Váratlan akadályok jöttek közbe, amelyek a munkát késleltetik."* Kitartást, türelmet és további bizalmat kért. Korláth Endre országgyűlési képviselő felszólalásából: *„Se jobb, se bal felé nem orientálódhatunk, nekünk az igaz, egyenes, becsületes középúton kell követnünk és támogatnunk a kormányt. […] Nekünk ma fenntartások, kikötések nélkül kell a kormányt támogatnunk."* – Szvoboda Ferenc kárpátaljai római katolikus apostoli kormányzót apostoli kormányzói helynökké minősítették. – Munkácson megkezdődött a leventekötelesek oktatása. – Őrdarmán megalakult a Levente Egyesület. Elnök: Kontratovics Irenej. – Megkezdte működését az Ungvári M. Kir. Közegészségügyi Állomás. Hozzá tartozik: Ung vármegye, Bereg és Ugocsa k. e. e. vármegye, valamint Kárpátalja egész területe. – A m. kir. rendőrség vidéki főkapitánysága elrendeli bejelentési hivatal szervezését ungvári és beregszászi kapitánysága szervezetében. – Városi zeneiskola nyílt Beregszászban. Igazgató: Drávay Lajos. – Ungváron megnyílt a Városi Ploténi Nándor Zeneiskola és a nőipariskola. – A kormányzói biztos rendeletére bezárták a rahói ruszin (március közepétől magyar) tannyelvű polgári iskolát. – Bezárták a szolyvai ruszin gimnáziumot. – Öt évfolyamú lett az ungvári görög katolikus tanítónőképző.

1939. szeptember 2. Belügyminisztériumi jelentés: Bródy András körülbelül egy hete Beregszászban járt politikai megbeszélés céljából. Bizalmas hívei előtt kijelentette: a ruszinok *„szerencsétlenül jártak azáltal, hogy a magyarokhoz kérték a visszacsatolásukat."* Bródy nincs megelégedve a jelenlegi helyzettel, és erélyesebb akcióra készül a ruszinok védelmében.

1939. szeptember 3. New Yorkban megalakult a Szlovák Szabad Állam külföldi kormánya. Elnöke Koren Ludo.

1939. szeptember 4. Az MTI jelentése szerint Lengyelország területén megindult a cseh és szlovák légiók megszervezése Prchala tábornok parancsnoksága alatt. A köztársasági elnök kiáltványa értelmében *„a lengyel hadsereg alkotórészei lesznek s a hadse-*

reg-főparancsnokság rendelkezése alatt állva a lengyel csapatokkal vállvetve fognak harcolni".

1939. szeptember 5. Ungvár székhellyel felállították a M. Kir. Földművelésügyi Minisztérium kirendeltségét. Vezetője: Zombory Bertalan miniszteri tanácsos.

1939. szeptember 6. Magyarország és Németország, valamint Magyarország és Szlovákia között lezárták a határt. → 1939. szeptember 1.

1939. szeptember 7. A Református Országos Zsinat elfogadta *„a Magyarországhoz visszacsatolt területen levő református egyházi önkormányzati testületnek a református egyház többi részével való egyesülése végrehajtásáról"* szóló törvényjavaslatot. Ennek értelmében *„a visszacsatolt területen"* fennálló három református egyházkerület megszűnik, a dunáninneni a dunántúli egyházkerületbe, a tiszáninneni és a kárpátaljai egyházkerület, az ungi egyházmegye kivételével, a tiszántúli egyházkerületbe *„tér vissza".*

1939. szeptember 10. Magyarországon betiltották a Lembergben megjelenő *Новий час* (Új Idő) című ukrán lap terjesztését.

1939. szeptember 11. Lőcsei értesülésre hivatkozva közölte az MTI, hogy a város környékén nagyszámú Szics-gárdista rejtőzik, akik igyekeznek átjutni a lengyel határon.

1939. szeptember 13. A munkácsi magyar gimnázium ruszin osztályaiból önálló középiskola létesült (ünnepélyes tanévnyitóra szeptember 20-án került sor).

1939. szeptember 14. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„a szlovák hatóságok körülbelül egy hónappal ezelőtt kiadták a magyar hatóságoknak azokat a súlyosan elítélt foglyokat, akik még a volt csehszlovák uralom alatt kerültek börtönbe, de a felszabadult területen bírtak illetőséggel. A m. kir. igazságügy-minisztérium ezeket az elítélteket átvette és ügyük újbóli tárgyalását rendelte el. Ungvárra is több elítéltet szállítottak. […] Az újrafelvételi tárgyalások előkészítése már befejezés felé közeledik."*

1939. szeptember 16. Szemleútja során Ungvárra érkezett Horváth Dezső miniszteri tanácsos, a m. kir. államrendőrség vidéki főkapitánya. – Kósa Kálmán vallás- és közoktatásügyi miniszteri osztályfőnök bizalmas magánlevele Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkárhoz: *„Valahogy úgy érzem, hogy a hivatalos nemzetiségi politikánk és annak gyakorlati kivitele nincs egymással összhangban. Alsó hatóságaink sokszor olyan intézkedéseket tesznek, amelyek szöges ellentétben vannak a felülről hangoztatott elvekkel. […] az egész visszacsatolt részeken, beleértve Kárpátalját is, éppen nemzetiségi vonatkozásban állandóan olyan nehézségekbe ütközöm, amelyeket legjobb akarat mellett is alig tu-*

dok és tudunk legyőzni. Ezekbe a kérdésekbe mindenki beleszólási jogot vindikál magának és minden intézkedésre hivatott emberünket állandóan fúrják. Nagyon szükséges lenne ezeket a dolgokat egyszer alaposan végig beszélnünk, mert e nélkül alig tudnám ezeknek az ügyeknek intézéséért a további felelősséget vállalni."

1939. szeptember 17. A Szovjetunió tudatta a magyar kormánnyal, hogy tiszteletben tartja Magyarország határait. Ezen a napon a szovjet hadsereg átlépte a lengyel határt. – Munkácson méltatták Bertók Béla református püspök, a felvidéki egyetemes egyház konventi elnöke lelkészi működésének 25 éves jubileumát. A *Kárpátalja* című lap szerint *„Kárpátalja magyarságának felekezeti különbség nélkül ünnepe volt ez"*.

1939. szeptember 17–24. Kassán felvidéki népművészeti és háziipari kiállítást rendeztek, melyen bemutatták *„a Felvidék és Kárpátalja kincseit"*.

1939. szeptember 18. A lengyelországi események következtében éjszaka megkezdődött a lengyel lakosságnak Magyarországra való szivárgása az uzsoki vasútvonalon. Az Uzsokra, Volócra, Kőrösmezőre menekültek között több diplomata, külügyminisztériumi főtisztviselő is volt. Több vonatot feltartóztattak a Kőrösmező alatti román határt védő szovjet katonák. A magyar kormány hozzájárult a menekülő lengyel polgári lakosság befogadásához.

1939. szeptember 19. Ungváron Perényi Zsigmond kárpátaljai kormányzói biztos elnökletével értekezletet tartottak a lengyel menekültek ellátásáról és továbbszállításáról. – Beregszászban Siménfalvy Árpád ungi főispánt beiktatták Bereg és Ugocsa vármegye főispáni tisztébe.

1939. szeptember 20. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Megindult az eljárás több ungvári és kárpátaljai »rémhírterjesztő és fecsegő« ellen."*

1939. szeptember 21. Ungváron a társadalmi egyesületek képviselői közös értekezleten vitatták meg, mivel járulhatnának hozzá a lengyel menekültek ellátásához. A város vezetése a lengyel konzulátussal karöltve gondoskodik elhelyezésükről, élelmezésükről. – Ugyanitt Losonczy István *„a hatodik hadtest országos mozgósítási kormánybiztosa"* Perényi Zsigmond kormányzói biztossal és az illetékes katonai parancsnokkal tárgyalt arról, hogy *„a nagy számú lengyel menekültek lefegyverzése és a törvényes rendelkezések szerint való továbbítása egységes irányelvek mellett történjék"*. – A Magyar Nemzeti Bank vezérigazgatója a pénzintézet helyi fiókjának vezetőjével vitatta meg, hogyan kell beváltani a lengyel menekülteknél található zlotyt. – Szeptember 28-

án írta a *Kárpáti Magyar Hírlap: „Egyes magukról megfeledkezett egyének a lengyel menekültek kényszerhelyzetét kihasználva lehetetlen alacsony árban összevásárolták szegénységüket! Most rendelkezés történt nagyon helyesen, hogy mindenki mindent, amit lengyel menekültektől vásárolt, köteles a hatóságoknak beszolgáltatni."* – Feloszlott az Illés József ny. egyetemi tanár vezette Magyarországi Ruszinszkóiak Egyesülete, *„miután e szervezet Kárpátalja felszabadulásával betöltötte misszióját".* – A földművelésügyi miniszter rendeletére *„az anyaország gazdaságaiban foglalkoztatott felvidéki és kárpátaljai […] mezőgazdasági munkásoknak módjukban áll gabonajárandóságukat a Futura Rt. legközelebbi helyi bevásárlójánál beszolgáltatni és a kiállított elismervény alapján megfelelő mennyiségű gabonát válthatnak ki minden költség (fuvarköltség stb.) levonása nélkül Nagyszőlős, Nagykapos, Bustyaháza, Tiszaújlak állomásokon. A munkások tehát a fuvardíjat az említett állomásokig megtakaríthatják."*

1939. szeptember 23. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: a *„felszabadulás óta"* 128 *„kárpátaljai községet"* 46 *„magyar város"* fogadott testvérközségévé.

1939. szeptember 24. Ungváron megalakult a Levente Egyesület. Elnök: Korláth Endre. – Egyed István egyetemi professzor közreműködésével elkészült a Kárpátalja önkormányzatáról szóló törvényjavaslat újabb megszövegezése. – Sor került a magyar–szovjet diplomáciai kapcsolatok felújítására.

1939. szeptember 27. Az MTI idézte a *Times* pozsonyi jelentését: a németek nagy csapatösszevonásokat hajtottak végre Kelet-Szlovákia és Kárpátalja határán. – Ezen a napon délután: a szovjet csapatok a Vereckei-hágónál elérték a magyar határt, este a Tatár-hágónál, szeptember 28-án este az Uzsoki-hágónál. A parancsnokság felvette a kapcsolatot a magyar határőrséggel *„a határvonalak pontos megállapítása céljából".*

1939. szeptember 28. Perényi Zsigmond kárpátaljai kormányzói biztos kérte a miniszterelnökséget, hogy tegye lehetővé az Ilniczky Sándor által szerkesztett *Благовъстникъ* (Jó Hírnök) (1922–1938) és a *Міссійний Въстникъ* (Missziós Hírnök) (1932–1938) című, a ruszin népnek szóló vallási-kulturális lap újraindítását. Intézkedés október 2-i kelettel: *„Egyelőre nem időszerű. Ad acta."*

1939. szeptember *„A csehszlovák kormány által megkezdett Ungvölgyi vízerőtelepek építési munkáinak folytatására és befejezésére"* a földművelésügyi minisztérium Ungváron felállította az Ung-völgyi Vízerőtelepek Építési Munkáinak M. Kir. Kirendeltségét. – Fedor István az ungi, Spenik László a beregi és Csekán An-

tal a máramarosi közigazgatási kirendeltség tanügyi tanácsosa lett. – 133.200/IX.939. sz. VKM-rendelet: a szlovák, ruszin vagy német tanítási nyelvű iskolákban az államnyelvnek mint tantárgynak kötelező tanítása mellett anyanyelven folyik a tanítás valamennyi magyar tanítási nyelvű iskola számára az anyaországra engedélyezett tankönyveket kell bevezetni a szlovák, ruszin vagy német tanítási nyelvű iskolák részére megfelelő tankönyvek kiadásáról intézkedni fognak, a még használatban levő tankönyvek hiányait addig a tanítók kötelesek megfelelő hazafias szellemű oktatással kiegészíteni az 1939/1940. tanév még mindig átmenetinek tekinthető, az 1940/1941. tanévtől azonban az oktatás kizárólag a magyar tantervek szerint történik. – Kárpátalján 1922. évi csehszlovák ún. *„kisiskolatörvény"* kötelezővé tette a 8 évfolyamúvá tette az alapiskolát. Kósa Kálmán miniszteri osztályfőnök nyilatkozata: *„Kétségtelen, hogy a 8 osztályos mindennapi népiskola nyújtotta előnyöket továbbra is meg kell őriznünk."* (Az *„anyaországban"* a nyolcosztályos népiskola bevezetéséről csak az 1940:XX. tc. rendelkezett.)

1939. október 6. Nagyszőlősön Perényi Zsigmondra, az 1848/49-es szabadságharc vértanújára emlékeztek.

1939. október 8. Munkácson megnyílt a vallás- és közoktatásügyi miniszter által engedélyezett zsidó polgári leányiskola első osztálya.

1939. október 9. Ungváron tárgyalt Perényi Zsigmond kormányzói biztossal Bonczos Miklós belügyi államtitkár.

1939. október 13. Megalakult Ung vármegye Mezőgazdasági Bizottsága. Elnök: Egry Ferenc.

1939. október 13–november 2. között a m. kir. rendőrség ungvári határvidéki kapitányságának jelentése szerint Kárpátaljáról 457 személy szökött át a Szovjetunióba.

1939. október 14. Felszentelték a felújított ungvári görög katolikus székesegyházat.

1939. október 22. *Az Őslakó* írta: *„a csehek itt-tartózkodásának vége felé egy nagyon szép tervhez fogtak hozzá: a kárpátaljai folyók szabályozásához. Szinte lehetetlen állapotokat teremtettek ezen a vidéken a folyók, amelyek az erdőirtások következtében megáradva, kilépnek medreikből és olyan katasztrófákat okoztak, mint a legutóbbi nagy tiszaújlaki árvíz, amely után jóformán újra fel kellett építeni ezt a nagy magyar községet. […] Természetesnek találtuk, hogy a magyar állam nem foghatott hozzá az átmenet napjaiban e folyószabályozási munkálatokhoz és ezért türelemmel vártuk, mikor kezdődnek meg a munkák. Azt tapasztaltuk azonban, hogy ezek a partszabályozási munkák egészen ki-*

estek a számításból. Látjuk, hogy a magyar állam nagy elánnal és óriási áldozatok árán völgyzáró gátat épít a Talabor medrében, új vasútvonalak készülnek és nem kétséges, miszerint a magyar kormányzat kedves gyermekeként kezeli Kárpátalját. Nem tudjuk tehát megérteni, hogy miért nem folytatják a partszabályozási munkákat. Jön egy hatalmas árvíz és milliós károkat tehet a befejezetlen partépítési művekben."

1939. október 27. Munkács képviselő-testülete elhatározta, hogy kérelmezni fogja a törvényhatósági jogú várossá nyilvánítást.

1939. október Pápai rendelkezésre megszüntették a Kárpátaljai Római Katolikus Apostoli Kormányzóságot, a terület egyházközségei egyesültek a szatmári egyházmegyével. Püspök: Madarász István. – Perényi Zsigmond kormányzói biztos kérelmére Teleki Pál miniszterelnök ösztöndíjalapot létesített *„a magyar egyetemeken és főiskolákon tanuló szegény sorsú, jó tanulmányi előmenetelt felmutató kárpátaljaiak"* számára. Az ösztöndíjak odaítélése Marina Gyula, a kormányzóság tanügyi tanácsosa felterjesztése alapján történik. – A VKM engedélyezte a Kárpátaljai Zsidó (előtte: Héber) Iskolaegyesületnek, hogy Munkácson zsidó polgári leányiskolát állítson fel (1941 márciusában kapott nyilvánossági jogot). – E hónaptól Iván Sándor színtársulatának körzetébe tartozik Aknaszlatina, Beregszász, Csap, Huszt, Királyháza, Királyhelmec, Kisvárda, Léva, Munkács, Nagyszőlős, Rahó, Rimaszombat, Rozsnyó, Szepsi, Szolyva, Técső, Tiszaújlak és Tornalja. – Egy hónapig állt fenn Bródy András országgyűlési képviselő új napilapja, a *Русская Правда*.

1939. november 1. Ungváron megnyílt a felső kereskedelmi iskola. – A földművelésügyi miniszter rendeletére Beregszászban folyammérnöki, Munkácson kultúrmérnöki hivatal kezdte meg működését.

1939. november 3. Munkács képviselő-testületének díszközgyűlésén a város díszpolgáraivá választották azokat, akik *„a felszabadulás érdekében a legnagyobb munkát fejtették ki"*: Korláth Endrét, Teleki Pált, Jaross Andort, Kozma Miklóst, R. Vozáry Aladárt, Pataky Tibort, Perényi Zsigmondot, Kánya Kálmánt, Imrédy Bélát.

1939. november 4. 21 évi szünet után Ungváron újjáalakult a Gyöngyösi Irodalmi Társaság (alapítva 1905-ben). A társaság elnökévé Antal Miklós pápai kamarást választották. A társaság 24 életben levő tagja mellé 7 újat választottak, közte Mécs Lászlót, Kováts Miklóst, Kontratovics Irenejt, Szénássy Barnát. A tisztújítást és a tagválasztást követte az első ünnepi felolvasó ülés. Többek között Fülöp Árpád, Rácz Pál olvasta fel saját írását, Zádor Dezső zongorázott.

1939. november 10. A *„felszabadulási ünnepségre"* Ungvárra érkezett Jaross Andor tárca nélküli miniszter.

1939. november 12. A kormányzói biztosságban megvitatták az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal által Kárpátalja idegenforgalmának fejlesztésére kidolgozott munkaprogramot.

1939. november 16. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Még a világháború folyamán Kárpátaljára beszivárgott lengyel zsidók sorsa élénken foglalkoztatta a csehszlovák hatóságokat. Évekkel ezelőtt több száz érdekeltet a csehek illetőségi helyére toloncoltattak, de csak elvben, mert a gyakorlati kivitelre az egyes »demokrata« pártok intervenciója folytán sor nem került. A lengyelországi származású zsidók így jutottak aztán Kárpátalján magyar uralom alá. - Az ungvári zsidó hitközség elnöke még egy évvel ezelőtt hatóságainkhoz azt a kérelmet terjesztette elő, hogy az érdekelt családok kiutasítását függesszék fel addig, míg ő Londonban el nem intézi kivándorlásuk békés úton való lebonyolítását. - Így maradhattak továbbra is Kárpátalján a kiutasítottak, míg aztán bekövetkezett a háborús állapot és Lengyelország megszállása. […] A napokban az ungvári zsidó hitközség elnöke a rendőrkapitányság kiküldöttjével kiszállt a szovjet határra, hogy közvetlen tárgyalásokat folytasson a szovjet kirendeltség vezetőjével a galíciai származású zsidók befogadása érdekében. A szovjetorosz határtiszt azonban hallani sem akart az egyoldalú »csere«-akcióról. - Most diplomáciai úton folynak tovább a tárgyalások."*

1939. november 18–19. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta, hogy *„a kárpáti határon szolgálatot teljesítő szovjetőrség szigorú utasítást kapott, hogy az illegális határátlépésekkel szemben a legszigorúbban járjanak el. Értesülésünk szerint a szovjet határőrség több szökevénnyel szemben fegyverzetét is használta, akiket pedig elfognak, átadják a magyar hatóságoknak."*

1939. november 19–23. Madarász István kassai római katolikus megyéspüspök, szatmári apostoli kormányzó egyházi látogatást tett Kárpátalján. Többek között felkereste Ungváron a Szociális Misszió Társulat nőszervezetét.

1939. november 20. Teleki Pál miniszterelnök Ilniczky Sándor görög katolikus nagyprépost, felsőházi tagot a Kárpátaljai kormányzói biztos mellé főtanácsadónak nevezte ki. A főtanácsadó mellett működő véleményező bizottság tagjai a következők: Balog Vaszil Mihály (Nagylucska), Boksay János (Huszt), Csuha Sándor (Szobránc), Földesi Gyula (Ungvár), Hápka Péter (Técső), Hrabár János (Magyarkomját), Retyeznik János (Rahó), Sztepán Antal (Rahó).

1939. november 21. A költségvetési vitában felszólaló Jaross Andor tárca nélküli miniszter a kárpátaljai ipari és kereskedelmi revízióval kapcsolatban elmondta, hogy 34 179 jogosítványt vizsgáltak felül. Ebből 10 768 volt a zsidó, közülük 4500-an kaptak új engedélyt.

1939. november 22. Az országgyűlés képviselőházában a kultusztárca költségvetésének tárgyalásakor felszólaló Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter a felvidéki iskoláknak a magyar tanulmányi rendszerre való áttérésével kapcsolatban kiemelte: *„Egyfelől az ott meglévő tanító személyzet megtisztítása a kétes és oda nem való elemektől, akik nemzeti szempontból tökéletesen megbízhatatlanok, másfelől pedig ennek a tanszemélyzetnek új erőkkel való kiegészítése volt az első feladat […] A másik nagy feladat a meglevő tanerők átképzése és továbbképzése."* Az ideiglenes rendelkezés kimondta, hogy minden pedagógust megtartanak a helyén feltéve, hogy *„az illető ellen nemzethűség tekintetében súlyos kifogás nem emelhető. A jelentkező hiányokat legelső sorban olyanokkal kívánja pótolni* [a tanügy], *akiket a megszálló hatalom állásukból kiüldözött, másodsorban azokkal a képesített állástalan tanítókkal és tanárokkal, akik a felszabadult területeken laknak."*

1939. november 23. A városi képviselő-testület megszavazta Oroszvég, Várpalánka és Váralja község Munkácshoz való csatolását, hogy *„Nagymunkács megalkottassék"*.

1939. november 26. Átadták az Ungvár melletti Drugetházán az új Ung-hidat.

1939. november Megjelent a *Карпатська Недъля* első magyar nyelvű változata *Kárpáti Vasárnap* címmel.

1939. december 4. Elfoglalta hivatalát Ilniczky Sándor kárpátaljai főtanácsadó.

1939. december 5. Béldy Alajos tábornok a munkácsi huszárkaszárnyában leleplezte a márciusi harcok áldozatainak emléktábláját.

1939. december 9. Megtartotta első ülését a kárpátaljai főtanácsadó mellett működő véleményező bizottság. – Ungváron megalakult a Kárpátaljai Fabeszerző és -értékesítő Szövetkezet. Elnök: Ilniczky Sándor.

1939. december 9–10. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Lépjen be minden magyar a Felvidéki Egyesült Magyar Pártba! - A volt kárpátaljai, ma felvidéki magyarsághoz szól ez a felhívás!"*

1939. december 12. A felsőház ülése elé terjesztették a felvidéki és kárpátaljai képviselő-választási szabályzatot, melynek alapján Kárpátalján 11 mandátumot töltenek be (ennyi járása van a területnek), Ung megyében egyet, Bereg és Ugocsa közigazgatásilag

egyelőre egyesített (k. e. e.) megyében hármat. A jóváhagyás *december 18-án* történt meg. – Beiktatták Siménfalvy Árpádot, Ung vármegye új főispánját. – Megalakult Ung vármegye törvényhatósági bizottsága.

1939. december 15. A *Kárpáti Magyar Hírlap* idézte Korláth Endre parlamenti kijelentését: *„akik nem az Egyesült Magyar Pártnak, hanem csehszlovák pártoknak voltak tagjai, nem voltak sem nemzethűek, sem tisztességes magyarok."*

1939. december 20–1940. május 17. között Beregszászban naponta 800–1100 személy részére szolgáltattak ki egyszeri ebédet.

1939. december 31. Kihirdették az 1939. évi XVIII. tc.-t *„a Magyar Szent Koronához visszacsatolt felvidéki területeken és a Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai területen országgyűlési képviselők választásáról"* (kelt december 28-án).

1939. december Beregszászban megtartotta *„a felszabadulás után"* újjáalakuló ülését a Kárpátaljai Magyar Kultúregyesület. Elnök: Benda Kálmán. Főtitkár: Bellyei Zapf László. – A debreceni Déri Múzeumban a város testvérközségeinek – Ökörmező, Vucskómező, Alsó- és Felsőszinevér – népművészetét bemutató kiállítást rendeztek. - Kárpátalján járt Varga József ipar-, kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter. Többek között helyszíni szemlét tartott a taracközi vasút építésénél.

1939 folyamán A Kárpátaljai Mezőgazdasági Kamara kimutatása szerint Kárpátalján a keresők száma 263 847 (ebből 196 330 férfi, 67 517 nő), az eltartottak száma 403 714, őstermelésből él 521 708 (212 793 kereső és 308 915 eltartott), közte napszámos 28 054 (és 20 451 eltartott), erdőmunkából él 19 497 (és 39 883 eltartott). – Ungváron állított ki Bezdán József budapesti iparművész, Munkácson Parányi-Pabar István mezőtúri festőművész. – Megjelent: Borz Hudák Mátyásné: *Sorshúzás. Regény.* Munkács. Csomár Zoltán: *Húsz év Ungvár történetéből 1918–1938. A csehszlovák uralom elnemzetlenítő törekvéseinek története.* /A Magyar Társaság Könyvei, 1./ Budapest; *A visszacsatolt Felvidék és Ruténföld címtára.* KSH, Budapest *Az 1939. évi kárpátaljai nép-, földbirtok- és állatösszeírás eredményei. A népesség keresők, eltartottak és foglalkozási viszony szerint 1939-ben, községenként.* KSH, Budapest Egan Imre: *Milyen legyen a ruszin autonómia?!* Miravcsik Nyomda, Ungvár Fenczik István: *A kárpátoroszok múltja és jelene.* M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem Kisebbségi Intézetének kiadványa. Pécs Balogh-Beéry László: *Az ukrán kérdés.* Magyar Nemzeti Szövetség, Budapest; Pataky Mária: *Rákóczi földje.* Officina, Budapest; *Mi lesz a gyermekünkkel?* Kárpátaljai Zsidó Iskolaegyesület, Munkács; *A*

magyar Felvidék és Kárpátalja. Pallas ny., Budapest; Földváry László: *Kincstári erdők Kárpátalján.* I–II. köt. Hornyánszky ny., Budapest; *Kalauz Kárpátaljára.* Miskolci Fekete Pál ny., Budapest; Blasovszki Miklós: *Kárpátaljai turista kalauz.* MTE, Budapest *Kárpátalja üdülőhelyei és turista menedékházai.* Magyar Turista Egyesület, Budapest; Papp Ferenc: *A hazatért Felvidék és Kárpátalja gyógyforrásai és gyógyfürdői.* Mérnökök ny., Budapest; Szepes Béla–Balassa Ferenc: *Kárpátaljai síkalauz*. Radó ny., Budapest.

1940. január 8–9. A Magyar Kultúregyesületek Országos Szövetsége és a Kárpátaljai Magyar Kultúregyesület rendezésében került sor Ungváron a Magyar Rádió IV. felvidéki kultúrnapjaira. Többek között Zapf László tartott előadást a kárpátaljai magyar kultúregyesületek feladatairól.

1940. január 11. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Igen hosszú évtizedekre visszamenőn 1939 év volt az első, amikor zárt kapuk mögött, üresen ásítoztak a Felvidék magyar Thália templomai. […] A staggione-rendszer beosztását mi hibásnak tartjuk."*

1940. január 12. Az orosz irányzatú *Карпаторусский голос* című lap elégedetlenségét fejezi ki a településnevek megváltoztatása miatt (14.500/939. B. M. rendelet).

1940. január 13. A kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter Padányi-Gulyás Bélát, az IBUSZ Rt. addigi aligazgatóját a Kárpátaljai terület kormányzói biztosa mellé idegenforgalmi főmegbízottnak nevezte ki. Feladata, *„hogy a Kárpátalja idegenforgalmi ügyei tekintetében állandó összeköttetést létesítsen az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal és a kárpátaljai kormányzói biztos között".*

1940. január 20-án kelt 520/940. sz. M. E. rendelet a közigazgatás ideiglenes rendezéséről szóló 6.200/939. sz. M. E. rendelet kiegészítése tárgyában.

1940. január 28. Ungvár székhellyel megalakult a Kárpátaljai Mezőgazdasági Kamara.

1940. január 30. A Felvidéki Egyesült Magyar Párt Budapesten tartott választmányi ülésén arról határozott, hogy javasolni fogja a tagságnak a Magyar Élet Pártjába való belépést.

1940. január Megkezdték munkájukat a kárpátaljai tanítókat és tanárokat igazoló bizottságok. – Szentpéteri Kun Béla debreceni egyetemi tanár elnökletével megkezdte működését *„a tiszántúli református egyházkerület által alakított igazoló-bizottság",* melynek feladata *„igazoló-eljárás"* alá vonni *„a felszabadult területeken működött református lelkészeket a cseh uralom idején tanúsított nemzethűségüket illetőleg".* – Beregszászban megkezdte

működését *„a nyugdíjasok igazoló bizottsága”.* – Nagyszőlősön Orosz Ifjúsági Kör alakult a helyi Duchnovics szervezet keretében. – A szénhelyzet, a hóakadályok miatt jelentős korlátozások voltak a kárpátaljai vasúti közlekedésben. A helyzet február közepére normalizálódott.

1940. február 1. Moszkvában a szovjet kormány képviselője átnyújtotta Oleksza Borkanyuknak, az 1939-ben a magyar fennhatóság alá került Kárpátaljáról emigrált kommunista vezetőnek „A Kárpát-vidék dolgozó népéhez” című dokumentumot, amely többek között kimondta: Kárpátalja és Magyarország dolgozó népét *„örömmel tölti el, hogy az SZSZKSZ kitolta nyugati határát a Kárpátokig és közvetlen szomszéd lett”, „a valós képviselők révén fejezzék ki akaratukat: melyik államhoz kívánnak tartozni és milyen társadalmi rendet szeretnének létrehozni a maguk számára.”*

1940. február 3. A belügyminiszter feloszlatta a kárpátaljai Proszvita Kultúregyesület ungvári központi testületét. Az indoklás szerint *„kimondottan ukrán eszme szolgálatában állott”.* Az egyesület minden ingó és ingatlan vagyona a Kárpátaljai Tudományos Társaság tulajdonába került.

1940. február 4. Tiszaháti Magyar Bál volt Beregszászban.

1940. február 15. Ungváron eddig 1108 iparengedélyt adtak ki.

1940. február 16. Miniszterelnökségi tájékoztató: a Fenczik István vezette Duchnovics cserkészcsapatot, amely a csehszlovák cserkészszövetségen belül működött, a magyar cserkészszövetség nem veszi át, hanem megbízza Fodor István gimnáziumi tanárt a XII. kárpátaljai (ruszin) cserkészkerület vezetésével.

1940. február 17. Ungváron új lap indult *Határszéli Újság* címmel. Szerkesztő: Fekete Béla.

1940. február 26. Kárpátalja önkormányzata ügyében tartottak ülést a miniszterelnöki hivatalban a belügy-, az igazságügy-miniszter, Perényi Zsigmond kormányzói biztos, Ilniczky Sándor főtanácsadó, Egyed István egyetemi tanár és Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkár részvételével.

1940. február 27. A vallás- és közoktatásügyi minisztérium Lugos Mihálynak augusztus 31-ig érvényes színigazgatói engedélyt adott *„Kárpátalja egész területére magyar és rutén nyelvű színielőadások tartására”.*

1940. február 28. Az autonómia ügyében Teleki Pál miniszterelnök magához hivatta Keresztes-Fischer Ferenc belügyminisztert, Egyed István professzort, Perényi Zsigmond kormányzói biztost és Ilniczky Sándor főtanácsadót.

1940. március 3. *Az Őslakó* írta: *„Ha az igazmondás a jelen esetben nem is esik valami jól, nem tagadjuk, sőt tényként megálla-*

pítjuk, hogy a volt Csehszlovákiába szakadt magyarságnak, vagy legalábbis egy ugyancsak jelentős részének gazdaságilag nem ment rosszul a dolga. […] Egy percig sem tagadjuk, hogy szegényebb országba kerültünk, mint amilyenben éltünk, de ez a szegényebb ország a mi drága hazánk".

1940. március 7-i kelettel a belügyminisztérium rendeletet adott ki, amelyben *„a visszacsatolt felvidéki (többek között Bereg és Ugocsa k. e. e. vármegyék, Ung vármegye) területre betelepített cseh-szlovák telepesbirtokosok kiköltözésének határidejéül"* 1940. március 15-ikét jelölte meg. Ezt a határidőt bizonytalan időre meghosszabbítja.

1940. március 9-én kelt 131.600. sz. rendeletével a földművelésügyi miniszter létrehozta az ungi (székhely: Ungvár), a beregi (Munkács), a máramarosi I. (Huszt) és máramarosi II. (Técső) növény-egészségügyi körzeteket. – Ungváron a Gyöngyösi Társaságban Baktay Ervin orientalista tartott előadást.

1940. március 15. A Felvidéken és Kárpátalján e napon mondták ki az Egyesült Magyar Párt (volt Keresztényszocialista Párt és Magyar Kisgazda, Földműves és Kisiparos Párt, későbbi nevén Magyar Nemzeti Párt) feloszlását, illetve a Magyar Élet Pártjába történő beolvadását. (A MÉP-et Teleki Pál hozta létre 1939-ben, s 1944 márciusáig volt kormányon.) – Teleki Pál miniszterelnök e napi beszédében szót emelt a magyarországi nemzeti kisebbségek iskolai és nyelvi jogai mellett, a tisztviselőket, rendfenntartókat, pedagógusokat, papokat nemzetiségi türelmességre intette, *„az idegen nemzetiségi nyelvet meg kell tanulni, azt ismerni kell, azon érintkezni kell a néppel".*

1940. március közepe Megáradt az Ung, a jégtorlaszok miatt két betonhidat is fel kellett robbantani. Az árvíz Ung megyében nagy károkat okozott.

1940. március 16. A kormányzói biztosság rendeletet adott ki *„a Kárpátalja területén levő községek és iskolák által kezelt könyvtárak ellenőrzése tárgyában".* A könyveket *„bizottság bírálja felül abból a szempontból, hogy azok nem államellenesek-e vagy nincsenek-e olyan irányzatú nyelven (ukrán, nagyorosz) írva, amelyek nem felelnek meg a ruthén nyelvnek és így nem esnek-e kifogás alá".* Az *„alkalmatlannak ítélt könyveket" „további rendelkezésig zár alá kell venni".*

1940. március 19. A *Magyar Kisebbség* összefoglaló cikket közölt a kárpátaljai autonómiára vonatkozó vitákról.

1940. március 31. *Az Őslakó* írta: *„Tizenötezer kárpátaljai munkás, közöttük ötezer nő keres munkát az anyaországban."*

1940. március A kárpátaljai közigazgatási kirendeltségek mindegyikéhez munkaügyi felügyelőt neveztek ki. – Perényi Zsigmond kormányzói biztos javaslattervet terjesztett be a miniszterelnökséghez arra vonatkozóan, miként lehet elérni, hogy visszatelepüljenek azok a magyarok és ruszinok, akik elhagyták Kárpátalját. – Ungváron megalakult a Húszéves Bajtársak Asztaltársasága. Ügyvezető igazgató: Ijjász Gyula.

1940. április 1. Megszűnt a Felvidéki Minisztérium és Jaross Andor tárca nélküli miniszteri megbízatása, illetve kormánytagsága. – Kárpátalján életbe léptek a lelkészi jövedelem kiegészítéséről, a lelkészi illetmények kárpótlék útján való emeléséről, valamint a lelkészi családi pótlékról szóló magyar jogszabályok.

1940. április 2. Horthy Miklós kormányzó szemlét tartott az árvízsújtotta területek fölött. Kora délután indult repülőgépén, és a Zagyva-völgy, Felső-Tisza-völgy, Hernád, Laborc, Ondava, Ung és Szamos-völgy felett elrepülve a tiszántúli belvizek irányában tért vissza este a fővárosba.

1940. április 3–4. Ungváron akart játszani Lugosi Mihály színtársulata, amelynek Kárpátalján magyar és ruszin nyelvű előadások megtartására szól az engedélye. A társulat fellépési kérelmét a rendőrség visszautasította azzal, hogy *„Ungvár thj. város nem tartozik Kárpátaljához”* és *„Ungváron a jelen színi évadban a beosztott színtársulat még nem játszott”.* Perényi Zsigmond kormányzói biztos közbenjárására az engedélyt végül is kiadták.

1940. április 4. A kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter Padányi-Gulyás Béla főmegbízottat a kárpátaljai kormányzói biztosság mellett létesített közgazdasági osztályra az idegenforgalmi ügyek előadójává nevezte ki.

1940. április 5. A kárpátaljai kormányzói biztos rendeletet adott ki, mely szerint az egyes községek kötelesek nyilvántartást vezetni *„az érkező idegenekről”* és az adatokat Padányi-Gulyás Béla főmegbízotthoz továbbítani. – Kárpátalján a vendéglátó-ipari egységekre (vendéglőkre, szállodákra, menedékházakra) a közegészségügyi ellenőrzés mellett az idegenforgalmi ellenőrzés is kiterjed.

1940. április 13. Teleki Pál miniszterelnök hivatalában az autonómiáról tanácskoztak.

1940. április 17. 62.012. sz. rendeletével a földművelésügyi miniszter létrehozta a Kárpátaljai Hegyközségi Tanácsot. Székhelye: Ungvár. Működése kiterjed Kárpátalja területére. – Zádor Dezső Ungváron Liszt Ferenc-emlékhangversenyt szervezett az árvízkárosultak javára.

1940. április 20. Megalakult a Kárpátaljai Hegyközségi Tanács. Székhely: Ungvár. Működési terület: Kárpátalja.

1940. április 22. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„a felvidéki és a kárpátaljai választások elmaradnak. A kormánypárt álláspontja szerint teljes egységre és a lelkek harmonizálására van szükség, nincs értelme a vidék hangulatát pártagitációval megzavarni. - A behívott képviselők mandátumát meghosszabbítják."*

1940. április 27. Ungváron Ütő Endre társulata adta elő Katona József: *Bánk bán* című drámáját.

1940. április vége Munkácson járt Kósa Kálmán, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium osztályvezetője.

1940. április Árvíz volt Kárpátalján. A legnehezebb helyzetbe a Hetyen, Harangláb és Bátyu környéki ruszin telepek kerültek. – Jegyrendszert vezettek be a cukorra és a zsírra. Április 20-án a *Kárpáti Magyar Hírlap* erről így írt: *„Ungvár fegyelemhez szokott közönsége nyugodtan fogadta a cukorjegyrendszert. Csupán abban az irányban hangzottak el észrevételek, hogy miért kap kétszer annyi cukrot a pestvidéki polgár, mint például az az ungvári polgár, aki jóval silányabb viszonyok között él, mint anyaországbeli testvére."* – A belügyminiszter a Külföldieket Ellenőrző Országos Hivatal keretében Munkács székhellyel állított fel kirendeltséget. – Ungvár, Szolyva, Rahó, Királymező, Kőrösmező, Oroszmokra, Németmokra közös küldöttsége az iparügyi és földművelésügyi minisztériumban tett panaszt a kárpátaljai kisiparosok és erdei munkások sérelmei miatt. – A Duchnovics nevét viselő ungvári könyvtárból cenzori rendeletre elvitték a cseh/szlovák, az ukrán és a kommunista könyveket.

1940. május 1. Kárpátaljai képzőművészek állandó kiállítása nyílt meg Ungváron. – Ungváron a Miskolcról idekerült tisztviselők kezdeményezésére megalakult a Közvélemény Asztaltársasága. Cél: összehozni a társadalmat a közvetlenebb, a színesebb, a hangulatosabb, az eredményes társadalmi munkára.

1940. május 3. A vallás- és közoktatásügyi miniszter 141.200/940. sz. rendelete: a Kárpátaljai Kormányzóság három közigazgatási kirendeltségének székhelyein kirendeltségi, minden községben helyi Iskolán Kívüli Népművelési Bizottságokat kell létrehozni.

1940. május 6-án kelt 63.615/940. sz. rendeletében a földművelésügyi miniszter a kárpátaljai bortermő területeket a felföldi borvidékhez és a szerednyei borvidékhez csatolta.

1940. május 15. Miniszterelnöki rendeletre Ungvárhoz csatolták Radváncot és Gerényt (2.890/940. M. E. rendelet, kelt 1940. április 19-én).

1940. május 17. Kihirdették az 1940. évi XI. tc.-t *„a felvidéki és kárpátaljai területek visszacsatolásával kapcsolatos nemzetközi vonatkozású kérdések szabályozásáról”* (kelt május 11-én).

1940. május 21. Berlinben a magyar és a német kormány egyezményt írt alá *„a felvidéki és kárpátaljai területeknek a Magyar Királysághoz történt visszacsatolása előtti időből származó adósságai rendezése”* tárgyában. Életbe lépett június 20-tól.

1940. május 24. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Kétszerese fogy a cukornak, amióta a cukorjeggyel megszorították a fogyasztást. […] az új helyzet lényege az, hogy azok is kiváltják a cukorjegyet, akik eddig nem vásároltak cukrot és a kiváltott cukrot drágábban adják tovább.”*

1940. május 25. Ünnepség keretében indították el a fővárosból a Ungvár–Kassa–Budapest útvonal első menetrend szerinti repülőgépét.

1940. május 26. Ungvárra érkezett Teleki Pál miniszterelnök, hogy kárpátaljai gazdasági és politikai kérdésekről tárgyaljon. Többek között ismertette az autonómiatervezetet.

1940. május 28. Ungváron Ung vármegye, valamint Bereg és Ugocsa k. e. e. vármegye tejtermelő gazdái megalakították a Kárpátaljai Központi Tejszövetkezetet.

1940. május 29. Ungváron az egyesületi ügyekben tanácskozó miniszterközi bizottság javasolta a Proszvita Kultúregyesület fiókegyesületeinek feloszlatását.

1940. május 30. Ungváron megalakult az ungi közigazgatási kirendeltség központi Iskolán Kívüli Népművelési Bizottsága.

1940. május 31. Megszűnt a földművelésügyi minisztérium ungvári kirendeltsége.

1940. május vége Ungváron megalakult az Olaszbarátok Egyesülete. Elnök: Peltsárszky Imre, a város polgármestere. – A debreceni püspökséghez visszatért kárpátaljai református egyházközségekben megkezdte első körútját Révész Imre püspök.

1940. május Kárpátalján járt Teleki Mihály földművelésügyi miniszter, hogy megvizsgálja annak lehetőségét, *„hogyan lehetne a kárpátaljai erdőgazdálkodás jelenlegi menetét még intenzívebbé tenni”.* (Május 1-jén volt Beregszászban.) – Huszt díszpolgárává választották Perényi Zsigmond kormányzói biztost. – A nagy esőzések következtében a Tisza mindenütt kilépett a medréből. Tiszaújlaknál egy nap alatt két méteres volt az áradás. – Perecsenybe bevonult az első állandó honvéd helyőrség. – Ungváron megkezdte működését a Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének kárpátaljai kirendeltsége. Fiókja van Munkácson és Beregszászban, bizományi raktárt nyitott Nagyszőlősön, Huszton és Técsőn.

– A földművelésügyi minisztérium Nagyszőlősön gyümölcskiviteli kirendeltséget állított fel.

1940. június 1. Emlékünnepséget tartottak az őrhegyaljai emlékoszlopnál.

1940. június 3–6. Hosszú szünet után az első magyar érettségi vizsga volt a munkácsi magyar gimnáziumban.

1940. június 6. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„A Volócon felépített idegenforgalmi és népművészeti házhoz fűzött várakozások annyira beváltak, hogy az Országos Magyar Idegenforgalmi Vállalat a Háziipari Központtal együtt további ilyen házak építését határozta el a Kárpátalja idegenforgalmi és népművészeti szempontból legérdekesebb helyein."*

1940. június 7. A miniszterelnökség véleményezésre küldte szét az illetékeseknek a Kárpátalja autonómiájára vonatkozó törvényjavaslat új (nyolcadik) változatát, amely még mindig nem tekinthető véglegesnek, de a tanácskozások során immár olyan formát öltött, hogy *„alapul szolgálhat a végső tárgyalásoknak"*. – Bezárták a Talaborfalva melletti pravoszláv kolostort, mert a katonaság *„a szerzeteseket kémgyanúsnak találta"*.

1940. június 10. A beregszászi, ungvári, huszti királyi törvényszéket a kassai ítélőtáblától átcsatolták a debreceni ítélőtáblához.

1940. június 14. A Felvidéki Egyesületek Szövetségének kárpátaljai albizottsága, amely Máramaros, Ugocsa, Bereg és Ung megyék egyesületeinek küldöttjeiből áll, tiltakozását fejezte ki a Hubay Kálmán–Vágó Pál-féle nemzetiségi tervezet ellen. (Hubay Kálmán és Vágó Pál nyilas képviselők június 4-én nemzetiségi törvényjavaslatot nyújtottak be a képviselőházban. Június 11-én az országgyűlés elvetette azzal, hogy *„a magyar államiságot alapjaiban támadja meg"*. A benyújtott törvényjavaslat miatt az országgyűlés július 22-én mindkettőjüket megfosztotta a képviselői mandátumtól.)

1940. június 16. A MÉP szervezésében Ungváron tiltakozó gyűlés volt a Hubay–Vágó-féle tervezet ellen. – *Az Őslakó* írta: *„A kormány Kárpátalja szegény sorsú lakosságának nehéz helyzetén úgy akar segíteni, hogy az itteni népművészeti és háziipari termelést hathatósan támogatja, ezért Rahón és Volócon létesített háziipari központok mellett további központok felállítását tervezi. Ungvárott négy mechanikai szövőszéket állítottak fel. Csernohollova községben szövőtelepet létesítenek, 15 helyen pedig lenkísérleti telepet állítottak fel."* – Az Ungvári Egyesült Női Tábor műsoros estjének vendége volt Kosáryné Réz Lola író, műfordító.

1940. június 17. József Ferenc királyi herceg nyitotta meg Ungváron és Beregszászban a Magyar Családvédelmi Szövetség helyi szer-

vezeteinek alakuló ülését. Utána a Verhovinára utazott, hogy az ott lakók életével ismerkedjen.

1940. június 19. Teleki Pál miniszterelnök parlamenti felszólalásában kitért arra, hogy a Felvidéken és Kárpátalján június 30-ig meg kellett volna tartani a választásokat, de a háborús viszonyok miatt ezt bizonytalan időre elhalasztják.

1940. június 23. Munkácson megalakult a Magyar Revíziós Liga helyi csoportja. – *„A Budapesten tanuló felvidéki és kárpátaljai egyetemi hallgatók",* a belügyminiszter vonatkozó rendelkezése alapján, Budapesten a Felvidéki Magyar Akadémikusok Otthonában megtartották alapszabály-módosító ülésüket. Az egyesület új neve: Rákóczi Diákszövetség.

1940. június 24. Perényi Zsigmond kormánybiztosnak Teleki Pál miniszterelnökhöz címzett leveléből: *„A kárpátaljai területen népiskolák építése rendkívül nagy nehézségekbe ütközik. Sok községben nincs megfelelő iskolaépület, avagy alkalmas bérhelyiség, ezért nagyon sok új iskola építésére van szükség. Ezzel szemben az iskolák építtetésére rendelkezésre álló összeg minimális, a szükséges iskolaépületeknek csak kis százalékára van fedezet. Új iskolaépületekre azonban minden körülmények között nagy szükség van s ezért minden tényező összefogása azért fontos, hogy a rendelkezésre álló szerény összegből minél több iskolát lehessen felépíteni."*

1940. június 26. Ung vármegye törvényhatósági kisgyűlésén döntést hoztak Radvánc és Gerény-telep Ungvár thj. városhoz csatolásáról, Palágy és Palágykomoróc egyesítéséről Palágykomoróc néven, Nagyszelmenc és Kisszelmenc egyesítéséről Nagyszelmenc néven, megalakították a törvényhatósági testnevelési bizottságot, a vármegye hordójelző hivatalát.

1940. június 27. A kárpátaljai kormányzói biztos rendeletet adott ki *„a szállásadás terén tapasztalható túlkapások és megokolatlan árdrágítás ellen".*

1940. június A kárpátaljai bíróságokat a debreceni ítélőtáblához csatolták.

1940. július 2. Teleki Pál miniszterelnök a magyar országgyűlésben hangsúlyozta: méltányos nemzetiségi politikára van szükség, megengedhetetlen, hogy a hatóságok *„bárkit is befolyásolni merészeljenek abban, hogy melyik nemzetiséghez tartozónak vallja magát",* hogy befolyásolják a gyermekeket az iskolaválasztásban. A nemzetiségi vidékeken a tisztviselőknek nyelvvizsgát kell majd tenni.

1940. július 5. A berlini m. kir. követség felterjesztése alapján a miniszterelnökség elrendelte, hogy a Magyarországon megjelenő

nem magyar nyelvű sajtóban egységesíteni kell *„Kárpátalja”* és a *„rutén nép”* megnevezését. Javasolt megnevezés: *„Karpathenland”, „Ruthenen”*. Kerülendő változatok: *„Karpatho-Russland”, „Karpatho-Ukraine”, „Karpato- oder Kleinrussen”, „Russen”, „Ukro-Russen”, „Karpatho-Ukrainer”*. – Perényi Zsigmond kormányzói biztos engedélyezte, hogy *„a talaborfalui görögkeleti szerzetesek klastromukba visszamehessenek”.*

1940 július közepétől szeptember 24-ig a katonaság foglalta le a munkácsi líceumot és tanítóképzőt (tanévnyitó október 21-én, az első tanítási nap október 28.).

1940. július 16. Jelszó a *Карпаторусский голос* című lapban: Máramarosszigettől Poprádig egyesítsék a kárpátorosz földeket!

1940. július 22. Bródy András a Ruszin Képviselők Parlamenti Klubja nevében kérte a kultuszminisztert, hogy a bilkei gimnáziumot ne szüntessék meg. *Július 31-én* Perényi kormányzói biztos pozitív választ adott a minisztérium leiratára (a bilkei gimnázium *„fenntartására felajánlott összeget a szülők privát gyűjtés útján összeszedték, amit betétkönyvvel igazolnak és a gimnáziumnak az 1940/41. tanévi fenntartási költségét is garantálják. Ezért szükségesnek tartom jelenteni Nagyméltóságodnak e körülményt azzal a javaslattal, hogy az elégedetlenség elkerülése végett a bilkei gimnázium legalább átmenetileg ezen tanévben fenntartassék”*). A kérelmet *augusztus 11-i* levelükben Bilke, Ilosva, Szajkófalva, Ilonca, Beregkövesd, Lukova, Zárnya, Misztice, Nagycsongova, Kiscsongova, Ilonokújfalu, Alsókaraszló, Beregkisfalud, Beregdubróka, Szuhabaranka, Kerecke, Alsósárad, Felsőkaraszló, Kovácsrét, Dolha, Nagyrákóc, Kisrákóc, Ölyvös, Szőlősrosztoka lakosai is támogatták. Ennek ellenére a soros tanévtől a gimnáziumot polgári iskolává fokozták le.

1940. július 23. Teleki Pál miniszterelnök a parlament elé terjesztette a Kárpátaljai Vajdaságról és annak önkormányzatáról szóló törvényjavaslatot.

1940. július 25. Ungvár képviselő-testülete hivatalos formában közölte a Színművészeti Kamarával, hogy sérelmesnek tartja a városra nézve a két éve fennálló staggione-rendszert, és a kérdés orvoslását kérte. A Kamara válasza: a vidéken Inke Rezső és Szalay Károly színtársulatai fognak játszani, ami *„teljes egészében kielégíti majd az igényeket”*.

1940. július vége Perényi Zsigmond kormányzói biztos futball-vándorserleget ajándékozott az MLSZ kárpátaljai szakosztályának. A vidéken ez a sportág igen népszerű. Kárpátalja a debreceni körzethez tartozik, de mozgalom indult, hogy Ungvár központtal önálló – Északkelet-felvidéki – körzet állhasson fel.

1940. július A földművelésügyi minisztérium megbízásából Kletz Károly kőrösmezői erdőmérnök színes természetfilmet készített Kárpátalja tájairól. – Megalakult a Munkácsvidéki járás mezőgazdasági bizottsága. Elnök: Ivancsó István.

1940. augusztus 5. Katonai vezető körök követelésére Teleki Pál miniszterelnök visszavonta a Kárpátaljai Vajdaságról és annak önkormányzatáról szóló törvényjavaslatot. – A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: Kárpátalján megkezdődött a zsidóbirtokok felülvizsgálása.

1940. augusztus 10. Megszűnt a munkácsi fővámhivatal. *„A jövőben a Kárpátaljára érkező összes vámcsomagok, valamint vasúti küldemények az ungvári m. kir. fővámhivatal által fognak vámoltatni."*

1940. augusztus 11. *Az Őslakó* írta: *„A zsidótörvény rendelkezései értelmében a zsidó, illetve a zsidónak számító engedélyesektől a trafikokat elvonták. A kárpátaljai 15 nagyárudából 7 jutott hadigondozottnak, 2 tűzharcosnak, 3 egyéb érdemes személynek. Ezzel a trafikrevízió befejeződött. Már csak 2–3 áruda engedélyének odaítélése van függőben."*

1940. augusztus 18. A földművelésügyi minisztérium kezdeményezésére Munkácson megalakult a Borzderes Szarvasmarha-tenyésztők Szövetsége. Elnök: Perényi Zsigmond kormányzói biztos, nagyszőlősi földbirtokos. A tervek szerint *„az alpesi gazdálkodást kell Kárpátalján megvalósítani".* A borzderes szarvasmarha, a hucul ló, a juh és a hússertés tartásának fokozását tartják fontosnak.

1940. augusztus 20. Perényi Zsigmond kormányzói biztos rendeletet adott ki, miszerint a kárpátaljai iskolákban szeptember 1-jétől csak a *„magyarorosz nyelvtan"* (8.888/940. sz. VKM) használható.

1940. augusztus 21. Ung vármegye törvényhatóságának kisgyűlése döntött Kisrát és Nagyrát községek egyesítéséről Rát néven.

1940. augusztus 26–szeptember 14. Budapesten tartották a visszacsatolt területek ruszin tannyelvű tanító/nő/képző-intézetei és a velük kapcsolatos líceumok állandóan tanerőinek pedagógiai szakértekezletét.

1940. augusztus 30. A „második bécsi döntés" (Németország és Olaszország döntőbírósága a magyar–román vitában).

1940. augusztus vége Az áradó Ung, a Latorca nagy károkat okozott. Munkács külterületein házak is összedőltek.

1940. augusztus Megkezdődött Kárpátalján az iparrevízió. 289 fűszeres és szatócsüzlet-, 55 korcsma és dohányáruda-, 55 rőföskereskedő-, 66 kovács-, 44 asztalos-, 138 szabó-, 159 cipész-,

133 hentes-, 51 pék-, 128 dohányárusítási igazolvány kerül kiadásra. A nagy- és különleges kereskedelem ágazatában Nagyszőlősön, Huszton, Bereznán, Rahón, Szolyván, Técsőn két gyarmatáru-, 2 vasnagykereskedő-, 11 ruhakereskedői, 11 úri és 8 női divatkereskedő-, 3 szövet-, 10 cipő-, 14 vas-, 10 üveg-, 7 nyomdaipari, 8 baromfi-, 9 sör-, 1 gyümölcs-, 3 drogéria-, 8 órás, 4 villamos szaküzlet, 2 bútoripar-, 18 szikvízgyári, több festék-, bőr-, cukrászipari jogosítvány kerül kiadásra. – Megalakult Ung vármegye Törvényhatósági Testnevelési Bizottsága. – Felépült a tiszaújlaki egészségház.

1940. szeptember 1. Ungváron a volt Masaryk-iskola épületében megnyílt a magyar leánygimnázium.

1940. szeptember 2. Horthy Miklós kormányzó saját kérelmére felmentette hivatalából Perényi Zsigmondot, Kárpátalja kormányzói biztosát.

3. Kozma Miklós hivatali időszaka 1940. IX. 12–1942. I. 5.

1940. szeptember 12. A kormányzó Kárpátalja kormányzói biztosává nevezte ki Kozma Miklóst (1884–1941). (1935. március 4–1937. február 3. között belügyminiszter a Gömbös- és a Darányi-kormányban, 1936. május 14–augusztus 7. között a honvédelmi miniszteri teendőket is ellátta. Megalakulásától, 1921 májusától elnöke a Magyar Távirati Irodának, 1926-tól a Magyar Rádiónak is (kivéve miniszterségének időszakát). A Kárpátalján bevetésre került *„rongyos gárda"* szervezője. Kinevezése idején a Magyarok Világszövetségének társelnöke is.) → 1942. január 5. Az ezen a napon a Magyar Távirati Iroda és a Magyar Rádió vezetőinek közös értekezletén elhangzott beszédéből: *„Az értekezletet azért hívtam össze, hogy bejelentsem, hogy a Kormányzó úr Őfőméltósága kinevezett Kárpátalja kormányzói biztosává. Amidőn a megtisztelő feladatra felszólítást kaptam, tisztában voltam annak minden nehézségével, de közérdekből el kellett azt vállalnom. Mielőtt elvállaltam, voltak tárgyi és személyi feltételeim. A kormány azokat elfogadta. Tárgyi kívánságaim nem az értekezlet elé tartoznak, személyei feltételem pedig az volt, hogy az állást mint nobile officiumot foglalom el. […] Én tehát kárpátaljai kormányzói biztosi minőségemben fizetést nem fogadok el, viszont semmiről nem mondok le. Ennek következtében a vállalat legfelsőbb vezetésében változás nem történik. A változás mindössze annyi, hogy a politikával összefüggő kérdések vitelére Nelky Jenő barátomat kértem fel. […] A változott helyzet tehát zökkenők-*

kel nem járhat és körülbelül ugyanaz lesz, mint volt 1938 őszén, amidőn időm legnagyobb részét a mai Kárpátalja déli határán töltöttem, de közben Pesten jártam s elvégeztem az itteni dolgaimat is."

1940. szeptember 15. Ungvárra érkezett Kozma Miklós, az új kormányzói biztos.

1940. szeptember 20. Kozma Miklós kormányzói biztos hivatalában fogadta a sajtó képviselőit.

1940. szeptember 22. Kozma Miklósnak a kormányzói biztosi hivatal átvételekor elhangzott beszédéből: *„Kárpátalja sorsa tehát éppen úgy, mint bármily más országrészé, a magyar sors függvénye. Ez a gondolat lesz alapja és vezérlő eszméje kárpátaljai működésemnek. […] Az ország határain túl nyúló politikát kizárólag és egyedül a magyar kormány csinálhat. Aki ilyet mégis megkísérel, az idegen célok politikai ügynöke és lakat alá való. […] Felekezeti villongásokat tűrni nem fogok. […] A honvédelmi kötelességek teljesítése első kötelesség. […] A tisztviselőktől a néppel való érintkezésben a legudvariasabb modort és szívélyes előzékenységet várok el. A néppel való érintkezésben a hivatalnokok a nép nyelvén beszéljenek. […] De nem szorul magyarázatra, hogy a más nyelvű magyar állampolgároknak, bár számukra a magyar nyelv megtanulása nem kötelező, annak tudása a legnagyobb előnyükre válik, mert lehetőséget és könnyebb boldogulást ad. A magyarul még nem tudó tisztviselők esete más. Tőlük meg kell kívánni, hogy a magyar nyelvet minél előbb megtanulják. […] Megkövetelem tehát, hogy a nyelvhasználatból senki ne csináljon politikai kérdést […] és csupán gyakorlati kérdés jellegét kapja. […] minden, a magyar állameszmétől és nemzethűségtől történő elhajlás a legsúlyosabb megtorlás alá esik. […] Kárpátalja intelligenciájának is van egy nagy átka, éspedig az egymás közötti veszekedés és visszavonás. […] A jövőben tehát szűnjön meg minden vádaskodás és kölcsönös befeketítés, annál is inkább, mert ma már nem akad egy ember sem, kinek egyéniségével, érdemeivel, hibáival, vagy esetleg bűneivel is ne lennénk tisztában. - Zsidókérdés Kárpátalján is van. Sőt a zsidóság számarányánál fogva még fokozottabb mértékben van, mint az ország többi részében. A zsidókérdésben hozott törvényeket és rendeleteket valamint a kormány politikáját teljes mértékben érvényesíteni fogom, de nem tűrnék el esetleges egyéni akciókat. - Kárpátaljának gazdasági kérdései különösen érdekelnek. […] Az állattenyésztés feljavítása […] a szövetkezeti mozgalom kifejlesztése […] A papság és a tanítóság magatartása […] Nemzeti és államhűségi szempontból tehát fokozottabb mértékben esik latba,*

mint másoké. […] A kormány politikáját és intencióit a magam módszereivel fogom érvényesíteni." „Nem ismeretlenül jöttem ismeretlen helyre. […] Iskoláim egy részét is itt, Ungvárott végeztem […] Úgy érzem, hogy az egykori kisfiú hazatér".

1940. szeptember 23. Kossey János ungi alispán közleménye: *„A háborús viszonyok miatt egész Amerikából sem levél, sem a megszokott szeretetcsomag nem érkezhet. Az amerikai rokonokkal a kapcsolatot az AMSZEK-en keresztül lehet tartani* [Amerikai Szeretetcsomagok Elosztó Központja, Hennyei Vilmos államtitkár, Budapest]. *Az AMSZEK az amerikai hozzátartozók dispozicióí alapján Csepelen – a vámmentes szabad kikötőben állítja összse a csomagokat és juttatja el a magyarországi címzettekhez. A finanszírozás amerikai részről történik."*

1940. szeptember 27. A Társadalmi Egyesületek Szövetsége (Budapest) levélben kérte a miniszterelnököt, hogy Kárpátaljára is terjesszék ki a kóservágások tilalmát. – A különböző nyilas pártok egyesültek a Nyilaskeresztes Pártban. Vezére: Szálasi Ferenc. Ez a legnagyobb ellenzéki párt.

1940. szeptember Újjászervezték a Latorica Rt.-t Latorca Rt. néven. Magyar–olasz tulajdonba került. Vezérigazgató: Simonkay Gyula. – Ungváron a Kárpátaljai Ruszin Egyetemi Hallgatók Egyesülete megtartotta első közgyűlését *„a felszabadulás óta"*.

1940. október 4. Több parlamenti képviselő kilépett a Magyar Élet Pártjából. *Október 21-én* bejelentették a Magyar Megújulás Pártjának megalakulását. Vezére: Imrédy Béla. A párt tagja lett Jaross Andor is.

1940. október 7. Kárpátaljai körútjának első állomására, Ungvárra érkezett Teleki Mihály földművelésügyi miniszter. Elsősorban az állami erdők és a fafeldolgozó üzemek állapota felől tájékozódott.

1940. október 8. Az uzsoki határátkelőnél a szovjet határőrség megtagadta azoknak a zsidó családoknak az átvételét, akiket még *„a cseh megszállás alatt"* tiltottak ki Ungvárról galíciai illetőségük miatt.

1940. október 13. A kárpátaljai Árdánházán Szőnyegszövő Szövetkezet alakult a nagy multú kézműipar újjáélesztése érdekében.

1940. október közepe Kozma Miklós kormányzói biztos Budapesten minisztertanácsi ülésen számolt be a kárpátaljai ügyekről.

1940. október 19. A keleti egyházak kongregációja elhatározta, hogy a Magyarország területén levő bazilita kolostorokat Szent Jozefát pártfogása alatt egyetlen rendtartományban egyesíti. A rendtartomány székhelye Máriapócs, rendfőnöke D. Polhy József Leontin. A határozatot november 23-án XII. Pius pápa is megerősítette.

1940. október 30-ra befejeződtek Kárpátalján az iparigazoltatások.

1940. október 31-én kelt 7.880/940. sz. M. E. rendelet *„a visszacsatolt keleti és erdélyi területen a közoktatásügyi igazgatás szervezetének megállapítása"* tárgyában kimondta: a tankerületek száma 13-ra emelkedik (a 6.070/939. M. E. rendelet módosítása) a szatmárnémetihez tartozik Ugocsa, Máramaros, Szatmár és Szabolcs vármegye, Szatmárnémeti thj., székhely Szatmárnémeti a kassaihoz: Abaúj-Torna, Zemplén, Ung és Bereg vármegye, Kassa thj., székhely Kassa a népoktatási kerületek – az 1935:VI. tc. értelmében – egy-egy vármegye és a határain belül eső thj. város területét foglalják magukban.

1940. október Nagyszámú romániai magyar menekült érkezett Kárpátaljára. – *„A huszti magyarorosz görögkeleti egyház"* új vezetője lett Doroszlay Mihály prépost.

1940. november 9-i hatállyal a földművelésügyi miniszter Kárpátaljára is kiterjesztette a kóservágások tilalmát. – A Gyöngyösi Társaság ungvári irodalmi délutánján Zádor Dezső vezényelte a leánylíceum énekkarát. Mécs László költő megtartotta székfoglalóját.

1940. november 12. Életbe lépett a 7.980/940. M. E. rendelet *„a Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi területeken a magyar polgári büntetőbíráskodás működésének megkezdéséről"* (kelt november 8.).

1940. november 13. *Az Őslakó* írta: *„A kárpátaljai háziipar fejlesztése érdekében még a világháború előtt ún. munkaházakat létesítettek Kárpátalján. A munkaházak legnagyobb része a cseh uralom alatt üzemen kívül volt. A kárpátaljai terület kormányzói biztosa most lehetővé tette, hogy a munkaházak egy részét ismét üzembe helyezzék. A ma már üzemben levő gányai munkaházon kívül az árdánházai, beregkisfaludi, bedőházai és kökényesi munkaházak helyrehozatalát rendelték el. Több községben már megalakították az értékesítő háziipari szövetkezeteket is. A kárpátaljai háziipar vászon- és damasztáru szövésével, fafaragással, kosárfonással foglalkozik. Gányán és a hucul vidékeken pedig értékes szőnyegszövő háziipari munka folyik."*

1940. november 16. Új főispánokat neveztek ki: Bereg vármegyébe Péchy Miklós Szabolcsot (előtte Szatmár vm. főispánja), Ung vármegyébe, Ungvár thj. városba, Ugocsa vármegyébe Siménfalvy Árpádot (előtte Bereg és Ugocsa k. e. e. vármegye, Ung vm. és Ungvár thj. város főispánja), Máramaros vármegyébe Jurka Flaviuszt.

1940. november 20. A Szatmárnémeti tankerület főigazgatójává nevezték ki Gáspár Sándor Gyulát. – *„A Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi országrész pénzügyi közigazgatá-*

sáról" szóló 8.260/940. M. E. rendelet többek között az alábbi pénzügy-igazgatóságok létrehozásáról rendelekezett: beregszászi (székhelye: Beregszász; területi illetékessége kiterjed Bereg és Ugocsa vármegye, valamint a beregi közigazgatási kirendeltség területére), máramarosszigeti (Máramarossziget; Máramaros vármegye és a máramarosi közigazgatási kirendeltség).

1940. november 26. Életbe lépett a 23.301/940. sz. B. M. rendelet a kárpátaljai terület közigazgatási beosztásának módosításáról. A máramarosi közigazgatási kirendeltség Técsői járásának neve Taracvölgyi járásra változott (székhelye Técső). A járáshoz a volt Técsői járás községei tartoztak Alsóapsa, Kerekhegy és Técső kivételével. Megszűnt a Nagyszőlősi járás, a községek részben a Huszti járáshoz, illetve a beregi kirendeltség Ilosvai járásához, Gödényháza, Királyháza, Nagyszőlős, Szőlősegres, Szőlősvégardó, Tekeháza, Tiszahetény, Tiszaszirma, Tiszaszászfalu Ugocsa vármegyéhez került. A 7.800/940. M. E., a 912/940. B. M. és a 23.300/940. B. M. rendeletek értelmében Bereg és Ugocsa vármegyét kettéválasztották, a Beregszász székhelyű Bereg vármegye a Beregszászi, a Munkácsi és a Vásárosnaményi járást, a Nagyszőlős székhelyű Ugocsa vármegye a Nagyszőlősi és a Halmi járást, valamint a Máramarossziget székhelyű Máramaros vármegye a Técsői, az Aknasuhatagi, a Dragomérfalvi, a Felsővisói és a Máramarosszigeti járást foglalta magában.

1940. november 27. Megindult az önálló közigazgatás Ugocsa vármegyében. – A magyar parlamentben felszólaló R. Vozáry Aladár kárpátaljai képviselő kijelentette, hogy *„a nemzetiségi kérdés elsősorban szociális probléma".*

1940. november Kozma kormányzói biztos Ungváron tájékoztatta a kárpátaljai sajtó képviselőit eddigi munkájáról, Budapesten Teleki Pál miniszterelnökkel, a szaktárcák vezetőivel, Esztergomban Serédi Jusztinián bíboros-hercegprímással tárgyalt Kárpátalja ügyeiről. – Homa Ferenc és Őry Ferenc Magyar–Ruszin Polgári Olvasó Kör néven újjáélesztette azt az egyesületet, amely 1912-ben alakult Radvánci Magyar–Ruszin Olvasó Kör néven és az első bécsi döntés után szüntette meg működését. – A nyíregyházi líceumban és tanítóképzőben bevezették a ruszin nyelv tanítását.

1940 ősze Pozsonyból Beregszászba költözött Győry Dezső költő (1944-ig élt a városban, amikor Budapestre települt).

1940. december 1. *Az Őslakó* írta: *„A menekült székely munkásokat és azok családját elhelyezni és kenyérhez juttatni nagy és nehéz feladat", „a Munkácson megjelent székely menekültek […] az erdőmunkáknál kapnak alkalmazást. Főleg a Latorca Rt. segít-*

ségére van kilátás". – A zsidókat kitiltották az ungi és a beregi közigazgatási kirendeltségek területén tartandó országos állat- és kirakodóvásárokról, búcsúkról, heti és napi piacokról. – Életbe lépett a 21.923/940. sz. B. M. rendelet *„a Kárpátaljai területen a külterületi lakott helyek nevének megállapítása"* tárgyában. – Ungváron megalakult a Magyar Cserkészszövetség 12., kárpátaljai cserkészkerülete. Ügyvezető elnök: Gémesi József.

1940. december 11. A kárpátaljai hitelszövetkezetek első kongresszusát tartották Ungváron.

1940. december 12. Ungváron új korlátozási rendelet lépett életbe. A vendéglők csak egytálételt szolgálhatnak fel, éjféltől zárórarendelet és közvilágítási korlátozás van érvényben.

1940. december 14. Ungváron megalakult a Kárpátaljai Mezőgazdasági Kamara. Elnök: Plotényi Vilmos.

1940. december 19. Péchy Szabolcsot beiktatták Bereg vármegye főispánjának tisztébe.

1940. december Rendezték a magyar–szovjet határforgalmat a három határátkelőnél (ungvári–uzsoki, munkácsi–lavocsnei–lembergi és máramarosszigeti–kőrösmezői). – Kárpátalján eddig 8659 iparjogosítványt vizsgáltak felül, ebből 6962-őt zsidó iparosok és kereskedők kérelmeztek. – Megalakult a Munkácsvidéki járás gazdasági szövetkezete. Elnök: Iván József. – Bertók Béla lemondott a Kárpátaljai Magyar Kultúregyesület (korábban PRMKE) elnökségéről. Utóda: Szondi János. – Felszámolták a Kárpátaljai Gazdasági Szövetkezetek Kereskedelmi Központját, amely mintegy másfél évtizedig állt fenn. – Az év végére befejeződött a tanítók kinevezése.

1940 folyamán Az Országos Közegészségügyi Intézet tájékoztatása szerint az országban a születési arány Kárpátalján volt a legmagasabb: minden ezer lakosra 29,1 születés jutott. A csecsemőhaladóság szintén itt a legmagasabb: 18,2%. – A beregszászi városi könyvtárból a legtöbben Zilahy Lajos és Harsányi Zsolt könyveit kölcsönözték ki. – Huszton zsidó polgári fiú- és leányiskolát nyitott a Kárpátaljai Zsidó Iskolaegyesület. – Ungváron vendégszerepelt Tőkés Anna színművész. – Beregszászban rendeztek képzőművészeti kiállítást Haba Ferencné, Lánczy Anna, Buczko Géza, Nagy Aladár, Ungváron Márton L. Béla alkotásaiból. Ugyanitt volt képkiállítása a budapesti Széchenyi Irodalmi és Művészeti Társaságnak. Bukovinszky Gyula munkácsi festőművész díjazott lett az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat által Kassán szervezett V. Nemzeti Kiállításon. – Megjelent: Rónay Mária: *Országjáró V. b. A Felvidéken és a Kárpátalján.* Hungária Könyvkiadó, Budapest Kiss László: *Nincs megállás. Versek.* Viktória

ny., Ungvár; *Ungvár és Ung vármegye.* Szerk.: Csíkvári Antal. Vármegyei Szociográfiák Kiadóhivatala, Budapest Csomár Zoltán: *A csehszlovák államkeretbe kényszerített magyar református keresztyén egyház húszéves története 1918–1938*. M. Kir. Állami ny., Ungvár *A Magyar Szent Koronához visszatért Kárpátalja (Ruszinföld) helységnévtára.* Szerk.: Várady Károly. Hornyánszky ny., Budapest; *Kárpátalja községeinek névjegyzéke.* Magyar Királyi Honvéd Térképészeti Intézet, Budapest; *Ungvár új utcanevei és telefonelőfizetőinek névsora.* Ny. n., Ungvár; *A magyar kormány egyéves munkája Kárpátalja népéért. Mi történt eddig Kárpátalján?* Kárpátaljai Terület Kormányzói Biztosi Hivatala, Ungvár; Bölöny József: *A kárpátaljai vajdaságról és annak önkormányzatáról szóló törvényjavaslat bírálata.* Magyar Közigazgatás, Budapest; Hubai Imre: *Adatok Kárpátalja gazdasági földrajzához 1919–1939.* Nekudah Könyvnyomda, Munkács *Kárpátalja nép-, földbirtok- és állatösszeírásának eredményei.* KSH, Budapest; Csukás Zoltán: *A Kárpátalja szarvasmarhatenyésztése*. Hunnia ny., Budapest; Bonkáló Sándor: *A rutének (ruszinok).* Franklin Nyomda, Budapest; László Vladimir: *A magyarok őstörténete.* Szt. Bazil Rend nyomdája, Ungvár; Jabotinszky Vladimir: *Zsidóság és szocializmus. Három tanulmány.* Zsidó Nemzet kiadása, Nekudah ny. (Munkács), Budapest; *Kárpátalja. Bereg–Ugocsa k. e. e. és Ung vármegyék részletes ismertetője.* Országos Vendégforgalmi Szövetkezet, Budapest; Koncsek István: *Kárpátaljai idegenforgalmi útmutató.* Viktória ny. (Ungvár), Kassa; R. Vozáry Gyula: *Kárpátaljai emlékek.* Franklin ny., Budapest; *Útmutató Kárpátalja fontosabb gyógynövényeinek gyűjtéséhez Száhlender Károly irányítása mellett.* Összeáll.: Fodor István, Martin János. Állami ny., Ungvár.

1941. január 1. A *Kárpátalja* írta: Beregszász az idei színházi szezonban színház nélkül marad, mert nincs megfelelő épület. *„A nagy kisebbségi harcok idején a városnak igen emelkedett színházkultúrája volt. Ma ezek a harcok elmúltak, de az a legkevesebb, hogy […] nekünk is legyen színházunk”.*

1941. január 4. Alispáni rendeletre Kiseszeny települést és a Luka dűlőt Tiszaásványhoz csatolták.

1941. január 12. A *Kárpátalja* írta: *„A nagybányai Phőnix Művek megállapodást kötött az Ungvári Erőműteleppel az áramszolgáltatás biztosítására. Az Ungvári Erőmű távvezetéket épít Nagybányáig és ennek a nagy vegyi konszernnek áramszükségletét ellátja.”* – Kozma Miklós kormányzói biztos sajtónyilatkozatban közölte: hamarosan megalakul a Kárpátaljai Párt.

1941. január 21. Mécs László-est volt Szolyván a költő személyes részvételével.

1941. január 26. Ungváron megalakult a Kárpátaljai Tudományos Társaság. Elnök: Hodinka Antal. A társaság működéséhez anyagi támogatást nyújtott: a miniszterelnök, a vallás- és közoktatásügyi miniszter, a kormányzói biztos, a Magyar Rádió, a Hangya, a Latorca Rt.

1941. január 31. Országos népszámlálásra került sor (anyanyelvi adatok). Kárpátalja lakossága (a mai területre vonatkoztatva): összesen 852 546, ebből magyar 245 286 (28,8%), ruszin, ukrán, orosz 502 329 (58,9%), zsidó 78 272 (9,2%), román 15 587 (1,8%), német 13 244 (1,5%), szlovák, cseh 6838 (0,8%). Ungváron: összes lakos 38 659, ebből magyar 27 896 (72,4%), Munkácson: összes lakos 36 797, ebből magyar 21 277 (57,8%), Beregszászban: összes lakos 21 540, ebből magyar 19 784 (91,8%), Nagyszőlősön: összes lakos 13 331, ebből magyar 7372 (53,3%).

1941. január vége Megáradt az Ung, és elöntötte Radváncot.

1941. január Ungvár székhellyel felállították a M. Kir. Kereskedelmi Hivatal kirendeltségét a közellátás megszervezésére. – Az ungvári rendőrkapitányság jelentése szerint a városban 135 magánautó, 54 bérautó, 1 autóbusz, 54 motorkerékpár, 40 teherautó, 2085 kerékpár, 44 egyfogatú bérkocsi van nyilvántartva. – Szó van arról, hogy nyíljon Ungváron építészeti főiskola. – A Királyháza–csapi vasútvonal a debreceni üzemvezetőségtől Miskolchoz kerül. – Munkács város Iskolán Kívüli Népművelési Bizottsága ruszin nyelvtanfolyamot szervezett az *„anyaországból”* áthelyezett tisztviselők számára.

1941. február 3. Beregszászban megalakult a Bereg Vármegyei Általános Tanító Egyesület. Elnök: Gaál János.

1941. február 6. Demkó Mihály képviselő parlamenti beszédéből: *„Szűkebb hazám, Kárpátalja gazdasági programjával a pénzügyminiszter úr nem foglalkozott. Egészen biztos vagyok azonban abban, hogy ennek oka nem az, mintha a kormánynak Kárpátaljára vonatkozólag nem volna programja, hanem hogy az a helyi viszonyoknak megfelelően részleges kidolgozást igényel.”*

1941. február 8–9. Huszton megrendezték a Kárpátaljai Kupáért első ízben kiírt síversenyt. - A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: az Ungvári Társaskör tagjai mindent megtesznek annak érdekében, hogy *„egybegyűjtsék az intelligens magyar társadalmat”,* ezáltal *„megszűntesse az „anyaországi” és „felvidéki” magyarok között a képzelt vagy szándékosan felállított válaszfalakat”. „Az eszme el-*

2. térkép.
Kárpátalja 1941-ben

ső apostolai" megalakították az Apostolok Asztaltársasága elnevezésű kört.

1941. február 10. Ungváron megalakult a Kárpátaljai Fakitermelők, Fűrészesek és Fakereskedők Egyesülete.

1941. február 11. Megyei Gazdabál volt Beregszászban.

1941. február közepe Megáradt és Munkácsnál kiöntött a Latorca.

1941. február 24. A *Kárpátalja* arról tudósított, hogy a budapesti bemutatóval egy időben vetítették a beregszászi moziban a *Dankó Pista* című új magyar filmet.

1941. február 25–29. Ungváron vendégszerepelt az aradi, brassói, temesvári, marosvásárhelyi, kolozsvári művészekből álló Kék Madár Társulat az „Erdélyi rapszódia" című műsorral.

1941. február 27. Vízre bocsátották a Ganz Hajógyárban készült Ungvár nevű tengerjáróhajót. A névadó várost az ünnepségen Peltsárszky Imre polgármester képviselte.

1941. február 28. Budapesten megalakult a Kárpátaljai Tudományos Társaság nyelvtudományi és irodalomtudományi szakosztálya. Elnök: Ilniczky Sándor.

1941. február A técsői és a rahói járásbíróság a huszti törvényszéktől átkerült a máramarosszigetihez. – Döntés született a bazilita rend ungvári noviciátusának Hajdúdorogra költöztetéséről. Kárpátalján a bazilita rendnek a következő helyeken van kolostora: Munkácson (Klastromalján) [Munkácsváralja], Ungváron, Nagybereznán, Miszticén és Husztbaranyán.

1941. március 1. Felhívás a *Kárpáti Magyar Hírlap*ban*: „A kárpátaljai területen élő magyar testvéreink figyelmét felhívjuk, hogy a Kárpátaljai* [Felvidéki] *Magyar Közművelődési Egyesület Ungváron felállította a kárpátaljai kerületi titkárságát. A kerületi titkárság addig is, amíg megszervezheti a kárpátaljai magyarság körében a Kárpátaljai Magyar Közművelődési Egyesület helyi csoportjait, készségesen nyújt segítséget minden kulturális természetű ügy megoldásában".*

1941. március 2. *Az Őslakó* írta: *„A rádió cipőrendeletről szóló híradása után Munkácson is tömeghisztéria fogta el az embereket és megrohamozták az üzleteket."*

1941. március 3. A királyházai állami magyar és ruszin tannyelvű koedukációs polgári iskola a Kárpátaljai tankerülettől a Szatmárnémeti tankerülethez került.

1941. március 5. A Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület ungvári tagozata magyarságismereti előadássorozatot indított. Az első felolvasást Tóth László kolozsvári egyetemi tanár tartotta „Magyarország ezer éves határa" címmel.

1941. március 14. Técsőn és környékén földrengést észleltek.

1941. március 15. Munkács napilapja, a *Kárpáti Híradó* szerkesztőségét és kiadóhivatalát, valamint megjelenését áttette Ungvárra, ahol a kormányzói biztosság sajtószolgálati orgánuma lett.

1941. március 20. Munkácson megalakult a Kárpátaljai Bajtársak Bercsényi Szövetsége. Elnök: Roskovics Emánuel.

1941. március 21. A szovjet fővárosból elindult a Moszkva–Budapest menetrend szerinti járat első szerelvénye (menetidő 50 óra). Ez a vonat hozta a visszaszármaztatott 1848/1849-es zászlókat. Az ünnepélyes fogadás a lavocsnei határállomáson volt *március 23-án*. A szovjet katonai díszkíséretet felváltotta a magyar.

1941. március 23. Ungváron az Olaszbarátok Egyesületét Gabriele D'Annunzio-ról nevezték el. - *Az Őslakó* írta: *„A magyarság, ha már minden áron idegen névvel kellett megcsúfolni szűkebb hazáját, Szlovenszkó formájára Ruszinszkónak próbálta szólongatni ezt az Árpád lépteitől megszentelt földet. A csehek eleinte nem protestáltak, de csakhamar […] eltiltották a használatát. […] az ideszakadt magyarok […] magyar névre keresztelték a […] négy vármegyét, illetve vármegyerészt, így jelölvén őket: Kárpátalja. Ezt az országelnevezést először a magyar pártok hivatalos lapja: a Kárpátaljai Magyar Gazda használta. És a magyar körök egykettőre általánosan magukévá tették. A csehek ezt a nevet hivatalosan sohasem fogadták ugyan el […] de az is igaz, hogy hazaárulási pert nem indítottak senki ellen, aki Kárpátalja néven emlegette ezt a kis országot."* Ma a Kárpátalja elnevezés *„teljesen felesleges"*, ezáltal megfeledkezünk *„Magyarország ősi egységéről". „Ennek a nagy számban ruszinlakta országrésznek jelenleg közigazgatás-politikai különállását teljesen kidomborítja »a kormányzói biztosság területe« elnevezés használata." „Lassabban és ritkábban hát a Kárpátalja elnevezéssel."*

1941. március 29. Nagyszőlősön megtartották Ugocsa vármegye törvényhatósági bizottságának alakuló közgyűlését. Siménfalvy Árpádot Ung vármegye és Ungvár thj. város főispánját beiktatták Ugocsa vármegye főispáni székébe.

1941. március Megalakult a Munkácsi Hegyközség. Elnök: Tárczy Károly. – Az új iparkamarai beosztás szerint a kassai kamara kerületébe tartozik Abaúj-Torna, Bereg, Ung és Zemplén vármegye, az ungi, a beregi és a máramarosi közigazgatási kirendeltség területe, Kassa és Ungvár thj. város. – Munkácson bevezették a liszt- és kenyérjegyet. – A Kárpátalján kiadott iparjogosítványok 29 százalékát zsidók kapták. – Doroszlay Mihály, a kárpátaljai görögkeleti ruszin egyházmegye elnöke engedélyt kapott, hogy a

Szegeden kiadott *Magyar Kelet* ezentúl Máramarosszigeten jelenjen meg magyar, ruszin és román nyelven.

1941. április 1. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Kárpátalján radikálisan beszűntetik az erdőirtásokat, a hegyhátaknak karsztosítását, mert ez csak árvizet okoz. A csehek által kiosztott földeket vissza kell adni hegyháti eredeti rendeltetésüknek, itt még az esetleges népszerűtlenséget is vállalni kell. Ennek rendezése nemzetérdek, a nagy közönség veszi hasznát."*

1941. április 2. Kozma Miklós kormányzói biztos Teleki Pál miniszterelnökhöz intézett leveléből: *„közlöm Veled, hogy a varsói központtal megalakult cári orosz komité igyekszik felvenni Kárpátalján az orosz irányzatú emberekkel az érintkezést. Nem hiszem, hogy Borisz Nikolajevics Nazimov cári orosz alezredes német engedély nélkül működnék Varsóban."*

1941. április 3. Meghalt Teleki Pál miniszterelnök. Bárdossy László alakított kormányt. → 1942. március 9.

1941. április 6. Ettől a naptól sebesvonat közlekedik a Királyháza–Budapest útvonalon. A menetidő egy irányba 7 óra.

1941. április 7. Bevezetik a nyári időszámítást.

1941. április 12. Horthy Miklós kormányzó Popoff Mihály görögkeleti nagyprépost, érseki helynököt *„a görögkeleti magyar és görögkeleti ruszin részek"* adminisztrátorává nevezte ki. Ez *„az első lépés annak megvalósítására, hogy Magyarországon önálló görögkeleti egyház szerveztessék"*.

1941. április A Magyar Földtani Társulat javaslatára a kárpátaljai Popp Iván-csúcsot Teleki Pálról nevezték el. – A máramarosi közigazgatási kirendeltség új vezetője Dudinszky Béla lett.

1941. május 1. A MÉP ungvári értekezletén felszólaló Kozma Miklós kormányzói biztos kijelentette: *„a Kárpátalján élő ruszin nép nem nagyorosz, nem ukrán, hanem tisztán és kizárólag ruszin."* – A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„A fiatal ruszin intelligencia, az ún. harmincasok tíztagú deputációval hetek óta tartó szervezkedés után mintegy 500 aláírással ellátott memorandum birtokában felkereste Bárdossy miniszterelnököt és a mozgalom egyik vezetője: Fodor István gimnáziumi tanár ismertette a kormány előtt célkitűzéseiket."* A miniszterelnök kilátásba helyezte a mozgalom támogatását.

1941. május 15. A belügyminisztérium feloszlatta az ungvári Iskola Segély Egyesületet, és vagyonát átadta a Kárpátaljai Tudományos Társaságnak.

1941. május 16-tól Ungváron is csak vásárlási könyvre szolgáltatnak ki közszükségleti cikkeket. A *Kárpáti Magyar Hírlap* május 21–22-i számában a következő szalagcím volt olvasható: *„Foko-*

zódtak a hisztériás tömegjelenetek Ungváron a vásárlási könyv beszerzésének frontján".

1941. május 17–június 8. Ungvári Művészeti Hetek. Székesfehérvár, Győr, Kassa, Nyíregyháza, Pécs után az országos művészeti hetek 6. állomása. *Május 17-én* volt a megnyitó irodalmi és zenei est keretében. A nyitóbeszédet Harsányi Zsolt tartotta. Előadása volt többek között Cs. Szabó Lászlónak, Szabó Zoltánnak. Felléptek a budapesti Operaház és a Nemzeti Színház művészei. *Május 18-án* a kiállítás-megnyitók zajlottak. *Május 25-én* a Kárpátaljai Tudományos Társaság díszközgyűlésén felszólalt többek között Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter, Flachbarth Ernő, a Felvidéki Tudományos Társaság elnöke, Antal Miklós, a Gyöngyösi Irodalmi Társaság elnöke. Hóman beszédéből: *„a magyar életközösség keretében a ruszinság népi egyed s mint ilyennek joga van a maga népisége, nyelve, műveltsége, életformája fenntartásához s további ápolásához." Május 28-án* egyházzenei hangverseny volt a görög katolikus székesegyházban. *Május 30-án* a művészeti hét alkalmából látogatott Ungvárra és Kárpátaljára Otto Erdmannsdorff budapesti német követ és felesége. *Június 7-én* és *8-án* a Nemzeti Színház előadta Madách Imre: *Az ember tragédiája* című drámáját (szereplők: Lukács Margit, Szabó Sándor, Major Tamás, Ungváry László, Várkonyi Zoltán és mások).

1941. május 19. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: Bátyu környékén folyik a Bereg megyei volt cseh legionista birtokok szétosztása. Minden 3 gyermekes gazda földet kap. Nagybakos határában 30 vitézi telek létesült.

1941. május 22. Debrecenben megalakult a Kárpátaljai Ruszin Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete. Elnök: Bulecza Viktor.

1941. május 24. A rahói ruszin gimnáziumot polgári iskolává fokozták le.

1941. május 25. Első világháborús emlékművet avattak Eszenyben.

1941. május Kárpátalján a szakadatlan esőzések következtében ismét súlyos árvizek voltak, amelyek emberáldozatot is követeltek. – Háztartási, ruházati cikket Munkácson csak vásárlási könyvre lehet kapni. – Megalakult a Beregszászi Hegyközség. Elnök: Polchy István.

1941. június 1. Munkácson beiktatták hivatali méltóságába Popoff Mihály görögkeleti érseki helynökét, *„a magyarországi görögkeleti magyar és görögkeleti ruszin egyházrészek"* adminisztrátorát.

1941. június 4. Az Ungvári Katolikus Legényegylet keretében *„hivatásszervezet"* alakult. Elnök: Környei Molnár György.

1941. június 6. Ungváron és a megyében életbe lépett a jobboldali közlekedés.

1941. június 9. A *Kárpátalja* írta: *„Egyre több panasz hallatszik a Kárpátalján levő folyók ellen. Hosszú évek mulasztása és az elmúlt két esztendő abnormális csapadékviszonyai”* miatt Kozma Miklós kormányzói biztos sürgetésére *„illetékes helyen részletes terveket dolgoznak ki Kárpátalja folyóinak megrendszabályozásáról”.*

1941. június 15. *Az Őslakó* írta: *„Tagadhatatlan, hogy a zsír-, de még inkább a liszt- és kenyérellátás terén az utóbbi hetekben bizonyos nehézségek állottak elő. Elsősorban […] Munkácson és Beregszászban, meg e két város környékén. - Másutt, így már a ruszinlakta Felsőberegben is lényegesen jobb a helyzet.”*

1941. június 17. Ung vármegye törvényhatósága döntött a vármegyei szociális alap megszüntetéséről, amely beleolvad az Országos Nép- és Családvédelmi Alapba. – Bereg vármegyében is bevezették a kenyér- és lisztjegyet, a napi kenyérfejadag 20 dkg, nehéz fizikai munkát végzőknek a duplája. A kenyérhez kétnaponként lehet hozzájutni.

1941. június 21–22. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„A gimnáziumi tanárok gyakori változásának megakadályozása és így a tanítás folytonosságának biztosítása végett, továbbá abból a célból, hogy a magyar anyanyelvű tanárok minél nagyobb számban iparkodjanak a nemzetiségi nyelveket elsajátítani, a vallás- és közoktatásügyi miniszter a nemzetiségi tannyelvű gimnáziumokban működő magyar anyanyelvű tanárokat havi 30 pengő pótdíjban részesíti. Ugyanennyi pótdíjban részesíti azonban azokat a nemzetiségi anyanyelvű tanárokat is, akik valamely nemzetiségi tanítási nyelvű gimnázium magyar tagozatában is tanítanak. Ugyanakkor a vallás- és közoktatásügyi miniszter arról is intézkedett, hogy a magyar anyanyelvű tanárok számára az illető nemzetiségi nyelv elsajátításának lehetővé tétele végett tanfolyamokat rendezzenek és minden úton gondoskodjanak arról, hogy ezek a tanfolyamok megfelelő eredménnyel járjanak.”*

1941. június 22. Németország hadba lépett a Szovjetunió ellen. *Június 23-án* V. Molotov szovjet külügyminiszter többek között azt közölte a moszkvai magyar követtel, hogy kormányának nincs követelése vagy támadó szándéka Magyarországgal szemben. *Június 24-én* Magyarország megszakította a diplomáciai kapcsolatot a Szovjetunióval.

1941. június 23. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Kárpátalján különösen nehéz a kereskedői utánpótlás, mert keresztény kereskedőtanoncok jóformán teljesen hiányoztak. Kárpátalja kereskedelmét a zsidók bonyolították le. Ezért kellett olyan kivételes rendel-*

kezést kiadni, hogy a letelepedésnél, vagy az új iparűzésnél a képesítéstől is eltekintettek. - Kereskedelmi téren a Hangya oly értelemben segít, hogy Kárpátalján is tart átképző tanfolyamot." – E naptól a Malért Budapest–Kassa–ungvári járata *„a rendkívüli viszonyokra való tekintettel"* szünetelt.

1941. június 25. A *Kárpáti Magyar Hírlap* leközölte Ortutay Pálnak, a Kárpátaljai Mezőgazdasági Kamara igazgatójának beszámolóját, amelyből kiderül: Kárpátalja területe 12 061 km², a népesség 670 000 fő, a települések száma: 448. Máramaros Magyarország legsűrűbben lakott területe az egy főre jutó termőföld viszonylatában. Kárpátalján a népszaporulat a háromszorosa az *„anyaországinak"*. A kormányzóság területén az erdészet részesedése 53%, a rét- és legelő-gazdálkodásé 27%, a szántóföldgazdálkodásé 15,6%.

1941. június 26. A máig tisztázatlan kassai bombatámadás napja. Magyarország hadat üzent a Szovjetuniónak. – A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Az utóbbi napokban újból akcióba kellett lépni az illetékes hatóságoknak a rémhírterjesztők ellen. […] ezúton hívjuk fel egész Kárpátalja és főleg Ungvár lakosságát, hogy óvakodjon az ellenőrizhetetlen háborús hírek terjesztésétől."* – Délután *„az ellenséges* [szovjet] *repülőgépek Ungvár határában Kassa fölé repültek és ott bombákat dobtak le."* Ugyanebben az időben *„Rahó közelében géppuskatűzzel árasztottak el egy gyorsvonatot […] orvtámadás ezúttal is halálos áldozatokat követelt."* (Sajtóközlemények.) Később kiderül, hogy három repülőgép vett részt a vonattámadásban, melynek I halálos áldozata és 3 súlyos sebesültje volt.

1941. június 27. *Reggel „mintegy 25 szovjetgép repült át Csap felett, majd elkanyarodott Szlovenszkó irányába. - A szovjetrepülők magyar területen bombát nem dobtak le."* (Sajtóközlemény.) – *A nap folyamán:* szovjet repülőgépek *„Talaborfalván az országutat bombázták. Légelhárító tüzérségünk* [a magyar hadseregé] *egy szovjet gépet lelőtt […] Bombákat nem dobtak le."* A magyar légierő válaszlépése: *„Rommá lőtték a lawocznei pályaudvart, a striji vasútvonalat, katonai célpontokat találtak el és szétugrasztottak galíciai vörös menetoszlopokat. - Uzsok után Siánkiban végig Sambor felé már magyar honvéd váltotta fel a vörös helyőrséget."* A szovjet kormány még e napon cáfolta, hogy szovjet gépek bombázták volna Kassát. A honvédség csapatai átlépték a szovjet határt.

1941. június 28–29. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Nézzünk tovább az orrunk hegyénél és lássuk meg, hogy az önállóságát megtartott Erdélyi Pártban mily meleg, élettől duzzadó élet folyik!" „Ná-*

lunk" a *„húsz év kemény harcosait nem látjuk sehol. Pedig meg vannak. Csak hallgatnak és várnak."*

1941. június 29-től a *„rendkívüli viszonyok miatt"* korlátozásokat vezettek be a Budapest–Ungvár vasútvonalon. – E napon a *Kárpáti Magyar Hírlap* (lásd a június 30-i lapszámot) közlése szerint *„ellenséges repülők Ungváron keresztül haladva Csapot akarták bombázni. Légelhárító tüzérségünk hét szovjetgép közül hármat lelőtt."*

1941. június vége A kárpátaljai véleményező és tanácsadó testület ülésén elhangzott: *„az ország egyéb területéről Kárpátaljára költözött és letelepedett iparosok és kereskedők száma alatta marad az eredetileg tervezett számnak, mert 1200 kereskedő és iparos letelepítésére van szükség, ez a szám azonban körülbelül 500-ra csökkent, mert a kárpátaljai kereskedő- és iparossegédek közül sokan önállósították magukat. Az a látszat mintha ezek az önállósított kereskedő- és iparossegédek stróhmanszerepet vállaltak volna a régi volt zsidó tulajdonosok mellett. - Erre abból lehet következtetni, hogy ezek az önállósodott kereskedők és iparosok nem kértek kölcsönt az önállósítási alapból."* – A kormányzói biztosság tájékoztatása: *„Kárpátalja népe naprólnapra láthatja, hogy a mai igen nehéz európai helyzet mellett is a magyar kormány jóvoltából Kárpátalja gazdasági jólétet élvez. Azok a kérdések, amelyek fájdalmasak voltak és ellentéteket jelentettek, fokozatosan megenyhülnek. […] A jövőben pedig a helyzet még inkább meg fog javulni, mert azoknak az elemeknek, amelyek Kárpátalján politikai vagy népi okokból nem érzik jól magukat, módjukban lesz hamarosan oda távozni, ahol jobb megélhetést remélnek és érzelmeiknek megfelelő hazát találhatnak."*

1941. június Ungvár új polgármestere Megay László lett. – A kormányzói biztos elrendelte Kárpátalján az ellátás biztosítására a liszt- és kenyérkönyvek kiosztását. – Tanulmányúton Kárpátalján járt Perényi Zsigmond koronaőr, volt kormányzói biztos. – A munkácsi ruszin gimnázium csapata nyerte meg a Szent László vándordíjra kiírt országos ifjúsági labdarúgó-bajnokságot. A győztes csapatot a képviselőházban fogadta Bárdossy László miniszterelnök. – A kormányzói biztosság 24 oldalas tájékoztatót adott ki, melyben értékelte az általános háborús helyzetet és Kárpátalja viszonyait május–június hónapokban. – Munkácson lebontották Munkácsy Mihály festőművész szülőházát.

1941. július 1. E naptól vallásfelekezeti, közhatósági és társulati gyűlések kivételével semmiféle gyűlés, majális, ünnepség nem tartható. *„További intézkedésig szünetel magánosok részére a*

városközi (interurbán) postai kapcsolás." A táviratozás és a helyi telefonbeszélgetés nincs korlátozva.

1941. július 3. Szovjet foglyokat kísértek Ungvárra, akiket itt ültettek vonatra.

1941. július 4. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: Kárpátalján számos rémhírterjesztőt tartóztattak le.

1941. július 6. Kárpátalján a közúti forgalomban bevezették a jobboldali közlekedést.

1941. július 8. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: Kárpátalján *„a rendkívüli fegyvergyakorlatra bevonult földműves foglalkozású egyének családja részére, azok kérelmére, a lakóhelyükhöz legközelebb eső honvédcsapat, a községi elöljáróság által igazolt kérelem esetén, megfelelő számú legénységet és igát bocsát rendelkezésre. Megsegítésben kisbirtokosok jöhetnek figyelembe."* – Ajtay Gábornak, Máramaros vármegye alispánjának felhívása: *„Máramaros vármegye területén, ahol a zsidótörvény végrehajtása és – többek között – az ezzel kapcsolatos iparrevízió még meg sem kezdődött, több mint 45000 zsidó él, akik, illetőleg elődeik Galíciából, Bukovinából és Lengyelországból szivárogtak a vármegye területére. Magában Máramarossziget megyei városban a zsidók száma meghaladja a tízezret. - Figyelemmel Galícia egy jó részének a honvédcsapatok által történt megszállására, a kérdés méltányos rendezését a zsidótörvény rendelkezéseinek végrehajtása előtt megkísérlem és felhívom a vármegye területén lakó zsidóságot, s elsősorban azokat, akik Galíciába kívánnak költözni, hogy a vonatkozó jelentkezési ívek kitöltése végett illetékes hatóságuknál, nevezetesen: Máramarosszigeten a város polgármesterénél, illetőleg az általa kijelölt szervnél, községben pedig a községi elöljáróságoknál 8 napon belül jelentkezzenek. Felhívom az érdekeltek figyelmét arra, hogy átköltözésüket központilag fogom megszervezni és lebonyolítani, amit nagyban megkönnyít az a körülmény, hogy a megszállt területekről a lakosság nagy részét az oroszok eltávolították, illetőleg azok az orosz csapatokkal elmentek, így a zsidóság elhelyezése s új élet indítása nagyobb nehézségbe nem ütközik. - A zsidóság érdekeit szolgálja az, ha az itteni pozícióinak mielőbbi felszámolásával a vármegye területén levő bizonytalan helyzetét likvidálja, s hatósági támogatással új életet kezd Galícia földjén."* Ajtay a felhívással kapcsolatban a következőket nyilatkozta a *Kárpáti Magyar Hírlapnak* (lásd a július 18-i lapszámot): *„Arra, hogy felhívást adjak ki a Máramaros vármegyében élő zsidósághoz az indított, hogy a zsidótörvény maradéktalan végrehajtása előtt módot adjak az it-*

teni zsidóságnak arra, hogy megélhetését új körülmények között s nagyobb megrázkódtatás nélkül biztosíthassa."

1941. július 9. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Kárpátalján a tengerilisztet átmenetileg köleskásával vagy árpadarával kell pótolni."*

1941. július 18. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: a csehszlovák oklevéllel rendelkező tanítókat, tanítónőket csak külön kultuszminiszteri engedéllyel lehet alkalmazni.

1941. július második fele Javult a vasúti összeköttetés Ungvár és Budapest között.

1941. július 21–szeptember 29. Munkácson elsötétítési rendelet volt érvényben.

1941. július 21. Ungvárra érkezett Szálasi Ferenc és kísérete. Felkeresték a nyilaskeresztes párt ungvári irodáját.

1941. július 22. A galíciai frontról visszatért Munkácsra a *„házi tüzérezred".*

1941. július 31. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Ungvárról és Kárpátaljáról több száz galíciai illetőségű egyént utasítottak ki. A kiutasítottak nem tudták igazolni magyar állampolgárságukat, ezért transzportokban szállítják el őket Kőrösmezőre, ahol sorsukról addig nem döntöttek, míg a megszállt terület katonai közigazgatásával elhelyeztetésükről nem gondoskodtak. - Értesülésünk szerint az első transzportot már átszállították galíciai területre és Kolomeában helyezték el a munkára alkalmas egyéneket."*

1941. július vége Az Ilniczky Sándor kárpátaljai kormányzósági főtanácsadó szerkesztésében megjelenő *Kárpáti Vasárnap* magyar változata megszűnt, csak ruszinul jelenik meg.

1941. július A kormányzói biztos előterjesztésére rendelet született arról, hogy *„a kárpátaljai állami tisztviselők, tanítók és hasonló állású közalkalmazottak ellen szükségessé váló fegyelmi eljárások elrendelése ezentúl a kormányzói biztos hatáskörébe tartozik".* – A Kárpátaljai Mezőgazdasági Kamara jelentése szerint Kárpátalján a kincstári birtokok: erdő 153 456 kh, havasi legelő 60 000 kh, rét 22 000 kh, szántó 2800 kh, kert 700 kh, földadó alá nem eső terület 5511 kh. – VKM-rendeletre a kárpátaljai tanítók nem hagyhatják el állomáshelyeiket, hogy *„igénybe vehetők"* legyenek a mezőgazdasági munkák ellenőrzésére. – A földművelésügyi minisztérium a háborús viszonyokra való tekintettel *„kettős termesztésre"* hívta fel a kárpátaljai gazdákat. – Kárpátaljai ruszin fiatalokat irányítottak Szegedre, hogy szakmát tanuljanak. – Az Ungvárról kiutasítottak száma erre az időre meghaladta a 250-et.

1941. augusztus 1-jével az ország egyes részein csökkentették a légvédelmi készültséget. Ungváron és Kárpátalján nem. – Szolyvára visszatértek az ott állomásozó hegyi zászlóalj katonái.

1941. augusztus 8. Kihirdették az ún. III. zsidótörvényt.

1941. augusztus 11. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: augusztus 9–10-én *„az ungvári vármegye környékét ellepték a csendőrök által behozott környékbeli kiutasított zsidók és családtagjaik. - Ugyancsak összeszedték a kétes állampolgárságú kárpátaljai zsidókat Munkács és Nagyszőlős vidékéről is. - Mintegy 1200 kiutasítottat útnak indítottak Kőrösmező felé, hogy az ottani táborból Galíciába irányítsák őket. - Tegnap váratlan intézkedés történt a kiutasítottak ügyében. - A belügyminisztérium értesítette az illetékes kárpátaljai hatóságokat, hogy a kiutasítások felfüggesztendők és a Galíciába irányított transzport hazaengedhető. - Ügyüket a helyi közigazgatási hatóságok felülvizsgálják és irataik beszerzésére határidőt kapnak. - Azokat a kárpátaljai zsidókat, akik a volt Galícia területén már elhelyezést találtak, az új rendelkezés nem érinti."*

1941. augusztus 21. Kozma Miklós kormányzói biztos meghívására Ungváron járt Varga József ipar-, kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter.

1941. augusztus 25-től zavartalan a közlekedés a Budapest–Ungvár vasútvonalon (a menetidő egy irányba öt és fél óra).

1941. augusztus 31. Kárpátalján eddig a 3830 *„zsidó iparűző helyből"* 2475-öt vettek át keresztény kereskedők és iparosok, közülük 1796 *„kárpátaljai őslakos"* és 679 *„az ország egyéb területéről telepedett le Kárpátalján".*

1941. augusztus Ortutay Pál kamarai elnök jelentése Kárpátalja háziiparáról: 5 kosárfonó, 2 szőnyegszövő, 1 nyírfaseprű-készítő, 1 hímző és 1 vászonszövő telep működik. – A Kárpátaljai Tudományos Társaság tulajdonába került Ungváron az állami nyomda és a Proszvita Társaság székháza. – A hatóságok lefoglalták a beregszászi kommunista székházat, és árverésen értékesítették. Az épületet Beregszász városa vette meg, és itt helyezte el a Nemzeti Munkaközpontot. – A vallás- és közoktatásügyi minisztérium elrendelte, hogy *„a visszacsatolt területeken"* az idegenül hangzó családi neveket magyar hangzásnak megfelelően kell átírni, az utónév esetében a magyar megfelelőt kell feltüntetni.

1941 nyara Megalakult a Kárpátaljai Képzőművészek Egyesülete.

1941. szeptember 1. Alsóvereckén Bánffy Dániel földművelésügyi miniszter felavatta az első havasi gazdasági szakiskolát. – E naptól az iskolákban az Ivan Harajda-nyelvtant kell használni (27.300/941. sz. VKM). – A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: az ung-

vári törvényszék *„keresztény személyeket”* ítélt el a zsidótörvény megsértése – zsidók pártfogolása, bújtatása, számukra *„törvénytelen okiratok”* beszerzése – vétsége miatt.

1941. szeptember 3. Állami tulajdonba került a Kárpáti Villamosművek Rt.

1941. szeptember 4–12. A budapesti őszi vásáron bemutatkozott Kárpátalja népművészete és háziipara.

1941. szeptember 5. Felszámolták az Ungvári Kereskedelmi Csarnokot.

1941. szeptember 6. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Szerednye község hétről-hétre lebonyolítja a maga lelkes kis mozgalmát, hogy visszakapja polgári iskoláját.”* Nagyszőlős és egész Ugocsa vármegye fájóan veszi, hogy *„az egész megyének egyetlen középiskolája sincsen”,* sőt kétéves kereskedelmi iskolája is megszűnt.

1941. szeptember 11. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Kárpátalja vegyes vallású vidékén első ízben az Ökörmezői járásban a főszolgabíró utasította az összes körjegyzőségek vezetőit, hogy vásár- és ünnepnapokon a szent misék ideje alatt ne idézzenek be feleket hivatalukba. Ugyanakkor felhívta a csendőrséget, hogy a szent mise ideje alatt a korcsmákat tartsák zárva. […] az Ökörmezői járás példájára a többi kárpátaljai járásokban is követik ezt a rendszert.”*

1941. szeptember 12. Megnyílt az újdávidházai állami népiskola magyar tagozata.

1941. szeptember 14. Szerednyén megalakult a Kurtyák Iván Közművelődési Egyesület, mely *„a kárpátaljai őslakos ruszin kulturális törekvéseket lesz hivatva ápolni és terjeszteni”.* Elnök: Boksay Gyula. Titkár: Malinics Ernő. – *Az Őslakó* írta: *„A Munkácsi Sportegyesület pályáját rövidesen már bontani kezdik és az oly sok lelkes küzdelemtől viharos sportpályából tavasszal már park lesz, a Rákóczi liget folytatása. Amikor ezeket a sorokat leírjuk, lehetetlen, hogy bizonyos rezignáció erőt ne vegyen rajtunk. Így múlik el minden a világon. Ki gondolta volna, hogy a cseh megszállás alatt a magyar sportért, magyar életért olyan bátran harcoló Munkácsi Sportegyesület a magyar álmok valóra válása után becsukja kapuit. Nem akarunk sokat elmélkedni sem a múlton, sem a jelenen: állapítsuk meg mégis tárgyilagossággal, hogy kár a Munkácsi Sportegyesületért.”*

1941. szeptember 16. Beregszászban elhelyezték az első világháborúban elesettek tiszteletére állítandó emlékmű alapkövét.

1941. szeptember 17. Ungváron megalakult Ung vármegye közjóléti szövetkezete, mely *„a vármegye közjólétét különféle szociális és altruista intézkedésekkel lesz hivatva emelni és biztosítani”.*

Ügyvezető igazgató: Szabó Aladár. – Ungváron szoborbizottság alakult Megay László polgármester elnökletével. A *Kárpáti Magyar Hírlap* kommentárja (a szeptember 19-i lapszámban): *„Nem kívánunk hangulatrontók lenni, de, úgy érezzük, hogy túlzottak az ambícióink s a tervek semmi esetre sem állnak arányban a város mérhetetlen szegénységével. Nem vagyunk ellene a szobrok felállításának, de talán mégsem alkalmas erre az idő manapság."*

1941. szeptember 23. A kárpátaljai terület kormányzói biztosa ideiglenes jelleggel rendeletben szabályozta a területen a zászlóhasználatot. *„A magyar nemzeti zászló mellett a ruszin népiség megjelölésére más zászlót mint a kék-pirosat ne használjanak. Ezek a színek az ősrégi Rákóczi-zászló színei és megegyeznek a Felvidéki Emlékérem szalagjának színeivel."* Ugyanerről a *Карпаторусский голос* november 26-i száma: Kárpátalján mind ez idáig hivatalos alkalmakkor vagy a trikolór, vagy a kék-sárga ukrán zászló volt használatban. Mostanra a kormánybiztosi hivatal tanácsadó testülete döntött arról, hogy Kárpátalja hivatalos zászlaja a Rákóczi színeit képviselő kék-piros zászló lesz. Kárpátalja első kék-piros zászlaját *november 21-én* avatták Nagylucskán. – Beregszászban járt Mécs László papköltő.

1941. szeptember 24. Ungváron megalakult a Társadalmi Egyesületek Szövetsége helyi csoportja.

1941. szeptember 29. A *Kárpáti Magyar Hírlap* „Hogy oldották meg Kárpátalja nemzetiségi vidékein az iskoláztatást?" című cikkéből: *„A rendelet szerint abban a községben, ahol legalább 10 magyar anyanyelvű gyermek van, feltétlenül magyar iskolát kell nyitni. Magyar iskolába csak olyan rutén nemzetiségű gyermekek vehetők fel, akik már tudnak magyarul és akiknek a szülei a felvételt írásban kérik […] Zsidó gyermek magyar tagozatba legfeljebb 6 százalékban vehető fel. Ahol nagyobb számú zsidó tanköteles gyermek van, ott fel kell hívni a zsidó hitközséget, hogy nyisson felekezeti zsidó népiskolát. A már működő magyar állami iskolában a zsidó gyermekeket le kell választani a keresztényektől és a zsidók külön osztályban helyezendők el. Ahol háromnál nagyobb a tantestület, a magyar osztályok önálló igazgatást kapnak. […] A magyar nyelv rendszeres tanítása a rutén népiskolában a III. osztályban kezdődik. A nem rutén anyanyelvű tanítókat, amennyiben a rutén nyelvet elsajátítják és a tanításnál legalább kisegítő nyelvként használják, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium bizonyos jutalomban fogja részesíteni. A fenti rendelettel kapcsolatos rendelkezéseket az 1941/42. iskolai évben kell végrehajtani. - A nemzetiségi iskolákra vonatkozólag fontos rendelkezéseket tartalmaz egy most kiadott kormányrendelet. Az*

eddigi ún. kisebbségi tanterv azon rendelkezései, amelyek szerint egyes tantárgyakat magyar nyelven kell tanítani, hatálytalanították, és a kisebbségi iskolákban – a magyar nyelv kötelező tanítása mellett – anyanyelvi oktatást kell bevezetni. E rendelkezés a kárpátaljai iskolákban eddig foganatosított oktatást tulajdonképpen állandósítja, mivel a kárpátaljai iskolákban a tanítás eddig is a növendékek anyanyelvén folyt, a magyar nyelv kötelező tanítása mellett."

1941. szeptember Az Országos Színművészeti Kamara döntése értelmében Munkácson az Inke Rezső–Szalay Károly-féle társulat fog játszani. – A munkácsi ruszin gimnáziumban leányosztályokat is nyitottak.

1941. október 14. Megalakult az Országos Egészségvédelmi Szövetség Bereg vármegyei helyi szervezete.

1941. október 23. Visszatértek a frontról a perecsenyi helyőrség katonái.

1941. október 31. Az ungvári protestáns egyházak együttesen méltatták a reformáció ünnepét.

1941. október Erdélyi menekültek érkeztek a területre. – A Mezőkaszony és Bátyu melletti *„volt cseh telepeken"* megkezdték az ONCSA-házak építését. (Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap természetbeni kölcsönöket nyújt családi házak építésére, földhöz, kishaszonbérlethez való juttatás és telepítés, állatjuttatás céljából, háziipari eszközök, feldolgozandó nyersanyag beszerzésére, kisipari és kereskedelmi kölcsönt, házassági kölcsönt ad, támogatja az ár- és belvizek károsultjait.) – Bezárt az ungvári városi könyvtár, mert a könyvtáros bevonult, s nem találtak a helyére alkalmas személyt. – A határvidéki rendőrség eljárást indított a Jehova Tanúi szekta ellen. Többeket internáltak. – Huszton megalakult a Baross Szövetség helyi fiókja. Elnök: Krausz József. Ondrejovits főszolgabíró beszédéből: *„szükség van az őslakók és az anyaországból odatelepedtek összetartására."* – Széchenyi-emlékünnepet rendeztek Munkácson, Beregszászban, Ungváron, Szolyván. Ez utóbbi helyen Egán Edéről is megemlékeztek, aki a ruszin ínségakció szervezője volt a századfordulón.

1941. november eleje Ungváron megnyílt a Magyar Sajtókamara titkársága. A kerületi titkári teendőkkel Bártfai Lászlót, a *Kárpáti Híradó* felelős szerkesztőjét bízták meg. Működési köre az Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegye területén megjelenő lapokra terjed ki.

1941. november 1-jétől az Ungvár–Budapest (Miskolcon keresztül közlekedő) gyorsvonat menetideje egy irányba négy és fél óra.

1941. november 9. Aknaszlatinán Bartha Károly honvédelmi miniszter tartott díszszemlét *„a hazatérő csapatok”* felett.

1941. november 13. Kozma Miklós kormányzói biztos Fenczik István országgyűlési képviselőhöz, a *Карпаторусский голос* című lap szerkesztőjéhez intézett leveléből: 1. *„meg kell állapítanom, hogy lapodnál olyanok is dolgoznak, akik a ruszin–magyar megértésnek ártalmára akarnak lenni. - Gondold meg, hogy mi lesz az eredménye ennek. Én harcban állok a túlzó sovén magyarokkal a nemzetiségi kérdés megoldása érdekében”;* 2. *„Azt hiszem, te is egyetértesz velem abban, hogy a gimnáziumi tanulók nem arra valók, hogy újságban szerepeljenek, hanem arra, hogy tanuljanak. A diákoknak nemcsak Kárpátalján, hanem az egész országban tilos a politikai lapokba írni. Erre valók az ifjúsági folyóiratok.”*

1941. november 22. Megalakult az Ungi Közigazgatási Kirendeltség Tanító Egyesülete. Elnök: Pataky Lajos. – A miniszterelnökség rendelkezett, hogy a Királyházi Szokol Egyesület vagyona a Királyházi Levente Egyesület és a Királyházi Magyar Kultúregyesület birtokába kerüljön át.

1941. november 29. A szovjet hadsereg megállította a német támadást.

1941. november 30. Első világháborús emlékművet avattak Nagydobronyban.

1941. november Megáradt a Tisza. – A beregi közigazgatási kirendeltség tanfelügyelői tisztségében Spenik Lászlót felváltotta Geletey D. Ervin.

1941 ősze Betiltották az ukrán irányzatú Kárpátaljai Pedagógiai Társaság (Huszt) működését.

1941. december 3. Munkácson megalakult az Országos Polgári Iskolai Tanáregyesület Kárpátaljai Tankerületi Köre. Elnök: Petenyko István.

1941. december 7. Meghalt Kozma Miklós kormányzói biztos.

1941. december 10. Beregszászban felavatták az új turista- és diákszállót (*„a régi cseh internátus épületében”).*

1941. december 11. (A Budapesten felravatalozott) Kozma Miklóst eltemették a Fejér megyei Baracskán. A Kárpátaljai Kormányzóság részéről Ilniczky Sándor főtanácsadó mondott búcsúbeszédet. A temetési szertartást Ravasz László ref. püspök végezte.

1941. december 13. A *Карпаторусский голос* írta: a munkácsi rendőrség szigorú rendszabályokat hozott a prostitúció visszaszorítására. Több tucat nőt bebörtönöztek, illetve internáltak.

1941. december 15. Széchenyi-est volt Csapon.

1941. december Beregszászban Népjóléti Szövetkezet alakult. – Átadták a forgalomnak a Máramarosszigetet és Aknaszlatinát összekötő új hidat. – Huszton Levente Egyesület alakult. Elnök: Tóth Ernő. – A szegénykataszterből kiderül, hogy Bereg vármegye 140 000 lakosából 15 000 személy jogosult közgyógyellátásra.

1941 folyamán A kárpátaljai iskolák közül az aknaszlatinai és a técsői Máramaros, a nagyszőlősi és a királyházai Ugocsa vármegyéhez, azaz a Szatmárnémeti tankerülethez került. – Pénzintézetek Kárpátalján: Munkácsi Kereskedelmi Bank, Ungvári Kereskedelmi Bank, Tiszaháti Magyar Bank (Ungvár), Ugocsai Bankegyesület (Nagyszőlős), Ung-völgyi Bank (Nagyberezna). – A Kárpátaljai Mezőgazdasági Kamara kimutatása szerint Kárpátalja területe 11 583 km^2, lakossága 621 916 fo, a lakóházak száma 119 904, a települések: 433 kisközség, 11 nagyközség, 1 koronaváros (Huszt), 103 körjegyzőség, a népsűrűség 55,1, családonként 4,1 gyermek születik, 2,93 marad életben, a népszaporodás 1930–1941 között 17,6% (a trianoni Magyarországon 7,5%). – Megjelent: *A Kárpátaljai Tudományos Társaság alapszabályai.* KTT ny., Ungvár; *Ungvár törvényhatósági jogú város címtára.* Viktória ny., Ungvár; *Művészeti Hetek. Ungvár, 1941. május 17.–június 8.* Országos Irodalmi és Művészeti Tanács. Athenaeum, Budapest; Fenczik István: *A kárpátaljai autonómia és a kisebbségi kérdés.* Egyetemi Kisebbségi Intézet, Pécs; *Magyar irodalmi ismeretek. Magyar irodalomtörténeti segédkönyv különös tekintettel az érettségi tételekre.* Összeáll. a munkácsi m. kir. állami „Árpád fejedelem" gimnázium VIII. osztálya. Sajtó alá rendezte: Oláh Miklós. Kárpáti ny., Munkács; *Reggeli és esti közös imádság. A bazilita internátus növendékei részére.* [Ungvár.] KTT ny., Ungvár; Dékány András: *Végig Kárpátalján.* Stádium, Budapest; Urbányi Jenő: *Gyümölcsfavédelem Kárpátalján.* Stephaneum ny., Budapest; *Az Ungvári Athletikai Club alapszabályai.* Viktoria ny., Ungvár.

1942. január 2. Simon Menyhért, az Északkelet-magyarországi Magyar Kultúregyesület (központja: Ungvár) kárpátaljai területi titkárságának vezetője emlékiratot terjesztett be a miniszterelnökséghez „Az északkeleti végek szórványmagyarságának gondozása" címmel.

4. Tomcsányi Vilmos Pál hivatali időszaka 1942. I. 5–1944. IV. 1.

1942. január 5-től az új kormányzói biztos Tomcsányi Vilmos Pál (1880–1959) közjogi író, igazságügyi minisztériumi tisztviselő

(1920. VII. 19–1922. VI. 16. igazságügy-miniszter, 1921. II. 19–IV. 14. belügyminiszter az első Teleki-kormányban). → 1944. május 10.

1942. január 9. Megay László, Ungvár polgármestere nyilatkozott a *Kárpáti Magyar Hírlap*nak: *„A város közellátása nehéz feladatok elé állítja a város vezetőségét. […] szükség van a polgárság komolyságára, segítségére […] ma okosan, bölcsen, sok megértéssel kell élni."*

1942. január 15. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Egyes vállalatoknál kisebb-nagyobb időre el-elmaradoznak a munkabérek."*

1942. január 17. Ungvárra érkezett Tomcsányi Vilmos Pál, az új kormánybiztos. – Munkács város közgyűlésének határozatából: *„nyomatékosan kérjük a törvényhozást, hogy Munkács megyei várost emelje a törvényhatósági joggal felruházott városok sorába."*

1942. január 30. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„kemény a hideg […] kilencven éve nem volt olyan hideg, mint ezen a télen." „Egész Kárpátalját hatalmas hóréteg borítja. Szerte mindenfelé hatalmas hóviharok dühöngenek."* Emiatt egyhetes iskolaszünetet is elrendeltek.

1942. január 31. Megalakult a Keresztény Nemzeti Liga ungvári szervezete. Célja *„a keresztény magyarság összehozása, hogy mint egytestvér küzdjenek a szebb, jobb magyar holnapokért".* Elnök: Ortutay Jenő.

1942. január Megalakult az Ungvári Magyar Nőegylet. – A Keresztény Ifjak Egylete kéthónapos népfőiskolát nyitott Beregszászban. – Munkácson az Iskolán Kívüli Népművelési Bizottság indított szabadegyetemet. – Siménfalvy Árpád főispán beszámolója szerint Ungváron: átmenetileg hiány volt burgonyából és zsírból, volt elegendő cukor és liszt, gondokat okoztak a befagyott vízvezetékek. – Kárpátaljára ért az első szovjet ejtőernyőscsoport Oleksza Borkanyuk vezetésével.

1942. február 3. A Gyermekvédelmi Liga felkérésére Mécs László előadói estet tartott Munkácson. A költő munkásságát Rácz Pál méltatta.

1942. február 5. A miniszterelnökség a beregszászi Pro Libertate Szabadkőműves Páholy vagyonát Beregszász megyei városnak adományozta azzal, hogy *„azt levente célokra köteles felhasználni".* (A páholy az első bécsi döntést megelőzően függesztette fel tevékenységét.)

1942. február 10. Ungváron a Kis Szent Terézről elnevezett Leány Kongregáció Női Mária Kongregációvá alakult át.

1942. február 20. Megalakult az Országos Egészségvédelmi Szövetség munkácsi fiókja.

1942. február 21. Megalakult a MOVE munkácsi szervezete.

1942. február 28–március 15. Felvidéki és kárpátaljai képzőművészeknek volt kiállítása Budapesten a Nemzeti Szalon Művészeti Egyesület Szervezésében.

1942. február Három megüresedett helyre a következőket hívták be Kárpátaljáról a képviselőházba: Riskó Béla, Buday István, Kökényesy Péter. – Kormányrendelet mondta ki, hogy *„azok, akik a visszacsatolt kárpátaljai területen a csehszlovák rendelkezések alapján lefoglalt földekből szereztek ingatlant, kötelesek azt 1942. március 15-ig bejelenteni”.* – Ungváron a rendőrség 50 rádiót foglalt le, mert a tulajdonos az *„ellenséges rádióállomásokat”* hallgatta. – Az ungvári tanítóképzőben iskolaszövetkezet alakult. – Munkácson kiállítás nyílt a város képzőművészei – Borbélyné Pajor Márta, Berecz Vilmos, Dobos Endre, Erdélyi János, Hevkán János, Ivánka László, Kelemen József, Kondor Jenő, Karus Mihály, Vrbata József, Lábas Zoltán – alkotásaiból.

1942. március 1. Ungváron megalakult a Magyar Élet Köre. Elnök: Siménfalvy Árpád főispán. Siménfalvy felszólalásából: azért alakult meg a kör, hogy *„általa istápoljuk a magyarság és a határainkon belül élő nemzetiségek között a békét, a megértést, a szeretet.”*

1942. március 2. Bereg vármegye törvényhatósági bizottságának rendkívüli közgyűlése tárgyalta a kereskedelem- és közlekedésügyi minisztérium államsegélyét, melyet a Bátyu–lónyai törvényhatósági út folytatólagos kiépítéséhez nyújt. – Malinics Ernő harctéri beszámolója a *Kárpáti Magyar Hírlap*ban: 1939 tavaszán és nyarán számos kárpátaljai *„ruszin ukranofil”* szivárgott át a határon a Szovjetunióba, ahol nem fogadták őket tárt karokkal, hanem internáló táborokba zárták őket. A *„német megszállók”* is tisztogatni kezdtek soraikban, többek között kivégezték Rohács Ivánt, Volosin Avgusztin egykori személyi titkárát, *„a ruszin emigráció”* egyik vezetőjét, a kijevi *Нове українське слово* (Új Ukrán Szó) című lap szerkesztőjét *„kommunistaság, az ellenséggel való összejátszás”* vádjával.

1942. március 9. Megalakult Kállay Miklós kormánya. → 1944. március 22.

1942. március 12. Az ungvári görög katolikus papnevelő intézetben megalakult az iskolaszövetkezet. Elnök: Orosz Péter.

1942. március 14. Beregszászban lépett fel Fedák Sári színművész, a város szülötte. – E napon került sor a Munkácsi M. Kir. Állami Árpád Fejedelem Gimnázium névadó ünnepségére. – Az ungvári

városi könyvtár javaslatot tett K. Čapek, I. Olbracht, T. G. Masaryk, E. Beneš, Marx Károly műveinek, a róluk szóló könyvek, a zsidó tárgyú irodalom kiselejtezésére.

1942. március 15. A huszti várról levették a magyar zászlót, és helyére az ukránt tűzték (az elkövetőket kézre kerítették, és novemberben bíróság elé állították). – Rahón megalakult a Baross Szövetség helyi tagozata.

1942. március 21. Munkácson megalakult a Képzőművészeti Tanácsadó Bizottság, melynek tagjai a város művészei: Berecz Vilmos, Dobos Endre, Erdélyi János, Ivánka László, Kelemen József.

1942. március 21–22. A *Kárpáti Magyar Hírlap* azt írta, hogy az ungvári csendőrség iskolájában nagyobbrészt székely újoncok tanulnak.

1942. március 23. A *Kárpáti Magyar Hírlap* arról írt, hogy Szatmárnémetiben Bereg, Ugocsa, Máramaros, Szatmár vármegyék képviselői együttesen vitatták meg a szociálpolitikai teendőket.

1942. március Megalakult a Baross Szövetség szolyvai csoportja. Elnök: Artimovics István. – Szernyén megalakult az ÉMKE helyi szervezete. Ügyvezető elnök: Kiss Gyula. – Munkácson megalakult a MOVE helyi szervezete. Elnök: Simonkay Gyula. – A lapokban egyre több olyan hír jelenik meg, hogy kárpátaljai iskolák tanulói elhatározták: érettségi után *„önként jelentkeznek”* katonai szolgálatra.

1942. április 2. Megay László polgármester felhívása Ungvár lakosságához: *„Régi szokás, hogy a keresztény lakosság a húsvéti ünnepek alkalmával húsvéti tojást készít. A mai háborús világban ezt a szokást nem lehet folytatni. A nemzetnek minden élelmiszerkészlettel takarékosan kell bánni. […] Felhívom ezért a város lakosságának a figyelmét, hogy a húsvéti tojás készítéséről ebben az évben mondjon le.”*

1942. április 8. Beregszász város vezetése figyelmeztette a lakosságot: a legszigorúbban tartózkodjon *„a bankettezéstől, a lakomáktól, a társasvacsoráktól”.* Aki *„ilyen eszem-iszomokat fog rendezni, a legszigorúbb büntetést vonja magára”.*

1942. április 9. Megalakult a Magyarországi Görögkeletiek Országos Jóléti Egyesülete. Elnök: Popoff Mihály nagyprépost, érseki helynök.

1942. április 10-i keltezésű levelében Fenczik István országgyűlési képviselő kérte Kállay Miklós miniszterelnököt, hogy tiltassa be Bacsinszky Tivadar: *Orosz–ruszin kapcsolatok a XIX. század közepén* című könyvét, melyet a Kárpátaljai Tudományos Társaság jelentetett meg Ungváron (KTT Könyvtár, 7. sz.).

1942. április 11. Megkezdődött a 2. magyar hadsereg kiszállítása a keleti frontra. – Ungváron a Gyöngyösi Irodalmi Társaság ülésén Győrffy István, a kolozsvári egyetem tanára tartott előadást Kárpátalja növényvilágáról.

1942. április 13. Simonkay Gyula, a Latorca Rt. vezérigazgatója nyilatkozata a Kárpátaljában: *„Kárpátalja erdei az ország erdőállományának körülbelül egyhatod részét teszik."*

1942. április 18. Hosszú szünet után újjáéledt a Munkácsi Magyar Dalos Egyesület. Elnök: Wald Leó Árpád.

1942. április 29. Ung vármegye törvényhatóságának közgyűlésén a kis- és nagydobronyi küldöttek tiltakoztak az ellen a Bereg megyei mozgalom ellen, hogy a két községet hozzájuk csatolják. Ung vármegye is csatlakozott Bihar és Pest vármegyének a zsidókérdésben megküldött táviratához, melyben kérik a *„zsidó"* fogalmának fajvédelmi alapon való meghatározását, a zsidók vagyonának és jövedelmének zárolását, hadmentességi, jóvátételi adóval és kitelepítési vagyonváltsággal való megterhelését. Polgármesteri javaslatra a testület megszavazta a zsidók piaci vásárlási idejének korlátozását, mely szerint 9 óra előtt sem piacon, sem másutt nem vásárolhatnak.

1942. április vége A közel százéves Munkácsi Kaszinó közgyűlésén *„a Kaszinó zsidóvallású régi tagjai (kik között van olyan is, aki már 58 év óta tagja a Kaszinónak) elhatározták és bejelentették, hogy a zsidóvallású tagok kilépnek a Kaszinóból. Tették pedig ezt az elhatározást azért, mert arról értesültek, hogy új tagok a zsidóvallású régi tagok miatt vagy nem akartak belépni a Kaszinó tagjai sorába, vagy pedig csak úgy léptek volna be, ha egy közeli közgyűlésen alapszabály módosítással a tagok sorából kizárták volna a zsidó tagokat."* Az ülésen Bertók János elnök lemondott. A Kaszinó új elnöke Engelbrecht István lett.

1942. április Erdélyi festők műveiből volt kiállítás Ungváron. – Beregszászban *„a magyar festőművészet reprezentánsai"* mutatkoztak be, közte Iványi-Grünwald Béla. – Munkácson budapesti festőművészek vásárral egybekötött kiállítását rendezték meg. – Megkezdődnek a *„füsttelen napok"* Kárpátaljaszerte. (Az ún. füsttelen napokon a dohányosok tartózkodnak a dohányzástól, s a megtakarított füstölnivalót kiküldik a frontra a katonáknak.) – Az iparügyi minisztérium jelentése szerint Kárpátaljának mindössze 5,9 százaléka van villamosítva. – Az ország tíz méhészeti kerületre van osztva. Ung, Ugocsa, Bereg és Máramaros vármegye a szatmári kerülethez tartozik.

1942. május 1-jétől Ungváron polgármesteri rendeletre zsidó kereskedők nem árusíthatnak cukrot és lisztet.

1942. május 5. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Kárpátalja legjelentősebb gazdasági értéke az összterület 54%-át kitevő erdőségek mellett azok a rétek és legelők, amelynek területe több mint 570000 kat. hold. Ez a hatalmas rét és legelőterület Kárpátalja összterületének 27, a mezőgazdasági művelt területnek pedig majdnem 70%-a."*

1942. május 9–10. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Sorra internálja a rendőrség államellenes viselkedés miatt a Jehova tanúi szekta tagjait."* A szektát betiltják, vezetőit Kárpátaljáról a budapesti toloncházba viszik.

1942. május 17. A Kárpátaljai Magyar Kultúregyesület hivatalosan újjáalakult Északkelet-magyarországi Kultúregyesület (ÉMKE) néven. Elnök: Sáfáry József.

1942. május 28-án kelt, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez címzett levelében hat munkácsi szülő kérte a munkácsi ruszin tannyelvű kereskedelmi középiskola első osztályának párhuzamosítását azzal az indoklással, hogy a polgári iskolát elvégzett leánynövendékek ez idő szerint el vannak zárva a továbbképzés lehetőségétől. A Kassai tankerületi főigazgató a kérelmet nem tartja teljesíthetőnek részint azért, mert a ruszin anyanyelvű leánytanulók részére Munkácson a gimnázium és a tanítóképző intézet további tanulási lehetőséget nyújt, részben pedig azért, mert az új osztály elhelyezéséről a kereskedelmi középiskola épületében nem lehet gondoskodni. Ezenfelül nehézségekbe ütköznék a megfelelő tanerők rendelkezésre bocsátása is.

1942. május 31. Beregszászban felavatták az országzászlós Hősi Emlékművet.

1942. május Ungváron tanácskoztak Ung, Ugocsa, Bereg, Szabolcs, Zemplén és Abaúj vármegye, valamint Kárpátalja tűzoltóparancsnokai. – Rahón megalakult az ÉMKE alapszervezete. Elnök: Elekházy János. – Perecsenyben megalakult a Baross Szövetség helyi szervezete. Ügyvezető elnök: Neupauer János.

1942 tavasza A miniszterelnökség megszüntette az Ungvári Ruszin Népkonyha Egyesületet. Az indoklás szerint *„nem kívánatos az, hogy a megélhetésében veszélyeztetett népréteg nemzetiség szerint legyen különválasztva és segélyezve".* Az egyesület vagyona a város kezelésébe került azzal, hogy *„ezt hasonló szociális célra tartozik továbbra is felhasználni".* – Megalakult a Munkácsi Ruszin Nőszövetség.

1942. június 1–2. A magyar könyv napja volt Munkácson a város református diákságának Soli Deo Gloria szervezete rendezésében.

1942. június 3. A Kárpátaljai Tudományos Társaság új elnökévé Ilniczky Sándort választották. – VKM-levél a Katolikus Tanügyi Fő-

igazgatósághoz: *„Az ungvári görög katolikus tanítóképző intézet ruszin tannyelvéhez igazodóan az 1942/43. tanévtől kezdve nem engedhető meg […] hogy az 1. osztályba még továbbra is magyar anyanyelvű és a ruszin tanítási nyelvet nem beszélő növendékek, a felsőbb osztályokba pedig anyaországi magyar tanítási nyelvű intézetekből való, ruszinul nem beszélő újabb növendékek is felvétessenek. A benépesítésnél követendő ez az egyébként természetszerű eljárás az intézetek eredményes működésének egyik legfőbb akadályát fogja eloszlatni. Kétségtelen ugyanis, hogy a tanítás eredménytelenségét a ruszinul beszélő tanárokban és a szükséges ruszin nyelvű tankönyvekben átmenetileg mutatkozó hiányon kívül a különböző anyanyelvű és csak anyanyelvét beszélő ifjúság együttes tanítása idézte elő. […] méltánylásban fog ezáltal részesülni, hogy Kárpátalja leendő tanítói a ruszin nép erre alkalmas fiaiból kerüljenek ki és hogy azok államhű görög katolikus szellemben és rutén nyelvű képzésben részesüljenek […] a munkácsi görög katolikus püspök határozott kívánságával egyetértően elrendelem továbbá, hogy a két intézetben az 1942/43. tanévtől kezdve az 1. osztályban, majd tanévenként fokozatosan a felmenő többi osztályban is a magyar nyelven és irodalmon kívül magyarul kell tanítani a következő tantárgyakat: a testnevelést, a kézimunkát, a rajzot, az éneket és zenét, a háztartási és gazdasági ismereteket (a karének órákon természetesen ruszin egyházi és népdalok is tanítandók.) - Hangsúlyozni kívánom, hogy ez a rendelkezés, mely egyes tantárgyak magyar nyelven való tanítására vonatkozik, az intézet ruszin tanítási nyelvének megállapítását nem érintheti."*

1942. június 4. Szernyén létrejött a Nemzeti Munkaközpont. Vezetője: Horkai István.

1942. június 5–7. Munkácson vendégszerepelt Mezei Mária színművész.

1942. június 11. Ungvárra érkezett Antal István nemzetvédelmi miniszter.

1942. június 13. Megalakult az ÉMKE ungvári alapszervezete.

1942. június 20. Ungvárra látogatott Hladky Endre főispán és Soós István polgármester Nagyváradról.

1942. június 21. Gyermeknapot tartott Beregszászban az Országos Egészségvédelmi Szövetség helyi szervezete. A bevételt a szegény gyermekek segélyezésére fordították. – Beregszászban új egészségházat avattak. – A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta, hogy a kárpátaljai állami erdőkben *„nemzetgazdálkodási okokból"* bérbe adják az erdei gyümölcsök és gyógynövények szedésének jogát.

1942. június 23–25. Ungváron vendégszerepelt ifj. Latabár Árpád. A *Kárpáti Magyar Hírlap* június 13–14-i számában közölte a művész nyilatkozatát: *„örömmel jövök vissza Ungvárra, ahol felfedeztek és hol első sikereimet arattam."* (Lásd a csehszlovák időszakban.) A hónap folyamán a városban vendégszerepelt még Neményi Lili.

1942. június 24. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: Szobránc határában nap mint nap fognak el a csendőrök Szlovákia területéről szökött zsidókat, akiket a hidasnémeti gyűjtőtáborba visznek, ahonnan egy részüket visszatoloncolják.

1942. június 25-től Bereg vármegyében 40 nyári gyermek napközi otthont nyitottak.

1942. június Ungváron megalakult a Bajtársi Szolgálat Munkaközössége. Munkácson az elnök Bertók Béla volt református püspök. Feladata: *„a sorsdöntő időben komoly szociális ténykedéssel legyen a társadalom segítségére s a társadalmi egyesületek bevonásával és közreműködésével végezzen egységes, a közösség és a nemzet javát szolgáló munkát".* Az ungvári tisztviselők annak apropóján, hogy a város polgármestere egy éve került hivatalába, létrehozták a Megay László Alapot, amelyből a tisztviselőket segítik. – Ungvár, Munkács, Beregszász, Huszt és Nagykároly polgármesterei elhatározták, hogy önálló közös színtársulat alakításának engedélyezését kezdeményezik. – Végleges megállapítást nyert a kárpátaljai állami népiskolák tanerőlétszáma. Eszerint hatvanas tanulólétszámot kell alapul venni. – Ung vármegye és Ungvár a felföldi borvidékhez tartozik.

1942. július 1-jétől Ungváron a liszt és a kenyér napi fejadagja 15 dkg.

1942. július 21. Bereg vármegye törvényhatósági bizottsága Beregszászban tartott rendkívüli közgyűlésén Fekésházy Zoltán alispán nyugdíjazását kérte. *Augusztus 1-jétől* vonult nyugalomba.

1942. július A földművelésügyi minisztérium rendelkezése a tiszántúli gazdasági kerülethez osztotta be Bereg, Szabolcs és Ugocsa vármegyéket (székhely: Debrecen), a kárpátaljai gazdasági kerülethez Ung vármegyét és a kormányzóság területét (Ungvár). – Az Ungváron elhelyezett erdélyi menekülteket miniszteri rendeletre a somlószőlősi táborba vitték. – Az illetékes minisztérium elfogadta a dobronyiak kérelmét, miszerint továbbra is Ung vármegyéhez kívánnak tartozni. – Ignácz Rózsa író, műfordító Rahó és Kőrösmező népszokásait tanulmányozta.

1942. augusztus 3-i számában írta Beregszászról a *Kárpátalja,* hogy *„a 20 ezer lakosú városban legalább 750 cigány él".*

1942. augusztus 5. Munkács város képviselő-testületének közgyűlése úgy határozott, hogy *„jogerőssé vált határozat alapján a cigányokat megfelelő helyre kitelepíti”.* (Nem történt meg a végrehajtás.)

1942. augusztus 7. Beregszászban Bereg vármegye törvényhatóságának kisgyűlése határozatot hozott arról, hogy a következő kulturális és hazafias egyesületeket támogatja: Északkelet-Magyarországi Kultúregyesület, Beregszászi Magyar Internátus Egyesület, Revíziós Liga, Országos Jegyzői Árvaház, Számvevőségi Tisztviselők Országos Egylete, Beregszászi Vöröskereszt Egyesület, Kárpátaljai Vakok Egyesülete, Beregi Református Népfőiskola, a Beregszászi Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete.

1942. augusztus 30. Ungváron értekezletet tartottak a kárpátaljai sportegyesületek küldöttei (13 szervezet képviselői). A határozatból: *„a Felvidéken és Kárpátalján Ungvártól egészen Kőrösmezőig már megszervezett, valamint szervezés alatt álló labdarúgó-egyesületeket egy különálló és Debrecentől teljesen független kerületbe szervezik be Ungvár székhellyel. Északkelet-Magyarországnak már 18 teljesen megszervezett és önálló alapszabályokkal rendelkező egyesülete van és ezek megérdemlik, hogy ne a távoli Debrecenből mások, hanem Ungvárról saját sportvezéreink irányítsák és vezessék.”*

1942. augusztus Az Ungvár székhelyű kárpátaljai gazdasági felügyelőség vezetőjévé a miskolci Bóbita Jánost nevezték ki. – Az új színkerületi beosztás alapján Munkácsot és Beregszászt Szabó Hangya Márton, Ungvárt Jakabffy Dezső színigazgató kapta meg. – Kárpátalján járt tanulmányúton Molnár C. Pál festőművész, grafikus. – A kárpátaljai Baross Szövetségnek Ungvár helyett Huszt lett a központja.

1942. szeptember 9. Bereg vármegye törvényhatósági bizottságának beregszászi közgyűlésén bemutatkozott az új főispán, Tatár Géza, aki Sárréten volt járási főszolgabíró.

1942. szeptember 15-től „a gyakori légiriadó miatt” Ungváron elmaradtak az esti mozielőadások. – Szinyei Merse Jenő vallás- és közoktatásügyi miniszter elrendelte, hogy e naptól a *Néptanítók Lapja* német, szlovák, ruszin, román, szerb, horvát, muraközi, bunyevác, sokác és vend nyelvű melléklettel jelenjen meg. (A ruszin melléklet szerkesztője Kutlán András.)

1942. szeptember 21. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: eddig 137 *„kárpátaljai kommunistát”* és 130 *„ukrán szeparatistát”* ítélt el a hadbíróság, közülük 6 személyt még *július 31-én* kivégeztek Ungváron.

1942. szeptember 22-től megszűnt az éjszakai vonatközlekedés Budapest irányába.

1942. szeptember 24. Miskolcon tanácskozott a város, Ungvár, Kassa, Beregszász polgármestere a felvidéki városok közellátásának helyzetéről. E naptól az ország egész területén 23 órától érvényes a zárórarendelet.

1942. szeptember 29. Megalakult a Magyar Élet Pártjának munkácsi helyi csoportja.

1942. szeptember A vallás- és közoktatásügyi minisztérium ideiglenes jelleggel elrendelte, hogy a munkácsi Árpád fejedelem (fiú)gimnázium *„valamennyi osztályába felvehetők legyenek a jeles és jórendű leánytanulók számbeli korlátozás nélkül, de a megengedett osztálylétszám keretein belül”.* – Minisztériumi ellenőrzés során feltárt pénzügyi visszaélésekben való vétkesség gyanújával felmentették állásából Engelbrecht Istvánt, Munkács polgármesterét. – Beregszászban kereskedelmi iskola nyílt. – Munkácson új rum- és likőrgyár nyílt. – Magánlátogatáson Kárpátalján járt Törs Tibor, a képviselőház alelnöke. – Ez idő szerint Bereg vármegyében 33 zöldkeresztes kút van: Beregszászban 6, a járásban 2, a Munkácsi járásban 5, a Vásárosnaményi járásban 20.

1942. október 7. VKM-rendelet: az 1942/43. iskolai évtől a munkácsi állami koedukációs tanítóképző intézetben helyi tanterv lép életbe. Az országos tantervtől való eltérés: a magyar tagozaton német nyelv helyett az I–IV. osztályban ruszin nyelv heti 6-6 órában, az V. osztályban heti 4 órában. A természettani ismeretek óraszáma a IV–V. osztályban heti 3-3 óra. A ruszin tagozaton az I–IV. osztályban a magyar nyelv és irodalom heti óraszáma 6-6, az V. osztályban heti 4 óra, ezenkívül hetente 2-4 óra (szükség szerint) a magyar nyelvű társalgás gyakorlására. A magyar és a ruszin nyelven kívül más élő nyelvet tanítani nem kell.

1942. október második fele Munkácson és Ungváron járt Kállay Miklós miniszterelnök és Antal István nemzetvédelmi miniszter. Kállay beszédet mondott a Kárpátaljai Egyesült Keresztény Nemzeti Liga ungvári nagygyűlésén (október 18-án).

1942. október 26. Az önálló sportkörzet felállítása ügyében Ungvárra látogatott Tárczay Felicides Román, az Országos Sportközpont vezetője. A hónap végére megszületett az MLSZ határozata: Ungvár és Kárpátalja továbbra is a Felső-tiszai (debreceni) sportkerülethez fog tartozni.

1942. október 31. Közös ünnepség keretében emlékezett meg a reformáció napjáról az evangélikus és a református egyház a munkácsi református templomban.

1942. október A kormányzóság tanácsadó testületének ülésén elhangzott: *„a kárpátaljai magasabb fokú iskolák tanulói között, csaknem valamennyi tanintézetben, akadtak megtévedt diákok, akik a már leleplezett és fölszámolt ukrán politikai irányú szervezkedésben részt vettek. A gimnáziumi diákokon kívül ennek a politikai mozgalomnak résztvevői a tanítóképezdék, a kereskedelmi iskolák, sőt a papnevelő intézet növendékei között is akadtak. - A megtorlás nem maradt el és a honvéd vezérkar főnökének bírósága 59 diákot ítélt el, akik közül 14 az ungvári, 9 a munkácsi, 13 a huszti rutén gimnázium tanulója volt. A megtévedt tanulók további tanulása ügyében a kultuszminiszter dönt, egyelőre ezek a diákok nem folytathatják tanulmányaikat."* – A MÉP felvidéki és kárpátaljai képviselőcsoportja elhatározta, hogy *„Kárpátalja és a Felvidék összes gazdasági és kulturális kérdéseit memorandumban foglalják össze és azt átadják Kállay Miklós miniszterelnöknek".* A memorandum megfogalmazásával Giller Jánost bízták meg. – Ungváron vendégszerepelt Tőkés Anna színművész.

1942. november 12. A kárpátaljai hitelszövetkezetek kongresszusát tartották Ungváron.

1942. november 13. Bereg vármegye törvényhatósági kisgyűlése elhatározta, hogy a vármegyei háztartási költségvetés megtakarítási terhére támogatni fogja a munkácsi református egyház középiskolás szórványtehetség internátusát.

1942. november 14. Munkácson megalakult a Beregi Közigazgatási Kirendeltség Általános Tanító Egyesülete. Elnök: Jantsky Béla.

1942. november 19. A szovjetek sztálingrádi győzelmével bekövetkezett a döntő fordulat a világháború menetében. – E napon kelt rendeletével a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége amnesztiát adott azoknak a Magyarországról menekült *„kárpát-oroszoknak, ukránoknak és szlovákoknak, akik Csehszlovákia feldarabolásáig csehszlovák állampolgársággal rendelkeztek".* Az érintetteket kiengedték a munkatáborokból és Buzulukba irányították, hogy *„önként belépjenek a csehszlovák hadseregbe".* A katonai szolgálatra alkalmatlan személyeket, lányokat és asszonyokat Kazahsztánba irányították munkára. (A Szovjetunióban mintegy 6300 kárpátaljai menekült volt.)

1942. november 28. Kihirdették az 1942. évi XXI. tc.-t *„az országgyűlés felsőházáról szóló 1926:XXII. tc. módosításáról és kiegészítéséről, valamint a visszacsatolt területekkel kapcsolatban a felsőház szervezetére vonatkozóan szükséges átmeneti rendelkezésekről"* (kelt november 25-én).

1942. november A belügyi tárca költségvetésének vitájában felszólaló Spák Iván kárpátaljai képviselő állást foglalt a kormányzósági intézmény fenntartása mellett szemben azokkal a törekvésekkel, amelyek célja, hogy ezt a területet is vármegyékre daraboljják. Válaszában a belügyminiszter kitért arra is, miszerint: *„Kifogást emelt a képviselő úr az ellen, hogy felelős tényezők részéről hűségnyilatkozatokat várnak a nemzetiségektől. Soha nem hallottam ilyesmit felelős tényezőktől. Mi nem nyilatkozatokat, hanem hűséget várunk a nemzetiségektől. Megköveteljük a hűséget minden feltétel nélkül."* – A MÁV igazgatósága közölte, hogy *„a háború okozta szénszükséglet következtében az idei tél folyamán"* a helyi érdekű vonatokat nem fűtik. – Olasz katonatisztek jártak Ungváron. – Kádár L. Levente belügyi államtitkár Bátyuban, Beregszászban és Munkácson ONCSA-házakat adott át. – Budapesten meghalt Árky Ákos (sz. 1858), aki az 1920-as években magyar pártvezető volt Kárpátalján. – Ettől a hónaptól Munkácson át közlekednek azok a különvonaton, amelyek Lavocsne irányában a frontra viszik a katonákat.

1942. december 1. A Magyar Turisták Országos Szövetsége és a Magyar Turista Egyesület Ungváron országos kongresszust rendezett. Cél: *„a turista szellem megerősítése és a kárpátaljai turista idegenforgalom fellendítése."*

1942. december 12. Bereg vármegye törvényhatósági bizottságának Beregszászban tartott rendkívüli közgyűlésén a parlament felsőházának rendes tagjává választották Horváth István gazdasági főtanácsos, földbirtokos, hetei lakost, Benda Kálmánt, a Bereg Vármegyei Vízszabályozó és Ármentesítő Társulat igazgatófőmérnökét, beregszászi lakost, póttagjává Simonkay Gyula gazdasági főtanácsost, a Latorca Gazdasági és Ipari Rt. vezérigazgatóját, munkácsi lakost és Balogh Sándor nyugalmazott református igazgató-tanítót, beregszászi lakost. Valamennyien tagjai a Magyar Élet Pártjának.

1942. december 16. Nagyszőlősön eltemették Czabán Samu tanítót (sz. 1878-ban). Életét Győry Dezső: *A veszedelmes ember* (1950) című regényében örökítette meg. Fábry Zoltán írta róla 1950-ben: *„Ha van tiszta ember, akkor Czabán Samu a kalaplevételre késztető példa."*

1942. december 18. Az e napon kelt 105.800/942. sz. VKM-rendelet kimondta: a nem magyar tanítási nyelvű népiskolákban való tanításra jogosító tanítói képesítést nyerhet az a nem magyar tannyelvű állami népiskolában képesítés nélkül tanítóként átmenetileg alkalmazott személy, aki a) jártas a nem magyar tanítási nyelvben; b) a VKM által megállapított tanfolyamo(ka)t elvégezte.

1942. december 21. A magyar honvédség lefoglalta az ungvári ruszin állami gimnázium épületét.

1942. december 24. Ungváron püspöki utasításra elmarad a karácsonyi éjféli szentmise.

1942. december vége Engelbrecht István, a felfüggesztett munkácsi polgármester ismét átvette hivatalát. A vádak alól tisztázták.

1942. december Kárpátalján 104 hitelszövetkezet működik. – Hivatalos jelentés szerint a kárpátaljai népiskolai tankötelesek száma 116 401, anyanyelvi megoszlás szerint: magyar 3641, ruszin 98 000, német 1445, szlovák 3900, zsidó 9900, cigány 237. Az elemi népoktatást 2050 tanító és 75 nevelőnő látja el. A hiány 140 tanerő. – Jehova Tanúinak újabb csoportját internálták Ungvárról.

1942 folyamán Corvin Mátyás éve volt. – Huszton megalakult a Máramarosi Közigazgatási Kirendeltség Általános Tanító Egyesülete. – A 106.025/942. VKM-rendelet kimondta: *„A szlovák, rutén, román és szerb tannyelvű gimnáziumokban az érettségi vizsgálat írásbeli részének tárgyai a magyar nyelv, az iskola tanítási nyelve, a latin nyelv és a német nyelv. Szóbeli: magyar nyelv és irodalom, az iskola tanítási nyelve és irodalma, latin nyelv és irodalom, történelem, mennyiségtan és természettan."* – Az ungvári Iskolán Kívüli Népművelési Bizottság 75 előadást, 24 különböző tanfolyamot szervezett. – Az Országos Magyar Sajtókamara kárpátaljai kerületi titkára Bártfai László az MTI helyi tudósítója Pálóczi-Horváth Lajos (Budapest) és Szilágyi Pál (Ungvár). – Ebben az évben Kárpátalján megjelent lapok: *Kárpátaljai Közlöny,* a kormányzói biztosság hivatalos hetilapja, Ungvár, III. évf. (fk. Sinka István, fsz. Balázs Vilmos) *Kárpáti Híradó,* politikai napilap, Ungvár, XIX. évf. (fk., fsz. Bártfai László) *Kárpáti Magyar Hírlap,* politikai napilap, Ungvár, XXIII. évf. (k., fsz. Kováts Miklós) *Az Őslakó,* politikai hetilap, Munkács, XIV. évf. (k., fsz. R. Vozáry Aladár) *Kárpátalja,* politikai, társadalmi és közgazdasági hetilap, Beregszász, X. évfolyam (k., fsz. Nádas Józsefné sz. Schmidt Etelka) *Гандя Подкарпатский дружественний вістник* (Hangya Kárpátaljai Szövetkezeti Hírlap), szövetkezeti havilap, Ungvár, IV. évf. (fk. Zoltán Gyula, fsz. Gábriel Jenő) *Jóhirnök Благовъстникь*, görög katolikus hitbuzgalmi havilap, Ungvár, IV. évf. (k., fsz. Ilniczky Sándor) *Подкарпатское дружество* (Kárpátaljai Szövetkezet), szövetkezeti havilap, Budapest, III. évf. (fk., fsz. Szilágyi László) *Карпаторусский голос* (Kárpátorosz Hang), hetente kétszer, politikai, Ungvár, XI. évf. (k., fsz. Fenczik István) *Народна школа* (Népiskola), a kormányzói biztosság tanügyi osztályának nevelésügyi havilapja, Ungvár, III. évf. (fk., fsz.

Kutlán András) *Руська молодеж* (Ruszin Ifjúság), a KTT ifjúsági havilapja, Ungvár, II. évf. (fk., fsz. Harajda János) *Русское слово* (Orosz Szó), hetente kétszer, politikai, társadalmi, közbiztonsági lap, Ungvár, III. évf. (k. Bródy András, fsz. Spák Iván) *Tiszaháti Magyar Gazda,* politikai hetilap, Beregszász, XVIII. évf. (k., Polchy István, fsz. Balogh Sándor) *Ung Vármegye Hivatalos Lapja,* hetilap, Ungvár, XXI. évf. (fk., fsz. Pereszlényi Ernő) *Bereg Vármegye Hivatalos Lapja,* hetilap, Beregszász, IV. évf. (fk. Fekésházy Zoltán, fsz. Stéger László). – Megjelent: Kiss László: *Magányos csillag. Versek.* Viktória ny., Ungvár; Gereben Pál: *Hajnal a Kárpátalján. Regény.* Könyv-, Színpadi és Zeneműkiadó Vállalat, Budapest; *A munkácsi Árpád-szobor regénye.* Fel. kiadó: Ludányi Bay Gábor. Kárpáti ny., Munkács; R. Vozáry Aladár: *A magyar és a magyar nyelvű újságírás a volt Csehszlovákiában. (Adatok a magyar újságírás történetéhez.)* Felvidéki Egyesületek Szövetsége, Kálvin ny., Munkács; *Emlékalbum. A világháborúban, a Felvidék, Kárpátalja és Erdély visszaszerzésében részt vett bajtársaink…* Élet ny., Budapest; *A Kárpátaljai Mezőgazdasági Kamara 1941. évi igazgatói jelentése.* Ungvár; *Földbirtokrendezés Kárpátalján.* Centrum, Budapest; *Tájékoztató a kárpátaljai területen végrehajtott földbirtokrendezés felülvizsgálásával kapcsolatos bejelentési kötelezettségről.* KTT ny., Ungvár; *A kárpátaljai terület állattenyésztési szabályrendelete.* KTT ny., Ungvár; Bacsinszky Tivadar: *Orosz–ruszin kapcsolatok a XIX. sz. közepén.* /Irodalmi és Tudományos Könyvtár, 7./ Kárpátaljai Tudományos Társaság, Ungvár; Papp György: *A munkácsi egyházmegye székeskáptalanjának statutumai.* /Irodalmi és Tudományos Könyvtár, 18./ Kárpátaljai Tudományos Társaság, Ungvár; Győrffy István: *Kárpátalja növényvilága és gyakorlati haszna, valamint megoldatlan kérdései.* /Irodalmi és Tudományos Könyvtár, 27./ Kárpátaljai Tudományos Társaság, Ungvár; Ihnát András: *Báthory István orosz háborúi.* /A debreceni Tisza István Tudományegyetem Kelet-európai Történelem Szemináriumának kiadványai, 1./ Kárpátaljai Tudományos Társaság, Ungvár; Péchy-Horváth Rezső: *Kárpátalja a fenyveszúgás országa.* Eggenberger, Budapest; *Felvidéki és Kárpátaljai Képzőművészek Kiállítása 1943. II. 28–III. 15.* Nemzeti Szalon Művészeti Egyesület, Ábrahámné ny., Budapest; *„Modern" kölcsönkönyvtár Ungvár. Könyvjegyzék.* [Ungmegyei ny., Ungvár]; *Segédlet az orosz nyelvű lakossággal való érintkezéshez.* [Kárpátalja.] KTT ny., Ungvár; *Gyöngyösi Irodalmi Társaság Évkönyve.*

1943. január 1-jétől *„a visszacsatolt kárpátaljai területről"* felsőházi tagként hívták be a parlamentbe Demjanovich Pétert,

Kricsfalussy-Hrabár Andrást és Ganyó Istvánt. – A propaganda minisztérium kirendeltséget állított fel Ungváron (1944 október közepéig működött). A kirendeltséghez előadónak nevezték ki Ortutay Tivadart. Ortutay visszaemlékezéséből a célt illetően: *„Az »anyaországból« Kárpátaljára áthelyezett közalkalmazottak egy része az eltelt néhány év alatt még nem élte bele magát az új környezetbe. A normálisabb viszonyokat erősen befolyásolta a háborús atmoszféra. A férfilakosság katonai szolgálatra történő bevonulása, s a frontra küldése, a megbízhatatlannak tartott férfiaknak a munkaszolgálatos osztagokba való belekényszerítése, s az azokban alkalmazott bánásmód – bizony – felkavarták a kedélyeket. A lakosság és a hatóságok közötti jobb viszony kialakításában szerepet kapott a tájékoztatásügyi szolgálat. A feladatkörhöz tartozott a családvédelmi ügyek intézése is az ún. ONCSA-szervezet égisze alatt."* Másutt: *„Ha feltalálták volna a »lelki« röntgenezést is, ez esetben a röntgenkép sok esetben igen barátságtalan érzelmeket vetítene az uralkodó magyar politikai és közigazgatási rendszer szeme elé. De ezt a röntgenképet nemcsak a ruszinok esetében kapnánk meg, hanem a magyarokéban is, mert köztük is éltek abban az időben szélsőbal, kommunista érzelmű és szélsőjobb, azaz nyilas érzelmű polgárok. E két szélsőséges tábornak a lélekszáma talán jóval felülmúlta a középen álló, mérsékeltebb gondolkodásúak arányszámát."*

1943. január 11-i kelettel Ungvár thj. város polgármestere a város súlyos vízellátási gondjai tárgyában memorandumot intézett a miniszterelnökhöz, a belügy-, a földművelésügyi és az iparügyi miniszterhez.

1943. január 12–13. A 2. magyar hadsereg katasztrófája a Donnál.

1943. január 18. A Kárpátaljának nyilatkozott Csánk György, az Egyesült Felső-magyarországi Hitelbank és Kassai Takarékpénztár Rt. és Szundy Zoltán, a Bereg–Máramarosi Kereskedelmi Bank Rt. beregszászi fiókjának igazgatója a város 1942. évi gazdasági életéről. Fontosabb megállapítások: Beregszászban nagyon kevés az ipar, az *„iparéletet"* a téglagyárak adják, az előző évihez képest lényegesen emelkedett a lakossági betétállomány, minimális a hiteligénylés.

1943. január 27. Marina Gyula, a kormányzói biztosság tanulmányi osztálya vezetőjének Szinyei Merse Jenő kultuszminiszterhez *„az ukrán szervezkedés tárgyában"* intézett bizalmas leveléből: *„Az egyes tanári testületek a fegyelmi vizsgálatokat az elítélt tanulók meghallgatása nélkül folytatták le, mivel azok a jogerős ítélet folytán nem voltak szabadlábon. Időközben az elítélt tanulók a Kormányzó Úr Őfőméltósága kegyelmi ténye folytán szabadlábra*

helyeztettek, már kérvényezték is felvételüket volt iskolájukba, azonban az ellenük folyó fegyelmi eljárás miatt felvételüket az intézetek igazgatói megtagadták […] A szervezkedésben részt vett és elítélt tanítókkal kapcsolatban tisztelettel jelentem, hogy azokat saját hatáskörömben állásukból felfüggesztettem […] a kárpátaljai tanítóság a csehszlovák uralom idejében erősen részt vett a politikai mozgalmakban s ezért Kárpátalja felszabadulásakor mint a legmegbízhatatlanabb tisztviselői elem került át hozzánk. […] a javíthatatlanok a közszolgálatból elbocsáttattak, vagy pedig külföldre szöktek […] A szóbanlevő szervezkedésben nemcsak az ifjúság, hanem Kárpátalja társadalma is nagy mértékben érdekelve van s ezért rendkívül nagy a feszültség és a várakozás a hatósági intézkedések iránt."

1943. január Ivánka László munkácsi rajztanár, festőművész második díjat (Kaposvár város díját) nyert a Berzsenyi Irodalmi és Művészeti Társaság kaposvári tárlatán. A kiállítás anyagát Munkácson is bemutatták.

1943. február 8–9-én Perecsenyben, *február 10-én* Ungváron vendégszerepelt a budapesti Vidám Színpad társulata, közte Rózsahegyi Kálmán, Kiss Manyi, a zeneszerző Eisemann Mihály. Kiss Manyi levelet írt a *Kárpáti Magyar Hírlap*nak, amelyben üdvözli az ungvári közönséget, és hozzáteszi: *„Ungvárról indultam el a siker útjára* [a csehszlovák időszakban], *ezért boldogan térek vissza, ha csak egy napra is szeretett városomba."*

1943. február 12. Megalakult az Ung Vármegyei Bajtársi Szolgálat. Feladata *„a fronton küzdők hozzátartozóinak segélyezése és erkölcsi támogatása".* Vezetője: Köszörű Károly főszolgabíró.

1943. február 13–14. A *Kárpáti Magyar Hírlap* (Ungvár) írta: *„A polgármesteri félévi jelentésből kitűnik, hogy a polgármesteri iktatóban iktatott akták legnagyobb része zsidók állampolgársági és illetőségi bizonyítvány iránti kérelme volt."*

1943. február 15. Szerkesztőségi cikk a *Kárpáti Magyar Hírlap*ban: *„Itt a 24-ik órája, hogy Ungváron legfeljebb csak 2-3 egyesület legyen. A többit meg kell szüntetni, mert ez a széthúzás bomlasztó hatású. Ungváron 60 egyesület van papíron. Ungvár magyarságának 60-féle érdeke nem lehet."*

1943. február 22. Erdélyi írók és művészek részvételével erdélyi estet rendezett Munkácson a város Népművelési Bizottsága, Segélyző Nőegylete, a Kaszinó és az ÉMKE helyi szervezete.

1943. február 26. A felvidéki képviselők memorandumot nyújtottak át Kállay Miklós miniszterelnöknek, melyben a térség problémáival foglalkoznak.

1943. március eleje Megay László polgármester kérte Hóman Bálint kultuszminisztert, hogy Ungvár *„történelmi jogán"* viselhesse az *„Árpád fejedelem városa"* címet. Hóman Megayhoz intézett levelében *„méltónak és indokoltnak"* nevezte Ungvár törekvését (ami nem vált valóra).

1943. március 6. A Gyöngyösi Irodalmi Társaságban Eöttövényi Olivér, a Magyar Külügyi Társaság ügyvezető elnöke tartott előadást.

1943. március 8. Tizenkét év után újra kivégzés volt Beregszászban, a statáriális bíróság ítélete alapján.

1943. március 10-től belügyminiszteri rendeletre *„semmiféle mulatságot nem lehet tartani".*

1943. március 15. Alsóverecke díszpolgárává avatták Béldy Alajos altábornagyot és Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkárt.

1943. március 17. Megalakult a Munkácsi Református Nőszövetség.

1943. március 20. Munkácson lépett fel a debreceni református kollégium Kántus énekkara Szigethy Gyula vezényletével.

1943. március 21. Beregszászban adott hangversenyt Zádor Dezső zongoraművész.

1943. március 25. Ilniczky Sándor kormányzósági főtanácsadó Esztergomban tájékoztatta Serédi Jusztinián bíboros hercegprímást Kárpátalja kulturális és közállapotairól.

1943. április eleje A Felvidéki Egyesületek Szövetsége és a Pécsi Egyetem Kisebbségi Intézete közös Felvidéki Estet rendezett Ungváron, melyen Flachbarth Ernő debreceni egyetemi tanár tartott előadást „A hungarizmus eszméje Felső-Magyarországon" címmel.

1943. április 4. A 69.827/943. sz. VKM-rendelet az 1943/44. tanévtől a kárpátaljai egyetemi és főiskolai hallgatók segélyezését egységesítette a többi hallgatóra vonatkozó szabályokkal, azaz a szempontok: nemzethűség, általános jó tanulmányi előmenetel, családszociális körülmények. Ezenkívül létezik 20 darab évente megítélhető minisztériumi tanulmányi ösztöndíj a kárpátaljai hallgatóknak. A kérelmet a kormányzói biztosság tanügyi osztályához kell benyújtani.

1943. április 14. Az érintett szülők aláírást gyűjtöttek az ungvári zsidó gimnázium és héber elemi iskola fenntartása érdekében (a belügyminisztérium beszüntette az iskolafenntartó Javne Egyesületet).

1943. április 15-től megindult a személy- és az áruforgalom az uzsoki határállomáson keresztül.

1943. április 28–május 2. A budapesti Központi Gyógy- és Üdülőhelyi Bizottság és Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala idegenforgalmi vándorkiállítást rendezett Ungváron.

1943. április 30. Munkácson járt Erdélyi József író, a Nemzeti Front tagja.

1943. április R. Vozáry Aladár parlamenti képviselő a következőket mondta a MÉP munkácsi választmányi ülésén: *„az új magyar életben elsősorban azok számára kell helyet biztosítani, akik a húsz év rabság alatt hűségesen és becsületesen védték a magyar életet és nyíltan küzdöttek – a felszabadulásunkért."* – Megalakult az Országos Egészségvédelmi Szövetség kárpátaljai szervezete. – A munkácsi tanulóifjúság megalakította a *„Karády Katalint kedvelők klubját"* (az alapszabály szerint az országban ez a tizenegyedik).

1943. május 1–2. Márton Béla festőművésznek volt kiállítása Ungváron, aki 1938-ban telepedett le a városban (előtte Rozsnyón élt).

1943. május 4–8. Munkácson gyógyfürdőket bemutató kiállítást szervezett a Budapesti Idegenforgalmi Hivatal.

1943. május 7-i levelében a Kassai tankerület főigazgatója engedélyt kért a vallás- és közoktatásügyi minisztertől, hogy a munkácsi állami tanítóképzőben az iskolai ünnepségek alkalmával a magyar mellett a ruszin himnusz is elénekelhető legyen. Az indoklás: *„A tankerülethez tartozik a munkácsi állami líceum és tanítóképző is, amely annak a területnek nevel ruszin tanítókat, amelyen a ruszin himnusz a magyarral együtt hivatalosan énekelhető. Furcsa lenne a tanítóképzőben nem engedni olyasmit, aminek engedélyezését később kérniük sem kell. A ruszin iskoláknak adott kedvezményt precedensnek tekinthetnék a visszacsatolt terület más nemzetiségi tannyelvű iskolái (szlovák és német iskolák) is."* – A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„a magyarság nemzeti életmegnyilvánulásainak tömörülései", „nemzetvédelmi keresztesek"* Kárpátalján: a MOVE, a Baross Szövetség, a Faluszövetség és a Nemzeti Munkaközpont.

1943. május 11. Bereg vármegye törvényhatósága ünnepi közgyűlésén emlékezett meg Munkácson Zrínyi Ilona születésének 300. évfordulójáról. Ez alkalomból mutatták be a nagyközönségnek Pataky László festőművész *Munkács várának átadása* című alkotását.

1943. május 23. A munkácsi várban nagy ünnepség keretében emlékeztek meg Zrínyi Ilona születésének 300. évfordulójáról. Az ünnepi szónoklatot Pataky Mária, az Országos Zrínyi Ilona Emlékbizottság vezetője tartotta. Ez alkalomból a vár felső udvarán ide-

iglenes jelleggel újra felállították a csehszlovák időszakban ledöntött Turul-emlékművet, hogy az ne legyen kitéve *„a kallódás veszélyének”.* A munkácsi postahivatal az ezen a napon feladott összes levélpostai küldeményt alkalmi bélyegzővel látta el. – Beregszászba érkezett Scheffler János szatmári püspök. Ez az első bérmakörútja a *„felszabadulás után”*.

1943. május 31. Meghalt Sztojka Sándor görög katolikus püspök.

1943. május Nagyszőlősön református leányinternátus nyílt. – Megalakult a Baross Szövetség beregszászi szervezete.

1943. június 1. A belügyminisztérium a neológ (kongresszusi) hitközségnek megadta az ungvári zsidó gimnázium és héber elemi iskola fenntartási jogát (*„a gimnázium további fenntartása […] kívánatos, hogy a kárpátaljai területek gimnáziumai továbbra is mentesíthetők legyenek a zsidó tanulóktól”).* Azonban sem az iskolaépületet, sem a Javne vagyonát nem kapták meg, amire igényt tartottak.

1943. június 2–5. Munkácson könyvnapokat rendezett a Magyar Országos Véderő Egyesület és az ÉMKE helyi szervezete.

1943. június 3. Könyvnap volt Ungváron az Iskolán Kívüli Népművelési Bizottság szervezésében. Az utcai könyves standok is megjelentek.

1943. június 5. Győr város estje és képzőművészeti kiállítás volt Ungváron. *„A Felvidéki Egyesületek Szövetsége a felszabadult és a megszállást nem látott vidékek társadalmának összehozásával is igyekszik a magyar szellem régi egységét visszaállítani”.*

1943. június 6. Beregszászban és Munkácson gyermeknapot rendezett az Országos Gyermekvédelmi Szövetség Bereg vármegyei helyi szervezete.

1943. június 7. A *Kárpátalja* arról írt, hogy azok számára, akik az 1943/44. tanévre be akarnak iratkozni a beregszászi állami gimnáziumba, legalább három nagyszülő keresztlevelét kell felmutatniuk.

1943. június 10. Visszatért a frontról *„az ungvári háziezred”.*

1943. június 25. Első közgyűlését tartotta Beregszászban a Bereg Vármegyei Közjóléti Szövetkezet.

1943. június 27. Ungváron felavatták a gimnáziumalapító Drugeth János szobrát és az Olasz–Magyar Kultúrházat.

1943. június A Mezőgazdasági Kamara jelentése Kárpátaljáról: felülvizsgáltak 8447 iparjogosítványt, ebből 1792 keresztények, 6655 zsidók kezén volt. Megszüntettek 3830 zsidó ipart, helyettük 3500 keresztény kereskedő és iparos kapott jogosítványt, közülük 1796 kárpátaljai, 679 *„Csonkaország egyéb területéről telepedett Kárpátaljára”.* – Az ungvári Kárpátalja Bank épületé-

ben leleplezték Horthy Miklós kormányzó márvány mellszobrát, Bory Jenő alkotását.

1943. július 1-jétől a napi kenyérfejadag 20 dkg, a havi lisztfejadag 2,8 kg.

1943. július 2. Ungváron tartottak értekezletet a Kassai Kereskedelmi és Iparkamarához tartozó ipartársulatok képviselői.

1943. július 3–4. Ungváron vendégszerepelt a Nemzeti Színház kamaraszínpada, többek között Mészáros Ágival, Pethes Sándorral.

1943. július 6. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„a gyümölcs, melynek nagy része Kárpátaljáról jut el a fővárosba, Budapesten olcsóbb mint Ungváron vagy a többi kárpátaljai városokban."* – Meghalt Székely József, az Ungvári Társaskör és a volt KMKE elnöke.

1943. július 8. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Ahogy az „erdélyi szellem" soha, pillanatra nem szűnt meg dolgozni a haza és a nemzet érdekeiért, azonmód meg kell kezdeni az építési munkáját az »északkelet-felvidéki szellem«-nek is. […] Nagyon üdvösnek tartanánk, ha ezt a munkát Antal István nemzetvédelmi miniszter úr indítaná el Ungvár központtal, de egész Északkelet-felföldre kiterjedően."*

1943. július 11. Visken és Técsőn járt Antal István nemzetvédelmi miniszter, hogy átvegye díszpolgári oklevelét.

1943. július 25. Perecsenyben fennállásának 50. évfordulóját méltatta a Bantlin-gyár. Az ünnepségen képviseltette magát a kereskedelmi, az iparügyi minisztérium, a Vegyészeti Gyárak Országos Egyesülete.

1943. július vége Az 1901–1905-ös születésű zsidó férfiakat háromhavi munkaszolgálatra hívták be.

1943. július Kovács Béla és Mádi Zoltán egyetemi tanárok vezetésével, a Teleki Pál Intézet védnöksége alatt egyetemi hallgatók csoportja tanulmányozta Ugocsában *„a vármegye régi emlékeit".* – Az *Országjárás* című idegenforgalmi és utazási lap kárpátaljai különszámot adott ki. – A VKM tanügyi tanácsossá nevezte ki Rácz Pál ungvári írót, újságírót.

1943. augusztus 1. Kitiltották a zsidó nőket az ungvári városi strandfürdőről. A város vezetősége a lépést *„egyéni akciónak"* minősítette.

1943. augusztus 5. A *Kárpáti Magyar Hírlap* idézte a belügyminisztérium új rendeletét, miszerint *„az erkölcsi bizonyítványokat mindig az egész életre kiterjedő és gondos vizsgálódás után szabad csak kiállítani és főleg a visszacsatolt, illetve visszafoglalt területeken kell nagy gondot fordítani a nemzethűség igazolásának kérdésére".*

1943. augusztus 18. Huszt környékén földet ért az a szovjet ejtőernyős deszant, amelyet a magyar Pataki Ferenc vezetett (1943 végétől Budapesten működtek.)

1943. augusztus 23. Az Északkelet-magyarországi Kultúregyesület rendkívüli közgyűlést tartott Beregszászban abból az alkalomból, hogy a belügyminiszter jóváhagyta az egyesület módosított alapszabályát, mely szerint az egyesület központja Beregszász lett.

1943. szeptember eleje Szernyén hősi emlékművet avattak.

1943. szeptember 11. Az ÉMKE beregszászi vezetőségi ülésén az egyesület elnökévé Benda Kálmánt választották meg.

1943. szeptember 30. Ungvár díszpolgárává választották Herczeg Ferenc írót.

1943. szeptember Popoff görögkeleti adminisztrátor a következő körlevelet intézte híveihez: *„Védekezzenek az álpróféták hamis tanításai ellen, akik mindent el akarnak pusztítani, ami szent, el akarják pusztítani az egész kereszténységet. Hamis híreikkel a magyar lelki egységet is meg akarják bontani, hogy a pusztulás örvényébe sodorják. Álljunk szeretettel, hűséggel Vezérünk mögött s akkor miénk a boldog magyar jövendő."* – A Miskolcon rendezett felvidéki képkiállításon Kárpátaljáról Erdélyi Béla és Beregi Sándor festményei szerepeltek.

1943. október 11–16. A Soli Deo Gloria Szövetség Sárospatakon felvidéki konferenciát szervezett, amelyre *„elsőrendűen Kárpátalja diákságát hívta meg azoknak a kérdéseknek a tanulmányozására, amelyek különlegesen északkeleti magyar kérdések"*. Többek között felszólalt Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkár, aki Kárpátalja problémáit taglalta. Kifejtette többek között, hogy *„e vegyes nemzetiségű területen a magyarságnak meg kell találnia a ruszinsággal való együttműködés lehetőségét"*.

1943. október 15. Tiszaágteleken első világháborús hősi emlékművet avattak.

1943. október 28. A Munkácsi Árpád Fejedelem Gimnázium igazgatóságának jelentése a neves költő sorsától: *„Sáfáry László szakvizsgás tanárjelölt, a gimnázium magyar–latin szakos tanára az orosz harctéren eltűnt. Valószínűleg fogságba esett. Katonatársai, mivel lába megfagyott, kénytelenek voltak egy orosz házban hagyni."*

1943. október 29. Az Ungvári Iskolán Kívüli Népművelési Bizottság évi rendes közgyűlésén elhangzott, hogy a beszámolási időszakban 73 közművelődési előadást, 34 műsoros délutánt, 9 műkedvelő előadást, 2 hangversenyt, 87 gyermekdélutánt, több tanfolyamot szerveztek. A városban közel 70 egyesület működik, ezek közül a kultúraápolás terén különösen figyelemre méltó az Arany-

érmes Dalárda, a Gyöngyösi Irodalmi Társaság, a Magyar Nőegylet, a Katolikus Missziós Társaság, a MANSZ, a Szent Bazil Rend, a Gizella-ház tevékenysége.

1943. október Megalakult a Bereg Megyei Hegyközségi Tanács. Elnök: Benda Kálmán.

1943. november 5. Hősi emlékművet avattak Huszton. Jelen volt Kállay Miklós miniszterelnök, Csatay Lajos honvédelmi miniszter, Lukács Béla tárca nélküli miniszter, a MÉP elnöke, Antal István nemzetvédelmi miniszter, Thuránszky László és Pataky Tibor miniszterelnökségi államtitkárok. A miniszterelnök beszédében a magyar–ruszin sorsközösséget emelte ki. *„A ruszin nép életét példázza ez az emlékmű".* – Dobóruszkán és Csapon tartott neveléstudományi értekezletet Rácz Pál kir. tanfelügyelő Ungvár és a vármegye tanítósága részére.

1943. november 6. Herczeg Ferenc író a Gyöngyösi Irodalmi Társaság vendége volt Ungváron.

1943. november 7. Ungváron lépett fel Simor Erzsi és Feleki Kamill színművész.

1943. november 10. Megemlékeztek arról, hogy Ungvárra bevonult a magyar hadsereg. Az ünnepi beszédet Ortutay Tivadar tartotta.

1943. november 13–14. Munkácson a magyar sorskérdésről tartott előadásokat Karácsony Sándor pedagógiai író, debreceni egyetemi tanár.

1943. november 14. Munkács és a környező falvak lakossága megemlékezett Szent Mártonról, a város védőszentjéről. A város Szent Mártont mintázó, márványba faragott címerét (Ortman Rezső munkája) elhelyezték a Munkácsy-bérház falán.

1943. november 20. Ungváron vendégszerepelt Fellegi Teri, Greguss Zoltán, Rózsahegyi Kálmán.

1943. november vége Munkácson közös értekezletet tartottak az ÉMKE ungvári, munkácsi és beregszászi helyi szervezeteinek képviselői. *„Az értekezlet célja volt, hogy miként a múltban, úgy az elkövetkező téli és tavaszi kultúrévadra is közös kultúrprogramot állítsanak össze a három város részére." „Az értekezlet részvevői megállapodtak abban, hogy az egyes városokban egy-egy szervezési megbízottal szervező központokat állítanak fel, melyeknek feladata lesz a közvetlen környék falvainak beszervezése és a már meglevő helyi csoportok rendszeres látogatása."*

1943. november Megay László, Ungvár polgármestere megállapodott Bisztray Gyula kultuszminisztériumi osztálytanácsossal abban, hogy a debreceni Tisza István Tudományegyetem megbízást kap szabadegyetemi előadássorozat szervezésére Északkelet-Magyarország nagyobb városaiban, nevezetesen Ungváron, Be-

regszászban, Munkácson, Nagyszőlősön, Huszton és Máramarosszigeten *„a városi lakosság művelődési színvonalának emelése és a magyar öntudat erősbítése érdekében”.*

1943. december 1. A Keresztény Liga ungvári szervezetének ülésén Ortutay Tivadart megbízták a *„szórványmagyarság gondozásával”.*

1943. december 7. Ekkor volt az első *„panasznap”* Ungváron. Célja, hogy *„a nemzeti alapokra helyezkedett ungvári munkásság sérelmeit orvosolja, de figyelemmel kísérje a kereskedő-társadalom és az iparos társadalom életét is”*.

1943. december 7–8. Ungváron tanácskozott a tiszavidéki evangélikus egyházmegye lelkésztestülete. Jelen volt Thuróczy Zoltán evangélikus püspök.

1943. december 12. A Szovjetunió és a csehszlovák emigráns kormány (E. Beneš) barátsági, segélynyújtási és a háború utánra szóló együttműködési szerződést kötött Moszkvában. (A szerződés kimondta, hogy a bécsi döntés érvénytelen.)

1943. december 14. Ungváron tartott kultúrnapot a Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség. – E napi keltezéssel Edvard Beneš Moszkvában emlékiratot nyújtott át a szovjet kormánynak „Csehszlovákia lakossága egy részének kitelepítése” címmel. Az elv, hogy *„Csehszlovákia területén ne maradjon egyetlen olyan település sem, ahol a lakosság nemzetiségi hovatartozása tekintetében a csehek, szlovákok, illetve a kárpátoroszok ne érnék el legalább a 67%-ot”*. Csehszlovákia *„nemzetállam lesz”*, a nemzeti kisebbségek törvényesen *„nem számítanak majd nemzetiségeknek vagy politikai kollektíváknak”,* s ezért Kárpátalja területén az állami iskolai oktatás nyelve csakis cseh és ukrán lehet. *„Tekintettel arra, hogy a magyar állam területen jelentős számú szlovák és kárpátaljai orosz él, ajánlatos a lakosságcsere lebonyolítása.”*

1943. december 14–18. Moszkvai csehszlovák–szovjet kormányközi tárgyalások alkalmával Edvard Beneš emlékiratban fogalmazta meg kívánságait, többek között jogot formált arra, hogy a csehszlovák hadsereg *„foglalja el a Köztársaság München előtti területét”* (vagyis Kárpátalját is).

1943. december 15. Ung vármegye közigazgatási bizottságának ülésén Rácz Pál tanfelügyelő jelentette: a vármegye iskoláinak felében a tűzifa hiánya miatt szünetel a tanítás. – A Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség népművészeti és irodalmi est keretében mutatkozott be Munkácson.

1943. december 29-től a 18–60. életév közötti a magyar állampolgárságú férfiak nem kaphatnak útlevelet.

1943. december A debreceni Tisza István Tudományegyetem tanári kara szabadegyetemi előadásokat tartott Kelet-Magyarország városaiban, így Kárpátalján is. – Bereznay Ilona festőművész portréiból rendeztek kiállítást Ungváron. – Munkácson a város képzőművészei jótékony célú kiállítást rendeztek.

1943 folyamán Zrínyi Ilona éve volt a fejedelemasszony születésének 300. évfordulója tiszteletére. – A 62.827/943. IV. 4. sz. VKM-rendelet értelmében a kárpátaljai egyetemi és főiskolai hallgatók segélyezése az összes többi hallgatóra érvényes szabályok szerint történik, vagyis *„nemzethűségükre, az általános jó tanulmányi előmenetelre és az indokolt családszociális körülményekre való tekintettel”.* A Kárpátaljai Kormányzóság tanulmányi osztálya is megítél ösztöndíjakat. – Nagyszőlősön megalakult az Ugocsa Vármegyei Általános Tanító Egyesület. – Megjelent: Fülöp Árpád: *Hunyadi. Hősköltemény 48 énekben.* Arany János ny., Budapest; Kiss László: *Magányos csillag. Versek.* Viktória, Ungvár; Siklaky Dezső: *Munkács városszonya. Verses színmű.* A Magyar Tavasz kiadója, Herzog Ernő könyvnyomdája, Gyöngyös; *Ruszin elbeszélők.* [Elbeszélések, regénytöredékek.] /Szláv Írók, 1./ Kárpátaljai Tudományos Társaság, Ungvár; R. Vozáry Aladár: *Munkács.* Officina, Budapest; R. Vozáry Aladár: *Ünnepi beszéd kormányzó urunk 75. születésnapján.* Mérnökök ny., Budapest; Csiki Lajos: *A Felvidék és Kárpátalja felépítése – az új nemzetiségi politika vonalán.* Stádium ny., Budapest; *Beregszász megyei város útmutatója.* Szerk. és kiadó: Pécs Győző; Antal Miklós: *A magyarországi Drugeth-család. Ünnepi beszéd Drugeth János szobrának Ungváron tartott leleplezési ünnepségén.* Viktória ny., Ungvár; *Tájékoztató és útmutató Ungvár thj. város iskolánkívüli népműveléséhez…* Viktoria ny., Ungvár.

1944. január 1-jével az iparügyi miniszter Kárpátalján 29 kéményseprői kerületet létesített.

1944. január 6. A MÉP ungvári szervezetének ülésén Kósa Lajos országos főtitkár tartott előadást *„a magyar kérdésről”.* – Winston Churcill angol miniszterelnök emlékiratai szerint Edvard Beneš ezen a napon bemutatott neki egy térképet, amelyen Kárpátalja már a Szovjetunió részeként volt feltüntetve. 1944 nyarán Beneš egy interjúban így nyilatkozott: *„Mi Ruthéniát a múlt háború után gyámsági területnek tekintettük. Számunkra a kárpátaljai Ruthénia nem volt jelentős, de ha az első háború után a lengyelek kapják meg vagy a magyarok kezében marad, akkor nemzetiségüket, kultúrájukat elvesztették volna. Ezt mi megőriztük számukra. Meggyőződésünk, hogy kötelességünk véget ért, és véleményünk szerint Ruthénia lakóinak Ukrajnához kell tartozniuk […]*

Húsz esztendeig ezt a kérdést ideiglenesen oldottuk meg, de a végső megoldás a szovjetekkel való egyesülés."

1944. január 9. *Az Őslakó* írta: „Munkács *megyei város Iskolán Kívüli Népművelési Bizottsága munkácsi lakosok számára két irodalmi pályázatot hirdet: 1. Novella. Az elbírálásnál a munkácsi vonatkozású témájúak előnyben részesülnek. 2. Tanulmány vagy esszé, mely Munkácsy Mihállyal vagy vele kapcsolatos kérdéssel foglalkozik."*

1944. január 22. Mécs László-est volt Ungváron a költő személyes részvételével az Iskolán Kívüli Népművelési Bizottság szervezésében.

1944. január 29. Ungváron Bárczi Géza tartott előadást „A magyarság őstörténete" címmel.

1944. január 30–31. Evangélikus napok voltak Munkácson.

1944. január A pápa Dudás Miklós hajdúdorogi görög katolikus megyéspüspököt a munkácsi egyházmegye apostoli adminisztrátorává nevezte ki. A püspök a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye általános helynökévé Ilniczky Sándor nagyprépostot tette meg. – A prágai Légióbank Rt. és a pozsonyi Szlovák Általános Hitelbank felvidéki és kárpátaljai fiókjai, valamint a kassai Felsőmagyarországi Hitelbank Rt. helyébe az Egyesült Felső-magyarországi Hitelbank és Kassai Takarékpénztár Rt. lépett. – Ungváron tartott előadást Hankiss János egyetemi tanár, VKM államtitkár.

1944. február 4. A szabadegyetemi előadások keretében Munkácson Bárczi Géza professzor tartott előadást a magyar nyelv történetéről.

1944. február 20. Munkács város képviselő-testülete díszközgyűlésen emlékezett meg Munkácsy Mihály festőművész születésének 100. évfordulójáról.

1944. február 24. Karácsony Sándor debreceni egyetemi tanár tartott előadást Ungváron „A magyar lélek" címmel.

1944. február 26. Flachbarth Ernő tartott előadást Ungváron „A magyar diplomácia története" címmel.

1944. február 27. Beregszászban a Lórántffy Zsuzsanna Egyesület meghívására tartott előadást Karácsony Sándor debreceni egyetemi tanár „Magyar nagyasszonyok" címmel.

1944. február 29. Felmentették állásukból a kárpátaljai és felvidéki ipari és kereskedelmi társulatok vezetőit, az új elnököket az ipar-, kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter nevezi ki.

1944. március eleje Miniszteri rendeletre feloszlatták Nagyszőlős képviselő-testületét.

1944. március 1. Az Ungi Református Egyházmegye a vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól államsegélyt kért református diák-

otthon létesítésére Ungváron. (Kárpátalján 1 állami internátus van Munkácson, ezen kívül felekezeti: Munkácson görög katolikus, Huszton görögkeleti, Ungváron az állami gimnázium mellett római katolikus, valamint az Irgalmas Nővérek Gizella-háza, a római katolikus Mária-ház, a görög katolikus zárda, a Szent Bazil Internátus, a papárva leánynevelő internátus, a görög katolikus tanítónőképző internátusa. Beregszászban magyar egyesületi internátusa van a gimnáziumnak.) A kérelmet elutasították.

1944. március 4. Ungváron üzembe helyezték az automata telefonközpontot.

1944. március közepétől két hétig szünetelt a vasúti közlekedés a Budapest–Munkács vonalon.

1944. március 18., *este* A nyugati határon felsorakozott német csapatok megindulnak Magyarországra.

1944. március 22., *délután* Német katonaság érkezett Ungvárra. – E napon Horthy Miklós kormányzó kinevezte a Sztójay-kormányt (a belügyminiszter augusztus 7-ig Jaross Andor). → 1944. október 16.

1944. március 28. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: megnyílt a Tisza záróvonala, bevonulhatnak csapattestükhöz azok, akik a lezárás miatt ezt nem tehették meg, megindult a vasúti közlekedés Budapestre, az utazáshoz a csendőrség által láttamoztatott arcképes igazolvány szükséges, zsidók további intézkedésig vonaton nem utazhatnak.

1944. március vége Ungváron 30-tól 35 éves korig összeírták *„a toborzások idején alkalmatlannak osztályzott hadköteleseket”.* – A kormányzói biztosság bizonytalan időre felfüggesztette a ruszin színház működési engedélyét. – A Vörös Hadsereg Kolomea és Csernovic elfoglalásával eljutott a Kárpátok közvetlen előterébe.

1944. március 31-ével a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeletére *„a felső iskolák kivételével”* mindenütt véget ért az iskolai év.

5. Kárpátalja mint hadműveleti terület 1944. IV. 1–1944. X. 19.

1944. április 1-jével *„Ungvár thj. várost, Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegyéket, az ungi, beregi, máramarosi közigazgatási kirendeltségek területét hadműveleti területté nyilvánították és élére mint kormánybiztos Tomcsányi Vilmos Pál került.”* (1.440/944. M. E. rendelet) → 1944. április 5. – A munkácsi polgármester az élelmiszer-kereskedések kivételével bezáratta a város összes zsidó üzletét.

1944. április 4. Kihirdették a belügyminisztérium 95.300/944. sz. rendeletét *„A kárpátaljai területre, továbbá Máramaros vármegyébe, Ungvár thj. városba és Munkács megyei városba való utazás korlátozása"* tárgyában. *„A közrend védelmének fokozottabb biztosítása végett a fenti területekre további rendelkezésig csak Utazási Igazolvánnyal szabad utazni. Az igazolványt a lakhely szerint a községi elöljáróságnál vagy a városban a rendőrkapitányságon lehet kérelmezni."*

1944. április 5. Átvette hivatalát Kárpátalja 4., utolsó kormányzói biztosa, Vincze András altábornagy. → 1944. május 10.

1944. április 8–április 13. Polgármesteri rendeletre szesztilalom volt érvényben Ungvár egész területén.

1944. április 9. *Az Őslakó* írta: *„Munkácsra csak külön engedéllyel lehet utazni a legújabb belügyminiszteri rendelet szerint. Aki Munkácsra akar utazni, indokolt esetben illetékes elöljáróságoknál vagy a rendőrkapitányságnál terjesztheti elő kérelmét".* – Uo.: *„Kormányrendelet alapján sárga csillagos zsidók nem hagyhatják el lakhelyüket s nem utazhatnak".* – Uo.: *„Ungvár polgármesterének rendeletére a zsidókézen levő ipari és kereskedelmi nyílt árusítási üzleteket e hét elején hatósági közegek lezárták és lepecsételték. […] Munkácson még nem hoztak hasonló rendszabályokat."* – Uo.: Mit nem szabad a zsidóknak? Keresztény háztartási alkalmazottat tartani, sárga csillag nélkül mutatkozni, 11 óra előtt a piacon vásárolni, rémhírt terjeszteni. Mit nem szabad a többi polgárnak? Könnyelműen venni a légoltalmi rendelkezéseket, *„ellenséges országok"* rádióállomásait hallgatni, *„valótlan híreket"* meghallgatni és továbbadni.

1944. április 11. Ungváron polgármesteri rendeletre lepecsételték az összes zsidó üzletet, zár alá vették azok árukészletét.

1944. április 12. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Az a zsidó, aki a megkülönböztető jelzés viselésére köteles",* semmilyen közlekedési eszközt nem vehet igénybe.

1944. április 15–16. A *Kárpáti Magyar Hírlap* felhívta a figyelmet: *„Ne hallgassunk külföldi rádiót, még zenét se."*

1944. április 16. *Az Őslakó* írta: *„Az irodalomban tájékozatlan halandónak nem tűnt fel, de a hozzáértők jól megfigyelhették, hogy a könyvkereskedések kirakataiba az elmúlt hónapokban lassanlassan visszalopódzott a baloldali, liberális világ."* – Uo.: *„Nemzetiségi vidéken élünk. Olyan jelenségeket tapasztalunk a magyarság körében, hogy fel kell emelnünk figyelmeztető szavunkat: ne kövessenek el nemzeti tekintélyrombolást azzal, hogy magyar a magyar torkát tépi."* – Uo.: a Munkácson állomásozó német katonasággal kapcsolatban: *„Nyomatékosan figyelmeztet-*

jük a kritizáló ifjú titánokat, a finnyáskodó széplelkeket, az öntelt, ostoba helyi nagyságokat, hogy Európa és Magyarország érdekeinek ellenére cselekszenek, ha a magyar–német megértést és szövetségi együttműködést nem segítik elő". – Uo.: *„A távíróforgalmat felszabadították, a zsidók kivételével mindenki sürgönyözhet az ország egész területére. A telefonkorlátozások változatlanul érvényben vannak. Interurbán beszélgetést csak a katonai állomásparancsnokság engedélyével lehet folytatni."* – Uo.: *„Az utazási korlátozásokat a belügyminiszter Ung, Bereg és Ugocsa vármegyék egész területére kiterjesztette."* – Uo.: *„A közellátási rendelkezések szidalmazása honvédelem elleni izgatásnak minősül […] Általában mindenfajta kritikával legyünk óvatosak, mert könnyen bíróság elé kerülhetünk."* – Felhívás uo.: *„ássunk árokóvóhelyeket!"*

1944. április 20. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: Ungváron megszigorították a zárórarendeletet, időhöz kötött a szeszfogyasztás, statárium van érvényben, *„a német és a magyar katonai és polgári hatóságok együtt biztosítják a rendet".* – Uo.: a *Zsidók kitelepítése Ungváron és Kárpátalján* című cikkből: *„A kárpátaljai és peremvidéki területen, amely hadműveleti területnek nyilvánítatott, közigazgatási és rendészeti érdekből megkezdődött a zsidó lakosság kitelepítése, illetve táborokba gyűjtése. - A kárpátaljai területen, valamint a hadműveleti területre eső peremvidéken levő községek zsidóságának kitelepítése, illetve táborba gyűjtése már megtörtént. Az ungi községekből Ungvárra, a városon kívül létesített* [a Felszabadulás utca végén levő] *táborba szállították be a zsidó lakosságot. Most a hadműveleti területen levő városok zsidó lakosságának kitelepítésére került sor. - Ungvár város zsidó lakosságát is a városon kívül létesített táborba telepítik ki. A kitelepítés munkája ma* [április 20-án] *reggel 9 órakor veszi kezdetét és az előre megállapított rend szerint történik. Az ungvári zsidóság kitelepítése, illetve táborba szállítása ügyében Megay László polgármester III. 93. eln. - 1944. szám alatt"* adott ki hirdetményt. *„A kitelepítés nem vonatkozik a zsidó orvosokra, gyógyszerészekre és a hadüzemekben dolgozó olyan zsidó munkásokra, akik a hadüzemparancsnok igazolványával vannak ellátva. A kitelepítést házról-házra járva hatósági és rendőri bizottságok végzik, akik a kitelepített egyének értéktárgyait nyomban leltárba és zár alá veszik, a lakásokat pedig lepecsételik. […] A lakásukból kitelepített zsidók körzeti gyűjtőhelyekre kerülnek és onnan a városon kívüli táborba. […] A rendőrség a kapott utasítások alapján Munkácson is kijelölte azt a területet, ahová a zsidók szerdán* [április 19-én] *kötelesek voltak átköltözni. Az idegen*

állampolgársággal rendelkező zsidókat külön csoportba vonták." A zsidók kitelepítése *„gyorsított eljárással"* történik. Az újság szerint Ungváron csaknem 10 000 zsidó lakott. A város két gyűjtőtáborába, a Felszabadulás utca végébe és a Munkácsy utcai fatelepre *„mintegy 16-17 ezer ungvári és környéki kitelepített került".*

1944. április 22–23. A *Kárpáti Magyar Hírlap* közölte a kassai német konzulnak a szerkesztőséghez címzett táviratát, melyben német–magyar összefogásra, kölcsönös megértésre, az esetleges félreértések, hibák *„kiküszöbölésére"* szólított fel.

1944. április 23. Az április 4-én kiadott 95.300/944. sz. B. M. rendelet hatályát a 96.000/944. sz. B. M. rendelet kiterjesztette Ung, Bereg és Ugocsa vármegye területére is.

1944. április 27. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta az ungvári zsidók kitelepítéséről: *„A mai napon a rendszeres munkálat véget ért."* A város polgármestere és rendőrkapitánysága falragaszokon szólította fel a bujkáló zsidókat a jelentkezésre. A zsidó táborok látogatása tilos. – Az ungvári és munkácsi zsidótáborokat felkereste Endre László belügyi államtitkár. Megay László ungvári polgármester kérte a zsidók *„gyors eltávolítását".* Az államtitkár Beregszászban is járt. – Uo.: *„Polgármesteri rendelkezés alapján az összes ungvári könyvtárak a zsidó és angolszász írók (vagy ilyen szelleműi) könyveit a városi könyvtárba záros határidőn belül beszolgáltatni kötelesek. Vonatkozik ez a rendelkezés a könyvkereskedésekre, dohány- és újságárus boltokra is."* – Uo.: *„Északkelet-felföldünk több falujából jött értesítés, hogy a határvidéki rendőrkapitányság zsidók megszöktetési kísérlete, zsidók bújtatása vagy államtulajdont képező zsidó vagyonok rejtegetése miatt többeket internáltatott."*

1944. április 27. körül Új főispánokat neveztek ki: Bereg vármegye élére Tatár Gézát, Máramaros vármegye élére Szaplonczay Lászlót. A *Kárpáti Magyar Hírlap* ezzel kapcsolatban a következőket írta: *„Már megkezdődött az új főispánok kinevezése, illetve a még állásban levők kicserélésére. A főispáni kar átállítására föltétlenül szükség van, mert a megváltozott idők szelleme oly embereket kíván a megyék élére, akik ezt a szellemet képviselik."* – Uo.: Ungvárnak közel 70 egyesülete van, melyek közül háromnégy működik eredményesen. *„Csak hiúsági kérdést szolgált a sok egyesület az építő munka helyett."*

1944. április 29. Közzétették a 10.750/944. sz. kormányrendeletet, amely bevezeti a teljes sajtócenzúrát.

1944. április 29–30. A *Kárpáti Magyar Hírlap* írta: *„Tomcsányi Vilmos Pál a hadműveleti terület kormánybiztosi teendőinek ellátá-*

sa alóli felmentését kérte. A minisztérium Vincze András ny. állományú altábornagyot jelölte utódjául." Tomcsányi kormányzói biztos eltávozásával kapcsolatban (lásd a május 14-i lapszámot): *„Hogy tervei nem váltak valóra, nem rajta múlt. Olyan – elődei által – összetört terepet talált, melynek rigolírozására minden igyekezete kevésnek bizonyult. […] Kérdések tolultak eléje, melyeknek kórokozóit már elődjei elvetették. Már nem előzhette meg, csak gyógyíthatta az akut betegséget."*

1944. április 30. *Az Őslakó* írta: *„Munkács város zsidósága bevonult lakni a részére kijelölt városrészekbe. Azok a munkácsiak, akik valamely oknál fogva komolyabb őrizetet érdemelnek, a téglagyárba kerülnek. Itt helyezték el a Kárpátalja beregi részének kiköltöztetett zsidóit is. - A zsidónegyed lakói a rendőrhatóság arcképes igazolványával egyelőre kijárhatnak a városbeli munkahelyeikre dolgozni. - A zsidók ügyeit az ún. zsidótanács képviseli a hatóságok előtt Steuer Sándor mérnök elnöklete alatt. A zsidótanács tart rendet a gettók belső szervezetében s végrehajtja az esetenkénti rendelkezéseket. A rendre az elkülönített részekben fehérkarszalagos, bottal felfegyverzett zsidó férfiak ügyelnek."* – Uo.: *„A lepecsételt zsidóüzletek leltározását városi és ipartársulati közös bizottságok megkezdték".* – Uo.: kiosztották a zsidók marháit, lovait, fogatait, mezőgazdasági ingatlanait.

1944. április 30–május 2. Belügyminiszteri rendelet nem tartható semmiféle gyűlés, összejövetel, ünnepség, *„nem tartható kirándulás sem"*.

1944. április Béldy Alajos vezérezredes, *„a magyar ifjúság honvédelmi nevelésének és testnevelésének országos vezetője"* rendelkezésére a ruszin leventék számára ruszin és magyar nyelvű, kéthetenként megjelenő lapot alapítottak *Szebb Jövőt – Кращу будучность* címmel. – Betiltották a Beregszászban megjelenő *Kárpátalja* című lapot.

1944. május eleje Felmentették állásából Siménfalvy Árpádot, Ungvár thj. város, Ung és Ugocsa vármegye főispánját. Helyébe Réthy-Hesslinger Ferenc ny. huszár ezredes került. – Az ungvári rendőrség új vezetője a Zentáról ide helyezett Balogh Andor rendőrtanácsos. – Munkács új rendőrkapitánya Vass János. – Beregszászban megrendezték *„az első magyar–német ünnepet".*

1944. május 1–3. Megtartották a tanév végi magánvizsgákat az ungvári Drugeth gimnáziumban.

1944. május 3. Elmaradt Ungváron az ez évi kálváriai búcsú. – Beregszászban Bereg és Ugocsa vármegye területére kiterjedő hegyközségi tanács alakult. Elnök: Benda Kálmán. – A munkácsi polgármesteri hivatalban tartott tanácskozáson elhangzott: mint-

egy 34 ezer zsidó van a város környéki táborokba és gettókba gyűjtve.

1944. május 10. Kárpátalján és a teljes hadműveleti területen (ld.1.440/944. M. E. rendeletet) az összes hatóság fölé rendelt, miniszteri hatáskörrel bíró kormánybiztos Vincze András ny. altábornagy (tagja a Magyar Megújulás Pártja országos vezetőségének, a Magyar Vívószövetség elnöke).

1944. május 11. Klement Gottwald a moszkvai rádió hullámhosszán arról biztosította Csehország, Morvaország, Szlovákia és Kárpátukrajna népeit, hogy *„a Szovjetunió és a Vörös Hadsereg nem kíván beavatkozni Csehszlovákia belügyeibe és nem kényszeríti rájuk társadalmi rendjét”,* annak ellenére, hogy *„Berlin és Budapest urai, valamint a prágai, pozsonyi és ungvári szolgáik”* éppen ettől féltik a cseheket, szlovákokat és kárpátukránokat. Az új Csehszlovák Köztársaságot *„megtisztítják”* a német és a magyar *„szeméttől”.*

1944. május 14. *Az Őslakó* írta: *„A belügyminiszter a minisztertanács határozata alapján felülvizsgáltatja a Vitézi Szék, a volt Felvidéki Minisztérium, a Kárpátaljai Kormányzói Biztosság és a miniszterelnökség által kiadott zsidómentesítő okiratokat. Az okiratok birtokosai kötelesek 1944. május 15-ig beterjeszteni a belügyminiszterhez okmányaikat. - Olyan személyek, akik mentesítésüket még nem kérték, igen indokolt esetben a belügyminiszterhez intézendő kérelemben mentesítést kérhetnek. Kérelmet terjeszthet elő, természetesen kellően alátámasztva, olyan nem zsidó egyén is, akinek felesége vagy gyermeke ezidőszerint zsidónak tekintendő.”*

1944. május közepe Megalakult a Keleti Arcvonal Bajtársi Szövetség északkelet-felföldi szervezete. Elnök: Réthy-Hesslinger Ferenc főispán. – Szovjet ejtőernyősöket dobtak le Kárpátalja területén. – Ekkortól naponta katonai térzenét hallani Munkácson.

1944. május 16. A *Kárpáti Magyar Hírlap* (Ungvár) írta: *„Minden zsidó a kivételezettek is, hadiüzemi munkások, gyógyszerészek, orvosok stb. is 48 órán belül jelentkezni kötelesek a Városházán.”*

1944. május 17. A vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelete alapján új nevet kapott a munkácsi kereskedelmi iskola: Munkácsi M. Kir. Állami Munkácsy Mihály Kereskedelmi Középiskola.

1944. május 21. *Az Őslakó* című munkácsi újság írta: *„Megmozdult a gettó, ürülnek az elzárt utcák.”* – A *Kárpáti Magyar Hírlap* közlése: *„Öt év mulasztását pótolandó, megindul végre Ungváron az igazi magyar élet.”*

1944. május 25. Tomcsányi Vilmos Pál hivatalos közleményben mondott búcsút *„az Északkelet-felföld népének”,* akiket arra kért, tartsák meg *„jó emlékezetükben”.*

1944. május 28. Vincze András kormányzói biztos felhívásából: *„Figyelmeztetem az ungi, beregi, ugocsai és máramarosi hadműveleti terület lakosságát, hogy a felségsértés, hűtlenség stb. bűncselekményekre rögtönbíráskodás (statárium) áll fenn és azok elkövetői halállal bűnhődnek. […] Miután […] Huszt környékén felderített eset óta Kárpátalján elszórva már máshol is feltűntek ejtőernyős partizánok, ismételten rámutatok arra a veszedelemre, amely a zsidó irányítás alatt álló bolsevizmus részéről az ország lakosságát fenyegeti.”* – Munkács város és az ott állomásozó honvédség hősi emlékünnepet tartott. – *Az Őslakó* írta: *„A magyar Élet Pártja nem szűnt meg, hanem országos és helyi viszonylatban egyaránt éppen úgy él és működik, mint a többi jobboldali pártok.”*

1944. május Kiürítik a zsidó lakásokat, házakat. Csak a nagyobb bútordarabok maradnak a helyükön, a többi raktárakba kerül. – Megay László ungvári polgármester elrendelte a zsidó feliratok azonnali eltávolítását. – Budapestre főispáni értekezletet hívott össze Imrédy Béla a Magyar Megújulás Pártja nevében. Vincze András kárpátaljai kormányzói biztos és Réthy-Hesslinger Ferenc, Ungvár thj. város, Ung és Ugocsa vármegye főispánja nem jelent meg.

1944. június eleje R. Vozáry Aladár kilépett a Magyar Élet Pártjából, és bejelentette, hogy pártonkívüli parlamenti képviselő kíván maradni.

1944. június 3. Horthy Miklós kormányzó és Sztójay Döme miniszterelnök fogadta Réthy-Hesslinger Ferencet, Ungvár thj. város, Ung és Ugocsa vármegye főispánját. A *Kárpáti Magyar Hírlap* szerint (lásd a június 4-i lapszámot) az ország vezetői *„az új szellemű Magyarország új főispánjai közül”* elsőként fogadták. Réthy-Hesslinger *„kisebbségi ember”,* Aradon *„vészelte át a megszállás évtizedeinek keserves napjait”.*

1944. június 4. *Az Őslakó* írta: *„A kárpátaljai hadműveleti terület lakosságához nagyon komoly felhívást intézett Vincze András kormánybiztos a hűtlenség bűntettének statáriális elbírálásáról, a szigorú fegyver- és lőszer-bejelentési kötelezettségről és a partizánjelenségekről. - A felhívást falragaszok útján közlik a lakossággal.”* – Uo.: *„Munkács zsidótalanítása általánosságban befejeződött.”* (Július 30-i közlés szerint a város 15 ezer *„lélektől”* vált meg.) (Ukrán történészek levéltári forrásokon alapuló kutatásai szerint a területen 1944 tavaszán 12 gettó volt, 112 500

3. térkép.
Kárpátalja 1989-ben
(Zakarpatszka oblaszty)
Országhatár
Megyehatár
Járáshatár
Ungvár Megyeszékhely
Rahó Járásszékhely
Huszt Város
Bátyú Nagyközség
LENGYEL-ORSZÁG
SZLOVÁKIA
UKRAJNA
MAGYARORSZÁG
ROMÁNIA
Nagybereznai/ Velikobereznyanszkij
Nagybereznа/ Velikij Bereznij
Perecsény Perecsin
Perecsenyi/ Perecsinszkij
Volóci/ Voloveckij
Volóc/ Volovec
Ungvár/ Uzshorod
Szerednye/ Szrednye
Ungvári/ Uzsgorodszkij
Munkácsi/ Mukacsevszkij
Latorca
Szolyvai/ Szvaljavszkij
Szolyva Szvaljava
Ökörmezői/ Mizshirszkij
Ökörmező/ Mizshirja
Csap/ Csop
Nagydobrony/ Velika Dobrony
Munkács Mukacseve
Tisza
Barkaszó/ Barkaszove
Bátyú/ Batyove
Dercen/ Dercen
Ilosvai/ Irsavszkij
Ilosva/ Irsava
Borzsa
Beregszászi/ Berehovszkij
Beregszász Berehove
Nagyszőlősi/ Vinohragyivszkij
Huszti/ Husztszkij
Talabor
Técsői/ Tyacsivszkij
Körösmező/ Jaszinya
Huszt/ Huszt
Nagyszőlős/ Vinohragyiv
Királyháza/ Koroleve
Vári/Vari
Tiszaújlak/ Vilok
Csepe/ Csepa
Bustyaháza/ Bustina
Técső/ Tyacsiv
Visk/ Viskovo
Tarac
Rahói/ Rahivszkij
Rahó/ Rahiv
Tiszabogdány/ Bohdan
Nagybocskó/ Velikij Bicskiv
Aknaszlatina/ Szolotvina
Tisza
0
50 km

zsidót vittek koncentrációs táborokba, közülük 104 177-en pusztultak el. A háború után körülbelül 7 ezren tértek vissza Kárpátaljára.)

1944. június 6. A normandiai partraszállás (megnyílt a második front).

1944. június 6–8. Könyvnapokat rendezett Munkácson a Soli Deo Gloria Szövetség és az Északkelet-magyarországi Kultúregyesület. Könyvnapok voltak Ungváron is.

1944. június 9. Beregszászban a törvényszék udvarán kivégeztek két partizánt.

1944. június 11. Az évek óta Budapesten élő Korláth Endre parlamenti képviselő nyilatkozott a *Kárpáti Magyar Hírlap*nak: *„Átmenetileg elszakadtam a nekem oly kedves Északkelet-felföldtől. Nem önként és nem is szívesen. Az okokat minden magyar és nem magyar tudja, ismeri. Az északkelet-felföldi végvárvidék magyar életét nem tudtam nézni, életének többirányú vonalvezetését nem tudtam a magamévá tenni. - A megállás nélkül pergő élet azóta már fényesen igazolta azt, hogy én jártam a helyesebb úton, az én elgondolásaimat igazolta a helyes magyar út."*

1944. június 13. A *Kárpáti Magyar Hírlap: „A politikai változás kétségtelenül megtorpantotta Ungvárt is. Az átmeneti állapot pillanatait éli […] Tájékozatlanság van a városban – a közönség körében. A »Magyar Megújulás Pártja«, a »Nemzetiszocialista Párt«, a Nyilas Párt és úgy ahogy még a Magyar Élet Pártja is működnek."* – Június 15-i hír: *„A legújabban alakított rutén párt"*, a *„Kárpátaljai Ruszinok Autonóm Népi Egység Pártja"* és a *„Nyilaskeresztes Párt – Hungarista Mozgalom"* vezetői ismerkedési estet tartottak Ungváron. (A ruszin párt alapítója Bródy András országgyűlési képviselő. A pártnak titkársága van Budapesten, Ungváron, Munkácson és Huszton.)

1944. június 17. Nagyszőlősön kivégezték Handera Ilonát, Hecskó Mihajlót, Leisman Jenőt, Lebovics Jenőt, Farkas Mórt, Farkas Szerénát és Schwartz Mórt, mert Pataki Ferencet és partizánjait támogatták. (Tevékenységükről: Falus György–Dohány Zoltán: *A Megbízott* [dokumentumregény].)

1944. június 18. *Az Őslakó* írta: *„Minden ellenkező híreszteléssel szemben megállapítjuk itt, hogy Munkácson a Magyar Nemzetiszocialista Párt, a Magyar Megújulás Pártja hivatalos vezetősége a Magyar Élet Pártjával a legnagyobb harmóniában dolgozik a közérdekű és a jobboldali megerősítést célzó munkában."* – Uo. a közhangulatról: *„Mintha határainkon minden rendben volna, egymás szennyesében turkálunk, denunciálunk, beszélünk, beszélünk, lotyogunk, ártatlan egzisztenciákat tipor a részeg nyel-*

vünk, mintha ez a nehéz magyar élet nem volna más mint egy műkedvelő kabaré-előadás". – Uo.: *„A gettótolvajlás, sajnos, Munkácson eléggé elterjedt foglalkozás lett. Most már sokalljuk a dolgot. Állítólag minden zsidó lakás fel van törve."*

1944. június 21. Ejtőernyős szovjet partizáncsoportot dobtak le Kárpátalján. Vezetője A. Tkanko alezredes.

1944. június 22. Vincze András kormányzói biztos körrendelete: *„a tisztviselők a hazafias és nemzeti ünnepségeken méltóképpen kell hogy képviselve legyenek."*

1944. június 24. E naptól a hadműveleti területen minden szombaton, vasárnap és hétfőn általános szesztilalom van érvényben.

1944. június 24–26. Munkácson ifjúsági konferenciát szervezett a város református egyháza.

1944. június 26-án Horváth Aladár alpolgármester rendeletére minden egyetemi és főiskolai hallgató, aki Ungváron tartózkodik, köteles *„honvédelmi munkára"* jelentkezni.

1944. június vége Edvard Beneš Londonban találkozott Lebegyev szovjet nagykövettel, és kifejtette: nem lesz ellenvetése, ha Kárpátukrajnát a Szovjetunióhoz csatolják, de szeretné, ha ez csak azután történne meg, miután Csehszlovákia felszabadult, és kormánya tagjaival együtt visszatért oda.

1944. június A leventeoktatás kötelező, az elmaradókra súlyos büntetés vár.

1944. július 14. A moszkvai csehszlovák követ közölte V. Zorinnal, a szovjet külügy 4. európai osztályának vezetőjével, hogy a felszabaduló Kárpátalja kormánybiztosául František Nemec gazdasági és újjáépítési miniszter lett kinevezve.

1944. július 16. *Az Őslakó* írta: *„A Magyar Élet Pártja munkácsi szűkebb körű vezetősége elérkezettnek látja az időt, hogy szervezeteit felsorakoztassa a városban is és a vidéken is és központi irányítás mellett állítsa az építőmunka szolgálatába. […] A legelső teendő […] viselni a jelvényeket. Igen sokan vannak a lapulók, akik a világ minden kincséért sem tűznék fel a pártjelvényt, mert nem tudják, holnap mi következik".* – Uo.: *„A reménykedésnek, a csodában való hitnek iskolapéldáját mutatja be az a felfedezés, amit Munkácson tettek a múlt héten: egy pincéből, a gettóban, két zsidó családot húztak ki, akik a zsidók kivonulása után 11 személlyel ott laktak befalazva".*

1944. július 23. *Az Őslakó* írta: *„Újabban a város területét a kórház, a vasútállomás környékét, de különösen a piacteret ellepték a falvakból beszivárgott nyomorékok, koldusok. […] Munkácson eddig tilos volt a koldulás. A magatehetetlen szegények ellátását intézményesen megoldották, az ún. szemérmes koldusoknak pe-*

dig megvannak a maguk jótékony házaik." – Uo.: *„Igényelni lehet a zsidó üzleteket."*

1944. július 30. *Az Őslakó* írta: *„A politikai pártok tevékenységét a kárpáti hadműveleti területen azonnali hatállyal megszűntette a belügyminiszter. Részletes rendelet, amikor e sorokat írjuk, még nem jött* […] *A belügyminiszter rendelete napok óta érvényes. Mégis Szálasi plakátokat látunk, új nyilas falfestéseket".*

1944. július vége Munkácson dohányjegyet vezettek be, arra azonban csak férfiak jogosultak. – A közellátási hivatal közlése szerint a cukorfejadagot egy hónapra, a lisztfejadagot 2 hónapra előre kiadják a lakosságnak.

1944. július A hadműveleti terület kormánybiztosa rendeletet adott ki az 1896–1926-os születésű férfiak katonai behívásáról.

1944. augusztus 5. Vincze András kormányzói biztos eltiltotta *„Kárpátalján és Máramarosban"*: 1. az elköltöztetett polgári lakosságnak és az idegen személyeknek a kiürített területekre való visszatérését, 2. gyűlések, vásárok tartását (a hetipiac kivételével); 3. a vadászatot és a halászatot, 4. a vándoripar gyakorlását, a házalást, a könyöradomány-gyűjtést, a koldulást; 5. augusztus 20-án 24 óráig bármiféle szeszesital árusítását vagy felszolgálását. A rémhírterjesztőkre büntetés és internálás vár.

1944. augusztus 6-tól az északkeleti hadműveleti terület és az ország többi része közt szünetelt a postai, a távírdai és a távbeszélő-forgalom, kivéve ha e szolgáltatások valamelyikét a katonai és a polgári hatóságok, a hadiüzemek kívánták igénybe venni.

1944. augusztus 8.–október 26. Kárpátalján harcolt Uszta Gyula partizánegysége.

1944. augusztus 13. *Az Őslakó* írta: *„Munkács városához is körirat érkezett a honvédelmi minisztériumtól, melynek alapján fel fogják szólítani a bortermelőket, hogy adjanak bort a vitézül harcoló honvédeinknek."*

1944. augusztus 20. *Az Őslakó* írta: *„Hosszú hetek, sőt hónapok óta messzi vidéken […] Munkács az egyetlen város, mely lakosságának időnként […] disznóhúst és disznózsírt tud biztosítani. Másutt már régen nincs hatósági disznóhús- és disznózsír-ellátás, mindenütt növényzsírt és növényolajat tudnak adni csak a közellátás keretében a lakosságnak."*

1944. augusztus 21. Edvard Beneš beszéde a londoni rádióban a Kárpátok térségébe induló katonákhoz: *„A háború után új köztársaságunk lesz – jobb, sokkal demokratikusabb, sokkal népibb. Ez mindenekelőtt a csehek, szlovákok és kárpátukránok nemzeti állama lesz. Köztársaságunknak München előtti határai lesznek."*

1944. augusztus 27-én (hétfőn) írta *Az Őslakó: „a múlt héten lehulltak az első orosz* [szovjet] *bombák Munkácsra. Egyelőre kevés kárt tettek."* – Uo.: német frontszínház vendégszerepelt Munkácson. – E napon szovjet légitámadás érte Ungvárt.

1944. augusztus 29. A londoni és a moszkvai csehszlovák emigráció képviselői megegyeztek abban, hogy a szovjet hadsereg által birtokba vett csehszlovák területeken az ún. helyi nemzeti bizottságok veszik kezükbe a hatalmat.

1944. augusztus 30. Ungváron halálra ítélték Pataki Ferencet. Társaival együtt Sopronkőhidára szállították, ahol a nyilas hatalomátvétel után kivégezték őket.

1944. augusztus A Kárpátalján működő egyesített partizánosztagok parancsnoksága felhívta a lakosságot, hogy harcoljon *„a fasiszta hódítók"* ellen; a közeledő Vörös Hadsereg csehszlovák hadtestében Kárpáti Ukrajna számos hazafia szolgál.

1944. szeptember 3. *Az Őslakó* írta: a múlt héten a rendőrség végrehajtotta a belügyminiszteri rendeletet az összes politikai párt feloszlatásáról.

1944. szeptember 14. Megindul a 4. Ukrán Front támadása az északkeleti Kárpátokban kiépített Árpád-vonal ellen.

1944. szeptember 17. *Az Őslakó* írta: az illetékes hatóságok elrendelték a postai küldemények ellenőrzését.

1944. szeptember 19–20. Újabb ejtőernyős partizánegységet vetettek be Kárpátalján.

1944. szeptember 24. A római pápa Romzsa György Theodor pápai káplánt, az ungvári papnevelő lelki igazgatóját a munkácsi egyházmegyéhez segédpüspökké nevezte ki (Dudás Miklós apostoli kormányzó állandó helyettese).

1944. szeptember 26–1945. április 4. Magyarország a szovjet hadsereg fennhatósága alá került.

1944. szeptember Meg nem nevezett honvéd alakulat haditudósítói tízezres példányszámban *„Munkácsról, a város történelmi múltjáról, mai érdekességeiről ismertetésül és kalauzul szívből írt kis füzetet adtak ki"*.

1944. október 1. *Az Őslakó* írta: *„Összeírják az 1896–1926 között született mindama férfiakat, akik nem teljesítenek katonai szolgálatot. […] az érdekelteknek október 15-ig jelentkezni kell."*

1944. október 11. Horthy Miklós kormányzó megbízottai Moszkvában előzetes fegyverszüneti megállapodást írtak alá.

1944. október 14. A Vörös Hadsereg bevonult Kőrösmezőre.

1944. október 15. A magyar hatóságok elrendelték Ungvár kiürítését. Ezzel gyakorlatilag megszűnt a magyar közigazgatás egész Kárpátalján. Ortutay Tivadar visszaemlékezéséből: *„Azokban a*

sorsdöntő napokban még nem szivárogtak ki határozott döntések a honvédség állásáról és a szovjet–magyar fegyverszüneti tárgyalásokról." „A müncheni döntés után Kárpátaljára helyezett közalkalmazottak könnyebb helyzetben voltak, mert ők visszatérhettek eredeti lakóhelyükre. Mi «őslakosok» viszont csak a bizonytalan ismeretlenbe utazhattunk. […] A Kárpátokban rekedt csapataink a bekerítést elkerülendő, gyors iramban menekültek a szorító gyűrűből. Az egyre sűrűsödő partizán támadások miatt is visszavonulásukban kikerülték Ungvárt és a biztonságosabb, rövidebb utat választották."

1944. október 16. Lemondott Horthy Miklós kormányzó. Miniszterelnök („nemzetvezető") Szálasi Ferenc. → 1945. március 28-ig. (Nyilas hatalomátvétel.) – Dálnoki Miklós Béla vezérezredes, az 1. hadsereg parancsnoka tisztikarának egy részével átállt a Vörös Hadsereghez.

1944. október 18. A szovjet Vörös Hadsereg 4. Ukrán Frontjának egységei elfoglalták Rahót.

1944. október 19. Vincze András kormányzói biztos ezen a napon hívta össze Ungváron az utolsó értekezletet.

1944 folyamán Megjelent: Gáspár János: A *keleti szlávok antropológiája, különös tekintettel a kárpátaljai ruszinokra.* /Irodalmi és Tudományos Könyvtár, 34./ Kárpátaljai Tudományos Társaság, Ungvár; Szova-Gmitrov Péter: *Ungvár múltja.* Szerző. Ungvár.

Irodalom

Magyar Országos Levéltár

K 28 Miniszterelnökség, nemzetiségi és kisebbségi osztály (teljes időszak)
K 428 sajtólevéltár, MTI kőnyomatosok (1926–1944)
K 608 Külügyminisztérium, nemzetiségek, kisebbségek (teljes időszak)
K 609 Külügyminisztérium, sajtóarchívum (teljes időszak)

Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár

Egyed István hagyatékában a Kárpátalja önkormányzatára vonatkozó javaslatok, hozzászólások, törvénytervezetek stb. Ms 10.734/8–64.

Lapok, folyóiratok

Az Őslakó. 1927–1944.
Bereg és Ugocsa k. e. e. Hivatalos Lapja. 1939–1940.
Bereg Vármegye Hivatalos Lapja. 1940–1944.
Budapesti Közlöny. 1938–1944.
Határszéli Újság. 1918–1923.
Kárpátalja. 1936–1944.
Kárpátaljai Közlöny. 1939–1944.
Kárpáti Magyar Gazda. egyes számok.
Kárpáti Magyar Hírlap. 1931–1944.
Kárpáti Híradó. egyes számok.
Közigazgatástudomány. 1939–1941.
Magyar Kisebbség. egyes számok.
Magyar Külpolitika. egyes számok.
Magyar Nemzet. egyes számok.
Magyarság. egyes számok.
Munkás Újság, egyes számok
Népszava. egyes számok.
8 Órai Újság. egyes számok.
Pesti Hírlap. egyes számok.
Prágai Magyar Hírlap. 1922–1938.
Ruszinszkói Magyar Hírlap. 1920–1928.
Új Magyarság. egyes számok.
Ung Vármegye Hivatalos Lapja. 1939–1944.
Зоря Hajnal. 1941–1944.
Карпаторусский Голос. egyes számok.
Наступ. egyes számok.

Könyvek, tanulmányok

A csehszlovákiai kommunista (bolseviki) pártnak, mely a III. Internacionale szekciója, választási kiáltványa Podkarpatszká Rusz dolgozóihoz. Viktoria ny., Ungvár–Užhorod, 1926.

A csehszlovákiai magyar könyvkiadás bibliográfiája 1918–1944. Összeáll. Bekéné Nádor Orsolya. TLA Kv. 1087/90. 210 p.

A Csehszlovák Köztársaság Alkotmánylevele. Állami Könyvkiadó Hivatal, Prága, 1923.

A Csehszlovák Köztársaság népművelési törvényei és rendeletei. I. füzet. Összeáll. Sziklay Ferenc. Athenaeum Könyvnyomda, Košice–Kassa, 1935–1936.

Ádám Magda: *Magyarország és a kisantant a harmincas években.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1968.

Ádám Magda: Edvard Beneš. *Rubicon*, 1994. 3. sz. 20–23. p.

A felvidéki magyarság húsz éve 1918–1938. Magyar Statisztikai Társaság Államtudományi Intézete, Budapest, 1938.

A Kárpátaljai Földműves Szövetség programja. *Ruszinszkói Magyar Hírlap,* 1920. VIII. 18.

A kisebbségek nyelvi jogai. Kiadta és magyarázó bevezetéssel ellátta: a Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Központi Irodája. Prága, 1926.

A közigazgatás szervezéséről és az országos, valamint a járási választásokról szóló törvények ismertetése. A vonatkozó törvények, rendeletek és joggyakorlat alapján kiadja a Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Központi Irodája. Concordia Könyvnyomda és Kiadóvállalat, Bratislava–Pozsony [1927].

Alapy Gyula: Kisebbségi irodalmunk tíz éve (1919–1928) és ennek könyvészete. In: *Kazinczy Évkönyv 1898–1928.* Szerk. Sziklay Ferenc. Kazinczy Kiadóvállalat, Kassa, 1929.

A magyar kormány egyéves munkája Kárpátalja népéért. Mi történt eddig Kárpátalján? A Kárpátaljai Terület Kormányzói Biztosi Hivatala, Ungvár, 1940.

Angyal Béla: Magyar szervezetek és mozgalmak Csehszlovákiában 1918–1921. 1–2. r. *Fórum Társadalomtudományi Szemle,* 2000. 1. sz. 3–28. p.; uo. 2000. 2. sz. 67–84 p.

Angyal Béla: A csehszlovákiai magyarság anyaországi támogatása a két világháború között. *Regio*, 2000. 3. sz. 133–178. p.

Angyal Béla: A csehszlovákiai magyarság választói magatartása a két világháború között. *Fórum Társadalomtudományi Szemle.* 2001. 1. sz. 3–48. p.

Arató Endre: *Tanulmányok a szlovákiai magyarok történetéből (1918–1975).* Budapest, 1975.

Árky Ákos: *A ruszinszkói magyarság és Ruszinszkó autonómiája.* Sylvester Rt., Budapest, 1927.

A Ruszinszkói Őslakosság Autonóm Pártjának programja. *Ruszinszkói Magyar Hírlap,* 1921. III. 13.

Az Orosz Központi Nemzeti Tanács törvényjavaslata az autonóm Podkárpátszká Rusz alkotmányáról. Kiad.: Bródy Andrej. Welber ny. [Munkács], Uzshorod, 1936.

Balla Gyula: Kárpátaljai magyarság 1918–1988. In: *Jelentések a határokon túli magyar kisebbségek helyzetéről.* ELTE–MKKE, Budapest, 1988.

Balogh Arthur: Vélemények a ruszin autonómiáról. *Magyar Kisebbség,* 1939. VIII. 1.

Benda Kálmán (főszerk.): *Magyarország történelmi kronológiája.* III. köt. 1848–1944. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983.

Benedek András, S.: *Kárpátalja története és kultúrtörténete.* Beregi Könyvkiadó, Budapest, 1995.

Боднар, В. Л.–Вегеш, М. М.: *Карпатська Україна в міжнародних відносинах (1938–1939).* Вид-во УжДУ, Ужгород, 1997.

Болдижар, М.: *Закарпаття між двома світовими війнами*. Ужгород, 1993.

Borkanuk, Oleksa: *Az autonómia teljes megvalósításáért. Kárpátalja gazdasági, szociális és kulturális színvonalának emeléséért.* Skolnaja Pomoscs ny., Munkács–Mukačevo, 1937.

Borsody István (szerk.): *Magyarok Csehszlovákiában 1918–1938*. Az Ország Útja kiadása. Budapest, [1938].

Boros László (szerk.): *Kárpátalja.* Nyíregyháza, 1999.

Botlik József–Dupka György: *Ez hát a hon… Tények, adatok, dokumentumok a kárpátaljai magyarság életéből 1918–1991*. Mandátum–Universum, Budapest–Szeged, 1991.

Botlik József: *Hármas kereszt alatt. Görög katolikusok Kárpátalján az ungvári uniótól napjainkig 1646–1997*. Budapest, 1997.

Botlik József: *Egestas Subcarpathica. Adalékok az Északkeleti-Felvidék és Kárpátalja XIX–XX. századi történetéhez.* Hatodik Síp Alapítvány, Budapest, 2000.

Bölöny József: Kárpátalja önkormányzata. *Magyar Nemzet,* 1939. IV. 5.

Bölöny József: *A Kárpátaljai Vajdaságról és annak önkormányzatáról szóló törvényjavaslat bírálata.* /Magyar Közigazgatás Könyvtára, 12./ Budapest, 1940.

Cotelly István: Kárpátalja közigazgatás- és alkotmányjogi helyzete a Csehszlovák Köztársaságban. In: *Közigazgatástudomány*. Budapest, 1939, 233–249. p.

Csatár István–Ölvedi János (szerk.): *A visszatért Felvidék adattára.* Rákoczi Kiadó, Budapest, 1939.

Csatári György (szerk.): *Zorja – Hajnal. A Kárpátaljai Tudományos Társaság (1941–1944).* Mandátum Kiadó–Hatodik Síp Alapítvány, Beregszász–Budapest, 1995.

Československá statistika. Svazek 60. Volby do zemských zastupitelstev roku 1928. Praha, 1928.

Československá statistika. Svazek 70. Volby do poslanecké sněmovny v říjnu 1929. Praha, 1930.

Československá statistika. Svazek 134. Volby do poslanecké sněmovny v květnu 1935. Praha, 1936.

Csiki Lajos: *A Felvidék és Kárpátalja felépítése az új magyar nemzetiségi politika vonalán.* Budapest, 1942.

Csomár Zoltán: *A csehszlovák államkeretbe kényszerített magyar református keresztyén egyház húszéves története (1918–1938).* M. Kir. Állami ny., Ungvár, 1940.

Данилюк, Д. Д.: *Історіографія Закарпаття в новітній час (1917–1985)*. Львів, 1987.

Dombrády Loránd–Tóth Sándor: *A Magyar Királyi Honvédség 1919–1945.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 1987.

Довганич, О.–Пашкуй, З.–Троян, М.: *Закарпаття в роки війни*. Карпати, Ужгород, 1990.

Довганич, О.: *Проблеми історії Закарпаття напередодні другої світової війни (1938–1945 рр.)*. Дис. у вигляді наук. доповіді на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук. Ужгород, 1997.

Egan Imre, Dr.: *Milyen legyen a ruszin autonómia?!* Miravcsik Könyvnyomda, Ungvár, 1939, húsvét havában.

Fábry Zoltán: *Kúria. Kvaterka. Kultúra. Adalékok a csehszlovákiai magyar kultúra első fejezetéhez (1918–1938).* Slovenské vydavateľstvo krásnej literatury, Bratislava, 1964.

Faragó Ödön: *Írások és emlékek.* Lám ny., Užhorod, 1933.

Fazekas József (szerk.): *Vagyunk és leszünk. A szlovenszkói magyarság társadalmi rajza 1918–1945.* Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 1993.

Fedinec Csilla: Kárpátalja közigazgatása és tanügyigazgatása 1938–1944 között. *Magyar Pedagógia,* 1996. 4. sz. 367–375. p.

Fedinec Csilla: Kárpátalja anno (közigazgatási vázlat). *Pánsíp, 1999.* 30–38. p.

Fedinec Csilla: *Fejezetek a kárpátaljai magyar közoktatás történetéből (1938–1991).* /Officina Hungarica, VIII./ Nemzetközi Hungarológiai Központ, Budapest, 1999.

Fedinec Csilla: *Politikatörténeti dokumentumgyűjtemény a kárpátaljai magyarság két világháború közötti történetéről.* TLA Kv. 2987. 435 p.

Fejezetek a csehszlovákiai magyarság történetéből. Kalligram Kiadó, Pozsony, 1993.

Felhívás a Magyar Nemzeti Párt megalakítására és a párt programjának alapelvei. *Ruszinszkói Magyar Hírlap,* 1925. X. 18.

Fenczik István: *A kárpátaljai autonómia és a kisebbségi kérdés.* [A Pécsi M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem Kisebbségi Intézetének kiadványai.] Pécs, 1941.

Ferdinandy Mihály: Magyarország és Kárpátalja. *Magyar Nemzet,* 1939. III. 22.

Ferdinandy Mihály: „A ruszin probléma végleges megoldása előtt". Válasz Kontratovics Irén levelére. *Magyar Nemzet,* 1939. III. 25.

Filep Tamás Gusztáv: *A csehszlovákiai magyar tudományos irodalom bibliográfiája a két világháború között.* TLA Kv. 2336/98.

Flachbarth Ernő: *Ruszinszkó autonómiája a nemzetközi és a csehszlovák alkotmányjog szempontjából.* Miskolc, 1934.

Flachbarth Ernő: *A csehszlovákiai népszámlálások és a felvidéki kisebbségek nyelvi jogai.* Dunántúli Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda, Pécs, 1935.

Földesi Gyula: *Az autonóm Kárpátoroszország államjogi vázlata.* Földesi Gyula Könyvnyomdája, Užhorod, 1927.

Földváry László: *Kincstári erdők Kárpátalján. Területi statisztika.* I. r. Budapest, 1939.

Földváry László: *Kincstári erdők Kárpátalján. Faállományviszonyok.* II. r. Budapest, 1940.

Geleban, Michajlo: *„A meg nem elégedett őslakosok pártjának" alapszabálya és programja.* Viktoria ny., Ungvár–Užhorod, 1934.

Gyalai Mihály: *Magyar igazgatástörténeti helységnévlexikon 1723–1918 között, továbbá a későbbi államszervezetekbe osztott területek részletes adataival kiegészítve, általában 1989-ig*. Budapest, 1989.

Gyönyör József: *Mi lesz velünk, magyarokkal? Fejezetek a csehszlovákiai magyarság történetéből 1918-tól napjainkig.* Madách, Pozsony/Bratislava, 1990.

Halmosy Dénes: *Nemzetközi szerződések 1918–1945. A két világháború közötti korszak és a második világháború legfontosabb külpolitikai szerződései.* 2. átdolg. bőv. kiadás. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó–Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1983.

Hangel László (szerk.): *Mit élt át a Felvidék?* Budapest, 1940.

Harsányi Iván–Jemnitz János–Székely Gábor (szerk.): *München 1938. Diplomáciai és politikai dokumentumok.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988.

Hernády László Mihály–Kovács Kálmán–Máthé Gábor: *A magyar közigazgatási irodalom válogatott bibliográfiája 1827–1944 között.* KSH, Budapest, 1983.

Horváth Lajos: A kárpátaljai ruszin autonómia ügye 1939–1944. Teleki Pál tervezete. *Honismeret,* 1992. 5. sz. 9–13. p.

Hubay Imre: *Adatok Kárpátalja gazdasági földrajzához (1919–1939).* [Nekudah ny.] Munkács, 1940.

Illés József, Viski: *A ruszinszkói kérdés.* [Az Országos Nemzeti Klub kiadványai.] Egyetemi ny., Budapest, 1939.

Jaross Gyula: Állítsák föl Ruszinszkóban a kath. autonómiát. *Ruszinszkói Magyar Hírlap,* 1922. I. 16.

Juhász Gyula: *Magyarország külpolitikája 1919–1945*. 3. átdolg. kiadás. Budapest, 1988.

Kárpátalja településeinek nemzetiségi (anyanyelvi) adatai (1880–1941). KSH, Budapest, 1996.

Kemeneczky Kálmán: *A Slovenskón és Podkarpatská Rusban hatályos magyar és csehszlovák jog rendszerbe foglalása. Igazságügyi, közigazgatási és pénzügyi (bankügyi) hármas mutató*. Košice, 1924.

Kiáltvány [Generalny Statutum]. *Ruszinszkói Magyar Hírlap,* 1925. VI. 7.

Kisebbségi ének a beregi rónán. Kárpátaljai írók antológiája (1919–1944). Intermix Kiadó, Budapest–Ungvár, 1992.

Ключурак, С.: *До волі.* Ужгород, 1992.

Kocsis Károly–Kocsisné Hodosi Eszter: *Magyarok a határainkon túl – a Kárpát-medencében.* 2. jav. kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest, 1992.

Kontratovics Irén: A ruszin probléma végleges megoldása előtt. *Magyar Nemzet,* 1939. III. 23.

Korláth Endre *Parlamenti beszéde a kárpátaljai autonómiáról. Elmondta: 1936. november 30-án a prágai parlament nemzetgyűlésének költségvetést tárgyaló ülésén.* A Kárpáti Magyar Gazda különkiadása. Nyomtatva a Kálvin nyomdában, Mukačevo–Munkács. Berehovo–Beregszász, 1936.

Король, І. Ф.: Солідарність комуністів Країни Рад та Угорщини в революційній боротьбі (1918–1919 рр.). *Український історичний журнал*, 1989, № 3. 76–83. р.

Kovacsics József (szerk.): *Magyarország nemzetiségeinek és a szomszédos államok magyarságának statisztikája (1910–1990).* KSH, Budapest, 1994.

Kozma Miklós: *Beszédek, cikkek, előadások 1935–1940.* IV. köt. Budapest, 1940.

Kozma Miklós, vitéz: *Kárpátalja kormányzói biztosának – hivatal átvétele alkalmából – 1940. évi szeptember hó 15-én a kormányzói biztosi palota üvegcsarnokában elmondott beszéde.* Kormányzói Biztosság [Ungvár], 1940.

Kozma Miklós, vitéz: *A kárpátaljai terület kormányzói biztosa beszéde a 22 kárpátaljai férfi kitüntetésének átadása alkalmából.* M. Kir. Állami ny. kirendeltsége, Ungvár, 1940.

Kővágó László: *A Magyarországi Tanácsköztársaság és a nemzeti kérdés.* Budapest, 1979.

Krúdy Gyula: *Havasi kürt.* Ruszin-Krajna kistükre. [Ruszka-Krajnai Népbiztosság, Garai ny.] [Bp.] 1919.

Lelekács Miklós–Harajda János (szerk.): *Kárpátalja általános bibliográfiája.* Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaság, Ungvár, 1943.

Лемак, В.: *Карпатська Україна 1938–1939 років: державно-правовий аспект*. Ужгород, 1993.

Madarász Elemér (szerk.): *Magyar politikai és közigazgatási compass (1919–1939).* Kiadja: Magyar Politikai és Közigazgatási Compass Kiadóvállalat. Athenaeum ny., Budapest, é. n.

Magyar Törvénytár, 1918, 1939–1940.

Magyarországi Rendeletek Tára, 1938–1944.

Marina Gyula: *Ruténsors.* Kárpátalja végzete. Toronto, 1977.

Masaryk, T. G.: *Politikai gondolatok.* Ford.: Donner Pál. Prager Könyvkiadó Vállalat, Bratislava, 1935.

Masaryk, T. G.: *A nemzetiségi kérdés.* Összeáll. és ford.: Szerényi Ferdinánd. Prager Könyvkiadó Vállalat, Bratislava, 1935.

Milotay István: Ruszinszkó. *Új Magyarság,* 1939. III. 25.

Milyen legyen Kárpátalja autonómiája? [Illés József, Szántay–Szemán István, Morvay Zsigmond, Ortutay Jenő nyilatkozata.] *Új Magyarság,* 1939. IV. 9.

Móricz Kálmán: *Kárpátalja sorsfordulói.* Hatodik Síp Alapítvány, Budapest, 2001.

Morvay Zsigmond, Dr.: *Milyen legyen a ruszin autonómia?* (Válasz Dr. Egan Imre ny. főispán e címen megjelent tanulmányára.) Buschmann F. utódai könyvnyomda, Budapest, [1939].

Nagy Zsuzsa, L.: A Párizs környéki békék. In: Glatz Ferenc (szerk.): *Magyarok a Kárpát-medencében.* Budapest, 1989.

Nagy Zsuzsa, L.: *Magyarország története 1918–1945*. Debrecen, 1995.

Нариси історії Закарпаття. Т. II. (1918–1945) Ред. кол.: Гранчак, І., Балагурі, Е., Грицак, І., Ілько, В., Поп, І. Закарпаття, Ужгород, 1995.

Офіцинський, Р.: *Політичний розвиток Закарпаття у складі Угорщини (1939–1944)*. Інститут історії України НАН України, Київ, 1997.

Офіцинський, Р.–Довганич, О.: *Закарпатська молодь у роки другої світової війни*. ВВК Патент, Ужгород, 1995.

Ormos Mária: *Padovától Trianonig 1918–1920*. Budapest, 1984.

Ormos Mária: *Egy magyar médiavezér: Kozma Miklós.* Pokoljárás a médiában és a politikában (1919–1941). 1–2. köt. PolgART, Budapest, 2000.

Országos Törvénytár, 1938–1940.

Ortutay Tivadar: *Cseh világ a Kárpátokban.* Ungvár, 1941.

Ortutay Tivadar: *Két világháború sodrában.* Veszprém, 1986.

Padányi-Gulyás Béla: *Vallomás egy elsüllyedt világról.* München, 1975.

Peyer-Müller, Fritz: *A Kárpátaljai Református Egyház története a két világháború között – kitekintéssel a jelenre.* Kiadja: Református Zsinati Iroda Tanulmányi Osztálya. Budapest, 1994.

Подкарпатська Русь 1919–1936. Ред.: Э. Бачинскаго. Ужгород, 1936.

Popély Gyula: *Ellenszélben. A felvidéki magyar kisebbség első évei a Csehszlovák Köztársaságban (1918–1925).* Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 1995.

Romsics Ignác: *Magyarország története a XX. században.* Osiris, Budapest, 1999.

Rothschild, Joseph: *Csehszlovákia története a két világháború között.* /Studium Füzetek, 2./ Szeged, 1995.

Ruszin Emil: *Magyarok Kárpátalján. A félmúlt üzenete.* SZGTJ, Budapest, 1991.

Ruszinszkói Magyar Jogpárt programja. *Ruszinszkói Magyar Hírlap,* 1920. VIII. 3.

Shandor, Vincent: *Carpatho-Ukraine in the Twentieth Century. A Political and Legal History*. Ukrainian Research Institut, Harvard University, n. d.

Sbírka zákonů a nařízení státu česko-slovenského. Ročník 1938. Částka 109. Vydána dne 16. prosince 1938. Obsah: (328. a 329.) 328. Ústavní zákon o autonomii Podkarpatské Rusi. – 329. Vyhláska o uplném zneni predpisu o autonomii Podkarpatské Rusi.

Statistická príručka republiky Československé II. V Praze 1925.

Sebők László: *Határokon túli magyar helységnévszótár.* Teleki László Alapítvány, Budapest, 1997.

Sótonyi Gábor: Kárpátalja közigazgatása. In: Martonffy Károly (szerk.): *Közigazgatásunk nemzetközi kapcsolatai.* Budapest, 1941, 617–624. p.

Szabó Oreszt, Dr.: A Ruszinföld autonómiája. *Pesti Hírlap,* 1939. IV. 2.

Szentpétery Imre: *A kronológia kézikönyve.* Könyvértékesítő Vállalat, Budapest, 1985.

Sziklay Ferenc (szerk.): *Kazinczy Évkönyv 1898–1928*. Kazinczy Kiadóvállalat, Kassa, 1929.

Szpivak, B.–Trojan, M.: *Felejthetetlen 40 nap*. Az 1919–es tanácshatalomért a Kárpátontúlon vívott harc történetéből. Uzshorod, 1969.

Стерчо, П.: *Карпато-українська держава*. До історії визвольної боротьби карпатських українців у 1919–1939 роках. Львів, 1994.

Szvatkó Pál: *A visszatért magyarok. A felvidéki magyarság húsz éve*. Révai ny., Budapest, 1938.

Tanácsköztársasági Törvénytár. II. A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei. 1919. IV. 10. – IV. 30. A Magyarországi Szocialista Párt kiadása. Budapest, 1919.

Tanácsköztársasági Törvénytár. III. A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei. 1919. V. 1– V. 21. A Magyarországi Szocialista Párt kiadása. Budapest, 1919.

Tanácsköztársasági Törvénytár. V. A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság alkotmánya. A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei. 1919. VI. 10–VI. 30.

Teleki Pál, gróf *Országgyűlési beszédei.* I. köt. 1917–1938. S. a. r. Papp Antal. A Studium kiadása. Budapest, é. n.

Teleki Pál, gróf *Országgyűlési beszédei.* II. kötet. 1938–1941. S. a. r. Papp Antal. A Studium kiadása. Budapest, é. n.

Teleki Pál, gróf: *Beszédek 1939*. Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság. Budapest, é. n.

Teleki Pál miniszterelnök felszólalása Kárpátalja autonómiájáról a MOVE 1939. március 22-i budapesti serlegvacsoráján. *Magyar Nemzet,* 1939. III. 23.

Teleki Pál miniszterelnök felszólalása Kárpátalja autonómiájáról a MÉP 1939. március 12-i budapesti ülésén. *Magyar Nemzet,* 1939. III. 24.

Tilkovszky Lóránt: *Revízió és nemzetiségpolitika Magyarországon 1938–1941*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967.

Tóth István: Szempontok a kárpátaljai magyar kisebbség önszerveződésének történetéhez. *Regio*, 1991. 2. sz. 130–147. p.

Tóth István: Autonómia: kárpátaljai vágyak és a valóság. In: Bíró Gáspár (szerk.): *Autonómia és integráció.* /Magyar Szemle Könyvek./ Budapest, 1993, 64–91. p.

Tóth István: Ruszin autonóm törekvések és Trianon. *Forrás,* 1997. 5. sz.

Tóth László–Filep Tamás Gusztáv (szerk.): *A (cseh)szlovákiai magyar művelődés története 1918–1998*. I–IV. köt. Ister, Budapest, 1998–2000.

Törvényjavaslat a Kárpátaljai Vajdaságról és annak önkormányzatáról [1940. január]. *Közigazgatástudomány*, 1941. 1. sz. 25–29. p.

Трубайчук, А.: Українське питання в європейських міжнародних відносинах (1938–1945). *Київська старовина*, 1996, № 2, 3. 104–118. p.

Turczel Lajos: *Két kor mezsgyéjén. A magyar irodalom fejlődési feltételei és problémái Csehszlovákiában 1918–1945 között.* Bratislava, 1983.

Українські Карпати. Матеріали міжнародної конференції „Українські Карпати: етнос, історія, культура". Ужгород, 1991.VIII.26–IX.1. „Карпати", Ужгород, 1993.

Varga Imre: *A csehszlovákiai és kárpátaljai magyar líra bibliográfiája 1919–1945*. TLA Kv. 204/86. 12 p.

Вегеш, М. М.: Августин Волошин і Карпатська Україна. In: *Сторінки історії України*. XX століття. Київ, 1992.

Вегеш, М. М.: *Карпатська Україна (1938–1939)*. (Соціально-економічний і політичний розвиток.) УжДУ, Ужгород, 1993.

Вегеш, М.–Задорожний, В.: *Велич і трагедія Карпатської України*. Ужгород, 1993.

Вегеш, М.–Задорожний, В.: Карпатська Україна в 1938–1939 рр.: деякі аспекти соціально-економічного і політичного розвитку. *Український історичний журнал*, 1995, №2. 42–51. р.

Вегеш, М. М.–Віднянський, С. В.: Антиукраїнська і антическа діяльність угорських агентів у Карпатській Україні на прикінці 30-х років. *Сучасність*, 1998, № 6. С. 78–84.

Вегеш, М. М.–Гиря, В. І.–Король, І. Ф.: *Угорська іредента на Закарпатті між двома світовими війнами (1918–1939)*. Вид-во УжДУ, Ужгород, 1998.

Vozáry Aladár, R.: *A magyar és a magyar nyelvű újságírás a volt Csehszlovákiában. (Adatok a magyar újságírás történetéhez.)* Felvidéki Egyesületek Szövetsége. Kálvin ny., Munkács, 1942.

Vozáry Aladár, R.: *Így történt! 1944. március 19. – 1945. január 18.* Második kiadás. Halász Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1945.

Встановлення радянської влади на Закарпатті у 1919 р. Ред. І. Гранчак. Ужгород, 1989.

Закарпатська Україна. Осінь 1944 року. Упор.: Задорожний В., Офіцинський Р. ВВК Патент, Ужгород, 1995.

Закарпаття під Угорщиною 1938–1944 рр. Ред.: Маркусь В., Худанич В. Нью-Йорк–Чікаго–Ужгород, 1999.

Zhatkovich, G. I.: *Otkrytoe-Exposé*. Homestead. Pa.: Rusin Information Bureau, n. d.

Zseliczky Béla: *Kárpátalja a cseh és a szovjet politika érdekterében 1920–1945*. Napvilág Kiadó, Budapest, 1998.

Térképek jegyzéke

1. térkép. *Kárpátalja 1930-ban* 193
2. térkép. *Kárpátalja 1941-ben* 169
3. térkép. *Kárpátalja 1989-ben* 417

Mutatók

Személynévmutató

Adler M. Sámuel 1927.VII.5–27.
Ady Endre 1922.II.18., 1928.IV.22., 1936.XI.27., 1936.XI.29., 1936.XI., 1936.XII.1.
Ajtay Gábor 1941.VII.8.
Alapy Gyula 1929
Andorka Rudolf 1939.I.6.
Andrássy Gyula 1918.X.4.
Angyal Géza 1921
Antal István 1942.VI.11., 1942.X. második fele, 1943.VII.8., 1943.VII.11., 1943.XI.5.
Antal Miklós 1922.VIII.28., 1926.V.16., 1939.XI.4., 1941.V.17–VI.8., 1943
Antalovszkij, V. 1923.III.22.
Apáthy-Abkarovics Béla 1933
Apponyi Albert 1920.I.16.
Arany János 1932.IX. közepe
Arkasz, Mikola 1921.I.15.
Artimovics István 1942.III.
Auerwald Viktorné 1937.IV.4.

Ábrányi Emil 1939.VIII.13.
Ács Lajos Sámuel (Ács Lajos, Ács L. Sámuel) 1921.I., 1921.X.2., 1924.II.19., 1925.X.24.
Ágoston József 1921.I.
Ágoston Margit 1937.III.
Árky Ákos 1921.VII.28., 1921.VIII.2., 1921.XII.7., 1922.III.20–23., 1922.IV.19., 1922.VIII.7., 1922.X.28., 1923.VIII.26., 1924.II.17., 1924.II.19., 1925.III.22., 1926.II.2., 1926.V.23., 1926.VII.3., 1926.XI.15., 1926.XI.26., 1927.II.12., 1928, 1942.XI.
Árvay József 1921.VII.10.

Baán Mihály 1923.V.13.
Babay József 1934.IX.
Babits Mihály 1934.IX.5.
Bacsinszki Edmund 1922.IV.22., 1922.VIII.4., 1923.III.22., 1923.X.22., 1936.XII.25., 1938.III.10., 1938.VI., 1938.IX.21., 1938.IX.28., 1938.X.5., 1938.X.8., 1938.X.10., 1938.X.11., 1938.X.12., 1938.X.19., 1938.X.22., 1938.X.26., 1938.XI.14., 1938.XI.16., 1938.XII.7., 1938.XII.22.
Bacsinszky Tivadar 1942.IV.10., 1942
Bayer Ágost 1921
Bayer Károly 1921.IX.

Bakó Bertalan 1933.VII.6.
Bakó Gábor 1921.IX.3., 1922.III.20–23., 1923.III.4., 1923, 1925.IV.5., 1925.X.18., 1925.X.24., 1926.II.2., 1926.IX.4.
Baktay Ervin 1940.III.9.
Balassa Ferenc 1939
Balassa József 1934
Balassi Bálint 1928.X.7.
Balázs Béla 1931.V.
Balázs Vilmos 1942
Balega Iván 1935.V.26.
Balogh Andor 1944.V. eleje
Balogh Arthur 1939.VIII.1.
Balogh Béla 1928.X.27.
Balogh Edgár 1930.VIII.
Balog, Juro 1919.XII. vége, 1921.IV.22., 1922.III.20–23.
Balogh Sándor 1928.XI.10., 1935.VIII.11., 1936, 1942.XII.12., 1942
Balog Vaszil Mihály 1939.XI.20.
Balogh-Beéry László 1921.IX.10., 1933, 1936, 1937, 1939
Barát Henrik 1924
Barkaszy Károly 1921.VII.18.
Bartakovics Aladár 1922.X.12.
Bartha Albert 1918.XII.6.
Bartha Károly 1939.VII., 1941.XI.9.
Bartha Lajos 1930, 1931
Bary Gyula 1933.VII.6.
Bán János 1928.XI.10.
Bánffy Dániel 1941.IX.1.
Bánffy Miklós 1921.III.14.
Bánó József 1918.XI.17.
Basa Péter 1922.X.11.
Basilides Mária 1923
Bácsy Gyula 1924
Bálint Miklós 1922, 1926.V.31., 1928, 1930, 1934
Bárczi Géza 1944.I.29., 1944.II.4.
Bárdossy László 1941.IV.3., 1941.V.1., 1941.VI.
Bártfay Kálmán 1936.VI.21.
Bártfai László 1941.XI. eleje, 1942
Bártfi Kálmán 1926.VIII.15.
Bechyně, Rudolf 1923.IX.6.
Beck, Józef 1938.IX.17., 1938.X.5., 1938.X.14., 1938.XI.9., 1939.I.6., 1939.III.13.
Behun Béla 1927.VII.5–27.
Behun István 1926.VIII.1.
Bellyei Zapf László (Zapf László) 1932.XII.18., 1934.IX.2., 1935.IV.7., 1936.IX.28., 1939.XII., 1940.I.8–9.
Bem de Cosben, Vladimir 1931.III.22.
Bencze György 1925.VII.25., 1935.V.26., 1939.VI.28.
Bencik Jenő 1938.XI.23.

Bencs Kálmán 1932.IV.26.
Benda Kálmán 1939.XII., 1942.XII.12., 1943.IX.11., 1943.X., 1944.V.3.
Benda Ottokár 1921.II.16.
Benedek Elek 1931.VIII., 1932.VII.20.
Beniczky Kálmán 1925.III.22.
Benjámin 1923.III., 1923.XI.1., 1927.II.6.
Benjámin Ferenc 1930
Beneš, Edvard 1918.X.28., 1918.XI.14., 1919.I.18., 1919.IV.17., 1921.III.14., 1921.V.4., 1921.V.20., 1921.VIII.21., 1921.IX.26., 1921.XII.31., 1922.I.5., 1922.I.12., 1922.I.16., 1923.XII.15., 1926.II.11., 1929.XII.7., 1930.IV.25., 1932.IV.25., 1932.VI.10., 1933.II.16., 1934.V.3., 1934.V.4., 1934.V.5–7., 1934.VI.11., 1934.VI.19., 1935.V. eleje, 1935.XII.18., 1935.XII.21., 1936.I., 1936.XI., 1936.XII.24., 1936, 1937.VIII.31., 1937.IX. vége, 1937.X.28., 1937.XI.19., 1938.IX.7., 1938.X.5., 1939.IV.24, 1942.III.14., 1943.XII.12., 1943.XII.14., 1943.XII.14–18., 1944.I.6., 1944.VI. vége, 1944.VIII.21.
Beran, Rudolf 1938.XI.30., 1939.III.9.
Bercsényi Miklós 1922.III.5., 1939.VI.29.
Berecz Vilmos 1942.II., 1942.III.21.
Bereczky Viktor 1922.I.
Beregi Sándor 1943.IX.
Beregi Oszkár 1922, 1923, 1925, 1927, 1929, 1934, 1935, 1938.VII.
Beregi Sámuel 1921
Bereghy Albert 1933
Bereznay Ilona 1943.XII.
Berinkey Dénes 1919.I.18., 1919.III.4.
Bernát Bertalan 1931
Bernáth Pál 1927.II.25., 1927.IV.1.
Bernáth Zoltán 1920.X.13.
Bertók Béla 1922.IV.20., 1922.XII.31., 1923.IV.17., 1923.VI.7., 1923, 1924.V.11., 1925.IX.7., 1932.VII.1., 1933.III.28–29., 1934.IX.1., 1935.VII.21., 1936.X.15., 1939.I., 1939.IX.17., 1940.XII., 1942.VI.
Bertók János 1930.VIII., 1942.IV. vége
Berzeviczy István 1918.X.31., 1920.IV., 1921.III.29.
Besenszky Gyula 1922.V.14.
Bessenyei Lajos 1938.XI., 1939.VIII.10.
Beszkid, Anton 1919.I.18., 1919.II.13., 1919.V.8., 1920.VIII., 1922.I., 1923.II. közepe, 1923.III.22., 1923.VII., 1923–XI.18., 1923.XI.26., 1923.XII.26., 1925.IV.5., 1930.IV.25., 1931.XI.4., 1932.II., 1933.VI.15.
Beszkid Kornél 1939.VII.7.
Beszkid Sándor (Beszkid, Alekszandr) 1922.X., 1926.IV.4., 1926.III.1., 1929.IV., 1933.XII.25., 1936.III., 1937.VIII.24., 1938.X.15., 1938.XI.15., 1939.VII.7.
Bethlen István 1931.I.15., 1939.III.18., 1939.IV.14.
Bettauer, Hugo 1931
Bezdán József 1939

Béldy Alajos 1939.III.14., 1939.III.16., 1939.V.21., 1939.XII.5., 1943.III.15., 1944.IV.
Bihary Lajos 1921.X.9., 1921.XII. közepe
Biki Ferenc 1922.X.31., 1923.III.8.
Bilek Ferenc 1929.VII.22.
Bisztray Gyula 1943.XI.
Bittó Dénes 1919.XI., 1925.III.2., 1925.III.28., 1925.V.18.
Bíró István 1925.I.
Blanár Ödön 1922.IX.11.
Blasovszki Miklós 1939
Bleha, Karel 1933.I.17.
Blum József 1927.VII.5–27.
Bobulszky Antal 1918.XI.17.
Bodáky István 1926.II.2., 1938.XI.9.
Bodnár István 1924.III.16., 1925.XI.15.
Bohut László 1921.VIII.15.
Boksay Emil 1928
Boksay Gyula 1941.IX.14.
Boksay János 1939.VI.28., 1939.XI.20.
Boksay József 1921, 1922, 1923, 1924, 1926, 1927, 1937
Boldizsár Boldizsár 1920.VI.3., 1921.II.16.
Bonczos Miklós 1939.X.9.
Bondiné Lendvay Vilma 1918.XI.28.
Bonkáló Sándor 1940
Borbélyné Pajor Márta 1942.II.
Boreczky Béla 1933
Borkanyuk, Oleksza (Borkanuk Oleksa) 1937, 1940.II.1., 1942.I.
Boromissza Tibor 1923.VI.9.
Boross Kálmán 1925
Boross Zsigmond 1924.II.19., 1925.X.24.
Borsody István 1938.XI.2.
Bory Jenő 1943.VI.
Borz Hudák Mátyásné 1939
Bouwman, Harm 1924
Božetech, Passek 1920.VII.25.
Bozsojovszki Zsigmond 1921.VI.19.
Bóbita János 1942.VIII.
Bölöny József 1940
Brascsajko, Julij 1919.XI.10., 1919.XII.30., 1920.III.19., 1920.V.4., 1920.V.9., 1920.VII.15., 1933.VIII., 1936.XI.28., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.VII.7. után
Brascsajko, Mihajlo (Brascsajko Mihály) 1919.I.21., 1919.V.7., 1919.V.8., 1920, 1921.IV.22., 1922.III.20–23., 1923.II. közepe, 1923.II.27., 1928, 1932
Braunfeld Mór 1920.XII.19.
Brdlik 1921.VIII.
Breicha, J. 1919.VII.29., 1919.VIII.20., 1919.X.3., 1919.X.19., 1919.XI.8., 1920.IV.26.

Breznay Ilona 1926.V.22.
Bródy András (Bródy, Andrej) 1924.I.26., 1933.IV.25., 1933.XII., 1934.IX.1., 1935.III., 1936.XI.28., 1936, 1937.III.6., 1938.III.28., 1938.VI., 1938.IX.6., 1938.IX.7., 1938.X.2., 1938.X.5., 1938.X.8., 1938.X.11., 1938.X.12., 1938.X.13., 1938.X.21., 1938.X.22., 1938.X.24–27., 1938.X.25., 1938.X.26., 1938.X.29., 1938.XI.12., 1938.XI.13., 1938.XII.31., 1939.I.22., 1939.II.15., 1939.III.5., 1939.III.15., 1939.III.25., 1939.IV.2., 1939.IV.11., 1939.IV.16., 1939.VI.28., 1939.VII.16., 1939.VII.22., 1939.VIII., 1939.IX.2., 1939.X., 1940.VII.22., 1942, 1944.VI.13.
Buczko Géza 1940
Bucsincsák László 1938.V.28.
Budai Imre 1927.III.15.
Buday István 1942.II.
Bugra József 1939.VII.16.
Bukovich Károly 1921.IX.
Bukovinszky Gyula 1940
Bulecza Viktor 1941.V.22.
Burecz Bálint 1936.X.15.
Burián István 1918.X.4.
Bydlo 1928.X.28.

Cap Béla 1927.VII.5–27.
Cariaci 1932.IX.20.
Castella, Pascal 1922.X.29., 1925.IX.10.
Chmelár, František 1937.II., 1938.X.15.
Churcill, Winston 1944.I.6.
Ciaffi 1919.I.12., 1919.I.20.
Ciano, Galeazzo 1938.X.27–30., 1938.XI.11.
Clemenceau, G. B. 1919.IV.16.
Corvin Mátyás 1942
Curkanovics, I. 1920.VII.12.
Cvékus Sándor 1937
Cyprian 1929.V.5.
Czabán Samu 1922.IV., 1930, 1932, 1942.XII.16.
Czapáry Dénes 1921.VIII.3.
Czibur Sándor 1936.XI.28.
Czihor László 1921.IX.
Czimbalinecz Miklós 1920.IX.17.
Czmór Béla 1920.XII.19.
Czuri László 1934.I.29.

Csáky István 1938.X.5., 1938.X.14., 1938.XI.30., 1939.III.15., 1939.III.18., 1939.VI.18.
Csánk György 1943.I.18.
Čapek, Karel 1937, 1942.III.14.
Csatay Lajos 1943.XI.5.
Csathó Kálmán 1934.IX.

Csathó Pál 1935
Csehi Ferenc 1924.III.16.
Csekán Antal 1939.IX.
Csekes Béla 1938
Cser Béla 1927.VII.5–27.
Černy, Jan 1920.IX.15., 1920.X.14–15., 1921.V.5., 1921.VIII., 1921.IX.22., 1926.III.18., 1926.VIII. eleje, 1933.VII. eleje, 1934.VI.2., 1934.VIII., 1936.VI.9.
Csernoch János 1921.I.16.
Csiki Lajos 1943
Csíkvári Antal 1940
Csokonai Vitéz Mihály 1923.XII.31., 1928.X.7.
Csomár Zoltán 1936, 1939, 1940
Csopej, Nyikolaj 1918.VII.23.
Csuha Sándor 1939.VI.28., 1939.XI.20.
Csukás Zoltán 1940
Csűröss Ferenc 1926.VIII.15.
Csűröss Szilárd 1926.VIII.15.

Dayka Gábor 1922.III.5.
Dayka Margit 1938.VII.
Dálnoki Miklós Béla 1944.X.16.
Damaskin 1931.X.2., 1931.XII. eleje, 1938.XI.20.
Damó Oszkár 1925.V.
Danelik János 1923
Danku Mihály 1921.IX.
Darányi Kálmán 1937.XI.20–29., 1938.X.14., 1939.III.18.
Darcsi Miklós 1937.XI.4.
Darkó István 1932.III.
Dávidkovics Herman 1922.IV., 1922.IX.24.
Deák Gyula 1939.VII.22.
de Esperay, Franchet 1930.IX.
de Gerando, Felix 1931.III.22.
Demjanovich Péter 1943.I.1.
Demjén András 1923.III.4., 1924.II.19., 1925.X.24.
Demjén Ferenc 1933, 1935
Demkó Mihály 1920.VI., 1920.XII.14., 1920, 1921.IV.22., 1921.VI.24., 1922.I.29., 1924.I.26., 1929.IX.1., 1932.VII.3., 1933.IV.1., 1934.I.22., 1935.III., 1935.IV., 1936.III.10., 1938.X.26., 1939.III.15., 1939.VII.7., 1939.VII.16., 1941.II.6.
Deutsch Jenő 1920.XI., 1921.I.
Dezsőfy János 1921.XII.11.
Dékány András 1941
Dérer, Ivan 1926.VII.1., 1929.XII.7., 1930.VII.23., 1930.IX., 1931.IX.22., 1932.XII.6., 1932.XII.19., 1933.I.28., 1933.I., 1933.IV. eleje, 1933.IV.1., 1933.V. vége, 1934.X., 1937.IV.15., 1938.VI.3.
Dobos Endre 1937, 1942.II., 1942.III.21.
Dobó István 1922

Dobránszki, Adolf 1939.V.22–23.
Dohány Zoltán 1944.VI.17.
Dohnányi Ernő 1922.XI.12.
Dolánszky 1922.XII.7.
Dolinai, Mikola 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.VII.7. után
Domokos László 1919.II.23., 1919
Doroszlay Mihály 1940.X., 1941.III.
Doszifej 1921.III., 1921.VII., 1921.VIII.12., 1921.VIII.21., 1922.VIII.13., 1923.XI.1., 1924.VII., 1927.II.6.
Dovhalj, Sz. 1938.VI.15.
Drávay Lajos 1939.IX.1.
Drohobeczky Gyula 1937.III.
Drugeth János 1943.VI.27., 1943
Duchnovics, Alekszandr 1923.III.30., 1925.III.30., 1925.VI.8., 1929, 1931
Dudás Ernő 1935.XII., 1936.XII.25.
Dudás Miklós 1944.I., 1944.IX.24.
Dudinszky Béla 1939.IV.29., 1941.IV.
Duka Zólyomi Norbert 1938.III.31–IV.3.
Dusánek, Jan 1933
Duschinszky Frigyes 1921.II.
Dusinszki József 1921.VI.27.
Dvoržak, Viktor 1928.VIII.
Dzurányi László 1926.IV.19., 1926.V.31., 1926.VIII.22.

Eckhardt Tibor 1933.VI.2.
Eckschmidt János 1935
Egán Ede 1928.IX., 1932.IX.23., 1941.X.
Egán Imre 1939.IV., 1939
Egressy Gábor 1922.V.7.
Egressy Gyula 1925.II.11.
Egry Ferenc, Baktay 1918.V.3., 1918.XI.17., 1920.VI., 1920.VIII.12., 1920.VIII., 1920.IX.14., 1920.XI.18., 1920.XII.7., 1920.XII.22., 1921.I.16., 1921.I.17., 1921.II.1., 1921.VII.31., 1921.XII. közepe, 1922.I.17–18., 1922.III.20–23., 1922., 1923.III.4., 1923.IV.17., 1923.VIII.26., 1923.IX.27., 1923.XII.2., 1924.I.30., 1924.II.19., 1924.III.16., 1924.IV.10., 1924., 1925.II.10., 1925.III.02., 1925.III.22., 1925.IV.8., 1925.IV.26., 1925.VIII.16., 1925.X.18., 1925.X.24., 1925.XI.15., 1925.XI.22., 1925., 1926.I., 1926.II.2., 1926.IX.4., 1926.XII.8., 1926., 1927.VII.5–27., 1928.VII., 1930., 1933.VII.6., 1934.I.21., 1934, 1936.VI.21., 1938.VII.24., 1939.III.19., 1939.X.13.
Egyed István 1939.IX.24., 1940.II.26., 1940.II.28.
Ehrenfeld Péter 1920.V.5., 1920.VIII.24., 1920.VIII., 1920.X.21., 1920, 1921.III.27., 1921.IV.19., 1921.V.17., 1921.IX.7., 1921.XI.10., 1921.XII. közepe, 1922.I.14., 1922.IV.11., 1922.XI., 1923.II.1.
Eisemann Mihály 1943.II.8–9.
Ekkel Lajos 1923.II.10., 1931.IX.20.
Elefánt József 1926.IX.12.

Elekházy János 1942.V.
Endre László 1944.IV.27.
Engelbrecht István 1939.V.20., 1939.VII.25., 1942.IV. vége, 1942.IX., 1942.XII. vége
Eöttövényi Olivér 1943.III.6.
Eperjessy József 1920.VIII.28., 1924.II.19.
Erdélyi Béla 1921, 1922, 1927, 1931, 1933, 1937, 1943.IX.
Erdélyi János 1942.II., 1942.III.21.
Erdélyi József 1943.IV.30.
Erdmannsdorff, Otto 1939.VI. eleje, 1941.V.17–VI.8.
Esterházy János 1932.XII.14., 1933.X.25–29., 1934.X.22., 1936.VI.21., 1937.VI.15., 1938.IV.5., 1938.VI.29., 1938.VII.19., 1939.I.28.
Estók Gyula 1933.VIII.12., 1935.X.8.
Eszenyi Balázs 1936
Ewald Károly 1924

Fall Endre 1939.I.6.
Falus György 1944.VI.17.
Faragó Ödön 1933.VII., 1933.VIII., 1933.XI., 1933
Farinics, Mikola 1938.X.18.
Farkas Antal 1932
Farkas Edit 1918.IV.28.
Farkas Mór 1944.VI.17.
Farkas Pál 1935
Farkas Sándor 1921.IX.
Farkas Szeréna 1944.VI.17.
Farkas Tibor 1933.VI.2.
Fábry Tivadar 1925.III.22., 1925.IV.5.
Fábry Zoltán 1918, 1931.VIII., 1932.III., 1932., 1936.III.7., 1936.V., 1942.XII.16.
Fedák Sári 1922, 1942.III.14.
Fedeles, Cirill 1939.III.13.
Fedor István 1939.IX.
Fedor János 1934
Fedor, Pavlo 1938.XI.14.
Fehér (Fejér) Herman 1927.XI.7., 1935.V.26.
Fekete Béla 1940.II.17.
Fekésházy Zoltán 1929.VI.25., 1942.VII.21., 1942
Fekésházy Zoltánné 1939.V.
Feleki Kamill 1943.XI.7.
Fellegi Teri 1943.XI.20.
Fencik, Jevhen 1926.V.16.
Fenczik István (Fencik, Sztepan) 1918.XII.29., 1919.XII.30., 1923.III.22., 1923.XII.26., 1932, 1934.IX., 1935.III.3., 1936.V., 1936.VII., 1938.X.5., 1938.X.8., 1938.X.11., 1938.X.12., 1938.X.22., 1938.X.23., 1938.X.26., 1938.X.31., 1938.XI.3., 1938.XI.19., 1939.III.8., 1939.IV.14., 1939.VII.10., 1939.VIII.16., 1939., 1940.II.16., 1941.XI.13., 1941., 1942.IV.10., 1942

Fényes Samu 1934
Fibiger Sándor 1922.X.1., 1923.VI., 1926.II., 1933.II.8.
Flach Jakab 1918.X.31., 1918.XI.17., 1921.III.6., 1926.V.22.
Flachbarth Ernő 1925.II.10., 1926.XI.15., 1928, 1941.V.17–VI.8., 1943.IV. eleje, 1944.II.26.
Flaviusz, Jurka 1940.XI.16.
Fleischmann Gyula 1919.XI., 1926.I.
Fodor Béla 1923, 1933.VII.6.
Fodor István 1940.II.16., 1940, 1941.V.1.
Földes Adolf 1938
Földes János 1924.II.19., 1925.IV.5., 1925.X.24.
Földes Miksa 1925.IV.5.
Földesi Gyula 1918, 1921.II.5., 1921.IV.22., 1927, 1937.XII., 1938.III.28., 1938.VI., 1938.IX.28., 1938.III.15., 1939.XI.20.
Földessy Sándor 1923
Földváry László 1939
Fraknói Vilmos 1931.VIII.
Frankenberg Ede 1920.X.2., 1921.III.9.
Freund Benő 1923.I.7.
Fried Ármin 1927.VII.5–27.
Fried Erzsébet 1932.VI.
Fried Sándor 1925.III.22., 1926.VII.
Fritzsche Artúr 1922.I.12.
Fulajtár Ferenc 1921.V.29.
Fülöp Árpád 1923.III.25., 1924, 1925.V., 1925, 1926.XI.14., 1927.I.24., 1928, 1933.III. eleje, 1933.IV.10., 1939.XI.4., 1943
Füsti László 1936.V.17.

Gaar Iván 1918.XI.17., 1922.VIII.4., 1935.VII.1., 1936.V.4., 1937.XII.24.
Gaál János 1941.II.3.
Gagatko, Andrij 1920.VII.12., 1920.VIII., 1922.III.20–23., 1923.VII., 1924.III.16., 1924.IV.9., 1925.XI.15., 1926.VI.10., 1927.II.27.
Galambos Zoltán 1924
Ganyó István 1943.I.1.
Garas Nándor 1926.V.31.
Garbai Sándor 1935.X.
Gardosh, Julij 1919.I.18., 1919.II.13., 1919.III.10.
Gasparik Ignác 1929
Gáborné Rózsa Elza 1925.V.
Gábriel Jenő 1942
Gál Emma 1936
Gárdonyi Géza 1928.X.7., 1931, 1934.IX.5., 1935
Gáspár Iván (Gáspár János) 1927.III.15., 1944
Gáspár Sándor Gyula 1940.XI.20.
Gáti József 1918.X.31., 1920.III., 1922.III.20–23., 1924.III.16., 1925.XI.15., 1926.VI.10., 1930.III.29.
Gável Béla 1931

Gebé Péter 1919.II.1., 1922.XII.4., 1924.VIII.31., 1924.XI., 1925.III.19., 1926.VII.5., 1929.X. vége, 1931.IV.25.
Geleban, Michajlo 1934
Geletey D. Ervin 1941.XI.
Gellért Lajos 1938.VII.
Gereben Pál 1942
Gergely Albert 1932.IV.2., 1933.VIII.27.
Gerovsky Aleksei 1938.V.12., 1938.VI., 1938.IX.4.
Gémesi József 1940.XII.1.
Giller János 1926.XII.8., 1942.X.
Glück Ernő 1921.IX.
Golssenau, Arnold 1932.III.
Gorkij, Makszim 1936.VI.25.
Gornidesz Mihály 1926.VIII.15.
Gottlieb Margit 1938.III.
Gottwald, Klement 1944.V.11.
Gömöri Jenő Tamás 1922.X.24.
Gönczy Pál 1937.XII.19.
Göring, H. 1938.VII.17–20.
Grabovszky Emil 1922
Gratz Gusztáv 1921.I.
Grám Ábel 1935
Greguss Zoltán 1943.XI.20.
Grendzsa-Donszkij, Vaszil 1926.III.1., 1931.IX., 1939.I.16.
Gresz József 1918.XI.28.
Grosschmid Géza 1919.XI.
Grosz Mór 1927.VII.5–27.
Grünstein Mór 1921.V.21.
Grünwald Adolf 1921.III.17.
Grünwald Mór 1920.XI.
Gulácsy Irén 1934.IX.5., 1934.IX., 1935
Gulovics Tivadar 1918.X.31., 1926.VIII.15.
Guttman Sándor 1918.X.31., 1918.XII.29.
Guttmann Emánuel 1923.II.12.

Gyöngyössy Endre 1938.IX.4.
György Endre 1919.II.23., 1923.IV.17.
György Ferenc 1922, 1932
Györke István 1920.I.11., 1933.VII.6., 1937.III.
Győrffy István 1942.IV.11., 1942
Győrffy Lajos 1928
Győry Dezső 1940 ősze, 1942.XII.16.
Gyurits Gyula 1939.VII.7.
Gyurkovics Endre 1937.III.

Haba Ferenc 1923, 1933
Haba Ferencné 1940
Habka Péter 1939.VI.28.

Hadzsa György 1935.V.26.
Hadzsega, Julij (Hadzsega Illés) 1918.X.31., 1919.II.1., 1919.XI.10., 1924.III.18., 1938.V.
Hajovics Péter 1939.III.15., 1939.VI.28.
Halmos Dezső 1921.IX.2., 1926.VII.
Hamilton, Gerald 1932.III.
Hammeiri, Avigdor 1932.VII.
Hamuth János 1918.VI.28.
Handera Ilona 1944.VI.17.
Hankiss János 1944.I.
Hanus Gyula 1929
Harajda, Ivan (Harajda János) 1941.IX.1., 1942
Haraszy Károly 1931
Harsányi Zsolt 1935, 1940, 1941.V.17–VI.8.
Hartmann Sámuel 1927.VII.5–27.
Hatfaludy Sándor 1924.II.19., 1925.X.24.
Havas Emil 1920.VIII.28., 1921.I., 1922.I.29., 1926.V.31., 1937
Havasi István 1927.VII.5–27.
Hácha, Emil 1938.XI.30., 1939.I.16., 1939.I.28., 1939.II.15., 1939.III.6., 1939.III.10.
Hámos Aladár 1918.X.31., 1921.II.
Hápka Péter 1939.XI.20.
Hecskó, Mihajlo 1944.VI.17.
Henlein, Konrad 1938.IV.24.
Hennoque 1919.IV.19., 1919.V.2., 1919.VI.6., 1919.VIII.12., 1919.X.1., 1919.X.19., 1919.XI.8., 1919.XII. vége
Hennyei Vilmos 1940.IX.23.
Herczeg Ferenc 1926.III.16., 1934.IX.5., 1934.IX., 1935, 1943.IX.30., 1943.XI.6.
Herpay Ferenc 1937
Hetey Bertalan 1923.III.4., 1925.IV.5., 1925.X.24.
Hevkán János 1942.II.
Hidi András 1935.V.26.
Hindenburg 1933.I.30.
Hirtenstein Lajosné 1939.V.
Hitler, Adolf 1933.I.30., 1936, 1938.II.20., 1938.IX.6., 1938.IX.12., 1938.IX.17., 1938.X.14., 1938.X.18., 1938.X.23., 1938.X.30., 1938.XII.16., 1939.I.6., 1939.I.17., 1939.III.12., 1939.III.28.
Hídvégi Emil 1939.VIII.4–7.
Hladky Endre 1942.VI.20.
Hlinka, Andrej 1921.V.11., 1930.VIII.19., 1935.IV., 1938.VIII.16.
Hodinka Antal 1921.I.17–II.17., 1923, 1941.I.26.
Hodža, Milan 1918.XII.6., 1922.VIII.19., 1923.VIII.17., 1926.III., 1928.VII.14., 1929.II.29., 1929.X.21., 1935.XI.4., 1936.V., 1936.VII. eleje, 1936.VII., 1936.IX.7., 1936.XI.28., 1936.XI., 1936.XII.8., 1936.XII.10., 1937.II.27., 1937.III.8., 1937.III.11., 1937.IV.1., 1937.VII.21., 1938.III.11., 1938.III.28., 1938.IV.5., 1938.IV.7.,

1938.VI.29., 1938.VII.1., 1938.VII.10., 1938.VII.19., 1938.VII.25., 1938.IX.22.
Hoffmann, Hamilkar 1938.XI.27., 1939.III.9.
Hojdics, Sztepan 1938.X.18.
Hokky Károly 1922.XII.31., 1925.XI.6., 1926.II.10., 1928.VII., 1930.II.20., 1931.I.31., 1931.III., 1932.I.21., 1932.II., 1932.IV.2., 1932.IV., 1933.I., 1933.IV., 1933.VI.11., 1933.XI.18., 1934.X., 1934.XII., 1935.VIII.9., 1935.XI., 1936.V.14., 1936.VI.21., 1936.XII.16., 1937.IX.4–5., 1937.XII.31., 1938.III.31., 1938.VI.29., 1938.X.16., 1939.I.25., 1939.I.28., 1939.VI.28.
Holchman Károly 1918.XI.3.
Hollósy Simon 1918.V.8.
Homa Ferenc 1940.XI.
Homicsko, Vladimir 1921.VIII.21., 1922.VIII.13., 1938.X.8., 1939.VI.28.
Hopta Gyula 1938.I.30.
Horkai István 1942.VI.4.
Horkay Antal 1936
Horny Oszkár 1923.III.25., 1924
Horovitz Mór 1931.II. eleje
Horovitz Mórné 1918.XII.28.
Horthy István 1922
Horthy Miklós 1921.I.16., 1938.IX.17., 1938.X.14., 1938.XI.10., 1939.III. eleje, 1939.III.1., 1939.III.14., 1939.III.18., 1939.III.20., 1939.III.21., 1939.VI.17., 1939.VI.27., 1939.VI.28., 1939.VII.1., 1939.VIII. eleje, 1940.IV.2., 1940.IX.2., 1941.IX.2., 1941.IV.12., 1943.VI., 1944.III.22., 1944.VI.3., 1933.X.11., 1944.X.16.
Horváth Aladár 1944.VI.26.
Horváth Dezső 1939.IX.16.
Horváth István 1942.XII.12.
Horváth Kálmán 1920.X.2., 1920.XI.14., 1926.III.16., 1926.IV.4.
Hóman Bálint 1939.III.18., 1939.V.25., 1939.XI.22., 1941.V.17–VI.8., 1943.III. eleje
Hrabár János 1939.XI.20.
Hrabár, Konstantin 1922.X.28., 1924.IX.25., 1925.VII., 1926.II., 1929.VII., 1933.III.27., 1933.VIII., 1933.X., 1935.II.15., 1935.III.1., 1935.III.21., 1935.XII.29., 1936.IV., 1936.VII., 1936.IX.14., 1936.IX.23., 1936.X.26., 1936.XI., 1936.XII.25., 1937.X.8., 1937.X.12., 1937.XI.4., 1937.XI.21., 1937.XII., 1938.III., 1938.VII.10., 1938.IX.28., 1938.X.9., 1938.XII.19.
Hrbek, Jan 1924.IX.17., 1925.IX.13., 1927.I.19.
Hubai Imre 1940
Hubay Kálmán 1938.XII.13., 1939.III.8., 1939.VII.15., 1940.VI.14., 1940.VI.16.
Huber, Jaroslav 1922.IV.11., 1925.II.
Hunyady István 1925.III.22., 1937.III.
Husák 1921.I., 1921.VIII.
Huszár Béla 1932.X.
Husznai Gyula 1938

Husznaj, Igor 1931.VIII.
Huszti Ferenc 1934.IV.29.

Ibrányi György 1926.II.2., 1926.IX.4.
Ibsen, H. 1927.III.15.
Ignácz Rózsa 1942.VII.
Ihnát András 1942
Ijjász Gyula 1922, 1923, 1924, 1926, 1931, 1936, 1940.III.
Ilku Pál 1934, 1936
Illés Andor 1918.XI.17.
Illés Béla 1920.III., 1920.V.1.
Illés (Illyasevits) József 1921.I.17–II.17., 1921.IX.10., 1938.X.15., 1939.III.18., 1939.IX.21.
Illyés Gyula 1939.VI.1–3.
Ilniczky Sándor 1939.I.22., 1939.III.30., 1939.IV.14., 1939.VII.1., 1939.VII.16., 1939.IX.28., 1939.XI.20., 1939.XII.4., 1939.XII.9., 1940.II.26., 1940.II.28., 1941.II.28., 1941.VII. vége, 1941.XII.11., 1942.VI.3., 1942, 1943.III.25., 1944.I.
Imrédy Béla 1938.VII.17–20., 1938.IX.20., 1938.IX.29–30., 1938.X.16., 1938.XI.13., 1938.XI.30., 1939.I.6., 1939.I.22–23., 1939.III.18., 1939.XI.3., 1940.X.4., 1944.V.
Imrédy Béláné 1939.IV.
Incze Péter 1939.III.25.
Indig Mózes 1927.VII.5–27.
Inke Rezső 1940.VII.25., 1941.IX.
Ireneusz (Irenej) 1926.I.17., 1927.II.6.
Isaák Imre 1921.VII.31., 1923.III.4., 1932.I.21., 1932.IX., 1933.VII.6.
Ivancsó István 1940.VII.
Ivaskó György 1922
Iván József 1940.XII.
Iván Sándor 1934.IX.25., 1935.IX.11., 1939.X.
Ivánka László 1942.II., 1942.III.21., 1943.I.
Ivánffy Géza 1938.III.31–IV.3.
Iványi-Grünwald Béla 1921, 1931.V.2., 1931, 1942.IV.

Jabloniczky János 1919.XI., 1924.X.3., 1925.III.28., 1925.V.16., 1925.V.18.
Jablonkay István 139.VIII.4–7.
Jabotinsky, Vladimir 1932, 1933.IV.29., 1940
Jaczik Miklós 1924.II.19., 1925.X.24., 1933.IV. eleje, 1933.XI. vége
Jaczkó Olga, N. (Nátolyáné) 1918, 1925, 1928, 1929
Jaczkovich István 1939.II.17.
Jaeger Béla 1938
Jakabffy Dezső 1942.VIII.
Jancsisin, Iván 1938.V.12.
Jankovics (Jankovich) József Mihály 1922.IX., 1931, 1932.I.17.
Jankovics Marcell 1926.XII.8.
Jankó Zoltán 1936.I.19.

Janovics Jenő 1937.XII.6–8.
Jantsky Béla 1942.XI.14.
Jaross Andor 1931.VIII., 1936.VI.21., 1938.IV.5., 1938.V.6., 1938.VI.29., 1938.VII.19., 1938.XI.13., 1939.I.6., 1939.V.10., 1939.VII.1., 1939.XI.3., 1939.XI.10., 1939.XI.21., 1940.IV.1., 1940.X.4., 1944.III.22.
Jaross Gyula 1921.IX.11., 1921.XI.13., 1923, 1924.I.13., 1924.II.19., 1925.IV.5., 1925.X.18., 1926.II.2.
Jáchym, Alois 1927.VII.5–27.
Ják Sándor 1937, 1938
Jánoky-Madocsay Gyula 1925.V.16.
Jánosska György 1924.VIII.30–31.
Jászi Oszkár 1918.X.31., 1919.I.18.
Jech, Leo 1934.III.
Jendrék András 1927.VII.5–27.
Jestribek 1937.IX.14.
Joó Kálmán 1936.VII.
Josis 1930.XII.20.
Jósika Miklós 1932.VII.20.
Jókai Mór 1925.II.21–22., 1925, 1931, 1935, 1937.IV.11.
József Ferenc 1940.VI.17.
Juga Konstantin 1927.VII.5–27.
Juhász Andor 1938.XI.12.
Juhász Árpád 1932.VI., 1933.VI.10.
Juhász János 1918.X.31.
Juhász, Michal 1929.IV.16., 1932.XII.12.
Juszkó János 1918.XI.17.

Kacsa Gábor 1937.III.
Kacsóh Pongrác 1927.III.15., 1939.VIII.13.
Kacsó Sándor 1937.XII.6–8.
Kadlecz Antal 1939.III.12.
Kalász Andor 1921.XII.16.
Kallus Hermina 1925
Kalmár Marián 1939.I.22.
Kaminszki József 1919.III.24., 1920.VI., 1920.VIII., 1920.XII.14., 1921.III.9., 1921.IV.22., 1921.VII.17., 1921.VII.26., 1921.XII.16., 1921, 1922.I.16., 1922.III.20–23., 1923.II. közepe, 1923.III.22., 1923.VII.22., 1923.VII., 1924.I.26., 1924.III.16., 1926.II.16., 1932, 1934, 1936.XI.28., 1938.X.8., 1939.IV.14., 1939.VII.1., 1939.VII.16.
Karaman, Vaszil 1938.XI.14.
Karácsony Sándor 1943.XI.13–14., 1944.II.24., 1944.II.27.
Karády Katalin 1943.IV.
Karczub Géza 1921.VIII.
Karczub Gyula 1922.IV.20., 1922.XI.
Kardos Géza 1939.II.
Karinthy Frigyes 1922.XI.13–17.
Karmasin 1937.III.6.

Karus Mihály 1942.II.
Kasser Emanuel 1927.VII.5–27.
Kasztor Ernő 1926.IV.19., 1926.V.31.
Katona József 1940.IV.27.
Katrics József (id.) 1924.VII.1., 1925.XI.6., 1926.V.31.
Kavasch Ernő 1921.XI.10., 1923.X.22., 1925.XI.22.
Kádár L. Levente 1942.XI.
Kájel Mihály 1937.III.
Kállay Miklós 1939.IV., 1939.VII.21–24., 1942.III.9., 1942.X. második fele, 1942.X., 1943.II.26.
Kálmán Imre 1927.III.15.
Kánya Kálmán 1937.I.22., 1937.XI.20–29., 1938.VII.17–20., 1938.IX.20., 1938.XI.9., 1938.XI.18., 1938.XI.30., 1939.XI.3.
Károly, IV. 1918.XI.13., 1921.X.23.
Károly (román király) 1936.X.26.
Károlyi Gyula 1939.III.18.
Károlyi Mihály 1918.X.31., 1918.XII.3., 1918.XII.29., 1919.I.18., 1919.III.20.
Kelembéri Sándor 1927.II.25., 1927.IV.1.
Kelemen József 1942.II., 1942.III.21.
Kemeneczky Kálmán 1924
Kende Csaba 1937.IV.11.
Kerekes István 1921.II.1., 1921.IV.22., 1922.III.11., 1922.III.20–23., 1922.X.1., 1925.III.22., 1936.X.24., 1938.III.17., 1939.IX.1.
Kerekes Istvánné 1936.IV.16.
Kerényi Márton 1927.VII.5–27.
Kerényi Sándor 1934.VI., 1937.XII.
Keresztes-Fischer Ferenc 1939.III.18., 1939.III.25., 1940.II.28.
Keresztes-Fischer Lajos 1938.IX.20.
Kersék János 1925.IX.7., 1925
Kertész Pál 1930.X.
Kisfaludi Stróbl Zsigmond 1921.I.16.
Kiss Árpád 1920.X.2., 1920.XI.14.
Kiss Dezső 1922.V.28.
Kiss Géza, Hegyaljai 1918.X.31., 1918
Kiss Gyula 1937.III., 1942.III.
Kiss József 1927, 1934.IX.5.
Kiss László 1925.V., 1928, 1933, 1934, 1940, 1943
Kiss Manyi 1943.II.8–9.
Kiss Tivadar 1937.III.
Klein Jenő 1918
Klein Teréz 1937.IV.29.
Kletz Károly 1940.VII.
Klima, Viktor 1934.IX., 1934.XII., 1935.X., 1937.II.
Klimpus, Dmitro 1938.XI.9., 1938.XI.12., 1939.I.13.
Koczka András 1933
Klocsurak, Sztepan 1920.V.16., 1934, 1938.X.8., 1939.III.6., 1939.III.14., 1939.III.15.

Kodolányi János 1934.IX.5., 1939.V.27.
Kolban, Eric 1922.XI.24.
Koller Béla 1921.I.
Kolumbán Lajos 1938.XI.
Komáromi János 1934.IX.
Komáromy Lajos 1923.IV.17.
Komjáthy Gábor 1923.IV.17., 1933.VII.6.
Komjáthy István 1933.VII.6.
Komlósi László 1935.III.
Komlóssy István 1927.X.14.
Koncsek István 1940
Kondor Jenő 1942.II.
Konkoly-Thege István 1935
Konrády Lajos 1926.XII.8.
Kontratovics, Irenej (Irén) 1939.III.3., 1939.III.23., 1939.IX.1., 1939.XI.4.
Korláth Endre 1918.VI.28., 1918.XII.29., 1920.VI.1., 1920.VIII. eleje, 1920.VIII.17., 1920.VIII., 1920.XI.7., 1920.XI.30., 1920.XII.7., 1921.II.1., 1921.II.14., 1921.II.15., 1921.III.6., 1921.III.9., 1921.III.23., 1921.III.27., 1921.IV.22., 1921.V.15., 1921.VII.31., 1921.IX.29., 1921.XI.4., 1921.XI.10., 1921.XI.30., 1921.XII.17., 1922.I.5., 1922.III.20–23., 1922.IV.30., 1922.VII.26., 1922.VIII.14., 1923.III.4., 1923.V.6., 1923.VII.20., 1923.XII.15., 1924.I.13., 1924.II.7., 1924.II.8., 1924.II.19., 1924.III.16., 1924.III.18., 1924.III.20., 1924.IV.9., 1925.I.6., 1925.II.10., 1925.III.2., 1925.V.18., 1925.VIII.16., 1925.X.2., 1925.X.8., 1925.X.18., 1925.X.21., 1925.X.24., 1925.XI.6., 1925.XI.15., 1925., 1926.I., 1926.II.2., 1926.II.25., 1926.VI.10., 1926.VII., 1926.IX.4., 1926.IX.16., 1926.XI.15., 1927.II.12., 1928.V.10., 1928.VII., 1929.VII.26., 1929.VII.27., 1930.VI.14., 1932.IV.2., 1932.VI., 1932.IX.28., 1932.X.20., 1933.V.14., 1933.VI.10., 1933.VI.11., 1933.VII.2., 1933.VII.6., 1934.V.4., 1934.V., 1934.X.22., 1936.I.17., 1936.III.18., 1936.VI.21., 1936.IX.1., 1936.XI.30., 1936, 1937.VIII.12., 1937.XI., 1938.III.3., 1938.III.31., 1938.IV.7., 1938.VI.26., 1938.VI.29., 1938.VII.19., 1938.X.7., 1938.X.16., 1938.XII.6., 1938.XII.22., 1939.IV.27., 1939.VI., 1939.IX.1., 1939.IX.24., 1939.XI.3., 1939.XII.15., 1944.VI.11.
Kormos Gerő 1928.XI.10., 1937.V.27., 1939.I.21.
Koós Károly 1934.IX.
Kornis Gyula 1939.III.18.
Kornitzer József 1925.II.7.
Kosáryné Réz Lola 1940.VI.16.
Kossey János 1920.VIII., 1939.III. eleje, 1939.V.16., 1940.IX.23.
Kosvanec, Jaroszlav 1923.V.6.
Kosszej, Pavlo 1938.VI., 1938.XI.14.
Kosztolányi Dezső 1934.IX.5.
Kotljarevszkij, Iván 1921.XII.
Kovács (Kovách) Béla 1922.IV., 1926.V.31., 1926.IX.4., 1930, 1934
Kovács Béla 1943.VII.

Kovács Károly 1935
Kovács Lajos 1936.X.15.
Kovássy Elemér 1933.IX.23.
Kováts Miklós 1920.VIII.28., 1926.VII.3., 1928.VII., 1934.X.12., 1936.XI., 1939.I.28., 1939.XI.4., 1942.
Kováts Terus 1927.III.15.
Kozár Lajos 1927.VII.5–27.
Kozma György 1935.III.31.
Kozma Miklós 1938.IX.29–30., 1938.XI.12., 1939.III.23., 1939.IV.24., 1939.XI.3., 1940.IX.12., 1940.IX.15., 1940.IX.20., 1940.IX.22., 1940.X. közepe, 1940.XI., 1941.I.12., 1941.IV.2., 1941.V.1., 1941.VI.9., 1941.VIII.21., 1941.XI.13., 1941.XII.7., 1941.XII.11.
Kóbor Irén 1927.III.15.
Kósa Kálmán 1939.IX.16., 1940.IV. vége
Kósa Lajos 1944.I.6.
Kökényesy Péter 1942.II.
Körmendy-Ékes Lajos 1919.XI., 1920.VI.2., 1920.XI., 1921.II.14., 1921.II.22., 1921.V.15., 1922.X.1., 1924.III.9., 1924.VIII.22., 1925.V.16., 1925.V.18.
Környei Molnár György 1941.VI.4.
Köszörű Károly 1927.I.24., 1936.VI.21., 1938.III.17., 1938.VI.29., 1938.X.13., 1943.II.12.
Kövy Árpád 1926.XII.8.
Kőmíves Sándor 1931
Kramář, Karel 1918.XI.14., 1919.I.18.
Krausz József 1941.X.
Králik, Frantisek 1925.XI.15., 1926.VI.10., 1928.V.28.
Kreisler Géza 1923
Kricsfalussy-Hrabár András 1943.I.1.
Kriveczky Antal 1939.VII.
Krofta, Kamil 1932.I.21., 1932, 1934.X.27.
Krokovay Károly 1939.VI.18.
Kroó Sándor 1935.V.26.
Kropacek, Psemys 1922.X.12.
Krúdy Gyula 1919
Kuen-Hédervári 1939.III.22.
Kun Béla 1935.X.
Kun István 1922, 1925
Kunder Antal 1939.I.22–23., 1939.IV.
Kunos Ignác 1926.X.23.
Kurtyák Iván 1923.I.23., 1923.XII.31., 1924.I.26., 1924.III.16., 1924.IV.9., 1924.X.10., 1925.I.20., 1925.VII.25., 1925.XI.1., 1925.XI.15., 1926.II.15., 1926.II.16., 1926.VI.7., 1926.VI.10., 1926.VI.28., 1927.II., 1928.VII.28., 1928.VIII., 1928.IX., 1929.II.15., 1929.XII.18., 1930.II.20., 1930.III.29., 1930.V.7., 1930.VII.29., 1930.VIII.19., 1931.I.29., 1931.III.5., 1931.III., 1931.VIII., 1932.V.15., 1933.I.2., 1934.XI.24., 1938.X.26., 1938.XI.3., 1941.IX.14.
Kutkafalvy József 1918.XI.17.

Kutkafalvy Miklós 1921.IX.10., 1922.XI.24.
Kutlán András 1942.IX.15., 1942
Kutlán István 1923, 1933
Kuzmics Gábor 1939.IV.

Lahita Ernő 1936.IV.
Lakesz Mihály 1925
Lakos Alfréd 1931
Laky Imre 1938
Latabár Árpád (ifj.) 1926, 1942.VI.23–25.
Lator István 1925.XII.20., 1933.VII.6.
Lábas Zoltán 1942.II.
Láhner Kálmán 1926.VIII.15.
Lám Elemér 1918.X.31., 1923.VIII.5.
Lánczy Anna 1940
László Ernő 1926.V.31.
László Vladimir 1940
Lázár Mária 1938.VII.
Lebegyev 1944.VI. vége
Lebovics Jenő 1944.VI.17.
Lebovits Dezső 1927.VII.5–27.
Legeza Pál 1918.XII.1., 1919.I.12., 1920.VII.20.
Leisman Jenő 1944.VI.17.
Lelley Jenő 1919.XI., 1920.III.23., 1922.X.1., 1924.VIII.28., 1925.V.16., 1925.VIII.25., 1925.X.16.
Lenin, V. I. 1924.I.31.
Lensing, Robert 1918.IV., 1918.XI.15.
Lescsisin György 1932.X.
Levicky Mihály 1936
Lichtestein Adolf 1927.VII.5–27.
Ligeti Ernő 1934.IX., 1937.XII.6–8.
Limbach Emánuel 1925.X.24., 1926.VI.13.
Losonczy István 1939.IX.21.
Löw Lázár 1921.III.17.
Lőrincz Gyula 1930.VIII.
Lőrinczy Jenő 1920.VIII.11.
Lőte Pál 1939.VIII.4–7.
Ludányi Bay Gábor 1942
Ludo, Koren 1939.IX.3.
Lugosi Mihály 1940.IV.3–4.
Lukács Béla 1943.XI.5.
Lukács Margit 1941.V.17–VI.8.

Madarász István 1939.X., 1939.XI.19–23.
Madarász Lajos 1933.VIII.12.
Madách Imre 1941.V.17–VI.8.
Magos Győző 1939.IV.
Magyar Bálint 1918.X.31., 1920.VIII., 1921

Magyar-Mannheimer Gusztáv 1931
Major Tamás 1941.V.17–VI.8.
Majoros István 1939.I.6.
Makkai Sándor 1934.IX., 1935, 1937.V.1.
Makovicka Ferenc 1927.VII.5–27.
Malina, Sztaniszlav 1923.X.22.
Malinics Ernő 1941.IX.14., 1942.III.2.
Malypetr, Jan 1923.VII.23., 1932.X.24., 1933.II.8., 1933.X.17., 1935.VI.3.
Mandel Mór 1921.IX.2., 1935
Mandics József 1925.III.22.
Margittay Endre 1929.IX.15.
Margócsy Aladár 1922.VIII., 1924.VIII.30–31., 1925.XI.22.
Marina Gyula 1935.I., 11939.III.15., 1939.III.20. körül, 1939.III.22., 1939.IV.4., 1939.IV.22., 1939.VII.7., 1939.VII.16., 1939.X., 1943.I.27.
Markovic, Iván 1925.I.
Markovszky Sándor 1922.XI.19.
Marmaggi, F. 1924.VI.4.
Martin János 1940
Marx Károly 1942.III.14.
Masaryk, Tomáš Garrigue 1918.IV., 1918.V.30., 1918.X.14., 1918.X.18., 1918.X.23., 1918.X.24–26., 1918.X.28., 1918.XI.13., 1918.XI.14., 1918.XII.20., 1918.XII.21., 1919.I.20., 1919.II.1., 1919.II.13., 1919.V.8., 1919.VII.29., 1919.VIII.12., 1919.IX.10., 1920.II.15., 1920.III.7., 1920.V.5., 1920.V.27., 1921.II., 1921.V.5., 1921.VIII.25., 1921.IX. eleje, 1921.IX.22., 1922.I.1., 1924.I.13., 1927.V.27., 1928.V.28., 1928, 1929.IV.16., 1930.III.1–8., 1930.IX.13., 1930, 1931.III.1., 1934.V.24., 1934, 1935.III.1., 1935.IV.17., 1935.XII.14., 1935, 1937.IX.14., 1937, 1939.IV.24., 1942.III.14.
Mascagni 1926.III.1.
Matécsa György 1921.II.27.
Mádi Zoltán 1943.VII.
Márton L. Béla (Márton Béla) 1940, 1943.V.1–2.
Medgyaszay Vilma 1921
Megay László 1939.VI., 1942.VI., 1942.IX.17., 1942.I.9., 1942.IV.2., 1942.VI., 1943.III. eleje, 1943.XI., 1944.IV.20., 1944.IV.27., 1944.V.
Meisels László 1923.III.4., 1925.IV.5.
Meiselsz Gyula 1926.VIII.15.
Meiselsz Sándor 1926.VIII.15.
Merényi Gyula 1918
Mermelstein Mihály 1920.XII.
Mezei Mária 1942.VI.5–7.
Meznik, Jaroslav 1934.VIII., 1936.XII.25., 1937.I.1., 1937.I.26., 1937.IV., 1937.X.8., 1937.X.12., 1938.VI. eleje, 1938.X.15.
Mécs László 1918, 1921.V.3., 1922.X.24., 1922.XII.31., 1923, 1924.XI.5., 1929.XII.15., 1931.III.25., 1931.III.28., 1934.IV.15., 1934.X.14., 1925.X.26., 1936.III.7., 1936.IX.20., 1937.IV.11., 1939.XI.4., 1940.XI.9., 1941.I.21., 1941.IX.23., 1942.II.3., 1944.I.22.
Méhes Sámuel 1921.VIII. vége

Méray Ádám 1923.XI.25.
Mészáros Ági 1943.VII.3–4.
Mészáros Ferenc 1925.VIII.
Micara Kelemen 1922.IV.25.
Mihály (román trónörökös) 1936.X.26.
Mihalkó János 1920.IX.17.
Mihók János 1927.VII.5–27.
Mikita Sándor 1922.X.12.
Mikszáth Kálmán 1927.III.15., 1931, 1935
Milotay István 1933.VI.2., 1939.III.25.
Minay István 1918.X.31., 1918.XII.29.
Miskolczy Lajos 1927.VII.5–27.
Mitrák, Alekszandr 1931.VI.5–6., 1931
Mittelmann Béla 1926.VIII.15.
Mizsák Péter 1933.VII.6.
Mocskos Iván 1921.VII.17., 1922.III.20–23., 1923.II. közepe, 1923.III.22., 1923.VII., 1924.I.26.
Molnár Arnold 1927.VII.5–27.
Molnár Béla 1921.IX.
Molnár C. Pál 1942.VIII.
Molnár Ferenc 1927.III.15.
Molotov, V. 1941.VI.22.
Molter Károly 1937.XII.6–8.
Mondy Miklós 1933, 1937
Mondok Iván 1920.VIII., 1924.III.16., 1925.XI.15., 1926.VI.10.
Mondry, A. 1933.XI.4.
Monori Miksa 1920.X.15.
Moravecz 1922.XI.
Moravek Alajos 1922.XI.
Morvay Zoltán 1921.I.
Morvay Zsigmond 1939.IV.
Mosolygó József 1938.X.16.
Moys, Ladislav 1919.II.19.
Móna Sándor 1939.IV.
Mónus Gyula 1927, 1928.XI.10., 1930, 1934
Móra Ferenc 1931.IX.27., 1932.V.29., 1933.V., 1933, 1934.IX.5., 1934.IX.
Móricz Zsigmond 1926.XI.14., 1932.III., 1933.VII. eleje, 1934.IX.5.
Munkácsy Mihály 1941.VI., 1944.II.20.
Muráti Lili 1938.VII.
Mussolini, B. 1938.X.14., 1938.X.27–30., 1939.I.6., 1939.III.28.

Nagy Aladár 1940
Nagy Endre 1931
Nagy Gáspár 1928.XI.10.
Nagy Jenő 1923
Nagy József 1918.X.31.
Nagy Kálmán 1921.IX.11., 1922.VI.4., 1922.X.1., 1923.III.10., 1924.III.9., 1924.VIII.22., 1925.V.16., 1927.II.12.

Nagy Lajos 1924, 1925
Nagy Márton 1938
Nagy Sándor 1933.VII.6.
Nagybányai Margit 1931.III.25.
Nagyidai (Nagyiday) Ferenc 1924.II.19., 1925.X.24., 1933.VII.6.
Narancsik Imre 1938.III.
Nazimov, Borisz 1941.IV.2.
Nádas József 1933.VI.10., 1934.IX., 1934
Nádas Józsefné Schmidt Etelka 1942
Nečas, Jaromír 1924.III.16., 1925.XI.15., 1926.VI.10., 1928.V.28., 1928.VII., 1930.II.8., 1936.IX.19.
Nedeczey János 1928.I.12., 1934.I.5.
Nelky Jenő 1940.IX.12.
Nemec, František 1944.VII.14.
Nemes József 1923.III.10., 1938.XII.22.
Neményi Lili 1935, 1942.VI.23–25.
Neumann Márton 1926.VIII.15.
Neupauer János 1942.V.
Nevicki, Irina 1935.IV.
Németh Imre 1918.X.31.
Nicolson, Harold 1919.IV.17.
Nicsaj, Vladimir 1920.VII.12.
Nitzsch Andor 1925.I.6., 1925.II.10.
Novák Andor 1926
Novák Endre 1923.IV.16., 1926.V.16.
Novákovits Béla 1939.VI.12., 1939.VI.30.
Novek Béla 1925.III.22.
Nuller, Méhl 1924
Nuszer Lajos 1923.IV.16.

Nyárády, Dioniszij 1938.XI.15., 1938.XII.3., 1938.XII.16., 1939.IV.4.
Nyilas Vince 1927.VII.5–27.
Nyimcsuk, Dmitro 1938.X.8.
Nyitrai Béla 1933.II.5., 1934.II., 1934.III.11.
Nyírő József 1934.IX.

Oláh György 1928.X.21.
Oláh Miklós 1941
Olbracht, Ivan 1933, 1942.III.14.
Olcsvári Gyula 1925.XI.22.
Orbán Gábor 1931.III.1., 1931.XI.8.
Orémusz László 1937.III.
Orosz Imre 1937.III.
Orosz Lajos 1923
Orosz Péter 1942.III.12.
Ortman Rezső 1943.XI.14.
Ortutay Gyula 1939.VI.1–3.

Ortutay Jenő 1935.V.26., 1936.XII.25., 1938.X.7., 1938.XI.9., 1939.IV.9., 1942.I.31.
Ortutay Pál 1941.VI.25., 1941.VIII.
Ortutay Sándor 1939.II.12.
Ortutay Tivadar 1939.III.22., 1943.I.1., 1943.XI.10., 1943.XII.1., 1944.X.15.
Osvald János 1939.IV.6.

Ölvedi László 1928.VIII.
Őry Ferenc 1940.XI.

Paček, Jan 1927.VII.5–27.
Pacsuta, Nyikolaj 1918.IV.
Padányi-Gulyás Béla 1940.I.13., 1940.IV.4., 1940.IV.5.
Pakots József 1931.I.15.
Palkovich Viktor 1925.III.28., 1925.V.16.
Pap János 1918.XI.28.
Papp Antal 1918.XI.6., 1921.I.17–II.17., 1921.IX.17., 1921.IX., 1922.IV.19., 1922.V.25., 1922.IX.12., 1924.II., 1924.V.19., 1924.VI.4., 1925.IX.10., 1925.IX.11., 1932.V.15.
Papp Ferenc 1925.II.15., 1939
Papp György 1942
Papp István 1937.III.
Papp László 1919.IV.16.
Papp Sándor 1921.V.29.
Parányi-Pabar István 1939
Paris 1919.XII. vége, 1922.X.29.
Pataki Ferenc 1943.VIII.18., 1944.VI.17., 1944.VIII.30.
Pataky Lajos 1941.XI.22.
Pataky László 1943.V.11.
Pataky Mária 1939, 1943.V.23.
Pataky Tibor 1938.IX.20., 1938.XII.6., 1938.XII. vége, 1939.I.22–23., 1939.III.18., 1939.III.22., 1939.III.25., 1939.IV.14., 1939.VII.7. után, 1939.VIII.6., 1939.IX.16., 1939.XI.3., 1940.II.26., 1943.III.15., 1943.X.11–16., 1943.XI.5.
Patay Gyula 1926.VIII.15.
Paulik János 1921.IV.22., 1921.IX.11., 1921.XII.17., 1925.IV.5.
Páger Antal 1939.V.27.
Pál (jugoszláv régensherceg) 1938.VII.17–20.
Pálesch Ervin 1929
Pálóczi Czinke István 1920.VII.1.
Pálóczi Horváth Lajos 1935.VII.10., 1938.XI.18., 1942
Párkányi, Iván 1938.X.4., 1938.X.9.
Pásztor Ferenc 1922, 1934.III.11.
Pásztor János 1921.I.16.
Pásztor József 1926.II.
Pásztor Mihály 1927
Péchy-Horváth Rezső 1942

Péchy Miklós Szabolcs (Péchy Szabolcs) 1940.XI.16., 1940.XII.19.
Pelech, Julián 1922.X.12.
Peleh, Jurij 1919
Peleskey Sándor 1921.I., 1922.XI.19., 1923.II.8., 1924, 1925.IX.7., 1925.IX.15., 1925
Pelle István 1933
Peltsárszky Imre 1938.XII.22., 1940.V. vége, 1941.II.27.
Perczel Zita 1935
Pereszlényi Ernő 1942
Perevuznik, Jurij 1939.III.14.
Perényi Zsigmond 1939.III.18., 1939.VI.28., 1939.VII.7., 1939.VII.7. után, 1939.VII.16., 1939.VII.17., 1939.VII.21–24., 1939.IX.19., 1939.IX.21., 1939.IX.28., 1939.X.9., 1939.X., 1939.XI.3., 1940.II.26., 1940.II.28., 1940.III., 1940.IV.3–4., 1940.V., 1940.VI.24., 1940.VII.5., 1940.VII.22., 1940.VII. vége, 1940.VIII.18., 1940.VIII.20., 1940.IX.2., 1940.VI. (azonos nevű őse: 1922.III.5., 1939.X.6.)
Perszina Alfréd 1922.V.28.
Pesek, J. 1920.IX.17., 1920.X.16., 1920.X.19., 1921.IX.26., 1922.IX.1., 1923.VIII. eleje
Petenyko István 1941.XII.3.
Pethes Sándor 1943.VII.3–4.
Petőfi Sándor 1922.VIII.14., 1922.XI.21., 1922.XII.31., 1923.I.14., 1923.I.23., 1923.II.8., 1923.II., 1923.IV.15., 1923.XII.31., 1928, 1936.III.18., 1938.VIII.14.
Petőházy Sándor 1939.VIII.4–7.
Petrásek Ágoston 1925.V.16., 1925.V.18.
Petridesz János 1926.II.21.
Petrigalla Péter 1919.XII. vége, 1923.VII.22., 1923.X.16., 1926.II., 1927.III.1., 1932.XII.6., 1932.XII.19.
Petrogalli Oszkár 1922.II.3–4., 1922.VI.1., 1923.I., 1923.V.6., 1924.VIII.22., 1925.II.10., 1925.III.2.
Péter Mihály 1923, 1925, 1926
Péter Zoltán 1932.XII.6., 1932.XII.19.
Pfeiffer Miklós 1933.II.
Pichon 1922.XI.
Piłsudski 1930.VII.1., 1936.V.12.
Pisch András 1920.XII.19.
Piszeckij, F. 1919.II.13.
Pius, XI. 1924.VI.4.
Pius, XII. 1939.IV.4., 1940.X.19.
Pjescsák, Iván 1938.III.28., 1938.VI., 1938.X.8., 1938.X.11., 1938.X.12., 1938.X.26.
Ploténi Nándor 1922.I.12., 1934.XI.22., 1939.IX.1.
Ploténi Vilmos 1940.XII.14.
Podhradszky György 1919.II.23.
Podolcsák Miklós 1936.XII.25.
Polchy István 1918.XI., 1921.XII. közepe, 1922.IX.17., 1923.III.4., 1924.II.19., 1924.V.11., 1925.IV.5., 1925.IX.7., 1926.II.2., 1926.IX.4.,

1926.XI.15., 1926.XII.8., 1928.XII.27., 1932.VII.1., 1933.III.28–29., 1936.VI.21., 1936.VI.22., 1938.XI.9., 1941.V., 1942
Polgár Károly 1926.VII., 1927.III.15., 1933.V.
Polhy József Leontin, D. 1940.X.19.
Popiel Zsigmond 1927.VII.5–27.
Popoff Mihály 1941.IV.12., 1941.VI.1., 1942.IV.9., 1943.IX.
Popovics András 1937.X.
Popovics Mihály 1939.III.28.
Popp, Iván 1938.V.6.
Pós Lajos 1919.III.7.
Prchala, Lev 1925.IX.1., 1939.I.16., 1939.I.20., 1939.II.7., 1939.II.8., 1939.III.6., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.IV.6., 1939.V.28., 1939.V.30., 1939.IX.4.
Preiss Gabriella 1927
Prerau Margit 1934.XI.22., 1938
Prohászka Ottokár 1934.IX.5.
Ptačnik, 1937.X.6.
Puskin, A. Sz. 1937.II.11–15., 1937
Puza, Jevhen 1920.V.16., 1920.VIII., 1921.IV.22., 1922.XII.14.

Rabbinovics Baruch 1937.V.
Radics Mihály 1918
Radvánszky Béla 1931.VIII.
Raics, Vladimir 1938.XI.20.
Rajkovics, Teodor 1938.X.18.
Ratkovszky Samu 1931.IX.20.
Rauch Károly 1938.XI.12., 1938.XI.19.
Ravasz László 1941.XII.11.
Rácz Pál 1918.XI.17., 1918.XI.28., 1919, 1920.VI.3., 1920.VIII.28., 1921, 1922.I.29., 1922.XII.31., 1923., 1925.V., 1926.V.31., 1926.VII.3., 1926.XI.14., 1926, 1928, 1929, 1931.III.28., 1932.IX.közepe, 1933.II., 1933.VII.9., 12., 1934.IX.15–16., 1934, 1935.IV.19–21., 1935.VII.12., 1936.III.7., 1936.XII.12., 1937.II.15., 1937.III.16–17., 1938.III.16., 1938.V.12., 1938.VII.10., 1938.IX.16., 1939.XI.4., 1942.II.3., 1943.VII., 1943.XI.5., 1943.XII.15.
Rákóczi Ferenc, II. 1923.IV., 1923.XI.29., 1936.II.25., 1926.XII.5., 1927.V.7., 1932.III., 1935.I.20., 1935.I.26., 1935.IV.2., 1935.IV.6., 1935.IV.7., 1938.VII.24., 1939.VI.29., 1941.IX.23.
Rátz Kálmán 1938.X.15.
Rátz Miklós 1920.VII.28.
Reinitz Béla 1922.II.18.
Reisman Henrik 1918.X.31., 1918.XI., 1920.XII.20.
Reisman Simon 1918, 1922.IV.
Remes Ferdináand 1937
Renn, Ludwig 1932.III.
Rescsuk, Vaszil 1925.XI.15.
Retyeznik János 1939.XI.20.
Revilliod, Pierre 1933.VIII., 1935.III.

Réthy-Hesslinger Ferenc 1944.V. eleje, 1944.V. közepe, 1944.V., 1944.VI.3.
Rétyi Gazda Elemér 1926.II.2.
Révai, Julij (Révay Gyula) 1924.X., 1928, 1936.II., 1938.X.5., 1938.X.8., 1938.X.10., 1938.X.11., 1938.X.12., 1938.X.26., 1938.X.30., 1938.XI.9., 1938.XI.22., 1938.XII.29., 1939.I.25., 1939.III.6., 1939.III.14., 1939.V.30.
Révaj, Fedor 1935.V.26., 1939.I.8., 1939.I.18.
Révay István 1934
Révész Imre 1939.VI., 1940.V. vége
Révész Kálmán 1920.X.13.
Ribbentrop, J. 1938.X.19., 1938.X.22., 1938.X.27–30., 1938.X.30., 1939.I.6., 1939.I.22.
Riskó Béla 1923.XII.31., 1924.III.16., 1939.VII.7., 1942.II.
Rizsák, V. 1920.VI.
Rohács, Iván 1938.X.26., 1942.III.2.
Rojkovics Tivadar 1922.I.
Romanov, Vlagyimir 1938.XII.16.
Román, Iván 1938.XI.9.
Romzsa György Theodor 1944.IX.24.
Rosenberg Miklós 1937
Roskovics Emánuel 1941.III.20.
Roszoha, Sztepan 1938.X.26.
Rottmann Mozart 1926, 1931, 1933
Roykó Alfréd 1925, 1933.VII.6.
Rozgonyi József 1918.X.31.
Rozsypal, Antonín 1923.XI.18., 1924.IV.30., 1925.III.19., 1925.IV.5., 1926.IX.15., 1928.VIII.1., 1932.III.29., 1932.IX., 1932.XII.6., 1933.I.16., 1935.III., 1936.X.26., 1936.XII.25., 1937.I.1.
Rónay Mária 1940
Róth Béla 1936
Rózsa Ignác 1924
Rózsahegyi Kálmán 1929, 1934, 1943.II.8–9., 1943.XI.20.
Rudnay Gyula 1931
Rusznyák, Vaszil 1935.V.26.
Rybárik, Václav 1933

Sabján János 1918.XI.28.
Safranko Emanuil 1922.X.8., 1924.III.16.
Salamon K. 1922.III.20–23.
Sas Andor 1927, 1928, 1932, 1935.I., 1936, 1937
Savareanu 1938.XII.14.
Sáfáry József 1942.V.17.
Sáfáry László 1930.VIII., 1931, 1935, 1942.V.17., 1943.X.28.
Sájghy János 1927.VII.5–27.
Sándor (jugoszláv király) 1934.X.
Sándor Erzsi 1922.XI.13–17.
Sárkány Baba (Sárkány Jolán) 1936, 1937
Sárkány Lajos 1933.VII.6.

Sárosi Árpád 1918
Scheffler János 1943.V.23.
Schleifer Albert 1933.III.19.
Schlesinger Dezső 1927.VII.5–27.
Schönberger Géza, 1927.VII.5–27.
Schönborn-Bucheim Ervin 1925.IV.5.
Schreiber Hugó 1930.IX.
Schubert, Franz 1928.IV.22.
Schuszky József 1933.XII.
Schwartz Mór 1944.VI.17.
Schweiger Sámuel 1925.VII.9.
Schwingula Ferenc 1921.III.20.
Sebesi Ernő 1918
Sejkó Viktor 1918.XII.29.
Sepsi Márton 1920.VIII.20.
Septicki 1921.I.17–II.17., 1938.XII.1.
Sereghy Andor 1933.VII., 1933.XI., 1938.VII.
Serédi Jusztinián 1939.V.14., 1940.XI., 1943.III.25.
Sidló Ferenc 1921.I.16.
Sidor, Karol 1939.III.9.
Siegler Géza, Eberswaldi 1938.XI.9., 1938.XI.10.
Siklaky Dezső 1943
Simándy Pál 1918
Simecsek Károly 1922.X.
Simek 1926.XII.25.
Siménfalvy Árpád 1925.III.22., 1926.II.2., 1926.X.26., 1931.IX.14., 1932.IX., 1933.IV. eleje, 1933.IV.25., 1933.VII.6., 1933.XI. vége, 1934.IV.24., 1935.IV.2., 1936.VI.21., 1936.XI., 1938.II.26., 1939.I.3., 1939.VII.26., 1939.III.26., 1939.IX.1., 1939.IX.19., 1939.XII.12., 1940.XI.16., 1941.III.29., 1942.I., 1942.III.1., 1944.V. eleje
Simon Menyhért 1922, 1924.VII.1., 1924, 1925.V., 1926.V.31., 1927, 1929.XII.15., 1929, 1932.XII.18., 1936.VI.21., 1937, 1938.IX.22., 1942.I.2.
Simon Mózes 1918, 1921.IV.22., 1922.IX.24.
Simon Zsigmond 1937.III.
Simonkay Gyula 1940.IX., 1942.III., 1942.IV.13., 1942.XII.12.
Simor Erzsi 1943.XI.7.
Sinka István 1942
Škrál, František 1937.VIII.24.
Slavik 1926.VIII. eleje, 1932.III.21., 1934.IX.
Soltész Zoltán 1937
Somlay Artúr 1923
Somogyi Károly 1932.XII.5.
Soós István 1942.VI.20.
Sörös József 1939.IV.26.
Spaláné Beneš Miláda 1923, 1924
Spák Iván 1939.III.15., 1939.VI.28., 1942.XI., 1942
Spányi Artúr 1923.I.7.

Spenik László 1920.IX.17., 1925, 1939.IX., 1941.XI.
Spiegel A. 1922.III.20–23.
Spiegel József 1925.V.
Spira 1932.IX.18.
Splettstösser 1939.III.13.
Spoganics József 1918.X.31.
Spolarits (Spolarich) János 1921.VI.4., 1924.II.19., 1933.V. vége
Šrobár, Vavro 1922.VIII.7., 1922.VIII.29.
Stahlberger Miksa 1926, 1929, 1931
Steierer Ferdinánd 1925.XI.22.
Stefanek, A. 1929.II.29.
Stefán Antal 1935.V.26.
Stefán, Avgusztin 1918.XI.28., 1919.I.3., 1919.III.21., 1919.XII.30., 1925.IV.5., 1925.VII.28., 1925.XI.15., 1926.VI.10., 1928.V.28., 1938.X.26., 1938.XI.14., 1939.III.16.
Steinmetz Paula 1927.VII.5–27.
Stern Mór 1927.VII.5–27.
Steuer Sándor 1944.IV.30.
Stéger László 1942
Stok Károly 1936.X.15.
Strauszman József 1922.IV.
Stunda 1930.II.20.
Suba György 1923.II., 1929.X. vége
Surányi Géza 1928
Sutay Béla 1927.VII.5–27.
Sütő Áron 1921.VIII.2., 1923.IV.17.
Sütő Elza 1933.VIII.5.
Sütő Kálmán 1936
Švehla, Antonín 1919.VII.29., 1919.VIII.12., 1922.X.7., 1923.VII.22., 1923.VIII.1., 1925.XII.9., 1926.X.12.
Syrový, Jan 1938.IX.22., 1938.X.9., 1938.X.14., 1938.X.26., 1938.X.29., 1938.XI.30.

Szabó Aladár 1941.IX.17.
Szabó András 1920.XI.7., 1921.I.17–II.17.
Szabó Béla 1924, 1925, 1935
Szabó Dezső 1919.V.23., 1926.XII.23., 1934.IX.5.
Szabó Eumén 1921.IX.7., 1923.III.22., 1930.VI.1., 1934.XI. eleje
Szabó Ferenc 1921.IX.
Szabó Gyula 1921.IX.
Szabó Hangya Márton 1942.VIII.
Szabó István 1937
Szabó Károly 1921.IX.
Szabó Lajos 1921.VI.16., 1923.VIII.5., 1924.II.19., 1925.X.24., 1925.XI.6.
Szabó László, Cs. 1941.V.17–VI.8.
Szabó Oreszt 1918.XI.17., 1918.XII.1., 1918.XII.29., 1919.I.18., 1919.III.4., 1919.III.21., 1939.IV.2.
Szabó Sándor 1941.V.17–.VI.8.

Szabó Simon 1918.XI.6., 1919.II.1.
Szabó Zoltán 1918.X.31., 1941.V.17–VI.8.
Szadovszkij, Mikola 1921.I.15., 1921.XII.
Szalay Károly 1940.VII.25., 1941.IX.
Szalaházy Tamás 1931.IX.20.
Szana Tamás 1931.VIII.
Szaplonczay László 1944.IV.27. körül
Szappanos Lajos 1922.X.1.
Szarka András 1922.X.12.
Szavvatij 1923.II., 1923.III.
Szay Károly 1926
Szádeczky-Kardos Lajos 1931.VIII.
Száhlender Károly 1940
Szálasi Ferenc 1940.IX.27., 1941.VII.21., 1944.VII.30., 1944.X.16.
Szántó György 1934.IX.
Szántó István 1918.XI.17.
Szeberényi Lajos 1934.X.22.
Szedorják, Nikolaj 1924.III.16., 1925.XI.15., 1926.VI.10.
Szegedi Vilmos 1927.VII.5–27.
Szegedy Rezső 1919.II.23.
Szeghalmi Erzsi 1927.III.15.
Szekfű Gyula 1937.V.1.
Szende Pál 1918
Szentgyörgyi Adolf 1923.VII.22., 1923.VIII.26.
Szentgyörgyi István 1921.I.16.
Szentimrei K. Jenő 1937.XII.6–8.
Szent-Iványi (Szentiványi) József 1920.II.17., 1920.IX.24., 1920.X.23., 1921.I.16., 1921.II.22., 1924.IX.1., 1924.X.3., 1925.III.28., 1925.IV.5., 1925.IV.8., 1925.IV.18., 1925.V.18., 1925.X.13., 1925.X.18., 1926.II.2., 1926.IX.4., 1926.X.3., 1926.XII.12.
Szentkereszty Tivadar 1938.XI.
Szentpéteri Kun Béla 1940.I.
Szepes Béla 1939
Szerényi Béla 1924, 1928
Szerényi Ferdinánd 1918, 1923, 1926.V.16., 1928.XI.10., 1931.XI.8., 1934, 1935.I., 1935, 1937.X.18., 1938.V.23.
Szerényi Ferdinándné 1924
Szerényi Nándor 1931.III.1.
Széchenyi István 1932.VII.20., 1937.V.1.
Székely Benedek 1933.VII.6.
Székely József 1931.III. vége, 1943.VII.6.
Szénássy Barna 1939.XI.4.
Szép Ernő 1929.XI. vége
Szidor Pál 1935.V.26.
Szigethy Gyula 1943.III.20.
Sziklay Ferenc 1922.III.15., 1922.IX.8., 1922.XII.31., 1923.V.6., 1923, 1924.XII.3., 1929, 1934.IX.5., 1934.X.21., 1935.IX.15., 1935

Szilassy Béla 1921.II.14., 1924.VIII.22., 1925.III.2., 1925.III.28., 1925.V.18., 1938.V., 1939.IV.
Szilágyi Ferenc 1934.VII.
Szilágyi László 1942
Szilágyi Pál 1942
Szilvay Sion 1925.XI.22.
Szinnay Béla 1939.VI.
Szinyei Merse Jenő 1942.IX.15., 1943.I.27.
Szlávik Emil 1921.III.
Szmutkó Etelka 1930
Szombathy Viktor 1934.IX.15–16.
Szondi János 1940.XII.
Szova (Gmitrov) Péter 1922.X.12., 1925.IX.13., 1936.VII.16., 1938.X.18., 1938.XI.14., 1944
Szőke Andor 1918.X.31., 1934
Szőke István 1934
Szűcs István 1920.X.13.
Szüllő Géza 1925.VIII.25., 1926.VII., 1930.III.29., 1930.VII.26., 1931.VIII., 1932.X.20., 1932.XII.14., 1934.IX.1., 1935.VI.23., 1938.III.28., 1938.VI.29., 1938.VII.19.
Sztankai Gyula 1923.II.
Sztarickij, Mihail 1921.I.15.
Sztepán Antal 1939.XI.20.
Sztojka János 1926
Sztojka Sándor 1922.IV.19., 1923.II., 1931.IV.25., 1932.V., 1932.VII.12., 1932.IX.8., 1933.I.28., 1933.III.eleje, 1933.VI.15., 1933, 1934.I.7., 1934.VII., 1937.IX.2., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.VI., 1943.V.31.
Sztójay Döme 1944.III.22., 1944.VI.3.
Sztripszkij, Hiador 1919.XII.30.
Sztripszkij, Miron 1919.V.8., 1921.VII.19., 1921.VIII.25.
Sztripszky Elemér 1922.IV.22.
Szulincsák László 1938.X.15., 1939.II.17.
Szundy Zoltán 1943.I.18.
Szutor Jenő 1933.VII.6.
Szvatkó Pál 1938.XI.2.
Szvoboda Ferenc 1934.IX.1., 1935.II.9., 1936.V.3., 1937.IX.14., 1939.IX.1.

Tahy Ábrahám (Tahy Ábris) 1923.III.10., 1926.V.22., 1930.X., 1934.VIII.19.
Tahy Endre 1918.X.31.
Takách-Tolvay József 1939.IV.16.
Takács Gyula 1934.VI.
Takács Menyhért 1926.XII.8.
Takács Pál 1934.IX.9–13.
Tamás István 1927.VII.5–27., 1934.VII.
Tamás (Tvaroska) Mihály 1921.IX.3., 1922.XII.31., 1923, 1925.V., 1926, 1927, 1932.XII.18., 1932, 1935.III., 1935.X.26., 1936, 1937
Tamási Áron 1934.IX., 1937.XII.6–8.
Tamedly Mihály 1939.VI.30.

Tarján Ödön 1925.V.18.
Tasnádi Nagy András 1939.III.18.
Tatár Géza 1942.IX.9., 1944.IV.27. körül
Tárczay Felicides Román 1942.X.26.
Tárczy Károly 1920.VIII.28., 1921.VI.24., 1927.I.1., 1941.III.
Tegze Jenő 1922.VI. második fele, 1938.I.30.
Teleki Mihály 1939.IV., 1939.VII.21–24., 1940.V., 1940.X.7.
Teleki Pál 1921.III.14., 1939.I.31., 1939.II.16., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.III.16., 1939.III.18., 1939.III.21., 1939.III.22., 1939.III.25., 1939.IV.14., 1939.V.26., 1939.VI.19., 1939.VI., 1939.VII.10., 1939.VII.16., 1939.VII.17., 1939.VII.21–24., 1939.VII.22., 1939.VII.28., 1939.X., 1939.XI.3., 1939.XI.20., 1940.II.28., 1940.III.15., 1940.IV.13., 1940.V.26., 1940.VI.19., 1940.VI.24., 1940.VII.2., 1940.VII.23., 1940.VIII.5., 1940.XI., 1941.IV.2., 1941.IV.3., 1941.IV.
Telmányi Emil 1923.V.19–20.
Terebesi László 1920.VIII.
Terscsánszky Ákos 1939.IV.
Thaly Kálmán 1931.VIII.
Thuránszky László 1943.XI.5.
Thuróczy Zoltán 1943.XII.7–8.
Tiso, Jozef 1927.V.20. 1938.X.5., 1938.X.29., 1938.XI.2., 1939.III.9., 1939.III.14.
Tímár József 1935
Tkanko, A. 1944.VI.21.
Tobler János 1919.XI.
Tolsztoj, Lev 1928.IV.22.
Tomcsányi Gábor 1938.XI.12.
Tomcsányi Vilmos Pál 1942.I.5., 1942.I.17., 1944.IV.1., 1944.IV.29–30., 1944.V.25.
Toronszkij, Omeljan 1919.XI.10.
Toronszky Endre 1920.VII., 1921.VIII.
Tost Barna 1919.XI.
Tóth András 1920.VII.15., 1921.IV.22.
Tóth Bálint 1920.VII.28., 1923.III.4., 1924.II.19.
Tóth Béla 1931.VIII.
Tóth Ernő 1941.XII.
Tóth László 1941.III.5.
Törköly József 1925.X.18., 1926.II.2.
Török Sándor 1934.IX.
Törs Tibor 1942.IX.
Törzs Jenő 1938.VII.
Tőkés Anna 1940, 1942.X.
Tučný, Alois 1936.X.10.
Tuka Béla 1929.XII.5.
Turda Pál 1924.II.19.
Tusar, Vlastimil 1919.VII.8., 1920.V.25.

Udržal, František 1922.X.29., 1929.II.1., 1929.XII.7.
Ullmann 1932.IX.23.
Unger István 1927.III.15., 1927
Ungváry László 1941.V.17–VI.8.
Urbányi Jenő 1941
Uszta Gyula 1944.VIII.8–X.26.

Ütő Endre 1940.IV.27.

Vaczik Teodor 1926
Vacsy István 1936.V.
Vajas Klára 1924, 1927
Vajda Emil 1927.VII.5–27.
Vajda Géza 1939.III.12.
Vajkóczy György 1939.III.5.
Vancura, Bohumír 1938
Vanderwelde 1929.X.
Varga József 1939.XII., 1941.VIII.21.
Vaskó István (Vaskó Stepan) 1927.VII.5–27., 1931, 1933
Vass János 1944.V. eleje
Vaszary Piri 1938.VII., 1939.V.27.
Vaszócsik Gyula 1923
Vágó Pál 1940.VI.14., 1940.VI.16.
Vámos István 1923.VII.17.
Várady Aladár 1928
Várady Ilona (Chalanskyné) 1935
Várady Károly 1940
Várkonyi Zoltán 1941.V.17–VI.8.
Várnai Zseni 1938.III.14.
Vikár Béla 1919.II.23.
Vincze András 1944.IV.5., 1944.IV.29–30., 1944.V.10., 1944.V.28., 1944.V., 1944.VI.4., 1944.VI.22., 1944.VIII.5., 1944.X.19.
Vinyár, Mihajlo 1921.I.15.,
Virágh Gyula 1921, 1922
Visnovsky, Milán 1932.IV.3., 1932, 1933.IV.1.
Vix, Ferdinand 1918.XI.27., 1918.XII.3., 1919.III.20.
Vladár Gábor 1939.IV.14.
Vohlidal, Antonín 1925.II., 1925.IV.5.
Voith György 1921.VI.24., 1926.V.31., 1937, 1938
Volenszky Kálmán 1918.XI.17.
Volosin, Avgusztin (Volosin Ágoston) 1918.X.31., 1918.XI.6., 1918.XII.29., 1919.II.1., 1919.IV.17., 1919.V.8., 1919.XI.10., 1919.XII.30., 1920.III.19., 1920.VIII., 1921.IV.22., 1921.XII., 1922.III.20–23., 1923.II. közepe, 1923.II.27., 1924.X., 1925.XI.15., 1926.II.16., 1926.II., 1926.VI.10., 1927.II.6., 1928.V.28., 1932, 1934, 1937.I.10., 1938.X.5., 1938.X.8., 1938.X.11., 1938.X.12., 1938.X.17., 1938.X.18., 1938.X.26., 1938.X.29., 1938.X.30., 1938.XI.1., 1938.XI.2., 1938.XI.3., 1938.XI.11., 1938.XI.14., 1938.XI.15.,

1938.XI.18., 1938.XI.20., 1938.XI.25., 1938.XI.27., 1938.XI., 1938.XII.1., 1938.XII.2., 1938.XII.5., 1938.XII.7., 1938.XII.9., 1938.XII.10., 1938.XII.11., 1938.XII.16., 1938.XII.30., 1938.XII.31., 1939.I.1., 1939.I.3., 1939.I.5., 1939.I.8., 1939.I.12., 1939.I.13., 1939.I.16., 1939.I.17., 1939.I.18., 1939.I.26., 1939.I., 1939.II.2., 1939.II.10., 1939.II., 1939.III.6., 1939.III.8., 1939.III.10., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.III.16., 1939.III.20., 1939.IV.24., 1939.VI.13., 1942.III.2.
Vozáry Aladár, R. 1921, 1925.V., 1925.IX.7., 1925.X.18., 1926.I., 1926.II.2., 1926.V.31., 1926.IX., 1927.I.1., 1927.III.6., 1930, 1931.II.12., 1931.IX.27., 1933.IV.1., 1933.IV.11., 1933.VII.6., 1933.VII.22., 1934.II.1., 1934.IX.5., 1935.V.26., 1936.VI.30., 1936.VII.5., 1937.IV.1., 1938.VI.29., 1938.IX.22., 1938.X.16., 1938.X.23–XI.3., 1939.I.6., 1939.III. eleje, 1939.IV.14., 1939.VII., 1939.XI.3., 1940.XI.27., 1942, 1943.IV., 1943, 1944.VI. eleje
Vozáry Gyula, R. 1940
Vrbata József 1942.II.
Vrbenszky 1922.IX.13.

Wald Leó Árpád 1942.IV.13.
Wallentinyi Samu 1934, 1936
Wassermann Sámuel 1935.X.
Weisbecker Gyuláné 1936.XII.13.
Weisz K. 1922.III.20–23.
Weisz Mihály (id.) 1924.II.19., 1925.X.24.
Wellmann Mihály 1933.VIII.27., 1935.IX.15., 1936.II.25., 1936.X.11., 1938.V.29.
Wilson, Woodrow 1918.X.4., 1918.X.21–22., 1918.XI.15.
Wirth Gyula 1919.XI.
Wolf Olga 1932.VI.

Zagarov, Olekszandr 1921.I.15.
Zathureczky Ede 1925
Zatlukál Elemér 1937
Zatlukál Jenő 1937
Zhatkovych, Gregory (Zsatkovics Gergely) 1918.VII.23., 1918.X.21–22., 1918.X.24–26., 1918.XI.13., 1918.XI.15., 1919.I.18., 1919.I.20., 1919.II.13., 1919.III.10., 1919.VII.29., 1919.VIII.12., 1919.XI.10., 1919.XI.15., 1920.II.15., 1920.V.5., 1920.VIII.11., 1920.VIII.12., 1920.VIII.17., 1920.VIII.24., 1920.VIII., 1920.IX., 1920.XII.2., 1920, 1921.I.17., 1921.III.17., 1921.IV.2., 1921.IV.6., 1921.IV.14., 1921.V. eleje, 1921.V.5., 1921.V.17., 1921.V.23., 1921.VII.26., 1921.IX.21.
Zádor Dezső 1922.II.18., 1926.V.3., 1934.VII.14., 1936.X.13., 1936.X.20., 1939.I.14., 1939.VIII.13., 1939.XI.4., 1940.IV.17., 1940.XI.9., 1943.III.21.
Zámbori Antal 1939.IV.4.
Zilahy Lajos 1932.VII.20., 1935, 1940
Zoltán Gyula 1942

Zombory Bertalan 1939.IX.5.
Zombory Dezső 1918.X.31., 1920.VI.3., 1920.XI.30., 1926.I.1., 1926.V.31., 1926.VII.3.
Zorin, V. 1944.VII.14.
Zrínyi Ilona 1932.III., 1933.III.15., 1943.V.11., 1943.V.23., 1943

Zsegora Ödön 1939.VI.28.
Zseltvay János 1920.III.19., 1920.IV., 1921.VII.19., 1922.III.2., 1924.IX.17., 1926.VI.1.
Zseltvay Viktor 1918.XI.28.
Zsemlye Lajos 1925
Zsidovszkij, P. 1938.VI.
Zsoldos Béla 1939.I.22., 1939.V.26.
Zsurky József 1937.III.

Tárgymutató

antant budapesti katonai missziója, Vix-jegyzék 1918.XI.27., 1918.XII.3., 1918.XII.23., 1919.III.20.
árvíz 1925.VIII., 1931.XI. vége, 1932.IV.10., 1932.VI.22., 1932.VIII.28., 1933.VII. eleje, 1933.X.12., 1936.I.23., 1938.V., 1939.X.22., 1940.III. közepe, 1940.IV.12., 1940.IV.17., 1940.IV., 1940.V., 1940.VIII. vége, 1941.I. vége, 1941.II. közepe, 1941.XI.
autonómiatervek 1918.XI.12., 1918.XI.24., 1918.XII.10., 1919.I.3., 1919.IV.17., 1919.VII.29., 1919.VIII.12., 1919.IX.10., 1919.XI.10., 1919.XI.15., 1920.II.19., 1920.VII.12., 1920.VII.15., 1921.III.17., 1921.IV.2., 1921.V.4., 1921.V.20., 1921.V.21., 1921.VI., 1921.VII.16., 1921.VII.26., 1921.IX.10., 1921.IX.21., 1921.XII.31., 1922.I.16., 1922.III.20–23., 1922.III.27., 1922.VIII.10., 1922.VIII.19., 1922.X.4., 1922.X.28., 1923.II.27., 1923.V.6., 1923.XI.29., 1923.XII. vége, 1924.I.3., 1924.I.26., 1924.III.9., 1924.IV.10., 1924.IV.30., 1924.X.10., 1924.XII.3., 1925.III.22., 1925.IV.16., 1925.VII.25., 1925.IX.23., 1925.X.4., 1926.II.8., 1926.II.15., 1926.II.16., 1926.II.24., 1926.VI.7., 1926.VI.10., 1926.VI.28., 1926.IX.12., 1926.IX., 1926.XI.26., 1927.II.12., 1927.II.19., 1927.II., 1927.III.20., 1927, 1928.VII.28., 1928.VIII., 1928.X.14., 1928, 1929.XII.18., 1930.II.20., 1930.III.29., 1930.IV.25., 1930.V.7., 1930.VII.29., 1930.VIII.19., 1931.III.5., 1931.III., 1931.VIII., 1931.IX.12., 1931.XI.4., 1932.IV.2., 1932.IV.24., 1932.VI.10., 1932.IX.17., 1932.IX.28., 1932.IX., 1932.X.8., 1932.X.28., 1932.XII.12., 1933.I.2., 1933.III.18., 1933.IV.25., 1933.VI.11., 1933.X.17., 1933.XI.14., 1934.V.3., 1934.V.4., 1934.X.22., 1935.V. eleje, 1935.VII.12., 1935.IX.15., 1935.XI.23., 1935.XII.21., 1935.XII.29., 1936.I.17., 1936.VI.21., 1936.VII.24., 1936.VII.29., 1936.VII., 1936.VIII.17., 1936.IX.13., 1936.IX.19., 1936.IX.23., 1936.IX.28., 1936.X.24., 1936.XI.28., 1936.XI.30., 1936.XI., 1936.XII.10., 1936.XII.24., 1936, 1937.I.1., 1937.II.27., 1937.II.27–IV.7., 1937.III.6., 1937.III.8., 1937.III.11., 1937.III.16–17., 1937.III.22., 1937.VI.15., 1937.VIII., 1937.IX.4–5., 1937.IX. vége, 1937.X.8., 1937.X.28., 1937.XI.4., 1937.XII., 1937, 1938.II.20., 1938.III.3., 1938.III.28., 1938.III., 1938.IV.5., 1938.IV.7., 1938.V.29., 1938.V., 1938.VI. eleje, 1938.VI.3., 1938.VI.26., 1938.VI.29., 1938.VI.30., 1938.VII.1., 1938.VII.7., 1938.VII.10., 1938.VII.18., 1938.VII.19., 1938.VII.25., 1938.VIII.27., 1938.IX.4., 1938.IX.6., 1938.IX.7., 1938.IX.16., 1938.IX.20., 1938.IX.28., 1938.X.3–4., 1938.X.8., 1938.X.10., 1938.X.11., 1938.X.15., 1938.X.22., 1938.X.26., 1938.XI.3., 1938.XI.17., 1938.XI.20., 1938.XI.25., 1938.XII.8., 1938.XII.16., 1939.I.17., 1939.I.18., 1939.I.19., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.III.16., 1939.III.18., 1939.III.21., 1939.III.23.,

1939.III.25., 1939.IV.2., 1939.IV.4., 1939.IV.5., 1939.IV.9., 1939.IV.12., 1939.IV.14., 1939.IV.18., 1939.IV.24., 1939.IV.25., 1939.IV., 1939.VI.4., 1939.VI.9., 1939.VI.17., 1939.VI.18., 1939.VII.22., 1939.VIII.1., 1939.IX.7., 1939.IX.24., 1939, 1940.II.26., 1940.II.28., 1940.III.19., 1940.IV.13., 1940.V.26., 1940.VI.7., 1940.VII.23., 1940.VIII.5., 1940, 1941, 1944.VI.13.

autonómiatörvények
kárpátaljai 1918.XII.25., 1938.XI.22.
szlovák 1938.X.6.

bank, hitelintézet, postatakarék, pénzügyek 1919.XI.10., 1920.I. eleje, 1920.VII.15., 1920.X.2., 1920.X.12., 1920.XII., 1920, 1921.I.16., 1921.II.3., 1921.II.10., 1921.VII.9., 1921.VII.19., 1921.IX. közepe, 1921.IX., 1922.I.27., 1922.I.31., 1922.II.9., 1922.X.19., 1922.X., 1922.XI., 1923.I.1., 1923.X.27., 1924.I.13., 1924.VII.8., 1924.IX.25., 1924, 1925.I.15., 1925.VII., 1926.II.2., 1926.II., 1926.IV.1., 1926.IX.12., 1928.XI.11., 1929.VII.27., 1930.VI.14., 1930.VII.20., 1930.XII.1., 1931.III., 1931.X.25., 1932.I.17., 1932.II., 1932.IX.23., 1932.X., 1933.IV. eleje, 1934.I.1., 1934.V.3., 1934.X., 1935.V., 1935.IX.15., 1936.X.23., 1937.II.27–IV.7., 1938.I., 1938.VI., 1938.XI.12., 1938.XII.22., 1939.I.23., 1939.II.22., 1939.III.14., 1939.IV.16., 1939.IV., 1939.VI., 1939.VII.1., 1939.VII.7., 1939.VII.30., 1939.VIII.6., 1939.IX.21., 1940.XI.20., 1940.XII.11., 1941, 1942.IX., 1942.XI.12., 1942.XII., 1943.I.18., 1943.VI., 1944.I.

Bartha–Hodža-féle demarkációs vonal 1918.XII.6.

belgrádi katonai konvenció 1918.XI.13.

bíróság, törvényszék, ügyészség, karhatalom 1918.XI.5., 1919.III.30., 1919.IX.6., 1920.VIII.17., 1920.VIII.20., 1920.VIII., 1920.XII.9., 1920.XII.17., 1920.XII.30., 1921.III.1., 1921.VI.26., 1921.VIII.3., 1921.XI.4., 1921.XI.20., 1922.II.8., 1922.III.9., 1922.IV.11., 1922.V. eleje, 1922.XI.4., 1922.XII.31., 1923.VIII.20., 1923.X., 1924.I., 1924.II.23., 1924.III.18., 1924.IV.30., 1925.IV.5., 1925.VI., 1925.X.8., 1926.I., 1926.IV.4., 1926.VIII.27., 1926.VIII., 1927.XI.7., 1928.V.19., 1929, 1930.VII.2., 1930.VII., 1930.VIII.22., 1931.I.31., 1931.III., 1931.VII., 1932.II.19., 1932.III.2., 1932.III.30., 1932.VI.10., 1932.VII.20., 1932.IX.21., 1932.IX., 1933.II.13., 1933.II., 1933.III.2., 1934.VII., 1934.IX.14., 1935.I., 1935.VII., 1935.IX.8., 1936.X.15., 1936.XI., 1936.XII., 1937.IV.1., 1937.IV.27., 1937, 1938.III.10., 1938.III.17., 1938.V., 1938.VI., 1938.XI.14., 1938.XI.15., 1938.XI.20., 1938.XII.9., 1938.XII.19., 1938.XII.22., 1939.I.1., 1939.I.16., 1939.I.21., 1939.I., 1939.III.14., 1939.III.22., 1939.IV.12., 1939.V.2., 1939.VI.27., 1939.VII.18., 1939.VII.21., 1939.IX.1., 1939.IX.16., 1939.X.13–XI.2., 1940.IV.3–4., 1940.VI.10., 1940.VI., 1941.II., 1941.VIII.11., 1941.IX.1., 1941.IX.11., 1941.X., 1941.XII.13., 1942.II., 1942.III.15., 1942.III.21–22., 1942.V.9–10., 1942.VI.24., 1942.IX.21., 1942.X., 1943.III.8., 1944.III.28., 1944.IV.16., 1944.IV.20., 1944.V. eleje, 1944.VI.9., 1944.IX.3.

campagne-i kapituláció 1918.XI.11.

cigányok 1921.III.24., 1925.VIII.30., 1926.VIII., 1926.XII.1., 1929.VII.22., 1930.VII., 1930.XII.1., 1932.II.21., 1934.I.29., 1942.VIII.3., 1942.VIII.5., 1942.XII.
Csehszlovák Függetlenségi Nyilatkozat 1918.X.18.
csehszlovák kormányok
miniszterelnök Karel Kramář, nemzeti demokrata 1918.XI.14.
miniszterelnök Vlastimil Tusar, szociáldemokrata 1919.VII.8.
(II.) Tusar–kormány 1920.V.25.
Jan Černy hivatalnokkormánya 1920.IX.15.
Edvard Beneš politikusokból és hivatalnokokból álló vegyes kormánya 1921.IX.26.
Antonín Švehla (agrárpárti) politikusokból álló kormánya 1922.X.7.
(II.) Švehla-kormány 1925.XII.9.
Jan Černy (II.) átmeneti kormánya 1926.III.18.
Antonín Švehla (III.) nagykoalíciós kormánya 1926.X.12.
František Udržal kormánya 1929.II.1.
(II.) Udržal-kormány 1929.XII.7.
Jan Malypetr kormánya 1932.X.24.
(II.) Malypetr-kormány 1935.VI.3.
(I.) Hodža-kormány; a miniszterelnök kinevezése: 1935.XI.4., kormányalakítás: 1935.XII.18.
(II.) Hodža-kormány 1937.VII.21.
Jan Syrový kormánya 1938.IX.22. (1938.X.6-tól Cseh–Szlovákia, az ún. második köztársaság)
Rudolf Beran kormánya 1938.XI.30.
szlovák kormányok:
Jozef Tiso miniszterelnök 1938.X.5. (1939.III.14.)
Karol Sidor miniszterelnök 1939.III.9.
Csehszlovák Köztársaság megalakulása 1918.X.28., 1918.XI.14.
csehszlovák rendeletek 1919.X.3., 1919.X.19., 1919.XI.5., 1919.XI.8., 1920.IV.26., 1920.VII.27., 1920.VIII.5., 1920.VIII.12., 1920.VIII.28., 1920.X.12., 1920.XII.3., 1920.XII.1., 1920.XII.30., 1920.XII., 1921.II.3., 1921.II.18., 1921.IV.21., 1921.VI.26., 1921.VII.21., 1921.X.15., 1921.X.29., 1921.XI., 1922.I.27., 1922.III.9., 1922.IV.11., 1922.IX.21., 1922.X.19., 1922.XI.23., 1923.II.8., 1923.VI.7., 1923.VIII.7., 1923.XII.5., 1923, 1924.I.7., , 1925.I., 1925.V.15., 1925, 1926.II.4., 1926.II.8., 1926.III., 1926.VI.1., 1926.VI.4., 1926.VII.2., 1926.IX., 1927, 1928.VI.28., 1928.VII.14., 1928, 1929.VIII.23., 1929.XII.18., 1930.VII.23., 1931.VII.10., 1931.IX.14., 1932.I.22., 1932.IV., 1932.V.19., 1932.XII.1., 1933.I., 1934.IV.24., 1935, 1936.IX.14., 1936.IX.28., 1936.XI., 1936.XII.5., 1936.XII.20., 1937.IX.3., 1938.IV.2–V.2., 1938.VI.12., 1938.X.18., 1938.XI.19.
csehszlovák törvények 1918.X.28., 1918.XI.13., 1919.IX.10., 1919.XII.16., 1919, 1920.I.30., 1920.II.29., 1920.III.18., 1920.IV.14., 1920.VI.4., 1920.XII.30., 1920.XII., 1921.II.18., 1921.VIII.26., 1921.XII.14., 1922.I.27., 1922.II.8., 1922.II.9., 1922.IV.11., 1922.VI.7., 1922.IX.21., 1923.III.8., 1923.V.9.,

1923.VI.8., 1923.VIII.7., 1923.XII.11., 1923, 1924.XII.1., 1925.IV.15., 1925.VI., 1925, 1926.II.4., 1926.II., 1926.VI.26., 1926.VI.28., 1926.VI.30., 1926.VII.1., 1926.VII.5., 1926.VII.8., 1926.VII.14., 1926.X., 1926.XI.26., 1927.VII.14., 1927, 1928.VI.26., 1928.VII.1., 1928, 1929.VI.25., 1929.VII., 1930.II., 1930.VIII.22., 1931.IX.14., 1933.XI.1., 1934.IV.24., 1934.VII., 1934.XII., 1935.IV.6., 1935.XII.22., 1935, 1936.V.14., 1936.24., 1936.VII. eleje, 1936.VII., 1936.IX.14., 1936.XI., 1937.III.22., 1937.IV.15., 1937.IV.27., 1937.VI.15., 1937.VI.26., 1937.IX.4–5., 1937.X.8., 1937.X.28., 1937.XII., 1938.III., 1938.VI.3., 1938.VII.1., 1938.VII.18., 1938.VII.25., 1938.VIII.2., 1938.VIII.27., 1938.XI.22., 1939.IV.9., 1939.IX.

csehszlovák választások 1919.XI.10., 1920.II.29., 1920.V.27., 1920.VI.2., 1920.IX.16., 1920.XI.22., 1921.IV.22., 1921.V.4., 1921.IX.21., 1922.I.9., 1922.I.16., 1922.I., 1922.X.4., 1922.XI., 1922.XII.22., 1923.II. közepe, 1923.VIII.7., 1923.IX.27., 1924.I.7., 1924.II.8., 1924.II.16., 1924.II.17., 1924.II.19., 1924.III.9., 1924.III.18., 1924.III.20., 1924.III. vége, 1924.IV.9., 1924.VI.20., 1925.X.8., 1925.X.16., 1925.X.21., 1925.X.24., 1925.X.28., 1925.X.30., 1925.X.31., 1925.XI.1., 1925.XI.6., 1926.IX.4., 1926.IX.17., 1927.II.12., 1927, 1928.I.12., 1928.X., 1928, 1930.VII.26., 1931.IX.12., 1932.VI.12., 1932.IX.17., 1933.I.17., 1933.III.27., 1935.IV.25., 1935.IV., 1935.V. eleje, 1936.VI.10., 1936.VII.29., 1936.X.15., 1937.III.11., 1937.X.19., 1938.III.28., 1938.V.6., 1938.V., 1938.VI. eleje, 1938.VI.12., 1938.VI.26., 1938.VII.3., 1938.IX.6., 1938.X.21.

- nemzetgyűlési, szenátusi 1920.IV.18., 25., 1924.III.16., 1925.XI.15., 1929.X.27., 1935.V.19.
- tartományi, járási 1928.XII.2., 1935.V.26.
- községi 1923.IX.16., 1925.VIII.27., 1926.XI.16., 1931.IX.27., 1931.XI.22., 1935.III., 1936.XII.6.

cserkészet 1921.VIII., 1920.VII.25., 1921.VIII., 1923, 1924, 1926.IV.30., 1928.II.12., 1928.V.26–28., 1931, 1933.VI., 1934.VII.3–VII.25., 1935.VI.30–VII.1., 1935.VII.21., 1936.VII.7–28., 1936.XI.15., 1938.III., 1940.II.16., 1940.XII.1.

eckartsaui nyilatkozat 1918.XI.13.

egészségügy 1918.IV.28., 1920.IV., 1922.I.27., 1922.III.11., 1923.III.10., 1923.IV.16., 1923.VII.17., 1923.X.27., 1924.I.13., 1924.VIII.16–17., 1926.VIII., 1927.V.20., 1927.X.17., 1927, 1930.VI.6., 1932, 1933.II.07., 1934.VIII., 1934, 1935.I., 1935, 1937.VI., 1939.IV.27., 1939.IV., 1939.IX.1., 1939, 1940.VIII., 1940, 1941.IX.14., 1943.II.20., 1942.VI.21., 1943.IV.8.

egyház 1919.IX.10., 1920.IX., 1920.X., 1920.XI.7., 1921.I.17–II.17., 1921.II.15., 191.IX.7., 1921.IX.26., 1922.IV.25., 1922.VIII., 1923.III., 1923.XI.1., 1924.VIII.30–31., 1925.III.22., 1925.IV.15., 1925.XI.22., 1926.V.23., 1929.IV., 1929, 1933.I.15., 1933.IV.1., 1934.X.22., 1942.V.9–10., 1942.X.31., 1942.XII., 1943.XII.7–8., 1944.I.30–31.

görög katolikus 1918.VII.23., 1918.XI.6., 1919.III.5., 1920.IV.14., 1920.IX., 1920.X., 1920.XI.7., 1921.I.17–II.17., 1921.II.15., 1921.II.27., 1921.II., 1921.IX.6–7., 1921.IX.7., 191.IX.17., 1921.IX., 1922.IV.19., 1922.IV.25., 1922.V.25., 1922.IX.12., 1922.XII.4., 1923.II. közepe, 1923.II., 1923.VI.21., 1923.VIII. eleje, 1923.X., 1924.II., 1924.V.19., 1924.VI.4., 1924.VIII.31., 1924.XI., 1925.III.19., 1925.IX.10., 1925.XI.22., 1926.II.16., 1926.VI.27., 1926.VII.26., 1926.VIII., 1926, 1927.II.6., 1929.VIII.1., 1929.X. vége, 1929, 1930.VI.1., 1930.XII.1., 1931.IV.25., 1931.X., 1932.V.15., 1932.V., 1932.VII.12., 1932.IX.8., 1932.X., 1933.I.28., 1933.I., 1933.III. eleje, 1933.III. közepe, 1933.IV.1., 1933.VI.7., 1933.VI.15., 1933.XII.6., 1933.XII., 1933, 1934.I.7., 1934.VII., 1934.XI. eleje, 1935.IV.7., 1935.IX.29., 1935.IX., 1935.X.18., 1935.X., 1936.V.25., 1936.VI., 1936.IX.20., 1936.X.1., 1936.XI.14., 1937.IX.2., 1937.XI.14., 1937.XI.17., 1938.IX.23., 1938.X.16., 1938.X.18., 1938.X.21., 1938.X.25., 1938.XI.3., 1938.XI.11., 1938.XI.15., 1938.XII.3., 1938.XII.15., 1939.III.13., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.III.20. körül, 1939.III.23., 1939.V.12., 1939.V.21., 1939.VI.22., 1939.VI., 1939.VII.1., 1939.VII.16–24., 1939.VII.18., 1939.IX.1., 1939.X.14., 1939.XI.20., 1941.V.17–VI.8., 1942.III.12., 1942.VI.3., 1942, 1943.V.31., 1943.X.29., 1944.I., 1944.III.1.

pravoszláv, görögkeleti 1920.X., 1921.I.17–II.17., 1921.II.15., 1921.VII., 1921.VIII.12., 1921.VIII.21., 1921.IX.7., 1921.XI., 1922.IV.25., 1922.VIII.13., 1923.II., 1923.III., 1923.X., 1923.XI.1., 1923.XI.26., 1924.VII., 1925.X.30., 1926.I.17., 1926.VIII.2., 1926.VIII., 1926, 1927.II.6., 1930.II., 1930.XII.1., 1930.XII.20., 1931.X.2., 1931.XII. eleje, 1933.VIII. eleje, 1934.XI.24., 1937.XI.14., 1938.V.12., 1938.X.21., 1938.XI.20., 1939.VII.16–24., 1939.VII.18., 1939.VIII.16., 1940.VI.7., 1940.VII.5., 1940.X., 1941.III., 1941.IV.12., 1941.IV.12., 1941.VI.1., 1942.IV.9., 1942.IX., 1944.III.1.

református 1918.V.3., 1920.I.11., 1920.VII.1., 1920.VII.28., 1920.IX., 1920.X.13., 1921.VI.8., 1921.VI.30., 1921.VI., 1921.VII.3., 1921.VII.18., 1921.VIII.2., 1921.IX.15., 1921.X.7., 1921.XII. közepe, 1922.IV.20., 1922.VIII.25., 1922.X.31., 1922.XII.31., 1923.II.8., 1923.III.8., 1923.III.22., 1923.IV.17., 1923.VI.7., 1923.VI.17–18., 1923, 1924.V.11., 1924.VI.26–27., 1924.IX.9., 1924, 1925.XII.16., 1925, 1926.V.16., 1926.V.26–27., 1926, 1928.I.24., 1928.X.7., 1928.XII.27., 1929, 1930.IV.3., 1930.VIII.22., 1930.XII.1., 1930, 1931.VIII.25–26., 1931.IX.14., 1931.XII. eleje, 1931, 1932.I.21., 1932.VII.1., 1932.IX., 1933.II.5., 1933.III.28–29., 1933. V. vége, 1933.VII.6., 1934.III.11., 1934.VI., 1934.IX.1., 1934, 1935.IV.7., 1935.V.23., 1935.VII.21., 1935.IX., 1935.X.28., 1935.XI.20., 1935.XII.7., 1935, 1936.V.25., 1936.X.15., 1936.XI.8., 1936.XI.14., 1937.V.27., 1937.XII.12., 1938.III., 1938.X.25., 1939.I.,

1939.III.1., 1939.VI., 1939.VII.16–24., 1939.IX.7., 1939.IX.17., 1940.I., 1940.V. vége, 1940, 1942.VI.1–2., 1942.VI., 1942.VIII.7., 1942.X.31., 1942.XI.13., 1942.XII.12., 1943.III.17., 1943.III.20., 1943.V., 1944.III.1., 1944.VI.24–26.
római katolikus 1919.III.5., 1919.XI., 1920.VIII.11., 1920.VIII.20., 1920.VIII. vége, 1920.IX.28., 1920.IX., 1920.X.6., 1920.X.19., 1920.X.21., 1920.X.24., 1921.I.17–II.17., 1921.II.15., 1921.V.3., 1921.VI.16., 1922.IV.25., 1922, 1923.II.10., 1923.II., 1923.III.10., 1923.III.25., 1923.VI.9., 1923.VIII.20., 1924.III.18., 1924.VIII.20., 1924, 1925.III., 1925.VIII.23., 1925, 1926.II.21., 1926.II., 1926.III.1., 1926.V.3., 1926.V.22., 1926.X., 1928.I.22., 1928.VII., 1928.XI., 1929.V.5., 1929.VI.9., 1929.VIII.23., 1929.XI.17., 1929, 1930.III.23., 1930.IV., 1930.V.3., 1930.VI.14., 1930.X., 1930.XII.1.,, 1931.IX.14., 1931.XII. eleje, 1932.V.8., 1932.IX. közepe, 1933.I., 1933.II., 1933.III. eleje, 1933.IV.1., 1933.IV.10., 1933.XII., 1934.III.11., 1934.VIII.19., 1934.IX. eleje, 1934.IX. 9–13., 1934.X.14., 1934.XI.26., 1934, 1935.II.9., 1935.IV.7., 1935.VIII.20., 1935.IX.14., 1935.IX.29., 1935.IX., 1935.XI., 1936.I., 1936.V.3., 1936.V.12., 1936.V.25., 1936.VI.21., 1936.VI., 1936.VIII.29., 1936.IX.20., 1936.X.1., 1936.XI.14., 1937.IV.18., 1937.IX.4–5., 1937.IX.14., 1937.XI.14., 1938.X.25., 1939.VII.1–2., 1939.VII.16–24., 1939.IX.1., 1939.X., 1939.XI.19–23., 1941.VI.4., 1943.X.29., 1944.III.1., 1944.V.3.
első bécsi döntés 1938.XI.2.
hivatkozás: 1937, 1938.XI.3., 1938.XII.22., 1939.II.3., 1939.III.31., 1940.XI., 1942.II.5., 1943.XII.12.
emlékhelyek 1920.XI.12., 1921.I.16., 1921.V.21., 1922.III.5., 1922.V. eleje, 1922.XII.31., 1923.II.8., 1923.IV.16., 1934.IV., 1924.XII.17., 1925.III., 1925.VI.8., 1925.VIII.23., 1926.II.21., 1926.V.16., 1926.V.22., 1926.VI.27., 1928.V.28., 1928.IX., 1929.VII., 1929, 1930.IV.7., 1931.VI.5–6., 1931, 1933.III.15., 1933.VI.25., 1934.VIII., 1934.IX.29., 1935.III.31., 1935.IV.2., 1935.IV.7., 1935.IX.15., 1937.IV.11., 1937.IX.4–5., 1937, 1938.VII.24., 1938.VIII.14., 1939.V.22–23., 1939.V., 1939.VI.2., 1939.VI.29., 1939.VII.22., 1939.VII., 1939.VIII.12., 1939.XII.5., 1940.VI.1., 1941.V.21., 1941.VI., 1941.IX.16., 1941.XI.30., 1942.V.31., 1942.VIII., 1943.V.23., 1943.VI.27., 1943.VI., 1943.VII., 1943.IX. eleje, 1943.X.15., 1943.XI.5., 1943.XI.14., 1943
érsekújvári egyezmény 1925.I.6.
hivatkozás: 1925.I.31., 1925.II.10., 1925.IV.18.
független közép-európai népek közös nyilatkozata 1918.X.24–26.
harangszentelés 1920.XII.2., 1922.V.25., 1922, 1924, 1925.XI.22., 1925, 1926, 1930, 1934
határkérdés 1918.IV., 1918.XI.8., 1918.XI.12., 1918.XI.24., 1918.XII.23., 1919.III.4., 1919.IV.16., 1919.V.8., 1919.VI.11., 1919.VII.29., 1919.VIII.12., 1919.VIII., 1919.IX.10., 1919.XI.10., 1920.VI.2., 1920.VI.4., 1920.VII.12., 1920.IX.24., 1920.XII.7., 1920.XII.22., 1921.I.15., 1921.I.16., 1921.I.17., 1921.I.19., 1921.II., 1921.III.9.,

1921.IV.2., 1921.VI.8., 1921.VI.15–16., 1921.VII.21., 1921.VII.26., 1921.IX.21., 1921.X.7., 1921.XII.31., 1922.I., 1922.VIII.10., 1922.IX.21., 1922.XI.23., 1923.II. közepe, 1923.III.8., 1923.III.22., 1924.IV.9., 1924.IV.10., 1925.V., 1925.VIII.16., 1926.II.1., 1926.II.23., 1926.VI.7., 1926.VI.10., 1926.VIII.27., 1927.II.27., 1927.II., 1928.V.28., 1929.XI.22., 1930.VIII.19., 1931.III.22., 1932.I.21., 1932.IV., 1933.III.18., 1933.IV.25., 1933.XI. vége, 1933.XII., 1934.IX.14., 1934.XI.24., 1934.XII., 1935.VII.12., 1936.I., 1936.VII.29., 1936.XI., 1936, 1937.II.27–IV.7., 1937.IX.2., 1938.IX.6., 1938.IX.20., 1938.IX.21., 1938.IX.28., 1938.X.5., 1938.X.11., 1938.X.12., 1938.X.16., 1938.X.18., 1938.X.21., 1938.X.22., 1938.X.25., 1938.X.26., 1938.XI.1., 1938.XI.2., 1938.XI.3., 1938.XI.10., 1938.XI.12., 1938.XI.13., 1938.XI.15., 1938.XI.16., 1938.XI.23., 1938.XI.30., 1938.XII.5., 1938.XII.8., 1938.XII.18., 1938.XII.22., 1939.I.6., 1939.I.8., 1938.I.10., 1939.I.17., 1939.I.22., 1939.I.26., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.III.16., 1939.III.17., 1939.III.22., 1939.III.28., 1939.III.28., 1939.III.30., 1939.III.31., 1939.IV.4., 1939.IV.21., 1939.IV.24., 1939–VI.19., 1939.VI.30., 1939.VII.22., 1939.VII.30–31., 1939.VIII.1., 1939.VIII.14., 1939.IX.2., 1939.IX.6., 1939.IX.17., 1939.IX.27., 1940.II.1., 1941.VI.27., 1944.VIII.21.

ipar, kereskedelem 1918.V.3., 1918.XI.17., 1918, 1919.XI.10., 1920.X.2., 1920.XII., 1920, 1921.I.16., 1921.II.3., 1921.II.16., 1921.II., 1921.III.6., 1921.III.9., 1921.III., 1921.V., 1921.VIII. vége, 1921.XI., 1922.I–IV., 1922.II., 1922.V.14., 1922.V., 1922.VII.2., 1922.VIII., 1922.X.1., 1922.X.12., 1922.X., 1922.XI.22., 1923.I.1., 1923.I.7., 1923.V.5., 1923.V.13., 1923.VII.28., 1923.XII.1., 1923.XII.2., 1924.V., 1924.IX.25., 1924.IX–X., 1924.XII.1., 1925.IX.7., 1925.IX., 1925.X.28., 1925.X.30., 1925.XI.7., 1925.XI.22., 1925, 1926.II.2., 1926.V.31., 1926.VI.13., 1926.VIII.1., 1926.XI.5., 1927.VII.5–27., 1927.XI., 1928.II.12., 1928.IV.16–VI.12., 1928.IV.22., 1928.VI.26., 1928.X.17., 1928.XII.2., 1929.VII., 1929.IX.14–16., 1929.IX.15., 1929.IX.25., 1929.XI.24., 1930.III.29., 1930.V.7., 1930.VIII., 1930.XII.1., 1930.XII.15., 1931.IV.21., 1931.V.1., 1931.VIII., 1932.II., 1932.III.21., 1932.VI., 1932.IX.17., 1932.IX.18., 1932.X., 1932, 1933.I.16., 1933.IV.5., 1933.IV.11., 1933.VII.9., 12., 1933.IX., 1934.II.1., 1935.I.2., 1935.I.12., 1935.I.23., 1935.II–III., 1935.II.4., 1935.II.7., 1935.VI.15., 1935.XI.6., 1935.XI.7., 1936.III.7., 1936.VIII.1., 1936.XI.13., 1936.XI., 1937.V., 1937.XI.17., 1937.X.1., 1937, 1938.III.3., 1938.IV.1., 1938.IV.3., 1938.V.1., 1938.V.28., 1938.VI., 1938.XI., 1938.XII.16., 1939.I.1., 1939.I.15., 1939.I.22–23., 1939.II.18., 1939.II.22., 1939.III.13., 1939.III.23., 1939.IV., 1939.VI.18., 1939.VI., 1939.VII.25., 1939.VII., 1939.VIII.4–7., 1939.VIII.6., 1939.VIII., 1939.IX.1., 1939.IX.17–24., 1939.XI.1., 1939.XI.21., 1939.XII., 1940.II.15., 1940.IV., 1940.VI.6., 1940.VI.16., 1940.VIII.10., 1940.VIII., 1940.X.13., 1940.X.30., 1940.XI.13., 1940.XII., 1941.I., 1941.II.10., 1941.III., 1941.VI.23., 1941.VI. vége, 1941.VII.8., 1941.VIII.21., 1941.VIII.31., 1941.VIII.,

1941.IX.3., 1941.IX.4–12., 1941.IX.5., 1941.IX.6., 1941.X., 1941, 1942.IV., 1942.V.1., 1942.V.28., 1942.IX., 1942.X., 1942.XII.12., 1943.I.18., 1943.VI., 1943.VII.2., 1943.VII.25., 1943.XII.7., 1944.I.1., 1944.II.29., 1944.IV.1., 1944.IV.9., 1944.IV.16., 1944.IV.27., 1944.IV.30., 1944.V.17., 1944.VIII.5.
Kárpátaljai Kormányzóság
kormányzói biztosok 1939.III.20. körül, 1939.VI.28., 1940.IX.12., 1942.I.5., 1944.V.10.
Kárpáti Ukrajna
Karpatszka Szics, Szics-gárda 1938.XI.9., 1938.XI.12., 1938.XI.14., 1938.XII.16., 1939.I.13., 1939.I.18., 1939.I.19., 1939.I.21., 1939.I.24., 1939.I.31., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.III.16., 1939.III.17., 1939.III.18., 1939.III.20., 1939.III.21., 1939.IX.11.
„rongyos gárda" 1938.IX.29–30., 1938.XI.12., 1939.I.6., 1939.III.23., 1939.VI.2., 1939.VI., 1940.IX.12.
képzőművészet 1918.V.8., 1921.I.1–8., 1921.I.16., 1921.IV.5–12., 1921.V.21., 1921, 1922.III.5., 1922, 1923.IV., 1923, 1924.XII.17., 1924, 1925.VI.8., 1925.VIII.23., 1925.XI.22., 1926.II.21., 1926.V.16., 1926.V.22., 1926.VI.27., 1926, 1928.V.28., 1929, 1930.VIII., 1930.IX.13., 1931.V.2., 1931.VI.5–6., 1931, 1933, 1936.IV., 1936, 1937.IV.11., 1937.IX.4–5., 1937, 1938.II., 1938.III., 1939.IV., 1939.XII., 1939, 1940.V.1., 1940, 1941.V.17–VI.8., 1941 nyara, 1941.IX.17., 1942.II.28–III.15., 1942.II., 1942.III.21., 1942.IV., 1942, 1943.I., 1943.V.1–2., 1943.V.11., 1943.VI.5., 1943.VI.27., 1943.VI., 1943.IX., 1943.XI.14., 1943.XII.
kisantant 1921.VI.7., 1933.II.16., 1933.XI.14., 1934.VI.19., 1937.IX.12–19., 1938.VIII.20–29.
könyv, könyvtár, könyvkiadás, irodalmi élet 1918, 1919.V.23., 1919.XI.5., 1919, 1921.III.8., 1921.IV., 1921, 1922.V., 1922.X.24., 1922.XI.13–17., 1922.XII., 1922, 1923.II.10., 1923.III.15., 1923.IV., 1923, 1924.X., 1924, 1925.V., 1925.VII., 1925.IX.13., 1925, 1926.I., 1926, 1927.I.24., 1927, 1928.IX.7., 1928, 1929.XII.15., 1929, 1930.II.20., 1930.V.20–22., 1930.IX.13., 1930.XII.22., 1930, 1931.II.12., 1931.III.1., 1931.III.7., 1931.III.22., 1931.III.28., 1931.V.4–5., 1931.V.24., 1931.V., 1931.VIII., 1931, 1932.V.8., 1932.V.29., 1932.VI.1., 1932.VII.20., 1932.IX.17., 1932.IX.18., 1932.XII.18., 1932, 1933.I., 1933.II., 1933.III. eleje, 1933.IV.10., 1933.XII., 1933, 1934.IX.5., 1934.IX., 1934.X.13., 1934.XI.22., 1934.XII., 1934, 1935.IV.7., 1935.IX.15., 1935.IX., 1935.X.26., 1935, 1936.V., 1936.IX.26., 1936.XI.27., 1936.XI.29., 1936.XI., 1936.XII.1., 1936, 1937.II.11–15., 1937.IV.11., 1937.X.28., 1937.XII.6–8., 1937, 1938.XI., 1938, 1939.I.14., 1939.IV.9., 1939.IV., 1939.VI.1–3., 1939.VIII., 1939.IX., 1939.XI.4., 1939, 1940.III.16., 1940.IV., 1940, 1941.I.21., 1941.V.17–VI.8., 1941.X., 1941, 1942.II.3., 1942.III.14., 1942.IV.10., 1942.VI.1–2., 1942.VI.3., 1942.XII.16., 1942, 1943.II.22., 1943.VI.2–5., 1943.VI.3., 1943, 1944.I.9., 1944.I.22., 1944.IV.16., 1944.IV.27., 1944.VI.6–8., 1944.VI.17., 1944

közlekedés, határforgalom, kishatár 1920.VIII.14., 1920.IX., 1920.XI., 1921.VII.1., 1921.VII.17., 1921.XI.19., 1922.III.26., 1922.IV.1., 1922.IV.11., 1922.VI.1., 1922.VI.7., 1922.XI., 1923.III.15., 1923.IV.25., 1923.IV., 1923.XII.1., 1924.I.2., 1924.III., 1924.IV., 1924.X.6., 1924, 1925.IV.22., 1925.VIII., 1926.VIII.18–25., 1926.VIII.28., 1926.IX.13., 1926.XI.1., 1926.XI., 1926.XII.10., 1927.II.8., 1927.XI., 1928.II., 1930.III.15., 1930.V.15., 1930.VIII.10., 1930.VIII.29–IX.15., 1930.VIII., 1931.V.14–18., 1931.VII.6., 1932.I.21., 1932.V.10., 1932.V.15., 1932.VI.15–VIII.31., 1932.XI., 1933.I.16., 1933.III.19., 1933.V., 1933.VII. eleje, 1933.VII., 1933.IX.15., 1933.X.17., 1933.XI.23., 1934.II.1., 1934.VIII–XI., 1934.X., 1934.XI.11., 1935.II., 1935.III.31., 1935.VII., 1936.IX.1., 1936.IX.13., 1936.IX.28., 1936.XI., 1936, 1937.I.1., 1937.II.27–IV.7., 1937.IV.1., 1937.VI.15., 1937.X.28., 1938.I.1., 1938.I.7., 1938.I.31., 1938.VIII.24–IX.12., 1938.XI.2., 1938.XI.16., 1938.XII.5., 1938.XII.8., 1938.XII.12., 1938.XII.17., 1938.XII.22., 1939.I.5., 1939.I.7., 1939.I.8., 1939.I.16., 1939.I.22–23., 1939.II.7., 1939.II.9., 1939.II.11., 1939.II.12., 1939.II.18., 1939.II.20., 1939.III.11., 1939.III.13., 1939.III.16., 1939.III.21., 1939.III.22., 1939.III.23., 1939.III.30., 1939.IV.28., 1939.VI.1., 1939.VII.15., 1939.VIII.10., 1939.VIII.12., 1939.VIII.14., 1939.IX.6., 1939.XI.26., 1939.XII., 1940.I., 1940.III. közepe, 1940.V.25., 1940.VIII.10., 1940.X.8., 1940.XII., 1941.I., 1941.II.27., 1941.III.21., 1941.IV.6., 1941.VI.6., 1941.VI.23., 1941.VI.29., 1941.VII.6., 1941.VII. második fele, 1941.VIII.25., 1941.XI.1., 1941.XII., 1942.III.2., 1942.IX.22., 1942.XI., 1943.IV.15., 1944.III. közepe, 1944.III.28., 1944.IV.4., 1944.IV.12.
turisztika 1932, 1939.IV.30., 1939.V., 1939.VI.10., 1939.VI.29., 1939.VII., 1939.VIII., 1939.XI.12., 1939, 1940.I.13., 1940.IV.4., 1940.IV.5., 1940.VI.6., 1940, 1941.XII.10., 1942.XII.1., 1943.IV.28–V.2., 1943.V.4–8., 1943.VII.
Magyar Köztársaság megalakulása 1918.XI.16.
magyarországi kormányok
Károlyi-kormány 1918.XI.2., 1918.XII.23., 1918.XII.25., 1918.XII.29., 1919.I.3.
Huszár-kormány 1919.VIII.1.
Berinkey-kormány 1919.I.18.
Forradalmi Kormányzótanács 1919.III.21., 1919.IV.16., 1919.VIII.1.
(I.) Teleki-kormány 1921.I.
Imrédy-kormány 1938.XI.15.
(II.) Teleki-kormány 1939.II.16.
Kállay-kormány 1942.III.9.
Sztójai-kormány 1944.III.22.
Szálasi-kormány 1944.X.16.
magyarországi rendeletek 1919.III.4., 1930.VIII.22., 1938.XII.17., 1938.XII., 1939.I.1., 1939.III.4., 1939.IV.25., 1939.V.10., 1939.V.25., 1939.VI.19., 1939.VI.22., 1939.VI.23., 1939.VI.27., 1939.VI.30., 1939.VII.1., 1939.VII.7., 1939.VII.18., 1939.VIII.2., 1939.VIII.23.,

1939.VIII.28., 1939.IX.1., 1939.IX.21., 1939.IX., 1939.XI.1., 1940.I.12., 1940.I.15., 1940.I.20., 1940.III.7., 1940.III.9., 1940.III.16., 1940.IV.5., 1940.IV.17., 1940.IV., 1940.V.3., 1940.V.6., 1940.V.15., 1940.VI.27., 1940.VIII.20., 1940.IX.22., 1940.X.31., 1940.XI.2., 1940.XI.20., 1940.XI.26., 1940.XII.1., 1940.XII.12., 1941.I.4., 1941.III.2., 1941.VII.21–IX.29., 1941.VII., 1941.IX.1., 1941.IX.23., 1941.IX.29., 1942.II., 1942.V.1., 1942.VII., 1942.IX.24., 1942.IX., 1942.X.7., 1942.XII.18., 1942, 1943.III.10., 1943.IV.4., 1943.VIII.5., 1943, 1944.III. eleje, 1944.III.31., 1944.IV.1., 1944.IV.4., 1944.IV.8–IV.13., 1944.IV.9., 1944.IV.11., 1944.IV.20., 1944.IV.23., 1944.IV.29., 1944.IV.30–V.2., 1944.V.17., 1944.VI.22., 1944.VI.26., 1944.VII.30., 1944.VII., 1944.IX.3.

Magyarországi Tanácsköztársaság kikiáltása 1919.III.21.

magyarországi törvények 1918.XII.25., 1920.VI.4., 1922.IV.11., 1922.VIII.5., 1926.VI.1., 1930.VIII.22., 1938.V.29., 1938.XI.2., 1938.XI.12., 1939.V.5., 1939.VI.23., 1939.IX.7., 1940.VI.14., 1940.VIII.11., 1940.IX.22., 1941.VII.8., 1941.VIII.8., 1941.IX.1.

második bécsi döntés 1940.VIII.30.

mezőgazdaság 1919.IX.10., 1919.X.15., 1919.XI.1., 1919.XI.10., 1919.XII.16., 1920.I. eleje, 1920.I.30., 1921.V., 1921.VI.22., 1921.VII.20., 1921.VII.21., 1921.VIII.3., 1921.VIII., 1921.XII., 1921.XII.31., 1921, 1922.I.1., 1921.I.12., 1922.II., 1922.V.7., 1922.VI., 1922.VIII.19., 1922.X.8., 1923.II.12., 1923.II.27., 1923.VII.22., 1923.VIII.17., 1923.XII.14., 1923.XII.31., 1923.XII., 1923, 1924.I.26., 1924.I.30., 1924.II.8., 1924.V.6., 1924.X.3., 1925.IV.22., 1925.V., 1925.VIII.30., 1925.XII.20., 1925, 1926.I.7., 1926.IV., 1926.VIII., 1927.V.6–8., 1927.VI., 1927.VIII.14., 1927.XII.1., 1927, 1928.I.2., 1928.X.14., 1929.III.28., 1930.II.8., 1930.VI.6., 1931.V., 1931.VII.6., 1931.VIII.30., 1931.IX.4., 1932.I.21., 1932.IX.11., 1932.IX.17., 1932.IX.18., 1933.VII., 1933.IX., 1934.VIII–XI., 1935.IV.1., 1935 tavasza, 1936.IX.28., 1937.XI., 1937, 1939.II.28., 1939.III.4., 1939.III.21., 1939.III.30., 1939.IV.22., 1939.IV.25., 1939.IV., 1939.V.12., 1939.VI.18., 1939.VII.16–24., 1939.VII.21–24., 1939.VII.28., 1939.VIII.23., 1939.IX.5., 1939.IX.21., 1939.IX., 1939.X.13., 1939.XI.1., 1939, 1940.I.28., 1940.III.9., 1940.V.28., 1940.V.31., 1940.V., 1940.VII., 1940.VIII.5., 1940.VIII.18., 1940.VIII., 1940.IX.22., 1940.IX.7., 1940.XI.9., 1940.XII.14., 1940.XII., 1940, 1941.II.10., 1941.III., 1941.IV.1., 1941.V.19., 1941.VI.25., 1942.VII.8., 1942.VII.9., 1942.VII., 1941.IX.1., 1941, 1942.VI.21., 1942.VII., 1942, 1943.I.11., 1943.VI., 1943.VII.6., 1943.X., 1944.IV.30.

borászat, szőlészet 1920.XII.1., 1922.IX.14., 1922.IX.17., 1923.I.14., 1923.VI.21., 1926.VII.11., 1928.III., 1928.X.17., 1929.IV.8., 1930.II.9., 1930.IX.14., 1933.IV.1–9., 1933.IV.25., 1934.VIII.19., 1934.X.1–XI.15., 1935.VI., 1936.V–VI., 1936.X.3–10., 1936.XI.7., 1940.IV.17., 1940.IV.20., 1940.V.6., 1941.III., 1941.V., 1942.VI., 1943.X., 1944.V.3., 1944.VIII.13.

méhészet 1920.XII., 1921.III.29., 1921.VI.4., 1921.VI.29., 1921.VII.17., 1921.VIII.15., 1921.XII.11., 1921.XII.16., 1942.IV.
mozgósítás 1921.X.23., 1921.XI.10., 1921.XI.13., 1921.XI.16., 1921.XI.19., 1938.V.20–31., 1938.IX.23., 1939.IX.21.
mozi 1920.X.30., 1928.X.7., 1929.IX.1., 1930.VII., 1931.XII., 1932.I.16., 1933.III.15., 1933.IV., 1933.VIII., 1938.XI.19., 1939.I.18., 1940.VII., 1941.II.24., 1942.IX.15.
müncheni egyezmény 1938.IX.29–30.
New York-i nemzetiségi kongresszus 1918.IX.15.
népszavazás 1919.II.6., 1919.VIII.12., 1920.I.16., 1921.VI.8., 1926.II.1., 1928.VI.8., 1934.XI.24., 1937.II.27–IV.7., 1938.IX.17., 1938.IX.20., 1938.X.2., 1938.X.3–4., 1938.X.8., 1938.X.21., 1938.X.22., 1938.X.25., 1938.X.26., 1938.X.30., 1938.XI.3., 1938.XI.15., 1938.XI.17., 1938.XI.19., 1938.XII.31.
népszámlálás 1921.II.15., 1921.III.9., 1921.IX.29., 1921.XII.31., 1929.X.27., 1930.II.20., 1930.XI., 1930.XII.1., 1930.XII.3., 1931.I.15., 1931.I.29., 1931.X., 1932.X.22., 1935.V.26., 1936.V.4., 1938.V.6., 1938.VI.26., 1939.I.13., 1941.I.31.
nőkérdés 1918.XII.28., 1921.XI.3., 1922.XII.22., 1923.III.25., 1923.VI.21., 1923.VIII. eleje, 1926.III.21., 1926.VII.13., 1928.II.12., 1928 nyara, 1928.XI., 1931.VIII.25–26., 1932.III., 1932.VI.11., 1932.VI., 1932.VIII.14., 1932.IX. közepe, 1933.IV.10., 1933.VI., 1933.VIII.5., 1935.IV., 1935.X.18., 1936.IV.16., 1936.XII.13., 1937.IV.18., 1937.IV.29., 1937.V.6., 1938.XI.3., 1938.XII.22., 1939.III.14., 1939.VI., 1939.VII.16., 1939.IX.1., 1939.X.8., 1939.X., 1939.XI.19–23., 1939, 1940.III.31., 1940.VI.16., 1940.VIII.26–IX.14., 1940.VIII., 1940.IX.1., 1940.XI.9., 1940, 1941.VII.18., 1941.IX., 1941.XII.13., 1942.I., 1942.II.10., 1942.V.28., 1942 tavasza, 1942.IX., 1942.XI.19., 1942.XII., 1943.II.12., 1943.III.17., 1943.V., 1943.VIII.1., 1943.X.29., 1944.III.1.
nyelvkérdés 1919.IV., 1919.VIII.12., 1919.IX.10., 1919.IX.11., 1919.XI.10., 1920.II.29., 1920.VIII.24., 1920.VIII., 1920.IX., 1920.X.12., 1920.X.19., 1920.X.24., 1920.XI.7., 1920.XI., 1921.I.17–II.17., 1921.I., 1921.II.15., 1921.III.9., 1921.VI.8., 1921.VII.26., 1921.VII., 1921.VIII.2., 1921.VIII.21., 1921.IX.29., 1921.X.17., 1921.XI., 1922.I., 1922.VII.26., 1922.VII.30., 1923.II. közepe, 1923.II.27., 1923.VI.8., 1923.VI.21., 1924.X., 1925.I.5., 1925.V.15., 1925.IX., 1925.X.8., 1926.II.4., 1926.II.8., 1926.III., 1926.IV.4., 1926.VI.7., 1926.X.26., 1926, 1928, 1929.II.2., 1929.VI.25., 1929.VII.7., 1929.VII.11., 1930.VI.14., 1930.VII.23., 1930.XII.1., 1930.XII.3., 1930, 1931.I.31., 1931.III.1., 1931.III., 1931.V., 1931.IX.14., 1931.X., 1931.XII. eleje, 1932.I.16., 1932.III.15., 1932.IX.17., 1932.IX., 1932.X.8., 1932.XII.6., 1932.XII.12., 1933.I., 1933.II.8., 1933.III. közepe, 1933.IV.9., 1933.VI.2., 1933.VII.2., 1933.VII.9., 12., 1933.VIII.27., 1933.X.12., 1933.X.19., 1933.X., 1933.XI. vége, 1934.V., 1934.VI., 1934.IX.1., 1934.X.14., 1934.XI.11., 1934.XII.27., 1934.XII., 1935.IV.7., 1935.VI.23., 1935.VII., 1935.IX.15., 1935.X.18., 1935.XI.7.,

1935.XII., 1935, 1936.V.4., 1936.V., 1936.VI.22., 1936.VII.2., 1936.VII.29., 1936.VIII.29., 1936.XII.20., 1937.I.10., 1937.II.15., 1937.II.27–IV.7., 1937.II., 1937.V.27., 1937.X.16–17., 1937.X.18., 1937.X.28., 1937, 1938.III., 1938.V.29., 1938.VII.18., 1938.VII.20–21., 1938.VII.25., 1938.VIII.2., 1938.VIII.27., 1938.X.18., 1938.X.21., 1938.X.26., 1938.XI.10., 1938.XI.25., 1938.XI., 1938.XII.12., 1938.XII.16., 1939.III.15., 1939.VI., 1939.VII.7., 1939.VII.7. után, 1939.VII.16., 1939.VII.25., 1939.VIII.2., 1939.VIII.9., 1939.IX.1., 1939.IX., 1940.II.27., 1940.III.15., 1940.III.16., 1940.IV.3–4., 1940.VII.2., 1940.VII.5., 1940.VIII.20., 1940.VIII.26–IX.14., 1940.IX.22., 1940.XI., 1941.I., 1941.II.28., 1941.V.17–VI.8., 1941.VI.21–22., 1941.IX.1., 1941.IX.29., 1942.V.28., 1942.VI.3., 1942.IX.15., 1942.X.7., 1942.XII.18., 1942.XII., 1942, 1943.V.7., 1943.XII.14.

oktatásügy 1919.VIII.12., 1919.IX.10., 1919.XI.5., 1919.XI.10., 1919, 1920.IV.14., 1920.VIII.25., 1920.IX.2., 1920.IX.17., 1920.X.5–6., 1921.I., 1921.III.8., 1921.III.31., 1921.VI., 1922.I.16., 1922.III.21., 1922.VI., 1922.VII.30., 1922.X., 1922, 1923.XII.5., 1924, 1925.IV.15., 1925.VIII., 1925.X.2., 1925.X.4., 1926.III., 1926.V.2., 1926.VII.2., 1926.XI.14., 1928.XI.10., 1928.XI., 1929.II.29., 1930.VI.14., 1930.IX., 1930.XII., 1931.V., 1931.X., 1933.I., 1931.III.7., 1931.IX.14., 1932.IX.4., 1932.X.8., 1933.II.8., 1933.IV.1., 1933.VI.2., 1933.VII.2., 1933.VII.3., 1933.VII.26., 1933.XII., 1934.V.26–27., 1934.VI., 1934.X.13., 1934.XI.11., 1934.XI.26., 1935.VII.6–7., 1935.VIII.11., 1935.IX.15., 1935.XI., 1936.II., 1936.V.17., 1936.VI., 1936.VIII.29., 1936.IX.7., 1936.IX.14., 1936.IX.27., 1936.IX.28., 1936.X.15., 1937.I.10., 1937.III.6., 1937.V.27., 1938.II., 1938.V.23., 1938.VI.3., 1938.VI., 1938.VIII.27., 1938.XI.10., 1938.XI., 1939.I.18., 1939.I.21., 1939.V.25., 1939.VI.30., 1939.IX., 1939.XI.22., 1940.I., 1940.VIII.20., 1940.IX.22., 1940.XII., 1941.II.3., 1941.VII.18., 1941.VII., 1941.IX.1., 1941.IX.29., 1941.XI.22., 1942.I., 1942.VI.3., 1942.VIII.7., 1942.IX.15., 1942.XI.14., 1942.XII.12., 1942.XII.16., 1942, 1943.I.27., 1943.XI.5., 1943.XI., 1943.XII., 1943, 1944.II.4.

- elemi, polgári iskola 1920.VIII.24., 1920.IX.2., 1920.IX., 1920, 1921.IX.9., 1921.IX.26., 1921.IX.29., 1921.XI.7., 1921.XI., 1922.XI.4., 1922.XII.31., 1922, 1923.II.8., 1923.VI.21., 1923, 1925.V.15., 1926.III., 1926.VI.27., 1926.VIII.2., 1926.IX.3., 1926, 1929.II.2., 1929, 1930, 1931.II. eleje, 1931.VIII., 1931.IX.14., 1932.V.19., 1932.IX., 1932, 1933.I., 1933.VII.9., 12., 1933.XII., 1933, 1934.VIII.31., 1934.IX. eleje, 1934.IX.5., 1934.XI.26., 1934.XII., 1935.VI.23., 1935.IX.15., 1935.IX., 1935.XI.7., 1935, 1936.VI., 1936.XII.16., 1937, 1938.V.29., 1938.XII.16., 1938.XII., 1938, 1939.IV.26., 1939.IX.1., 1939.IX., 1939.X.8., 1939.X., 1940.VI.24., 1940.VII.22., 1940, 1941.III.3., 1941.V.24., 1941.IX.6., 1941.IX.12., 1941.IX.29., 1941.XII.3., 1942.V.28., 1942.VI., 1942.XII.18., 1942.XII., 1943.IV.14., 1943.VI.1.

gimnázium 1919.III.5., 1919.VII.23., 1919.IX.11., 1919, 1920.II.15., 1920.II.29., 1920.VIII.11., 1920.VIII.17., 1920.VIII.24., 1920.VIII. vége, 1920.VIII., 1920.IX.28., 1920.IX., 1920.X.12., 1920.X.15., 1920.X.16., 1920.X.19., 1920.X.21., 1920.X.24., 1920.XI.12., 1921.III.9., 1921.VII.21., 1921.VII.26., 1921.VII.28., 1921.VII., 1921.VIII.2., 1921.IX.29., 1921.X.17., 1921.XI., 1921.XII.17., 1922.IV.19., 1922.VIII.7., 1922.VIII.29., 1922.IX.1., 1922.IX.11., 1922.X., 1923.VI.8., 1923.VI.21., 1923.VI., 1923.IX., 1925.II.15., 1925.II.22., 1925.VI.9., 1926.II., 1926.VIII., 1926.IX.3., 1926.XII.25., 1927.I.24., 1928.V.10., 1931.IX.22., 1932.III.15., 1932.IV., 1932.VII., 1932.VIII.17., 1932.IX., 1932.XII.6., 1932.XII.19., 1933.I., 1933.III. eleje, 1933.IV.27., 1933.VI.2., 1933.VII.9., 12., 1933.VII.26., 1933.VIII.27., 1933.XI.18., 1934.V.4., 1934.V., 1934.VI.11., 1934.IX.1., 1934.X.22., 1934.XI.17., 1934.XII., 1935.IV.7., 1935.IX.15., 1935.X.18., 1935.XI.7., 1936.I., 1936.IV., 1936.VII.2., 1936.IX.28., 1936.XII.16., 1937.IV.19., 1937.IV., 1937.VIII.30., 1937.X.18., 1938.I.9., 1938.V.29., 1938.VII.20–21., 1938.IX.23., 1938.X.24–27., 1938.XI.14., 1938.XI.22., 1938.XI., 1938.XII.11., 1938.XII.22., 1938.XII.24., 1939.III.15., 1939.III., 1939.IV.25., 1939.VI., 1939.VII.16., 1939.VIII.16., 1939.IX.1., 1939.IX.13., 1940.II.16., 1940.VI.3–6., 1940.VII.22., 1940.IX.1., 1941.V.1., 1941.V.24., 1941.VI.21–22., 1941.VI., 1941.IX.6., 1941.IX., 1941.XI.13., 1941, 1942.III.14., 1942.V.28., 1942.IX., 1942.X., 1942.XII.21., 1942, 1943.IV.14., 1943.VI.1., 1943.VI.7., 1943.VI.27., 1943.X.28., 1944.III.1., 1944.V.1–3.

szakoktatás 1920.VIII.24., 1922.VI.19., 1925.IX.7., 1925.IX., 1928.II.12., 1928.IV.22., 1935.XI.7., 1937.V., 1938.V.28., 1938.XI., 1939.IV., 1939.XI.1., 1941.IX.1., 1941.IX.6., 1942.V.28., 1942.IX., 1942.X., 1944.V.17.

tanítóképzés 1919.IV., 1921.XI.3., 1923.VI.8., 1923.VI.21., 1923.VIII. eleje, 1924.V.11., 1926.VII.2., 1931.X., 1933.V. vége, 1934.X.19., 1934.X.22., 1934.XII., 1935.V.23., 1935.VIII.9., 1935.IX.15., 1935.X.18., 1935.X.28., 1935.XI.7., 1936.VI.22., 1937.V.27., 1937.IX.4–5., 1938.V.29., 1938.VII.20–21., 1938.IX.23., 1938.X.17., 1938.XI.11., 1938.XI.22., 1938.XI., 1939.V.12., 1939.V.21., 1939.V.25., 1939.VI.22., 1939.IX.1., 1939.XI.22., 1940.VII. közepe, 1940.VIII.26–IX.14., 1940.XI., 1942.II., 1942.V.28., 1942.VI.3., 1942.X.7., 1942.X., 1943.V.7., 1944.III.1.

főiskola, egyetem 1920.IX., 1921.I.17–II.17., 1922.I., 1923.IV.16., 1924.VIII., 1924.IX.9., 1925.X.4., 1926.II., 1926.V.16., 1926.VIII.15., 1926.XI.14., 1926.XII.25., 1927.X.14., 1928.VII.14., 1929.IX.15., 1930.IX., 1930.XII., 1930, 1931.VIII. vége, 1932.VI.10., 1932.VII.1., 1933.II.8., 1933.V., 1933.VII. eleje, 1933.VII.9., 12., 1933.VIII.12., 1933.VIII.27., 1934.IX.2., 1934.IX.15–16., 1935.V.27., 1935.IX.15., 1935.X.8., 1935.XI.7., 1936.IX.28., 1936, 1938.V.29., 1938 tavasz, 1938.X.21.,

1938.X.30., 1938.XI.3., 1939.I.1., 1939.V.25., 1939.X., 1940.VI.23., 1940.IX., 1941.I., 1941.V.22., 1942.I., 1942.VIII.7., 1943.IV.4., 1943.XI., 1943.XII., 1943, 1944.II.4., 1944.VI.26.
őszirózsás forradalom 1918.X.31.
padovai szerződés 1918.XI.4.
parlament
csehszlovák, szlovák 1918.XI.14., 1919.VIII.12., 1920.II.29., 1920.III., 1920.IV.18., 25., 1920.V.27., 1920.VI.2., 1920.VIII. eleje, 1920.IX.16., 1920.IX.24., 1920.XI., 1921.V., 1922.I.9., 1922.I.1., 1922.I.12., 1922.II.20., 1922.VIII., 1923.II. közepe, 1923.VI.8., 1924.I.7., 1924.II.8., 1924.II.16., 1924.II.19., 1924.II.19., 1924.III.9., 1924.III.16., 1924.III.18., 1924.III. vége, 1924.IV.9., 1924.IV.10., 1924.VIII.22., 1925.II.10., 1925.IV.18., 1925.V., 1925.VIII.16., 1925.X.2., 1925.X.16., 1925.X.24., 1925.XI.15., 1925.XII.18., 1925, 1926.II.1., 1926.II.15., 1926.II.25., 1926.III., 1926.VI.10., 1926.VI.26., 1926.VII.1., 1926.VII.8., 1926.VII.14., 1926.VII., 1926.IX.4., 1927.II.6., 1927.VII.14., 1928.VII., 1929.IX.1., 1929.X.27., 1930.II.8., 1930.III.29., 1930.IV.18., 1930.VII.26., 1930.XI., 1931.III.5., 1931.III., 1931.XI.4., 1932.II., 1932.IV.2., 1932.IV.25., 1932.IV., 1932.VI., 1932.IX.28., 1932.X.20., 1933.I.2., 1933.I., 1933.III.18., 1933.IV.25., 1933.IV., 1933.VI.11., 1933.VII.2., 1933.X.17., 1933.XI.18., 1933.XII., 1934.I.21., 1934.I.22., 1934.V.4., 1934.V., 1934.X.22., 1934.X., 1934.XII., 1935.III., 1935.IV.17., 1935.V.19., 1935.VI.23., 1935.VIII.9., 1935.XI., 1935.XIII.18., 1936.II., 1936.V.14., 1936.V.24., 1936.V., 1936.VII. eleje, 1936.VII., 1936.IX.14., 1936.XII.16., 1936.XII.25., 1936, 1937.III.6., 1937.III.8., 1937.VI.15., 1937.VI.26., 1937.VIII.12., 1937.IX.4–5., 1937.XII.31., 1937.XII., 1938.III.3., 1938.III.10., 1938.III.28., 1938.IV.1., 1938.IV.5., 1938.IV.7., 1938.V.1., 1938.V., 1938.VI.30., 1938.VI., 1938.X.7., 1938.XII.8., 1939.I.28., 1939.III.14.
magyar 1920.VII.20., 1922.VIII.5., 1931.I.15., 1933.VI.2., 1938.XI.12., 1938.XII.5., 1938.XII.6., 1939.III.8., 1939.VI.28., 1939.VIII., 1939.XII.15., 1940.VI.19., 1940.VII.22., 1940.VII.23., 1940.X.4., 1940.XI.27., 1941.II.6., 1942.XII.12., 1943.I.1., 1943.IV., 1944.VI. eleje, 1944.VI.11.
kárpátaljai (szojm) 1919.III.4., 1919.IX.10., 1920.V.5., 1920.VIII.24., 1921.IV.22., 1921.VII.26., 1921.IX.21., 1922.I.9., 1923.II.27., 1924.IV.9., 1924.VI.6., 1926.II.15., 1926.II.25., 1926.VI.10., 1927.II.6., 1929.II.15., 1932.IX.17., 1935.XI.23., 1936.VII.29., 1937.II., 1937.III.6., 1937.III.11., 1938.III.28., 1938.VI. eleje, 1938.XI.6., 1938.X.21., 1939.II.12., 1939.III.10., 1939.III.14., 1939.III.15.
párizsi békekonferencia 1919.I.18., 1919.II.6., 1919.II.13., 1919.III.12., 1919.IV.16., 1919.V.7., 1919.VI.11., 1920.I.16.

Podkarpatszka Rusz
csehszlovák bevonulás 1919.I.12., 1919.IV.16., 1919.IV.29., 1919.VIII.
direktórium 1919.VII.29., 1919.VIII.12., 1919.XI.10., 1920.II.15., 1920.II.19., 1921.III.17.
katonai irányítás 1919.I.20., 1919.II.1., 1919.III.5., 1919.IV.29., 1919.V.2., 1919.VI.6., 1919.VII.23., 1919.X.1., 1919.X.3., 1919.X.19., 1919.XI.15., 1919.XI.18., 1919.XII. vége, 1921.VII.1., 1922.I.9., 1922.I.16., 1922.X.29., 1922.XI., 1925.IX.1., 1925.IX.10., 1935.X.18., 1936.XII.31., 1937.XI.7.
kormányzók 1920.V.5., 1921.V.17., 1923.XI.18., 1933.VI.15., 1935.II.15., 1938.X.9.
közigazgatás 1919.VII.29., 1919.VIII.20., 1919.IX.6., 1919.IX.10., 1919.X.3., 1919.X.15., 1919.X. vége, 1919.XI.8., 1919.XI.10., 1919.XII.1., 1919.XII. vége, 1920.I. eleje, 1920.IV.26., 1920.VII.27., 1920.XI.8., 1921.II.15., 1921.IV.21., 1921.VII.19., 1921.VIII.12–13., 1921.VIII.26., 1921.X.15., 1922.I.1., 1922.I.9., 1922.III.20–23., 1922.IV.22., 1922.IX.21., 1922.X.12., 1923.II.15., 1923.VI.7., 1923.VIII.7., 1923.X.16., 1923.X.22., 1924.IV.9., 1924.IX.17., 1924, 1925.IV.22., 1925.V., 1926.II.1., 1926.II.8., 1926.II.15., 1926.II.16., 1926.II.23., 1926.II.24., 1926.II.25., 1926.VI.1., 1926.VI.10., 1926.VI.17., 1926.VI.28., 1926.VI.30., 1926.VII.1., 1926.VII.8., 1926.VII.14., 1926.VIII.1., 1927.II.2., 1927.II.6., 1927.II.19., 1927.III.1., 1927.VII.14., 1928.II.12., 1928.II.26., 1928.III.13., 1928.VI.28., 1928.VII.1., 1928.VII.28., 1928.VIII.1., 1928.X.17., 1928.XII.2., 1928, 1929.I.10., 1929.IV., 1929.VI.25., 1929.XII.18., 1929, 1930.II.20., 1930.VII., 1930.IX., 1931.IX.14., 1931.X., 1931.XII. eleje, 1931, 1932.III.29., 1932.VI.12., 1932.VII.3., 1932.IX., 1932.XII.1., 1932.XII.6., 1933.I.17., 1933.III.27., 1933.III. vége, 1933.III., 1933.IV. eleje, 1933.V.7., 1933.V., 1933.VI.17., 1933.VII., 1933.IX., 1933.X.19., 1933.X., 1933.XI. vége, 1933.XII., 1934.IV.24., 1934.V.27., 1934.XI.26., 1935.III., 1935.IV.2., 1935.VIII.20., 1935.XI.7., 1935.XII.21., 1935, 1936.III., 1936.IV.19., 1936.VI.22., 1936.VIII.29., 1936.IX.14., 1936.X.15., 1936.X.24., 1936.XI.30., 1936.XII.5., 1937.I.1., 1937.II.1., 1937.II.27–IV.7., 1937.II.15., 1937.III.22., 1937.IV.1., 1937.V.27., 1937.VIII.24., 1937.X.1., 1937.X.8., 1937.X.19., 1937.XI.19., 1937.XI., 1937.XII., 1938.I.25., 1938.III., 1938.VI.3., 1938.VII.20–21., 1938.IX.7., 1938.X.15., 1938.XI.19.
posta, távközlés 1919.XII.1., 1920.IX.15., 1920.XI., 1921.I.1., 1921.XI.16., 1922.V.25., 1923.III.15., 1924.V., 1925.I.4., 1925.II., 1926.II.8., 1926.II.15., 1930.VII.20., 1933.IV., 1933.XI.23., 1934.VII., 1934.IX.1., 1934.IX., 1935.VII., 1935.XII., 1936.V.2., 1936.IX.18., 1936.IX.28., 1936.XI., 1937.II.27–IV.7., 1937.XII.1., 1939.I.25., 1939.I., 1939.II.1., 1939.II., 1939.IV.21., 1939.IV., 1941.VII.1., 1943.V.23., 1944.III.4., 1944.IV.16., 1944.VIII.6., 1944.IX.17.
pozsonyi fegyverszüneti szerződés 1919.IV.16.

román megszállás 1919.I–III., 1919.I.7–8., 1919.IV.16., 1919.IV.29., 1919.V. eleje, 1920.II.24–III.30., 1920.IV.18., 25., 1920.V., 1920.VII. vége, 1920.VIII.30., 1920.IX., 1921.VI., 1926.VII., 1931.VII.10.
Rothermere-akció 1928.IX.4.
római nemzetiségi kongresszus 1918.IV.8., 1918.V.29.
Ruszka Krajna 1918.XII.1., 1918.XII.10., 1918.XII.25., 1918.XII.29., 1919.I.3., 1919.I.18., 1919.II.23., 1919.III.4., 1919.III.21., 1919.IV.5., 1919.IV.12., 1919
tanácshatalom 1919. III.21., 1919.III.22., 1919. IV.5., 1919.IV.7., 1919.IV.12., 1919.IV.29.
Saint-Germain-en-Laye-i szerződés 1919.IX.10., 1919.XI.10.
hivatkozás: 1922.VIII.5., 1924.IV.9., 1928.X.14., 1932.X.28., 1937.III.6., 1938.IX.4., 1938.IX.20.
sajtó 1918.XII. vége, 1918, 1919.III.7., 1919.IV.12., 1919.IV.16., 1919.XII. vége, 1919, 1920.IV.20., 1920.V.4., 1920.V.6., 1920.V.16., 1920.VI.3., 1920.VI., 1920.VII.12., 1920.VIII.28., 1920.XII.20., 1920, 1921.III.2., 1921.III.31., 1921.IV. vége, 1921.IV., 1921.V.8., 1921.V.21., 1921.V., 1921.VI.24., 1921.VI., 1921.VII.5., 1921.IX.21., 1921.IX., 1921.XI.16., 1921.XI.20., 1921, 1922.I.5., 1922.I.14., 1922.I.29., 1922.IV.22., 1922.IV.30., 1922.IV., 1922.V.14., 1922.V.28., 1922.VI.1., 1922.VIII., 1922.IX.24., 1922.XI.4., 1922.XI.13–17., 1922, 1923.I.7., 1923.III.4., 1923, 1924.I., 1924.II.7., 1924.VII.1., 1924, 1925.I.18., 1925.III.2., 1925.VI., 1925.VII.5., 1925.VII.9., 1925, 1926.IV.19., 1926.V.31., 1926.VII.3., 1926.VIII.22., 1926.IX.4., 1926.IX.22., 1926.IX., 1926.X., 1927.I.1., 1927.II.25., 1927.III.6., 1927.IV.1., 1927, 1928.II.12., 1928.VII., 1929, 1930.VIII., 1930.IX.28., 1930.X., 1930.XII.1., 1931.II.12., 1931.V.24., 1932.I.3., 1932.III., 1932.IV.11., 1932.VI.1., 1932.XII.18., 1932, 1933.II., 1933.VII.22., 1933.VIII.6., 1933.VIII.27., 1933.IX.17., 1933.XI., 1934.I., 1934.II.1., 1934.VI., 1934.VII., 1934.XII., 1934, 1935.III.15., 1935.VIII., 1935.IX.16–17., 1935.XII.29., 1935.XII., 1936.I.4., 1936.XI., 1936.XII.12., 1936.XII.20., 1936, 1937.III.11., 1937.VIII.24., 1937.VIII.29., 1937, 1938.VI.15., 1938.IX.22., 1938.X.11., 1938.X.15., 1938.X.26., 1938.XI.2., 1938.XI.3., 1938.XI.9., 1938.XI.13., 1938.XI.18., 1938.XI.20., 1938.XII.7., 1939.I.28., 1939.III.26., 1939.IV.6., 1939.VII.10., 1939.VII.30., 1939.VIII., 1939.IX.10., 1939.IX.28., 1939.X., 1939.XI., 1940.II.17., 1940.IX.20., 1941.III.15., 1941.III., 1941.VII. vége, 1941.XI. eleje, 1941.XI.13., 1942.IX.15., 1942, 1944.IV.29., 1944.IV., 1944.IX.
scrantoni nyilatkozat 1918.XI.12.
hivatkozás: 1918.XI.13., 1918.XI.15., 1919.II.13.
sport 1919, 1921.III.6., 1921.III.20., 1921.III.27., 1921.VII.10., 1921.VII.31., 1921.IX.2., 1921.XI.20., 1921, 1922.VI. második fele, 1922.VIII.28., 1923.II.10., 1923.VIII., 1925.VII.26., 1925, 1926.VII.13., 1926.VII., 1926.VIII.15., 1927.I.10., 1927.VII.28–VIII.1., 1928.VII.19–24., 1929.VII.22., 1929.VII.27–VIII.1., 1930.VII., 1930.VIII.10., 1931.III.28., 1931.VII.28–VIII.2., 1932.V.7.,

1932.V.15., 1932.VII., 1932.VIII.7., 1932.XII.25., 1932, 1933.IV.16., 1933.V., 1933.VI.11., 1933.VI.21., 1933.VIII.5., 1933.VIII.10–13., 1933.VIII.20., 1933.VIII.20., 1933, 1934.X.20., 1934, 1935.I.20., 1935.IV.20., 1935.V.20., 1935.VI.30., 1937.IX.12–19., 1937, 1939.IV.2., 1939.V.18., 1940.VII. vége, 1941.II.8–9., 1941.VI., 1941.IX.14., 1941, 1943.VIII.30., 1942.X.26.

statárium 1918.XI.5., 1919.IV.19., 1920.VIII.28., 1920.VIII.29., 1920.VIII.31., 1920.IX.4., 1920.IX.16., 1921.III.9., 1921.IV.22., 1921.X.25., 1922.I.16., 1922.IV.11., 1939.II.8., 1943.III.8., 1944.IV.20., 1944.V.28., 1944.VI.4.

statisztika 1920.VI.4., 1920.VIII., 1920.IX., 1920.XII.20., 1920, 1921.II.15., 1921.VI.30., 1921, 1922.V.7., 1924.III.16., 1925.XI.15., 1925.XII.31., 1925, 1926.I., 1926.III., 1926.IV., 1926, 1927, 1928.I.2., 1928.X.17., 1928.XII.2., 1928, 1929.III.28., 1929.IV., 1929.X.27., 1929, 1930.XII.1., 1930, 1931.IX.27., 1931, 1932.I.21., 1932, 1933.I., 1933.VII.2., 1933.VII., 1933.XI., 1933.XII., 1933, 1934.XII., 1934, 1935.II., 1935.III.15., 1935.IV., 1935.V.19., 1935.V.26., 1935.VI.23., 1935.VIII., 1935.IX.15., 1935.IX., 1935.X., 1935.XII., 1935, 1936.V.24., 1936.VI.10., 1936.VII. eleje, 1936.XI., 1936, 1937.II.1., 1937.VI.25., 1937.VIII.30., 1937.VIII., 1937.X.1., 1937.X.28., 1937, 1938.III.11., 1938.V.29., 1938.VI.26., 1938.VI., 1938.XI.2., 1938.XII.2., 1938.XII.7., 1939.I.13., 1939.I.29., 1939.II.12., 1939.III. eleje, 1939.III.8., 1939.III.23., 1939.III.31., 1939.IV.13., 1939.VI.1., 1939.VI.23., 1939.VI., 1939.VII.16–24., 1939.IX.23., 1939.X.13–XI.2., 1939.XI.21., 1939, 1940.II.15., 1940.VIII.11., 1940.VIII., 1940.XII., 1940, 1941.I.31., 1941.I., 1941.III., 1941.VI.25., 1941.VI.26., 1941.VI., 1942.VII., 1942.VIII.31., 1941.VIII., 1941.XII., 1941, 1942.IV.13., 1942.IV., 1942.V.5., 1942.VI.25., 1942.VIII.3., 1942.IX.21., 1942.IX., 1942.X., 1942.XI.19., 1942.XII., 1942, 1943.IV.4., 1943.VI., 1943.X.29., 1944.I.1., 1944.IV.20., 1944.V.3., 1944.VI.4.

szabadkőműves-páholyok 1934, 1936.I.14., 1938.X.27., 1938.XI.3., 1942.II.5.

szakszervezetek 1919.XII. vége, 1920 nyara, 1920.XII.5., 1921.III–IV., 1921.VI.25., 1922.VIII., 1922.X.8., 1922.X., 1923.VI.29., 1933.XII.31., 1936.V.1., 1936, 1938.II.26.

színház 1920.VII.7., 1920.IX.23., 1920.X.2., 1920.X.15., 1920.XI.14., 1921.I.15., 1921.V.15., 1921, 1921.VII.19., 1921.II., 1922.V., 1922.X.20., 1922, 1923.III.25., 1923, 1924.II., 1925, 1926.III.1., 1926.III.16., 1926.IV.4., 1926.V.9., 1926.V.16., 1926.VII., 1926.IX., 1926, 1927.I.24., 1927.II.25., 1927.III.15., 1927.IV.1., 1927.IX.27., 1927, 1928.VI.24., 1928.XII., 1928, 1929.III.2., 1929.XI. vége, 1929, 1930.VIII.9., 1931.VIII.9., 1931.IX.22., 1932.V.8., 1932.VI., 1932.VII.4., 1932.XII.5., 1933.IV.10., 1933.V., 1933.VI.10., 1933.VI.17., 1933.VII., 1933.VIII., 1933.XI., 1934.VI., 1934.VIII.5., 1934.IX.1., 1934.IX.25., 1934.X.12., 1934, 1935.IV.7., 1935.IX.11., 1935.IX.15., 1935.X., 1935, 1936.III.10., 1936.VI.27., 1936.X.24., 1936.XI.27., 1937.I.18., 1938.VI., 1938.VII., 1938.XI.9., 1938.XI.26.,

1939.I.18., 1939.II., 1939.III.13., 1939.V.27., 1939.VIII.12., 1939.VIII.13., 1939.X., 1940.II.27., 1940.IV.3–4., 1940.VII.25., 1940, 1941.I.1., 1941.V.17–VI.8., 1941.IX., 1942.III.14., 1942.VI.5–7., 1942.VI., 1942.VIII., 1942.X., 1943.II.8–9., 1943.VII.3–4., 1943.XI.7., 1943, 1944.III. vége, 1944.VIII.27.
Szlovák Népköztársaság kikiáltása 1918.XII.11.
sztrájk 1920.XII.11., 1921.III–IV., 1921.XI.3., 1922.I–IV., 1922.IV.20., 1922.V., 1924 nyara, 1924.IX–X., 1928.III., 1928.IV.16–VI.12., 1928.V., 1929.IV.8., 1929.V.15., 1929.IX.14–16., 1930.VIII.11., 1930.VIII., 1931.V., 1931.VII., 1932.II., 1932.X., 1933.III.2., 1935.I.2., 1935.I.12., 1935.I.23., 1935.II–III., 1935.II.4., 1935.IV.1., 1935 tavasz, 1936.V–VI., 1938.XI.12.
templomszentelés 1921.IX.17., 1922.IX.12., 1925.XI.22., 1929.V.5., 1930.III.23., 1934.X.14., 1935.XI.20., 1937.IX.4–5.
trianoni békeszerződés 1920.VI.4.
  hivatkozás: 1920.IX.24., 1926.VII.1., 1938.XI.10., 1938.XI.15., 1939.III.30., 1939.III., 1939.IV.24.
turócszentmártoni nyilatkozat 1918.X.30.
  hivatkozás: 1929.XII.5.
ünnepek, évfordulók 1920.V.1., 1920.VIII.20., 1920.XII.2., 1921.V.3., 1921.V.21., 1921.VII.5., 1921.VII.26., 1921.VIII.21., 1921.XII., 1922.I.14., 1922.VIII.14., 1922.X.1., 1922.XI.21., 1923.I.23., 1923.II., 1923.III.4., 1923.III.30., 1923.IV.15., 1923.IV.23–25., 1923.XI.29., 1923.XII.31., 1924.I.31., 1924.II.23., 1924.V.11., 1924.VIII.20., 1924.VIII., 1925.II.1., 1925.II.21–22., 1925.III.30., 1925.VIII.30., 1925, 1926.II.7., 1926.III.1., 1926.VII.13., 1926.VIII.25., 1926.VIII.18–25., 1926.XII.5., 1927.II.27., 1927.V.7., 1927.VIII.14., 1927.XI.7., 1928.I.27., 1928.IV.22., 1928.V.10., 1928.V.28., 1929.I.6., 1929.III.2., 1929.VI.9., 1929.VIII.1., 1929.VIII.4., 1929.VIII.23., 1929.IX.15., 1929.XI.17., 1930.I.5., 1930.III.1–8., 1930.V.1., 1930.V.3., 1930.IX.14., 1930, 1931.I.11., 1931.VII.28–VIII.2., 1931.IX.20., 1932.I.10., 1932.IX. közepe, 1933.I.15., 1933.I., 1933.III.15., 1933.V.7., 1933.VI.7., 1933.VII.7., 1934.I.21., 1934.I.28., 1934.V.21., 1934.XI.4., 1934.XI.22., 1934, 1935.I.13., 1935.I.20., 1935.I.26., 1935.III.21., 1935.IV.6., 1935.IV.7., 1935.VI.10., 1935.VII.5–7., 1935.VIII.20., 1935.IX.14., 1935.IX.29., 1935.XI.10., 1936.I.12., 1936.I.14., 1936.III.18., 1936.V.1., 1936.V.3., 1936.V.12., 1936.V., 1936.VI.7., 1936.VIII.2., 1936.VIII.29., 1936.IX.20., 1936.X.1., 1936.XI.8., 1936.XI.27., 1937.I.17., 1937.II.11–15., 1937.IV.11., 1937.V.1., 1937.V.17., 1937.VI.19–20., 1937.VI.27., 1937 nyara, 1937.X.7., 1937.XI.7., 1937.XI.17., 1937.XI.21., 1937.XII.12., 1937.XII.24., 1937, 1938.I.9., 1938.I.25., 1938.V.1., 1938.XI.26., 1939.I.22., 1939.I.31., 1939.II.19., 1939.III.11., 1939.III.12., 1939.III.19., 1939.V.14., 1939.V.24., 1939.V.31., 1939.VI., 1939.VII.1–2., 1939.IX.17., 1939.X.6., 1939.XI.3., 1939.XI.10., 1940.II.4., 1940.VI.1., 1941.II.11., 1941.III.21., 1941.X.31., 1941.X., 1941.XII.15., 1942.VI.1–2., 1942.X.31., 1942, 1943.V.11., 1943.V.23.,

1943.VII.25., 1943.XI.10., 1943, 1944.II.20., 1933.V. eleje, 1944.V.3., 1944.V.28.
wilsoni elvek 1918.X.4., 1938.IX.20.
zene 1919.IX., 1921.III.24., 1922.II.18., 1922.IV.12., 1922.XI.12., 1922.XI.13–17., 1923.II.10., 1923.V.19–20., 1923, 1925.VIII.30., 1925, 1926.V.3., 1926.VI.13., 1926.XII.8., 1931.III.25., 1932.III.30., 1933.II.5., 1933.IV.30., 1933.V.7., 1933.VI.5., 1933.VI.7., 1933.IX.3., 1934.I.29., 1934.III.11., 1934.V.21., 1934.VI.24., 1934.VI., 1934.VII.14., 1934.XI.4., 1934.XI.22., 1934, 1935.VI.10., 1935.VI.23., 1935.XI.10., 1936.IX.27., 1936.X.13., 1936.X.20., 1936.XI.8., 1936, 1937.V.17., 1937.V.27., 1937.XII.12., 1937, 1938.X.25., 1939.I.14., 1939.VIII.13., 1939.IX.1., 1939.XI.4., 1940.IV.17., 1940.XI.9., 1941.V.17–VI.8., 1942.IV.18., 1943.III.21., 1944.V. közepe
himnusz 1921.XII.31., 1923.III.30., 1923.VIII.20., 1924.III.18., 1925.III.30., 1925.X.8., 1932.IV.10., 1932.VI.10., 1932.IX., 1934.I.22., 1935.III.21., 1939.III.15., 1939.VI., 1939.VIII.16., 1943.V.7.
zsidók 1918.XII.28., 1920.VIII., 1920.IX., 1920.X.16., 1920.XI.7., 1920.XI.30., 1920.XI., 1920.XII.20., 1920, 1921.II.15., 1921.III.17., 1921.VI.27., 1921.IX., 1921.X., 1921.XI., 1922.III.20–23., 1922.III.21., 1922.IV., 1922, 1923.II.12., 1923.V.6., 1923.VIII.26., 1923.IX.1., 1923, 1924.II., 1924.III.16., 1924, 1925.II.7., 1925.II.22., 1925.IV.26., 1925.X.30., 1926.III.21., 1926.VII.26., 1926.VII., 1926.VIII.1., 1926.IX.12., 1926.IX., 1926, 1927.IV.3., 1927.X., 1927, 1928.X.14., 1928.X.17., 1928.XII.2., 1928, 1929, 1930.V.7., 1930.VII.25., 1930.IX.14., 1930.IX., 1930.XII.1., 1930.XII.3., 1931.II. eleje, 1931.X., 1931.XII. eleje, 1932.III., 1932.IV., 1932.V.19., 1932.VII., 1932.IX.18., 1932, 1933.I., 1933.III.28., 1933.IV.1., 1933.IV.11., 1933.IV.29., 1933.IV., 1933.V. eleje, 1933.VII., 1933.IX., 1933.XII., 1934.V.4., 1934.IX.1., 1934.XI.18., 1934, 1935.III.15., 1935.IV. eleje, 1935.V.5., 1935.VI., 1935.IX., 1936.IX.7., 1937.I.9., 1937.IV., 1937.V., 1937.X.1., 1937.X.8., 1937.XI.4., 1938.I.9., 1938.I.31., 1938.I., 1938.IV.4., 1938.V.1., 1938.V.29., 1938.IX.6., 1938.XI.2., 1938.XII.19., 1938.XII.21., 1938, 1939.I.5., 1939.I.29., 1939.I.31., 1939.I., 1939.III.8., 1939.III.16., 1939.IV.6., 1939.V.5., 1939.VII.16–24., 1939.VIII.4–7., 1939.X.8., 1939.X., 1939.XI.16., 1939.XI.21., 1939, 1940.VIII.5., 1940.VIII.11., 1940.IX.22., 1940.X.8., 1940.XII.1., 1940.XII., 1940, 1941.III., 1941.VI.23., 1941.VI. vége, 1941.VII.8., 1941.VIII.8., 1941.VIII.11., 1941.VIII.31., 1941.IX.1., 1941.IX.29., 1942.III.14., 1942.IV.29., 1942.IV. vége, 1942.V.1., 1942.VI.24., 1942.XII., 1943.II.13–14., 1943.IV.14., 1943.VI.1., 1943.VI., 1943.VII. vége, 1943.VIII.1., 1944.III.28., 1944.IV.1., 1944.IV.9., 1944.IV.11., 1944.IV.12., 1944.IV.16., 1944.IV.20., 1944.IV.27., 1944.IV.30., 1944.V.3., 1944.V.14., 1944.V.16., 1944.V.28., 1944.VI.4., 1944.VI.18., 1944.VII.16., 1944.VII.23.

Helynévmutató

Ország(rész)

Amerikai Egyesült Államok 1918.IV., 1918.V.29., 1918.VI.29., 1918.VII.23., 1918.X.21–22., 1918.X.23., 1918.X.24–26., 1918.XI.12., 1918.XI.15., 1919.I.18., 1919.II.13., 1920.XII.2., 1921.I.17–II.17., 1921.VII.26., 1922.I., 1922.V.25., 1922.X.4., 1923.VII.1., 1924.IV.9., 1924.IV.30., 1925.VII.25., 1929.IV.16., 1932.XII.12., 1937.VIII.29., 1937.XI., 1938.IX.4., 1938.XI.1., 1938.XI.15., 1938.XII., 1940.IX.23.
Ausztria 1918.X.4., 1918.XI.4., 1921.III.14., 1922.VI.7.
Bukovina 1918.IV., 1919.I.22., 1941.VII.8.
Dnyeperi Nagy Ukrajna 1919.I.22.
Franciaország 1918.VI.29., 1919.IV.16., 1924, 1938.X.22., 1938.XI.3., 1938.XI.15.
Galícia 1918.IV., 1919.I.22., 1920.VIII.25., 1931.III.1., 1934.V.26–27., 1938.XII.8., 1939.XI.16., 1940.X.8., 1941.VI.27., 1941.VII.8., 1941.VII.22., 1941.VII.31., 1941.VIII.11.
Hucul Köztársaság 1919.I.20.
Jugoszlávia 1918.XI.11., 1919.II.,6., 1920.I.16., 1921.III.9., 1921.VI.7., 1922.VI.7., 1930.XII.20., 1931.XII. eleje, 1934.X., 1938.VII.17–20., 1938.VIII.20–29., 1938.X.22., 1938.XI.3.
Kijevi Rusz 1937 nyara
Lengyelország 1922.IV.1., 1933.VI.7., 1925.IV.5., 1926.XI.1., 1928.VII.25., 1930.V.3., 1930.VII.1., 1931.III.22., 1933.IV.25., 1935.X., 1935.XII.22., 1936.V.3., 1936.V.12., 1938.III.3., 1938.IX.17., 1938.IX.20., 1938.X.2., 1938.X.5., 1938.X.14., 1938.X.21., 1938.X.22., 1938.X.25., 1938.X.31., 1938.XI.3., 1938.XI.9., 1938.XI.15., 1938.XI.24., 1938.XII.5., 1938.XII.8., 1938.XII.16., 1939.I.1., 1939.I.9., 1939.I.17., 1939.I.22., 1939.II.20., 1939.III.13., 1939.III.14., 1939.III.20., 1939.III.31., 1939.IV.6., 1939.IV.24., 1939.V.28., 1939.V.30., 1939.VII.15., 1939.IX.1., 1939.IX.4., 1939.IX.11., 1939.IX.17., 1939.IX.18., 1939.IX.19., 1939.IX.21., 1939.XI.16., 1941.VII.8., 1944.I.6.
Nagy-Britannia (Anglia) 1918.VI.29., 1919.IV.17., 1938.X.22., 1938.XI.3., 1938.XI.15., 1939.III.31.
Németország 1918.XI.11., 1922.VI.7., 1928 nyara, 1933.I.30., 1933.III.28., 1933.IV.11., 1933.IV., 1933.V. eleje, 1934.III., 1934.VII., 1936.III.7., 1936.V.17., 1937.XI.20–29., 1938.II.20., 1938.IX.19., 1938.IX.20., 1938.IX.29–30., 1938.X.5., 1938.X.21., 1938.X.22., 1938.XI.1., 1938.XI.2., 1938.XI.3., 1938.XI.10., 1938.XI.15.,

1938.XI.21., 1938.XI.27., 1938.XI.30., 1938.XII.9., 1939.I.2., 1939.I.18., 1939.I.22., 1939.II.8., 1939.III.9., 1939.III.15., 1939.V.22., 1939.VI.30., 1939.IX.1., 1939.IX.6., 1940.VIII.30., 1941.VI.22.
Nyugat-Ukrán Népköztársaság 1919.I.22.
Olaszország 1922.VI.7., 1938.VII.17–20., 1938.X.22., 1938.X.25., 1938.XI.2., 1938.XI.3., 1938.XI.11., 1938.XI.15., 1938.XI.21., 1939.V.22., 1940.VIII.30.
Románia 1919.I.20., 1919.II.6., 1920.I.16., 1921.III.9. 1921.VI.7., 1921.XII.31., 1922.VI.7., 1925.IV.22., 1925.VIII.16., 1925.VIII., 1928.VI.8., 1930.VII.25., 1931.VII.6., 1931.VII.10., 1932.I.21., 1933.IV.25., 1933.V., 1933.IX.15., 1934.VIII., 1934.XII., 1936.X.26., 1937.I.1., 1938.I.7., 1938.I.31., 1938.X.22., 1938.X.31., 1938.XI.3., 1938.XI.16., 1938.XII.9., 1938.XII.12., 1938.XII.14., 1938.XII.16., 1939.I.7., 1939.III.16., 1939.VII.30–31., 1939.VIII.12., 1940.VIII.30., 1940.X.
Erdély 1924.IX.7., 1928.VI.8., 1934.IX., 1935.X.26., 1937.XII.6–8., 1939.III.16., 1940.X.31., 1940.XI.12., 1940.XI.20., 1941.X., 1942.IV., 1942.VII., 1942, 1943.II.22.
Szovjetunió (Oroszország, Ukrajna) 1918.XI.8., 1919.I.21., 1919.I.22., 1919.VIII.1., 1919.VIII.7., 1920.X., 1921.VIII.25., 1921.IX.3., 1921.IX. közepe, 1923.XI.29., 1927.XI.7., 1928.X.28., 1930.VI.1., 1931.III.1., 1931.III.22., 1931.V., 1934.VI.9., 1934.XI.24., 1935.V.16., 1935.IX.16–17., 1936.V.16., 1936.V., 1936.VI.25., 1937.XI.7., 1938.IV.5., 1938.IV.24., 1938.IX.6., 1938.X.25., 1938.XII.5., 1938.XII.10., 1938.XII.16., 1939.I.22., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.III.16., 1939.IX.17., 1939.IX.18., 1939.IX.24., 1939.IX.27., 1939.X.13–XI.2., 1939.XI.16., 1939.XI.18–19., 1940.II.1., 1940.X.8., 1940.XII., 1941.III.21., 1941.VI.22., 1941.VI.26., 1941.VI.27., 1941.VI.29., 1941.VII.3., 1941.XI.29., 1942.I., 1942.III.2., 1942.XI.19., 1943.VIII.18., 1943.XII.12., 1943.XII.14., 193.XII.14–18., 1944.I.6., 1944.V.1.., 1944.V. közepe, 1944.VI.2., 1944.VI. vége, 1944.VII.14., 1944.VIII.27., 1944.VIII.29., 1944.IX.26–1945.IV.4., 1944.X.15., 1944.X.18.
Vatikán 1921.I.17–II.17., 1922.XII.4., 1923.II., 1924.II., 1924.V.19., 1924.VI.4., 1925.I.20., 1926.VI.27., 1929.X. vége, 1931.IX.20., 1932.IX.20., 1937.IX.2., 1938.XI.15., 1939.III.31., 1939.IV.4., 1939.X., 1940.X.19., 1944.I., 1944.IX.24.
Verhovina 1922.XI., 1924, 1928.IX., 1931.VIII.29., 1932.I.17., 1932.III., 1932.VII.3., 1933.X.17., 1938.IX.21., 1939.III.23., 1940.VI.17.

Megye, vármegye, zsupa, közigazgatási kirendeltség

Abaúj, Abaúj-Torna 1918.XI.12., 1918.XII.1., 1921.III.9., 1922.VIII., 1922.IX.21., 1939.VI.19., 1939.VI.30., 1940.X.31., 1941.III., 1942.V.
Bereg 1918.XI.12., 1918.XI.17., 1918.XII.1., 1919.III.20., 1919.IV.5., 1919.VIII.12., 1919.IX.10., 1919.XI.10., 1921.I.16., 1921.VI.16., 1921.VI.30., 1921.VII.31., 1921.VIII.3., 1921.X.15., 1922.I.23.,

1922.IV.20., 1923.IV.17., 1923.IX.27., 1924.V.11., 1926.VI.4., 1930.X., 1932.I.17., 1933.V. vége, 1933.VII.22., 1935.X.28., 1935.X., 1936.V.25., 1938.XI.2., 1938.XI.13., 1938.XII.17., 1938.XII.22., 1939.I.28., 1939.IV.30., 1939.IV., 1939.V.12., 1939.VI.19., 1939.VI.20., 1939.VI.30., 1939.VI., 1939.VII.7., 1939.VII.26., 1939.IX.1., 1939.IX.19., 1939.IX., 1939.XII.12., 1940.III.7., 1940.III.9., 1940.V.28., 1940.VI.14., 1940.X.31., 1940.XI.16., 1940.XI.20., 1940.XI.26., 1940.XI.26., 1940.XII.1., 1940.XII.19., 1940, 1941.II.3., 1941.III., 1941.V.19., 1941.VI.17., 1941.X.14., 1941.XI. eleje, 1941.XI., 1941.XII., 1942.III.2., 1942.III.23., 1942.IV.29., 1942.IV., 1942.V., 1942.VI.25., 1942.VII.21., 1942.VII., 1942.VIII.7., 1942.IX.9., 1942.IX., 1942.XI.13., 1942.XI.14., 1942.XII.12., 1942, 1943.I.18., 1943.V.11., 1943.VI.6., 1943.VI.25., 1943.X., 1944.IV.1., 1944.IV.16., 1944.IV.23., 1944.IV.27., 1944.IV.30.

Borsod 1918.XI.12.

Gömör 1918.XI.12., 1920.X.13.

Máramaros 1918.XI.8., 1918.XI.12., 1918.XI.17., 1918.XII.1., 1918.XII.18., 1919.III.20., 1919.III.22., 1919.IV.5., 1919.VIII.12., 1919.IX.10., 1919.XI.10., 1920.XI.7., 1921.I.16., 1921.II.22., 1921.VI.30., 1921.VII.31., 1921.VIII.2., 1921.X.15., 1922.VIII.13., 1922.VIII.25., 1922.XI.19., 1923.III.10., 1923.VII.22., 1923.XII.14., 1926.II.2., 1926.VI.4., 1928.VI.8., 1931.III., 1932.I.21., 1932.IV., 1933.V. vége, 1936.VII.7–28., 1937.VIII., 1937.IX.18., 1938.XI.13., 1939.III.21., 1939.VII.7., 1939.IX., 1940.III.9., 1940.VI.14., 1940.X.31., 1940.XI.16., 1940.XI.20., 1940.XI.26., 1941.III., 1941.IV., 1941.VI.25., 1941.VII.8., 1941.XI. eleje, 1941, 1942.III.23., 1942.IV., 1942, 1944.IV.1., 1944.IV.4., 1944.IV.27. körül, 1944.V.28., 1944.VIII.5.

Sáros 1918.XI.12., 1918.XII.1., 1919.VIII.12., 1920.VII.12., 1921.II., 1921.III.9., 1921.IX.21., 1922.VIII.13., 1922.IX.21., 1927.II., 1938.X.21.

Szabolcs 1939.I.15., 1940.X.31., 1942.V., 1942.VII.

Szatmár 1921.VI.16., 1923.III.10., 1923.VI.9., 1923.VI., 1926.II., 1930.X., 1934.IX.1., 1936.I., 1939.IV., 1939.X., 1939.XI.19–23., 1940.X.31., 1940.XI.16., 1942.III.23., 1943.V.23.

Szepes 1918.XI.12., 1918.XII.1., 1919.VIII.12., 1920.III.24., 1920.VII.12., 1920.VIII.24., 1920.VII.12., 1921.III.9., 1921.IX.21., 1921.XI.20., 1922.I.26., 1922.I., 1922.VIII.13., 1927.II., 1930.III.29., 1932.X.20., 1933.IX.20., 1935.VI.23., 1935.X.23., 1938.VII.1., 1938.X.21.

Ugocsa 1918.XI.12., 1918.XI.17., 1918.XII.1., 1919.III.20., 1919.III.22., 1919.VIII.12., 1919.IX.10., 1921.I.16., 1921.II.22., 1921.VI.15–16., 1921.VI.30., 1921.VII.31., 1921.VIII.2., 1922.VI., 1922.VIII.25., 1922.XI.19., 1923.III.10., 1923.IX.17., 1926.II.2., 1933.V. vége, 1935.X., 1937, 1938.XI.2., 1938.XI.13., 1938.XII.17., 1938.XII.22., 1939.I.28., 1939.IV.18., 1939.IV., 1939.V.12., 1939.VI.19., 1939.VI.30., 1939.VI., 1939.VII.26., 1939.IX.1., 1939.IX.19., 1939.XII.12., 1940.III.7., 1940.V.28., 1940.VI.14., 1940.X.31.,

1940.XI.16., 1940.XI.20., 1940.XI.26., 1940.XI.27., 1940, 1941.III.29., 1941.IX.6., 1941.XI. eleje, 1941, 1942.III.23., 1942.IV., 1942.V., 1942.VII., 1943.VII., 1943, 1944.IV.1., 1944.IV.16., 1944.IV.23., 1944.V. eleje, 1944.V.3., 1944.V.28., 1944.V., 1944.VI.3.

Ung 1918.VI.28., 1918.X.31., 1918.XI.5., 1918.XI.12., 1918.XI.17., 1918.XI.28., 1918.XII.1., 1919.I.12., 1919.II.19., 1919.III.20., 1919.III.22., 1919.IV.5., 1919.VIII.12., 1919.IX.10., 1919.XI.10., 1920.VI., 1920.VIII.12., 1920.X.13., 1920.XI.5., 1920.XII.22., 1921.I.16., 1921.II.22., 1921.VI.8., 1921.VI.30., 1921.VI., 1921.VII.18., 1921.VII.19., 1921.VII.21., 1921.VII.31., 1921.VIII.2., 1921.X.7., 1921.X.15., 1922.I.31., 1922.IX.21., 1922.XI.23., 1923.III.8., 1923.IV.17., 1923.IX.27., 1923.XI.29., 1924.IX.9., 1924.IX.17., 1925.IX.13., 1926.II.2., 1926.II.15., 1926.VI.1., 1926.VI.4., 1931.VIII.29., 1931., 1933.VII.2., 1935.X., 1938.XI.2., 1938.XII.17., 1938.XII.22., 1939.I.15., 1939.III. eleje, 1939.III.15., 1939.IV.4., 1939.IV.6., 1939.V.10., 1939.V.12., 1939.V.16., 1939.VI.15., 1939.VII.7., 1939.VIII.26., 1939.VIII., 1939.IX.1., 1939.IX.7., 1939.IX.19., 1939.IX., 1939.X.13., 1939.XII.12., 1940.III.7., 1940.III.9., 1940.III. közepe, 1940.V.28., 1940.V.30., 1940.VI.14., 1940.VI.26., 1940.VIII.21., 1940.VIII., 1940.IX.23., 1940.X.31., 1940.XI.16., 1940.XII.1., 1940, 1941.III.29., 1941.III., 1941.VI.17., 1941.VIII.11., 1941.IX.17., 1941.XI.22., 1942.IV.29., 1942.VI., 1942.VII., 1942, 1943.II.12., 1943.XI.5., 1943.XII.15., 1944.III.1., 1944.IV.1., 1944.IV.20., 1944.V. eleje, 1944.V.28., 1944.V., 1944.VI.3.

Zemplén 1918.XI.12., 1918.XII.1., 1919.VIII.12., 1920.VII.12., 1921.III.9., 1921.VI., 1921.VII.31., 1921.IX.21., 1922.VIII.13., 1922.VIII., 1922.IX.21., 1922, 1927.II., 1938.X.21., 1938.XII.15., 1939.IV.4., 1939.VI.19., 1939.VI.30., 1940.X.31., 1941.III., 1942.V.

Járás

Alsóvereckei 1919.XI.10., 1921.X.15., 1938.XII.9., 1939.VI.27.

Beregszászi 1919.XI.10., 1920.VIII., 1920.XII.17., 1921.III–IV., 1921.VI.29., 1923.I.31., 1923.VI.21., 1926.X.26., 1928.III., 1928.XII.2., 1929.VI.25., 1929.X.27., 1930, 1931.III., 1935.III., 1937.V.27., 1937.XI.17., 1937.XII., 1938.XI.2., 1938.XI.9., 1938.XI., 1939.I.1., 1939.I., 1940.XI.26., 1940

Dolhai 1919.III.20., 1919.XI.10., 1921.X.15.

Felvidéki 1921.X.15.

Halmi 1921.X.15., 1940.XI.26.

Huszti 1919.III.20., 1919.XI.10., 1921.III.1., 1921.IV.21., 1921.X.15., 1935.III., 1936.XI.28., 1937.VIII.12., 1937XII., 1939.VI.27., 1939.VII.7., 1940.XI.26.

Ilosvai 1919.XI.10., 1920.IX.17., 1921.IV., 1939.VI.27., 1939.VII.7., 1940.XI.26.

Latorcai 1921.X.15.

Mezőkaszonyi, Kaszonyi 1919.XI.10., 1920.XII.17., 1921.III.1., 1921.X.15., 1923.I.31.
Munkácsi (Munkácsvidéki) 1919.IV.16., 1919.XI.10., 1920.VIII.22., 1920.VIII.29., 1920.VIII., 1920.IX.17., 1920.XII.9., 1920.XII.17., 1921.III–IV., 1921.X.15., 1923.I.31., 1928.III., 1929.VII., 1931.V.21., 1935.III., 1937.XII., 1938.XI.2., 1938.XI., 1939.I.1., 1939.VII.7., 1940.VII., 1940.XI.26., 1940.XII., 1942.IX.
Nagybereznai 1919.III.20., 1919.IV.16., 1919.XI.10., 1921.X.15., 1921.XII.11., 1932.II.19., 1937.XII., 1939.VI.27.
Nagybocskói 1919.XI.10., 1921.X.15.
Nagykaposi, Kaposi 1919.III.20., 1920.XII.22., 1921.III.9., 1921.III.27., 1927.II., 1938.XI.2., 1938.XI., 1939.V.10.
Nagyszől[l]ősi 1919.XI.10., 1920.XI.17., 1920.XII.17., 1921.III–IV., 1921.IV.21., 1921.VI.4., 1921.X.15., 1926.X.26., 1933.III., 1933.VII. eleje, 1934.IV.24., 1935, 1936.XI., 1937.XII., 1938.XI., 1939.VI.27., 1939.VI.30., 1939, 1939.VII.7., 1940.XI.26.
Oroszvégi 1919.XI.10.
Ökörmezői 1921.III.1., 1921.X.15., 1937.VIII., 1939.VI.27., 1939.VII.7., 1941.IX.11.
Perecsenyi 1919.III.20., 1919.IV.16., 1919.XI.10., 1921.X.15., 1921.XII.11., 1932.II.19., 1939.VII.7.
Rahói 1919.I.7–8., 1919.I.20., 1919.XI.10., 1921.III.1., 1921.X.15., 1935 tavasz, 1937.XII., 1939.VI.27., 1939.VII.7., 1941.II.
Szerednyei 1919.III.20., 1919.XI.10., 1920.VIII.17., 1921.X.15., 1923.VI.21., 1940.V.6.
Szobránci 1921.III.9., 1927.II., 1939.VI.27., 1939.VII.7.
Szolyvai 1919.XI.10., 1921.VIII.15., 1921.X.15., 1924.IX–X., 1939.VII.7.
Taracközi 1919.XI.10., 1921.X.15.
Taracvizi 1919.III.20.
Técsői, Taracvölgyi 1919.III.20., 1919.XI.10., 1920.XII.17., 1921.III.1., 1921.VIII. vége, 1921.X.15., 1931.V., 1931.XI.22., 1935.III., 1937.XII., 1939.VI.27., 1939.VII.7., 1940.XI.26., 1941.II.
Tiszaháti 1921.X.15.
Ungvári (Ungvidéki) 1919.III.20., 1919.IV.16., 1919.XI.10., 1920.VIII.17., 1920.VIII., 1920.IX.16., 1920.XII.17., 1921.III–IV., 1921.VII.17., 1921.X.15., 1921.XI.20., 1923.I.31., 1925.II.26., 1925.X.30., 1936.XI.28., 1937.X.28., 1937.XII., 1938.V., 1938.XI.2., 1938.XI., 1939.I.1., 1939.V.10., 1939.VII.7.
Volóci 1919.XI.10., 1935

Település

Akli (Klinove) 1921.IX.
Aknaszlatina, Szlatina (Szolotvina) 1922.I–IV., 1922.VI.1., 1922.VIII.28., 1923.III.1., 1926.VI.30., 1928.VI.8., 1933.V., 1934.X.22., 1939.III.15., 1939.IV.18., 1939.IV., 1939.VII.7., 1939.VIII. eleje, 1939.X., 1941.XI.9., 1941.XII., 1941
Alsóapsa (Gyibrova) 1924.II.19., 1932.IX.21., 1940.XI.26.

Alsóbisztra (Nyizsnyi Bisztrij) 1920.XI.7.
Alsódomonya (Domaninci) 1922.X.12., 1922.X.23., 1922.XII.14.
Alsóhalas (Nižná Rybnica) 1939.VI.1.
Alsókaraszló (Zarecsje) 1940.VII.22.
Alsókánya (Jastrabie pri Michalovce) 1939.VI.1.
Alsóremete (Nyizsnyi Remeti) 1939.III.22.
Alsósárad (Nyizsnye Bolotne) 1940.VII.22.
Alsószelistye (Nyizsnye Szeliscse) 1920.XI.7.
Alsószinevér (Szinevir) 1939.XII.
Alsóverecke [Vereckei-hágó] (Nyizsnyi Vorota) 1922.XI., 1929.VII., 1938.XI.22., 1938.XI.23., 1938.XII.9., 1939.III.16., 1939.VII.15., 1941.IX.1., 1943.III.15.
Antalóc (Antaloc) 1922.I–IV., 1922.VI.14., 1938.XI.14.
Arad 1934, 1944.VI.3.
Asztély (Asztely) 1922.XI., 1937.III., 1938.XI.9.
Aussig 1931.III.

Árdánháza (Ardanove) 1940.X.13., 1940.XI.13.

Badaló (Badalovo) 1920.VII.28., 1933.VII. eleje, 1937.III., 1938.VIII.14.
Barabás 1935.VIII.
Baracska 1941.XII.11.
Barkaszó (Barkaszove) 1923.I.31., 1923.IV.15., 1926, 1936.VIII.2., 1938.XI.10.
Batár (Bratove) 1921.IX.
Bárdháza (Barbovo) 1935.IX., 1936.V.
Bártfa (Bardejov) 1936.VII.29.
Bátyu (Batyove) 1921.VI.22., 1923.I.31., 1923.XII.14., 1924.II.19., 1924 nyara, 1928.VI.8., 1932.VI.15–VIII.31., 1933.II.5., 1933.X.25–29., 1934.II., 1934.III.11., 1934.X., 1935.XI.10., 1936.VIII.2., 1936.X.11., 1936.XI., 1939.II.9., 1939.V.14., 1940.IV., 1941.V.19., 1941.X., 1942.III.2., 1942.XI.
Bedőháza (Bedevlja) 1940.XI.13.
Belgrád 1918.XI.13., 1924.I.10., 1927.II.6., 1937.IX.12–19., 1939.III.20.
Beregardó, Ardó (Ardiv) 1922.IX.17., 1925, 1938.III.
Beregbene, Bene (Benya) 1922.IX.17., 1934, 1937.III., 1938.III.
Beregdéda, Déda (Deda) 1922.IX.17., 1935.IX.15., 1937.III., 1938.III.
Beregdubróka (Gyibrivka) 1940.VII.22.
Beregkisfalud (Szilce) 1940.VII.22., 1940.XI.13.
Beregkövesd, Kövesd (Kamjanszke) 1920.IX.17., 1930.VIII.10., 1940.VII.22., 1940.VII.22.
Beregrákos (Rakosin) 1921.VII.17., 1938.XII.11.
Beregsom (Som) 1923.I.31., 1936.X.11., 1938.III.
Beregszász (Berehove) 1918.V.3., 1918.XI.3., 1919.III.22., 1919.III.30., 1919.IV.16., 1919.IV., 1919.VII.23., 1919.VIII., 1919.XII. vége, 1920.II.29., 1920.VII.28., 1920.VIII.20., 1920.VIII., 1920.IX.4., 1920.IX., 1920.XI.14., 1920.XII.1., 1920.XII.2., 1920.XII.17., 1920, 1921.I.16., 1921.I., 1921.V., 1921.VI., 1921.VIII.2., 1921.VIII. vége,

1921.IX.3., 1921.IX.15., 1921.IX., 1921.X.15., 1921.XI.20., 1921.XII.31., 1921, 1922.I.23., 1922.IV.11., 1922.IV.20., 1922.V. eleje, 1922.V.28., 1922.VI. második fele, 1922.VIII.28., 1922.VIII., 1922.IX.14., 1922.IX.17., 1922.IX.24., 1922.X.14., 1922.XI.13–17., 1922.XII.31., 1922, 1923.I.14., 1923.II.10., 1923.III.1., 1923.III.4., 1923.III.8., 1923.III.18., 1923.VI.21., 1923.VIII.7., 1923, 1924.II.19., 1924.V.11., 1924.VI.26–27., 1924, 1925.I.31., 1925.II.1., 1925.II.22., 1925.III.22., 1925.IV.8., 1925.VIII.30., 1925.IX.7., 1925.X.21., 1925.X.24., 1925.X.28., 1925.XI.1., 1925, 1926.II.2., 1926.II.7., 1926.II.16., 1926.VI.13., 1926.VII.26., 1926.VIII.8., 1926.IX.4., 1926.IX., 1926.XI.14., 1926.XII.8., 1926.XII.23., 1926, 1927.II.12., 1927.II.27., 1927.VI., 1927.VII.5–27., 1927.VIII.14., 1928.I.7., 1928.I.22., 1928.II., 1928.VI.8., 1928.X.14., 1928.XII.27., 1929.I.6., 1929, 1930.I.5., 1930.II.9., 1930.V.1., 1930.VII.2., 1930.VIII.10., 1930.X., 1930.XII.1., 1930.XII.3., 1931.I.11., 1931.VIII., 1931.IX.20., 1931.XII.eleje, 1931, 1932.I.10., 1932.II., 1932.IV.3., 1932.IV.24., 1932.IV., 1932.V.7., 1932.VI., 1932.VII.1., 1932.IX.4., 1932.IX., 1932.XII.5., 1933.I.15., 1933.I., 1933.IV.1–9., 1933.V. vége, 1933.VI.11., 1933.VII.3., 1933.IX.23., 1933.X.25–29., 1933.XI.18., 1934.I.1., 1934.I.28., 1934.II.1., 1934.III.11., 1934.III., 1934.V.5–7., 1934.V.21., 1934.VI., 1934.VIII.1.9., 1934.IX.15–16., 1934.X., 1934.XII., 1934, 1935.I.2., 1935.I.13., 1935.III., 1935.IV.7., 1935.II.10., 1935.X.28., 1935, 1936.I.12., 1936.III.18., 1936.V.25., 1936.VI.22., 1936.IX.13., 1936.IX.18., 1936.IX.20., 1936.IX.26., 1936.IX.27., 1936.IX.28., 1936.X.3–10., 1936.X.11., 1936.XI.7., 1936.XI.8., 1936.XI.27., 1936.XI., 1936.XII.1., 1936.XII.13., 1936.XII.25., 1936.XII., 1936, 1937.I.17., 1937.I.25., 1937.IV.19., 1937.V.1., 1937.V.6., 1937.V.27., 1937.VI.27., 1937.VIII.1., 1937.VIII.30., 1937.IX.4–5., 1937.IX.12–19., 1937.XI.7., 1937.XI.14., 1937.XI.17., 1937.XI.19., 1937.XII.6–8., 1937.XII.19., 1937.XII., 1938.II.19., 1938.II.20., 1938.II., 1938.III.14., 1938.III.27., 1938.III.31–IV.3., 1938.III., 1938.IV.2–V.2., 1938.IV.3., 1938.V.1., 1938.V.29., 1938.VI.19., 1938.IX., 1938.X.24–27., 1938.XI.2., 1938.XI.9., 1938.XI.23., 1938.XI., 1938.XII.6., 1938.XII.17., 1938.XII.22., 1938, 1939.I.1., 1939.I.6., 1939.I.21., 1939.I.22–23., 1939.I., 1939.II.18., 1939.II.19., 1939.III.1., 1939.III.18., 1939.III.25., 1939.III.26., 1939.III.30., 1939.IV., 1939.V.14., 1939.V.25., 1939.V.31., 1939.V., 1939.VI.18., 1939.VI.20., 1939.VI., 1939.VII.1., 1939.VII.15., 1939.VII.30., 1939.VIII.13., 1939.IX.1., 1939.IX.2., 1939.IX.19., 1939.X., 1939.XI.1., 1939.XII.20–1940.V.17., 1939.XII., 1940.I., 1940.II.4., 1940.V., 1940.VI.10., 1940.VI.17., 1940.XI.20., 1940.XI.26., 1940 ősze, 1940, 1941.I.1., 1941.II.3., 1941.II.11., 1941.II.24., 1941.V., 1941.VI.15., 1941.VIII., 1941.IX.16., 1941.IX.23., 1941.X., 1941.XII.10., 1941.XII., 1942.I., 1942.II.5., 1942.III.14., 1942.IV.8., 1942.IV., 1942.V.31., 1942.VI.21., 1942.VI., 1942.VII.21., 1942.VIII.3., 1942.VIII.7., 1942.VIII., 1942.IX.9., 1942.IX.24., 1942.IX., 1942.XI., 1942.XII.12., 1942, 1943.I.18., 1943.III.8.,

1943.III.21., 1943.V.23., 1943.V., 1943.VI.6., 1943.VI.7., 1943.VI.25., 1943.VIII.23., 1943.IX.11., 1943.XI. vége, 1943.XI., 1943, 1944.II.27., 1944.III.1., 1944.IV.27., 1944.IV., 1944.V. eleje, 1944.V.3., 1944.VI.9.
Beregszentmiklós, Szentmiklós (Csinagyijevo) 1930.VIII.11., 1930.VIII., 1937, 1939.II.1., 1939.II.9., 1939.III.14., 1939.III.15.
Beregújfalu, Újfalu (Beregujfalu) 1920.VII.28., 1922.V.21., 1924.II.19., 1925.XI.1., 1930.VIII.10., 1937.III., 1938.III.
Berlin 1925.VII., 1926, 1931.III.1., 1932.III., 1938.V.28., 1938.X.14., 1938.X.22., 1938.X.25., 1938.XII.5., 1938.XII.16., 1939.I.5., 1939.I.6., 1939.I.17., 1939.II.1., 1939.III.6., 1939.III.12., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.III.16., 1939.IV.24., 1939.V.30., 1940.V.21., 1940.VII.5., 1944.V.11.
Bező (Bežovce) 1939.VI.1.
Bécs (Wien) 1921.I., 1922.X.24., 1928, 1933.V., 1933, 1936.I.14., 1938.XI.2., 1940.VIII.30.
Békéscsaba 1934.X.22.
Bilke (Bilki) 1938.X.24–27., 1940.VII.22.
Bitolj 1930.XII.15.
Bled 1938.VIII.20–29.
Borzsova (Borzsava) 1922.V.14., 1937.III., 1937.XI.4., 1938.III.
Bótrágy (Batragy) 1923.I.31., 1923.XII.31., 1936.VIII.2.
Bruck 1921.III.9.
Brünn (Brno) 1923.VIII.20., 1923.X., 1930.III.15., 1935.IX.15., 1935.XI.7., 1938.III.
Budapest 1918.XI.8., 1918.XI.16., 1918.XI.27., 1918.XII.1., 1918.XII.3., 1918.XII.10., 1919.I.3., 1919.II.23., 1919.III.20., 1919.IV.12., 1919.IV.16., 1919.V.23., 1919.VIII.1., 1919, 1920.VII.20., 1920.VIII., 1921.I.16., 1921.I.17–II.17., 1921, 1922.III.27., 1922.VIII.5., 1922.X.20–22., 1922.X.28., 1922.XI.13–17., 1922.XI.24., 1922, 1923.IV.16., 1923, 1924.V.19., 1924.V., 1924.VII.8., 1925.I.4., 1925.I.18., 1925.VII.5., 1925, 1926.VIII.15., 1926, 1927.IV.1., 1927.X.14., 1927, 1928.VI.26., 1928.X.21., 1928, 1929.IV.16., 1929.X.21., 1929, 1930.II.20., 1930.V.15., 1930.VIII.22., 1930.VIII.29–IX.15., 1930, 1931.I.21., 1931.II.12., 1931.II.16., 1931.III.25., 1931.V.2., 1931.V.14–18., 1931, 1932.VI.15–VIII.31., 1932.VII.4., 1932.X., 1932.XI., 1932.XII.22., 1933.II.8., 1933.VI.2., 1933.VI.11., 1933.VIII., 1933, 1934.X.22, 1934, 1935.X.26., 1935, 1936.XI., 1936, 1937.I.22., 1937, 1938.V.12., 1938.VIII.24–IX.12., 1938.VIII.27., 1938.IX.20., 1938.X.2., 1938.X.8., 1938.X.15., 1938.X.20., 1938.X.21., 1938.X.22., 1938.XI.15., 1938.XI.16., 1938.XI.18., 1938.XI.19., 1938.XI.20., 1938.XI.21., 1938.XI.23., 1938.XI.30., 1938.XII.10., 1939.I.8., 1939.I.14., 1939.I.26., 1939.I., 1939.II.3., 1939.II.9., 1939.III.1., 1939.III.10., 1939.III.11., 1939.III.15., 1939.III.18., 1939.III.22., 1939.III.28., 1939.IV.4., 1939.IV, 1939.V.21., 1939.V.27., 1939.VI. eleje, 1939.VI.2., 1939.VI.29., 1939.VI., 1939.VII.17., 1939.VII.28., 1939.VIII.13., 1939, 1940.I.30., 1940.V.25., 1940.VI.23., 1940.VIII.26–IX.14.,

1940.IX.23., 1940.IX.27., 1940.X. közepe, 1940.XI., 1940 ősze, 1940, 1941.II.24., 1941.II.28., 1941.III.21., 1941.IV.6., 1941.V.17–VI.8., 1941.VI.23., 1941.VI.29., 1941.VII. második fele, 1941.VIII.25., 1942.IX.4–12., 1941.XI.1., 1941.XII.11., 1941, 1942.II.28–III.15., 1942.V.9–10., 1942.IX.22., 1942.XI., 1942, 1943.II.8–9., 1943.IV.28–V.2., 1943.V.4–8., 1943.VII.6., 1943.VIII.18., 1943, 1944.III. közepe, 1944.III.28., 1944.V.11., 1944.V., 1944.VI.11., 1944.VI.13.
Búcsú 1937.III., 1938.XI.9.
Bukarest 1925.IV.22., 1933.IX.15., 1937.IX.12–19., 1939.II.21., 1939.VIII.1.
Bustyaháza (Bustina) 1923.II.8., 1933.VII. eleje, 1939.IX.21.
Buzuluk 1942.XI.19.

Caregrád 1923.III.

Csap (Csop) 1919.III.22., 1919.IV.16., 1920.XI., 1922.IV.1., 1922.VIII.28., 1922.X.31., 1923.III.1., 1924.III., 1924.X.6., 1928.VI.8., 1930.V.15., 1931.II. eleje, 1931.VIII.25–26., 1932.V., 1934.X.14., 1936, 1938.XI.10., 1939.III.18., 1939.V.14., 1939.X., 1941.I., 1941.VI.27., 1941.VI.29., 1941.XII.15., 1943.XI.5.
Császlóc (Csaszlivci) 1924.II.19., 1936.X.11.
Csepe 1921.IX.
Csepel 1940.IX.23.
Cserhalom (Gyibrivka) 1939.III.15.
Csernoholova 1940.VI.16.
Csernovic 1944.III. vége
Csertés(z) (Csertizs) 1933.IV.1–9., 1938.XII.19.
Csománfalva (Csumaleve) 1920.XI.7.
Csomonya 1938.XI.10.
Csongor (Csomonin) 1923.I.31., 1923.IV.17., 1936.VIII.2.
Csonkapapi (Kispapi) 1936.X.11.

Danzig 1928, 1938.XII.16.
Debrecen 1932.V.15., 1933.VIII.20., 1938.XI.9., 1938.XI., 1939.I., 1939.IV., 1939.V.25., 1939.VIII.10., 1939.XII., 1940.I., 1940.V. vége, 1940.VI.10., 1940.VI., 1940.VII. vége, 1941.I., 1941.V.22., 1942.VII., 1942.VIII.30., 1942.X.26., 1942, 1943.III.20., 1943.IV. eleje, 1943.XI.13–14., 1943.XI., 1943.XII., 1944.II.24., 1944.II.27.
Dercen 1922.V.15., 1930.III.15., 1935.IX., 1935.XI.20., 1936.V.17., 1936.V.
Dobóruszka (Ruská) 1921.V.29., 1922, 1943.XI.5.
Dolha (Dovhe) 1923.IV., 1931.IX.4., 1932.I.17., 1939.III.16., 1939.VIII.4–7., 1940.VII.22.
Drugetháza (Zarecsevo) 1939.XI.26.
Dumen 1938.XI.18., 1938.XI.20.
Dunaszerdahely (Dunajská Streda) 1930.VIII.

Eckartsau 1918.XI.13.
Eperjes (Prešov) 1918.XI.24., 1919.I.18., 1919.II.13., 1919.V.8., 1921.I.17–II.17., 1922.I., 1922.IX., 1922.XI.23., 1923.I.7., 1924.I.16., 1924.VI.4., 1926.VII., 1930.II., 1931.X.2., 1936.VII.29., 1936.VIII.17., 1936.X.23., 1937.IX.2., 1937.XI.14., 1938.IX.21., 1938.X.12., 1938.XI.3., 1938.XII.22.
Eszeny 1923.IV.17., 1941.V.25.
Esztergom 1940.XI., 1943.III.25.

Érsekújvár (Nové Zámky) 1923.I.7., 1925.I.6., 1925.I.31., 1925.II.10., 1925.IV.18., 1925.X.18., 1926.XII.12., 1936.III.12., 1936.VI.21.

Fancsika (Fancsikove) 1921.II.27., 1939.III.14.
Farkasfalva (Vlková) 1921.IX., 1935.XI.
Feketeardó (Csornotisziv) 1921.IX., 1938.XI.10., 1939.II.18.
Feketepatak (Csornij Potyik) 1938.XI.10., 1939.III.14., 1939.III.22.
Felsőhalas (Vyšná Rybnica) 1939.VI.1.
Felsőkaraszló (Hreblja) 1940.VII.22.
Felsőkerepec (Verhnyij Koropec) 1924.II.19.
Felsőremete (Verhnyi Remeti) 1938.XI.10.
Felsőrőcse (Vel'ké Revištia) 1939.IV.1.
Felsőszinevér (Szinevirszka Poljana) 1939.VIII.4–7., 1939.XII.
Fogas (Závadka) 1939.VI.1.
Forgolány (Gyivicsne) 1921.IX.
Fornos 1935.IX., 1938.XI.10.

Galagó 1920.XI.8.
Garamszentkereszt (Žiar nad Hronom) 1922.IV.19.
Gálszécs (Sečovce) 1930.VIII.10.
Gánya (Hanicsi) 1940.XI.13.
Gát (Haty) 1936.V.17., 1937.III., 1938.III.
Gecse 1937.III.
Genf 1918.X.14., 1922.IX.4., 1928.IX., 1931.I.15., 1931.VIII., 1933.II.16., 1934.IX.1., 1935.III.
Gerény (Horjani) 1922.X.12., 1922.X.23., 1922.XII.14., 1938.I.1., 1939.I.13., 1939.VI.17., 1940.V.15., 1930.VI.26.
Girált (Giraltovce) 1936.VII.29.
Gödényháza (Hugya) 1940.XI.26.

Gyertyánliget (Kobilecka Poljana) 1936.VIII.29.
Győr 1941.V.17–VI.8., 1943.VI.5.

Hadrianapolis 1924.VI.4.
Hajdúdorog 1941.II., 1944.I.
Halasd (Rybky) 1939.IV.21.
Halábor (Halabor) 1937.III.
Halmi (Halmeu) 1939.III.16., 1939.VIII.10.
Handalbustyaháza (Topolovka) 1921.VI.19.

Harangláb (Haranglab) 1940.IV.
Harkov (Charkov) 1931.III.1.
Hársfalva (Nelipine) 1932.I.17.
Hegyfark (Pidhorb) 1928.IX.
Herincse (Horincseve) 1920.XI.7.
Hete (Hetea) 1942.XII.12.
Hetyen 1923.I.31., 1940.IV.
Hidasnémeti 1924.I.2., 1942.VI.24.
Homestead 1918.VII.23., 1919.XI.15.
Homok (Holmok) 1922.V.18., 1936.X.11., 1938.IX.4.
Homonna (Humenné) 1922.XI.23., 1930.VIII.10., 1936.VII.29., 1939.VI.11.
Hömlőc (Holmovec) 1938.XI.10.
Huszt 1919.I.21., 1919.III.22., 1919.III.30., 1919.IV.16., 1919.IV., 1919.V.8., 1920 nyara, 1920.X., 1920.XI., 1920.XII.14., 1921.I., 1921.III.1., 1921.VI.27., 1921.X.15., 1921.X.17., 1922.X.14., 1922, 1923.I.23., 1923.III.18., 1923.XII.31., 1923, 1924.I.26., 1924.VII., 1925.I.4., 1925.I.20., 1925.I., 1925.IV.5., 1925.XI.6., 1926.II.23., 1928.VI.8., 1930.VII.2., 1930.XII.1., 1931.VII., 1931, 1932.I.17., 1932.IX.17., 1933.I.2., 1933.VIII. eleje, 1933.X.25–29., 1933, 1934.VI., 1934.X., 1934.XI.17., 1934.XI.24., 1934, 1935.III.3., 1935.IX., 1936.X.11., 1936.X.23., 1937.V.17., 1937.VIII., 1938.IX.4., 1938.IX.23., 1938.XI.9., 1938.XI.11., 1938.XI.14., 1938.XI.15., 1938.XI.19., 1938.XI.22., 1938.XI.26., 1938.XI.27., 1938.XII.2., 1938.XII.3., 1938.XII.9., 1938.XII.10., 1938.XII.12., 1938.XII.14., 1938.XII.15., 1938.XII.16., 1938.XII.24., 1938.XII.30., 1939.I.1., 1939.I.7., 1939.I.8., 1939.I.16., 1939.I.18., 1939.I.19., 1939.I.21., 1939.I.25., 1939.I., 1939.II.1., 1939.II.11., 1939.III.13., 1939.III.9., 1939.III.10., 1939.III.13., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.III.16., 1939.III.18., 1939.III.25., 1939.III.26., 1939.IV., 1939.V.2., 1939.VI.27., 1939.VII.1., 1939.VII.7., 1939.VII.16., 1939.VII.16–24., 1939.X., 1939.XI.20., 1940.III.9., 1940.V., 1940.VI.10., 1940.VIII., 1940.X., 1940, 1941.II.8–9., 1941.II., 1941.X., 1941 ősze, 1941.XII., 1941, 1942.III.15., 1942.VI., 1942.VIII., 1942.X., 1942, 1943.VIII.18., 1943.XI.5., 1943.XI., 1944.III.1., 1944.V.28., 1944.VI.13.
Husztbaranya (Boronyava) 1929.VIII.1., 1941.II.
Husztköz (Nankove) 1920.XI.7.
Husztsófalva (Danilove) 1930.VI.14.

Igló (Spišská Nová Ves) 1934.VII.3–VII.25., 1939.III.24.
Ilonca (Ilnica) 1940.VII.22.
Ilonokújfalu (Onok) 1940.VII.22.
Ilosva (Irsava) 1923.III.18., 1924.IV., 1925.VII.25., 1932.II.10., 1934.VII., 1940.VII.22.
Isztáncs (Stanča) 1922.XI.23.
Iza 1920.XI.7., 1921.VIII.21., 1921.XI., 1939.I.20.
Izsnyéte (Zsnyatino) 1921.IX.17., 1938.XI.10.

Jászóvár(alja) (Jasovský Podzámok) 1926.XII.8.
Jeszenő (Jasenov) 1922.XI.

Kaposvár 1943.I.
Karácsfalva (Karacsin) 1935.XI.
Karlóca (Sremski Karlovci) 1927.II.6.
Karlsbad (Karlovy Vary) 1938.IV.24.
Kassa (Košice) 1918.XII.11., 1919.XI., 1920.VII.1., 1920.XII.3., 1920.XII.17., 1921.I., 1921.II.11., 1921.II.21., 1921.V.15., 1921.VII.10., 1921.XI.4., 1921.XI.20., 1922.I.31., 1922.II.3–4., 1922.X., 1922.XI.23., 1922, 1923, 1924.IX.1., 1925.I.4., 1925.V.16., 1925.V., 1925.VII., 1925.IX.1., 1925.X.4., 1926.V.26–27., 1926.VIII.22., 1926.XI.14., 1926.XII.8., 1926.XII., 1927.II.27., 1927.II., 1927.III.20., 1928, 1929.IX.21–22., 1929, 1930.III.15., 1930.V.15., 1930.VIII.10., 1932, 1933.V.7., 1933., 1934.VII.14., 1934.VIII.5., 1934.IX.1., 1934.IX.9–13., 1934.X.21., 1935.V.23., 1935.IX.15., 1935.XI.6., 1935, 1936.I., 1936.II.25., 1936.IX.13., 1936.X.15., 1936.X., 1936.XI.14–15., 1936.XII.31., 1936, 1937.I.10., 1937.X.18., 1938.II.26., 1938.VII.24., 1938.X.20., 1938.XII.8., 19839.II.1., 1939.III.12., 1939.VI.19., 1939.VI.30., 1939.IX.17–24. 1939.XI.19–23., 1940.V.25., 1940.VI.10., 1940.X.31., 1940, 1941.III., 1941.V.17–VI.8., 1941.VI.23., 1941.VI.26., 1941.VI.27., 1942.V.28., 1942.VIII., 1942.IX.24., 1943.V.7., 1943.VII.2., 1944.I., 1944.IV.22–23.
Kálnik (Kalnik) 1937.VI.19–20.
Kerecke (Kerecki) 1940.VII.22.
Kerekhegy (Okruhla) 1940.XI.26.
Keselymező (Koseleve) 1920.XI.7.
Ketergény (Rozivka) 1922.V.18.
Késmárk (Kežmarok) 1920.III.24.
Kijev 1919.I.22., 1942.III.2.
Királyháza (Koroleve) 1919.IV.16., 1921.II.27., 1922.VIII.28., 1923.II., 1932.V., 1933, 1936.X.11., 1936.X.26., 1938.XII.22., 1939.III.15., 1939.VI.9., 1939.X., 1940.XI.26., 1941.I., 1941.III.3., 1941.IV.6., 1941.XI.22., 1941
Királyhelmec (Kráľovský Chlmec) 1934.XI.22., 1936.VII.29., 1939.X., 1939.X.
Királymező (Uszty-Csorna) 1940.IV.
Kiscsongova (Zavadka) 1940.VII.22.
Kisdobrony (Mala Dobrony) 1923.I.31., 1923.IV.17., 1942.IV.29., 1942.VII.
Kiseszeny (Petrivka) 1941.I.4.
Kisgejőc (Mali Hejivci) 1918.V.3., 1920.VI., 1923.IV.17., 1923.VIII.26., 1924.II.19., 1925.III.22., 1925.X.18., 1926.XII.8., 1927.VII.5–27., 1934.I.21.
Kisharangláb (Haranglab) 1923.I.31.
Kisrákóc (Malij Rakovec) 1940.VII.22.
Kisrát (Mali Ratyivci) 1921.I.17., 1940.VIII.21.
Kisszeben (Sabinov) 1936.VII.29.

Kisszelmenc 1940.VI.26.
Kisszolyva (Szkotarszke) 1932.IV.
Kistéglás, Téglás (Teglas) 1938.III.
Kisvárda 1920.X.2., 1939.X.
Kígyós (Kigyos) 1938.III.
Kolomea 1941.VII.31., 1944.III. vége
Kolozsvár (Cluj-Napoca) 1926.XI.14., 1936.IX.1., 1939.III.16., 1941.II.25–29., 1941.III.5., 1942.IV.11.
Komárom, Komárno 1920.II.17., 1933.V. vége, 1935.V.23., 1935, 1936.XII.12., 1937.IV.11., 1938.X.8., 1938.X.12., 1938.X.16.
Koncháza (Koncove) 1936.X.11.
Konstantinápoly 1923.III., 1931.VIII.
Korláthelmec (Holmec) 1923.IV.17., 1938.XI.10., 1939.III.22.
Kovácsrét (Kusnica) 1939.II.9., 1940.VII.22.
Kovászó (Kvaszove) 1933.III. közepe
Kökényes (Ternove) 1940.XI.13.
Kövesliget (Drahove) 1939.I.31.
Kőniggratz 1934.V.27.
Kőrösmező (Jaszinya) 1918.XI.8., 1918.XII.22., 1919.I.7–8., 1920.VIII.30., 1926.XI.1., 1927.II., 1930.XII.1., 1934.XI.26., 1939.II.7., 1939.III.17., 1939.VII.7., 1939.VII.15., 1939.VII.16–24., 1939.VII.21–24., 1939.VIII.4–7., 1939.IX.18., 1940.IV., 1940.VII., 1940.XII., 1941.VII.31., 1941.VIII.11., 1942.VII., 1942.VIII.30., 1944.X.14.
Krakkó 1925.II.7., 1925.IV.5., 1931.III.22., 1936.I.14.
Kricsfalva (Kricsove) 1920.XI.7.

Lavocsne, Lawoczne 1930.V.15., 1932.VI.15–VIII.31., 1935.XII.22., 1940.XII., 1941.III.21., 1941.VI.27., 1942.XI.
Lipcse (Lipcsa) 1920.XI.7.
Lipcsemező (Lipecka Poljana) 1939.VIII.4–7.
Léva (Levice) 1922.I.17–18., 1923.VI.17–18., 1930.VI.14., 1933.V.14., 1934, 1939.X., 1939.X.
Lilafüred 1931.VIII.
London 1930.VII.26., 1938.XI.20., 1939.XI.16., 1944.VI. vége, 1944.VIII.21., 1944.VIII.29.
Losonc (Lučenec) 1922.II.3–4., 1922.II.17., 1923.V.6., 1923, 1924.VIII.22., 1924.VIII.28., 1925.II.10., 1925.III.22., 1925.III.28., 1925.VI.10., 1925.IX.7., 1925.IX.15., 1926.XII.8., 1930.IX.13., 1936.X.15.
Lónya 1942.III.2.
Lőcse (Levoča) 1939.IX.11.
Lukova (Lukove) 1940.VII.22.
Lwow, Lemberg (Lwiw) 1926.II.15., 1930.V.15., 1938.XII.1., 1938.XII.8., 1939.III.22., 1939.IV.6., 1939.IX.10., 1940.XII.

Macsola (Mocsola) 1936.X.11., 1938.III.
Magasrév (Vysoká nad Uhom) 1939.VI.1.

Magyarkomját (Veliki Komjati) 1939.XI.20.
Makkosjánosi (Janosi) 1936.X.11.
Malmos (Sztrojne) 1932.IV.
Marienbad (Mariánské Lázně) 1921.III.14.
Máramarossziget (Sighetu Marmaţiei) 1918.XI.8., 1918.XII.18., 1919.IV.16., 1920.XI.7., 1921.I.17–II.17., 1923.VII.22., 1925.VIII., 1933.IV.25., 1939.III.16., 1939.III.21., 1939.VIII.10., 1940.VII.16., 1940.XI.20., 1940.XI.26., 1940.XII., 1941.II., 1941.III., 1941.VII.8., 1941.XII., 1943.XI.
Máriapócs 1936.X.1., 1940.X.19.
Mátyfalva (Matyijeve) 1935.XI.
Mátyóc (Ma□ovské Vojkovce) 1921.V.29.
Mezőhomok (Homok) 1937.III.
Mezőkaszony, Kaszony 1920.XII., 1921.IX., 1922.IX.17., 1923.I.31., 1924.V.6., 1933.IV.1–9., 1935.VI.30–VII.1., 1938.III., 1941.X.
Mezőlaborc (Medzilaborce) 1922.XI.23., 1936.VII.29.
Mélyút (Hliboke) 1922.IX.12.
Minaj 1923.IV.17., 1926
Miskolc 1920.X.13., 1924.VI.4., 1925.IX.11., 1932.V.15., 1940.V.1., 1941.I., 1941.XI.1., 1942.VIII., 1942.IX.24., 1943.IX.
Misztice (Imszticseve) 1940.VII.22., 1941.II.
Moszkva 1921.XI.20., 1935.X., 1938.XII.5., 1940.II.1., 1941.III.21., 1941.VI.22., 1943.XII.12., 1943.XII.14., 1943.XII.14–18., 1944.V.11., 1944.VII.14., 1944.VIII.29., 1944.X.11.
Munkács (Mukacseve) 1918.XII.25., 1919.III.4., 1919.III.21., 1919.III.30., 1919.IV.16., 1919.IV.22., 1919.IV., 1919.IX.11., 1919.XII. vége, 1920.IV., 1920.VII.12., 1920.VII., 1920.VIII.20., 1920.VIII.31., 1920.VIII., 1920.IX., 1920.X.5–6., 1920.X.12., 1920.XI.5., 1920.XI.14., 1920.XII.9., 1920.XII.14., 1920, 1921.I.1–8., 1921.III.6., 1921.III., 1921.V.21., 1921.VI.16., 1921.VI.24., 1921.VIII., 1921.IX.26., 1921.IX., 1921.X.15., 1921.X., 1921.XII.31., 1921.XII., 1921, 1922.I.12., 1922.III.5., 1922.IV.20., 1922.V.14., 1922.VII.30., 1922.VIII.5., 1922.VIII.19., 1922.VIII., 1922.IX.13., 1922.X.14., 1922.X.28., 1922.X.31., 1922.X., 1922.XI.13–17., 1922.XI., 1922.XII.31., 1923.II.12., 1923.III.1., 1923.III.22., 1923.IV.16., 1923.IV.17., 1923.IV.25., 1923.IV., 1923.V.6., 1923.V.19–20., 1923.V.28–29., 1923.VI.7., 1923.VI.21., 1923.VI.29., 1923.VII.22., 1923.VII.28., 1923.VIII.5., 1923.VIII.7., 1923.X.16., 1923.X.27., 1923.XI.25., 1923.XII.31., 1923, 1924.II.19., 1924.IV., 1924.VI.6., 1924.VII.1., 1924 nyara, 1924.XII.17., 1925.I.5., 1925.I., 1925.II.11., 1925.II.22., 1925.III.22., 1925.IV.26., 1925.V., 1925.VI.9., 1925.VIII.27., 1925.IX., 1926.II.15., 1926.II., 1926.III.16., 1926.VII.1., 1926.VII.2., 1926.VII., 1926.VIII., 1926.IX., 1926.XI.14., 1926.XII.8., 1926.XII.10., 1927.I.1., 1927.I.10., 1927.I.19., 1927.II.2., 1927.II.25., 1927.III.1., 1927.III.6., 1927.III.14., 1927.III.15., 1927.IV.1., 1927.IV.3., 1927.V.6–8., 1927.V.7., 1927.V.20., 1927.VI., 1927.VII.5–27., 1927.VIII.7., 1927.IX.27., 1927.X.17., 1927.XI.7., 1927.XII.1., 1927, 1928.I.12., 1928.II.12.,

1928.II., 1928.IV.16–VI.12., 1928.IV.22., 1928.V.6., 1928.V.,
1928.VI.8., 1928.VII., 1928.IX., 1928.X.7., 1928.XI., 1928.XII.2.,
1929.III.,2., 1929.VII.22., 1929.VII.26., 1929.IX.1., 1929.IX.15.,
1929.IX.25., 1929.X.8., 1929.X.27., 1929.XI.17., 1929.XI.24.,
1929.XI. vége, 1929.XII.15., 1929, 1930.III.1–8., 1930.III.23.,
1930.IV.7., 1930.IV., 1930.V.15., 1930.VII., 1930.VIII.9.,
1930.VIII.10., 1930.VIII., 1930.IX.14., 1930.IX., 1930.XII.1.,
1930.XII.22., 1930.XII., 1931.I.21., 1931.II.12., 1931.II.16.,
1931.IV.7., 1931.V.1., 1931.V.14–18., 1931.VI.5–6., 1931.VIII.29.,
1931.VIII.30., 1931.IX.27., 1931.X.25., 1931.X., 1931.XI. vége,
1931.XII. eleje, 1931.XII., 1931, 1932.I.16., 1932.I.17., 1932.II.10.,
1932.II.21., 1932.III.15., 1932.III., 1932.IV.2., 1932.IV.3., 1932.IV.,
1932.V.7., 1932.V.8., 1932.V.15., 1932.V.19., 1932.V.29., 1932.V.,
1932.VI.11., 1932.VI.12., 1932.VI.15–VIII.31., 1932.VII.4.,
1932.VII.20., 1932.VII., 1932.VIII.7., 1932.VIII.14., 1932.VIII.17.,
1932.IX.11., 1932.IX.18., 1932.IX., 1932.X.8., 1932.X., 1932.XII.6.,
1932.XII.18., 1932.XII.19., 1932.XII.25., 1932, 1933.I.17.,
1933.II.13., 1933.III.15., 1933.III.18., 1933.III.28., 1933.IV.1.,
1933.IV.1–9., 1933.IV.11., 1933.IV.16., 1933.IV.29., 1933.IV.30.,
1933.IV., 1933.V. eleje, 1933.V., 1933.VI.21., 1933.VII.6.,
1933.VII.7., 1933.VII.22., 1933.VII., 1933.VIII.5., 1933.VIII.27.,
1933.X.25–29., 1933.XII., 1933, 1934.I.5., 1934.I.29., 1934.II.1.,
1934.V.4., 1934.VI.9–10., 1934.VI.11., 1934.VI., 1934.X.27.,
1934.X., 1934.XI.18., 1934.XII., 1934, 1935.I.20., 1935.II–III.,
1935.III.15., 1935.III.31., 1935.III., 1935.IV.7., 1935.V.14–15.,
1935.V.20., 1935.VI.10., 1935.VI.18., 1935.VI.30., 1935.VII.21.,
1935.IX.15., 1935.IX., 1935.XI.6., 1935.XII.7., 1935.XII., 1935,
1936.I.14., 1936.I., 1936.III.18., 1936.IV., 1936.V.2., 1936.VII.2.,
1936.VII.8., 1936.VII., 1936.IX.7., 1936.IX.26., 1936.X.11.,
1936.X.17., 1936.X.20., 1936.X.23., 1936.XI.7., 1936.XI.,
1936.XII.1., 1936, 1937.II.11–15., 1937.V.27., 1937.V., 1937.VI.15.,
1937.VII.20., 1937.VIII.30., 1937.IX.12–19., 1937.X.19., 1937.X.,
1937.XII.1., 1937.XII.6–8., 1937.XII., 1937, 1938.II.18., 1938.III.27.,
1938.III.31–IV.3., 1938.V., 1938.VI.26., 1938.VI.29.,
1938.VII.20–21., 1938.IX., 1938.X.11., 1938.X.20., 1938.X.22.,
1938.X.23., 1938.XI.2., 1938.XI.3., 1938.XI.10., 1938.XI.12.,
1938.XI.18., 1938.XI.20., 1938.XI.22., 1938.XI.23.., 1938.XI.,
1938.XII.6., 1938.XII.9., 1938.XII.11., 1938.XII.17., 1938.XII.19.,
1938.XII.22., 1938.XII. vége, 1939.I.1., 1939.I.6., 1939.I.15.,
1939.I.22–23., 1939.I.23., 1939.I.29., 1939.I.31., 1939.I.,
1939.II.17., 1939.III.14., 1939.III.18., 1939.III.22., 1939.III.23.,
1939.III.25., 1939.III.30., 1939.IV.26., 1939.IV.29., 1939.IV.30.,
1939.IV., 1939.V.14., 1939.V.20., 1939.V.21., 1939.V.24.,
1939.V.25., 1939.VI.2., 1939.VI., 1939.VII.7., 1939.VII.16–24.,
1939.VII.23., 1939.VII.25., 1939.VII., 1939.VIII.4–7., 1939.IX.1.,
1939.IX.13., 1939.IX.17., 1939.X.8., 1939.X.27., 1939.X.,
1939.XI.1., 1939.XI.3., 1939.XI.23., 1939.XII.5., 1939, 1940.III.9.,
1940.IV. vége, 1940.IV., 1940.V., 1940.VI.3–6., 1940.VI.23.,

1940.VII. közepe, 1940.VIII.10., 1940.VIII.18., 1940.VIII. vége, 1940.XII.1., 1940.XII., 1940, 1941.I., 1941.II. közepe, 1941.II., 1941.III.2., 1941.III.15., 1941.III.20., 1941.III., 1941.V., 1941.VI.1., 1941.VI.15., 1941.VI., 1941.VII.21–IX.29., 1941.VII.22., 1941.VIII.11., 1941.IX.14., 1941.IX., 1941.X., 1941.XII.3., 1941.XII.13., 1941, 1942.I.17., 1942.I., 1942.II.3., 1942.II.20., 1942.II.21., 1942.II., 1942.III.14., 1942.III.21., 1942.III., 1942.IV.18., 1942.IV. vége, 1942.IV., 1942.V.28., 1942 tavasza, 1942.VI.1–2., 1942.VI.5–7., 1942.VI., 1942.VIII.5., 1942.VIII., 1942.IX.29., 1942.IX., 1942.X.7., 1942.X. második fele, 1942.X.31., 1942.X., 1942.XI.13., 1942.XI.14., 1942.XI., 1942.XII.12., 1942.XII vége, 1942, 1943.I., 1943.II.22., 1943.III.17., 1943.III.20., 1943.IV.30., 1943.IV., 1943.V.4–8., 1943.V.7., 1943.V.11., 1943.V.23., 1943.VI.2–5., 1943.VI.6., 1943.X.28., 1943.XI.13–14., 1943.XI.14., 1943.XI. vége, 1943.XI., 1943.XII.15., 1943.XII., 1943, 1944.I.9., 1944.I.30–31., 1944.II.4., 1944.II.20., 1944.III.1., 1944.III.közepe, 1944.IV.1., 1944.IV.4., 1944.IV.9., 1944.IV.16., 1944.IV.20., 1944.IV.27., 1944.IV.30., 1944.V. eleje, 1944.V.3., 1944.V. közepe, 1944.V.17., 1944.V.21., 1944.V.28., 1944.VI.4., 1944.VI.6–8., 1944.VI.13., 1944.VI.18., 1944.VI.24–26., 1944.VII.16., 1944.VII.23., 1944.VII. vége, 1944.VIII.13., 1944.VIII.20., 1944.VIII.27., 1944.IX.

München 1938.IX.29–30., 1944.VIII.21.

Nagybakos (Szvoboda) 1941.V.19.

Nagybánya (Baia Mare) 1940.I.12.

Nagybereg, Bereg (Berehi) 1921.V., 1922.V.21., 1922.IX.17., 1925.XI.1., 1926.XII.8., 1936.VIII.1., 1938.III., 1939.VIII.12.

Nagyberezna (Velikij Bereznij) 1920, 1922.V.25., 1923.V.6., 1924, 1932.II.10., 1934.X., 1937.VIII., 1938.XI.14., 1938.XII.9., 1939.III.24., 1940.VIII., 1941.II., 1941

Nagybégány (Velika Bihany) 1938.III.

Nagybocskó (Velikij Bicskiv) 1920.VII. vége, 1920 nyara, 1922.I–IV., 1923.II.1., 1926.VIII., 1929.IX.11., 1929.IX.14–16., 1932.X., 1933.VII. eleje, 1938.XI., 1939.III.15.

Nagycsongova (Borzsavszke) 1940.VII.22.

Nagydobrony (Velika Dobrony) 1923.I.31., 1923.IV.17., 1936.VIII.2., 1941.XI.30., 1942.IV.29., 1942.VII.

Nagygejőc (Veliki Hejivci) 1923.IV.17., 1937.III., 1939.II.28.

Nagykapos (Veľké Kapušany) 1924.IX.9., 1926.XI., 1931, 1936.VII.29., 1939.V.10., 1939.IX.21.

Nagykároly (Carei) 1942.VI.

Nagylucska (Veliki Lucski) 1921.V., 1939.XI.20., 1941.IX.23.

Nagymihály (Michalovce) 1921.VI., 1930.VIII.10., 1936.VII.29., 1938.XII.15.

Nagymuzsaly, Muzsaly (Muzsijeve) 1922.V.14., 1922.IX.17., 1925.III.22., 1937.III., 1938.III

Nagypalád 1926, 1937.III.

Nagyrákóc (Velikij Rakovec) 1940.VII.22.
Nagyrát (Ratyivci) 1921.I.17., 1940.VIII.21.
Nagyszelmenc (Veľké Slemence) 1939.II.28., 1940.VI.26.
Nagysző[l]ős (Vinohragyiv) 1919.III.22., 1919.III.30., 1919.IV.16., 1919.IV., 1920.V., 1920.XI.14., 1920.XI., 1920.XII.14., 1921.I., 1921.II.27., 1921.VI.30., 1921.IX.7., 1921.IX.9., 1921.IX.11., 1921.IX. közepe, 1921.IX., 1921.X.15., 1922.III.5., 1922.VII.30., 1922.VIII.25., 1922.VIII.28., 1922.IX.17., 1922.X.1., 1922.X.31., 1922.XI.19., 1922.XI., 1922.XII.31., 1923.III.1., 1923.III.10., 1923.III.18., 1923., 1924.II.19., 1924.III.9., 1925.II.7., 1925.III.22., 1925.IV.5., 1925.VI.8., 1925.VII.9., 1925.X.31., 1925.XII.20., 1926.IX., 1926.X.26., 1926.XI.15., 1926.XII.5., 1927.I.10., 1927.II.27., 1927.VII.5–27., 1930.XII.1., 1931.III.28., 1931.IX.14., 1932.IV.3., 1932., 1933.I.2., 1933.V. vége, 1933.VI.5., 1933.X.25–29., 1934.IV.24., 1934.V.5–7., 1934.VI.24., 1934.VI., 1934.VII.21., 1934.VIII.31., 1934.XI. eleje, 1934.XII., 1935.XI.10., 1935, 1936.X.11., 1936.X.23., 1936.XI., 1937.VIII., 1937.XII.31., 1938.II.1., 1938.II.26., 1938.III.31–IV.3., 1938.IV.2–V.2., 1938.XI.22., 1938.XI.24., 1938.XII.17., 1939.I.9., 1939.I.26., 1939.II.1., 1939.II.9., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.III.18., 1939.III.26., 1939.VII.16–24., 1939.IX.21., 1939.X.6., 1939.X., 1940.I., 1940.V., 1940.VIII.18., 1940.VIII., 1940.XI.26., 1941.III.29., 1941.VIII.11., 1941.IX.6., 1941., 1942.XII.16., 1943.V., 1943.XI., 1943, 1944.III. eleje, 1944.VI.17.
Nagyvárad (Oradea) 1942.VI.20.
Nevetlenfalu (Gyakove) 1921.IX., 1922.XI.
Nevicke 1921.VIII., 1936.I.23., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.VI.29.
New York 1918.IX.15., 1921.IX., 1939.IX.3.
Németmokra (Nyemecka Mokra) 1940.IV.
Németvágás (Poruba pod Vihorlátom) 1939.VI.1.
Nürnberg 1938.IX.12.

Nyitra (Nitra) 1938.X.20.
Nyíregyháza 1920.XI.4., 1932.IV.26., 1939.VII.18., 1940.XI., 1941.V.17–VI.8.

Oroszmokra (Ruszka Mokra) 1940.IV.
Oroszvég (Roszvigovo) 1939.I.6., 1939.XI.23.

Ókemence (Kamjanica) 1939.II.9., 1939.III.15.
Ólubló (Stará Ľubovňa) 1936.VII.29.
Ósándorfalva (Olekszandrivka) 1930.VI.14.
Ótátrafüred (Starý Smokovec) 1920.XII.7., 1921.II., 1921.III.6., 1924.II.8., 1924.VIII.22., 1925.III.2., 1927.I.10., 1929.X.3., 1932.XII.14.

Ökörmező (Mizshirja) 1932, 1933.VI.25., 1937.VIII., 1939.III.25., 1939.VII.7., 1939.VIII.4–7., 1939.XII.
Ölyvös (Vilhivka) 1940.VII.22.

Örkény 1939.VI.15.

Őrdarma (Sztorozsnyica) 1939.III.23., 1939.IX.1.
Őrhegyalja (Pidhorjani) 1927.VII.5–27., 1939.I.6., 1939.III.14., 1940.VI.1.

Padova 1918.XI.4.
Pankrác 1939.II.15.
Palágy (Palagy) 1940.VI.26.
Palágykomoróc (Palagykomoroc) 1940.VI.26.
Párizs 1919.I.18., 1919.II.6., 1919.II.13., 1919.III.12., 1919.IV.16., 1919.IV.17., 1919.V.7., 1919.VI.11., 1920.I.16., 1920.III.7., 1931.III.22., 1938.II., 1939.III.22.
Perecseny (Perecsin) 1920 nyara, 1922.I–IV., 1924.II.19., 1932.II.10., 1932., 1938.XI., 1939.I., 1939.II.1., 1939.III.16., 1939.III., 1939.VII.7., 1940.V., 1941.X.23., 1942.V., 1943.II.8–9., 1943.VII.25.
Pécs 1937, 1938.V.12., 1939, 1941.V.17–VI.8., 1941, 1943.IV. eleje
Pétervár 1931.XII. eleje
Philadelphia 1918.X.24–26.
Pittsburgh 1918.IV., 1918.V.30., 1918.X.18., 1924.I.26., 1938.III.28., 1938.XII.
Podhering (Pidhorjani) 1923.IV., 1939.II.1.
Polena (Poljana) 1920.V.1., 1930.VIII.10., 1932.IV., 1934.VIII.
Pozsony (Bratislava) 1918.XII.10., 1919.IV.16., 1919.XI., 1920.III.23., 1922.I.5., 1922.I.31., 1922.I., 1922.III.26., 1922.X.24., 1924.VIII.28., 1925.I.6., 1925.II.10., 1925.III.22., 1925.V.16., 1925.V.18., 1925.VIII.25., 1925.IX.1., 1926.I.7., 1926.II.10., 1926.XI.14., 1926.XII.8., 1927, 1928.I.24., 1928.III.13., 1928, 1929.VIII.23., 1930.III.15., 1930.III.,29., 1930.IV.3., 1930.IV., 1931.III.1., 1931.XI.8., 1932., 1933.III.28–29., 1933.VIII.24., 1933.IX.20., 1933, 1934.IX.5., 1934.X.13., 1935.II.2., 1935.III.31., 1935.V. eleje, 1935.V.27., 1935.IX.15., 1935.XI.7., 1936.I.14., 1936.I.19., 1936.II.28., 1936.V.25., 1936.VI.22., 1936.X.24., 1936.XI., 1936.XII.1., 1936, 1937.X.7., 1937.X.18., 1937, 1938.III., 1938.VI.30., 1938.VII.1., 1938.IX.17., 1938.X.7., 1938.X.20., 1938.X.21., 1938.X.29., 1938.XI.2., 1938.XI.17., 1938.XII.5., 1938.XII.9., 1939.I.3., 1939.I.28., 1939.III.28., 1939.VII.18., 1939.IX.27., 1940 ősze, 1944.I., 1944.V.11.
Pöstyén (Piešťany) 1920.X.23., 1921.II.14., 1925.II.10., 1925.V.18., 1926.IV.19., 1926.X.12.
Prága (Praha) 1918.X.28., 1918.XI.14., 1919.III.10., 1919.V.8., 1919.VII.8., 1919.VII.29., 1919.VIII.12., 1919.XI.1., 1920.III.18., 1920.XI.7., 1920.XI., 1921.III.17., 1921.IV.2., 1921.IV.14., 1921.IV.19., 1921.IV.22., 1921.V. eleje, 1921.V.4., 1921.V.21., 1921.V., 1921.VI.15–16., 1921.VII., 1922.I.5., 1922.I.9., 1922.III.20–23., 1922.IV.25., 1922.VI.4., 1922.VIII.10., 1922.X., 1922.XI., 1923.II.1., 1923.II., 1923.III.8., 1923.III.15., 1923.III., 1923.V.6., 1923.VII.22., 1923.VIII.1., 1923.XI.18., 1923.XI.26., 1923.XII.1., 1924.I.3., 1924.II.17., 1924.VI.4., 1925.II.10.,

1925.III.22., 1925.VI., 1925.X.2., 1925.X.16., 1926.I.17., 1926.II.25., 1926.II., 1926.V.16., 1926.IX.12., 1926.X., 1926, 1927.III.1., 1927.VII.14., 1928.I.28–29., 1928, 1929.II.15., 1929.VII., 1929.IX.25., 1930.III.15., 1930.III.29., 1930.IV.18., 1930.IV.25., 1930.IX., 1931.III.5., 1931.XI.4., 1932.III.21., 1932.VI.10., 1932.VII.22., 1932.IX.20., 1932.IX.23., 1932.IX.28., 1933.II.8., 1933.IV., 1933.VIII. eleje, 1933.XI.14., 1933.XII., 1934.V.5–7., 1934.V.27., 1934.X.1–XI.15., 1934.XI.11., 1934, 1935.III.21., 1935.V., 1935.VII.12., 1935.IX.15., 1935.X.23., 1935.XI.7., 1936.I.14., 1936.IV., 1936.VII.2., 1936.VII., 1936.IX.1., 1936.X.15., 1936.X.26., 1936.XI.28., 1936.XII., 1937.III.6., 1937.III.8., 1937.III.11., 1937.IV.1., 1937.IX.4–5., 1937.IX.12–19., 1937.X.12., 1937.X.28., 1937.XI.17., 1938.III.3., 1938.III.10., 1938.III.28., 1938.IV.5., 1938.VII.18., 1938.IX.4., 1938.IX.17., 1938.IX.21., 1938.IX.23., 1938.IX.28., 1938.X.9., 1938.X.10., 1938.X.25., 1938.X.26., 1938.X.29., 1938.X.30., 1938.X.31., 1938.XI.1., 1938.XI.3., 1938.XI.12., 1938.XI.14., 1938.XI.17., 1938.XI.22., 1938.XII.7., 1938.XII.10., 1938.XII.14., 1938.XII.16., 1938.XII.29., 1938.XII.31., 1939.I.1., 1939.I.5., 1939.I.17., 1939.I., 1939.II.3., 1939.II.7., 1939.II.11., 1939.III.6., 1939.III.9., 1939.III.14., 1939.VI.13., 1944.I., 1944.V.11.

Radvánc (Radvanka) 1922.X.12., 1922.X.23., 1922.XII.14., 1937.IX.4–5., 1939.I.13., 1939.III.22., 1940.V.15., 1940.VI.26., 1941.I. vége
Rafajnaújfalu (Rafajlovo) 1923.I.31., 1936.VIII.2.
Rahó (Rahiv) 1919.V. eleje, 1921.I., 1922.VIII.28., 1923., 1925.III.22., 1933.VII. eleje, 1933.VIII., 1934.X., 1935.VIII.24., 1935.X., 1936.VIII.29., 1936.X.23., 1938.XI.18., 1938.XII.11., 1938.XII., 1939.III.16., 1939.VII.18., 1939.VII., 1939.VIII.4–7., 1939.VIII., 1939.IX.1., 1939.X., 1939.XI.20., 1940.IV., 1940.VI.16., 1940.VIII., 1941.V.24., 1941.VI.26., 1942.III.15., 1942.V., 1942.VII., 1944.X.18.
Rajecfürdő (Rajecké Teplice) 1922.VIII.14.
Remetevasgyár (Remetské Hámre) 1939.IV.21.
Riga 1929.IX.1.
Rimaszombat (Rimavská Sobota) 1921.VII.3., 1928.VI.2–3., 1934, 1939.X.
Romocsaháza 1938.XI.10.
Rozsnyó (Rožňava) 1922.I.31., 1923, 1923.II., 1933.VI., 1933, 1936, 1937, 1939.X., 1943.V.1–2.
Róma 1918.V.29., 1921.I.17–II.17., 1923.II., 1929.X. vége, 1932.V., 1932.IX.8., 1935.I., 1938.VII.17–20., 1938.X.14., 1938.X.27–30., 1938.XI.11., 1939.III.31.
Rózsahegy (Ružomberok) 1935.IV.

Saláník (Salanki) 1921.II.27., 1921.X.9., 1923.III.18., 1934.IV.24., 1935.IV.7., 1938.XI.10., 1939.III.14., 1939.III.22.
Saint-Germain-en-Laye 1919.IX.10.
Sárosmező (Blatná Polianka) 1939.VI.1.

Sárospatak 1924.IX.9., 1943.X.11–16.
Sárosremete (Blatné Remety) 1939.VI.1.
Sárrét (Blahová) 1942.IX.9.
Sátoraljaújhely 1924.I.2., 1925.I.4., 1928.VI.8., 1930.IV.7., 1930.V.15., 1932.VI.15–VIII.31., 1935.III.31.
Scranton 1918.XI.12., 1918.XI.13., 1918.XI.15., 1919.II.13.
Sevres 1932.I.21.
Somlószőlős 1942.VII.
Sopronkőhida 1944.VIII.30.

Szajkófalva (Oszij) 1940.VII.22.
Szalóka (Szolovka) 1921.VII.18., 1923.IV.17.
S(z)ambor 1941.VI.27.
Szatmárnémeti (Satu Mare) 1939.I.7., 1940.X.31., 1940.XI.20., 1941.III.3., 1941, 1942.III.23.
Szepesófalu (Spišská Stará Ves) 1936.VII.29.
Szepsi (Moldava nad Bodvou) 1939.X.
Szerednye 1922.IX.17., 1923.VI.21., 1932.X., 1933.IV.1–9., 1937.VI.15., 1937, 1938.XI.22., 1939.V., 1940.V.6., 1941.IX.6., 1941.IX.14.
Szernye 1923.I.31., 1935.VIII.11., 1936.VIII.2., 1936, 1942.III., 1942.VI.4., 1943.IX. eleje
Szevasztopol 1923.XI.1.
Székesfehérvár 1941.V.17–VI.8.
S(z)iánki 1941.VI.27.
Szinna (Snina) 1936.VII.29.
Szinyák 1929.V.5.
Szirénfalva (Ptrukša) 1939.II.28.
Szobránc (Sobrance) 1934.IX.9–13., 1936.VII.29., 1939.III.24., 1939.III.25., 1939.IV.21., 1939.XI.20., 1942.VI.24.
Szolyva (Szvaljava) 1918.XI.8., 1920 nyara, 1921.VIII.15., 1922.V., 1923.III.1., 1924.IX–X., 1925.I.4., 1925.III.22., 1927.VII., 1928.XI.11., 1930.VIII.10., 1931.V.1., 1935.I.23., 1935.VII.21., 1938.XI.22., 1938.XI., 1938.XII.11., 1939.I., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.III.25., 1939.VII.7., 1939.VII.16., 1939.VIII.4–7., 1939.IX.1., 1939.X., 1940.IV., 1940.VIII., 1941.I.21., 1941.VIII.1., 1941.X., 1942.III.
Szől[l]ősegres (Olesnik) 1940.XI.26.
Szől[l]ősgyula (Gyula) 1921.IX.
Szől[l]ősrosztoka (Mala Roztoka) 1940.VII.22.
Szől[l]ősvégardó (Pidvinohragyiv) 1940.XI.26.
Sztakcsin(rosztoka) (Stakčianska Roztoka) 1922.XI.23.
Sztanyiszlav 1918.XI.8., 1919.V.7.
Sztálingrád 1942.XI.19.
Sztrij 1941.VI.27.
Sztropkó (Stropkov) 1936.VII.29.
Szuhabaranka (Bronyka) 1940.VII.22.
Szürte (Szurte) 1938.III., 1939.II.28.
Szvidnik (Svidník, Felsővízköz) 1922.XI.23.

Talaborfalva (Tereblja) 1920.XI.7., 1940.VI.7., 1940.VII.5., 1941.VI.27.
Taracköz (Tereszva) 1926.VIII.9., 1939.VII.21–24., 1939.XII.
Tekeháza (Tekove) 1923.III.18., 1924.II.19., 1940.XI.26.
Técső (Tyacsiv) 1918.V.8., 1919.IV.16., 1920.XII.14., 1921.I., 1921.VIII. vége, 1921.X.2., 1922.VI. második fele, 1922.XI., 1923.II., 1924.I.13., 1924.II.19., 1925.III.22., 1925.VIII.16., 1925.VIII., 1926.V.16., 1930., 1932.I.21., 1933.IX., 1933.XI. vége, 1934.V.5–7., 1934.X., 1936.VI.10., 1936.X.23., 1938.X.25., 1938.XII.16., 1939.III.16., 1939.IV.18., 1939.VII.30–31., 1939.VIII.2., 1939.VIII.4–7., 1939.X., 1939.XI.20., 1940.III.9., 1940.V., 1940.VIII., 1940.XI.26., 1941.III.14., 1941, 1943.VII.11.
Tiba (Tibava) 1926.II.
Tiszaágtelek (Tiszaagtelek) 1923.IV.17., 1943.X.15.
Tiszaásvány (Tiszaasvany) 1923.IV.17., 1941.I.4.
Tiszabecs 1935.IV.7.
Tiszacsoma (Csoma) 1937.III., 1937.XI.17., 1938.XI.10.
Tiszahetény (Hetinya) 1940.XI.26.
Tiszakeresztúr (Perehresztya) 1924.II.19., 1934.IV.24., 1936.X.11.
Tiszapéterfalva (Petrove) 1921.IX., 1925.VIII., 1925.VIII.
Tiszasalamon (Szolomonove) 1921.VI.22.
Tiszaszászfalu (Szaszove) 1940.XI.26.
Tiszaszirma (Drotinci) 1940.XI.26.
Tiszaújhely (Nove Szelo) 1935.XI., 1939.III.22.
Tiszaújlak, Újlak (Vilok) 1919.IV.16., 1920 nyara, 1921.II.27., 1922.XII.31., 1932.VII.22., 1932.VIII.28., 1933.VII. eleje, 1933.X.12., 1934.IV.24., 1934.IV.29., 1935.IV.2., 1935.IV.6., 1935.IV.7., 1935.VI.23., 1936.X.11., 1936.X.23., 1937.IX.12–19., 1937.XI.21., 1938.III.31–IV.3., 1938.XII.8., 1938.XII.17., 1939.III.14., 1939.V.25., 1939.IX.21., 1939.X.22., 1939.X., 1940.V., 1940.VIII.
Tivadarfalva, Tivadar (Fedorove) 1921.IX., 1937.III.
Tokaj 1938.X.16.
Tornalja (Tornaľa) 1939.X.
Tófalva (Tofalău) 1920.XI.7.
Tőketerebes (Trebišov) 1936.VII.29., 1939.VIII.10.
Turjaremete (Turji Remeti) 1930.VIII.10.
Turócszentmárton (Martin) 1918.X.26., 1918.X.30., 1923.VII.22., 1929.XII.5.

Ubrezs (Úbrez) 1939.VI.1.
Unghosszúmező (Dovhe Pole) 1938.XI.10., 1939.I.10.
Ungtarnóc, Tarnóc (Tarnyivci) 1923.IV.17., 1933.XII., 1936.X.11.
Ungvár (Uzshorod) 1918.IV.28., 1918.VI.28., 1918.X.31., 1918.XI.5., 1918.XI.6., 1918.XI.17., 1918.XI.28., 1918.XII.28., 1918.XII.29., 1918, 1919.I.12., 1919.I.20., 1919.II.1., 1919.II.13., 1919.III.5., 1919.III.27., 1919.IV.16., 1919.IV.17., 1919.IV.19., 1919.V.8., 1919.V.23., 1919.VII.29., 1919.VIII.12., 1919.VIII.30., 1919.IX.6., 1919.IX., 1919.X.15., 1919.X. vége, 1919.XII.1., 1919.XII.30.,

1919.XII. vége, 1919, 1920.I. eleje, 1920.I.11., 1920.II.15., 1920.III.19., 1920.IV.20., 1920.IV., 1920.V.4., 1920.V.9., 1920.VI.1., 1920.VI.3., 1920.VI., 1920.VII.15., 1920.VIII. eleje, 1920.VIII.11., 1920.VIII.24., 1920.VIII.25., 1920.VIII.29., 1920.VIII. vége, 1920.VIII., 1920.IX., 1920.X.2., 1920.X.15., 1920.X.16., 1920.X.19., 1920.X.21., 1920.X.24., 1920.X.30., 1920.XI.5., 1920.XI.7., 1920.XI.8., 1920.XI.12., 1920.XI.14., 1920.XI.18., 1920.XI.30., 1920.XI., 1920.XII.2., 1920.XII.5., 1920.XII.11., 1920.XII.17., 1920.XII.20., 1920.XII., 1920, 1921.I.15., 1921.I.17–II.17., 1921.I.19., 1921.I.30., 1921.I., 1921.II.5., 1921.II.10., 1921.II.11., 1921.II.22., 1921.III.6., 1921.III.9., 1921.III.17., 1921.III.20., 1921.III.24., 1921.III.31., 1921.IV.5–12., 1921.IV.6., 1921.V.3., 1921.V.11., 1921.V.17., 1921.V., 1921.VI.8., 1921.VI.25., 1921.VI.26., 1921.VII.5., 1921.VII.10., 1921.VII.17., 1921.VII.18., 1921.VII.19., 1921.VII.21., 1921.VII.26., 1921.VII.28., 1921.VII.31., 1921.VII., 1921.VIII.2., 1921.VIII.3., 1921.VIII.12., 1921.VIII.12–13., 1921.VIII.25., 1921.IX. eleje, 1921.IX.6–7., 1921.IX.9., 1921.IX.22., 1921.IX.29., 1921.X.7., 1921.X.15., 1921.XI.3., 1921.XI.7., 1921.XI., 1921.XII.14., 1921.XII.16., 1921.XII.17., 1921.XII.31., 1921.XII., 1921, 1922.I.5., 1922.I.31., 1922.I., 1922.II.18., 1922.II., 1922.III.2., 1922.III.5., 1922.III.9., 1922.III.11., 1922.IV.12., 1922.IV.19., 1922.IV.22., 1922.IV.25., 1922.IV.30., 1922.V.7., 1922.V.9., 1922.V.14., 1922.V.25., 1922.V.28., 1922.VI.19., 1922.VII.30., 1922.VIII.4., 1922.VIII.7., 1922.VIII.20., 1922.VIII.28., 1922.VIII.29., 1922.VIII., 1922.IX.1., 1922.IX.8., 1922.IX.11., 1922.IX.13., 1922.IX.21., 1922.IX., 1922.X.1., 1922.X.11., 1922.X.12., 1922.X.20., 1922.X.23., 1922.X.29., 1922.X.31., 1922.XI.4., 1922.XI.5., 1922.XI.12., 1922.XI.13–17., 1922.XI.19., 1922.XI.21., 1922.XI.24., 1922.XII.7., 1922.XII.14., 1922.XII.31., 1922., 1923.I., 1923.II.10., 1923.II.27., 1923.III.1., 1923.III.10., 1923.III.15., 1923.III.25., 1923.III., 1923.IV.16., 1923.IV.17., 1923.IV.23–25., 1923.IV.25., 1923.V.5., 1923.V.13., 1923.V.19–20., 1923.V.28–29., 1923.VI.21., 1923.VI., 1923.VII.17., 1923.VII.22., 1923.VII.23., 1923.VIII. eleje, 1923.VIII.5., 1923.VIII.7., 1923.VIII.17., 1923.VIII.20., 1923.VIII.26., 1923.VIII., 1923.IX.6., 1923.IX., 1923.X.22., 1923.XI.1., 1923.XI.26., 1923.XI.29., 1923.XII.1., 1923.XII.2., 1923.XII.14., 1923.XII.26., 1923, 1924.I.3., 1924.I.13., 1924.I.30., 1924.I., 1924.II.19., 1924.II.23., 1924.II., 1924.III.18., 1924.IV.30., 1924.IV., 1924.VII.8., 1924.VIII.16–17., 1924.VIII.20., 1924.VIII.30–31., 1924.VIII., 1924 nyara, 1924.IX.17., 1924.IX.25., 1924.X., 1924.XI.5., 1924, 1925.I., 1925.II.11., 1922.II.15., 1925.II.21–22., 1925.II.26., 1925.II., 1925.III.22., 1925.III.30., 1925.III., 1925.IV.5., 1925.IV.18., 1925.IV.26., 1925.VI.18., 1925.VI., 1925.VII.26., 1925.VIII.23., 1925.IX.10., 1925.IX.13., 1925.X.4., 1925.X.8., 1925.X.11., 1925.X.30., 1925.XI.7., 1925.XI.22., 1925.XII.1., 1925, 1926.I.17., 1926.I., 1926.II.1., 1926.II.8., 1926.II.11., 1926.II.16., 1926.II.21., 1926.II., 1926.III.1., 1926.III.21., 1926.III., 1926.IV.4., 1926.IV.30., 1926.V.3., 1926.V.9.,

1926.V.16., 1926.V.19., 1926.V.22., 1926.V.31., 1926.VI.1., 1926.VI.7., 1926.VI.13., 1926.VII.13., 1926.VIII.1., 1926.VIII.15., 1926.VIII.22., 1926.VIII.27., 1926.VIII.28., 1926.VIII., 1926.IX.3., 1926.IX.4., 1926.IX.12., 1926.IX., 1926.X.23., 1926.X., 1926.XI.5., 1926.XI.14., 1926.XI., 1926.XII.1., 1926.XII.10., 1926, 1927.I.19., 1927.I.24., 1927.II.2., 1927.II.6., 1927.II.8., 1927.VI., 1927.VII.5–27., 1927.VII.28–VIII.1., 1927.VIII.14–15., 1927.XI., 1927, 1928.II., 1928.V.10., 1928.V.19., 1928.V.28., 1928.VI.8., 1928.VII.1., 1928.VII.19–24., 1928.VII.25., 1928.VII., 1928.IX.4., 1928.IX., 1928.X.14., 1928.X.17., 1928.X., 1928.XI.10., 1928.XII.2., 1929.I.10., 1929.V.15., 1929.VII.7., 1929.VII.11., 1929.VII.27–VIII.1., 1929.VIII.23., 1929.X.27., 1929, 1930.III.15., 1930.V.3., 1930.VI.1., 1930.VII.1., 1930.VII.23., 1930.VII.25., 1930.VII.29., 1930.VIII.10., 1930.VIII.19., 1930.IX., 1930.X., 1930.XII.1., 1930.XII.20., 1930, 1931.I.15., 1931.III.25., 1931.III. vége, 1931.III., 1931.IV.25., 1931.V.2., 1931.V., 1931.VII.28–VIII.2., 1931.IX.14., 1931, 1932.I.22., 1932.IV.3., 1932.V.11., 1932.VI., 1932.IX. közepe, 1932.XI.21., 1932, 1932.I.16., 1933.I., 1933.II.7., 1933.II.8., 1933.II., 1933.III. eleje, 1933.III.19., 1933.III.27., 1933.III. vége, 1933.IV. eleje, 1933.IV.1., 1933.IV.1–9., 1933.IV.5., 1933.IV.5., 1933.IV.27., 1933.IV., 1933.V.7., 1933.VI.1., 1933.VI.7., 1933.VI.10., 1933.VI.11., 1933.VI.15., 1933.VI.17., 1933.VIII.10–13., 1933.VIII.12., 1933.VIII.27., 1933.IX.3., 1933.IX.15., 1933.IX., 1933.X.3., 1933.X.12., 1933.X.19., 1933.X.25–29., 1933.X., 1933.XI.14., 1933.XI.23., 1933.XI. vége, 1933.XII.25., 1933.XII.31., 1933.XII., 1933, 1934.III.4., 1934.IV.15., 1934.V.3., 1934.V.26–27., 1934.VI.2., 1934.VII.14., 1934.VIII.19., 1934.IX. eleje, 1934.IX.1., 1934.IX.2., 1934.IX.5., 1934.IX.14., 1934.X.20., 1934.X.21., 1934.X.22., 1934.X., 1934.XI.4., 1934.XI.18., 1934.XI.22., 1934.XII.20. körül, 1934.XII.27., 1934, 1935.I. eleje, 1935.I.2., 1935.I., 1935.II.9., 1935.II.15., 1935.II., 1935.IV.6., 1935.IV.7., 1935.IV.20., 1935.IV.25., 1935.V.1., 1935.VI.6–8., 1935.VI.29., 1935.VI., 1935.VII.1., 1935.VII.5–7., 1935.VII.5–7., 1935.VII.6–7., 1935.VII., 1935.VIII.20., 1935.VIII.29., 1935.IX.14., 1935.IX.15., 1935.IX.16–17., 1935.IX.29., 1935.IX., 1935.X.18., 1935.X.29., 1935.X., 1935.XI.4., 1935.XI.7., 1935.XI.23., 1935.XII.21., 1935.XII., 1935, 1936.I.14., 1936.III.10., 1936.IV.16., 1936.IV.19., 1936.IV., 1936.V.1., 1936.V.3., 1936.V.4., 1936.V.12., 1936.V.24., 1936.VI.7., 1936.VI.9., 1936.VI.22., 1936.VI.25., 1936.VII.16., 1936.IX.1., 1936.IX.18., 1936.IX.26., 1936.X.11., 1936.X.13., 1936.X.23., 1936.XI.7., 1936.XI.15., 1936.XI.29., 1936.XI., 1936.XII.25., 1936, 1937.I.10., 1937.II.11–15., 1937.II.15., 1937.IV.1., 1937.IV.11., 1937.IV.18., 1937.IV.29., 1937.IV., 1937.V.1., 1937.V.27., 1937.V., 1937.VI.15., 1937.VIII.31., 1937.VIII., 1937.IX.4–5., 1937.IX.12–19., 1937.IX.14., 1937.X.6., 1937.X.16–17., 1937.X.18., 1937.X.28., 1937.XI.4., 1937.XI.7., 1937.XII.6–8., 1937.XII.24., 1937.XII., 1937, 1938.I.1., 1938.I.9., 1938.I.25., 1938.I.30., 1938.II.20., 1938.III.17., 1938.III.27., 1938.III.31–IV.3., 1938.III., 1938.IV.28., 1938.V.12.,

1938.V.28., 1938 tavasz, 1938.VII., 1938.IX.4., 1938.IX.7., 1938.IX.23., 1938.X.8., 1938.X.12., 1938.X.15., 1938.X.17., 1938.X.18., 1938.X.20., 1938.X.22., 1938.X.26., 1938.X.27., 1938.X.29., 1938.X.30., 1938.XI.2., 1938.XI.3., 1938.XI.10., 1938.XI.11., 1938.XI.12., 1938.XI.13., 1938.XI.14., 1938.XI.19., 1938.XI.20., 1938.XI.22., 1938.XI.23., 1938.XI.24., 1938.XI.26., 1938.XI.29., 1938.XI., 1938.XII.6., 1938.XII.7., 1938.XII.10., 1938.XII.13., 1938.XII.17., 1938.XII.22., 1938, 1939.I.1., 1939.I.4., 1939.I.5., 1939.I.8., 1939.I.10., 1939.I.13., 1939.I.22., 1939.I.22–23., 1939.I.23., 1939.I.24., 1939.I.28., 1939.I.31., 1939.I., 1939.II.9., 1939.II.12., 1939.II.17., 1939.II.22., 1939.III. eleje, 1939.III.5., 1939.III.12., 1939.III.13., 1939.III.14., 1939.III.17., 1939.III.19., 1939.III.20., 1939.III.22., 1939.III.24., 1939.III.25., 1939.III.26., 1939.III.30., 1939.III.31., 1939.IV.2., 1939.IV.6., 1939.IV.12., 1939.IV.22., 1939.IV.27., 1939.IV., 1939.V.10., 1939.V.12., 1939.V.13., 1939.V.14., 1939.V.18., 1939.V.21., 1939.V.22–23., 1939.V.25., 1939.V.27., 1939.V., 1939.VI. eleje, 1939.VI.1., 1939.VI.10., 1939.VI.11., 1939.VI.15., 1939.VI.22., 1939.VI., 1939.VII.1., 1939.VII.1–2., 1939.VII.5., 1939.VII.7., 1939.VII.15., 1939.VII.16., 1939.VII.16–24., 1939.VII.18., 1939.VII.19., 1939.VII.21–24., 1939.VII.22., 1939.VII.30., 1939.VII., 1939.VIII.13., 1939.VIII.16., 1939.VIII.17., 1939.VIII.26., 1939.IX.1., 1939.IX.5., 1939.IX.14., 1939.IX.16., 1939.IX.19., 1939.IX.20., 1939.IX.21., 1939.IX.24., 1939.IX., 1939.X.9., 1939.X.13–XI.2., 1939.X.14., 1939.XI.1., 1939.XI.4., 1939.XI.10., 1939.XI.16., 1939.XI.19–23., 1939.XI.20., 1939.XI.26., 1939.XII.9., 1939, 1940.I.8–9., 1940.I.28., 1940.II.3., 1940.II.15., 1940.II.17., 1940.III.9., 1940.III., 1940.IV.3–4., 1940.IV.17., 1940.IV.20., 1940.IV.27., 1940.IV., 1940.V.1., 1940.V.15., 1940.V.25., 1940.V.26., 1940.V.28., 1940.V.29., 1940.V.30., 1940.V.31., 1940.V. vége, 1940.VI.10., 1940.VI.16., 1940.VI.17., 1940.VI.26., 1940.VII.25., 1940.VII. vége, 1940.VIII.10., 1940.IX.1., 1940.IX.15., 1940.IX.22., 1940.IX., 1940.X.7., 1940.X.8., 1940.XI.9., 1940.XI.16., 1940.XI., 1940.XII.1., 1940.XII.11., 1940.XII.12., 1940.XII.14., 1940.XII., 1940, 1941.I.12., 1941.I.26., 1941.I., 1941.II.8–9., 1941.II.10., 1941.II.25–29., 1941.II.27., 1941.II., 1941.III.1., 1941.III.5., 1941.III.15., 1941.III.23., 1942.III.29., 1941.III., 1941.V.1., 1941.V.15., 1941.V.16., 1941.V.17–VI.8., 1941.VI.4., 1941.VI.6., 1941.VI.23., 1941.VI.26., 1942.VI.29., 1941.VI., 1941.VII.3., 1941.VII. második fele, 1941.VII.21., 1941.VII.31., 1941.VII., 1941.VIII.1., 1941.VIII.21., 1941.VIII.25., 1941.VIII., 1941.IX.1., 1941.IX.5., 1941.IX.17., 1941.IX.24., 1941.X.31., 1941.X., 1941.XI.eleje, 1941.XI.1., 1941, 1942.I.2., 1942.I.9., 1942.I.17., 1942.I.31., 1942.I., 1942.II.10., 1942.II., 1942.III.1., 1942.III.12., 1942.III.14., 1942.III.21–22., 1942.IV.2., 1942.IV.10., 1942.IV.11., 1942.IV., 1942.V.1., 1942.V., 1942 tavasza, 1942.VI.3., 1942.VI.11., 1942.VI.13., 1942.VI.20., 1942.VI.23–25., 1942.VI., 1942.VII.1., 1942.VII., 1942.VIII.301., 1942.VIII., 1942.IX.15.,

1942.IX.21., 1942.IX.24., 1942.X. második fele, 1942.X.26., 1942.X., 1942.XI.12., 1942.XI., 1942.XII.1., 1942.XII.21., 1942.XII.24., 1942.XII., 1942, 1943.I.1., 1943.I.11., 1943.II.8–9., 1943.II.13–14., 1943.II.15., 1943.III. eleje, 1943.IV. eleje, 1943.IV.14., 1943.IV.28–V.2., 1943.V.1–2., 1943.VI.1., 1943.VI.3., 1943.VI.5., 1943.VI.10., 1943.VI.27., 1943.VI., 1943.VII.2., 1943.VII.3–4., 1943.VII.6., 1943.VII.8., 1943.VIII., 1943.VIII.1., 1943.IX.30., 1943.X.29., 1943.XI.5., 1943.XI.6., 1943.XI.7., 1943.XI.10., 1943.XI.20., 1943.XI. vége, 1943.XI., 1943.XII.1., 1943.XII.7., 1943.XII.7–8., 1943.XII.14., 1943.XII., 1943, 1944.I.6., 1944.I.22., 1944.I.29., 1944.I., 1944.II.24., 1944.II.26., 1944.III.1., 1944.III.4., 1944.III.22., 1944.III. vége, 1944.IV.1., 1944.IV.4., 1944.IV.8–IV.13., 1944.IV.9., 1944.IV.11., 1944.IV.20., 1944.IV.27., 1944.IV.27. körül, 1944.V. eleje, 1944.V.1–3., 1944.V.3., 1944.V.11., 1944.V.16., 1944.V.21., 1944.V., 1944.VI.3., 1944.VI.6–8., 1944.VI.13., 1944.VI.26., 1944.VIII.27., 1944.VIII.30., 1944.IX.24., 1944.X.15., 1944.X.19., 1944

Uzsok [Uzsoki-hágó] 1918.XII.23., 1922.XI., 1934.VIII., 1934.IX.29., 1938.XI.23., 1939.II.9., 1939.III.17., 1939.IV.16., 1939.VII.7., 1939.VII.15., 1939.IX.18., 1939.IX.27., 1940.X.8., 1940.XII., 1941.VII.27., 1943.IV.15.

Újbárd (Novobarove) 1920.XI.7.

Újdávidháza (Nove Davidkove) 1941.IX.12.

Varannó (Vranov nad Topľou) 1936.VII.29.

Varsó 1938.IX.17., 1938.X.5., 1938.XI.9., 1938.XII.5., 1938.XII.8., 1938.XII.16., 1939.I.1., 1939.I.2., 1939.I.5., 1939.III.13., 1939.IV.24., 1941.IV.2.

Váralja 1939.XI.23., 1941.II.

Vári (Vari) 1922.V.14., 1938.III.

Várpalánka (Palanok) 1928 nyara, 1929.VI.9., 1929.VIII.4., 1930.X., 1939.XI.23.

Veléte (Veljatin) 1922.XI.23.

Verbőc (Verbovec) 1921.X.9., 1938.XI.10.

Versailles 1920.VI.4.

Visk (Viskovo) 1921.I., 1921.VII.17., 1922.XII.31., 1923.II.8., 1925.IX.7., 1925.IX.15., 1933.IX., 1934.X.22., 1934.XI.11., 1934, 1936.III.7., 1936.X.15., 1937.II.1., 1937.VIII.12., 1937.XI., 1938.VIII.28., 1939.IV.18., 1943.VII.11.

Visóvölgy (Valea Vişeului) 1939.VIII.10.

Volóc (Volovec) 1930.V.15., 1932.III.2.. 1933.III.2., 1939.VII.7., 1939.VIII.4–7., 1939.IX.18., 1939.VI.6., 1940.VI.16.

Vucskómező (Vucskove) 1925.XI.1., 1939.XII.

Washington 1918.X.21–22., 1918.XI.13.

Wilkesbare 1922.X.4.

Zágráb (Zagreb) 1939.III.16.
Záhony 1920.XI., 1922.III.26., 1922.IV.1., 1924.X.6., 1925.IX.11.
Zápszony (Zapszony) 1920.VIII.17., 1923.I.31.
Zárnya (Priborzsavszke) 1940.VII.22.

Zsolna (Žilina) 1918.XII.10., 1925.X.16., 1931.II.6., 1932.V., 1935.XII., 1938.X.5.

Intézményi mutató

Egyesületek, szervezetek

Apostolok Asztaltársasága 1941.II.8–9.

Bajtársi Szolgálat Munkaközössége 1942.VI.
Baross Szövetség 1939.III.19., 1941.X., 1942.III.15., 1942.III., 1942.V., 1942.VIII., 1943.V.7., 1943.V.
Bereg Megyei Gazdasági Egyesület 1921.VIII.3., 1922.I.23.
Bereg Vármegyei Általános Tanító Egyesület 1941.II.3.
Bereg Vármegyei Közjóléti Szövetkezet 1943.VI.25.
Beregi Közigazgatási Kirendeltség Általános Tanító Egyesülete 1942.XI.14.
Beregi Református Egyházmegye 1921.VIII.2., 1921.IX.15., 1922.IV.20., 1933.V. vége, 1935.X.28., 1936.V.25.
Beregi Református Népfőiskola 1942.VIII.7.
Beregszász és Vidéke Szőlő- és Borértékesítő Szövetkezet 1922.IX.14.
Beregszászi Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete 1942.VIII.7.
Beregszászi (Magyar) Internátus Egyesület 1923.II.10., 1934.III., 1942.VIII.7.
Beregszászi Ipartársulat 1936.IX.13.
Beregszászi Irodalomi és Műpártoló Egyesület 1926.VIII.8., 1936.XI.27., 1937.I.25.
Beregszászi Kereskedelmi Egyesület 1925.IX.7.
Beregszászi Népjóléti Szövetkezet 1941.XII.
Beregszászi Törekvés 1922.VIII.28.
Berzsenyi Irodalmi és Művészeti Társaság 1943.I.
Beszkid Biztosító Társaság 1925.I.15.
Borzderes Szarvasmarha-tenyésztők Szövetsége 1940.VIII.18.
Borzsa-völgyi Gazdasági Vasút 1923.I.1.
Buttler János Alapítvány 1939.VI.15.

Cionista Unió 1933.IV.29.

Csapi Atlétikai Klub (CSAC) 1922.VIII.28.
Csehszlovák Újságírók Szindikátusa 1937.III.11.
Csehszlovákiai Autósfuvarozók Egyesülete 1933.III.19.
Csehszlovákiai Magyar Dalos Szövetség 1926.XII.8.
Csehszlovákiai Magyar Irodalmi Szövetség 1935
Csehszlovákiai Magyar Katolikus Szent Pál Irodalmi Szövetség 1933.II.
Csehszlovákiai Magyar Kisebbségi Társaság 1936.I.19.
Csehszlovákiai Magyar Labdarúgó-szövetség Ruszinszkói Kerülete 1922.VIII.28.

Csehszlovákiai Magyar Népszövetségi Liga 1925.III.22., 1925.VI.10.
Csehszlovákiai Magyar Társadalmi Egyesületek Szövetsége (Felvidéki Egyesületek Szövetsége) 1929.IX.21–22., 1938.XI.15., 1940.VI.14., 1940.IX.27., 1941.IX.24., 1942, 1943.IV. eleje, 1943.VI.5.
Csehszlovákiai Magyar Testnevelő Szövetség 1927.I.10.
Csehszlovákiai (Felvidéki) Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság (Masaryk Akadémia) 1931.XI.8., 1935.I., 1937.X.18., 1938.V.23.
Csehszlovákiai Magyar Újságírók Szindikátusa 1926.IV.19., 1926.VIII.22., 1926.IX.12., 1926.X.

Demokratikus Spanyolországot Támogató Egyesület 1937.VII.20.
Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség 1943.XII.14., 1943.XII.15.
Dohánytermelők Szövetsége 1925.XII.20.
Duchnovics Irodalmi Társaság (Duchnovics Társaság) 1923.III.22., 1923.IV.23–25., 1923.XII. vége, 1926.V.16., 1930.VI.1., 1931.VI.5–6., 1932.X.8., 1934.VI.9–10., 1934.XI. eleje, 1938.XI.23., 1940.I.
Duchnovics Olvasó Kör 1932.X.8.
Duchnovics Orosz Nemzeti Ház 1932.V.11.

Egyházi Énekesek és Zenészek Köre 1926.V.3.
Emberi Jogok Ligája 1932.IV.
Emigráns Oroszok Nemzeti Egyesülete 1938.XI.24.

Ébredő Ukránok Egyesülete 1926.VIII.27.

Felvidéki Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete 1927.X.14.
Fészek Klub 1922.III.2.
Felvidéki Levente Légió 1934.IX.14.
Felvidéki Magyar Akadémikusok Otthona 1940.VI.23.
Felvidéki Tudományos Társaság 1941.V.17–VI.8.
Franklin Társulat 1932.X., 1936, 1940

Gizella-ház 1943.X.29., 1944.III.1.

Gyermekvédelmi Liga 1942.II.3.
Gyöngyösi Irodalmi Társaság (Gyöngyösi Társaság) 1919, 1924.XI.5., 1939.XI.4., 1940.III.9., 1940.XI.9., 1941.V.17–VI.8., 1942.IV.11., 1942, 1943.III.6., 1943.X.29., 1943.XI.6.

Horváth Mária Alap 1924.IX.9.
Huszti Sportegyesület (HSE) 1933
Húszéves Bajtársak Asztaltársasága 1940.III.

Iskola Segély Egyesület (Skolnaja Pomoscs) 1919, 1923, 1925, 1927, 1928, 1930, 1931, 1935, 1936, 1937, 1939.VIII.26., 1941.V.15.
Izraelita Nőegylet 1918.XII.28.

Javne Egyesület 1943.IV.14., 1943.VI.1.
Jókai Egyesület 1935

Kadima Zsidó Sportklub 1926.VII.
Karády Katalint Kedvelők Klbuja 1943.IV.
Kassai Kereskedelmi és Iparkamara 1924.IX.25., 1927.XI., 1935.XI.6., 1943.VII.2.
Katolikus Szülők Szövetsége 1934.IX. eleje
Kazinczy Irodalmi Társaság (Kazinczy Társaság) 1923, 1925.V., 1925.VII., 1926.I., 1928, 1935
Kazinczy Társaság Könyvbarátai 1925.VII.
Kárpát Egyesület 1923.VIII.5.
Kárpátaljai Általános Magyar Tanító Egyesület 1928.XI.10., 1933.VII.3., 1934.VI., 1934.X.19., 1937.V.27., 1938.II., 1938.V.23., 1938.V.29., 1938.VI., 1939.I.21.
Kárpátaljai Bajtársak Bercsényi Szövetsége 1941.III.20.
Kárpátalja Egyesült Keresztény Nemzeti Liga 1942.I.31., 1942.X. második fele, 1943.XII.1.
Kárpátaljai Fabeszerző és -értékesítő Szövetkezet 1939.XII.9.
Kárpátaljai Fakitermelők, Fűrészesek és Fakereskedők Egyesülete 1941.II.10.
Kárpátaljai Gazdasági Szövetkezetek Kereskedelmi Központja 1940.XII.
Kárpátaljai Gyáriparosok Szövetsége 1939.VII.
Kárpátaljai Hangya Termelési, Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet 1939.IV.22., 1939.VIII.4–7., 1941.VI.23.
Kárpátaljai Hegyközségi Tanács 1940.IV.17., 1940.IV.20.
Kárpátaljai Képzőművészek Egyesülete 1941 nyara
Kárpátaljai Képzőművészeti Szövetség 1931
Kárpátaljai Kórházi Bizottság 1933.II.7.
Kárpátaljai Központi Tejszövetkezet 1940.V.29.
Kárpátaljai Labdarúgó-szövetség 1921.III.27.
Kárpátaljai Magyar Akadémikusok Egyesülete 1931.VIII. vége, 1932.VII.1., 1933.VIII.12., 1934.IX.2., 1935.IX.15., 1935.X.8., 1936.IX.28.
Kárpátaljai Magyar Dalos Szövetség 1934.III.11., 1934.VI., 1934, 1936.VI.7., 1936, 1937.V.17., 1937.V.17.
Kárpátaljai Magyar Faluszövetség 1937.XI. eleje, 1937.XII.19., 1938.VIII.14., 1943.V.7.
Kárpátaljai Magyar Iskolaszövetkezet 1938.VI.
Kárpátaljai Magyar Színházi Szövetkezet 1933.VI.17., 1933.VII., 1934.VI., 1934.IX.1., 1934.IX.25., 1936.VI.27.
Kárpátaljai (és Kelet-szlovenszkói) Magyar Színtársulat 1920.X.2., 1922.X.20., 1926.III.16., 1927.I.24., 1927.III.15., 1927, 1928.VI.24., 1928.XII., 1931.IX.22., 1933.V., 1933.VI.10., 1933.VII., 1933.VIII., 1933.XI., 1934.IX.25., 1935, 1936.VI.27., 1936.X.24., 1938.VII.
Kárpátaljai Ortodox Zsidó Központi Iroda 1935.VI., 1938.IV.4.
Kárpátaljai Pravoszláv Egyház (Kárpátorosz Keleti Pravoszláv Egyház) 1921.VIII.21., 1921.XI., 1923.XI.1., 1924.VII., 1926.I.17., 1927.II.6., 1930.II., 1930.XII.20., 1933.VIII. eleje

Kárpátaljai Református Egyházkerület 1921.XII. közepe, 1922.X.31., 1922.IV.17., 1923.III.8., 1923.IV.17., 1923.VI.7., 1923.VI.17–18., 1924.V.11., 1924.VI.26–27., 1928.I.24., 1928.XII.27., 1930.IV.3., 1931.XII. eleje, 1932.VII.1., 1932.IX., 1933.III.28–29., 1933.VII.6., 1936.X., 1939.III.1., 1939.IX.7., 1940.V. vége
Kárpátaljai Református Lelkészegyesület 1932.IX., 1939.VI.
Kárpátaljai Református Segítő Egyesület 1934, 1935.XII.7.
Kárpátaljai Római Katolikus Apostoli Kormányzóság 1930.X., 1934.VIII.19., 1934.IX.1., 1934.IX.9–13., 1935.II.9., 1936.I., 1939.IX.1., 1939.X.
Kárpátaljai Ruszin Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete (Debrecen) 1941.V.22.
Kárpátaljai Ruszin Egyetemi Hallgatók Egyesülete (Ungvár) 1940.IX.
Kárpátaljai Ruszin Tanító Egyesület 1935.VII.6–7.
Kárpátaljai Tudományos Társaság (KTT) 1940.II.3., 1941.I.26., 1941.II.28., 1941.V.15., 1941.V.17–VI.8., 1941.VIII., 1941, 1942.IV.10., 1942.VI.3., 1942, 1943, 1944
Kárpátaljai Zsidó (Héber) Iskolaegyesület 1920, 1922, 1939.X., 1939, 1940
Kárpátia Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet 1938.XI.
Kárpátia Földműves Biztosító Szövetkezet 1921.I.
Kárpátorosz Feketeingesek Szervezete, Orosz Nemzeti Feketeingesek Gárdája 1934.VI., 1938.X.23., 1938.XI.3., 1938.XI.22., 1939.VII.16.
Kárpátorosz Frontharcosok Szövetsége 1938.I.30.
Kárpátorosz Tanító Egyesület 1925, 1932.X.8.
Kelet-Szlovenszkói és Ruszinszkói Cukrászok és Mézeskalácsosok Szövetsége 1921.II.21.
Kelet-Szlovenszkói Labdarúgó-szövetség 1921.III.27., 1921.IX.2., 1921.XI.20.
Keleti Arcvonal Bajtársi Szövetség 1944.V. közepe
Keresztény Akadémia 1937.V.1.
Keresztény Ifjak Egylete 1942.I.
Képzőművészeti Tanácsadó Bizottság 1942.II.21.
Királyházi Futball Klub (KFC) 1922.VIII.28.
Királyházi Magyar Kultúregyesület 1941.XI.22.
Kisebbségi Intézet (Pécs) 1937, 1938.V.12., 1939, 1941, 1943.IV. eleje
Kisiparosok és Kiskereskedők Gazdasági és Kulturális Egyesülete 1926.VIII.1.
Kis Terézke Leányklub 1933.IV.10., 1942.II.10.
Közép-Európai Demokratikus Szövetség 1918.X.23.
Közvélemény Asztaltársasága 1940.V.1.
Kurtyák Iván Közművelődési Egyesület 1941.IX.14.

Lehoczky Tivadar Múzeumegyesület 1922.IX., 1931
Levente Egyesület 1939.IX.1., 1939.IX.24., 1941.XI.22., 1941.XII., 1942.II.5., 1944.VI.
Lórántffy Zsuzsanna Egyesület 1944.II.27.

Magyar a Magyarért Mozgalom 1939.IV.

Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége (MANSZ) 1939.V., 1943.X.29.
Magyar Családvédelmi Szövetség 1940.VI.17.
Magyar Cserkészszövetség 1940.II.16., 1940.XII.1.
Magyar Élet Köre 1942.III.1.
Magyar Fatermelők, Fakereskedők és Faiparosok Országos Egyesülete 1939.VII.25.
Magyar Fiatalok Szövetsége 1936.XII.1., 1938.II.18., 1938.II.19., 1938.II.20., 1938.II.21.
Magyar Frontharcosok Szövetsége 1939.IV.16.
Magyar Háziipari Központ 1939.VIII., 1940.VI.6.
Magyar Ifjúsági Labdarúgó Liga 1933.V.
Magyar Katolikus Kultúrház 1937.XI.14.
Magyar Kultúregyesületek Országos Szövetsége 1940.I.8–9.
Magyar Külügyi Társaság 1943.III.6.
Magyar Labdarúgó Szövetség (MLSZ) 1940.VII. vége, 1942.X.26.
Magyar Mezőgazdák Szövetkezete 1940.V.
Magyar Nemzeti Szövetség 1939.I.6., 1939
Magyar Országos Véderő Egyesület (MOVE) 1939.III.5., 1942.II.21., 1942.III., 1943.V.7., 1943.VI.2–5.
Magyar Revíziós Liga 1932.X.22., 1939.I.6., 1940.VI.23., 1942.VIII.7.
Magyar–Ruszin Ifjúsági Szövetség 1938.XI.11.
Magyar–Ruszin Szövetség 1939.I.22., 1939.V.26.
Magyar Turista Egyesület 1939.V., 1939.VI.29., 1939.VIII., 1939, 1942.XII.1.
Magyar Turisták Országos Szövetsége 1942.XII.1.
Magyar Vasutasok Országos Szövetsége 1939.II.12.
Magyarok Világszövetsége (MVSz) 1940.IX.12.
Magyarországi Görögkeletiek Országos Jóléti Egyesülete 1942.IV.9.
Magyarországi Ruszinszkóiak Egyesülete 1938.X.15., 1939.II.17., 1939.III.14., 1939.III.15., 1939.III.18., 1939.IV.25., 1939.VI.2., 1939.IX.21.
Masaryk Liga 1924.I.13.
Máramaros-ugocsai Gyógyszerész Szövetség 1923.III.10.
Máramaros-ugocsai Református Egyházmegye 1921.VI.30., 1921.VIII.2., 1922.VIII.25., 1933.V. vége
Máramarosi Közigazgatási Kirendeltség Általános Tanító Egyesülete 1942
Mária Kongregáció 1922.X.1., 1932.IX. közepe, 1942.II.10.
Megay László Alap 1942.VI.
Mozaik Kultúregyesület 1920, 1922.XII.31., 1924.XI.5., 1925.X.4., 1926.V.9., 1926.XI.14., 1926.XII.23., 1934.XI.22., 1937.XII.6–8.
Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye (Püspökség) 1921.IX.6–7., 1922.IV.19., 1922.XII.4., 1923.II., 1923.X., 1924.II., 1924.V.19., 1924.VI.4., 1924.VIII.31., 1925.III.19., 1926, 1929.X. vége, 1931.IV.25., 1932.V., 1932.VII.12., 1932.X., 1933.VI.15., 1934.I.7., 1934.VII., 1935.X., 1937.IX.2., 1938.XI.3., 1938.XI.15., 1939.III.15., 1944.I.
Munkácsi Ifjúsági Labdarúgó-szövetség 1921

Munkácsi Iskolán Kívüli Népművelési Bizottság 1941.I., 1942.I., 1943.II.22., 1944.I.9.
Munkácsi Járási Ifjúságvédelmi Egyesület 1931.V.21.
Munkácsi Kaszinó 1923.IV., 1930.XII., 1933.VII.7., 1942.IV. vége, 1943.II.22.
Munkácsi Katolikus Kör 1930.IV., 1932.V.8.
Munkácsi Kereskedelmi Kör 1933.IV.11.
Munkácsi Kereskedelmi Szövetkezet 1929.XI.24.
Munkácsi Magyar Dalárda 1933.IV.30.
Munkácsi Magyar Dalos Egyesület 1942.IV.18.
Munkácsi Magyar Főiskolások Egyesülete 1929.IX.15.
Munkácsi Művészklub (Ruszinszkói Festőművészek Klubja) 1921.I.1–8., 1921, 1922
Munkácsi Orvos Szövetség 1923.IV.16.
Munkácsi Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1930.IX.14.
Munkácsi Öregdiákok Köre 1931.I.21., 1931.II.16.
Munkácsi Pedagógiai Kör 1919
Munkácsi Református Nőszövetség 1943.III.17.
Munkácsi Református Otthon Kör 1928.X.7.
Munkácsi Ruszin Nőszövetség 1942 tavasz
Munkácsi Segélyző Nőegylet 1932.VI.11., 1943.II.22.
Munkácsi Sportegyesület (MSE) 1919, 1927.I.10., 1933.VIII.5., 1941.IX.14.
Munkácsi Szövetkezetek Országos Szövetsége 1925.II.11.
Munkácsi Társadalmi Klub 1928.V.6.
Munkácsi Vadász és Ebtenyésztő Társaság 1923.V.28–29.
Munkácsi Zsidó Főiskolások Egyesülete 1930.IX.

Nagyszől[l]ősi Népművelési Egyesület 1926.XII.5.
Nagyszől[l]ősi Sportegyesület (NSE) 1922.VIII.28., 1927.I.10., 1931.III.28.
Nagyszől[l]ősi Testnevelési Klub (NTK) 1920, 1922.VIII.28., 1927.I.10.
Nemzeti Munkaközpont 1939.VII.16., 1941.VIII., 1942.VI.4., 1943.V.7.
Nemzeti Szalon Művészeti Egyesület 1942.II.28–III.15., 1942
Nemzetközi Munkássegély 1932.III.
Nevelőmunkások Országos Szövetségének Ung Megyei Szervezete 1918.XI.28.
Nevelőmunkások Szövetségének Ungvári Városi Szervezete 1918.XI.28.
Népszövetség 1918.XI.2., 1921.V.4., 1921.VI., 1921.IX.10., 1922.III.20.23., 1922.VIII.5., 1922.VIII.10., 1922.IX.4., 1922.XI.24., 1923.X., 1923.X.3., 1924.X.10., 1926.VIII.2., 1928.VIII., 1928.XI., 1930.IV.25., 1930.XI., 1931.I.15., 1932.XII.12., 1933.VIII., 1939.IV.11.
Nova Szcena Ukrán Állami Nemzeti Színház 1938.XI.26., 1939.III.13.

Olaszbarátok Gabriele D'Annunzio Egyesülete 1940.V. vége, 1941.III.23.
Olasz–Magyar Kultúrház 1943.VI.27.
Orel Egyesület 1922.IV.20., 1922.IV.30.
Orosz Ifjúsági Kör 1940.I.

Orosz Nőszövetség 1938.XI.3.
Országos Atlétikai Szövetség 1921.VII.10.
Országos Egészségvédelmi Szövetség 1941.X.14., 1942.II.20., 1942.VI.21., 1943.IV.
Országos Gyermekvédelmi Szövetség 1943.VI.6.
Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1940
Országos Nép- és Családvédelmi Alap 1941.VI.17., 1941.X.
Országos Néptanulmányi Egyesület 1919.II.23.
Országos Polgári Iskolai Tanáregyesület Kárpátaljai Tankerületi Köre 1941.XII.3.
Országos Református Lelkészegyesület 1939.VI.
Országos Szövetkezeti Központ 1925.II.11.
Országos Zrínyi Ilona Emlékbizottság 1943.V.23.

Pedagógiai Társaság 1924.X., 1941 ősze
Petrogalli Alap 1925.II.10.
Pidkarpattyai Ifjúsági Szövetség 1938.IX.
Podkarpatszka Rusz Gazdáinak Központi Szövetsége 1922.V.7.
Podkarpatszka Ruszi Cserkész Szövetség 1920.VII.25., 1935.VI.30–VII.1., 1935.VII.21., 1936.VII.7–28., 1940.II.16.
Podkarpatszka Ruszi Dohányárusok Szövetsége 1922.VIII.20.
Podkarpatszka Ruszi Húsiparosok Szövetsége 1920.XII.
Podkarpatszka Ruszi Iparosok Szövetsége 1922.V.14., 1923.VII.28., 1923.XII.2.
Podkarpatszka Ruszi Jegyzők Egyesülete 1922.VI. második fele
Podkarpatszka Ruszi Magyar Kultúregyesület (PRMKE), Kárpátaljai Magyar Kultúregyesület (KMKE), Északkelet-magyarországi (Magyar) Kultúregyesület (ÉMKE) 1931.III. vége, 1933.IX.23., 1933.XII., 1934.II., 1934.IV.15., 1934.IV.29., 1934.X.21., 1934.XII.27., 1935.I.20., 1935.I.26., 1935.IV.7., 1935.VII.21., 1936.II.25., 1936.V.17., 1936.V., 1936.X.11., 1936.XI.28., 1936.XI., 1936.XII.12., 1937.I.25., 1937.III., 1937.IV.4., 1937.IV.11., 1937.XI. eleje, 1937.XI.4., 1937.XII.6–8., 1938.II.26., 1938.III.31–IV.3., 1938.III., 1938.IV.28., 1938.V.29., 1938.VIII.27., 1938.VIII.28., 1938.IX.4., 1938.X.25., 1939.XII., 1940.I.8–9., 1940.XII., 1941.III.1., 1942.I.2., 1942.III., 1942.V.17., 1942.VI.13., 1942.VIII.7., 1943.II.22., 1943.VI.2–5., 1943.VII.6., 1943.VIII.23., 1943.IX.11., 1943.XI. vége, 1944.VI.6–8.
Podkarpatszka Ruszi Magyar Nőegylet 1936.IV.16., 1936.XII.13.
Podkarpatszka Ruszi Néprajzi Társaság 1934
Podkarpatszka Ruszi Nyugdíjasok Egyesülete 1922.V.28.
Podkarpatszka Ruszi Országos Kereskedelmi Egyesület 1923.V.13.
Podkarpatszka Ruszi Országos Tűzoltó Szövetség 1922.XI.19., 1935.VII.5–7.
Podkarpatszka Ruszi Orvosok Szövetsége 1922.III.11., 1923.III.10., 1924.VIII.16–17., 1934.VIII., 1934.XI. eleje, 1935.I. eleje, 1935.VI.18.
Podkarpatszka Ruszi Szakszervezeti Tanács 1921.VI.25.
Podkarpatszka Ruszi Szesziparosok Egyesülete 1929.VII.

Podkarpatszka Ruszi Szőlészeti Egyesület 1920.XII.1., 1922.IX.17.
Podkarpatszka Ruszi Szőlőhegyközségek Szövetsége 1933.IV.1–9., 1934.VIII.19.
Podkarpatszka Ruszi Szőlőtermelők Szövetsége 1934.VIII.19.
Podkarpatszka Ruszi Tanító Egyesület 1920.VIII.25., 1920.X.5–6., 1921.III.31., 1921.VI., 1926.V.2., 1926.VII.2.
Podkarpatszka Ruszi Zsidó Árvagyámolító Egyesület 1927
Podkarpatszka Ruszi Zsidó Nőegylet 1926.III.21.
Pro Libertate Szabadkőműves Páholy 1942.II.5.
Prolom Diákegyesület 1938.XI.3.
Proszvita Egyesület (Kultúregyesület, Társaság) 1919.XII.30., 1920.III.8., 1920.V.9., 1920.VII.7., 1920.IX.23., 1921.I.15., 1921.XII., 1922.III.23., 1923.II. közepe, 1926.III.1., 1928.X.7., 1935.VII., 1937.VI.19–20., 1937.X.16–17., 1938.X.26., 1938.X.30., 1939.I.18., 1939.VII.7. után, 1939.VIII.26., 1940.II.3., 1940.V.29., 1941.VIII., 1942.V.

Radvánci Magyar–Ruszin Olvasó Kör (Magyar–Ruszin Polgári Olvasó Kör) 1940.XI.
Rahói Sportklub (RSC) 1922.VIII.28.
Rákóczi Diákszövetség 1940.VI.23.
Rákóczi Szövetség 1921.I.17–II.17.
Református Ifjúsági Egyesület 1920.I.11.
Református Irodalmi Társaság 1925.IX.7.
Remény (Nadija) Rokkantszövetség 1920.V.4., 1927.VIII.7.
Ruszin Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Szövetsége 1938.XI.3.
Ruszin Nemzeti Színház 1930.VIII.9., 1939.VIII.12., 1944.III. vége
Ruszin (Magyarorosz) Nemzeti Színház Szövetkezet 1936.III.10., 1939.VIII.12.
Ruszin Nemzeti Szövetség 1939.VIII.
Ruszin Országgyűlési Képviselők Klubja (Ruszin Képviselők Parlamenti Klubja) 1939.VII.22., 1940.VII.22.
Ruszin–Szlovák Kör 1923.V.6.
Ruszinszkói Autótulajdonosok Klubja 1926.VIII.28.
Ruszinszkói Fényképészek Szövetsége 1922.X.11., 1933.IV.5.
Ruszinszkói Földtanács 1921.VII.20.
Ruszinszkói Gyógyszerészek Szövetsége 1923.VII.17.
Ruszinszkói Gyümölcsfőzők Egyesülete 1925.V.
Ruszinszkói Hivatásos Újságírók Szindikátusa 1922.I.29., 1922.V.14.
Ruszinszkói Húsiparosok Szövetsége 1920.XII.
Ruszinszkói Közművelődési Egyesület 1926.XI.15., 1931.III.25., 1934.IX.
Ruszinszkói Kutyatenyésztők Egyesülete 1923.VI.
Ruszinszkói Magyar Színi Kerület 1920.XI.14.
Ruszinszkói Magyar Színpártoló Egyesület 1926.V.16., 1927.IX.27.
Ruszinszkói Magyar Újságírók Szövetsége 1926.V.31.
Ruszinszkói Méhészek Egyesülete (Ruszinszkói Országos Méhész Egyesület) 1920.XII., 1921.III.29., 1921.VI.4., 1921.VI.29., 1921.VII.17., 1921.VIII.15., 1921.XII.11., 1921.XII.16.

Ruszinszkói Országos Gazdasági Tanács 1921.II.16.
Ruszinszkói Szövetkezetek Szövetsége 1925.II.11.
Ruszinszkói Újságírók Szindikátusa 1920.VIII.28.
Ruszinszkói Ügyvédek Szövetsége 1921.II.11., 1921.III.6., 1923.VII.22.
Ruszinszkói Vadászati Védegylet 1925.IV.5.
Ruszkij Klub 1919.IV.17.

SK Beszkid Sportegyesület 1932
SK Ruszj Sportegyesület (Ungvár) 1925
SK Ruszj Sportegyesület (Huszt) 1934
Slovenska Liga 1936.XI., 1937.XI.14.
Soli Deo Gloria Szövetség 1942.VI.1–2., 1943.X.11–16., 1944.VI.6–8.

Számvevőségi Tisztviselők Országos Egylete 1942.VIII.7.
Szent Bazil Irodalmi Társaság 1925.III.30.
Szent Bazil Rend 1921.I.17–II.17., 1922.IX., 1932, 1938.XI., 1940.X.19., 1940, 1941.II., 1941, 1943.X.29., 1944.III.1.
Szentiváni Kúria 1930.V.19–21.
Szeraphikus Szeretet Egyesület 1928 nyara
Széchenyi Irodalmi és Művészeti Társaság 1940
Széchenyi Mozgalom 1935.IX.15., 1935.X.8., 1936.IX.28.
Szépészeti Egyesület 1938.II.
Szépség és Műveltség Nemzetközi Liga 1937.IV.29.
Szlatinai Atlétikai Klub (SZAC) 1922.VIII.28.
Szlovenszkói és Podkarpatszka Ruszi Grafikai Munkások Egyesülete 1935
Szlovenszkói és Ruszinszkói Egyetemes Református Egyház (Csehszlovákiai Egyetemes Magyar Református Egyház) 1923.VI.17–18., 1926.V.26–27., 1928.I.24., 1935.V.23., 1936.X.15.
Szlovenszkói és Ruszinszkói Katolikus Magyar Tanítók Országos Egyesülete 1930.VI.14.
Szlovenszkói és Ruszinszkói Kereskedelmi Testületek Országos Szövetsége 1921.II.
Szlovenszkói és Ruszinszkói Magán-erdőgazdaságok Szövetsége 1926.I.7.
Szlovenszkói és Ruszinszkói Magyar Színpártoló Egyesület 1921.V.15.
Szlovenszkói és Ruszinszkói Nyomdatulajdonosok Szövetsége 1921.II.5.
Szlovenszkói és Ruszinszkói Szépműves Céh 1924.IX.7.
Szlovenszkói és Ruszinszkói Vaskereskedők Országos Szövetsége 1923.I.7.
Szlovenszkói Magyar Kultúregyesület (SZMKE), Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület 1925.VII.29., 1928.VI.2–3., 1936.XII.12., 1938.III.31–IV.3., 1941.III.1., 1941.III.5.
Szociális Misszió Társulat (Katolikus Missziós Társaság) 1918.IV.28., 1939.XI.19–23., 1943.X.29.
Szokol Egyesület 1941.XI.22.
Szolyvai Műkedvelők Egyesülete 1927.VII.
Szőlő-, Bor- és Gyümölcsértékesítő Szövetkezet 1935.VI.
Szőnyegszövő Szövetkezet 1940.X.13.

Teleki Pál Intézet 1943.VII.
Természetbarátok Egyesülete 1922.V.9.
Técső és Vidéke Kereskedő Egyesület 1921.VIII. vége
Técsői Atlétikai Klub (TAC) 1922.VI. második fele
Tiszapéterfalvai Magyar Kultúregyesület 1925.VIII.
Tiszáninneni Református Egyházkerület 1920.VII.1.
Toldy Kör 1935
Turul Szövetség 1939.VII.

Ugocsa Vármegyei Általános Tanító Egyesület 1943
Ugocsai Központi Népművelődési Egyesület 1922.VI.
Ukrán Görög Katolikus Papok Egyesülete 1939.III.13.
Ukrán–Német Társaság 1939.I.8.
Ukrán Nép Védegylet 1938.IX.4.
Ung Vármegye Iskolán Kívüli Népművelési Bizottsága 1939.V.10.
Ung Vármegye Közjóléti Szövetkezete 1941.IX.17.
Ung Vármegyei Bajtársi Szolgálat 1943.II.12.
Ung Vezér Bajtársi Egyesület 1939.VII.
Ungi Iskolán Kívüli Népművelési Bizottság 1940.V.30.
Ungi Közigazgatási Kirendeltség Tanító Egyesülete 1941.XI.22.
Ungi Református Egyházmegye 1920.X.13., 1921.VI.8., 1921.VIII.2., 1921.X.7., 1923.IV.17., 1924.IX.9., 1931, 1944.III.1.
Ungvári Atlétikai Klub (UAC) 1922.VIII.28., 1923.II.10., 1925.VII.26., 1927.I.10., 1927.VII.28–VIII.1., 1931.VII.28–VIII.2., 1939.IV.2., 1941
Ungvári (Aranyérmes) Dalárda 1933.IX.3., 1934.XI.4., 1934, 1943.X.29.
Ungvári Egyesült Női Tábor 1940.VI.16.
Ungvári Filharmóniai Társaság 1919.IX., 1922.IV.12.
Ungvári Főiskolások Egyesülete 1930
Ungvári Héber Klub 1935.IX.
Ungvári Iskolán Kívüli Népművelési Bizottság 1942, 1943.VI.3., 1943.X.29., 1944.I.22.
Ungvári Katolikus Kultúrház 1933.XII.
Ungvári Katolikus Legényegylet 1923.III.25., 1933.III. eleje, 1933.IV.10., 1939.VII.1–2., 1941.VI.4.
Ungvári Keresztény Cserkészcsapat 1936.XI.15.
Ungvári Lengyel Egyesület 1932.XI.21.
Ungvári Magyar Nőegylet 1943.X.29.
Ungvári Munkás Testedzők Egyesülete (UMTE) 1921.III.20., 1921, 1922.VIII.28.
Ungvári Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1935.VII.5–7.
Ungvári Öregdiákok Szövetsége 1939.VI.22.
Ungvári Ruszin Népkonyha Egyesület 1942 tavasza
Ungvári Sportklub (USC) 1921.III.6.
Ungvári Szoborbizottság 1941.IX.17.
Ungvári Szövetkezeti Egyesület 1925.II.11.
Ungvári Társaskör 1926.V.9., 1941.II.8–9., 1943.VII.6.
Ungvári Testnevelési Klub (UTK) 1922.VIII.28., 1927.I.10.
Ungvári Városi Közművelődési Testület 1933.X.3.

Ungvári Zenészek Egyesülete 1922.IV.12.
Ungvári Zsidó Segélyegylet 1933.IX.

Vakokat Gyámolító Kárpátaljai Egyesület (Kárpátaljai Vakok Egyesülete) 1939.IV.29., 1942.VIII.7.
Vasvári Pál Kör 1938.XI.23.
Vegyes Ipartársulat 1926.VII.13.
Vegyészeti Gyárak Országos Egyesülete 1943.VII.25.
Vendéglátóipari Dolgozók Termelő- és Élelmezési Szövetkezete 1922.II.
Volt Magyar Politikai Foglyok Segélyző Bizottsága 1939.III.12.
Vöröskereszt 1920.IV., 1926.VI., 1927.X.17., 1930.VI.6., 1932.IX.23., 1935.IX.15., 1939.IV.27., 1942.VIII.7.

Zsidó Hitoktatók Érdekvédelmi Egyesülete 1931.II. eleje
Zsidó Nők Világszövetsége (WIZO) 1932.III.
Zsidó Orvosok Szövetsége 1933.IV.11.
Zsidó Ügyvédek Szövetsége 1933.IV.10.

Nemzeti/népi tanácsok

Amerikai Ruszin Nemzetvédelmi Tanács 1932.XII.12.
Beregszászi Nemzeti Tanács 1918.XI.3.
Csehszlovák Nemzeti Tanács 1918.VI.29., 1921.I.30., 1922.XI., 1923, 1933.VI.1., 1935.XI.23.
Első Ukrán Központi Nemzeti Tanács (Központi Ukrán Nemzeti Tanács, Ukrán Nemzeti Tanács) 1938.IX.4., 1938.X.8., 1938.X.21., 1938.X.26., 1938.X.31., 1938.XI.1., 1938.XI.10., 1939.I.18.
Eperjesi Ruszin Nemzeti Tanács 1919.I.18., 1919.II.13., 1919.V.8., 1922.I., 1936.VIII.17.
Hucul Néptanács (Jaszinyai [Kőrösmezei] Ukrán Néptanács) 1918.XI.8., 1918.XII.22., 1919.I.7–8., 1919.V. eleje
Huszti Ruszin Tanács 1919.V.8.
Kárpátaljai Magyar Nemzeti Tanács 1938.X.11., 1938.X.13., 1938.X.16., 1938.X.21., 1938.X.25., 1938.XI.19., 1939.I.3., 1939.VI.17.
Kárpáti Ruszin Néptanács 1918.XI.8.
Keleti Szlovák Nemzeti Tanács 1918.XI.24., 1918.XII.11.
Központi Orosz (Ruszin) Nemzeti Tanács 1919.V.8., 1919.VIII.12., 1921.XII., 1923.XII.26., 1926.II.8., 1926.II.16., 1926.II.24., 1927.II.6., 1927.II.19., 1927.II.27., 1933.VI.1., 1935.XI.4., 1935.XI.23., 1935.XI.23., 1936.VII.29., 1936.VIII.17., 1936.XI.28., 1936, 1937.II.27–IV.7., 1937.III.8., 1937.III.16–17., 1937.XI., 1938.III.28., 1938.VII.19., 1938.IX.20., 1938.X.3–4., 1938.X.8., 1938.X.22., 1938.X.26., 1938.XI.3., 1938.XI.14., 1938.XI.15., 1938.XI.20., 1938.XI.22., 1939.III.15., 1939.VII.1.
Magyarországi Rutének Néptanácsa 1918.XI.6., 1918.XI.17., 1918.XI.28.
Magyar Nemzeti Tanács (Budapest) 1918.X.31., 1918.XI.3., 1918.XI.16., 1918.XI.28.
Magyar Nemzeti Tanács (Pozsony) 1938.X.7., 1938.X.21.

Máramarosi Néptanács 1918.XI.8.
Orosz Ifjúsági Nemzeti Tanács 1938.XI.3.
Orosz Pravoszláv Tanács 1938.XI.20.
Podkarpatszka Rusz Nemzeti Tanácsa 1938.X.8.
Román Nemzeti Tanács 1939.II.10.
Ruszin Nemzeti Tanács (USA) 1921.IX.21.
Ruszin Nemzeti Tanács (Ungvár) 1926.VI.7., 1931.I.29., 1938.X.21., 1938.XI.20.
Ruszinok Amerikai Néptanácsa 1918.VII.23., 1918.X.21–22., 1918.X.23., 1918.X.24–26., 1918.XI.12., 1919.II.13., 1919.III.10., 1919.VII.29.
Ruszin Nemzetvédelmi Tanács 1923.III.22.
Szlovák Nemzeti Tanács 1918.X.26.
Szlovenszkói Ruszin Nemzeti Tanács 1939.III.28.
Ukrán Nemzeti Tanács (Kijev) 1919.I.22.
Ungvári Nemzeti Tanács 1918.X.31., 1918.XI.5.
Ungvári Néptanács 1919.I.20., 1919.II.13.
Ungvári Ruszin Tanács 1919.V.8.

Pártok

Egyesült Magyar Párt (Egyesült Országos Keresztényszocialista és Magyar Nemzeti Párt, Felvidéki Egyesült Magyar Párt) 1936.II.28., 1936.VI.21., 1936.IX.1., 1936.IX.7., 1936.X.24., 1937.IX.4–5., 1938.II.26., 1938.III.3., 1938.III.17., 1938.III.27., 1938.III.28., 1938.IV.1., 1938.IV.2–V.2., 1938.V.1., 1938.V.6., 1938.VI.19., 1938.VI.26., 1938.VI.29., 1938.VI.30., 1938.VII.1., 1938.VII.3., 1938.VIII.2., 1938.VIII.27., 1938.IX.17., 1938.X.7., 1938.X.25., 1938.X.29., 1938.XI.13., 1938.XI.17., 1938.XI.23., 1939.I.28., 1939.VII.1., 1939.VII.19., 1939.IX.1., 1939.XII.9–10., 1939.XII.15., 1940.I.30., 1940.III.15.
Magyar Nemzeti Párt 1925.X.13., 1925.X.16., 1925.X.18., 1925.X.21., 1925.X.21., 1926.II.2., 1926.II.7., 1926.II.25., 1926.VII.1., 1926.VII., 1926.IX.4., 1926.IX.26., 1926.X.3., 1926.X.12., 1926.X.26., 1926.XII.12., 1927.II.12., 1927.VIII.14., 1928.I.7., 1928.I.22., 1928.VII., 1928.X.17., 1929.VI.25., 1929.VII.26., 1929.VII.27., 1929.X.3., 1930.III.29., 1930.IV., 1930.VII.26., 1930.X., 1932.VI., 1932.IX.28., 1932.IX., 1932.X.20., 1933.I.15., 1933.IV. eleje, 1933.V.14., 1933.VI.11., 1933.VII.2., 1933.IX.20., 1934.II.1., 1935.V.5., 1935.V.19., 1935.V.26., 1935.V.26., 1935.VI.23., 1935.X.23., 1936.III.12., 1936.VI.21.
Országos Magyar Kisgazda-, Földműves és Kisiparos Párt 1920.II.17., 1920.VI., 1920.VII.28., 1920.VIII.10., 1920.VIII.12., 1920.VIII., 1920.IX.14., 1920.IX.24., 1920.X.23., 1920.XI.18., 1920.XI.30., 1920.XII.22., 1920, 1921.I.16., 1921.I.17., 1921.I., 1921.II.1., 1921.II.22., 1921.III.9., 1921.IV.20., 1921.VI.22., 1921.VII.31., 1921.IX.3., 1921.IX.11., 1921.IX., 1921.X.2., 1921.X.9., 1921.XI.13., 1921.XII. közepe, 1922.I.17–18., 1922.II.20., 1922.III.20–23., 1922.V.14., 1922.V.15., 1922.V.18., 1922.V.21., 1922.V.28.,

1922.V., 1922.X.1., 1922.XI.19., 1922.XII.14., 1922.XII.22., 1923.III.4., 1923.IX.27., 1924.I.13., 1924.I.30., 1924.III.16., 1925.I.6., 1925.II.1., 1925.III.22., 1925.IV.5., 1925.IV.8., 1925.IV.18., 1925.IV.26., 1925.V.18., 1925.VIII.16., 1925.VIII.30., 1925.X.13., 1925.X.18., 1925.X.21., 1926.II.2.

Országos Keresztényszocialista Párt 1919.XI., 1920.III.23., 1920.VI.2., 1920.VIII.10., 1920.VIII., 1920.XI.18., 1920.XI.30., 1920.XI., 1921.I., 1921.II.1., 1921.II.27., 1921.IV.20., 1921.IV. vége, 1921.V.8., 1921.V.29., 1921.VI.19., 1921.IX.3., 1921.IX.11., 1921.IX. közepe, 1921, 1922.II.20., 1922.III.20–23., 1922.VI.4., 1922.VIII., 1922.X.1., 1922.XII.22., 1923.III.25., 1923.VI.29., 1923.XI.25., 1924.I.13., 1924.III.9., 1924.VI.6., 1924.VIII.28., 1924.IX.1., 1925.I.6., 1925.III.22., 1925.III.28., 1925.IV.8., 1925.V.16., 1925.V.18., 1925.VIII.25., 1925.X.4., 1925.X.13., 1925.X.16., 1925.X.21., 1925.XI.6., 1926.II.2., 1926.II.10., 1926.VII., 1926.IX.26., 1926.X.3., 1926.X.12., 1927.II.12., 1927.III.20., 1928.I.22., 1928.VII., 1928.X.14., 1928.X.17., 1929.VI.25., 1929.X.3., 1930.II.20., 1930.III.29., 1930.IV., 1930.VII.26., 1931.I.31., 1931.II.6., 1931.III.5., 1932.XII.14., 1933.IV. eleje, 1933.IV.9., 1933.V. vége, 1933.IX.20., 1933.X.25–29., 1934.IX.1., 1934.X.22., 1935.V.19., 1935.V.26., 1935.VI.23., 1935.X.23., 1935.XII., 1936.VI.21., 1937.XII.24.

Podkarpatszka Ruszi (Ruszinszkói) Őslakosok Autonóm Pártja (Autonóm Őslakos Párt) 1921.V.4., 1921.VII.28., 1921.XII.7., 1922.III.20–23., 1922.VIII.7., 1922.X.28., 1922.XII.22., 1924.II.8., 1924.II.17., 1924.II.19., 1924.III.9., 1924.III.16., 1924.IX.17., 1925.III.22., 1925.IV.18., 1925.X.28., 1925.XI.6., 1925.XI.15., 1926.II.2., 1926.VII.3., 1927.II.12., 1928

Ruszinszkói Magyar Jogpárt 1920.VI.1., 1920.VI.3., 1920.VIII. eleje, 1920.VIII.10., 1920.VIII.17., 1920.VIII.22., 1920.VIII.29., 1920.VIII., 1920.IX.16., 1920.XI.5., 1920.XI.7., 1920.XI.18., 1920.XI.22., 1920.XI.30., 1921.I., 1921.II.1., 1921.IV.20., 1921.VII.5., 1921.VII.31., 1921.XI.4., 1921.XI.10., 1921.XII.31., 1922.I.26., 1922.II. eleje, 1922.II.20., 1922.III.20–23., 1922.IV.11., 1922.V.22., 1922.X.1., 1922.XI.4., 1922.XII.22., 1923.VIII.26., 1924.I.13., 1925.I.6.

magyar pártszövetség 1920.XI.30., 1920.XII.7., 1921.I., 1921.II.1., 1921.II.14., 1921.II.15., 1921.III.2., 1921.III.6., 1921.III.9., 1921.III.23., 1921.III.27., 1921.III.30., 1921.IV.19., 1921.IV.20., 1921.IV.22., 1921.V.4., 1921.V.20., 1921.V.21., 1921.VII.5., 1921.VII.26., 1921.VII.31., 1921.IX. eleje, 1921.IX.11., 1921.IX.22., 1921.IX.29., 1921.X.6., 1921.XI.10., 1921.XII.17., 1922.I.5., 1922.II. eleje, 1922.I.3–4., 1922.II.17., 1922.III.15., 1922.IV.30., 1922.VII.26., 1922.VIII.14., 1922.IX.8., 1922.X.1., 1922.XII.22., 1922.XII.31., 1922, 1923.II.8., 1923.III.4., 1923.V.5., 1923.V.6., 1923.VIII.20., 1923.X., 1924.I.13., 1924.II.8., 1924.II.19., 1924.II., 1924.VIII.22., 1924.VIII.28., 1924.X.3., 1925.I.6., 1925.I.31., 1925.II.10., 1925.III.2., 1925.III.22., 1925.III.28., 1925.IV.8.,

1925.IV.18., 1925.V.18., 1925.X.13., 1925.X.18., 1925.X.21., 1925.X.24., 1925.X.28., 1926.II.2., 1926.II.16., 1926.VII.3., 1926, 1927.II.6., 1927.II.12., 1927, 1928.V.10., 1928.VII., 1928.X.14., 1928.X., 1928.XII.2., 1929.X.27., 1930.III.29., 1930.X., 1932.II., 1932.IV.2., 1932.IV.24., 1933.III. vége, 1933.IV.25., 1933.VII.22., 1934.I.21., 1934.X.22., 1935.IV.25., 1935.V.5., 1935.V.19., 1935.VII.12., 1936.I.17., 1936.III.18., 1936.VI.21., 1938.X.21.

egyéb pártok és pártszövetségek 1918.X.8., 1918.XI.17., 1918.XI.24., 1918.XI., 1918.XII.29., 1918, 1919.III.21., 1919.XII. vége, 1919, 1920.III.19., 1920.III.24., 1920.III., 1920.IV.20., 1920.V.1., 1920.V.16., 1920.VI., 1920.VII.12., 1920.VII.15., 1920.VII.20., 1920.VIII., 1920.XII.11., 1920.XII.14., 1920.XII.19., 1920, 1921.II.15., 1921.III.9., 1921.III–IV., 1921.IV.19., 1921.IV.22., 1921.V.11., 1921.V., 1921.VII.17., 1921.IX.15., 1921.XII., 1921, 1922.I.14., 1922.I.16., 1922.III.20–23., 1922.VIII.5., 1922.VIII.19., 1922.IX.4., 1922.X.7., 1922.X.31., 1922.XI.23., 1922.XI.24., 1922.XI., 1922, 1923.II.1., 1923.II.12., 1923.II. közepe, 1923.II.27., 1923.III.1., 1923.III.22., 1923.VII.22., 1923.VII., 1923.VIII.1., 1923.VIII.26., 1923.IX.27., 1923.XI.18., 1923.XII.14., 1923.XII.31., 1923.XII. vége, 1924.I.3., 1924.I.26., 1924.I.31., 1924.I., 1924.III.16., 1924.VI.20., 1924.IX.17., 1924.X.3., 1924.X.10., 1924, 1925.I.6., 1925.II.10., 1925.IV.16., 1925.IV.26., 1925.VI., 1925.VII.5., 1925.VII.25., 1925.VII.28., 1925.VII., 1925.IX.23., 1925.X.28., 1925.X.30., 1925.X.31., 1925.XI.1., 1925.XI.6., 1925.XI.7., 1925.XI.15., 1926.II.4., 1926.II.8., 1926.II.23., 1926.II., 1926.VI.1., 1926.VIII.1., 1926.IX.17., 1926.XI.26., 1926.XII.12., 1926, 1927.II., 1927, 1928.I.22., 1928.I.28–29., 1928.V.10., 1928.VII.28., 1928.IX.4., 1928.IX., 1928.X.14., 1928.X.17., 1928.XII.2., 1929.IV.16., 1929.VII.1., 1929.VII.7., 1929.IX.1., 1929.X.8., 1929.X.27., 1929.X., 1929.XII.5., 1929.XII., 1929, 1931.III.5., 1931.III., 1931.V.1., 1931.VIII.30., 1931.VIII., 1931.IX.12., 1931.IX., 1932.IV.3., 1932.IX.11., 1932.IX.17., 1932, 1933.III.28., 1933.IX.20., 1933.XI.1., 1934.XI.24., 1935.III.3., 1935.III., 1935.IV., 1935.V.1., 1935.V.26., 1935.X.23., 1936.II., 1936.X.17., 1936.XI.28., 1937.IV.27., 1938.II.20., 1938.III.27., 1938.III.28., 1938.IV.26., 1938.V.1., 1938.VI., 1938.VII.1., 1938.VIII.14., 1938.IX.6., 1938.IX.21., 1938.IX.28., 1938.XII.8., 1938.XII.13., 1939.I.18., 1939.II.2., 1939.III.8., 1939.VII.10., 1939.VIII.16., 1939.XI.16., 1940.III.15., 1940.IV.22., 1940.IX.27., 1940.X.4., 1941.I.12., 1941.VI.28–29., 1941.VII.21., 1942.IX.29., 1942.XII.12., 1944.V.10., 1944.V.28., 1944.V., 1944.VI. eleje, 1933.VI.13., 1933.VI.18., 1944.VII.16., 1944.VII.30., 1944.IX.13.

Summary

HISTORICAL CHRONOLOGY OF HUNGARIAN PEOPLE LIVING IN THE TRANSCARPATHIA 1918–1944

The traditional order of chronology creation is that the authors compile a crystallised order of events on the basis of excellent works accepted by professionals. Today, in the case of Transcarpathia this principle cannot be followed yet, because the relevant historical literature (in Hungarian language) either only touches the topic or produces books using specific, rather journalistic methods, involving mainly longer periods and more (professional) fields, and many times facts that cannot be traced back. At the same time the economic, cultural, and political history of Transcarpathia, and the history of Hungarian people living there, etc. – and a lot of "small" topics within these – have not been written. Ukrainian historians achieved more serious results in the last decade, which primarily on the basis of Ukrainian and Slovak archive materials produced remarkable works. Hence, this chronology can be considered as a problem cadastre from the point of view of the history of Hungarians that is situated – and it should be emphasised – in a Russian-Ukrainian historical frame in which it functioned and without which it cannot be interpreted. During the work – besides using professional literature – the emphasis was set on archive researches and contemporary press analysis.

The 10th Population Act in 1918, in which Mihály Károly's government granted Transcarpathia – Ruszka Krajna according to the act – autonomy, that had almost no practical importance for the region, because the foreign army began to enter to the territory in January 1919. Ruszka Krajna's borders were gradually getting tightened. The Upper-Tisza area got under the authority of the Romanian army and the Czechoslovak army occupied the western part stretching to the Ung River and that comprised Uzhhorod, too. Territory gaining by the army continued in the times of the Hungarian Soviet Republic that existed for 40 days in March-April on the autonomy territories that were accepted by the constitution of the Hungarian Soviet Republic and that was ended by the Czechoslovak and the Romanian army occupation in the region.

Apart from the Hungarian efforts to arrange the situation of territories inhabited by Ruthenian people, to retain the region and to avoid detachment and disannex there were other important attempts that also. We have chosen two of these, considering their importance.

The first was the so-called Ukrainian stream that was the strongest in Máramaros. The main goal of this stream's representatives was to achieve

Transcarpathia's annexing to Ukraine. Between November 1918 and May 1919 the Hutsul National Council was founded whose centre was in Jasyn'a and which proclaimed the Hutsul Republic that had a short existence. This attempt was ended by the entry of the Romanian army.

The next attempt was launched by the Russian-Ukrainian emigration of the North American continent that pursued the events in the motherland with permanent attention. They established organisations, among which in 1918 the American National Council of Ruthenians headed by Nikolaj Csopej in Homestead (USA) had a considerable influence on the events. Gregory Zhatkovych, a lawyer, empowered by the National Council, formulated the main goals of the organisation. The organisation joined the Mid-European Democratic Union, the president of which was T. G. Masaryk, and signed the Declaration of Common Aims of the Independent Mid-European Unions, and later on 12th November 1918 in Scranton he voted for annexing the counties – that he considered to belong to the Ruthenian territories – to the Czechoslovak Republic on condition that the Czechoslovak state ensures autonomy to the majority of inhabitants. W. Wilson, the President of the USA was informed about the Scranton resolution.

Consequently on 18th January 1919 on the occasion of the Paris Peace Conference, E. Beneš, who represented the Czechoslovak government, and K. Kramař in the matter of Transcarpathia invited neither the local organisations, nor the ones that sympathised with Hungary or represented the Ukrainian stream, but the representatives of the American National Council of Ruthenians, including Gregory Zhatkovych and Anton Beszkid, the head of the Ruthenian Council of Prešov that at that time belonged to Czechoslovakia.

On 12th March at the Paris Peace Conference the Czechoslovak claims – mainly related to Transcarpathia - were accepted. Later, on 8th May 1919 in Uzhhorod that was under Czechoslovak occupation, the councils of Prešov, Uzhhorod, and Khust met and established the Central Ruthenian National Council. The Council declared its "independent" joining to Czechoslovakia. In August the Czechoslovak government made steps for arranging civil administration, standing by the military administration that had existed from the beginning of the occupation.

Under these circumstances the Treaty of Saint-Germain-en-Laye was signed on 10th September 1919, according to which the region, i. e. Transcarpathia (the most part of Ung, Bereg, Ugocsa, and Máramaros counties) got under the autonomy of the Czechoslovak Republic with the official name Podkarpatska Rus. In this agreement, Czechoslovakia committed itself to arrange the territory as one with its own autonomy. Issues related to this were attached to the Czechoslovak Constitution.

The population could not accept the political change. It took some time till this fact became real in people's minds. At the beginnings, the directorate, headed by Gregory Zhatkovych, who after a few months admitted that his efforts were hopeless, managed the territorial issues. From that time with short intersections, Transcarpathia was led by a governor appointed in

Prague, promising this temporary situation would last until the time of introducing autonomy, although this did not happen. The area was left out of the first parliamentary elections in 1920, since the Máramaros part was under Romanian occupation at that time. Between 1924 and 1928 the unification of the territories and their integration in the Czechoslovak administration system was carried out. At that time the Hungarian parties (Hungarian Law Party, Autonomy Party of Original Inhabitants of Podkarpatska Rus, National Christian-Socialistic Party, Party of Farmers and Craftsmen) followed mainly the issues of the party block, state office acceptance, taxation, and Hungarian public education. The fact that the Czechoslovak public administration divided the former Ung County between Transcarpathia and Slovakia was a problem. Uzhhorod and Mukacheve fought for primacy, for the status of the "capital city"; and together with Berehove and Vinohradove their role and place in the Hungarian public life became the primary question. There were discussions on the work of the Committee of Frontier Readjustment, on border traffic that was launched mainly to the direction of Romania. The election results almost until the end evidenced stable position of the communist party.

At the turn of the 20-30s, the period of the economic crisis brought the strengthening of irredentist movements. Behind all efforts we have to see that in the Czechoslovak period the official Hungarian government practised its influence on Hungarian politics in Transcarpathia thanks to moneys through the Centre of the Union of Social Associations and directly through the Prime Minister's Office and the Ministry of Foreign Affairs and even the autonomous Ruthenian parties were given special support. In 1938, the original unity that was constantly demanding autonomy, broke up, when the idea of the Hungarian national authority whose main exponent was the Hungarian National Party became ripe.

The Munich Pact on the fate of Czechoslovakia on 29th-30th September 1938 created a new situation. On 11th October a new formation was founded in Transcarpathia led by Andrej Bródy, leader of the Ruthenian Agricultural Party, who was soon removed and accused of revisionism. The second Transcarpathian Prime Minister, who followed him, the Ukrainian-oriented Avhustin Voloshyn, teacher of theology, took over his office on 26th October. The Prague government appointed his Ministers, although on 22nd November, the Czechoslovak National Council granted Transcarpathia its autonomy. Meanwhile, as the result of the First Vienna Treaty on 2nd November, the territories inhabited by Hungarian people became part of Hungary. The Voloshyn-government made strong efforts to make the rest of the territory independent under the name Carpathian Ukraine, and also arranged an independent army besides the Czech army that had its station there. Its main supporter in the new centre was Khust was Germany (Hitler) that supported the opening of the consulate.

On 15th March 1939, the Carpathian Ukraine Parliament in Khust proclaimed the independence of the mini state, although they could not block

the Hungarian regular military that on started a military operation the previous day.

Besides the euphoric feeling of coming back to the Hungarian home, another voice arose. This stemmed from the fact that after the First World War a new, till that time not existing political territory was born that was administered under several official names in the function of the actual system. If there was idea of Transylvania, the Highlands, there was no regional cohesion in relation with Transcarpathia. Although, the idea of Transcarpathianism was surprisingly carried through, to which mainly the Hungarian people were attached (the Ruthenian ideas were oriented on the union of Czechoslovak Ruthenians). They refused to share with the Highlanders (i. e. with the Hungarian people in Slovakia) in anything, although in the rhetoric of the latter ones, the common talks about the Highlands comprised the way of thinking about the Hungarians living in Transcarpathia, but they also comprised dissonant, disparaging behaviour. The Transcarpathian Hungarians pursued an independent party policy, received financial support from Hungary, they wanted to have their own social associations and political organisations, theatrical district, football league, etc. and there own religion districts (in 1922 the Calvinist Religious Community of Transcarpathia, in 1930 the Roman-Catholic Pontifical Administration of Transcarpathia of were established; in 1937, when according to the agreement between the Czechoslovak government and the Vatican, the Mukacheve and the Prešov religious communities exempted from the legal authority of the Esztergom bishop, the originally Hungarian-oriented Alexander Sztojka, Greek-Catholic bishop of Mukacheve stated: "The borders of the Czechoslovak Republic for the Ruthenian population are now even consecrated and blessed by the Pope."). Although, on the basis of the First Vienna Treaty a virtual territory was created between the Trianon and the Vienna borders, where the Hungarian people during the Hungarian period stroke a derogatory note from the side of the "mother-country" because of the differences that were experienced.

In the "disannexed" Transcarpathia, the efforts toward autonomy supported also by Hungary were blocked at the territories "returned" to Hungary. The autonomy-plan that was dragged on for a long time is associated with the name of Pál Teleki: from 18th March 1939, when at the Minister's office he held the first meeting on the issue, to 5th August 1940 when he withdrew the bill that he proposed to the Parliament about the Sub-Carpathian voivode and its local authority. With this act this issue definitely disappeared from the scene. The status of the Transcarpathian Governorship with the seat in Uzhhorod that defined the difference from the county system of the territories inhabited by Ruthenians could not be compared with real autonomy.

Transcarpathia became a hardly manageable issue for the Hungarian government. The evident decline of the living standard – compared with the liberal Czechoslovak democracy, the Horthy system held freedom of opinion on a short leash – resulted in dissatisfaction in the circles of the local population. In June 1939, Béla Novákovits, head of military administration

warned his superiors: „The population's favourable mood arisen from the Hungarian state's idea is beginning to be restless". Stepan Fentsik, Parliamentary representative leading the "fascist" organisation, who remained loyal to the Hungarian government to the end, in his confidential letter sent to the Prime Minister's Office in August 1939, reported about substantial worsening of the populations' mood. In the reasons he involved that the excesses of military commanders caused estrangements, because "a lot of honest Hungarian-Russian people became subjects to unfounded accusations and intrigues", in all offices "the majority of clerks were from the mother country" and the practice of "Orthodox religion" met difficulties. Other Hungarian and non-Hungarian public agents reported similarly. It was also humiliating that the Hungarian politicians, who during the Czechoslovak period were in leading positions, got no serious positions or they found themselves in a schizophrenic state with the fact that they did not consider the Ruthenian autonomy serious (see also the experience with the Teleki-experiment). New people were put to positions, even such, who were first seen in the support of military actions of 1938-39. The institutions "won in the twenty-year fight" were wounded up and/or were merged with similar Hungarian institutions, although the "Sub-Carpathian people" did not want to give up their sovereignty in the bonds of the "motherland" created towards the "Slovak people" that did not fit to the integral picture of Hungary. In my opinion "the Sub-Carpathian Hungarian" idea was close in its own field to what the "Transylvanian Hungarian" idea meant with the difference that in the case of the latter one there was no opposition felt towards the majority non-Hungarian population, the unity of original habitants was present. One of the tragic political personalities of the period, the Ruthenian, Andrej Bródy, who during the so-called Czechoslovak period and during his short functioning as Prime Minister pursued Hungary-oriented policy, because he thought this direction was the most adequate from the point of view of the nation and state for the sake of protecting Ruthenian demands. Although, after 1939 he realised that he had chosen a worse solution and opposed to – in fact unsuccessfully, because he could not achieve anything – official Hungarian politics. In the Soviet regime, he was accused of traitorous behaviour (as Avhustin Voloshyn – who represented the Ukrainian stream – died in a Soviet prison) and executed.

The different identity checking committees and the issue of Jews meant serious problems. The fate of Jews in Transcarpathia was especially tragic. Part of them was transported to inner Ukrainian territories occupied by Germans; another part of them was deported to Germany. The majority of people considering themselves Hungarians became the victims of the war. Their true story has not been written yet.

These events culminated between April and October 1944, when Transcarpathia became an operational area again. After serious fights the Soviet army entered the territory of Transcarpathia, with which a new history began. Hungary had no influence on the region's further fate.

Questions that arose in the chronology are to be clarified in further researches, since in relation with Transcarpathia the historic-cultural consideration that seemed to be the most clarified, are now incomplete and can be viewed as contributions. Advancing in time would mean a similar mapping and classifying of the soviet period, and formulating and answering questions as well.

Fórum Társadalomtudományi Intézet
Fórum inštitút, Spoločenskovedný ústav,
P. O. Box 49
924 01 Galanta

Fedinec Csilla
A KÁRPÁTALJAI MAGYARSÁG TÖRTÉNETI
KRONOLÓGIÁJA 1918–1944
NOSTRA TEMPORA, 7.
Első kiadás
Sorozatszerkesztő: Tóth Károly
Felelős szerkesztő: Fazekas József
Borítóterv: Matús Gábor
Nyomdai előkészítés: Kalligram Typography, Érsekújvár
Kiadta és terjeszti: Lilium Aurum Könyvkiadó, Dunaszerdahely
Nyomta: Expressprint, Bánovce nad Bebravou
Dunaszerdahely, 2002
ISBN

Csilla Fedinec
CHRONOLÓGIA DEJÍN MAĎAROV V ZAKARPATSKEJ RUSI
1918–1944
NOSTRA TEMPORA, 7.
Prvé vydanie
Redaktor edície: Károly Tóth
Zodpovedný redaktor: József Fazekas
Návrh obálky: Gábor Matús
Tlačiarenská príprava: Kalligram Typography, Nové Zámky
Vydanie a distribúcia: Vydavateľstvo Lilium Aurum, Dunajská Streda
Tlač: Expressprint, Bánovce nad Bebravou
Dunajská Streda, 2002
ISBN

A Nostra Tempora sorozatban megjelent:

Petőcz Kálmán: *Választások és felosztások.* /Nostra Tempora, 1./ Dunaszerdahely, Lilium Aurum Könyvkiadó, 1998, 218 p.

Lampl Zsuzsanna: *Vállalkozások és vállalkozók 1989 után*. /Nostra Tempora, 2./ Dunaszerdahely, Lilium Aurum Könyvkiadó, 1999, 128 p. (szlovák nyelvű kiadása előkészületben)

Tóth Károly (szerk.): *Ezredforduló. A tudomány jelene és jövője a kisebbségben élő közösségek életében c. konferencia előadásai.* /Nostra Tempora, 3./ Dunaszerdahely, Lilium Aurum Könyvkiadó, 2001, 280 p.

Novák Veronika (szerk.): *Migrácia*. /Nostra Tempora, 4./ Dunaszerdahely, Lilium Aurum Könyvkiadó, 2001, 194 p. (szlovák nyelven)

Novák Veronika (szerk.): *Migráció.* /Nostra Tempora, 5./ Dunaszerdahely, Lilium Aurum Könyvkiadó, 2001, 204 p.

Angyal Béla: *Érdekvédelem és önszerveződés. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből 1918–1938.* /Nostra Tempora, 6./ Dunaszerdahely, Lilium Aurum Könyvkiadó, 2002, 352 p.